Dhananjayarao Gadgil Library
GIPE-PUNE-222146

ज्ञानप्रकाश

१८४९-१८६५ (भाग २)

Accn. no
222146

अनुक्रमणिका

खंड	वर्ष	अंक
	१८५९	जुलै ४, ७, ११, १४, १८, २१, २५, २८
		ऑगस्ट १, ४, ८, ११, १५, १८, २२, २५, २९
		सप्टेंबर १, ५, ८, १२, १५, १९, २२, २६, २९
		ऑक्टोबर ३, १०, १३, १७, २०, २४, २५, ३१
		नोव्हेंबर ३, ७, १०, १४, १७, २१, २४, २८
		पुरवणी : नोव्हेंबर २८
		डिसेंबर १, ५, ८, १२, १५, १९, २२, २६, २९
१४	१८६२	डिसेंबर ८, १५
१७	१८६५	मे १८

M2, M5
A859.2—A865
222146

वर्ष ११ पत्र २७ ज्ञानप्रकाश. शहर पुणे.

पुणें— सोमवार, तारिख ४ जुलई सन् १८५९.

पत्राची किंमत रुपये.

१॥ जगाऊ दिल्यास. १० हरसाल.

जाहिरात.

सर्व लोकांस कळावें कीं, सन् १८५६ सालचे दिवाणी निवडक मोकदम्याचे तरजुमे तपशीलवार मराठीत करण्याचें आम्हीं सुरू केलें आहे, त्याजविशीं पूर्वी नोटीस दिली आहे. आतां सदरहू सालचा पहिला भाग तयार झाला आहे, त्याची किंमत दर भागास १२ ठेविली आहे, ज्याची हें बुक घेण्याची खुषी असेल त्यांणीं किंमत आमचेकडेस म्हणजे पुणें अदालतीचे हेड क्लार्क यांजकडेस, अथवा ज्ञानप्रकाश पत्राचे मालक यांकडेस हुंडी अगर टपालचीं टिकिटें पाठवावीं. टिकिटें पाठवल्यास अर्ध आण्याचीं ज्यास्ति पाठवावीं

(सही) उइलियम स्पायर (पुणें अदालतीचे आणि एजेंटीचे हेडरायटर)

जाहिरात.

इनसाफ कसा करावा हें सरळ परीतीनें सर्व लोकांस समजण्यासाठीं एथें एक पुस्तक तयार झालें आहे, त्यापैकीं पहिला भाग फौजदारी प्रकरणीं छापण्याचें काम सुरू आहे. सदरहू भागाची रचना कशी केली आहे व त्यात कोण कोणते विषय दाखल केले आहेत त्याचा तपशील.—

अंक १ मूळ कायदे, ... कायदे, व आक्ट यांची सांकळी अर्थात् ... सन् १८२७ पासून सन् १८५... पर्यंत ... सदरहू ... मतलब ... लिहून ... कलमावर कि- ती फेरफार झाला तें ही दर्शविलें आहे.

अंक २— सदर अदालतीचीं सरक्यूलरें, समजूतपत्रें, ... प्रिसीपट्, सरकारी ... व ... लीस फार्म. सदर अदालतीचे ठरेव ताकीदपत्रें, सरकारचे ठरेव, आणि निवडक मोकदम्यांत झालेले ... व एकूण नऊ प्रकारचे ठराव कोणते बाबदींत कसे झाले त्याचें सार्थन हांशील खातेवार सदर ... दर करून केली आहे.

अंक ३— ... चमत्कारिक निघालेल्या ... व पोलिसांतील चमत्कारिक गोष्टि व ...

४— इनसाफ संबंधीं सामान्य नियम आणि ... ची साधारण पध्धत, या अंकांत साक्षीदार ... व त्यास शपथ कां द्यावी, त्याचे बोलण्याची योग्यता कशी समजावी, कोणते प्रसंगीं कोणाची ... शिकशी घ्यावी व कोणाची घेऊं नये. कैदीची ... लायन किती प्रकारची समजावी. पुराव्याचे प्रकार किती आहेत, व न्यायाधीशानें इनसाफांत विचार कसा करीत जावा. याविषयीं खुलासा लिहिला आहे. व कित्येक ठिकाणीं इंग्रेजांतील विद्वानांनीं केलेले इसस्स ऑन् क्राईम, व आर्चबोल्ड, व ... या बुकांचेही आधार घेतले आहेत.

५— एकंदर फौजदारी व मुलकी गुन्हे किती ... एके गुन्ह्यास कायदा किंवा आक्टाचें कलम कोणतें लावून काय काय मुद्दे पाहावे म्हणजे कैदी अपराधी किंवा निरपराधी याचा निकाल समजत जाईल, या अंकावरून मुद्दे पाहण्याविषयीं तर्क बाहून प्रत्येक चार्जाची पूर्तता किती मुद्यांनीं होते असें हें समजण्यास साधन होईल, चार्जाचा मजकूर

लाग जुळून लिहावा म्हणजे करून खरल्याने सरूं कसें दर्शविता येतें व चार्ज म्हणजे कोणते कसे त्याची पूर्णता कशी करावी.

अंक ७ — चमत्कारिक सवाल जबाब, या अंकांत अनेक गुन्ह्यांविशीं वारविचार करून संशय निवारून शास्त्रभूली आहे. व कसे प्रकारचे गुन्ह्यास कोणता चार्ज लागेल हें व इतर सवाल जबाब लिहिले आहेत.

येणें प्रमाणें हें बूक तयार होत आहे. सदरहू पुस्तक गणेश बाबजी मोडे (ज्यांणी मराठी मुलकी संबंधीं २ पुस्तकें तयार केलीं) यांणीं तयार केलें आहे.

पुस्तकाची बराबर किंमत व टपालचें हांशील किती पडेल तें पुढें जाहिरात देऊन सर्वांस कळवूं.

(सही) काशीनाथ रामचंद्र आगांशे रहाणार रघुवर.

ज्ञानप्रकाश.

सर ल्युरोज साहेब यांस के. सी. बी. असा पूर्वी किताब होता, त्यांस राणी साहेब यांणीं मेहेरबान होऊन जी. सी. बी. असा हाल्लीं किताब दिला आहे, त्या समारंभास आपले राणी सरकार यांणीं कम्यांडर इन्चीफ साहेब यांस आपले तर्फेनें प्रधान नेमले होते, आणि त्यांकडून हा सदरील सत्कार करवला.

आमचे पुण्यांतील व बाहेरगांवचे वाचणारांस कळण्याकरितां याविषयीं सविस्तर या प्रसंगीं समजावणें जरूर सबब खालीं लिहितों.

पूर्वी होली ल्यांड (पालीस्टैन) ही ख्रीस्ती लोकांचे मतानें पुण्य भूमी आहे, तीवर पूर्वी सारासेन म्हणजे मुसलमान जातींतील लोकांचा अम्मल होता तो नसावा म्हणून युरोपांतील राजांनीं मनांत आणिलें कीं, आपल्या पुण्यभूमीवर मुसलमान लोकांचा अम्मल असावा हें ठीक नाहीं. याकरितां लढाया करणें अवश्यक आहे, म्हणून मुसलमान लोक आणि ख्रिस्तिलोक या परस्परांमध्यें क्रूसेड्स् याना वाचे प्रसिद्ध लढायी झाली आहे. आतां या लढायीस हें नाव पडण्याचें कारण क्रास म्हणजे + हें चिन्ह करून ख्रिस्तानें देहअवसान केले व अंमल दारांनीं करवलें, तें त्यांनीं धर्मांचें खूण आहे, दर भोळे व जुने लोकांत अज्ञान महार त्या पवित्र वधांनिशाण्यांचें महत्व फार असतें, त्याकरून धर्मसंबंधीं लढायांस नाव प्राप्त झालें आहे; पुढें त्या लढायांत जशी यात्रा एका ठिकाणीं जाते तशी हजारों लोक राजापासून तों लहान रोतकरी परयंत लोक आपले पदरचें खाऊन लढायांस गेले होते त्या वेळेस ज्यांणीं महा पराक्रम केले त्यांस धर्म संबंधानें सदरील लिहिलेला किताब दिला, त्या प्रमाणें या शूर पुरुषास राणी साहेब यांणीं नैट ग्रांड क्रास आफ दी मोस्ट आनरेबल आरडर आफ दी बाथ, अथवा त्याचीं मूळ संज्ञाक्षरें के. जी. सी. बी. असा किताब दिला. आतां हा किताब कांहीं एक अंशानें नामदार कम्यांडर इन्चीफ यांहून राणीनें विशेष हुकूम फरमाऊन दिला आहे. हा किताब देतेवेळीं मोठा समारंभ केला होता. एथील सर्व मल्टरी व सारे दिवाणी व लष्करी साहेबलोक यांस हाजर होण्याचा हुकूम फरमावल्या प्रमाणें सर्व हाजर झाले होते. नंतर तेथें एक मखमाली-चें आसन त्यावर मलिकामाअज्जमा राणी सरकार यांच्या नांवानें करून त्यावर राणी सरकारा कडील आलेला हुकूम सन्मानाचा ठेवला होता त्याजकरितां ... जोडून काढून ... आणि आसनावर ... सन्मानाची जी कांहीं फीत वगैरे ठेवली होती ती फीत सर ल्युरोज साहेब यांच्या उजवे बाजूस ठेवऊन ... छातीवर नेऊन तेथें यज्ञोपवीता प्रमाणें बांधली हें ... सर्व यांनीं ईश्वर राणीचें रक्षण करो असा बा... नंतर सर्व समाजांतील सरदार ... ठेवून ... यानंतर त्यांच्या बंगल्यांत ... सन्मान देण्याचे ... लोकास पाहाण्याची ... आली ...

अफगाणीस्थान — एथील वर्तमान गेल्या मे महिन्याच्या २१ वे तारखेपासून २५ वे तारखेपर्यंत चें या महिन्याच्या २१ वे तारखेच्या लाहोर क्रानिकल पत्रांत लिहिलें आहे त्याचा तरजुमा येणेंप्रमाणें.

२१ वे मेरोजीं कंदाहार एथून अमीरास असें वर्तमान येऊन पोंचलें कीं, सुलतान अहंमदजान याच्या एका मनुष्यानें असें वर्तमान लिहून कळविलें कीं, [illegible] (सुलतान अहंमदजानचा) भाऊ पुष्कळ फौज घेऊन हेरात एथून कंदाहार कडे गेला. परंतु [illegible] त्याच ठिकाणीं जाणार हें समजलें नवतें. हेरातचा मुख्य अधिकारी सुलतान अहंमदजान यास हें वर्तमान समजतांच आपणा बरोबर १५० स्वार घेऊन त्याजला म्हणे (महंमदसादकयास) भेटावयास गेला, आणि त्यास सांगितलें कीं, कंदाहार हे दोस्त महंमदाचें आहे. तूं तिकडे जाऊं नको. परंतु हें मान्य न करितां म्हणाला कीं, मला जिकडे जावें सें वाटेल तिकडे मी जाणार, हें बोलणें ऐकून सुलतान आपल्या ठिकाणी हेरात मुकामी आला. कितिएक लोक म्हणतात कीं, महंमदसादक हा "खुज" त्या ठिकाणा कडे गेला. कितीएक म्हणतात कीं, (तुर्कीमध्यें) "रूस" मुकामीं गेला.

२२ वी मे — कांहीं दिवसांवर दोस्तानें २०० जेझलचीस आणि २०० तुर्की स्थानी असे ४०० लोक सरदार महंमदअमीनखान यांकडे पाठऊन दिले ती फौज "इंद्रा" ठिकाणावरून "कुंदुस" कडे गेली

२३ वी मे — रोजीं महंमद आफजलखान याजकडून दोस्तास एक पत्र आलें, त्यामध्यें असें लिहिलें आहे कीं, सरदार महंमदअमीनखान आणि सरदार महंमद असलमखान, हे उभयतां पोरीआणि बुगलान एथें आपल्या फौजांसह वर्तमान जाऊन पोंचले पोरी मुकामीं जाऊन पोंचतांच तेथील लोकांनीं यांचे बरोबर लढायी केली, तेव्हां हजारनिस्बें सरदारांनीं त्या ठिकाणास वेढा देऊन तें आपल्या ताब्यांत घेतलें, या प्रसंगीं लहानशी लढायी झाली. तिजमध्यें सरदाराच्या फौजेपैकीं ४ असामी ठार मेले. आणि कांहीं जखमी झाले. शत्रूच्या फौजेपैकीं ६ मेले, व १० जखमी झाले. याशिवाय पुष्कळांस बंदिवान केले. बाकी "कुंदुस" ठिकाणा कडे पळाले. त्यापैकीं कितेक यांस शरण आले, व कांहीं अद्याप हत्यार धरित आहेत. सरदार महंमद अमीनखान यानें आपल्या ताब्यांत दोन लहान किल्ले घेतले आहेत. हें वर्तमान दोस्तास समजल्यावरून तो फार खुशी झाला.

ता० २४ मे — रोजीं अमीरानें आपल्या बुखारा एथील वकीलास येण्याविषयीं लिहून पाठविलें, व त्याच्या समागमें बुखारा एथें येण्यास राजुदीनखान आखुंझादा यास येण्याविषयीं हुकूम केला. वकिलाचा बलावल्याप्रमाणें तो येण्यास निघाला आहे.

दोस्तास कंदाहार एथून अशी बातमी येऊन पोंचली आहे कीं, त्याच्या स्वारांपैकीं, २४ असामी आणि ७० असामी कंदाहारी लोक पळून जाऊन शिकारपूर एथें राहिले आहेत. हें वर्तमान दोन दिवसांनंतर सरदार शेर अलीखान यास समजल्यावरून हा आपणा बरोबर २०० स्वार घेऊन त्यांस पकडण्याकरितां गेला. आणि ते सांपडले. तेव्हां त्यांस ठार करण्याचा हुकूम केला. तेव्हां कंदाहारी लोक शरण आले, आणि आम्ही पुनरपी असा अन्याय करणार नाहीं व केला असतां आम्हांस मोठी नशियत द्यावी. असें म्हटल्यावरून त्यांस सोडलें, ही हकिकत अमीरास समजल्यावरून त्याची गैरमर्जी झाली.

ता० २५ मे — रोजीं दोस्तानें सरदार अमीरखान यास बलावणें करून त्यास जो भाषण बोलला

ठीं येथें म्हणणें — मी तुला करार येथें जाण्याचा हुकूम केला असतां तूं गेला नाहींस, व जरकरितां लोक कांहीं धामधूम करतील तर मग मागाहून तूं गेल्याचा उपयोग काय? परंतु तूं आणि शरीफखान असे उभयतां करार येथें जाणें कारण तूं करारहार एथील व्यवस्था नीट करून सरदार महंमद शरीफखान यास फरा नामें ठिकाणचा बंदोबस्त नीट ठेवशील या वरून तो असें म्हणाला कीं, जर तूं मला फराहार एथें जाण्याची परवानगी देशील तर जाईन. परंतु सरदार महंमद शरीफखान यास माझ्या बरोबर देशील तर जाणार नाहीं. कारण कीं, तो स्वतंत्र वागत असतो. आणि तो उपयोगीं पडणार नाहीं. परंतु दोस्तानें अमीनखान यास महंमद शरीफखान याच्या समागमें जाण्याचा हुकूम केला.

पुण्यांतील नानाच्या पेठेंत एका कामाठ्याची मुलगी ११ वर्षांचे वयाची पाणी आंणावयास गेली तों तिचा झोंक जाऊन ती बुडून मेली. तेजबहल खानसाहेब फौजदार यांणीं चौकशी लागलीच जाऊन केली, त्यांत नवरा आई वगैरे साक्षिदारांचे जबान्यांवरून तिला कोणीं ढकलून अगर हरएक कारणानें लोटून जीव घेतला असा प्रकार बिलकूल नाहीं असें तवकरें तिच्या बापानें लिहून दिलें त्याजवरून समजतं आहे.

मुंबई इलाख्यांतील कांहीं पुणें आदिकरून जिल्ह्यांनीं शिवराई आणि कंपनी पैशाच्या पुढें मोठी तणचाई झाली आहे तेव्हां सरकारानें टंकसाळींतून तांब्याचें नाणें पैसे वगैरे पाडण्यास हुकूम फरमावल्यास रुपयास ६४ पैसे मिळावे, असें ठराव केल्या प्रमाणें लोकांस व्यवहारा पडेल नाहीं तर देण्याचा भाग एक आणि घेण्याचा भाग एक असे व्यापार राहतील.

आम्हांस असें समजलें आहे कीं, इंदूरचे श्रीमंत तुकोजीराव महाराज होळकर सरकार यांजकडून इकडील त्यांच्या देण्याघेण्याचा वगैरे कामाची चौकशी करण्यास एक वकील असतो त्याजवर आतांपर्यंत रावजी बाबाजी चांदवडकर हे होते, त्या कामावर हल्लीं रावसाहेब बापूजी (श्री० भाऊसाहेब यांचे कारभारी) यांची नेमणुक करून मंजूर पुण्यांस आले आहेत.

आतां चांदवडकर यांजकडून काम कां काढलें असें सहज लोकांस वाटण्याजोगें आहे परंतु त्याचें कारण कांहींतरी हुकुमाप्रमाणें वकशीर त्याजकडून काम झालें नाहीं असें महाराजांचे दिलांत आल्यावरून ही तजवीज केली असेल असें वाटतें. आतां हल्लींचे वकील हे आपल्या सरकारच्या हुकुमा प्रमाणें काम बजाऊन धर्मादाय वगैरे खर्चाचे कामाचा बंदोबस्त चांदवडकरापेक्षां ज्यास्त राखतील. श्रीमंत होळकर यांचे दिवाणास संतोष होऊन कांहीं दिवस यांच्या नेमणूक लागेल.

गेला सोमवार हा विलायतेच्या राणीचा राज्याभिषेक झाल्याचा दिवस म्हणून त्या दिवशीं एथें किल्ल्याच्या नगरावरून आणि आलाई आगबोटींवरून तोफांची सरबत्ती झाली आणि बंदरांतील सर्व सरकारी जहाजें बावटे लावून नटले होते, असें आमच्या समजण्यांत आलें आहे.

मुंबईत खुर्दी फार महाग झाली आहे यापारी लोक १ रुपयाचे १९ गंडे दीडक्या देतात. उत्तर हिंदुस्थानांत बांजारूमें तर १४ गंडे मिळतात. दुकानदार लोक खुर्दी देतांनां या दरानें देतात. पण गिऱ्हाइकांजवळून १६ च्या दरानें घेतात येणें करून लोकांची फार नुकसानी होती. याचा बंदोबस्त सरकारानें करावा, कलकत्याहून पुष्कळ खुर्दी येणार आहे. असें ऐकतों. ज्ञा० द.

नाणें— गेल्या एप्रेल महिन्यांत बंगाल आणि मुंबई एथील टंकसाळींत खालीं लिहिल्या किंमतीचें रुप्याचें नाणें तयार झालें ते रुपये.

बंगाल....२२८९१७४

मुंबई....२८०११०५

येणे प्रमाणें नाणें तयार झालें असें टेलिग्राफ आधारें कळत आहे.

कलकत्ता सरकारास साहा लक्ष रुपयांच्या किंमतीच्या चांदीची जरूर आहे असें विलायत सरकारास कळविलें आहे असें आम्हांस समजतें.

ज्ञानप्रकाशकर्तेयांस— विनंतीविशेष. इंदापूर एथें श्री महादेवास सर्व लोकांनीं मिळून खर्च चालू केला तो प्रकार असा कीं, पेठ कसबा याचे मध्यें सिद्धेश्वर म्हणून महादेवाचें स्वयंभू स्थान आहे त्या देवळाचें काम दगडी मजबूत प्राचीन काळानें बांधलेलें आहे. समोर लांकडी मंडप श्री० राहणभंतराव [illegible] यांणी बांधलेला नवीन आहे. देवालयाची जागा मोठी असून आंत याप देवतांचीं देवळें बहुतकरून सर्व देवांचीं आहेत. त्यां[illegible] रहदारी लोकांस राहाण्याकरितां धर्मशाळा लांकडी बांधलेल्या आहेत. [illegible] र्यांची उतारी राहाण्याकरितां पेठकरी यांणी विच्छायती माल बाहेरून येईल त्यापासून धर्माबद्दल कांहीं पैसा घेतजावा, आणि या पैशाची व्यवस्था राहाण्याकरितां पंच करून पंचांपैकीं पांडोबा खेरवडे यांचे घरीं पैशाची पेटी राहावी. आणि पैशाचा खर्च पंचांचे विचारें होण्याचा तो देवळाची व धर्मशाळेची दुरुस्ती [illegible] कांहीं पोषाक व श्रावणमाशीं देवाचा उत्छाह होतो त्यास या पैशापैकीं खर्च व्हावा. आणि पैशाची खर्चाची व्यवस्था व उत्पन्नाचें काम विठ्ठल जगदीश गुजर यांजकडे. परंतु जसा पैसा उत्पन्न होईल असा म्हणण्यासारखा कोणता खर्च दिसण्यांत येत नाहीं, व यांस जमाखर्च कायमे तोडुच परंतु याविशीं कोणीही पंचांनीं विचार केला नाहीं, आणि याविशीं विशेष लिहिण्याची गरज नाहीं. देव मजकूर कचेरींतील चवथे कारकून धोंडो मोरेश्वर जोशी हे पुण्यांतील राहाणार यांणीं देवाचा देवपणा प्रसिद्धीस आणिला तो प्रकार. हे या ठिकाणीं आल्यावर शिवाच्या प्रदोषपूजेचा प्रकार करावा हा समारंभ गांवास दाखवून नंतर साल गुदस्तचे जेष्ठमाशीं दशाहराचे राहादिवस उत्छाह केला तो लोकांस अपूर्व वाटून बहुत लोकांनीं त्यास आश्रय दिला नंतर कार्तिकमाशीं शिवालयांत दीप उत्छाह चालू केला. त्यासही सर्वांचा आश्रय चांगला मिळाला या कारणानें रोषणाई वगैरे यांचा थाट अपूर्व होऊं लागला व रात्रौ पुराण होत आहे यास मंडळीची समाज बराच बराच मिळत आहे, असे समारंभांत आणाजी गोविंद इनामदार यांणीं मंडळीस श्रीकडे चवघडा सदावर्त श्री नैवेद्य पूजा वगैरे सदोदित असावें अशाविशीं संभाषण झालें त्यांत बहुतेक गोष्टींचा निकाल केला नंतर

दुसरे दिवशीं अधिकारी वगैरे गांवांतील सर्व मुख्य मंडळींचा समाज रात्रौ शिवालयांत आहे, असें पाहून इनामदार यांणीं आणखी कांहीं संभाषण केलें त्यावेळेस सर्व लोक आश्रय देण्यास कबूल होऊन आपले शक्तिप्रमाणें व सदोदित आपणास पैसा देण्यास हरकत नपडेल असा विचार करून ठरावाचे यादींत अंक मांडून सह्या दरकुतेक लोकांनीं तेथेच केल्या नंतर आठ चार दिवस गांवांत हिंडून सर्व लोकांस चांगल्या प्रकारें समजावून देऊन हिंदुस्थानीच्या लोकांपासून अंक मांडून घेऊन सह्या घेतल्या आणि दरमाहा दा पैसा देऊं असें कबूल केलें, आणि त्याप्रमाणें कित्येकांनीं साहासाहा महिन्यांचा पैसा आगाऊ दिला याप्रमाणें दरमाहा १८।२० रुपये वर्गणीचा पैसा झाला नंतर सर्व उदमी लोक जमून त्यांपासून ठराव करून घेतला तो असा कि, राशे मालाचे गोणीस एक पैसा व गाडीस पैसे ४ व हा गांव पेठेचा याकारितां एथून माल बंदरीं भाड्याचे गाडीवर जातो याकरितां जो भाडें गाडीचें करील त्यापासून धर्मास एक आणा श्रीचे नांवें घेत जावा. असा ठराव करून सर्वजी व्यवस्था चालू केली, परंतु पूर्वींचा पैसा वसूल करणारे विठ्ठल भाई गुजर याणें आपले शक्तिप्रमाणें पुष्कळ अडथळे केले परंतु मंडळीनें सर्वांनें लक्ष श्रीकडे असलें कारणानें त्यांचा कोणताही मनोरथ पूर्णतेस गेला नाहीं. या पेठेंत रविवारीं बाजार मोठा भरतो. या बाजारास बाहेरून गल्ला वगैरे माल विकण्याकारितां येतो यांपासून एक पैसा देणें घ्यावें याप्रमाणें शेट यांणीं कबूल केलें, तसेंच शिंपी, कांसार, धनगर वगैरे दुकानें यांपासून दर आठवड्यास एक पैसा देण्याचें कबूल करून सदरील लिहिलेली यादि आपले मारफतीनें करून देण्याविषयीं सर्वजी मेहेनत करून शेट … हाजन मेहेर, उदमी वगैरे लोकांनीं वहिवाट चालू केली. सदरहू उत्पन्नावर खर्च चालवला तो प्रकार, चवघडा नेमणुक रुपये १०६ असामी ५ व श्रीचे पूजेकडे एक ब्राम्हणाचा वर्षी ११ दिवस व त्यास दक्षणा ॥~ हीवर्णी खंडास एके ब्राम्हणानें कबूली. सदावर्तखर्चें नित्य ४ मनुष्यांची जेवणाची नेमणुक आणि आले ब्राम्हणास अन्न एक दिवस, बैरागी वगैरे लोकांस एक शेराचा शिधा मागेल तो आणि एक पैसा अशी नेमणुक, याप्रमाणें हरदास वगैरे कोणी लोक आले असतां त्यांणीं श्रीपुढें हजिरीचें कीर्तन करावें, नंतर मग गांवांत करावें, त्यांस सदावर्तांतून चंदीवरण व जेवण अगर शिधा इतकेंमात्र मिळावयाचें. बिदागी देऊन मिळणें नाहीं. आतां या सर्वांची व्यवस्था पाहण्यास दरमाहा रुपये ४ चा कारकून १ व त्याचे हाताखालीं दुसरा मदतनीस दरमाहा रुपये ४॥ व शिपायाची दर रुपये ३॥ सदावर्ताकडे ब्राम्हण अगर बाई दरमहा १॥ रुपयाप्रमाणें दोन २ मनुष्यें व चवथा वर्णाचा ब्राम्हण यांणीं सदावर्तांत जेवावें. याप्रमाणें ही सर्व व्यवस्था इनामदार यांणीं करून दिली, व यांची देखरेख पाहण्यास पंच नेमून सरपंच दृण गंगाराम गोविंद देवासांडे आहेत परंतु इतर संस्थानी पंच ज्या रीतीनें काम पाहातात त्याप्रमाणें हें काम पंच आपले शिरावर घेऊन पाहात नाहींत याविषयीं हकीकत एथें लिहीत नाहीं, दुसरे पत्रीं लिहून कळवूं. यांची सर्व व्यवस्था इनामदार आपले शिरावर घेऊन पाहात आहेत. आणि त्यांत जी न्यूनता आढळते ती आपल्या हातीं अगर चारलोक बरोबर घेऊन ती न्यूनता ते परिपूर्ण करण्याकरितां

इनामदार यांणीं या कामांत पराकाष्टेची मेहेनत घेतली. त्यांचे प्रमाणें त्यांची परोपकार बुद्धि व धर्मवासना आणि देवापाशीं भक्ति हें पाहून ते कितीस पात्र आहेत. पूर्वी ते इंजिनीयरखात्यांत दिवे वारांत ओवरसीयर होते. तेव्हां तिथे त्यांणीं लोकांवर परोपकार केला; त्याचप्रमाणें त्यांची धर्मवासना असल्या कारणानें त्यांणीं पुण्य कृत्यें केलीं. हें सर्वांस माहित असून आपणासही माहीत असेल. याप्रमाणें कांहीं तरी वजनेदार लोकांनीं आश्रय दिला यामुळें त्यांचेही आभार मानणें प्राप्त आहे. इंदापूर एथें महामारीचा यत्किंचित् उपद्रव झाल्यावरून सर्व लोक भयाभीत होऊन रोगे शमनार्थ कांहीं तरी लघुरुद्रानें अनुष्ठान सिद्धेश्वरास करावें असें सर्वांस वाटून या महामारीच्या शमनार्थ यत्न करण्याकरितां सर्व लोक बापूसाहेब देशमुख यांचे घरीं मंडळी जमा होऊन सर्वांचा विचार होऊन अकरा ब्राम्हणांनीं दररोज अभिषेक करून एक एकाचे घरीं ब्राम्हणांनीं जेवावयास जावें असा नेम करून त्यांची व्यवस्था करण्याचें काम बापूसाहेब देशमुख यांजकडे सांगितलें. देशमुख यांणीं ताकीद केली कीं, अकरा ब्राम्हणांनीं अभिषेकास यावें, आणि आम्हीं सांगूं त्या घरीं जेवावयास जावें, असा क्रम दाहा अकरा दिवस चालून आतां समाप्त करावें तों पुनः वक्र दृष्टी झाली. तेव्हां गृहस्थांत वसरकारी कामगारांत वागणारे सखाराम मुळे यांणीं आपले [illegible] आश्रयास आणून म्हणाले कीं, आम्हां आतां तीन दिवस संतत धार धरणार. तेव्हां लोकांनीं सांगितलें कीं, या कामांत पडूं नये. व हें करण्यास कोणाचेंही अनुमोदन नाहीं. परंतु पुढां झाले विचारांचे समाजांत यांस बोलावलें नाहीं. सबब त्यांच्या कडे एक दोन वेळा अभिषेकाची पाळी आली. परंतु गेले नाहीं. आणि आपण सभ्य लोकांत मी वागत असून मजला बोलावलें नाहीं या अभिमानानें संततधार धरण्याचा नेम करून दर प्रहरास दोन ब्राम्हणांची योजना करून १६ ब्राम्हणांची योजना केली. त्यांणीं व्रतस्थ असून पागोटें व जोडा वर्ज करून तीन दिवस देवळांत असावें, आणि घरीं मात्र जेवणा पुरतें जावें, असा त्यांणीं नेम केला. त्यास भिक्षुकांनीं बाईचे जरबेस्तव अनुसरून दोन दिवस झाले तों परवंत बाईची बरीच रहीम नजर होती नंतर तिसरे दिवशीं बाईसाहेबांची स्वारी रस्त्यांतून हिंडूं लागली आणि तिसरे प्रहरापासून एकएकावर ओझा येवून घेऊन जाऊं लागली! तेव्हां भउजी महाराजांची अभिमानाची दुरदशा झाली आहे ती एथें लिहीत नाहीं. अशा प्रकारें बाईची तसी होईना म्हणून [illegible] जत्रा करून रेडा बळी द्यावा, या प्रमाणें विचार करून महार यांणीं सामान वगैरे तयार करून रेडा त्यांचे स्वाधीन केला, नंतर जेष्ठ शु० १९ वे दिवशीं दोन प्रहरानंतर रेडा पेठेंतून फिरवत चालला आहे, हा समारंभ पाहण्यास पुष्कळ गरदी झाली होती. तेव्हां सर्व म्हणत कीं, आतां उपद्रव होणार नाहीं. नंतर अनुष्ठानावरलचें ब्राम्हण भोजन झालें. त्यास दोनचार दिवस जाऊन बाईसाहेब पुनः पुनः घेरे घेत गांगांत हिंडत आहे आणि आपलें कार्य साधीत आहे. कळावें हे विनंती.

ग्रा० [illegible]

ता० २२ जून १८९६ ई०

*** आम्हांस इंदापूरचें पत्र आलें आहे, त्यावरून तेथील लोकसमुदायानें आपसांत विचार करून लोकोपयोगी व असुधिक साधनांचीं कामें करतात हें ऐकून फार संतोष होतो. एकसमुदायांत संप

न प्रकारचे होऊं लागले ... त्या विचारांमध्यें सर्वांनीं वर्तनक्रम केल्यास त्यांचा उदय काल न ला-गत झाला असें समजावें. इंदापूरचे बाहेर आपला-नीं जागा आहे. तेथील उद्यमी लोक सुशील आहे-त व त्याही त्यांच्या गावीं चांगली आहे असें दिसू-न येतें. अशा सुस्त लोकांस कोणतीही चांगल्या प्रकारची सूचना करण्याचा उल्हास वाटतो. धर्म संबंधी व गोरगरीबांचे दुःख भंजनार्थ इंदापूरचे लोकांनीं लौकिक होण्यासारखीं कामें केलीं आ-हेत. अशीच तेथील लोकांस ज्ञानप्रास होण्याकडे लक्ष लावतील तर मोठीच लौकिकाची गोष्ट प-डून येईल. अशा ठिकाणीं विद्या वाढवण्यानें का-म जर घडून येईल तर सर्व लोकांचे सुखीं सुख होईल इतकेंच नाहीं. पण विद्या शिकलेली सर्व प्रजा उपकार स्मरतील, ही आमची सूचना इंदा-पूरकर आमचे मित्र लक्षांत घेऊन कांहीं त-री तजविजीस लागतील अशी आशा आहे.

मद्रास इलाख्यांत कोठे कोठे अशी चाल आहे कीं, बालक जन्मलें म्हणजे त्याला त्याच्या आईचें दूध पाजीत नाहींत, कारण तें त्यांचे मते अ-शुद्ध असतें, असा त्यांचा समज आहे, म्हणू-न त्याला वानरीचें दूध पाजितात, आणि त्याची प्रकृति बरी नसली तर वानरीचें दूध त्याला पचणार नाहीं असें समजून ते शेराच्या कोंब-ळ्या डिख्या आणून अमल पाजितात, आणि मग त्यांतील चीक काढून त्या बालकाला पाजितात. येणेंकरून बहुत बालकें मरतात. यास्तव ए-का डाक्टरानें सरकाराला अशी सूचना केली आहे कीं, तद्देशीय भाषेंत जाहिरनामें प्रगट क-रून त्यांत या चालीपासून किती अनर्थ होता-त हें दाखवून ती सोडण्याविषयीं त्यांस बोध करावा. ईश्वरानें जें खाद्य आईच्या स्तनांत ठेविलें आहे तें जसें बालकाला हितावह आहे, तसें दु-सरें कांहीं नाहीं.

खरील मजकूर ज्ञानोदयाचे कर्ते यांणीं लिहू-न कळवला हा वाचून आम्हांस संतोष झाला. प-रंतु येविषयीं आम्हीं आणखी एक त्यांस कळवि-तों कीं, फारकरून गोरे लोकांत अशी चाल आहे-कीं, मुलास आईनें स्तनपान करवीत नाहींत. त्यास विपुल दूध मिळावें म्हणून त्या दायांकडू-न आपले मुलास स्तनपान करवितात. याप्र-माणें नेटिवांतील कांहीं श्रीमान्, शौकी, बाहेरून सुधारले पणाचा आव घालणारे आपल्या मु-लांस आईनें स्तनपान न करूं द्यावें याविषयीं सक्त ताकीद करतात. व एकादे समयीं आ-ईस आपले बालकास स्तनपान देण्याचा पा-न्हा आला असतां, त्या पतीधर्माप्रमाणें आप-ल्या पतीची आज्ञा मोडून मुलाकडे पाहून आ-पल्या प्रारब्धास हात लावितात. आणि म्हणता-त अरे अरे आमचें हें धिग्जिणें, कारण आ-पल्यास ईश्वरानें बालक दिलें असून ईश्वरानें आपल्या स्तनांत दूध ही दिलें असून, पतीचे आ-ज्ञेवरून ही मी चांडालीन आपले बालकास पा-जीत नाहीं, असें म्हणून स्तनांतील दूध गाळून त्या मुळें त्याचे शरीरास पीडा होऊन शेवटीं त्या आया आपले अंतर्यामीं मुलास दूध पाजल्या शिवाय मी आपले मुलास सोडून जातें म्हणू-न करुणानें शेवटचे शब्द बोलून फार दुःखी होतात. हें वाचून आमचे वाचणारांस खेद होईल.

रेलवे खात्यांतील तिसरे प्रतीने किती उतारू येत असतात याबद्दल दर आगगाडीत मोजणी कर-ण्याकरितां त्या कारखान्यावरील इंजिनीयरांस हुकूम केला आहे.

पुणें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापिली.

पुणें— एथील बुधवार पेठेंत दमदेरे यांचे चौकांत ता० २४ जून रोजीं एका फारक्या घोंगडींत गर्भ गुंडाळलेला पोलिसास मिळाला, हा गर्भपात कोणीं केला येविषयीं पोलीसनें चौकशी करितां शनवार पेठेंत हसबनीशीणबाईच्या घराजवळ अंबुबाई कोम नारायण देशपांडे उमर वर्षे १९ हिनें हा गर्भपात केला, या शहिमावरून या खरल्यांनी डाक्तर वगैरे प्रकारें चौकशी केली त्यांत सदरील तारखेस भिकूशिंपीणीनें हा गर्भ टाकिला असें शिंपीण कबूल करिते. परंतु अंबुबाई हा सदरहू अपराधास नाकबूल आहे. सदरहू चौकशी अद्यापी मेहेरबान डिपुटी कलेक्टर ह्यांच्याची आहे. अरे! अरे!! आतां चौकशींत कोणाचा दोष उत्पन्न होईल तें पाहावें. —— कोतवाल चावडी जवळील तरुण जोगळेकर घरीं नाहींत अशी संधी पाहून त्यांचे शिष्यानें पेटींतलें सोनें आणि रुपें चोरिलें, आणि आपले सातीदारांस नेऊन दिलें. परंतु त्यांच्या माणसांनीं चौकशीची फारलगट केल्या मुळें सदरहू माल हा त्याचा साती हा गुंडाळून शपथी बांधून गांवास जात असतांनां पकडून सोजपाशीं झाडतीनें मिळाले. सदरहू चोरीचा आकार ५०० रुपयांचा असावा. कैदी अपराधास नाकबूल आहे. परंतु त्यावेळीं पोलीसचा शिपायी हजर होता या चोरीची खूबच जलदी झाल्यामुळें माल सर्व मिळाला.— या आठवड्यांत एथील कितीएक हवदांस पुढें पाण्याची लट पडेल या भीतीनें पाणी थोडें सोडितात. एथें हवा अशी होऊन गेली आहे कीं, अजून वसंत ऋतूच आहे. कितीएक गृहस्थांनीं रावबहादूर केसोपंत तात्या जोग व कांहीं पैमाष खात्यांतील कारकुनांनीं असें पुष्कळ गृहस्थांनीं खर्च करून अनुष्ठानास ब्राम्हण, हा आषाढांतील वसंत ऋतु दूर होऊन खरोखरी ग्रीष्म ऋतु आहे, तो दृष्टिगोचर व्हावा म्हणून परमेश्वराची आराधना करण्यास बसवले आहेत. सारांश सर्व राजनका राज मेघराज आहे. यांची जर कृपा होईल तर पाव तासांत पाणीच पाणीच चोहींकडे होईल.

नेमणुका— नारायणराव हनुमंत यांस बेळगांव जिल्ह्यांत आथनी एथें तिसऱ्या प्रतीच्या मामलतदारीच्या कामावर कायम केला आहे. १८ व्या काळ्या पायदळ पलटणीचा कपतान जी. एस. ए. अंडरसन् याणें गेल्या महिन्याच्या १८ वे तारखेस मि. एच्. बी. लाकेट याजपासून दक्षिण महाराष्ट्र देशांतील असिस्टंट पोलटिकाल एजंटच्या कामांचा चार्ज घेतला. — मि. डब्ल्यू. एच्. हॉवेलाक याणें गेल्या महिन्याच्या २१ वे तारखेस मि. डब्ल्यू. राबर्टसन् याजपासून कोलापूरच्या पोलटिकाल सुपरीटेंडच्या कामाचा चार्ज घेतला. — खेड्याचा सीनीयर असिस्टंट जडज व सेशन जडज मि. सी. बाल्दर याणें गेल्या महिन्याच्या २१ वे तारखेस आपल्या कामाचा चार्ज घेतला. — खेड्याचा कलेक्टर व माजिस्त्रेट याजकडील दुसरा अकटिंग असिस्टंट मि. टी. एम्. मेसन यांस पुंधा तालुक्याच्या कामावर नेमला आहे. — झदनचा अकटिंग कलेक्टर व माजिस्त्रेट मि. ए. डी. राबर्टसन् याणें गेल्या महिन्याच्या २१ वे तारखेस आपल्या कामाचा चार्ज घेतला. धू.

सदर अदालतींत वकीलीचें काम चालवण्यास विष्णुरावजी व विष्णु मोरेश्वर यांस सनदा तेथील जडजांनीं दिल्या.

बादशाही ५१ व्या पायदळ पलटणीचा हेडक्वार्टर

बिंग गेल्या मंगळवारीं आगीच्या गाडींतून पुण्याहून एथें आली ती ओरीएंटल, आगबोटींतून गेल्या बुधवारीं एथून मारीशसकडेस रवाना झाली. या पलटणीनें दिल्लीच्या वेढ्याच्या समयीं फारच्यां गल्याप्रकारची वर्तणुक केली म्हणून गवरनर साहेबांच्या हुकुमावरून हे लष्करीलोक जाहाजावर चढले, त्यावेळेस त्यांच्या सन्मानार्थ २१ तोफांनीं सरबत्त झाली. धू.

आम्हांस असें समजलें आहे कीं, पोस्तखात्यावरील डरेक्टर जनरल यांणीं सरकारास गेल्या वर्षीचा हिशेब असा समजावला आहे कीं, सरवीसचे कामाचा पैसा न आकारतां १९ लक्ष रुपये उत्पन्न होऊन २४ लक्ष रुपये खर्च झाला, आतां यावरून पाहातां ५ लक्ष रुपये खर्च ज्यास्त झाला. परंतु त्यांत सरकारची कामगिरी बद्दल काय आकार झाला तो त्यांत वजा घातला असतां म्हणजे डाकेच्या उत्पन्नांत सरकारास नफा अगर तोटा हें सहज ध्यानांत येतें. आतां सदरील साहेबांनीं हिशेब समजावल्या प्रमाणें जरी पाहिजे तरी हिंदुस्थानचे प्रजेस प्रतिवर्षी सुमारें सवा रुपया सरासरीनें डाकेकडे खर्च होतो असें अनुमानानें दिसतें.

आम्हांस इंग्लिशम्यानचे आधारावरून समजतें कीं, विलायत सरकारानें असा हुकूम फरमावला आहे कीं, लष्करी खात्यांत नेटीव लोकांची भरती करावी आणि त्यांत सर्व जातीचे लोक भरीत जावे, त्यावर सदरहू पत्रकर्ता असें म्हणतो कीं, जी भरती केली होती ती नामदार गवरनरजनरल साहेब यांणीं जलदी करून ते लोक काढून टाकले. त्यावर दुसरा पत्रकर्ता म्हणतो कीं, गवरनरजनरल साहेब यांणीं जे लोक भरतीचे कमी केले त्यांचा पगार वाचावा असें त्यांचें म्हणणें होतें, परंतु मोठ्या पगाराचे नायक लोकांची भरती झाल्याशिवाय त्यांस मोठे पगार देण्याची नामदार साहेब यांची इच्छा नाहीं.

आमचे ऐकण्यांत आलें आहे कीं, सरकारानें जिल्ह्यांतून असें विचारिलें आहे कीं, तुमच्या केदखान्यांत राजकीय कैदी किती आहेत? यावरून दिसतें कीं, राजकीय संबंधाचे कैदी याविषयीं सरकार कांहीं तरी लवकर तजवीज करणार आहे असें दिसतें.

आम्हांस न्यूरेम्स ता० १५ जूनचे पत्रावरून समजतें कीं, अलहाबाद मुकामीं सूर्याचे तमें लोक जाया होत आहेत, त्यांत गोरे लोक साहाजण मेले. म्हणून ब्रिगेडीयर साहेबांनीं त्यास सक्त ताकीद केली आहे कीं, उन्हांत तोजीर लोकांनीं फिरण्याची मनाई केली आहे.

तारायंत्रांतून सिंधप्रांतांतील हैदराबाद एथून ता० २१ जूनरोजीं मोठी महत्त्वाची खबर आलेली ता० २२चे सिंदीयन पत्रांत पेनली आहे तिजवरून समजतें कीं, नगरपारकरप्रांतें बंडवाल्यांच्या आणि सरकारच्या फौजेची एक मजबूद लढाई झाली, तींत बंडवाल्यांचा अगदी मोड झाला त्या समयीं बलोची लोकांनीं खूब जवानमर्दपणाची वर्तणुक केली, आणि बंडवाल्यांचे २० लोक मारमारिले, आणि ते कांहीं घेऊन गेले, त्यांत सरकारचे लोकांपैकीं ले० मेजर जखमी झाला आहे. अ० प.

गेल्या शकाच्या अखेरीस म्हणजे १७९२ साला च्या सुमारें फ्रान्सदेशामध्यें जें मोठें बंड झालें तें शाहाल्या नंतर पंचवीस तीस वर्षांमध्यें युरोपां- तल्या मोठमोठ्या लढाया झाल्या त्यांपैकीं, कांहीं लढायांमध्यें मनुष्यांचा किती नाश झाला याचा तपशील गेल्या महिन्याच्या १८व्या तारखेच्या लखनूर हेरल्ड वर्तमान पत्रांत लिहिला आहे तो येणें प्रमाणें.—

आरकोला या ठिकाणच्या लढाईंत आस्ट्रीयन लोकांचे मेले व जखमी मिळून एकंदर १८००० लोक जायां झाले व फ्रेंचांचे एकंदर १५००० लोक मेले व जखमी झाले.

हाहनलंडन—या ठिकाणच्या लढाईंत आस्ट्रियन लोकांचा १४००० लोकांचा व फ्रेंच्यांचा ९००० लोकांचा या प्रमाणें नाश झाला.

आस्टरलिट्झ—या ठिकाणच्या लढाईंत फ्रेंचांचा १२००० लोकांचा नाश झाला व त्यांच्या शत्रूच्या ८०००० फौजे पैकीं मेलेले व जखमी झालेले, व फ्रेंच्यांच्या हातीं कैद सांपडलेले मिळून एकंदर ३०००० लोकांचा नाश झाला.

जीना आणि आस्टर स्टाडट—या ठिकाणच्या लढायांत प्रुशियन लोकांचा ३०००० व जखमी आणि २०००० शत्रूच्या हातीं कैद सांपडलेले मिळून एकंदर ६०००० लोकांचा नाश झाला. व फ्रेंच लोकांचा मेले व जखमी मिळून एकंदर १४००० लोकांचा नाश झाला.

इला—या ठिकाणच्या भयंकर लढाईंत रशियन लोकांचे २५००० लोक मेले व जखमी झाले आणि फ्रेंचांचा ३०००० लोकांचा नाश झाला.

फ्रीडलंड—या ठिकाणच्या लढाईंत रशियन लोकांचे १७००० असामी मेले व जखमी झाले आणि फ्रेंचांचा ८००० लोकांचा नाश झाला.

वाग्राम—या ठिकाणच्या लढाईंत आस्ट्रियन लोकांचे आणि फ्रेंच यांपैकीं प्रत्येकांचे २५००० म्हणजे दोघांचे मिळून ५०००० लोक मेले व जखमी झाले.

स्मालेनस्को—या ठिकाणीं फ्रेंचांचा १२००० हजार लोकांचा व रशियन लोकांचा १०००० हजार लोकांचा असा नाश झाला.

बोरोडिनो—या ठिकाणच्या लढाईंत पराकाष्ठेची कत्तल झाली तींत फ्रेंचांचे गेलेले व जखमी झालेले, व कैदी सांपडलेले मिळून ५०००० लोक व रशियन लोकांचे मेले व जखमी वगैरे ५०००० हजार मिळून एका लढाई मध्यें एकंदर १००००० एक लक्ष लोकांचा नाश झाला.

लट्झन—या ठिकाणीं फ्रेंचांचा १८००० लोकांचा व त्यांचा शत्रूचा १५००० लोकांचा या प्रमाणें नाश झाला.

बाटझन—या ठिकाणीं फ्रेंचांचा २५००० हजार लाजार लोकांचा व त्यांचा शत्रूचा १५००० लोकांचा नाश असा झाला.

ड्रेसडेन—या ठिकाणची लढाई दोन दिवस पर्यंत चालली होती तींत फ्रेंचांचा १० पासून १२००० हजार पर्यंत नाश झाला. व त्यांच्या शत्रूंचा मेले व जखमी झालेले व कैदी सांपडलेले मिळून एकंदर २५००० लोकांचा नाश झाला.

लेपझिक—या ठिकाणची लढाई तीन दिवस पर्यंत चालली होती तींत नेपोलियनचे दोन मार्शल वीस जनरल, आणि सुमारें ६०००० हजार लोक मेले व जखमी झाले व शत्रूंच्या हातीं कैदी सांपडले. व त्यांच्या शत्रूंचे १७९० आफिसर आणि ४०००० पेक्षां जास्ती लोक ठार मेले, जखमी झाले व शत्रूंच्या हातीं कैद झाले. या प्रमाणें या एका लढाईंत एक लक्षापेक्षां जास्ती लोकांचा नाश झाला.

लिगनी—या ठिकाणीं प्रुशियन लोकांचे मेलेले, जखमी व शत्रूंच्या हातीं कैद सापडलेले मिळून एकंदर १०००० लोकांचा नाश झाला- व फ्रेंचांचा १८०० लोकांचा नाश झाला-

इदिया—या ठिकाणची लढाई तीन दिवस पर्यंत चालली होती तीत फ्रेंच व त्यांचे शत्रू या पैकीं, प्रत्येकांचा बाराबारा हजार मनुष्यांचा म्हणजे दोघांचा मिळून एकंदर २४००० मनुष्यांचा नाश झाला-

याशिवाय यावर सांगितलेल्या काळामध्येच लोडिच्या पुलाजवळ एक मोठी भयंकर लढाई झाली- तसेच बमेल नदीच्या पुलाजवळ एक मोठी लढाई जाहली तीत नेपसन यांच्या हाताखालील लोकांपैकीं, ६९५ लोक ठार मेले किंवा जखमी झाले आणि फ्रेंचांचे ५२२५ लोक ठार मेले किंवा जखमी झाले- २००५ असामी कैद सांपडले व त्यांचा १७ जाहाजांपैकीं, १३ जाहाजांचा नाश झाला- अबुकीरच्या लढाईत फ्रेंचांचे ८००० तुर्क लोकांचे ९००० असामी लढाईत होते त्यांपैकीं, तुर्क लोकांमधले बहुतेक सर्ददार मेले किंवा जखमी झाले किंवा कैदी सापडले याशिवाय याच काळांत नोलि, ऐंगर्स, मारेगो मेश (या लढाईत फ्रेंचांच्या ७५०० लोकांपैकीं, ४८०० लोकांचा नाश झाला.) तालामीरा आलबुएरा (या लढाईत इंग्रेजी ७५१० लोकांपैकीं, ४२०० लोकांचा नाश झाला.) सालामांका, विटोरिया, टूलोझ पारीस आणि काट्रिब्रास एथें आणखीं लढाया झाल्या.

या सर्व लढाया ज्या फक्त तीस वर्षांच्या आंत घडून आल्या त्यांत सर्व पक्षांचे मिळून एकंदर निदान दाहा लक्ष लोक तरी मरण पावले असावे- याशिवाय आणखी ज्या लहान लहान लढाया जाहाल्या त्यांत आणखीही हजारोंच्या हजारो लोक मेले असतील या लढायांमध्यें मरण पावलेल्या किंवा जखमी झालेल्या लोकांचीही संख्या भयंकर आहे तथापि लढाईमध्येंच ठार मेलेले व जखमी झालेले त्या लोकांची संख्या या लढायामुळें उत्पन्न होणाऱ्या रोगांस बळी पडून मरण पावणाऱ्या लोकांचा एक चतुर्थांश ही नसेल- १७११ सालांत चार महिन्यांच्या आंत फ्रेंच व त्यांचे शत्रू या उभयतांच्या सैन्यापैकीं सुमारें निमे म्हणजे ११६००० लोक ठार मेले किंवा तरवारीच्या घायामुळें अगदी निरोपयोगी होऊन गेले- व रशियांच्या लढाईमध्यें फ्रेंचांची जी सुमारें पांच लक्ष फौज त्या देशांत गेली होती तिजपैकीं, ३५००० लोकांपेक्षां जास्ती लोक त्या लढायींतून बचाऊन परत आले नाहींत.

पु० तु०

पुण्याचे यजंटीकडून एथील बडे लोक जाहागीरदारांचे वकील यांस पोषाक दिले त्यांत जमखिंडीकर वकील यांचा पोषाक त्यांचे मालक राज्यद्रोहाच्या संशयांत आहेत असे कारणानें मिळाला नाहीं परंतु हल्लीं बेळगांवच्या यजंटानें एथील यजंट यांस असें लिहून पाठविलें आहे कीं श्री. अप्पासाहेब जमखिंडीकर यांस सरकारानें माफीच्या जाहिरनाम्या प्रमाणें मुक्त केले त्यावरून जमखिंडीकर वकिलास त्यांचा अमानत ठेविलेला पोषाक देण्याचा हुकूम झाला असा समजतें हें ऐकून आम्हांस संतोष झाला आहे.

आलमानामें आगबोट कलकत्ताहून स्वेज एथें जात होती ती आगबोट अर्दन्याचे तील मोठ्या बंदरापाशीं खडकावर लागून फुटली परंतु त्यांतील डाक मात्र बचावली असें म्हणतात

हे पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार तारीख ७ माहे जुलई सन् १८५९ ई.

ज्ञानप्रकाश.

[illegible] हुस्थानांतील इमानी राज्यांविषयीं (मागील अंकावरु- [illegible]वरून) —— विलायतेनें आपला खरा दोस्त निजा- [illegible] याला विशेषेंकरून स्मरलें पाहिजे. कारण माग- [illegible]च्या आणी राणीच्या समयीं जसें उत्तर हिंदुस्थान [illegible]वरून मोठी भीति उत्पन्न झाली होती. तसेंच द- [illegible]ण हिंदुस्थानांत ही एथून मंहा अग्नि पेटला अस- [illegible] आणि याचे परिणाम फार भयंकर रीतीचे झा- [illegible] असते. निजाम सरकार अशा दुरघर प्रसंगीं इं- [illegible]ज सरकारा बरोबर आजपरयंत हिंदुस्थानांत को- [illegible]ही इतका इमानी राहिला नाहीं. याचा इमानीप- [illegible] पाहाण्यास बहुतकरून त्याचा दिवाण आणि श[illegible] [illegible] सुलिमराव हे उभयतां होत. यांतील शाहाणा [illegible]द्दुपुरुष याचें घराणें इंग्रजांशीं दोस्तीनें वागतें. [illegible] मुळें त्यांचा फायदा आहे, आणि तो त्यांत सम[illegible] [illegible] आहे कीं, जर त्यांनाम्यांत कांहीं बिघाड झाला [illegible] हानी हानी [illegible] त्याचा नाश जाईल. कसेंही [illegible] दरबारचे [illegible]सो, पण निजाम सरकार [illegible] इमानी आहे. या साठीं त्याला पोकळ आ- [illegible]भार पत्र देण्या करितां कांहीं तरी ज्यास्त मिळावें [illegible] त्याचा हक्क आहे. याचप्रमाणें सर्व मराठे आ- [illegible] इतर राजे यांचे मनसुबे कसे असतील ते अ- [illegible]; परंतु अशा अडचणीच्या दिवसांत ते आप- [illegible] अजेवांत राहिले तेव्हां त्यांसही कांहीं देणें यो- [illegible] आहे. मनुष्यमात्राचे आंगीं आत्महित भरलें आ- [illegible] याकरितां आपण निरापेक्ष बुद्धीनें कोणतें हीं पा- [illegible] नाहीं. विशेषेंकरून जात आणि गोत या मध्येंच आत्महित रेवळतें. ही स्थिति जशी या देशांतली आहे. तेथून उपकार झालेला आहे. तेथें लागलाच प्रत्यु- पकार झाला पाहिजे. विलायत सरकारावर याउप- काराचें भारी ओझें झालेलें आहे, आणि आज पर- यंत तें उतरण्यास दिरंगाई चालली आहे. आतां हिं- दुस्थानच्या लोकांचा भरवसा पुनः आपल्यावर बस- विणें आणि त्यांची पुनरपी मनाची खात्री करून देणें हेंच इल्लींचें मुख्य काम आहे. मागील २० वर्षांचे का- रकीर्दीत हिंदुस्थानचे लोकांचा भरवसा आपल्याक- डून कमी झाला आहे. परंतु आलीकडच्या दाहाव- र्षांत भरवसा बहुतकरून उडाला आहे, तो दुरुस्त करणें फार कठीण काम आहे, राणीच्या राज्यानें ए- तद्देशीय राजे व लोक यांला जें कांहीं करायाचें तें उदारतेनें करावें. लार्ड स्टांनले म्हणतो कीं, कांबगी वर घालणें हें उपयोगाचें नाहीं. तें बरोबर आहे.

मेहेरबान गान साहेब पुण्याचे अदालतीचे आसि- स्टंट जडज यांची स्वारी काल रोजीं एथील दिवाणी कोर्टें पाहाण्या करितां आली होती.

आम्हांस एका गृहस्थानें कळविल्यावरून समज- तें कीं पुण्याचे पोस्टमास्तर भिकाजी मेहेरवानजी जे कांहीं दिवसां मागें सातार्यास पोस्टमास्तर होते त्यांची मेहेरबान रोज साहेब सातारचे कमिशनर यां- णीं सातार्यास फौजदारीच्या जाग्यावर नेमणुक के- ली सबब त्यांणीं पुण्याचे जाग्याचा राजिनामा दिला. त्या जाग्यावर एथून पोस्टमास्तर जनरल यांणीं एकाची नेमणुक केली असें वर्तमान आहे.

इनामकमीशी—मद्रासेंतील इनामाच्या देण्यांत करणें चौकशी जशी या आपल्या इलाक्यांत अन्यायानें व धाडसेपणानें चालते, त्याप्रमाणेंच तेथें चालत आहे. एका इनामदारानी चौकशी सरकारचे अंमलदारांकडून झाली त्यांतील हकीकत:--

सन १८०० साली पूर्वी तुंगभद्रेजवळ बेंकुरकंनीं शिपायी लोकांचें बंड झालें होतें. त्यावेळीं अबदुलकादर आणि जमेदार मकर्री हे दोघे शिपायी फारच इमानानें इंग्रज सरकाराशीं वागले; सबब सरकार मेहेरबान होऊन पहिल्यास २० आणि दुसऱ्यास ५० बिघे जमीन पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें इनाम देऊन त्याबद्दल सनदा दिल्या, पुढें सन १८२० साली [illegible] दार कमरीन मरण पावला. त्यावरून इनाम जप्त केलें, आणि सनद हाजर करावी म्हणून हुकूम केला परंतु दरकदार सनद हाजर झाली याजकरितां कमेटीस चौकशी करणें [illegible] दिलें [illegible]. जमेदाराच्या इनामाबद्दल [illegible] ऊन बाकीचे दोन हिस्से संपादक व विधवा बाइकोचे हयातीपर्यंत चालवावे, व पुढें खालसा करावें दास मुख्य आधार इनामकमेटीचा हाच कीं, सनद हाजर झाली नाहीं. हा ठराव सरकारानें [illegible] केला. पुढें संपादकाचे पुत्रानें दाद मागावी म्हणून अर्जी विरल्या केल्या. परंतु कांहीं फळादेश झाला नाहीं. सन १८५८ साली ती संपादकाची विधवा स्त्री मरण पावली तेव्हां सर्व इनाम खालसा झालें. दुसरा इनामदार अबदुलकादर याचे वंशपरंपरेनें चालवण्याचा ठराव होऊन त्याच्या वंशाकडेस ५० बिघे चालत आहेत. आतां दोघेही संपादकांस एकेच कारणानें इनाम मिळाली व उभयतांच्याही सनदें एकच कारण होतें असा सारखेपणा असून एकास जो इनसाफ इनाम कमीटीनें दिला, तोच दुसऱ्यास अगदीं विरुद्ध दिला. पुढें दैववशात त्याची दाद विलायतपर्यंत जाण्याचे पूर्वीच निणयहीना कलेकटर व रेविन्यू बोर्ड यांजकडेस वारस पुत्रांनीं अर्ज केले त्यावरून विलायतेस [illegible] खबर लागू न व्हावी, आणि आपण चौकशी करून आपल्या गैर इनसाफ विलायत सरकारचे कानावर न जावा म्हणून असा ठराव केला कीं, या प्रकरणीं पुनः चौकशी करावी. चौकशी अंतीं असा ठराव केला कीं, या संपादकास ५० बिघे इनाम वंशपरंपरेनें चालवावें, असा फैसला केला आणि विशेष हें कीं, सन १८२० पासून जें उत्पन्न सरकारांत १८५५ पावेतों जमा झालें आहे, तें व त्यापुढील सर्व उत्पन्न सरकारांत जमा झालें आहे, तें सर्व मिळून दरसाल शेंकडा ५ रुपये व्याजानें सव्याज पैसा संपादकाचे हयात वारसास द्यावा, असा ठराव झालेला सरकारानें मान्य केला. या इनसाफावरून देण्याचे प्रकरणीं कसा अन्याय चा[illegible]से होतात, याचें हें सदरील उदाहरण स्पष्ट आहे. [illegible] इनसाफ आपल्या [illegible] त्यांत झाल्याचें सर्वांस माहीत आहे, आणि त्याविषयीं ओरडही लोकांत आहे. परंतु आमचे कडील इनामदार वगैरे लोक ज्यांस इनसाफ मिळाले आहेत ते आपले झालेले फैसले लोकांस कळण्याकरितां आगर हरएक वर्तमानपत्र कर्ता [illegible] तील तर वास्तविक गैर इनसाफ [illegible] हें ध्यानांत घेऊन लोक व सरकार विचार [illegible]ल

आम्हांस धुळें आणि पुणें एथील रावबहादूर रसरदार यांजविषयीं असें समजलें आहे कीं, धुळ्याचे रा. मल्हार सखाराम यांनीं काम मेहेरबान म्यानसफील्ड साहेब कलेक्टर यांस त्यांणीं तेथील शिरस्तेदाराविरुद्ध कांहीं अर्जी करवल्या असा त्यांस दाक आल्यावरून त्याची बदली करावी म्हणून सरकारानें रेविन्यू यांस कळविलें होतें, त्यावरून

ले आणि पुणें एथील परस्परांत बदली करावी, असा विन्यूचा अभिप्राय सरकारास गेला तेव्हां त्याचप्रकरणांत पुणें आणि धुळ्याच्या दप्तरदारांनी विनाकारण आमच्या बदल्यांत व्हाव्या या बद्दल अर्ज्या केल्यावरून सरकारानें शेवटीं रेविन्यूकमिशनर साहेब यांस असा हुकूम केला कीं, धुळ्याच्या दप्तरदारावर गुन्हा नाहीं तर त्याचे इच्छे खेरीज बदली करणें हें बरोबर नाहीं, परंतु जर तुमच्या जिल्ह्यांतून जिल्हा दप्तरदाराची जागा खाली होईल, तेव्हां त्याजविषयीं दमजिजीवर नजर ठेवावी. या प्रमाणें हुकूम झाल्यावरून आतां अर्थातच पुण्याचे रावबहादूर दप्तरदार यांची तूर्त बदली व्हावयाची जी संधी आली होती ती रहित झाली आहे, असें आम्हांस एका गृहस्थानें कळवलें आहे. त्याचे आम्हांवर उपकार आहेत.

करकावारचा नबाब यांस ग्वाल्हेरच्या नजीक अुंतरचे जागेंत प्रतिबंदांत ठेविलें होतें, त्यास हल्लीं दंतांत ता० १४ जून रोजीं पासून तेथून ता० २४ जून रोजीं पुण्यास बंदोबस्तानें ठेविलें आहे.

आम्हास लिहिण्यास संताप आला आहे कीं, कार दिवस सांगली कर श्री० तात्यासाहेब पटवर्धन यांस त्यांचे संस्थानचा कारभार करण्याची सरकारानें मुकत्यारी ते अल्पवयी असल्या मुळें दिली नव्हती ती ता० १२ जून रोजीं बेळगांवचे पोलटिकाल एजेंट यांचे मारफत दिली.

त्या संस्थानावर सरकारानें नवीन दोन कारभारी रावसाहेब रामचंद्र सखाराम व बाळकृष्ण मल्हार यांस नेमिले. त्यांणीं त्याउपर पहिल्यानिरफर्ज्यांचा उलगडा करण्यास व दुसऱ्यांनीं त्यासंबंधील काम पाहावें असा सरकारानें ठराव केला आहे.

कर्ज शाहापूरकर यांनें स्वतःनेंच व त्याचेच खातीवरून दुसऱ्यानें दिलेलें असावें, असो कसेंहीकरून तें कर्ज फिरलें पाहिजे म्हणून सरकारानें तजवीज केली असावी. आतां श्री० तात्यासाहेब हे आपल्या संस्थानचा कारभार पाहाणार आहेत

ग्वालेर ता० १४ जून— एथें ७१ वे पलटणवाले पल्टणींत तापानी सात घेऊन ओकप्रकारें दुःख भोगीत आहेत. ३ रे बंगाली नवकरी करीत आहेत. परंतु २७ वे गाईचे आणि या शिवाय बेसनदी हे फेर्डेन आहेत. हे तुकतेच सरकाराचीं गारखुपशास्याचे नकरणांत असतील. हवा ऊष्ण आहे.

विलायतेंस ग्रूलविच म्हणून नामांकित सरकारचा किल्लेखाना आहे, त्यांत १५००० पासून २०००० दोन हजार पादेरी, गिरमिटांच्या आकारांच्या तोफा तयार झाल्या आहेत. हें तोफांचें भांडार सरकारास वर्षाला पुरेल, असें आहे. त्या भांडारांतून दूर आवर्कडयांस २०० तोफा रवाना होणार आहेत.

आम्हीं असें ऐकतों कीं, घारघर तालुकेशिवनेर यांचे हद्दींत एका औरतेचा मुडदा दगडानें ठेचलेल्या सारखा सांपडला आहे. आतां हा औरतेचा मुडदा कोणीं केला याची चौकशी करण्याकरितां पोलीस सु० साहेब यांणीं आपले कांहीं लोक सदरहू जागीं रवाना केल्याचें समजतें आहे.

विलायत— एथील डाक २१ जून पर्यंतची गेल्या मंगळवारीं एथें येऊन दाखल झाली त्या डाकेंतलीं हांकिलाचीं वर्तमानें—

सार्डिनियाची फौज आपल्या राजाचे आधिपत्या

खालीं असतां तिणें पालेस्रो एथें अस्त्रियाचे फौजेच्या पराभव करून मोठा जय मिळविला. या युद्धांत अस्त्रियाचे फौजेची बहुत नुकसानी झाली, आणि सिसिआ एथील रस्ता बंद केला. हल्लीं आस्त्रियाच्या ८ तोफा आणि १००० शिपाई वगैरे कैदी लोक. सार्डिनिया व फ्रान्स या दोन्हीं राज्यांचे एकून सैन्याच्या हुल्लगत झाली आहेत. त्या [illegible] सरदारानें गारस एथें अस्त्रियाचे फौजेचा पराभव करून जय मिळवला, आणि त्याउपर तो कोमो गण्यांत प्रवेश करिता झाला. या मुळें त्यास अडथळा पडून तो लेगोमागीओर एथें परतला, आणि तेथें त्याणें लावेनोच्या किल्ल्यास वेढा घातला. नंतर अस्त्रियाचे फौजेनें वारेस गणें परत घेतलें. सार्डिनियाचे राजानें माझा व करारा हीं दोन्हीं गणीं आपल्या राज्यास मिळवलीं. जनरल नील याणें अस्त्रियाचे फौजेस नोवाऱ्याचे पलीकडे हांकून लावलें. [illegible] राजानें रशिया, पृशिया, इंग्लंड आणि रूमशाम या राज्यांचें आधिपत्य नाहींसें जाणून आपल्या फ्लारेन्स राजधानींतून त्याची निशाणें काढून टाकलीं. लुईस कोसथ याचा हेतु इंग्लंड सोडून हंगारी मंडळीचें स्वातंत्र्य राखणार्‍यास साहाय्य करण्याचा झालेला आहे. रूसचा [illegible] दक्षण बाजूस दंगा माजला आहे. या करितां सुलतानानें समुद्रांत लहानसें आरमार तयार करून अरेथीस एथें देहेखी करण्या साठीं रवाना केलें आहे,

इंग्लंड (विलायत) व बेल्जिअम या दोन राज्यां प्रमाणें डेन्मार्कच्या राजानें युरोपांतल्या चालू लढायांत न पडतां स्वस्थ राहावें असा ठराव केला आहे. विलायतेस ही हल्लींच्या लढायांत पडूं नये या करितां सभा होताहेत. हल्लीं राज्य प्रकरणी सभा होतात. त्यांत राज्यां वर विश्वासा भावाविषयीं विचार होताहेत. प्रुशिया देशाचे बर्लीन राजधानीत कामकऱ्यांच्या [illegible] होऊन त्यांणीं सदाचीकडे चाकऱ्या धरिल्या.

पार्लमेंट सभा मे महिन्याचे ३१वे तारखेस भरली.

ता०३ जून रोजीं ईस्टर्न मानर्क नामें आगबोट सअ[illegible] गव्हागून लंडनापाशीं जळाली. ही आगबोट कराचीहून पलटण घेऊन गेली होती, तींत ५ मनुष्यें मरण पावलीं. त्या आगबोटीस बुजवण्याकरितां फाल्कन गलबत गेलें होतें तें ही जळालें.

हिंदुस्थानचे विचार करण्याकरितां एक कमीटी विलायतेस बसविली. त्यांत मुख्य पंच मि० सीउनीहरबर्ट यास नेमिलें आहे.

पीकाक जज यांस नेटची पदवी दिली आहे. पार्लमेंट सभेंतील वृद्धांचे आगेवर मि० डेनिसन् यांस सर्व संमत्तीनें पुनः नेमिलें आहे. ७वे जून रोजीं राणीचें भाषण पार्लमेंट सभेंत वाचणार आहेत. राणीच्या भाषणांचें उत्तर देतील अशी आशा आहे, आणि या करितां प्रधान मंडळीनें आपल्या साहाय्य कर्त्यांस निमंत्रणें केलीं आहेत. आटलांटिक महासागरांतून तारायंत्र करणारे मंडळीनें सरकाराशीं ठराव करून त्यांणीं आपलें काम सिद्धी स नेण्याचा बेत केला आहे. विलायतेच्या देशा बरोबरचा व्यापार वाढत चालला आहे.

आरमारचे पाद्री लोकांस लष्करचे पाद्री लोकांप्रमाणें च पगार वगैरे देण्याचा विलायत सरकारचा हुकूम झाला आहे. आणि या प्रमाणें च लष्कर लोकांविषयीं ही हुकूम झालेला आहे.

विलायतेस एक दुष्ट गुन्हेगार ज्याचें नाम कप्तान होऊन त्या करवाल्यांनां मि० रिचार्ड ब्रूक व बालीनामोर पार्क एथचा नामदार मि० केन याचा मुलगा मि० केन या उभयतांस जंगलांत ठार मारिले

हें पत्र पुणें ज्ञा० प्र० छा० रा० पांगी [illegible] छापून प्रसिद्ध केलें

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ पत्र २८   शहर पुणें.

पुणें—सोमवार ता० ११ जुलई सन् १८५७ इसवी.

पत्राची किंमत रुपये.

१।। आगाऊ दिल्यास.   १० दरसाल.

ज्ञानप्रकाश.

आम्हीं मागें लिहिल्या प्रमाणें अजमलबावाजी बागपूरकर यांस ठाणे जिल्ह्यांत मुक्रर मुनसफीचें मिळ्या विषयीं हुकूम त्यांस आला आहे.

ग्यास आणि ईलेक्ट्रीकच्या योगानें दिवा—विलायतेतील युनीवरसिटीच्या शाळेत हुंड्या अडकविल्या आहेत त्यांत ग्यास म्हणजे धूर नळीच्या वाटेनें नेऊन त्यांत तेला ऐवजीं सोडितात, आतां त्यांतील आवश्यकरितां ही तजवीज असें तेलाचे बदला ग्यास त्या प्रमाणेच विजेच्या यंत्राची तार त्या धुराचे शेवटास वर नेऊन ठेविलेली असती, आणि वीज उत्पन्न करणारे यंत्राचें सामान खालीं असतें तें चालू केल्या बरोबर वर दिवे आपोआप लागतात. आतां जे हे दोन तारा एक ठिकाणीं घरषण पावतात त्यांतून जो अवाज निघतो तो च दीपकल्याण राग म्हटल्यास चालेल अवश्य हा चमत्कार विचेचा आहे.

तारायंत्रांतून— ता० ८ जुलईची मद्रासेहून खबर आली आहे कीं, बरामपूर एथें ६ वे गोरे पलटणींतील शिपायीं यांणीं सरकारच्या हुकूम ऐकत नाहीं त्या विषयीं त्यांस असें हुकूम केला आहे कीं, तुम्हीं २४ तासाचे आंत नवकरीवर हजर झालें पाहिजे. त्या प्रमाणें ५० लोक कबूल झाले बाकीच्या लोकांस कैद करून कोर्ट मारशलांत चौकशी चालली आहे. फ्रेंड आफ इंडियांत असें लिहिलें आहे कीं, या लोकांस अशी मोकळीक दिली तर दाहा हजार लोक विलायतेस पाठव्याचें लागतील.

नेकनामदार गवरनर जनरल यांणीं असा हुकूम फरमाविला आहे कीं, हिंदुस्थानांत पूर्ववत् शांतता झाली म्हणून सर्वांनीं ईश्वराची प्रार्थना ता० २८ जुलईस प्रार्थना करावी.

ग्वालेरीहून ता० २ मिनहूची खबर आली कीं, ... आरडर तिसऱ्या गोऱ्या पलटणीस बाबू ... आणि दर एकांस विचारिलें कीं, तुम्हीं नवकरीवर हुकमा प्रमाणें हजर राहणार अगर ब... फीतिराहणाऱ्या वरून ... पासून ५० जणांहीं नवकरीवर राहण्याचें मान्य केलें या प्रमाणें दर एक पलटणींतील लोक ज्यांस बायकामुलें आहेत असे सुमारें १५० नवकरीवर राहतील असें दिसतें, ज्या लोकांनीं पलटणीच्या शिपायांस असें करण्यास शिकविलें ते लोक २४ आहेत त्यांस ग्वाल्हेरीच्या किल्यांत कैद करून ठेविलें आहेत.

...च्याहून ता० ४ जुलईची खबर आली आहे कीं, तेथील पलटणीस विचारिलें कीं, तुम्हीं सरकारची नवकरी करितां अगर बडतर्फी मागतां, असें प्रत्येकांस विचारिल्या वरून त्यांतील ७ जणांनीं मात्र राहण्याचें कबूल केलें.

सदर दिवाणी अदालतीच्या जजांहीं अबदुल गनी वल्लद महंमद कासीम पाउसकरे, सिताराम जिवाजी वैद्य, मार्तंडराव विठ्ठल गुप्ते, आणि हरी रामकृष्ण जोशी यांस कुलाबा सब जुकदींतील रेविन्यु कोर्टांत वकिलीचें काम चालविण्या विषयीं सनदा दिल्या आहेत.

सदर दिवाणी अदालतीच्या जजांहीं अमनाल लखमीदास, भिकारी [illegible] दास, आणि तुलसीराम किरपाराम, [illegible] जिल्ह्यांतील कोर्टांत वकिलीचें काम चालविण्या विषयीं सनदा दिल्या आहेत.

सदर दिवाणी अदालतीच्या जजांहीं लपतराम भकीरभाई यांस सुरत जिल्ह्यांतील रेविन्यु कोर्टांत वकिलीचें काम चालविण्या विषयीं सनद दिली आहे.

पु॰ के॰

इराणाची राजधानी तेहेरान येथून ता॰ १ मे पर्यंतची बातमी [illegible] टेलिग्राफ पत्रांत लिहिली येणें प्रमाणें

इराणचा बादशाह [illegible] आपले सर्व [illegible] राज्यधानींतून निघोन कोम शहरावरून निघोन सुलतानी छावणींत जाऊन [illegible] झाला आहे.

बादशाहानें आपला मुलगा कामरान मीर्जा यांस प्रतिनिधी असा किताब दिल्हा आहे येणेकरून त्यांस त्याचे मागें गादीवर ब[illegible] अधिकार आला. बादशाहाची स्वारी बाहेर आहे तोंपर्यंत आपले राज्यधानीचा बंदोबस्त ठेवण्याकरितां फीरुक्ष मिर्जा यांस अधिकारी नेमिलें.

मी॰ डी॰ सेंट केटीन म्हणून फ्रेंच लोकांचा त्या ठिकाणीं सक्रेटर होता तो पारीस नामें फरासीसांची राज्यधानीस आपले प्रकृतीची तंदुरुस्ती करण्या करितां गेला आहे.

फार दिवसांपासून रूमशाम या राज्याचे सरहद्दी विषयीं तंटा पडला आहे तो अद्यापी तसाच आहे हालीं एक मोठी मुष्कील अशी येऊन पडली आहे कीं, इराणचे दरबारानें ता॰ १ मे रोजीं ६०००० साठ हजार फौज जमा करून त्याच्या दोन टोळ्या करून आमच्या सरहद्दीवर चालत्या केल्या आणि त्यांस असा हुकूम केला आहे कीं, पहिलीनें खोई येथें आणि दुसरीनें एजरबीजान येथें जाऊन मुकाम करावा व कांहीं लढाई न साहतां त्यांनीं सरहद्दी स्थानांत राहावें असा बेत होता.

बादशाहाचे छावणींत एक मोठा गुन्हा असा झाला आहे कीं, बादशाही जनानखान्यावरील मुबारक याणें कांहीं कारणावरून बादशाहाचा जो एडीकांप (मुसाहेब) यांस कित्येक ठिकाणीं त्याने जखमा केल्या परंतु ठार मात्र मारलें नाहीं. [illegible] त्यास लागलीच कैद करून त्याची गर्दन उडविली. ता॰ २० रोजीं तेहेरान येथून विलायतेस डांक नेण्याकरितां जासूद रवाना झाला होता त्यांस [illegible] नामें [illegible] लुटारू लोकांनीं त्यांस अडवून त्याजवळील कागदपत्र आणि कांहीं नाणें व अमोलिक पदार्थ लुटून नेले त्या जासूदाचे बरोबर एक मिस्टर [illegible] नामें जात होता त्याची वाट त्याच प्रमाणें त्या चोरटे लोकांनीं केली.

फरासीसांकडील अमलदार यांस बादशाहाचे छावणींत सुलतानी येथें बादशाहास जाऊन भेटावें असा फ्रेंच सरकारचा हुकूम झाला आहे इराणाहून ५० विद्यार्थी विद्याभ्यास करण्याकरितां रवाना होणार आहेत.

टेलिग्राफ आधारें असें समजतें कीं, मे त्या जून महिन्यांत लखनौंत ५००० हत्यारे सर्व प्रकारचीं लोकांनीं आपण होऊन दिलीं तथापि बंडवाल्यांचे सरदार सरहद्दी मलीक [illegible] आहेत. त्यांचे पुढारी [illegible]

[illegible] त्यात आहेत असें दिसतें. बेगमेचे छां[illegible] एक आसरद [illegible] एक हुंडी पत्र व सरकारच्या [illegible] सुमारें २७००० तीन लक्षांच्या घेऊन मेत अस[illegible] बहिराईच्या सरहद्दीवर त्यास इंग्रजी फौजेनें [illegible] न लखनौस पाठऊन दिला. हुसेना बादच्या [illegible] बद्दल सरकारचे चाळीस लक्षांच्या नोटी [illegible] बेगमेच्या हातीं लागल्या त्यांपैकीं, या सदरील [illegible] आहेत या जासूदास थोडक्याशा बटयानें त्या नो[illegible] [illegible] कण्यास हुकूम बेगमेनें दिला होता, [illegible] मागें हन[illegible] [illegible] सांगणे होतें कीं, सदरहू पैसा ज[illegible] तेणें [illegible] लखनौंतील साहेब लोकांशीं [illegible] असतां चीफ कुमिशनर साहेब हे कोणत्या [illegible] [illegible] दंडवाल्यांस माफी देण्याचे कबूल करनील [illegible] [illegible] काढावा, मनुरखोन यांचें बोलणें असें होतें [illegible] आपण व आपले सरदार [illegible] [illegible] रीतीनें वागणूक व्हावी [illegible] असें म्ह[illegible] णाला कीं, बेगमेचा बंदोबस्त उत्तम प्रकारें ठेवण्या[illegible] [illegible] सरकारानें पूर्वीचें [illegible] पैसा सरकार कसा बंदोबस्त करणार [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वें.

आम्हास आबकरवरून असें समजतें कीं, न[illegible] जिल्ह्यांतील संगमनेरच्या पूर्वेकडील डोंगरां[illegible] [illegible] पटन नटवाल साहेब काळें लोकांच्या पल[illegible] [illegible] यांची आणि भागुजीचे लोकांची झटाप[illegible] [illegible] एक तास पर्यंत झाली त्यांत भागोजीचे दोन [illegible] आणि त्याचा पुतण्या असे मारले गेले आणि [illegible] आठ जण कैदी केले त्यांत हिरजी नाईक [illegible] [illegible] आहे सरकारचे लोकांपैकीं, ए[illegible] [illegible] आणि [illegible] हुकूम देणारा आणि [illegible] नटवाल साहेब यांचा घोडा असें जखमी झाले [illegible] ही [illegible] ता० १ जिनहूस झाली असें सदरील पत्रांत लिहिलें आहे परंतु [illegible] [illegible] त्याच पत्रांतील ता० ९ मिनहूचें असें लिहिलें आहे तेव्हां आम्हांस वाटतें कीं, ही बहुत करून चूक [illegible] ता० १ मिनहूच्या मागील एक दोन दि[illegible] वसांतील [illegible] सून तारखेची चूक पडली असावी बरें [illegible] जरी [illegible] कीं, ही बातमी तारायंत्रांतून [illegible] असेल तरी ही [illegible] एक दिवसाची [illegible] [illegible] असें आम्हांस [illegible] अतां भा[illegible] गोजी [illegible] सुटत चालला आहे आतां त्यास थो[illegible] डे दिवसांत सरकारचे अंमलदार [illegible] करून त्याचे दुष्ट[illegible] [illegible] प्रमाणें शिक्षा होईल.

आम्हांस एक बारीक बातमीनें असें सम[illegible] [illegible] कीं, सरकारचे मनोगत [illegible] कडून असें [illegible] लागले आहे कीं, इनामी जमिनी प्रकर्णी कांहीं तरी [illegible] असी करू[illegible] [illegible] कीं [illegible] पुढे [illegible] म्हणजे इनामी [illegible] [illegible] पासून [illegible] घेऊं [illegible] परंप[illegible] [illegible] असे विचार हल्ली [illegible].

आम्हांस [illegible] आणि सिद्धटेक कर यां प्रकर्णी [illegible] इनाम कमिटी कडून अपूर्व झाल्याचा मजकूर आम्हांपुढें येऊन दाखल झाला आहे. या विषय. पुढील पत्रीं आम्ही आमचे वाच[illegible] णारांस या विषयीं लिहून कळवूं.

ता० १२ जुलई [illegible] टापरमिहेरबान जउज्य कलेक[illegible] र आणि रविन्यु के मिशनर साहेब कमिटींत असून साहेब लोकांची परिक्षा होणार आहे.

नामदार रिवसर साहेब कौनसलदार यांची स्वारी मुंबई हून हल्ली पुण्यास आली आहे.

फिरकोळ अपराधावद्दल —पुर्वी मागील अठवड्यांत मगनपुरगीर गोसावी यांणीं गाडी दगाबाजीने घेतल्यावरून शिक्षा मिळाली होती ती अपिलांत रद्द झाली गंगागोसावीण इणें वेवारशी माल तथा गोसावीण नावाचीइचा अभिलाष केला म्हणून [illegible] दरून खटला चालला होता [illegible] होतें असें शाबीत झाल्यावर [illegible] पुढें माजिस्त्रेट [illegible] केस [illegible] कोर्टांत [illegible] स मरहूर [illegible] ईश्वरी [illegible] शिष्यानें के [illegible] असमर्थकर [illegible] बाऱ्यानें [illegible] शाबिती झाले [illegible] चे जवळ माल [illegible] पुर्वी [illegible] खटल्या न शिक्षा [illegible] करणाम १ माहे [illegible] णि कर [illegible] प्रमाणें शिक्षा [illegible] त्या [illegible]

मुंबई [illegible] रोग बहुतेक ठिकाणी कमी झा[illegible]ली आहेत, परंतु मद्रास [illegible] आहे

पुण्यांतील कांहीं लोकांनीं [illegible] स्वारी यावी म्हणून शांतक[illegible] दली दुर्गा [illegible] गाजत वाली प्रमाणें मोठ्या भा[illegible]चा दींगे [illegible]रून त्यावर गुलाल वगैरे टाकून त्यावर [illegible] हेवोचे ताबुत बांधला ऊन गाजत गाजत वरोबर शव नेतात त्या प्रमाणें ओढके ब्राह्मण अस[illegible] केला त्याच दिवशीं ईश्वरानें [illegible] अन्य दिवसा आणि रात्रीस पा[illegible] न सर्व लोकांचे नेत्र मेघराजा[illegible] तिकडेस या विषयीं विचार चाल[illegible] यांतील भाताचे पिकास नरं धोका बराच पोचला कितीएकठिकाणांतील पहिल्यानें लाविलेलें धान्य जळलें त्यामुळें दुसरें पेरलें तेंहीं सदरील प्रमाणें झालें आतां पाऊस पडल्यावर तिसऱ्यानें लावणी होईल या प्रमाणें नरदशा झाली आहे-

---

रोहीलखंड एथील प्रिन्सिपल सदर अमी[illegible] मस्तर फ्रेजर यांस लखनौस दिवाणी कडील जड्ज्य १०००. पगार करून नेमिले आहे- हेरल्ड

सिंद चे कमिशनर सर बार्टी फ्रयर यांणीं आप-[illegible] पुढील कांहीं पोलीस खात्यांतील कराची[illegible] अमलदार यांणीं बंडाचे समचीं इमा[illegible] गाजविली असें सुप्रीम टेंडेंट [illegible]रून त्या विषयीं शज्य वाढयं [illegible]रून [illegible] बादचे कराचीचे आणि कि[illegible]करि[illegible]स किताब खानबाहदूर नव[illegible] मानानें देऊन कितीएकांस चांद देऊन कांहींकांस पोषाक दिले, असें शिंदीयन पत्रावरून समजतें आहे-

---

[illegible] मांजिस्ट्रेटानें असा हुकूम केला कीं तेथून ११२ मैल [illegible] पटकीचा उपद्रव मनसी चालला आहे, म्हणून बडा एथें खरबुजें कलंगडीं व काकड्या कोणीं [illegible] तें. या वरून हा माल अगदीं खराब [illegible] नुकसानी झाली.

एका पारशानें बडोद्याच्या महाराजाला फोटोग्रफिक चित्रें वतसबिरी काढण्याची विद्या शिकविली म्हणून त्याला माहाराजानें सोन्याची दोन भरीव कडीं एक दर[illegible], शेशाक व एक मोती सरदारी छंद इनाम दिलें व त्याचा पगारही वाढविला.

आगगाडीचे उत्पन्न एकुणाव्द वड्यांचे नाम[illegible] न पावेतो रुपये उतार करून २४५८७ यांचे उत्पन्न १५४२३ ओझाचें ११७०७ एकंदर बेरीज [illegible]

सदर दिवाणी अदालत.

नंबर ३२०३ स्पेशिवल.

करीमनायकीण.............अर्जदार

दोसाभाईकावजी................मतिवादी

दावा रुपये १०

वादीचें म्हणणें कीं, दोघांचे समेची भींत असून मतिवादीनें दोन खिडक्या त्या भिंतीस पाडल्या त्या बंद करवाव्या. मतिवादीचें म्हणणें कीं, त्या पासून [illegible] नाहीं, या बाबद निवाडा.

या कज्जांत करीमचें म्हणणें कीं, दोसाभाईनें भिंतीत ज्या दोन खिडक्या पाडल्या आहेत व त्या खिडक्यांतून तो तिच्या वाड्यांत पाहतो, त्या बंद कराव्या. मतिवादीचें म्हणणें असें होतें कीं, खिडक्यांपासून कांहींच अडचण नाहीं. कारण [illegible] आहेत, व भिंत दोघांची मालकीची आहे. [illegible] नगरचे मुनसफ अजम आनंदराव केशव [illegible] यांचे तर्फेनें फैसल्ला [illegible]. त्यानंतर दोसाभाईनें असिस्टंट जडजाचे कोर्टांत अपील केलें.

कज्जाची तपास [illegible] असतां असिस्टंट जडजाचे नजरेस असें आलें कीं, या भिंतीबद्दल दोनही पक्षांमध्यें जो करारनामा झाला तो लिहिलेला आहे. व ही भिंत मूळची मातीची होती, व अगदी पडायास आली होती [illegible] तितकीच उंच पुनः दोसाभाईनें आपले खर्चानें बांधली, व लिहिलेल्या करारनाम्याचा उद्देश कीं, ही भिंत दोघांची त्यावर दोघांचा [illegible] सारखाच. व पुढें या भिंती बाबद [illegible] होईल तो दोघांनी सारखा द्यावा. असिस्टंट जडजास विचार करण्याचें इतकेंच राहिलें कीं, दोसाभाईस खिडक्या या भिंतीस पाडण्याचा अखत्यार आहे किंवा नाहीं. त्यांनीं जो निवाडा केला तो येणे प्रमाणें —

ज्यावेळेस दोसाभाईनें खिडक्या घातल्या त्यावेळेस [illegible] करीम अडवी आली नाहीं, त्यावरून असें दिसतें कीं, त्यावेळेस तिला अडचण कांहीं नवता. मूळची भिंत मातीची ती दोनदा दोसाभाईनें विटांनीं बांधली व मूळचे [illegible] बांधून त्या उंचीवर खिडक्या पाडल्या आहेत. करीमचें म्हणणें कीं, दोसाभाई खिडक्यांतून तिच्या वाड्यांत पाहतो, परंतु [illegible] बायका त्याचे [illegible] येतात. [illegible] दोसाभाई [illegible] नाहीं. व [illegible] नवतां. हें खरें आहे कीं, करीम ही करारनाम्यांत दोसाभाईबरोबर या भिंतीची धनीन आहे, परंतु करारनाम्यांत या खिडक्यांविषयीं कांहींच नाहीं, व बांधतेवेळेस करीम अडवी आली नाहीं, व खिडक्या अशा जागेवर आहेत कीं, जरी [illegible] त्यां करीमनें आपलें घर उंच बांधलें तरी तीस या खिडक्यांपासून अडचण व्हावयाची नाहीं. [illegible] दिसतें कीं, वादीचा उद्देश जो सांगते तो नसून दुसराच कांहीं आहे, आणि जर दोसाभाईचे इतकें मोठें घर करीम बांधूं लागल्यास या खिडक्या बंद कराव्या लागतील, तरी मातीचे [illegible] कारणावरून प्रतिवादीस खिडक्या कोर्टानें राखण्यास जुलूम करणें योग्य नाहीं म्हणून कोर्टानें मुनसफाचा फैसल्ला रद्द करून प्रतिवादीचे तर्फेनें खर्चासहीत निवाडा केला.

पुढें करीमनें सदर दिवाणी अदालतींत स्पेशियल अपील केलें तें वेळीं फुल्ल कोर्टानें असें ठरविलें कीं, कोर्टास असें वाटतें कीं, मुनसफानें असें ठराविलें कीं, करीम नायकिणीस इजा होते; व करारनाम्यांत दोसाभाईनें भिंतीस खिडक्या पाडाव्या असें लिहिलें नाहीं, त्या अर्थीं कोर्ट असें ठरवितें कीं, दोसाभाईनें खिडक्या बंद कराव्या, म्हणून असिस्टंट जडजाचा फैसल्ला रद्द करून

... त्यांचा फैसला कायम केला. व सर्व खर्च मनिवादीवर घातला.

पुरोसानील एका निहिणाराने लिहून पाठविलेला मजकूर गेल्या बुधवारच्या टेलियाफ प... छापला आहे, त्यावरून कळून येतें ... अलिकडे, सरकारची फौज ४५७००० वर पायदळ, ६०००० घोडेस्वार आणि ६०००० आर्टिलरी, एकंदर ५९०००० फौज आहे. मुशिया सरकारची ... पायदळ ११२००... सेकंड ... ००० घोडेस्वार, आणि ...००० आर्टिलरी, एकंदर ...४३६०, ... सरकार ... २०००००पायदळ, ६०००० घोडेस्वार, ६०००० आर्टिलरी, आणि ...००० "... गार्ड" ...३६००० ... प्रमाणें त्या सरकारच्या फौजा आहेत. ...

मुंबई.—... अलिक्झांडर यांणें गेल्या महिन्याच्या १० वे तारखेस ... पोलिटिकल कमिशनरच्या ... आणि कोल्हापूर ... फौजेचा दुसरा कम्मांडर ... झाला.—पुढें हुकूम होई पर्यंत ... वेल्श यास कोल्हापूर इनफेंत्रीचा कम्मांडर नेमला आहे.—दक्षिण महाराष्ट्र देशांतील असिस्टंट एजेंट कप्तान जे. एस्. ए. अंडरसन् ... महिन्याच्या २७ वे तारखेस आपल्या चार्जांत घांट माथ्यांत फेरी वर निघून गेला— कोकणचा जडज व सेशन जडज, मिस्तर सी. जे. एरस्कीन यांणें गेल्या महिन्याचे २७ वे तारखेस ... अदालतीचा चार्ज घेतला.—सरजन जे. मीट. यांणें गेल्या जून महिन्याच्या १८ वे तारखेस सेंट्रल डिविझनमध्यें शाळाखात्यांचे ... च्या आपल्या कामाचा चार्ज असिस्टंट सरजन आर. हेस् याजपासून घेतला.—नामदार गवरनर साहेब दक्षिणेंत आतां जाणार आहेत, त्याजबरोबर तिकडेस जाण्याविषयीं सरकारच्या चीफ सेक्रेटरी मि. ... यंग यांस हुकूम झाला आहे.

...

कालच्या सरकारी ग्याझिटमधांत नेटीव लष्करी लोकांविषयी खाली लिहिलेल्या "जनरल आरडर्स" नकल झाल्या आहेत.—

४ वे काळे पायदळ पलटणींत रघुनाथसींग याला ... झाल्यामुळें जमेदार शिंगोजी चव्हाण हा गेल्या ... महिन्याच्या १ल्या तारखेपासून सुभेदार झा... आहे ... हवालदार ... हा त्याच तारखेपासून ... दार झाला आहे. बाजीराव राणा यास पेनशन ... झाल्यामुळें जमेदार दुर्गासींग हा त्याच तारखेपासून सुभेदार ... आहे, व हवलदार बापू शेंकर हा त्याच ... जमेदार झाला आहे. ... इसमायल यास पेनशन झाल्यामुळें हवालदार ... गाजीसींग हा त्याच तारखेपासून जमेदार झाला आहे. आणि अली अकबर खान हा मरण पावल्यामुळें जमेदार ... रज्जब अली हा गेल्या एप्रीलच्या २० वे तारखेपासून सुभेदार झाला आहे. व ... दार ... हा त्याच तारखेपासून जमेदार झाला आहे.

... दुसऱ्या रे० ५ ... पलटणीचे जमेदार कामता ... जमेदार कुंज ... तेवारी आणि जमेदार मौला दार खान हे तीन असामी गेल्या जूनच्या १ले तारखेपासून सुभेदार झाले ... जमेदार हुसेन बेग हा त्याच तारखेपासून नेटीव क्वार्टरमास्तर झाला आहे. व हवलदार शिवप्रसाद सींग हा गेल्या मे महिन्याच्या १३ वे तारखेस ... जमेदार झाला आहे. ...

नामदार लार्ड ... साहेब बहादूर मुंबईचे गवरनर यांची स्वारी चीफ सेक्रेटर मि. हरकान यंग साहेबांस बरोबर घेऊन दापोडीस येऊन दाखल झाली आहे.

ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापिलें.

हिंदुस्थान सरकारानें एथील नेक नामदार माजी कं-
पनी सरकार यांचे ताब्यातील हिंदुस्थानांतील गोऱ्या पल
टणी यांणीं मलीका माजमा राणी सरकार यांच्या ताब्यां
त न राहण्या विषयीं इच्छा दाखविल्या वरून व ते दि
वाई वगैरे कारणानें जास्त होऊन पुढें असा ठराव केला
आहे कीं, कंपनी सरकारचे ताब्यांतील गोऱ्या पलटणी
पैकीं, जे लोक राणी सरकारच्या पलटणींत राहण्या-
स खुषी असतील त्यांस राणी सरकारच्या ठरावा प्र-
माणें जी देणगी मुनासब आहे ती देऊन राणी सर
कारचे लष्करांत त्यांचीं नावें दाखल करावीं आणि
जे कोणीं राणी सरकारचे लष्करी खात्यांत शिपाई
पणाचे कामांत राहण्यास खुषी नसतील तर त्यांस
ठरावा प्रमाणें विलायतेस परत वाट खर्च न घेता
रवानगी करून द्यावें आणी ५वे फ्युजीलीयर्स पल-
टणींतील गोरे शिपायां पैकीं, कोणी ही राणी सर
कारचे लष्करी खात्यांत शिपाई पणाचे हुद्यावर रा
हण्यास खुषी असतील तरी त्यांस बिलकुल देणगी
वगैरे देऊ नये असा ठराव झालेला आहे.

पुण्यांत एक बातमी अशी उठली आहे कीं, म-
द्रास खात्यांतील काळी कडील दप्तर दारीच्या जा-
गा कमी करून त्याचें काम नायब दप्तरदार यां-
नीं चालवावे असा हुकूम आहा त्योंनी बोलतात परंतु
आम्हीं या सदरील बातमीवर भरवसा ठे[illegible]
ही, कारण हल्लीं गवनर विलायतेहून मुंबईस-
ठाचे गवरनर नेमून आले आहेत त्यांणीं तर
शानतीन कामांत आपला अ[illegible] त्यांत
नेमाची अशी वाटऊन त्यांस उदयास [illegible]
[illegible]स याचे पूर्ण लक्ष आहे. असें सा[illegible]
[illegible]दरई बातमी [illegible]ली. इतर नेटी[illegible]
जागा कमी होण्या विषयींची आहे [illegible]
हीं पुरा भरवसा [illegible] नाहीं [illegible]च्या जागावर नेमक
[illegible]सले नर या नामदार साहेबांचे अमलांत नेमि
णांची बदली व होईल असें आम्हीं समजत आहों.

करवीर— आम्हांस लिहिण्यास फार दुःख वा
टतें कीं, एथील सद्र[illegible] [illegible]तीन आत्माराम कृष्ण यांस
कांहीं दि[illegible] ज्वर येऊन गेल्या रविवारीं देवाज्ञा झा
ली. हे गृहस्थ फार संभावित असून स्नेह पणास
चांगले होते म्हणून त्यांच्या [illegible] वर्तमान ऐकून
त्यांच्या मित्रांस खचीत दुःख होई[illegible] हे पूर्वी याडी
संस्थाना मध्यें [illegible] च्या कामा[illegible] असून सन
१८५७ साली एथे स्पेशील पल कमिशनर साहेबांचे
शिरस्तेदारीचे कामावर आले नंतर गेल्या नोवेंबर
महिन्यांत त्यांची एथील स[illegible] अमीनीचे २००
पर्यांचे जाग्यावर नेमणूक झाली परंतु याजागेवर
ते रुजू हो ऊन अगदींच थोडे दिवस झाले होते इत
क्यांत त्यांचा काळ झाला. त्राव [illegible] हो. पहा या क्षण भंगु
र जिवाचा परिणाम असा होतो. [illegible] मी मी प-
णावरून इहलोकीं व परलोकीं उपहासास पात्र हो-
ऊनका, विचार करा, आयुष्याचा भरवसा नाहीं.
महत्पद प्राप्तीची इच्छा धरू[illegible] जिवांस दुःख देऊनका
कारण त्याचा भरवसा नाहीं. समजून अगर न सम-
ज[illegible] आपले हातून अन्याय घडला, तर तें सुधा
रण्यास व त्या बाबद ईश्वराजवळ क्षमा मागण्यास
विलंब करू नका, कारण जिवाचा भरवसा नाहीं.
सारांश, कोहीं नाहीं यमस्वरूपी [illegible] काळ तो आपले
आयुष्याची म[illegible] येऊन लवरे ने टि[illegible] वे मणी डाकितो
आहे, या करितां ईश्वरा चरणीं भाळ जडविण्यास
याळ होऊन [illegible] परंतु ताळ सोडून कां
मामीबाजीळ [illegible] तर सकाळचा गाळ यांनगा बा
लपणीं गाहाळ होण्यास आळ आळून घेऊं नये.
कारण केवळ राळ झाल्या वर मग पश्चात्तापानें पा
णी याळ बांधून हातीं टाळ घेतले तरीं ईश्वरा पाशीं

ळ शिजणार नाहीं. टाळा टाळ होईल हे चांग लें समजा.

व० सं०

रत्नागिरी— ता० ४ जुलई— आज पंधरा दिवस पाऊस अगदीं पडला नाहीं या मुळें रोग वाढत जा ऊन धारण महाग होत चालली आहे.— एथील मुख्य जड्ज मे० हेरवान एरस्कीन साहेब मुंबईस आले तें गच्या कामावर गेले होते ते परत आ पले कामावर ... झाले.

सावंतवाडी— ... नाथ केतकर यांस अदालतीक ... जमादार व दुसरे दोन शिपायांनी मिळोन त्यां स मार केला त्याची शाबिती होऊन जमादार यां स ... आणि शिपायांस पहिल्यास १५ दुसऱ्यास १० या प्रमाणें दंड झाले.— एथील मुलकी पा... दिवाणीकडील ... रावसाहेब सदर ... त्याची योजना झाली आहे.

विलायत सरकारानें हिंदुस्थान सरकारास असा हुकूम फरमाविला आहे कीं, हिंदुस्थानांत गोरे लोकांत प्रेसबिटेरीयन धर्मांतील लोक एकं दर ८४७७ आहेत.

त्याचा तपशील.

दिवाणीकडे	६६५
लष्करीकडे	४७३२
सरकार नवकरी शिवाय	३०८०
एकंदर	८४७७

हे लोक सरकारी नवकरीस आहेत त्यांस ईश्वर भक्ती करण्या करितां ... धर्माचे ... असणे योग्य आहे सबब नवीन प्रेसबिटेरीयन धर्माची देवळें बांधणार आहेत.

पुण्यांतील म्युनसिपल कामेटी सन १८५८ चे सालांत स्थापन झाली त्याजकडील हिशेबा वरून समजतें कीं, सन मजकूरच्या एप्रेल अखेर एकसालीं जमा व खर्च झाला. त्याचा अढावा—

जमा	२९०८९६१०६२
खर्च	२२०११६१६१०
आसर सालांत बाकी	७०७८८८६५

सदरहू कमिटीच्या हातीं होती. सदरहू कमि टीनें एथील ... वगैरे दुरस्ती करितां अ ... कबूल केले आणि काम सुरू झालें. तरी अज्ञ न या रयतेस आपल्या घरासमोरील सडक अगर रस्ता झाडण्याची इजा सरकारांतून पडते, हें गैर वाजवी आहे त्यास या कमिटीनें नवकर ठेवून न वकर बंदोबस्त करावा असें आम्ही सदरहू कमेटीस सूचना करीत आहों.

... चे पत्रावरून समजतें कीं, नामदार गवर्न र ... यांची स्वारी चीफ सेक्रेटरीसह काल अ स्तमानीं दा... ... ... येऊन कांहीं दिवस तेथें राहण र आहे असें वर्तमान आलें आहे.

विलायतेस किती ... हिंदुस्थानांतील नाकदगा र साहेब लोकांनीं आप आपलीं मतें अशीं प्रगट के लीं आहेत कीं, हिंदुस्थानांत जिकडे तिकडे स्वस्थ ता झाल्या नंतर पुढें सरकारानें नेटीव लोकांची फौ ज अशी भरावी कीं, ... नेटीव शिपायांस एक सा जीर या मानानें असावी आणि गोरे स्वारांची पलट णी असून ५ स्वीकांत ... लोक असावे म्हणजे ६८०० स्वार होतील. बारा नेटीव रेग्युलर स्वारांचीं पलटणें असावीं आणि दर एकांत ८०० स्वार म्हणजे ९६०० नेटीव स्वार होतील— अठरा व रेग्युलर नेटीव पल टणी ८०० शाची येक अशा असाव्या म्हणजे १४४०० लोक होतील.

पस्तीस गोरे लोकांच्या पायदळीच्या पलटणी दर एकांत १००० लोक म्हणजे एकंदर ३५००० होतील साठ पलटणें पायदळाचीं नेटिवांचीं असून दर एकांत सदरील प्रमाणें लोक असावे म्हणजे ६०००० साठ हजार लोक असावेत. व यांजबद्दल जनरल मांट गोमरीनें आपलें मत असें दिलें आहे कीं, एक गोऱ्या सोजिरास तीन नेटीव या मानानें सैन्य असावें सर्व गोरे मिळोन ३६००० छत्तीस हजार असावे आणि नेटीव कवायती घोडस्वार ती आणि पोलीस असे सर्व मिळोन ९६००० असावे परंतु मांट गोमरीचा अभिप्राय या सदरील संख्ये विषयीं असा आहे कीं, जेव्हां हिंदुस्थान शांत होईल तेव्हां सदरील गोरे लोकांच्या हून कांहीं संख्या कमी करावी. सर हेनरी स्मीथ कमीशनराने असें दर्शविलें आहे कीं, सर्व मिळोन हिंदुस्थानांत ४०२ तोफा असाव्यात आणि त्या कमिशनरांचीं भिन्न भिन्न मतें पडलीं आहेत कारण कितीएक म्हणतात कीं, नेटीव क्रिश्चियन तोफांचाळे भरावे व कितीएक म्हणतात कीं, नेटीव भरावे परंतु हिंदुस्थानचे रक्षणेत नवकरीवर आणि दक्षिणेतील हिंदुस्थानांतील कामावर अरबे नेमीत जावे व त्यांस २५ पासून २० वर्षें पर्यंत नवकरी होताच बिन अपायानें पेनशन ... कितीएकांस नवकरी फार पडल्या मुळें ... त्यांच्या शरिरास शिरा झाल्या ते कारण सदरील असून ये ... री ख्रीस्तांतील अमलदारीच्या जागा ... त्याल्यातील लायक योग्य लोक असतील त्यांचे विचाराने द्यावी नजाव्या. वगैरे मजकूर लिहिला आहे.

नरमेधांची ... खोंड लोकांत मनुष्यें बळी देण्याचा जो अघात होता तो, मोडण्या करितां बहुत वर्षां पासून सरकारानें उपाय चालविले होते. तो लोकांवर एका एकदां छापे घालून व ... देण्या साठीं धरून आणिलेलीं माणसें सोडविलीं व बळी देण्याचास शिक्षा केल्या तरी ते लोक कधीं कधीं चोरून लपून तो विधी करीत. असत पण आतां सरकारानें फार चांगला बंदोबस्त केला आहे. तो असा कीं, सरकारानें ... करार लिहून घेतला आहे कीं, मनुष्यें बळी देण्याची चाल ... असतां त्यांत सरदार मनुष्या बद्दल ... मारण्याची मोकळीक देईल, परंतु जर ... हा करार कोणी ... मोडील व ... रकारच्या कायद्याचे उल्लंघन करील तर सरकार त्यास मोठी शिक्षा करील या वरून या सालीं खोंड लोकांनीं आपल्या मुलीं बुद्धे होणगे अर्पिले, ते त्यांनी ... प्रारंभ केला.

ज्ञा० द०

हिंदुस्थान—— एथें ... हो ऊन त्यांणीं बंड मोठें केलें ही गोष्ट ... आहे, कालें लोकांचें बंड होऊन ... मोड आपल्या सरकारानें ... व गोऱ्या शिपायांच्या ... सोडिले ... कष्ट होतो आहे तो कांहीं गोऱ्या पलटणी ... शिपायांचे जो ऱ्या ... हीं ... शर्त घालण्याची नोंक झोंक दाखविण्यास प्रारंभ केला आहे. या हिंदुस्थानांत ... लोकां पैकीं, कंपनी सरकारचा अमल देशभर झालेल्या ... आपल्या आ... च्या चाकरी साठीं ... पलटणी व कांहीं यो... आपल्या ... टीत ठेवल्या आणि कांहीं ... देश संरक्षणार्थ राणीच्या तर्फे च्या ... राणी सरकारचा अंमल ... झाल्यावर ... नेल्हीं कंपनी सरकारचे स... दार नोकर ... इंग्रज सरकारच्या नोकऱ्यांत जावे लागले, परंतु ... पनी सरकारच्या गोऱ्या पल

टणींत राहींचे त्यांनां आदेश बरादूर नाहींसे वाटल्या वरून किंवा दुसऱ्या कांहीं कारणांवरून सांणी राणी सरकारास हुकूम पलटणींत फिरल्यावर ... एक गोऱ्या पलटणीं येथील शिपायांनीं हुकूम ... केले ... सर्वेउयाच्या मसलतीनें मुंबईइ ठाणे नीं गोऱ्या पलटणी ये ..., की तीं ही नाहीं ... गाला ... या दोन ... फारशी खटपट चालली ... युक्षिरियर्सचे लोकांनी तर फारच दंगा ... एकण्यांत येतें ब्रह्माणपूर मुक्कामीं ... ... १०० लोकांनीं एकत्र होऊन ... ... ठेवून ... ... बंदोबस्त करून ... ... असले आहे. बंगाल्हा सरकारास व कंड आणि ... या ... वरून उरक करते कीं, ... लेल्या लोकांनां केर्दीस सोडून देण्याचे कामीं ... फार ... केली, परंतु त्यांच्या इच्छे प्रमाणें त्यांचा ... बस्त चांगल्या प्रकारें ... घडून आली नाहीं. ... राणी सरकारच्या नोकरांना असल्यामुळे ... युक्षिलियर्सचे लोकांत फार ... दंगा ... नाहीं. गोरे पलटणीचे शिपायांस ... बंडावा आपल्या देशांत ... कार ण एकच असून राणी सरकारा कडून देणगी मिळा ... ती ती मिळावी या वांचून दुसरें कांहीं एक दिसत नाहीं. आतां हे लोक आणि काळे बंडावले ... कत्र होतील अर, एक विप ... त्या पासून फलादेश कांहीं एक न होतां ... वर्णीच्या शिपायांचा ... होऊन जाईल. हें खचित वाटतें.

या गोरे लोकांच्या ... पीत या हिंदुस्तं ... सून उरक करितां असें अयो ... बडे होतात. तर या वरून काळे लोकांच्या पलटणींतले काळे शिपायां स आपल्या हातून झालेले बेजे वारांचा दोष वाटणार नाहीं. आणि अशा प्रकारची वर्तणूक ठेवल्या ... बाध आहे असें ही त्यांस वाटल्या वाचून राहाव ... नाहीं. या गोऱ्या पलटणीचे बंडा पासून ... सरकारास अपाय होईल. हें जरी मनां ... नाहीं, तरी या लोकांची ... स्वजातीचे सरेशी ... स्वधर्मी सरकाराबरोबर परदेशीं आणि जेथें आपल्या सरकाराची सत्ता महासूर ... आहे ते थें अशा विपरीत भावानें चालणें किंवा विपरीत ... दारा विणें हें लोकदृष्टी व व्यवहार दृष्टीं कांहीं सें ... दिसण्यांत येतें. वास्तव या गोऱ्या पलट णींचें कांहीं तरी पारिपत्य होणें अवश्यक दिसतें का रे ... शिपायांचें पारिपत्य कशा प्रकारें झालें आहे हें सा ऱ्यां लोकांच्या व या देशाचे लोकांच्या लक्षांत आहे. आ णि त्या मानानें ह्याही लोकांचे झालेलें लोकांनीं पा हिलें म्हणजे सरकारची समानता दिसून येऊन या देशाचे लोकांत कांहीं किंतु न राहतां बंदोबस्त आ ... याहून अधि ... होईल असें वाटतें किंवा सदर करणें तोही पोक्तरितीचा असून त्याच्या योगें बर्ड ... राहील अशा प्रकारची तरी झाली पाहिजे आम्हां स खेदाश्चर्य या गोरे लोकांच्या पलटणीच्या या अ शा पोक्त रवेळा पाहून वाटत आहे. आश्चर्य वा टल्यांस कारण की, गोरे लोक या देशांत असे विधरा याचे नाहीत. ते शिथरले आणि सरकार त्यांचें ... पर णें ... जोरानें मर्जी करून ... या विषी खे... वाटतो.

... मेड साहेब यांणें एपील फर्ड अफि ... ... कटरीचे कामाचा चार्ज ता० १० मिनहूस ... त्याज कडेस भिमथडी आणि पुरंदरहेता लुके दिले आहेत.

हे पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत कृष्णाजी त्र्यंब क रानडे याणीं छापून प्रसिद्ध केलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें — गुरुवार ता० १५ जुलई सन् १८५९ इ०

ज्ञानप्रकाश ता० १५ जु०

पुणें — जिल्ह्यांतील खेड तालुक्यांत सखाराम कुळमाजी पानबंद यास त्याणें कागदपत्र [illegible] द्रो हा प्रकर्णीं टाकिल्या वरून [illegible] केदेंत ठेवलें [illegible] त्यां विषयीं तविसर मजकूर असा आहेकीं, प्रथम या खटल्यांत बाळ दिक्षीत थोसर [illegible] कामोज बापू [illegible] साळ जमादार याणें धरला. त्याची चौकशी होऊन तो निरअपराधी ठरला नंतर सदरील कुळकर्णी अपराधी करून सेशन जड्ज साहेबांनीं फांशी [illegible] शिक्षा ठरवून [illegible] दर फौजदारी अदालतीस शिक्षा मंजूर होण्या करितां सवा वर्षा मागें रवाना केला. तेव्हां सदर अदालतीनें [illegible] ठराव केला कीं, सदरहू प्रकर्णीं सेशन जड्ज्यांनीं हा खटला चाल[illegible]ला हेंच गैरशिस्त केलें, कारण राज्य द्रोहाच्या अकलांत असें आहे कीं, हरकोणी असा अपराधी आहे, असें माजिस्त्रेटाचे नजरे [illegible] येईल तर त्यांणीं नामदार सरकारची परवानगी घेऊन हुकूम मिळाल्यावर सदरहू गुन्ह्याची चौकशी करावी, असें आहे. असें असून [illegible] चौकशी केली सबब हा सदर फौजदारी अदालतीनें रद्द केला असे. तेव्हां पुण्याचे माजिस्त्रेटानें अंकला [illegible] हुकूम सरकारची परवानगी हा गुन्हा तपासण्या [illegible] कागदपत्र [illegible] वून परवानगी घेतली, तेव्हां सरकारानें कागदपत्र पाहून गुन्हा होत नाहीं असे लिहून पाठविलें, [illegible] पुण्याचे माजिस्त्रेट साहेब यांणीं त्या अमात्रीं [illegible] मुचलका दोन वर्षे मुदती [illegible] घेण्या विषयीं हुकूम केला परंतु त्याजला जामीन कोणीं न होई सबब केदेंत च आज [illegible] तेव्हां पुन्हा मेहेरबान [illegible] साहेबांणीं सदर फौजदारी अदालतीस रिपोर्ट केला [illegible] या अपराधी बरेच वर्ष मुदती बद्दल [illegible] वर्ष [illegible] दती जामीन [illegible] असतां त्यास तो न मिळे म्हणून केदेंत [illegible] तेव्हां पुन्हा जड्ज्यांनीं याविषयीं मागील [illegible] आणि [illegible] विषयीं विच्यार करून एकदम हुकूम [illegible] सदर पानबंद यास जामिन [illegible] एक वर्ष केदेंत ठेविलें, ही शिक्षा [illegible] झाली [illegible] तून सोडून द्यावा. त्यावरून त्याची [illegible] समजतें आहे.

[illegible] नि.

नामदार गवरनर [illegible] यांणीं जनरल आरडर जाहीर केली आहे कीं, ता० [illegible] लई रोजीं सर्व शक्तिमान ईश्वराची [illegible] राणीच्या [illegible] नें हिंदुस्थानांत [illegible] शांतता झाली आणि [illegible] सारी [illegible] लोकांचा प्रारंभ दिला, या बद्दल [illegible] जगदीशाची प्रार्थना करावी, आणि त्या दिवशीं सर्व हपिसें [illegible] रजा [illegible] असावा, आतां हा प्रार्थनेचा दिवस झाल्यावर दुसरे दिवशीं दीपपूजा म्हणजे दीव्याची अमावास्या आहे, तेव्हां दोन्ही दिवस [illegible] गार आहेत.

एथें गेल्या एकादशीस आणि द्वादशीस पाऊस [illegible] पडले, परं[illegible] सतत पाऊस लागत नाहीं. या मुळें लोक चिंताक्रांत झाले आहेत, कोहीं पयमाष खातीतील हिंदूनीं आपले द्रव्याचा अंश ईश्वर आराधनेंत ब्राह्मण द्वारा [illegible] विला आहे.

अर्धी सोडून सगळीला धांऊन कों—"बहुत लो क या म्हणीचा वारंवार उपयोग करितात. परंतु ति- च्या अर्थी प्रमाणें चालणार थोडकेच मिळतील ईश्व रानें आपणांस ज्या स्थितींत ठेविलें आहे. ती तृप्त न होतां मोठ्या लाभाची आशा करणें ... उ लक्षण होय. आपल्या सामर्थ्यापे... कर्‍णें लागलें असतां ला... हो- तां जवळ असतें तें ही ज तें

जे लोक कि... करण्याचे ... आतलें आहे ... चालविता ... काम एका ... मिळत ... ला लोकानें ... च्या मागीं लागतात ... सोन्या ... असलें तर त्या सोन्या- चें आपणास ... ठेल या आशेनें त्या धु- तारी लोकांचे ... तर तो गोसावी आपले जवळ ... रिपणा वारण्या साठी सोनें ... ला सरे पथा दाख विलें तेणें करून या ... लोकांना त्याजवर पूर्ण विश्वास बसून ते ... सेल त्या- चें सोनें ... न त्याचे हातीं देतात. मग तो ल- क गोसावी सें ... सर्व घेऊन जातो.

अर्धी सो... ळीला धावणारे ... दुसऱ्या एक प्रकारचे लोक ... ल तर जे जमिनीतील गुप्त ध... म करितात. ते ओस पडलेले ... कें, इमारती वाडे बहुत ... (विखलाने हेरलेली) ... द्रव्य असेल असें सम... करितात पु- ष्कळ लोक फिरतात. व धन्वंतरी ... प्र- माणें व्यर्थ पैका खर्च करितात. व ... आशेनें आपण निर्धन ... तात बहुत तहेकाय सांगावें या धनाच्या ... पुष्कळ लो कांनीं आपली द्रव्य धुळीस मिळवून ... देखील सें आपल्या प्राणाची आहुती दिली आहे.

जे नीच लोक जुगार ... त त्यांस ही अर्धी सोडू न सगळीला धावणारे म्हणावें असें मला वाटतें, का रण जुवेबाज लोकांचा हेतू आपल्या जवळ असले ल्या पैक्याची दुप्पट चौपट करावी असा असतो जु वे बेसनात संपत्तीवान हें सर्वांस माहितच आहे.

... प्रथम थोडेसें भांडवल जमवून व्यापार आरंभितात. त्यां ... त्यांत दोन पैसे मिळूं लागले म्हण ... नफा आहे. असें समजून आपले ... कांचें कर्ज काढून मोठा उदीम करू लागतात. व त्यांत तोटा आ... ला म्हणजे दिवाळें काढितात.

या देशांत व्यापारी लोक व सराफ यांस व्याज व ... तजो नफा होतो तो पाहून सरकारी हपिसांतील लोक व दुसरे कारभारी ज्यांस परम दयाळू परमेश्वरानें आपल्या चरितार्थाची चांगली सोई लाग- ... असें असें ... लोभ होऊन आपल्या ... अर्धी भा... त्या तृप्त न होता ... प्रमाणें व्याज बट्ट्याचा रोजगार चालवि- ... आपल्या जवळ सोन आठशें रुपयांची पुंजी अस ... पाहून आपला पैका भारी व्या ... तात व मनात समजतात कीं, पा ... आपणास ... सवाशें मि- ळतील पण ... लोकांचा पैका बहुत करून बुड- ... उडाऊ अशा गुणांची मनुष्यें ... हें लोक त्यांस फार फसवि- तात ... त्या पैकी थोडा घाला यांस ला- वतात ... तें काम या मनुष्यास होत नाहीं. का रण आपली पोटाची चाकरी संभाळून याच्याने त्या च्या एथे फेरे करवत नाहींत. जर फि... करून रु पये वसूल करावे तर कर्जदार तुरुंगांत जाण्यास राजी होईल हें भय असतें. तसें सालें असतां त्या

चे मुळूल ज्ञान ... उरते त्यां लोकांस पोसावें ला गते. या प्रकारचे अडचणी मुळे ते धीर सोडून नि राश होऊन बसतात. काय हा वेडेपणा? आधीं जेडून सगळीला धावल्याचें हे फळ; तर हे माझ्या प्रिय वाचणारांनों या माझ्या अल्प बुद्धीनें लिहि... त्या गोष्टीचा विच्यार करा ईश्वरानें जी तुम्हांस ... दिली आहे तिला सोडून ... नका.

तारिख ... जुलै सन ... १८५९ इसवी

सातारा— मिस्तर ... पण कमि शनर यांचा मुलगा कुसवळ ... एकी वीज पडून मरण पावला— हा नरसी जीक न... नगरचे खेड्यांत जूनच्या २९ ... एकली आपला नवरा मेला आणि सरणावर ... हजारों लोकांचे समक्ष सती गेली.

भूकंपामुळे नाश— ईरहोम एथें ता० २ जनेवारीं अरुणोदया बरोबर १५ सेकंड पर्यंत मोठा भयंकर धरणीकंप होऊन जिवाचा आणि वित्तविषयीं नाश झाला. हा नाश झाल्यावर आहान लाहान धरणीकंपाचे धक्के दुसरे ... पर्यंत थोडे थोडे बसत होते यांत १५०० पर्यंत जीव नाश पावले व मालमत्तेचा नाश किती झाला असेल याविषयीं समजलें नाहीं. टैम्स

आमचे वाचणाराचे स्मरणांत ... म्हणून लिहितों कीं, राणी ... फलटण ही तारसेल सवेरांत जाण्या करितां ... मुंबईहून रवाना झाली ती जाहाजांत असता सदरहू मार्गीत जात असतां त्यांतील लोकांस महामारीचा रोगाने समुद्रांत गाडि... बातमी बंगे ग्याजीट आधारें समजली आहे.

... पावसाचे मोसम दिवसांत एक ... मिस ... न आहे ती तव इंग्रजीत पिलीमिंत असें म्हणत ... थून असें वर्तमान आले आहे कीं, ... आणि ... ही ... च्या दरम्यान मोठा पाऊस पडून पाणी ... पाणी ... गेलें आहे. अजोरानें नाश होत चालला आहे. तिनी तास एवेढी रोज पाऊस पडत आहे ... खालच्या ... मरण पडला हा वेयाने ... सामर्थ्य ... म्हणून सेहेरवान ... मसे साहेब ... त्यारी तिकडेस ... आहे. ... बेगम ... त्यास मदत करण्याच ... नाहीं.

हरकारू ... समजतें कीं, पाऊस पडल्यामुळें, भागिरथींचें पाणी फार वाढलें आहे. यामुळें धारा (धरण) पडून पाणी फुटून गेलें या भागिरथींचे पाणीं ज्या ठिकाणीं अगदीं उंच ... असते ... हली २८ फुटीची उंची आहे.

विलायत सरकार ... तील दिवाणी कामगार मिस्तर ... जोन्स यांची आणि मिस्तर आर डबल्यु लारकीक ... मयता साहेबाच्या ... धाडविल्या आहेत.

आम्हांस इंग्रजी पत्रावरून समजतें कीं, नेपाळच्या राज्यांतील ... आज खेरीज सर्व लोक बंडवाल्यांस मदत करीत आहेत असें दिसतें.

सिंद देशांतील ... बाद तालुक्यांत एक जणास ... गी १... पांचे वयाची लग्न झालेल्या शि... आणि ती गरोदर राहिली, हें तिचे बापासारख्याला ... रूढ त्याणें अविचाराने तिच्या पोटावर जोडा मारिला आणि शेवटीं तिचे मानेस फांस

घालून अ[illegible] दर्जे येणें करून तीं [illegible] ली हल्ली या [illegible] गुनाचा खटला चालला आ[illegible]

आम्हांस लिहिण्यास आ[illegible]ला आहे कीं, नामदार गवरनर इनकी [illegible] आपले [illegible]त्या न[illegible] व कामावर नेहेरवान[illegible] [illegible] अ[illegible]से दिसतें, कारण अ[illegible] स्वारी विलायतेंहू[illegible]न आल्यापासू[illegible] इतर इसमांनीहि [illegible] पराठी [illegible] टेटरचीच जागा दोहीं परंतु हल्लीं सरकारा[illegible] दरील जागा [illegible]कडे जी आहेती काय [illegible] मुंबई नजीक एक [illegible] कचेरी डी आहे [illegible] गोरे लोकांचा पाहारा असोन बंदी बस[illegible] असती ती जागा बुक[illegible] [illegible] कामावर यांची नेमणूक केली [illegible] खात्यांतील दि[illegible] कामा करितां माल काम [illegible] सन १८[illegible] आहे ती इंग्रजी आहे व ती इतर अक्षाहून मोठा आहे त्याचे मराठी भाषांतर करण्या करितां सरकारानें नेहेरवान मेझर [illegible] साहेब यां कडेस दिला आहे व त्याज बद्दल एक हजार रुपये बक्षीस देण्या विषयींचा ठराव केला आहे. [illegible] [illegible] गती जेव्हा विपरीत येते तेव्हां [illegible] असत नाहीं [illegible] तेव्हां सुपरीत गती येते [illegible] तशीच एक ही असत नाहीं.

आम्हांस [illegible] पत्रावरून असें समजलें आहे कीं, उत्तर नर्मदातीर प्रगणे धर्मपुरी एथील रा० रा० जेशी गणेश त्रिंबक पेटे कमाविसदार यांणी आपले कांमगिरीनें केलें सबब धार महालचे कमावि सदारीच्या कामावर नेमणूक झाली आणि धर्मपुरीचे कमाविसदारीचे कामावर त्यांचे कनिष्ठ बंधु रा० रा० लक्ष्मण त्रिंबक पेटे यांची नेमणू[illegible]

[illegible] साहेब यांचा [illegible] [illegible] राजीं अवूच्या पाहाडा [illegible] [illegible]पूर, [illegible] आलवार आणि भरतपूर एथील [illegible] कशी काय आहे हे [illegible] आहेत. ते इतर [illegible] त्यांतील [illegible]

दिल्ली गाझीट पत्रां [illegible] असी लिहिले आहे कीं, [illegible] लष्करांत [illegible] सरकारा [illegible] आले त्याचे सांगण्या वरू[illegible] कळोन येत आहे कीं, बेगम आणि [illegible] खान असे उ[illegible] बुदवला [illegible] परंतु खान [illegible] खान हा [illegible] आहे [illegible] आहे. [illegible] बुदवल पासू[illegible] [illegible] आहे व दुसरी [illegible] गोरे लोकांच्या [illegible] परग[illegible] [illegible]ना साहेबाचे [illegible] होती कीं, फिरोज शाहा हा [illegible] काबुलास होऊन [illegible] इंग्रजी पत्रांतून [illegible] ले आहे.

सरकार[illegible] च्या रेविन्यु कमिश[illegible] [illegible] पत्र गेल्या [illegible] त्यांणी आपल्या ताब्यांती[illegible] जिल्ह्यांत [illegible] ची लागवड करण्या [illegible] [illegible] गणें खानदेश जिल्ह्यां[illegible] [illegible] ४१ मण झालें आणि नमेच अमदा[illegible] ८०१ मण बिया[illegible] क ११[illegible]११ मण [illegible] होता [illegible] [illegible] सराससरीने [illegible] पिकाचें उत्पन्न [illegible] असें कळत आहे.

हें पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत कृष्णाजी त्रिंबक रानडे [illegible]

ज्ञानप्रकाश

र्ष ११ शहर पुणे.

पुणे—सोमवार ता० १८ जुलई सन १८५१ ई.

पत्राची किंमत.

॥ आगाऊ दिल्यास १० दर साल रुपये

जाहिरात.

न्यायदर्पण— या नावाचें बुक छापण्याचें कांम सुरू आहे, त्यांत फौजदारी प्रकरणीं सर्व विषय आ नल्या बद्दल ता० ७ जुलई सन १८५१ चे वर्तमान पत्रांत तपशीलवार जाहिरात दिली आहे. त्या वरून वर्तमानपत्री सर्व लोकांस आणखी कळविण्यांत येते की काचा साचा ५॥ तसूलांब व ४॥ रुंद म्हणजे आरे बियन नाईटचे बुकापेक्षां कांहीं मोठा असा आहे पानाचे अंक सुमारें ४०० चे आंत होती दर एक बुकाची किंमत व टपालचें हांशील सुध्धां कोणी कोणत्या ही ठिकाणी येथें दोन रुपयांत त्याजला बूक पावतें होईल. बुके घेणारांनीं आपलीं नांवें गावें स्पष्ट समजतें असा लिहून पाठवावा.

सदरहू पत्रें यां छापखान्यांत काशीनाथ रामचंद्र रजिष्टर कारकून अदालत संगम पुणें यांचे नांवें पाठवावीं.

(सही) काशीनाथ रामचंद्र आगाशे

ज्ञानप्रकाश

एथून ज्ञानप्रकाशास ता० १२ जुलई— हेरवान शेक्सपीयर साहेब यांची स्वारी बजर का कांहीं रांगड्यांनीं उपद्रव केल्याची खबर आल्या वरून बंदोबस्ता करितां ता० ९ मिनहू एथून गेली आहे ता० ११ जुलई रोजीं श्रीमंत महाराज साहेब यांनी यांची वर्ष गांठ ना झाली त्या हल्ल दरबार झाले त्यांत साहेब लोक वगैरे मंडळी होती दरबारांत चाली प्रमाणें अ न होऊन दरबार बरखास्त झाले.

येथें हल्ली पाउस पावेतो जरूर बिलकूल पडला नाहीं. येणें करून धान्य आणि चेरणीचा भाव फार च चढला आहे.

श्रीमंत महाराज होळकर साहेब यांची स्वारी एथून नर्मदे स्नानास आषाढ वद्यांत जाणार आहे, असे ऐकण्यांत आलें आहे.

आम्हांस पुढें लिहिलेले ग्रंथ येऊन दाखल झाले आहेत. त्यांस आम्ही आभारी आहों त्यांतील विषय आणि ग्रंथाचा उपयोग समजून वाचून त्यांतील सारसा पुढें प्रसिद्ध करूं ग्रंथ आलेल्याचा तपशील— ... गणपत कृष्णाजी यांचे छापखान्यांत ... मुलीचें ... नावर कशी ... कसा कायदा ... विषयीं काशीनाथ गंगाधर शास्त्री ... यांनीं केले ...

... गामाईज कमि ... होळकर सरकारचे मराठी भा ... रा० परशराम पंत तात्या गडगीळे ... नाटक.

यादोन्ही ग्रंथांचे ... ग्रंथ कर्त्यांनीं आणि दुसरा दक्षिणा प्राईज कमिटीचे मुकदार यांणी पाठविलेले आहेत.

बंगाल खात्यांत पोलीसच्या लोकांपेकीं दूरेग्युलर स्वारांचे पलटण भरण्या विषयीं हुकूम आला आहे.

पंढरपुरास आषाढीची यात्रा निर्विघ्नपणें हो- व ग्राम [illegible] [illegible] [illegible] शा श्रा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] तां [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] तील [illegible]

[illegible] अमलबजावर [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] कल [illegible]

[illegible]

मार्ण [illegible]

हा फौजा तयार [illegible] ठेवल्या [illegible] ठीकडेस थोड्याच दिवसांवर [illegible] ने जर्मन सरकार या इटाली मधील प्रस्तुतच्या युद्धप्रसंगांत पडले असतां आपणास ही मग ल- ढाईत, पडणे प्राप्त होईल असा आपला निश्चय युरोपांतील सर्व सरकारांस प्रगट केला आहे. [illegible] मुळें प्रुशिया सरकारास आतां आस्त्रियाला [illegible] [illegible] असें दिसत नाहीं. [illegible] नेपोलियन [illegible] मोहिमा काढल्या जात आहे. पार- [illegible] मिळणार [illegible] निघून गे- [illegible] फौज [illegible] आऊन दारवल [illegible] एकदम [illegible] प्रसंग [illegible] आटलांटिक [illegible] लष्कर [illegible] आहे, [illegible] यानें. लांब [illegible] यामुळे [illegible] आपलें [illegible] दुसऱ्यास देऊन [illegible] फौजेचें आधि- [illegible] आहे. —

[illegible] म्हणून [illegible] आहे [illegible] आऊ [illegible] यांच्या आ- [illegible] सरकारच्या मुख्य से- [illegible] झाला [illegible]

[illegible]

[illegible] गोऱ्या [illegible] सरकारचे [illegible] लढाई होऊन त्यांत कांहीं लोक मेले [illegible] त्याची बातमी आहे.

आम्हांस असें कळलें आहे कीं, ज्या लोकांनीं मज सरकारच्या विरुद्ध वर्तणूक केली आहे त्यां जें सरकारास भेटीस दिलें असेल तें ज्यांचे त्यांस परत द्यावें असा हुकूम आल्याचें समज सदरील वर्तमान आम्हांस अपुर्ते समजले गहे- कारण सदरील मजकुराचा खुलासा विशेष त नाहीं. परंतु आम्हांस असें वाटतें कीं, या बा मींतील हकीगत इतके असावें कीं, बंडाचे वे ज्या लोकांनीं सरकारचे बरोबर दोस्तीनें आ असें कळऊन नंतर त्यांणीं कांहीं सरकारचे रुध्द वर्तणूक केल्यामुळें त्यांणीं दिलेला दी- चामान त्यांस परत द्यावा असा सदरील बात चा अर्थ असावा जर मुळापासून [illegible] तांचे नीत जें आलें तें ज्यांचें त्यांस परत द्यावें असें तल्यास हिशेब करण्यास ही सरकारास दोन रभारी नेमावे लागतील बरें तसेंही [illegible] रण्यास शक्तीमान आहे परंतु दुसरी [illegible] अडचण अशी दिसते कीं, जे लोक सरकारचे रुध्द झाले ते [illegible] ठरले पाहिजेत तेव्हां त्यांस रकार भेटी परत [illegible] ठराव करतें, [illegible] कोणी घ्यायचा [illegible] जर सदरील मजकूर मच्या समजण्या [illegible] असले तर त्यांणीं दि- ला ऐवज त्यांचे [illegible] सरकारांत जमा करून त्यांची असें दिसतें व [illegible] झाल्यावर ज्याचे त्यांस वें अशी जगांतील रीत आहे, कारण बाळप- णांतील मुलांत कांहीं [illegible] झाला कीं त्याशीं ला- लीच [illegible] गडीच तोडून टाकून त्याणें जें अगदी ती वऊन दिलेलें असेल तें [illegible] करतात.

बंगाल सरकारानें नवीन असा ठराव केला आहे कीं, आपल्या शाळाखात्यावरील इनस्पेक्टर यांणी [illegible] एतद्देशीय भाषेतील परीक्षा दिली पाहिजे.

आतां सदरील मजकुरावरून ध्यानांत येतें कीं, बंगाल [illegible] आजवर इनस्पेक्टरांच्याप [illegible] अशी गरज लागली नाहीं. आतां परीक्षा म्हणजे कोण [illegible] भाषा लिहि [illegible] यांचें तीं घेऊन त्याणें कांहीं भाषण मिस्तरीस (सभा [illegible] लाहिलेल्या) पंडिता बरोबर बंदजाग्यांत केलें म्हणजे झा लें अशी वहिवाट आहे, ही अगदीं गैर शिस्त आहे, परी क्षा अशी झाली पाहिजे कीं, ज्या भाषेंत परीक्षा घ्याव याची असेल ती भाषा बोलणारे [illegible] जुरी करितां पं लोक पूर्वीं न समजवितां आणून त्यांस पंच करितां याप्रमाणें कमिटीनें [illegible] पूर्णपणें परिक्षा घेणारानें आज बरोबर भाषण [illegible] परस्परांचें वा [illegible] संभाषण व्हावें व त्यांत एकमेकांशीं पत्र व्य- [illegible] आचवेळीं कांहीं एकविषयावरून उभयतांस [illegible] बरोबर कळणें पावें नाव परिक्षा होय व अशी [illegible] दिलें [illegible] परिक्षा नाहीं तर एखादा उसा- [illegible] बंगाली [illegible] द्यावा आणि [illegible] म्हणून [illegible] आणि विच्यारावें कीं, हा उसाचा कर [illegible] हा चाखून बघा — तो हुजूर देईकीं, आहो गोड [illegible] म्हणजे पंचांनीं लागलीच मार्क देतील [illegible] गोड समजतें ते हां या उमेदवाराची [illegible] पूर्णपणें परिक्षा झाली, दुसरा प्रश्न क- मिटी करील कीं, [illegible] हे बूक घे [illegible] पान वाचवरें ता [illegible] लागते [illegible] बर कुजबुज लागतील [illegible] आहे. थाम समजलों पंडिताच्या [illegible] साफ वाचता आलें नाहीं तरी [illegible] नाहींसक तोस असें म्हणून यांत ही परीक्षा उतरली; अशा प्रकारची परीक्षा झाली असतां [illegible] कीं, एखादा [illegible] बसून समुद्र [illegible] आणें त्यांस ज- [illegible] हेतां येते [illegible] कल्पना करणें तद्वत् ही परि- क्षा समजली पाहिजे.

पुणें.— गेल्या आठवड्यांत एथील जडज्या कडे- स मेहेरबान कलेकटर आणि जडज्य कमिटीन अ- हमदनगर सातारा आणि पुणें एथील ८ मोडब लो- कांची कामा काजांत वाकबगारीची दुसरी परी- क्षा झाली; ज्यांत सरकारांतून सवाल आले त्यांचे जबाब कमिटीदार यांणीं उमेदवारां पासून आपल्या समक्ष घेऊन ते मागुतें जबाब सरकारा कडे- रवाना केले आहेत, आतां निकडून ते पसंत ठरल्यास माहितीस येईल.

एथील कोल्हापूरच्या राणी साहेब यांजकडे चोरी झाल्याची खबर ल. चालला होता त्या- ची पक्की परीक्षा सेशन कोडतांत होऊन मेहेरबान सेशन जडज्य साहेब यांणीं केदीस असे का- ळ तीन वर्षे पर्यंत केदेची शिक्षा ठरविली त्यां- चीं नावें.

१ बाबाजी ... राती म.
२ बाबूराव ... साहेब राव.
३ नाथाजी भोसले.

येणें प्रमाणें लोकांस शिक्षा झाली; परंतु कीं, पहिल्या नंबरचा यांज पाशीं माल ... खोलीची किल्ली होती ... खबर ... राणी साहेब ... चा भाचा आहे; त्यांणीं ही ... पाविती झाली. तिसरा नंबरचा ... ठविले त्या खोलींतील फंड ताब्या- चीं ... मोकरम्याची चौकशी आम्हीं स्वतः ... केली पाहिली त्या वरून दिसतें कीं, नंबर तीनच्या केदीयांणें फक्त त्याच्या वा- ल्या माळ ... तेरीज काढून बाहेर नेल्याचा या- स आणि ... रुपयांचा माल तेऊन गा- हाण टेऊन चोरी ... एकाच प्रकारानें शिक्षा ठरली हें कांहींसें आश्चर्य वाटतें. या का- त एथील जा गृहस्थांनीं माल गाहाण ठेविला तें- व्हां त्यांणीं लागलाच सरकारानें मागतांच हजर के- ला त्याचा माल तर गेलाच परंतु अमोलिक कि- मतीची त्यांणीं आपल्या अब्रूचा शाहाणपणा- लोभावर नजर न देता बचाव केला त्या कामांत ते सर्व साक्षी द्वारा मेहेरबान डिपुटी माजिस्त्रेट यांणीं केले त्या प्रमाणेंच सेशन जडज्यांनी त्या- च्या साक्षी घेऊन ते राणी साहेबांच्या चोरींतून ब- चावले आतां या कामांत दोन गृहस्थ विष्णू ... मजी रानडे आणि कृष्णाजी ऊर्फ रावजी दिवेकर यांणीं या कामांतील कांहीं मालाचा अभिलाष केला असा सेशन जडज्य साहेबांस शक आल्या- वरून त्यांस ... टाकडेस सदरहू ब- द्दल चौकशी करण्या करितां खटला रवाना केला या चोरींत एकंदर आदमासें माल ६००० रुपया- चा मिळाला आहे.

नामदार गवरनर इन कोंसलानें सन १८५९ चा अक्ट ८ दिवाणी प्रकरणीं याचें भाषांतर मराठी आणि कानडी कोण करण्यास तयार गृहस्थ आहेत. असे एथील मेहेरबान लाफनन साहेब जडज्य यांस वि- चारिल्या वरून त्यांणीं सरकारास असे कळविलें- नें समजतें कीं, इंग्रजीचें ... मेझर क्यांडी सा- हेब ... करणारे आहेत आणि इंग्रजीचें कर्- ... कानडींत करण्यास ... कोर्टचे राव- साहेब तीरमलराव व्यंकटेश हे वकील आहेत त- त्सूचने प्रमाणें नामदार सरकारानें सदरहू अक- ट सुमारें २०० शें हून अधिक कलमांचा तो उभय- तां कडेस पाठऊन भाषांतरा बद्दल प्रत्येकास हजार रुपये देण्याचा ठराव केला आहे. आतां हा अक- ट ... हिन्याचे सन १८६० चा त्यानें तारीख ... पांच माहे तेव्हां त्याचें भाषांतर सर्व लोकां ... हिना भर तरी अगोदर वाचण्यांत आलें ... कारी ... ग्रीवारी मुनसफ वकील यांस नीट पडेल असें आमचें

हिंदुस्थानची स्वामिणी.
मल्लिका मागमा.
राणी सरकार श्वेतद्वीप
वासीचांस.
प्रार्थना...,

ईश्वर आज्ञापालक देशा वृक्षांचें जेणकरून फुटेर- हित पापपुण्य उत्पन्न होण्याचे दोनच रस्ते आहेत म्हणू- ण्याचें कारण पुरतेपणीं जाणणार या प्रमाणें,गुणयुक्त राणी सरकार व त्यांची प्रधान मंडळी यांणीं हिंदुस्था- नातील प्रजेचें सुदं वाढण्याकरितां भार पत्करिला आ- हे,म्हणून जाहीर केल्यावरून फार संतोष होऊन त्यां- ज विषयी वर्णन करणें ईश्वरानें बुद्धी प्रेरणा केल्या- प्रमाणें वर्णन करितों कीं,प्रजारूप हें एक वृक्ष आहे, याचे पुष्प संबंधी मधू व अमृत फळांचा रस घेणार मुंग्या व मधुमक्षिका व पक्षी कोणते १ तर विद्वान व शिल्प जाणते व कलावंत जे लोक आहेत ते या प्रजारू- प वृक्षाचा पुष्परस नेऊन लोकांत उपकार करणारे मधुमक्षिका स्थानीं व्यापारी या देशांतून दुसरे देशां- त मालपोहच विणारे व या प्रजा वृक्षाचीं पत्रें कोणतीं तर किमया करण्याच्या उपयो ... पद्म वगैरे सामानें आणि या प्रजारूप वृक्षाची अंतरत्वचा वहिरत्वचा कोणती १ तर अंतर साल म्हणजे मुख्य प्रधाना पासू- न परंपरागत बांदेरिल साल पर्यंत म्हणजे पाटील कु- ळकर्णी पर्यंत आहेत आणि या प्रजारूप वृक्षासु फ- क सालच असेल तो वेला प्रमाणें पडेल उभा राहू- णार नाहीं. सबब बुंध्यापासून बारीक शाखांतर गंत काय कोणतें १ तर फासेचे मुख्य सरदारां पासून त- ळवार,पटेकरी,पोली ... पोर पर्यंत आहेत. आ- णि या प्रजारूप वृक्षास उपद्रव करणार किडे दोनप्र- कारचे आहेत ते कोणते १ ... कीं, बंड व दरव- डा करणारे हे उघड रीतीचे ... यांचा नाश कर- स ... अशा ... परंतु विद्वान घात ...

... लोभी,पापबुद्धी,हलके ... कामदार हे गुप्त कि- डे यां पासून प्रजा वृक्षास उपद्रव आहे ... यांचा दुर्गुण जाण ... जसे ... केला ..., ... कांटते. या प्रजा वृक्षाचें मूळ कोणतें १ तर वर दर्शि- विलेले गुणयुक्त राणी सरकार व त्यांचें ... ... सद्धर्म ... प्रधान मंडळी यांचे ... ... व शाखा,पत्रें,पुष्पें,फळें यांस पुष्टीरस ... सर्व प्रजेस सुख होतें, असे जे मूळस्थानीं ... ... सरकार व त्यांचें प्रधान मंडळी यांचे कल्याणा- विषयीं सर्व प्रजेनें ईश्वरास प्रार्थना केली असतां ... ... आहे याजकरितां ... ... दे कोणी देणार नाहीं. तर सर्वही देतील मुख्य पाहून प्रजा वृक्षास सुख आहे तसेच प्रजा वृक्षाचे अमृत फळांची मुदत ... राणी सरकारास आहे प्रजा- वृक्ष व दयाळू राणी सरकार यांस परस्परें अन्यो- न्याश्रय आहे प्रजारूप वृक्षाची शाखा,पत्रें,पुष्पें,फ- ळें यद्यपि दुष्टानीं छेदिलीं तरी मूळ मजबूत असल्या- स प्रजावृक्ष पुन्हः पुष्पपत्र फळांनीं संपन्न होईल. असा हा प्र... वृक्ष आहे याज करितां मुळाचा गु- ण शाखाहून जास्त आहे.

श्वेत छत्र म्हणून विशेषण देण्याचे प्रयोजन अ- से कीं, श्वेत पदार्थ उन्हास ग्रहण करीत ... ही विद्वा- न व कला जाणणार जे लोक आहेत ते किमया कर- णार लोकांपुढें हात पसरणारे जसे भिक्षुक आहेत ... मोठ्या मुंग्याही भिक्षुक आहेत.

१ पापपुण्याचे दोनच रस्ते आहेत हीच गोष्ट खरी असें म्हणावें तर सर्व जातीचे शास्त्रांत असे नेमर रचिले आहेत कीं लग्ना शिवाय स्त्रीसंभोग करणें व स्नान न करितां खाणें व मना केलेले पदार्थ खाणें ते- णें करून गुन्हा आहे. म्हणून पातक सांगितलें आ- हे तें खोटें कीं, काय १ तर खोटें नव्हे. मन हें एक न- ... इतर प्रमाणें विषयावर धावघेतें त्यास नेमरूं

प रिणीचा रोग केला आहे हा नेम व भव्य प्रसन्नें तर ति फ[illegible]होईल. या नव नेमरूप आहे, हा नेव काय[illegible] राजानें मनुष्यास नेमे[illegible] नावगम द्यावास न यावें होइ[illegible] नेम व कायदे केले आहेत ते दोराचे व लोकां[illegible] झाले वंद जे आहेत ते यांच्याने ठरविलेले नेम [illegible] मानणार माणसास नही लागू होतात हें उघड दिसत आहे की, मनुष्यास ही रोगी वगैरेने बंधन करि[illegible] तान लोभाने दुःखास इजा देणें व वाजवी गोष्टीनें [illegible] तेस संतोष [illegible] हेच दोन पापपुण्याचे मुख्य [illegible] आहेत.

जे लोक [illegible] कथिल यांस वनस्पतीचे योगा[illegible] सोने रूपे करितात त्यास किमयागार म्हणून [illegible] लोक [illegible] व या प्रमाणें त्यास समजून दे[illegible] न सोडे लोक [illegible] वितात हें फार प्रसिध्ध आहे [illegible] ती किमया नव्हे किमया म्हणजे मातीस पा[illegible]ण्याचा योग होऊन त्यांत बीज पडलें म्हणजे यो[illegible] आणि उपयोगी म्हणजे त्या पदार्था वांचून काम चा[illegible]लत नाहीं. ते कापूस मीठ भिरंग तेल तूप धान्य वगैरे व खुषमौजी म्हणजे मेवा द्राक्ष, आंबे वगैरे पदार्थ उत्पन्न होतात तीच किमया व याच [illegible] बंजोर व राज्य कारभार चालणेचें मूळ आहे आ[illegible]णि या पदार्थांस उत्पन्न करणार तेच किमयागा[illegible] आहेत. वृक्षाची साल शाखास रस पोहचवि[illegible]चे काम करिते, [illegible] वरील साल जरी को[illegible] तरी अंतरसा[illegible]नें रस पोहचतो परंतु अंतरसा[illegible]ली पर्यंत कापिले असतां शाखांस रसें अंजण्या[illegible]चें बंद होऊन शाखा सुकतात सबब अंतर सा[illegible] [illegible]स्थानीं मुख्य प्रधानांची योजना केली आहे या प्रमाणें गुणयुक्त राणी सरकारास व त्यांस यो[illegible]ग्य विचारानें सल्ला देणारी त्याची प्रधान मंडळी यांस सर्व प्रजेनें ईश्वरापाशीं [illegible] चिंतन केल्यानें सर्व प्रजेचें [illegible] कल्याण होईल ही प्रा[illegible]र्थना आहे.

हें वर्णन जिल्हा धारवाड कोर्ट हावेली एपील मु[illegible]न्सीफ प्रभाकर वल्लाळ वसई कर यांणीं केल्याचें समजतें.

सिंध्री—ता० २ जुलई—ता० २० जून रोजीं सिंधी मुक्कामीं अशी बातमी आली कीं, शहरापासून [illegible] कोसांवर बंडवाले सुमारें ४०० जमून राहिल्याचें समजलें यावरून सरकारच्या लष्करी खात्यां[illegible]तील मेजर मीड साहेबाच्या टोळींतील वगैरे प[illegible]लटणींतील लोक मेजर साहेबाचे हाताखालीं अ[illegible]सून त्यांजवर चाल करून गेले त्यांत शत्रूचे ६० जायां झाले आणि सरकाराकडील एक स्वार चु[illegible]कून गेला आणि पुष्कळ लोक जखमी झाले अ[illegible]से वर्तमान बंबेग्याझीट पत्रावरून समजतें.

आतां हे बंडवाले कोण त्यां टोळीपैकीं, हें बरोबर समजत नाहीं.

विलायतेंतील आर्मेनीया राज्याची ईरम[illegible] [illegible] राज्यधानी आहे हें शहर डोंगराचे पाय[illegible]थ्यास आहे तेथें ता० २ जून रोजी प्रातःकाळी एका[illegible]एकीं मोठ्या भयंकर रीतीनें धरणीकंप आला तो सुमारें १५ सेकंद होत होता. नंतर त्या धरणी[illegible] [illegible] वेग जमिनींतून दुसरे दिवस पर्यंत थो[illegible]डा थोडा झाला यामुळें त्या शहरांतील १९००जीव नाश पावले आणि मोठ्या इमारती पडल्या या श[illegible]हरांतील खाने सुमारी १३०००[illegible] लक्ष तीस हजारांची आहे आतां [illegible] एकंदर किती किम[illegible]तीचा नाश झाला याचा अदमास अद्यापि लाग[illegible]ला नाहीं. [illegible] वर्तमान टेलिग्राफ आधारें [illegible] दिलें आहे.

नेमणुका.

राज्यकीयखातें— नेक नामदार गवरनर इनकौसलानें मेहेरबानी करून खालीं लिहिलें त्या नेमणुकी केल्या आहेत.—

ले-आटचीन २७वे काळे पायदळ पलटणी वरील यांस भिल्ल एजंट केनर—ले-ग्रोवीन ईनवालीड यांस खानदेश जिल्ह्यांतील पश्चमेच्या प्रांताकडील भिल्ल एजंट—

न्यायखातें— ले० नेंकर यांस कराची पासून कोत्री मधील रेलवे वरील डिपुटी माजिस्त्रेट नेमिला आहे— मि० बोसान केंट अमरा बंदचे असिस्टंण जड्ज यांणीं ता० २ जूनास कामघातलें—

रेविन्युखातें— मि० ओली फांट कुलाब्याचे सब कलेकटर व जाईंट माजिस्त्रेटानें ता० ९ मिनहूस कामाचा चार्ज घेतला—

फीनानशलखातें— मि० हैनरी न्युटण यांणीं मि० र्ज्यकीन पासून ता० [illegible] मिनहूस अगटिंग सबत्रेझर रज्यनरल पेमास्तर, क्मीनटेनडिंग स्टांपस् आणि सरकारी बांकचे सक्रटारी ही सर्व कामाचा चार्ज घेतला—

पबलिकवर्कसखातें— मि० भिफीथ फस्ट क्लास असिस्टं इंजनीयर पुणें या प्रांतांतील, यांस बेळगांव जिल्ह्यांत एकझीक्युटीव इंजनीगर नेमिलें—

असिस्टण औवरसीमर मंचरजी बेजनजी यांस ता० २३ मे पासून ४ महिन्यांची रजा मिळाली आहे—

अजम यशवंतराव बापूजी र[illegible]पूर जिल्ह्यांत फस्टक्लास मामलेदार यांस नगर जिल्ह्यांत [illegible] डिंडोरी एथें सेकंड क्लास मामलेदार नेमिले—

अजम बाळाजी [illegible] मोड[illegible] सोलापुर जिल्ह्यांतील बारशीचे फस्टक्लास मामले[illegible] [illegible] सोलापुरास फस्टक्लासचे मामलेदार नेमिले— अजम हरी नारायण ले[illegible] नगर जिल्ह्यांतील [illegible]चे मामलेदार [illegible] एथें सेकंड क्लासचे नेमीले— [illegible] क्लासचे मामलेदार [illegible] जिल्ह्यांतील बारशी [illegible] फस्ट क्लासचे मामलेदार नेमीले— अजम भास्कर गोविंद जिल्ह्यांतील [illegible] डिंडोरी [illegible] [illegible] फोर्थ क्लासचे गडूरीचे मामलेदार नेमिले— सदरहू दिवाणी अदालतीनें नारायण परशराम आणि पांडुरंग लक्ष्मण यांस [illegible] स सोलापुरास आणि दुसऱ्यास खानदेश जिल्ह्यांत वकिलीचे काम करण्यास सनदा दिल्या— अजम अमृत श्रीप[illegible] आणि अजम मुकुंदराव भास्कर यांस कोंकण[illegible] सफ नेमले—

खंडाळा आणि [illegible] यांचे [illegible] घोडे [illegible] मार्गे येटा [illegible] रेलवेक [illegible] नवकर [illegible] यांणीं आगगा[illegible] असतां मार्गांत कांहीं जमीन खाली गेल्यामु[illegible] काही खालीं [illegible] गाडीस [illegible] बसला तेव्हां [illegible] त्याणें पुढील गाडी [illegible] कामगार [illegible] हेळे [illegible] खूण करावयाची नी [illegible] मुळें गाडी [illegible] गेल्यामुळें सदरहू गा[illegible] उरकून किती येक नेटीवांचे जिवाचा नाश झा[illegible] त्याजबद्दल आम्हीं मागे लिहिलें होतें, सदरहू के[illegible] धामस यांची मुंबईचे [illegible] कोर्टांत ता० १२ मिनहूस चौकशी झाली जुरीनें [illegible] गयकेल्याचा अपराध ठवून त्याचे [illegible] केली कीं, लार्ड साहेबयांणीं गुन्हा रद्द करण्या विषयीं मेहेरबानी करावी, [illegible] वरून जड्ज्यानीं [illegible] जुरी नेमून तीस असा प्रश्न केला कीं, आपण साफ जबाब द्यावा, त्या वरून विचार करून

दुसरे अपराधी आहे असा अभिप्राय दिला आणि ... रीतीनें जडजांस दया करण्या विषयी ... कारण देखील आणखून कंपनीस कोर्टातील ... मी सरहद्द यायस यांस ३ महिने बिनाम ... ची शिक्षा दिली.

या कामांत गोऱ्या कंपनीनें ... दुसरे नाहीं असा दोष लाविला ... कारण जर मदरहू रस्ता कोणतें ... लागलीच दुरुस्ती केली असती तर ... न घडतें व त्या स ... अपराध्या कडून मोठी चूकच ... की, पुढें काहीं ... स त्याची खूण ... ती ही केली नाहीं, त्या ... ांत अशी संवज्ञा आहे की, जर हिरव्या रंगाचा बावटा उभारला म्हणजे ... आणि लाल उभारला म्हणजे कांहीं ... आहे असें समजण्याचा ठराव आहे आणि सदरील ... ... खूण केली नाहीं सबब ...

... पुण्याचे आ... ... गोन थोडे ... र एका ... झाले ... ला तोप ... वर भरवसा ... ण्याची शिक्षा द ... र फौजदारी अदा... आणि ... विच्यारिल्या वरून गेल्या ... ल से शनांत ... करू होऊन कागद पत्रें सदरेस रवाना झाले.

पंजाबी पत्रांत असें लिहिलें आहे की, ला होर एथील माजी कंपनीचे तोफखान्या वरील नौकर हे बहुतेक बड तर्फीच घेणार ...

कापटन स्काट हे १ व्या काळे पायदळ पलटणी वरील यांणीं सन १८५८ सालांत पुडा, मुलतान अंबापानी वगैरे ठिकाणीं युध्धांत नवकरी केली. आणि त्यांस पदक ही बक्षीस मिळालें आहे. त्यांणीं आपण होऊन इंग्लंडचे पदांत आपलें नाव रुजू ... मिळण्या करितां सरकारास विनंती करून घालविलें या मुळें त्या जाग्यावर लेफ्टनेंट गडम अजिस्टण ... क मिशनर यांस कप्तानची पदवी ... त्याच पलटणीतील असल्या मुळे क्रमानें मिळाली असें अखबारा वरून समजतें

पंदरपुराहून आषाढ शुद्ध १५ पर्यंतची खबर एथें आली आहे त्या वरून समजतें की, त्या प्रांतात परंजन्य थोडा पडला सोलाबाद प्रमाणें आषाढ शुद्ध एकादशीस यात्रा भरली होती परंतु माहामारी च्या भीतीमुळें यात्रेकरू लोकाचा समुदाय कमी आला होता माहामारीचा उपद्रव सांगण्या सारिखा नव्हता सरकारानें बंदोबस्त आगोजाग ठेविल्या मुळे भांडणें आणि चोरट्यांस संधी आली नाहीं तेथे विद्याधी ... ानें तपकीर वगैरे पदार्थाचा मक्ता देत असत ला ... सरकारानें माफी केली आहे.

पुण्या नजीक हडपसर आणि ... दरम्यान रस्त्या वरून जनावरें आणि गाड्यांस फी घेण्याचा मक्त्याचा लिलाव ता० २० जुलई स होण्या बद्दल प्रसिध्ध झालें आहे.

पुण्यात या ... तीन पाऊस पडले या मुळे ... पासून थंड झाली आहे माहामारीचा ... होत चालला आहे.

... ज्ञानप्रकाश ... कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं ...

ज्ञानप्रकाश.

पुणें:— गुरुवार तारीख [illegible] जुलई सन १८९७ इसवी.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें— एथून आसपास ४० कोस पर्यंत पाऊस पडल्याची वर्तमानें आलीं आहेत. एथील यात्रा पंढरपुरास गेली होती ती सुखरूप परत आली. एथील सडकांवरून खडी पसरून धोंपटीनें रोल ही फिरून खडी दाबून टाकण्याचें काम सुरू आहे. कित्येक फरसांवरील रस्त्यांवरून लोकांनीं मलमा टाकून त्यावर माती वगैरे घातल्यामुळें पाणी जाण्यास अडचण होऊन घाण झाली आहे. हें काम पाहण्याचें पोलिसचें आहे. सबब त्यांस आम्ही सूचना करीत आहों— एथील पोलिसच्या रिपोर्टावरून समजतें कीं, या आठवड्यांत दररोज फक्त माहामारीच्या रोगानें दोन आणि किरकोळ अजारानें ५ अशी दररोज [illegible] मृत्यूची संख्या झाल्याचें समजतें. सरकारांतून माहामारीच्या रोगावर औषध देण्याकरितां कांहीं लोक हैदराबादेहून [illegible] ठेविले आहेत. एथील मोदीखान्यांतील अफिसांच्या नवकरांस त्याचे वरिष्ठानें असा हुकूम केला आहे कीं, [illegible] ६ तास नवकरी करीत होतां ती आतां १० पासून अस्तमानचे ६ पर्यंत एकंदर ८ तास नवकरी करावी म्हणून हुकूम झाला आहे असें आमच्या बातमीदारास [illegible] त्यानें आम्हांस कळविलें. एथील न्यायखात्यांतील आफिसें दिवाणी कडील आहेत, त्यांतील कारकून लोकांस मोदीखान्यांतील लोकांहून तास जास्तीच नवकरी करावी लागते. कारण रात्रीच्या नऊ वाजतां ते दप्तरास गाडी देण्याचे [illegible] गडी घालमेलींत असतात. तेव्हां लोकांस नवकरी तास करावी लागते, आणि त्यांतील कांहीं कारकुनांस पगार इतका थोडा आहे कीं, ८ रोज ज्यांस आठ दोन पैसे मिळतो तेव्हां त्यांचे नवकरीचे तासांस आणि त्यांचे रुपयाला मेळ पाहिला तर दर तासास त्या सरकारी नवकरांस मोबदला रकम एक पैसा मुशारा मिळतो असें सिद्ध झालें.

आम्ही ऐकतों कीं, लार्ड इलफिन्स्टन साहेब दौऱ्यावरी पुढील शुक्रवारीं दापोडीहून अहमदनगरास जाणार आहे, परंतु लार्ड साहेब हे नगराहून परत हीलकडे [illegible] येतील. कारण त्यांणीं पुण्यांत [illegible] करनल [illegible] साहेबाच्या बंगला [illegible] कांहीं दिवस वास झाला म्हणजे आपण आ बंगल्यास राज बंगला असें समजू [illegible] गी बातमी आहे कीं, मुंबईतील सरकारी अफिसें पुण्यास [illegible] खर्च [illegible] म्हणून आणणार असें खबर [illegible] आहे. या मजकुराबद्दल आपी पक्का मनसुबा झाला नाहीं. व हा विचार तीन वर्षां मागें एकदां निघाला होता असें झाल्यानें लोकांचा फायदा अगर तोटा याविषयीं [illegible] लिहीत नाहीं. येकादे समयीं लिहूं.

आम्हांस असें समजलें आहे कीं, पुण्यांत नवीन [illegible] नाटकगृहाची इमारत तयार होत होती ती [illegible] पुढील शनवारीं अरव्यात सांग[illegible] नाटककार हे त्या नवीन नाटकगृहांत आ[illegible] नाटक करणार आहेत असें त्यांणीं आम्हांस [illegible] दिल्यावरून कळलें आहे.

...मांजी नबाबास ... आणि ४०० ... मुसलमान ... होत्या. ... असें म्हणण्याची रूढी होती त्यांनें ... इतबार ... विशेष असे, ... धोरणानें ... तील मोठाले कामाकाजा... ... भक्तीन की खान ... महिना ... रुपये होता, आणि काली ... मुख्यकाम चालविणारा ... किसन हा का... आहे, त्यांस दरमाहा ५००० पांच हजार ... होत, बाकीच्यास ...पगार असे परंतु त्यांच महि... खर्च पाहिला तर ३ हजार रुपयांचा असे ... कौंसल बालकिसन हा खरणाचा ... आहे त्यांस कामा काजात पाचवेल रुपये ... कारकुनी बद्दल मिळत असत, त्या विषयीं ... असा ठराव असे कीं, त्याणें या का... ...नीच्या ... बद्दल साबाहिर ... घेऊ... बाकीच्या पैसा ... कारात जमा ... ... सनदीं ... दरबारात ... ... झालें असें इंग्रजी पत्रावरून समजतें आहे.

नगरपारकर - ... इंग्रजाचा सैन्याचा ... बंडवाल्यांची थोडक्या दिवसावर लढाई झा... तिचा इत्थंभूत वृत्तांत चालत्या महिन्याच्या ६ वे... ...च्या सिंदियन पत्रांत लिहिला आहे तो येणें प्रमाणें

गेल्या महिन्याच्या ३० व्या तारखेस प्रातःकाळीं ३... च्या ... बटालियन चा कमांडिंग आफिसर ... ... याणें आपणा बरोबर २ तुकड्या घेऊन ... बांदें ... जाण्यास निघाला. तो सुमारें ... मैला वर जाऊन पोंचला. तो पिछाडीकडे बंदुकांचे आवाज होऊं लागले आणि थोडक्या वेळांत एक स्वार येऊन टेपला. त्याणें असें सांगितलें कीं, नगरपारकर एथें बंडवाल्यानीं हल्ला केला हें वर्तमान ऐकल्यावर कपतान जानस्टन. हा त्वरेनें नगर पारकरच्या नजीक जाऊन पोंहचला. आणि एका तुकडीस उजव्या बाजूनें हल्ला करण्याचा हुकूम करून त्या तुकडीवर आडजुटंट एन-सान मरे यांस नेमला दुसरी तुकडी सुभेदार बहादूर खान याच्या हाताखालीं होऊन डाव्या बाजूनें हल्ला करण्याचा हुकूम केला. आणि बाकीराहिलेली फौज आपणा बरोबर ठेविले. एनसाइन मरे यांस असा हुकूम केला कीं, टेकडीच्या बाजू जाऊन "राणा" च्या मंदिराचा पिछाडीस जावें व कपतान जानस्टन. याणें आपली फौज शहरा मधून नीट समोर राज मंदिरावर न्यावी. आणि सुभेदार मेजर याणें डावे बाजूनें येऊन मिळावें आणि एकदम हल्ला करावा या प्रमाणें बेत करून चालले थोडक्या वेळांत कपतान जानस्टन. हा त्या टेकडीवर राजमंदीर बांधलेलें आहे तिच्या पायथ्याशीं जाऊन पोंहचला तो तेथें राणीच्या ४५ पलटणी ... लेवटनेंट ... याणें अगोदर च बंडवाल्यास हाकून लावले होते. तो येऊन मिळाला. इतक्यांत सर्वांनीं टेकडीवर पुढें जाण्याची चाल केली आणि एकदम हल्ला कर... तेथील मोर्चा आपल्या हस्तगत करून घेतला आणि बंडवाल्यास हाकून लावले. या हल्या मध्यें इंग्रजाचा सैन्यापैकीं, ५ असामी घायाळ झाले त्यांची नावें येणें प्रमाणें रोहिला खान हवलदार तिसबत, तिसरी तुकडी ... आणि फजलखान. प्रायवेटस् आणि किरान ... पागवेद नीसबत पहिली तुकडी. ...

ता० १३ मिनहून्या टेलिग्राफ पत्रावरून समजतें कीं, काशीस नानासाहेब आणि नेपाळच्या दोन राजकन्या आहेत त्यांणीं आपल्या नवकरीत हजार स्वार शिपाई ५० ... ठेवावे असा सरकारानें हुकूम केला आहे.

नगर पारकर एथील बंडवाल्यांचा नाश इंग्रजांचा सैन्याने केल्यावर २ तासानी कपतान जानस्टन. हा आपली फौज घेऊन परत हैदराबादेस येण्याकरितां निघाला आणि थोडकेच अंतरावर आला तो बंडवाल्यानी एक टोळी (जिजमध्यें रजपूत आणि कोळी मिळोन ८० असामी होते.) ते घेऊन नगर एथील कचेरीवर हल्ला केला या टोळीचा अग्रगण्य नगरचा राणा आणि दुसरे ठाकूर लोक असे होते. या टोळीचा मतलब असा होता कीं, "विरेव्हो" एथील संस्थानी लादोजी जो बंदिमध्यें होता त्यांस मोकळा करून लेपटनेंट. टायरहिट. कपतान लाबर्ट लेफटनेंट फ्रेझर लेफटेनेंट कर्नल. इव्हान्स. वगैरे सरदार ठार मारावे असा होता परंतु तो तर साधला नाहीं. त्याणीं एकदम हल्ला करून मोठ्या निकराने कचेरीचा अवारा मधून चाल केली आणि तितक्यां मध्यें सदरी लिहिलेला संस्थानी लादोजी-ज्याच्या पायांत बिड्या नसून कैदेंत होता त्यांस मोकळा करून. १४ बंदिवान व एक पोलिटिकल सरदार इतक्यांस मुक्त केले इतक्यांत बंडवाल्यावर लेपटेनेंट करनल ईव्हान्स. याणें लेपटेनेट अरस्कीनसन. यांचा मदतीने बंडवाल्यास हाकून पार पावले आतां तिकडे फुन्ते बंड नाहीं. परंतु ठाकूर लोक धामधूम करतील असा गवगवा उडला होता.

अयोध्ये मधून नेपाळा मध्यें निघून गेलेल्या बंडवाल्या बाबत जी बातमी दिल्ली ग्याजेट पत्रांत लिहिली आहे तिज वरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, लखनूची बेगम आणि खान बहादूर हीं दोघेंजणें हल्ली बुटवल मुक्कामी एका ठिकाणी आहेत. त्याज पाशीं एकंदर शंभर लोक आहेत. या पत्रांत आणखी असें लिहिले आहे कीं, बेगम इज पाशीं पुष्कळ पैसा आहे व ती सर्व बंडवाल्यास पाहिजे ते सामान खुद्द खरीद करण्या करितां पैक्यांचा पुरवठा करत्ये. खान बहादूर हा हल्ली फार गरजू आहे. त्याज जवळ कांहीं लष्करी लोक नाहींत. बुटवल पासून आ[illegible] एका ठिकाणीं नानासाहेब आहेत त्याज पाशीं चांगले हत्यारबंद असे तीन हजार लष्करी लोक आहेत. ते पाळी पाळीने मोठ्या हुशारीनें जिकडे तिकडे पाहरा करीत असतात. नाना साहेब याज पाशीं अजून ही कांहीं तोफा शिल्लक आहेत. त्याणीं आपले लोकां पैकीं, कोणी लुटालूट करतांना सांपडला असतां त्याचा हात तोडला जाईल असा सक्त हुकूम केला आहे व ते आपल्या लोकांस बरोबर वेळच्या वेळीं पगार देतात म्हणून नेपाळ मधील रयतेचे या लष्करी लोका विषयींचें भय आतां नाहिसे झालें आहे. तसेच नेपाळच्या राजाने नाना साहेब याजला नेपाळा मध्यें राहण्या विषयीं सांगून पाठविले आहे असे म्हणतात. नेपाळच्या राज्याच्या पायथ्याशीं लखनौहून पळून आलेले सुमारें चार हजार बदमाश लोक आहेत त्याज जवळ पैका नसल्या मुळे त्याहीं इंग्रजांचा सरहद्दीवरील लुटालुटीचा क्रम चालविला आहे. या बंडवाल्यांचा आपली [illegible] मुक्कामाची जागा सोडल्यावर सांथल प्रांताकडेस जाण्याचा बेत आहे. फिरोज शाहा हा दोस्त महंमदाची मदत मागण्या करितां काबुलास गेला आहे अशी एक बातमी नानासाहेब यांच्या छावणीत उठली आहे असे समजण्यात येत आहे.

गेल्यासाली डिसेंबर महिन्यांत मद्रास इलाख्यांत धर्माच्या संबंधाने टिनीवली मुक्कामी जी मोठी मारामारी झाली तींत सामील असल्याच्या आरोपावरून ज्या असामीस शिक्षा ठरल्या त्यांच्या शिक्षां पैकीं, बाकी राहिलेले भाग येत्या नवेंबर महिन्याच्या पहिल्या तारखे पासून (म्हणजे ज्या दिवशीं गे[illegible] विलायतच्या राणीने हिंदुस्थानचा राज्य

दर रगार अन. आपल्या तानीं पेन्याच्या दिवशीं ..., रद्द करून त्या विषयीं त्याचे घास ... त्या विषयीं सरकारानें वेन केला आहे प... ते ... मध्यें सामील असलेल्या लोकां पैकीं ... स्वाधीन न होतां अजून दडून राहि... आहेत. त्यांस या तऱ्हेचा अन्वयें माफी मिळव-याची नाहीं. ... या मारामारीच्या वेळेस ... शीर वर्तणूक केल्या बद्दल टिनीवल्ल एथील त...दार व मुनसफ यांस सरकारानें बडतर्फ केलें आहे ... आणि कामें परत मिळा ... नाहींत.

... जिल्ह्यांत नगर पारकर एथें कांहीं महिन्यां ... बंड झालें होतें, तें मोडून तेथें स्वस्थता झाल्या ... गेल्या पुढें गेल्या महिन्याच्या २० व्या ता-रखेस ... आनस्टन याच्या हाताखालील ति... पलटण हैदराबादेस परत ... क-रितां नगरपारकराहून निघाल्यावर त्याच दिवशीं रात्रीस नगरपारकरचा राणा याणें तेथील ठाकूर व कोळी वगैरे मिळून सुमारें ८० लोकांनिशीं ... कचेरीवर हल्ला करून वीरावाचा सरदार लाडोजी ज्यास मागें इंग्रजानीं धरून कैद केला होता त्याला सोडून नेला या प्रसंगीं बंडवाल्यांचा हल्ला तोंच इंग्रजांचे जे नवे भरतीचे लष्करी लोक होते ते बडगोब पळून गेले परंतु तेथें त्या वेळेस बि... पलटणीच्या दोन कंपनी होत्या त्यांहीं सकाळ प-र्यंत बंडवाल्या बरोबर मोठ्या निकरानें लढाई चालविली होती; त्या नंतर मग सकाळीं जानस्टनच्या हाताखालील जे लष्करी लोक पूर्व दिवशीं तेथून निघून गेले होते ते नगरपारकरला परत येऊन दाखल झाले. तेव्हां त्यांणीं बंडवाल्यांवर हल्ला करून त्यांचा पराजय करून त्यांपैकीं, पंधरा ... मीस ठार मारले या लढाईंत इंग्रजांचे मात ... लोक मारले गेले व १५ या काळ्या पायदळ पलटणीं ... ऑ. लेफटनेंट फ्रेझर व दुसरे नऊ असामी ज-खमी झाले. ही लढाई झाल्या नंतर बंडवाले पहाडाकडेस पळून गेले. त्यांचा पाठलाग करण्या करितां नगरपारकर एथून इंग्रजांनीं कांहीं लष्कर रवाना झाल्याची बातमी समजण्यांत येत आहे.   धू०

आलीकडेस थोडक्याच महिन्याच्या कालामध्यें फ्रेंच सरकारानें वारेवी या नांवाच्या आपल्या ... संस्थानांस युरोपांतून दाहा हजार लष्करी लोक रवाना केले आहेत. हे लष्करी लोक त्यांच संस्थानाच्या संरक्षणार्थ जे लोक पाहिजेत त्याजपेक्षां फारच अधीक आहेत असें मारीशस एथील अधिकाऱ्यांहीं लिहून पाठविल्या वरून फ्रेंच सरकारा विषयीं इंग्रज सरकारास कांहीं संशय उत्पन्न होऊन फ्रेंचा बरोबर युद्धप्रसंग प्राप्त झाला असतां मारीशस बें-टाच्या संरक्षणार्थ तेथें पांच पलटणी नेऊन ठेविणें हिंदुस्थान सरकारास योग्य वाटलें आहे, असें सिलोन टैम्स नामक वर्तमान पत्रा वरून समजण्यांत येत आहे. याच पत्रकर्त्याच्या आणखी असें सम-जण्यांत आलें आहे कीं, इंग्लंड व फ्रान्स याजमध्यें युद्धप्रसंग चालू होतां क्षणींच पहिल्यानें आस्ट्रेलिया एथून सोनें भरून विलायतेस रवाना होणारीं जाहाजें पकडण्याच्या बेतानें फ्रेंचाचीं पाच लढाऊ जाहाजें न्यूक्या लेदोनिया इकडेस गेलीं आहेत, अशी बातमी ऐकिल्या वरून त्या फ्रेंच लढाऊ जाहाजांची चौकशी ठेवण्या करितां "लिगर" या नावाची इंग्रेजांची एक आ... आस्ट्रेलिया कडेस गेली आहे.   धू० के०

एथील पोलिसानें मेहेरबान डिपुटी माजिस्त्रेट् कडेस ... वदले व्यभिचाराचे पाठविले त्यांत एकची फसाहे ... बरोबर बाईटकाम केल्याचा ... होता ... रद्द झाले.

हे पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छा० छापलें

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ पत्र ३० ... पुणे

पुणे--सोमवार तारीख ५ जुलई सन १८५९ इसवी.

पत्राची किंमत रु०

१॥ आगाऊ देणाराने. ... १० दरसाल रुपये

जाहिरात.

शहर पुणें एथील चिंतामण शेट बुरूड येथे मुक्काम ... यास नारायण बीन खंडुबकेर मीरूळ वीत आहे कीं, आपले दुकान पेठ बुधवार ... श्रीन कापडें मालकी ... आज वळील मज कडे स ... ज्याने आहे, तें आपण आतांच खालीं करून न ... देनाहीं तर फिर्याद लाऊं, असें सांगीतलें ... आपणास असें कळवीत आहे कीं, चालीस मा... ंचे हे पावसाळ्याचे दिवस आहेत त्यास आज पासून ४ महिन्यानें तुमचें दुकान खाली करून देईन आणि आपण दरम्यान मजवर फिर्याद मलादुकानांतून काढण्या बद्दल लाविल्यास त्याचा खर्च मी देणेर नाहीं. हें आपणास आज प्रसिद्ध पणें कळविलें आहे.

पुणें ता० २३ जुलै सन १८५९ ई. ... (सही) नारायण बिन खंडाजी. बकेर.

ज्ञानप्रकाश.

अयोध्येचा नबाब कलकत्यांत कैदेंत होता, त्यास गव्हरनर जनरल याणें सोडला त्यावेळेस जें पत्र लिहिलें तें खालीं लिहिल्या प्रमाणें.

अयोध्येचे नबाबसरकार यांस आपणा कडून दोन वर्षांपासून आम्हास पत्रें आलीं तीं याद असतील हशील कीं, कलकत्यांतील किल्ल्यांतून आपणास कैदेंतून सोडावें.

मार्गेच त्या विनंती प्रमाणें मी आनंदाने आपणास सोडलें असतें; परंतु हिंदुस्थानांतील ... व मुसलमान ... करून अयोध्या प्रांतांत ... आणतां आपणास सोडावें ... झालें नव्हतें.

आपणास माहित आहे कीं, बंड करण्यांत ... व लोकांचे मनांत सरकारा विषयीं ... देण्यांत आपलें नांव पुढें केलें होतें परंतु आपणा स माहीत असेलच कीं, सवा वर्षा पासून सरकारचे शत्रु पैकीं, एक शत्रु बेगम हजरत महाल आहे तिनें अयोध्येच्या पराण्याचे संमंधानें आपला पुत्र ब्रिजिस कदर यास पुढें करून अयोध्येचे राज्य ... मिळावें म्हणून सरकाराशीं पराकाष्ठेचे ... उपाय योजून वागत आहे. तथापि कमांडर इन चीफ साहेब फौज घेऊन गेले तेव्हां बेगम व तिचे लोक यास सरकारनें मुलूखांतून लावलें व ते हल्लीं नेपाळांत पळून गेले आहेत. आम्ही बेगमेस कळविलें कीं, सरकारास ... शरण आल्यास सरकार ती राजकुळांतील समजून बायको माणूस या कारणानें चांगला सोभा करील तिला असें ही सांगून पाठविलें कीं, तिचे राज्यकीय सत्ता मिळणार नाहीं तरी एकदा शरण आल्यास सरकार उदार होऊन जन्म पर्यंत तुझी अब्रू योग्य अशा रीतीनें तुझा ठेवतील. बेगम साहेब तिचे जवळ कांहीं दुष्ट लोक आहेत त्यांच्या सांगण्यावर भरवंसा ठेवून ... हे पणानें सरकारचें म्हणणें मान्य करीत ... ही गोष्ट पाहून आपणा कडे नजर देतां ... तरे कितीएक लोक तिचा पक्ष धरून ...

होणार नाहीं असें असतां त्याचक्षोग राहून बुडत आहेत. त्याचा विचार करतां बाईट वाटतें. वेग ना करून आली [illegible] तर ते लोक खुशीनें व निर्भय मनानें परत आपले घरीं आले असते. [illegible] अबळचे लोक ह्यास्नानें [illegible] काहीं वाईट होणार नाहीं, व त्यांचे [illegible] मुळे आपणांस कैदेंत आणखी [illegible] बरोबर नाहीं. आपण कलकत्याचा किल्ला सोडून आपल्यास पाहिजे तेथें मुकत्यार आहा. आपले परराज्य लोक हे ही किल्ला सोडून [illegible] मुकत्यार आहेत परंतु त्यांपैकीं [illegible] एक [illegible] सोडण्याचे अगोदर काहीं गोष्टी त्यांनीं कबूल केल्या पाहिजेत म्हणजे ते [illegible] गोष्टी कोणत्या हें त्यास लिहि[illegible] येईल. आपण पत्रें पाठविलीं त्यांत [illegible] जातीचा मरातब ठेवून भाषा लिहिली [illegible] कबूल करणें जरूर आहे. कळावें.

(सही) स्यानिंग.

जाहिरात.

लाडजी वैजनाथ आंस शहर पुणें कापडगं[illegible]ज यांस विनायकराव नारायण जोग तासगांवकर यांचे तर्फे देण्यांत येते जे, जामीन प्रति[illegible] विनायक वासूदेव चिपळोणकर राहणार [illegible] बुधवार याचे वाड्यावर तुम्हीं नोटीस लिलावाची लावली आहे. परंतु सदरहू वाडा जोग म[illegible] [illegible] पाशीं गाहाण असून खरेदी झाला आहे सबब त्या वाड्याचे मालक जामीन प्रतिवादी नसून जोग हे आहेत. या करितां तुम्हीं लिलाव करूं नये आणि जर कोणी सदरहू वाडा घे[illegible] ईल. त[illegible] त्यावर मालकीची फिर्याद करून [illegible] वे नुकसानी खर्चा वगैरे लिलावाचें [illegible] ईल त्याजवर ही फिर्याद केली जाईल सबब [illegible]

नोटीस पूर्वी सर्वांस प्रसिद्ध केली आहे.

तारीख २१ जुलै. सन १८५९ इस. (सही) बापूजी [illegible] करकरे निसबत विनायक नारायण जोग तासगांवकर.

गेल्या आठवड्यांत पाऊस त्यानें फारच वस्ती केली. मागील पडलेला खांचा बुजविला. हवा बरीच थंड झाली आहे. परंतु शहरांत महामारीचा उपद्रव जारीच आहे येणें करून लोक फार काळजीत आहेत.

श्रीमंत धुंडीराव तात्यासाहेब यांस ता० १२ मिनहूस सरकारातूं मेहेरबान अंडरसन साहेब यांस सांगलीस पाठवून श्री० तात्यासाहेब यांस गरातबानें त्यांच्या दवलतीचें मुकत्यार केलें, ते समयीं आसाहेबांनीं भाषण केलें व त्याजवर श्री० तात्यासाहेब यांणीं त्याचें प्रतिउत्तर दिलें तें आम्हांकडेस एका गृहस्थानें पाठविलें आहे. परंतु तें या पत्रीं समय घेण्यास अवधी [illegible] सबब पुरें [illegible]

आम्हांस समजलें आहे कीं, रा० विठुलराव [illegible] डो सोलापूरचे फौजदार यांस सुपरीन टेंडेंट साहेबांनीं विचारिलेला जबाब खोटा [illegible] ब मेहेरबान माजिस्त्रेट साहेबांनीं त्यांस [illegible] नत केलें आहे.

पुढील गुरुवारीं ता० २८ मिनहूस ईश्वराचे आभार मानण्या बद्दल आफिसांस रजा मिळाली आहे. आतां सर्व लोक त्या दिवशीं प्रार्थना करतील.

सांगलीकर नाटककार यांचें नाटक गेल्या [illegible] वारीं होणार होतें परंतु संपूर्ण जागा (नाटक[illegible]) तयार नसल्यामुळे राहिलें, तें बहुधा पुढील ता० २७ बुधवारीं विराटपर्व पूर्वभाग होईल सं[illegible]

या जिल्ह्यांत नाइक्यांचा हाय जाईंट पोलीस लवकर नेमले जाणार असें ऐकतो.

युरोपांतील युद्ध संग्राम— आतां युरोपखंडामध्यें इटली देशांत सार्डिनिया आणि आस्त्रिया या उभय सरकाराचें युद्ध झालेलें आहे, हें युद्ध कांहीं चमत्कारिक प्रकारचें आहे. सार्डिनियाचा राजा आणि आस्त्रियाचा राजा रोमन क्याथोलिक आहेत. सार्डिनियाच्या राजानें क्याथोलिक धर्माचे कांहीं नियम फिरविले, व पोपाचा अधिकार पूर्वी प्रमाणें मानण्याचें सोडिलें, आणि स्वतंत्र होण्याचे यत्न चालविले हे पोपभक्त जो आस्त्रियाचा राजा त्याला सहन झालें नाहीं, यावरून व आणखी कांहीं कारणावरून हें युद्ध उपस्थित झालें आहें. पण फ्रान्स देशाचा बादशाही रोमन क्याथोलिक असतां त्यानें सार्डिनियाचा राजाचा पक्ष स्वीकारिला, हें युद्ध मोठ्या निकरानें चाललें आहे. सार्डिनिया आणि फ्रान्स यांच्या संयुक्त सैन्यानीं आस्त्रियाचा सैन्याचा दोनवेळा पराभव करून त्यांतील पुष्कळ लोक कैद करून नेले व कांहीं तोफाही घेतल्या. आस्त्रियन लोकानीं सार्डिनियन सरकारचे कांहीं प्रांत घेतले होते ते त्यास सोडणें प्राप्त झालें सार्डिनियाचा राजा आणि फ्रान्स देशाचा बादशाहा हे जातीनिशीं आपापल्या सैन्याचें सेनापत्य करितात. फ्रान्स देशाचा बादशाहा लढाईवर आहे तोंवर त्याच्या मागे त्याची राणी सर्व राज्य कारभार चालवीत आहे. इंग्लंड, प्रुशिया, जेर्मनी, हालंद, बेलजियम, देनमार्क, रसिया, आणि तुर्कस्थान या देशांतील सरकारांनीं या युद्धांत पडूं नये असा निश्चय केला आहे. तिकडील सर्व राजे आपल्यावर अकस्मात संकट आलें असतां आपण आपल्या राज्याचा बचाव करण्यास तयार व समर्थ असावें म्हणून बंदोबस्त करितां हेत.

दुसऱ्या युद्धाची बोलवा— तुर्कस्थान आणि या [illegible] कारोतें राज्यांच्या सीमा वरून बहुत कीं पासून वाद पडला आहे इराणाच्या शाहाच्या फील पेल कराना हा कान्ता नीं नोपलएयें हा, तेव्हां त्यानें सकलतानाशीं याविषयीं बोलणें विलें होतें. परंतु तेव्हां याबाबाचें कांहीं निरणें झालें नाहीं, आलिकडे हा वान्कार वाढला आहे आणि शाहानें ६०,००० लोकांनी एक फौज जमा केली आहे, आणि आपल्या राज्याच्या मरहद्दीवर ही कांहीं पलटणी ठेविल्या आहेत, असें [illegible] आहे. यावरून दिसतें कीं, या दोहो राज्यांतही कांही काळानें युद्ध प्रसंग घडून येईल. ज्ञा० द०

डाकतर ब्यूस्ट माजी हं बे टैमसचा पत्रकर्ता आणि हल्ली मुंबईचे म्युनसिपल कमिशनर ३५०० रुपये महिन्यावर आहे त्यास बंगालच्या सरकारी छापखान्यावरील १७००शे महिना करून स[illegible]न टेंडेंटची जागा देण्याचा सरकारानें [illegible]ला आहे असें इंग्रजी पत्रावरून समजतें प[illegible] त्याणें ती जागा कबूल केल्याबद्दलचें अद्याप समजलें नाहीं.

आम्हीं मागील पत्रांत फरकाबादचा नबा[illegible]स ठाण्यास आणिल्या बद्दल लिहिलें होतें त्या विषयीं बंबे ग्याजींटांत असें आहे कीं, [illegible] एडन एथें रवाना करण्या करितां ठाण्याचे तुरंगांत ठेविला आहे. व त्यांची बेगम साहेब ईस दुसरी कडेस कोठें तरी अन्यावर [illegible] नेमणूक करून कोठें तरी ठेवणार आहेत.

[illegible]दिल्ली ग्याझीटपत्रांत एकपत्र आहे त्यावरून [illegible]तें कीं, पंजाबांतील मीनमीयर छावणींतील २७ [illegible] रेजीज सर्व गारे स्वारानीं आपणास वजमर्फी मि[illegible]ळ्या विषयीं सरकारास अर्ज केला आहे. अखबारवर.

नेमणुका— मि० जी० ई० रयलें यांस राणीं सरकारच्या येसकानसल आणि ब्रिटिश यजं ट ता० १३ मानुआरी सन मजकुरा पासून जेद्दा एथे नेमीला आहे.

मि० मोडरसन अहंमदनगर एथील कलेकटर व माजिस्त्रेट यांस सन १८५७ चा अकट ४ प्रमाणें अकत्यार मिळाला आहे—

मि० जे. एच्. मॉट लळघाट खालील माजिस्त्रेट यांस सन् १८५७ चा अकट १३ प्रमाणें अधिकार मिळाला आहे.

कापटण कुईम० येली याणी कराची एथील ब्रुटली पलक डिपुटी माजिस्त्रेटच्या कामाचा चार्ज ता० २४ जुनास घेतला.

अमरा बादचा फष्ट असिस्टण कलेकटर मि० जे० एस इन्विसारीटी याणें आपल्या नवकरीचा राजीनामा दिल्या तारखे पासून मि० टी० विडींग यांस तेथे नेमीले आहे.

पुण्यास मि० एन० एम डबल्यु डानील व जे कोपलांड यांस असिस्टण कलेकटर व माजिस्त्रेट नेमिले आहेत.

मि० एच्० एम० वर्डउड यांस ठाण्यास असिस्टण कलेकटर नेमीले आहे.

मि० स्मीथ यांस ठाण्यास जाऊन गुजराथीचा अभ्यास करण्या करितां परवानगी मिळाली.

खानदेश जिल्ह्यांतील थर्ड असिस्टण कलेकटर याजकडेस हल्लीं मालेगांव च्याळीसगांव आणि भडगांव हे तालुके दिले आहेत.

उत्तर भागचे रेविन्यु कमिशनर याज कडून खाली लिहिलेल्या नेमणुका झाल्या आहेत त्या येथील.

अजम० जेठालाल हरीभाई बगवारा एथील ४ प्रतीचे मामलेदार यांस हानसोलीस मौजे एथें ३ऱ्या प्रतीवर नेमून बगवारा एथें अजम रस्तूमजी कामजी ५व्या प्रतीतील क्यांबेचा यास ४थी वेळ मिळाला—

अजम मंछाराम लीलाधर हानसोली एथील ऑबेडानरी मामलेदार यांस क्यापोली एथें ५व्या प्रतीचे मामलेदार नेमीले—

आल्मा नामे आगबोटीचा नाश— जून महिन्याच्या ११व्या तारखेस आल्मा नामे आगबोट आदेनाहून निघून सेजाकडे जात असतां मोखा पासून उत्तरेस सुमारें १० कोसांवर खडकावर आदळून फुटली. तिजवर विलायतेची डांक व सुमारें ४०० लोक होते त्या पैकीं १५० उतारू होते. उतारू लोकांत मुख्य लेकरून मडमा आणि लेकरें होतीं. त्या वेळेस वारा चांगला होता, रात्र अर्धी येऊन अंधार पडला नव्हता, आणि खडक ही पाण्यांत खाली नव्हतें पण कोठें कोठें समुद्राचा एक भागावर ४० फूट होते असे असतां हा अनर्थ कसा ओढवला यांचे खराबर कारण अजून समजण्यांत येत नाहीं. जेव्हां जाहाजाची एक बाजू पाण्यात बुडत चालली तेव्हां नेटीव खलासी लोक सर्व गोऱ्या लोकांस तसेच प्राणसंकटांत सोडून आपले जीव घेऊन पळाले व लूट करू लागले साहेब लोकानी फार त्वरा करून मडमा व पोरें जंग्यांवून लाहान्या खिडक्यांतून दाढून खडकावर उतरविली आणि मग अन्न बिछाने वगैरे सामान काढिलें. जाहाजावर जे गोडे पाणी होते त्यांत समुद्राचें खारें पाणी मिळून गेलें, केवळ २०व्या रोज गोडें पाणी हातीं लागले तेथें चार दिवस होते उन्हा वाऱ्याचा बंदोबस्त केला होता. तरी एक साहेब ऊन लागून मेला. दुसरे कोणी मेले नाहीं.

ज्ञानो० द०

सिंध्रीहून — ता० २० जूनची बातमी ता० १९ मिहूच्या टेलिग्राफांत आहे त्या वरून समजतें त्याचा पशील. —

सिंध्री एथें अशी बातमी आली कीं, गिरीआस्तगरावर बंडवाले जमून राहिले आहेत त्या वरून [illegible]स्तर मीड साहेब आपल्या बरोबर २५० लोक घेऊन त्रीच्या रात्रीं सिंध्रीहून १५ कोस जाऊन दिवस उगवायाचे बरोबर त्या बंडवाल्यांवर हल्ला केला ते लोक अदमासे ५०० होते आणि हा किल्ला ३०० फूट उं[च] आणि एक कोस लांबीचा होता त्या वरील लोकां[व]रावर बरीच अमने सामनें लढाई होऊन सदरहू जवूद किल्ला सरकारचे लोकांनी हस्तगत करून [घे]तला यात शत्रूनीही आपल्या कडून भडिमार के[ला] परंतु आमच्या शिपायांनी त्यांवर गोळ्या घालून त्यांचे सुमारें १०० लोक जाया केले परंतु शत्रु[ं]नी बयाजवा मर्दपणाने लढले बाकीचे चोंहीं कडे [प]गेले आमच्या कडील १४ जण घायाळ व मेलेल्या[ं]ची संख्या झाली आहे. त्या भडिमारांत धुराची एक गर्दी होऊन गेल्या मुळे त्यांत कांहीं बायका व मुलें छपून राहिली होती त्यांस इजा झाली.

[बे]ळगांवाहून ज्ञानप्रकाशास ता० १६ एथें उमेदवारांच्या परिक्षे करितां कमिटी नेमिली आहे. त्यांत [मे]हेरबान वेस्ट साहेब थर्ड असिस्टण कलेकटर [हे] प्रमुख आणि मेहेरबान लेस्टर साहेब, दप्तरदार आणि मुनसफ असे कमिटीदार नेमिले आहेत [प]रिक्षेस आरंभ झाला आहे मंदवाराचें रजिस्टर व [त्य]ांत जे पसंत ठरतील त्यां विषयीं पुढें लिहून कळवूं — तासगावचे सं[स्था]नास औरसपुत्र नाहीं असे झाल्या वरून तें सरकार खालसांत आलेलें आहे. परंतु गांव कायद्यांत प्रसिद्ध केले ना[हीं] [व] मुलकी काम कलेकटरा कडे आणि [illegible] आणि फौजदारी मेहेरबान पोलिटिकल एजंट याकडे ऐसे चालावें असा ठराव झाला सांगलीच कारभा[री] रा० रा० हणमंतराव सुभेदार उर्फ गिंडेराव यांस १०० रुपये पगाराचा ठराव करून पोलिटिकल एजंटांनी त्यांस तासगावांस मुनसफ नेमिले आहे. [ए]थें महामारीचा अजार अगदीं कमी होत चालला आहे.

आम्हांस बेळगावकर परजन्याची खबर लिहून कळवील अशी इच्छा आहे.

आम्हीं कांहीं महिन्यां मागें श्रीमंत तात्यासाहेब सांगलीकर यांचे संवस्थानावरील नवीन नेमिलेले कारभारी रावसाहेब रामचंद्र सखाराम यांणीं सरकारच्या हुकुमा प्रमाणें आपलें काम चालवून तेथें बाहेर गावांहून सरकारचे अमलांतून [माल] येतो ती कायद्या विरुद्ध वहिवाट आहे. सबब [तो] [मा]ल पकडल्या बद्दल लिहिलें होतें त्या विषयीं बे[ळ]गांवचे मेहेरबान लाकीट साहेब पोलिटिकल एजंट यांणीं सदरहू कारभाऱ्यांस त्यांस रपोर्ट केला होता त्याचा विच्यार करून सदरहू प्रकर्ण मेहेरबान [रा]बर्ट स्युनर साहेब मीठ अफू वरील कमि[शन]र यांज कडेस रवाना केलें त्यांणीं परत जबाब बेळगांवचे एजंटास पाठविला त्यांत असे लिहिलें कीं, सदरहू वरून पाहतां ही वहिवाट फार [दि]वसाची चालत आली आहे सबब या कामांत कायद्या प्रमाणें तजवीज करणें आम्हांस योग्य रित नाहीं परंतु तुमची याज बद्दल खात्री होत नसल्यास सदरहू प्रकर्ण सरकारास आपण कळवावें त्या प्रमाणें बेळगावचे एजंट यांणीं सरकारा कडे सदरहू कारभाऱ्याचा रपोर्ट बरोबर आहे व ही [वहिव]ाट किती वर्षां पासून चालत येऊन त्यांत सरकारचा किती तोटा झाला असेल याचाही अ

माफ होतनाहीं असा आपला अभिप्राय लिहि ला त्याजवरून नामदार सरकारानें या मकदम्या शेवट असा निकाल केला कीं, सदरहू कारभारी ज्या कायद्याचा अधार लिहितात त्याचा अर्थ अ मान्य आहेकीं, जर दुसरे राज्यापैकीं सरकारचे रा ज्यांतून अफू आईलतर त्यास जकात घेतली पाहिजे या प्रमाणेंच मेहेरबान लाकीट साहेब यां चा अभिप्राय आहेतोच आम्ही मान्य केला आहे. वा या कारभाऱ्यांनीं हें काम फार कुशारीचें नक शिलें चार दिवस सरकारचे नुकसानीचे बाहेर आणिले म्हणून तें आणिलें या मुळें सदरहू अफू करारें २४०० रुपयांची मिळाली आहे. त्यांतील निमे पैकीं सदरहू पकडणारास बक्षीस देऊन बा कीं पैकी सरकार जमा करावी असा ठराव करून मुंबईखात्यांतील सर्व कलेकटरांस अशी प्रका रची फसलत कोठे घडत असल्यास ही कायद्या विरुद्ध वहिवाट आहे. हें पुढें समजण्या करितां सदरहू हुकूम रेविन्यु कमिशनर यांजकडून पा ठविले आहेत असे आम्हांस आतांच समजलें आहे.

मेहेरा येथून ता० ६ जुलईची खबर आली. हेर्डी मेघांचा गडगडाट होऊन पर्जन्य पड ला तेथील शेतकीचे कामांस वीज पडल्यामुळें जो येह चालली आणि ७ जण नेटीव त्यांत सांपडू न मरण पावले तेथील ऊष्णमापकयंत्रातील मि रा ९० अंश होता — बांदा ता० ६ जुलई अद्यापि पाऊस पडला नाहीं, पारा ९८ अंशावर चढला आहे, फैजाबादेहून सुलतान पुरास जाण्या करि तां तीन महिने रस्ता होत होता तो हल्लीं तयार झा ला आहे.

ज्ञानप्रकाश कर्ते माहाराज यांशि विनंती वि शेष श्री क्षेत्र वाई येथील हकिकत.

१ एक महिना झाला गावांत ढोल्यांची अलेल्याची साथ पराकाष्टेची जबर असलेली आहे अजून कमी नाहीं

२ पेठ धर्मपुरी एथें शिंपी यांच्या मुलानें आईचे रागावर सोमल खाऊन चार दिवस होता तो ता० १२ जुलई रोजीं मरण पावला यच प्रकारें ३०शीचे होतें त्याचा बाप जरीमरीनें मुक्याच मेला होता व आईनें बोलूं नये तें बोलली.

३ पेठ गंगापुरी एथें ब्राह्मणाचे मुलानें आईचे रागावर अफू खाली परंतु त्यास उतार पोंचून तो आ गला. ह्याचे वयस्कर प्रमाणेंच.

४ गावांत सडकांवर मुरूम नवीन टाकला आहे त्यावरून न फिरल्याकारणानें लाहान थोरांस फि रण्यास दुःख होऊन म्युनिसिपल कमेटीस अशिर्वाद ची समृद्धी चालली आहे.

५ मेघराजाची अवकृपा सबब अनुष्टानें वगैरे चा लू आहेत. हल्लींपाच कलमें लिहिलीं आहेत मागाहू न आणखी मोठी कांहीं कलमें गांव सुधारणुके वि शीं लिहिणार आहें तो हुकूम आला म्हणजे सर्व कशा तपशील लिहूं. हे विनंती.

मुंबईखात्यांतील दिवाणी कामगार मि० ग्रेगर यां ड आणि मि० इन्विरारिटि पुण्यांतील कांहीं दिवस पर्वअसिस्टण होते त्या दोघांस नवकरी सोडण्या ची परवानगी मिळाली आहे आतां मुंबई खात्यां त इन्विरारिटि असे तीन साहेब लोक आहेत त्यातील वडील हे रेविन्यु कमिशनर मधले पु ण्याचे कलेकटर आणि कनिष्ट आमदाबादे त्यांणीं नवकरीशीर प्रकृतीमुळे राजीना मा दिला.

स्याप्टरण बार अलिस्टर लेसिलि क्रि कद्र ग्रजेट हे राज कोट एथें घोड्या वरून पडून पायास दुखापत झाल्यामुळे तो बरा होण्या करितां स्वदेशी जाणार आहेत असें ऐकतो.

आम्हांस फार दिवसाचीगोष्ट हल्लीं स्मरतआहे की एक साहेब अर्लंग्टन घोड्या वरून जात असतां तेही राज कोटा नजीक घोड्यानें टाकल्यामुळें ... सदरील प्रमाणें झालें; परंतु ते बरे होऊन हल्ली मोठ्या कामावर आहेत. तसेच कप्तान बारसाहेब हे स्वदेशीं जाऊन बरे होऊन लवकर येवोत अशी इच्छा आहे.

अलहाबाद एथील मांजी कंपनी सरकारचे नवकरींतील गोरे लोक आपणास बडतर्फी घेण्यास तयार झाल्याची खबर आली आहे त्यास प्रमाण दुसरे असें आले आहे कीं, ता०११च्या बंबे म्याजिरांत अशी तिकडील खबर लिहिली आहे कीं एथे गोरी पलटण हें बडतर्फी घेणार व त्या प्रमाणेच शिकाचेही स्वार नमुना उचलणार आहेत. परंतु ये विषयीं पक्का आधार नाहीं.

बंगाल खात्यांतून असा हुकूम झाला आहे कीं, सरकारनी कालेज आणि शाळा खात्यांतील लैब्ररीयन याज पासून ५०० रुपयांचा या पुढें जामीन घेनजावा अशी तसेच बुके वाचणारां पासून दाहा पासून सहा रुपयां पर्यंत जामीन घेत जावा परंतु जे पगारी विद्यार्थी असतील त्यांस हा ठराव लागू नसावा.

सोन्याचें लोखंड—कलकत्त्याहून अमृतसरास ... ने २७०० रुपयाचे सोन्याचे पत्रे बंगी ... जा ले ते आणि ... मजकूर निशाणी लीकीं, बंगी मालक हातीं घेऊन त्यांनी ... गडूलमाहतात तों आंत लोखंडाचे पत्रे दृष्टीस पडल्यामुळें सरकारांत फिर्याद आली आहे.

अयुध्येस दाशरथ रामजीच्या रथाचा उत्साहाचा मेळा— ता०२ मिनहून अगला होता आंत १५००० हजार लोकांची संख्या होती त्या कामांचे दोबस्ता करितां बुद्धी पुरस्कर ग्रीक लोकांस ... ई देवळांत पाठविले होते अयुध्येस सर्वत्र स्वस्थता आहे.

लंडन शहरांतून ता०२५ माचीरोजी जहाज निघालें होतें तें मुंबईस गेल्या रविवारीं येऊन दाखल झालें त्यांतून १५० दारूच्या पेट्या आल्या आहेत.

आम्हांस रत्नागिरीच्या मित्रानें फार दिवसांनी आठवण करून मेहेरबानी केली त्यावरून समजतें कीं, रत्नागिरीस ता०१६ जुलईस म्हणजे मिती आषाढ वद्य१ पासून परजन्य पडूं लागला आहे सर्व लोक पुढे दुष्काळ पडेल म्हणून आतां कसे होईल ही काळजी सर्वांस पडली होती आणि धान्यही पराकाष्ठेचें माहाग झालें परंतु परम समर्थ ईश्वरास दया केल्यामुळें लाहानापासून मोठ्या पर्यंत आनंद झाला आहे.

मेहेरबान मेगर मोट साहेब मांजी सरहद्द अदालतेंतील अजुन्ट देसाईं सब्रेझर वगैरे कामावर होते त्यांणीं मुंबई खात्यांतील नवकरी सोडविण्या विषयींची त्यांस सरकारांतून परमानगी ता० ... जुलई पासून मिळाली आहे.

[illegible]थील गोविंद सा कडेस एक अभिलाष केल्याचा अपराधाची चौकशी होऊन सदरहू कागदपत्र मे॰ हेरखान [illegible] माजिस्त्रेट यांज कडेस रवाना झा[illegible] ते आहेत त्या पैकी त्यातील मजकूर

[illegible] कृष्णाजी केशव दिवेकर यांचे खातें विष्णूशास्त्री यांचे घरीं त्यांचे वडिलां पासून सुमारें १० वर्षे सुरू असून त्या गाहाणांत चैत्र शुद्ध १ शके १७८१ रोजीं दिवेकर यांणी विष्णूशास्त्री रानडे यांस १७०० शें रकम देऊन [illegible] बद्दल गाहाण कापजोड १ का[illegible] असे तीन डाग त्यांणें परत घेऊन त्या बद्दल त्याणें गाहाणदाराचे रीती प्रमाणें आपले हाताने रुपये [illegible] लिहून गाहाण जिंनस परत घेतला तो ही [illegible] हातची जमा लिहिली असून हल्लीं दिवेकर अशी तक्रार करितो कीं, सदरहू डाग विष्णूशास्त्री रानडे यांज पासून मी परत घेतले नाहीं, [illegible] विष्णूशास्त्री यांणीं मला सदरहू प्रमाणें जमा खर्च करून घ्यावयास सांगीतला [illegible] त्यांचे घरचा गाहाण पत्रकावर मी [illegible] दस्तुर [illegible] रीती प्रमाणें मोडून दिले आहे, त्यावर [illegible] गाहाणदारें यांणीं असा पुरावा केला आहे कीं, [illegible] माझे घरीं शिलक महिन्याचे मेळास १५० रुपये बाकी शिलक होती व चैत्र शुद्ध १ दिवेकर यांणीं १७०० रुपये दिले तेव्हां त्या मितीस गाहाणदार याणें त्या पैकीं, १२५० रुपये सरे [illegible] म्हणजे खाते वाल्यास देऊन [illegible] हातची पावती ही मी घेतली आहे,

या मोकदम्यांत अभिलाष झाला आहे तर मोकदमा ऐकिल्या बरोबर दिसण्या जोगें आहे, परंतु आतां यांत लबाडी कोणती हे समजून [illegible] पाहणे सरकारचें आहे हेत्या मोकदम्यांचे चौकशींत उत्पन्न झाले आवरून समजतें कीं दिवेकर याणें रानडे आणि पेंडसे यांज कडून गाहाण सुमारें २२०० रुपये नेले आणि त्यांज पासून दागीना गाहाण ठेविणास आणिला त्यांस वादि[illegible] रुपयां पैकीं, २५० दिले असे मूळचा गाहाण ठेवणाराज वानीत लिहून देत आहे. व त्यांस दिवेकरास तक्रार ही नाहीं/ या वरून दिवेकराचा बेत गाहाण ठेऊन पैसा उचलला तेव्हां पासूनच हा दागीना गिळंकृत करावयाचा होता असें दिसून येतें जर तो व्याज वरील सर्व रकम मालकास देता तर [illegible] दोष त्यावर न येतां व दुसरें असें कीं गाहाणाचें व्याज सात आणे शेकड्याचें विष्णूशास्त्री याचे खात्यांत देण्याचा करार करून दागिना ठेवणारास [illegible] आणे प्रमाणें केले असे सांगीतलें तेव्हां ही कारकुनीची करार केली [illegible] दिवेकर याणें पुष्कळ दागीने गाहाण ठेविले, परत नेले, त्यां सर्वास हा कबूल परंतु यांच दागिन्या बद्दल तोंडाची तक्रार करितो ही खरी म्हणण्यास जागा दिसत नाहीं.

• आतां हें काम विष्णूशास्त्री यांणीं केलें अशी कल्पना केल्यास हा दागिना मुळींच गाहाण ठेविला तो त्यांणीं आपले चोपडीस यास अमुक रुपये गाहाणावर दिले असें लिहिलें आहे- तें त्यांणीं मुळीच लेख आपले चोपडींत लिहिला नसतां आणि दिवेकर याचें पत्रक हजर केलें नसतें तर दिवेकर याणें गाहाण ठेविला असा पुरावा तरी होता काय; सारांश हें सर्व काम इमानचें आहे आणि विष्णुशास्त्री यांणीं त्यांज पासून गाहाण दाराच्या चाली प्रमाणें त्याचा लेख त्याचे पत्रकावर गाहाण ठेविल्याचा आणि सोडविल्याचा आहे. या प्रमाणें या मोकदम्याची हकिकत आहे.

[illegible] ज्ञानप्रकाश छापखाना [illegible]

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ पत्र ३१ — शहर पुणें.

पुणें— सोमवार ता० १ अगष्ट सन १८५९ इसवी.

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास १० दरसाल रुपये.

वसूल.

रावराजे दि[illegible] रघुनाथ दिवाण निसबत शिंदे अलीजा[illegible] ग्वाल्हेर------१०

[illegible]म० रा० बापूसाहेब [illegible] वकील निसबत शिंदे सरकार-----------------१०

अजम रामचंद्र [illegible] मामलेदार तालुके बार[illegible] सन १८५८ बद्दल----------------- १०

अजम अप्पाजी रावजी मामलेदार शेवगांव ३॥६

अजम [illegible] रामचंद्र मामलेदार ता० राहुरी १०

[illegible] वकील निसबत मुधो[illegible] सरकार-----------------६

अजम आबाजी बाबूराव मुनसफ १८५६ १०

अजम अनंदजी भाई काजी मामलेदार तालुके [illegible]शीक----------------- ५

[illegible]बसाहेब [illegible]साहेब गोविंद शास्त्री १८५८ , १०

[illegible] श्रीनिवास पोलिसकारकून शिद[illegible] हस्ते-----------------१२॥

[illegible] बापूसाहेब लिंबाळकर जाहागीरदार [illegible]-----------------१५॥।=॥

जाहिरात.

न्यायदर्पण— या फौजदारी सर्व [illegible] [illegible] पुस्तकाबद्दल [illegible]वार जाहिरात ता० [illegible] जुलईचे वर्तमानपत्रांत देऊन [illegible] व [illegible] विषयीं ता० १८ मिनहूचे पत्रांतही दिली आ[illegible] त्या विषयीं [illegible] लिहिल्यांत [illegible] नीक[illegible]लमे.

सदरहू पुस्तकाची ऐन किंमत व टपाल [illegible] शिलाकृत्या २ रुपये ठेविली आहे. [illegible] कोणी ठिकाणीं घेतल्यास, त्याजला सदरहू किमतींत चूक भावतें होईल.

जेथे जेथे शिवाय जाहिराती गेल्या आहेत त्याजवर ता० ३० अगष्ट सन मजकूरचे आंत जे लोक घेण्याविषयीं सत्या करतील [illegible] किंवा सदरहू मुदतींत जे लोक घेण्या[illegible] पत्रें पाठवितील त्यांस मात्र लिहिले [illegible] किमतीचा विचार लागू समजावा.

ज्यांस पत्रें पाठविणें असतील त्यांणीं [illegible]जी त्र्यंबक रानडे ज्ञानप्रकाशकर्ते यांजकडे [illegible] वा पुणें जडज्य अदालतींत काशीनाथ रामचंद्र आगाशे रजिष्टर कारकून यांजकडे पाठवावीं. पत्रांत नाव अडनाव व प्रती किती पाहिजेत त्या व पत्ता स्पष्ट समजेल असा ल्याहावा अशी विनंती आहे.

(सही) काशीनाथ रामचंद्र आगाशे.

ज्ञानप्रकाश ता० १ अ०

युरोपखंडांतील नवर दलनवीन लढाईचें वर्णन.

युरोपखंड (फिरंगस्थान) यांत आस्त्रियन व [illegible] केन [illegible] मध्यें ता० २४ जून रोजीं लढाई झाली तिचें वर्णन [illegible] पत्रांत आहे कीं, ही लढाई होण्याचे पूर्वी दुसरी एक लढाई याली कांत होऊन फ्रेंच लोकांनीं आस्त्रियन लोकांचा मोड

करून त्यांस मागें हटविलें होतें नंतर आस्त्रियन लोकांनीं या मोठ्या बद्दल फार दुःख पाहून त्यांणीं मागून आपली सर्व फौज सुमारें २५००० अ[illegible] सुमारें आणून एकदम फ्रेंच लोकांवर हल्ला करून त्यांचे फौजेचा निःपात करून त्यांस इटलींतून हांकून देऊन इटली देश पुन्हा आपले हस्तगत करून घ्यावा असा निश्चय केला हा बेत आस्त्रियन लोक करतील असे फ्रेंच लोकांनीं जाणून त्यांणींहीं आपल्यावर जबरदस्त फौज येणार तीचे निवारण करून जय मिळवावा या करितां त्यांणीं चांगला बंदोबस्त ठेविला आणि आपल्या मदती करितां मागून फ्रान्स देशांतून जास्ती फौज नेऊन ता० २४ जनेवारी जी शत्रूवर हल्ला करण्या करितां कूच केला.

हा फ्रेंच लोकांची फौज छावणींतून एक कोसभर गेली नगेली तों इतक्यांत त्यांजवर आस्त्रियन लोक चालून येत होते व त्यांची गांठ पडली तेव्हां लढाईस सुरुवात झाली ती तारीख मजकुरीं प्रातःकाळीं ६ वाजतां युद्धास आरंभ झाला ही लढाई रीनसी ओ नदीच्या आलीकडच्या बाजूस झाली यांत आस्त्रियन लोकांनीं इतका जोर केला कीं, प्रथम ६ वाजल्या पासून बारावर दोन वाजेतों पर्यंत म्हणजे ८ तास पावेतों फ्रेंच लोकांस आपलेच रक्षण करून राहावे लागलें; परंतु दोन वाजण्याच्या सुमारास त्यांचा एक मारशाल म्हणजे सेनापती ज्यास म्याक माहान असे म्हणतात त्याणें आपल्या हाताखालची फौज शत्रूच्या बाजूस नेऊन तेथून तोफांचा असा भडिमार केला कीं, ती बाजू बंदुक करून शत्रूंनीं सोडून दिली. हे पाहून त्या सेनापतीने शत्रूवर घुसून एकदम संगीनचा मार चालविला हे वर्तमान सार्डिनियाचा विकटर इमान्युअल व फराशीसाची बादशाहा नेपोलियन व त्याचा दुसरा सेनापती मारशाल क्यान राबर्ड यांस समजताच त्यांणींही अशी उठावणी केली तेणें करून हातास हात भिडऊन उभय दळामध्यें विलक्षण लढायी चालली ती संध्याकाळचे ६ वाजे तो पर्यंत म्हणजे ४ तास चालली त्यावेळेस फ्रेंच लोकांनीं आस्त्रियन लोकांस मारून हटून लाविले, परंतु इतक्यांत आस्त्रियन लोकाची मागून मदत येऊन पोहचली हे पाहून त्यांणीं पुन्हा जोर धरून फ्रेंच लोकावर पुन्हा हल्ला केला परंतु तो हल्ला अंगावर घेऊन त्याचे निवारण करण्यास फ्रेंच लोक असमर्थ होते. सेनाहीं त्यांणीं टिकून युद्ध केलें आणि रात्रीस १० वाजण्याच्या सुमारास आस्त्रियन लोकांच्या फौजेस मागें हटून लाविले आणि असी रेल केली कीं, आस्त्रियन लोकांस रीनसी ओ नदी उतरून पळून जाणे भाग पडले. आस्त्रियन लोक या वेळेस पळून गेले त्यांस पुन्हा शत्रूवर म्हणजे फ्रेंच लोकावर हल्ला करण्यास येण्याचे सामर्थ्य राहिलें नाहीं, आणि त्यांच्या कवायती फौजेची दाणादाण होऊन ते फुटून चोहीकडेस पळून गेले.

या प्रमाणें फ्रेंच लोक हे रणाचे मालीक राहिले या लढाईंत आस्त्रियन लोकांकडील फौज सुमारें ४५००० मारली गेली बजरतमी झाली व ४००० हजार शत्रूनी कैद केली व तिसरे झेंडे व १२० तोफा इतक्या फ्रेंचांनीं घेतल्या. परंतु हा मोठा जय फ्रेंच लोकांस आपली फौज पुष्कळ मारविल्या खेरीज मिळाला नाहीं. फ्रेंच लोकांची किती फौज मेली व किती बेजान झाली ये विषईं बराबर लेख नाहीं; परंतु वीस हजाराहून कमी लोक मेले नसतील असें वाटते.

किती एक जनरल हे तर गेर उपयोगी झाले असें वर्तमान पत्रावरून कळत आहे.

सारांश ही लढाई म्हटली म्हणजे हें एक महा भारत फिरंगस्थानांत झालें असें हल्लीं समजलें पाहिजे. या लढाई पासून बहुत करून हाच परिणाम होईल कीं, अस्त्रियन लोकांस नर्ह करण्या बद्दल फेंच लोकांची शर्थ धरावी लागेल, असें वाटतें.

पारशी लोकांची प्रार्थना.

पुणें एथें ता०२८ जुलई रोजीं सर जमसेटजी बारोनेट यांच्या अग्यारींत, नानाचे पेठेंत मेहेरवान रुस्तुमजीच्या अग्यारींत आणि मेहेरवान पदमजी पेस्तमजीच्या बंगल्यांत, येणें प्रमाणें तीन जागीं ईश्वर भक्ति पारशी लोकांनीं केली. त्यांत बारोनेट यांचे अग्यारींत मेहेरवान आरदेसर सेट खरसदजी बुनसफ यांणीं एक फार संभाषण केलें, त्याचा तरजुमा करून आम्हांस एका गृहस्थानें पाठविला त्याचे आम्हीं आभारी आहोंत.—

"मंडळींतील सर्व साहेब यांस माझी विनंती अशी आहे कीं, आज रोजीं आपण सर्व लोक या ठिकाणीं जमलों आहोंत, याचें कारण सविस्तर दाखवण्याचें अगत्य नाहीं. कसें तर सर्व लोकांस माहीत आहे कीं, या हिंदुस्थान प्रांतांत बंगाली शिपायी वगैरे यांचा बंडावा होऊन त्यांत कितीएक मोठे लोक सामील असून, बंडावा झाला तेणें करून कितीएक गरीब रयतेची खराबी झाली, परंतु या इंग्रज सरकारचें राज्य कसें धीरवान व युक्तीनें होतें, हें पाहा कीं, ज्या वेळेस हा बंडावा सुरू झाला त्या समयीं कितीक लोकांनीं त्यांत सामील होऊन ता०११ माहे मे १८५७ रोजीं दिल्ली मुक्कामीं मोठा बंडावा करून तेथील मुसलमानी राज्यांतील एका मनुष्यास आपला सर्व हिंदुस्थानचा बादशाहा म्हणून ठराऊन त्याजला गादीवर बसविलें, आणि तो बादशाही घराण्यांतील म्हणून त्याजला त्या बंडवाल्या लोकांनीं कबूल केलें. त्या वेळेस इंग्रज सरकारची फौज तेथील शिपायी लोक वगैरे तर फार करून बदललेलेच होते, आणि इंग्रजी लोक जर अगदी कमी असून इंग्रज सरकारानें त्या वेळेस आपलें राज्य व धीरता न सोडतां जितके लोक त्याचे हातांत होते व इमानी होते तितक्याच लोकांवर भरवसा ठेवून लागलीच दिल्ली शेहरावर घेरा घालून लढाई सुरू केली, आणि लागलीच ता०१२ सपटंबर सन् १८५७ रोजीं दिल्ली शहर परत घेऊन ता०२२ मीनहू परयंत त्या सर्व शहराचा व किल्ल्याचा वगैरे कबजा आपले हस्तगत घेऊन बादशाहास ही कैद करून अतिदूरे मुलुखांत पाठवून दिलें आहे, या सर्व हकीकतीचा लांब मेजकूर लिहून आपणास कसदी द्यावी त्यापेक्षां इतकीच सूचना दाखविणें बस आहे कीं, ज्या वेळेस बंडावा उठला त्या वेळेस या हिंदुस्थान प्रांतांत विलायतेहून एकही शिपायी आला नसतां व विलायतेहून ... कोणत्याही मुलखाची किंवा राज्याची मदत नसतां फक्त आपले राहिलेले इमानी शिपायी व अगदींच थोडे लोकांनिशीं दिल्लीचें राज्य फत्ते केलें. त्या नंतर चीनचे समुद्रांतील व विलायतेहून वगैरे लष्कर येऊन दाखल झालें, त्यास या इंग्रज सरकारचे बाहादुरीपुढें दुसरी कोण बाहादुरी करूं सकतो? याच्या अजमासरून केवळ दारवल्यांवरून पाहून राहिले राहिलेले बंडवगैरे लोकांशीं नीट मार्गावर यावें व जे असतील ते नाहीं सारखेच आहेत असें समजलें पाहिजे. बंडावा उठला त्या वेळेस या प्रांतांतील म्हणजे मुंबई इलाख्यांतील छापखान्याचे किती एक एडीटर म्हणजे अधिपती यांणीं आप आपले पत्रांत इंग्रज सरकारचे

... दाखवून ... समयेंतले ... प्रमाणें आमचे पारशी एडिटर लोकांनीही मेहेनत केलेली आहे. त्यांचाही आपण उपकार मानला पाहिजे, आणि पुढें हा ... पाहिजे ... ... आपली स्वस्थता होईल ... सरकार ... ... राणीसाहेबांचें राज्य आपल्या ... राहावें ही सूचना एडिटरांनी ... केली ... जावी, अशी भले लोकांची ... आहे, आणि त्याप्रमाणें सर्व लोकही इच्छा ... असा भरवसा आहे याजकरितां या मंडळीस ... ... देत नम्रत या सभेंत आलेले ... उपकार मानला पाहिजे.

येणेंप्रमाणें सदरहू भाषण होऊन आणखी ... भक्तीची क्रिया वगैरे होऊन त्यानंतर ... पदमाणजी शेट यांणीं ही कांहीं भाषण ... दाखवून नंतर सभाविसर्जन झालें.

नेमणुका — मि. हाके आणि मि. ... यांणीं ... परीक्षा दिली. — मि. ... हैदराबादच्या ... विलायतेस जाण्याकरितां ... वर्षांची रजा मिळाली, व सदरहू तयारी करण्याकरितां ... आठवड्यांची रजा मिळाली. — मि. ... नें ... सरकारी असिस्टंट सेक्रेटरी जनरलधर्में रहावें, आणि लोकोपयोगी खात्यावरील हा ... येऊन कामावर ता० १४ जुलईस रुजू झाला.

खालीं लिहिलेले सायपर्स आणि मायनर्स ... वरील अंमलदार यांस ... प्रांतांत मोबेशनरी असिस्टंट इंजिनीयर नेमिले. — ले. एफ. स्मीथ, ले. ई. पी. ... , ले. ... मेरी ...

पुण्यांतील ... उमेदवारांच्या परीक्षा तमाम ... आल्या. एकंदर उमेदवार १५० होते, त्यांतून ८५ पसंत ठरले. ...

नाशिक ता० १९ जुलई. — येथें महामारीच्या रोगानें २०० मनुष्यें आजवर मेलीं. हल्लीं १५ दिवस पाऊस पडूं लागल्यामुळें रोग कमी झाला आहे. येथें नाटक मंडळीचीं ६ नाटकें झालीं. ... हा फारच तारीफ करण्याजोगा झाला. ... पाळ पंत देवधर म्हणून ... ... नाटककार थोर ... समजतें. येथील कामगार लोकांनीं ... बद्दल देवळांत कीर्तन करून उत्साह केला.

अयोध्येंतील ता० २५ जून पावेतों १४ जिल्हे पाऊले गेले, आणि एकंदर ६६३१ लोक भरकाम करण आले आणि १३७२५५८ हत्यारें ... झालीं.

अयोध्येच्या नबाबाचा ... खुलाक ... आणि तो ... कांहीं महिनें आपली नेमणुक घेत नसेल तर त्याणें २८००० रुपये ... ले. हल्लीं त्याची स्वारी कलकत्ता नजीक ... बागेंत सुखानें राहिली आहे.

सातारच्या ... हैदराबाद ... ... आणि हडपसर येथील ... क्याचा मक्ता आजपासून एक वर्षाचा सरकारांतून लिलाव झाला, तो १७६०० रुपयांस घेतला. या वर्षीं मक्ता ... पेक्षां सवासहों रुपयांस ... ठरला.

पुणे शहरांतील प्रतिष्ठीत गृहस्थांस श्री० रा०रा० मोरो रघुनाथ दंमढेरे सरदार आणि मुनसफ यांणीं ता०२८ जुलईस ईश्वराचे अभार मानण्या करितां तुळसी बाग एथें बोलावणें केल्यावरून सावकार, बडे लोक आणि कामगार असे समारें २००० लोक जमले होते कीर्तन करून नंतर रावसाहेब दंमढेरे यांणीं राणीचे जयजयकार करून नंतर त्यां विषयीं रावसाहेब महादेव गोविंद शास्त्री यांणीं संभाषण केलें तें.

आज या अतिरम्य, अति विस्तीर्ण आणि अतिपवित्र अशा राममंदिरामध्यें हा एवढा मोठा आबाल वृद्धांचा समाज जमवून हरिकीर्तन करण्याचा उद्देश काय तो बहुतेकांच्या समजण्यांत आलाच असेल; परंतु तो उद्देश मी भाषण द्वारा सर्वांस समजवून द्यावा अशी माझ्या मित्र मंडळीची इच्छा आहे ती पूर्ण करण्या करितां मी आपल्या शक्त्यनुसार कांहीं भाषण करण्यास आरंभ करितों तें सर्वांनी चित्त लावून ऐकावें अशी माझी सर्वांस प्रार्थना आहे. ही गोष्ट सर्वांच्या स्मरणांत असेल कीं, समारें दोन वर्षां पूर्वी उत्तर हिंदुस्थानांत एक मोठें बंड उद्भवून त्यापासून जो मोठा अनर्थ उडाला होता त्याच्या शांत्यर्थ विघ्नहर्त्या परमेश्वराची सर्वांनीं आपआपले धर्मा प्रमाणें प्रार्थना करावी म्हणून आपल्या दयाळू राणी सरकारानें जो एक दिवस नेमला होता त्या दिवशीं याच ठिकाणीं व याच समाजापुढें आणि यांच हरीदासा कडून आपण सर्वांनीं मिळून कीर्तन करविलें होतें. त्या आपली अंतःकरण पूर्वक प्रार्थना दीनानाथ भक्तवत्सल प्रभूनें परिसून तें बंड निर्मूळ करून टाकण्याचें त्याणें आपल्या राणी सरकारास सामर्थ देऊन मोठें यश दिलें या करितां आपल्या राणी सरकारानें त्या जगदीशाची आप आपल्या धर्म प्रमाणें प्रार्थना करावी म्हणून आजचा दिवस नेमीला आहे. त्या प्रमाणें करण्या करितां हा आज हरिकीर्तनाचा योग करविला आहे. तर सर्वांनीं भक्ति पुरःसर त्या यशदात्या भगवंताच्या ठिकाणीं कृतज्ञता दर्शवून त्या राणी सरकारच्या छायेंस राहून आपण मोठ्या सुखानें आज दोन दोन तीन तीन पिढ्या गुजरल्या त्या राणी सरकारचा सदोदित जयजयकार असो अशी जगन्नियंत्याची प्रार्थना करून सर्वांनीं आपली राजभक्ती उघड करून दाखवावी अशी माझी सर्वांस हात जोडून विनंती आहे.

उत्तर हिंदुस्थानांतील बंडा पासून जे अनर्थ झाले आहेत त्यांची साद्यंत हकीकत वर्तमान पत्र द्वारा बहुतेकांच्या ऐकण्यांत आलीच असेल त्या हकीकतीचा प्रकार मनांत येण्या बराबर अंगावर रोमांच उभे राहून अंतःकरण दुःख भरीत होऊन नेत्रांतून अश्रुधारा चालूं लागतात. ही गोष्ट सर्वांच्या अनुभवास आली असेल. आईबापांची आपल्यावर जितकी ममता व प्रीति असते तितकी दुसऱ्या कोणत्याही पदार्थावर नसते ही गोष्ट सर्व कबूल करतील. तीं नर प्रीतिपात्र बालकें त्यांच्या देखत जर ठार मारिलीं, अग्नींत घालून जाळलीं किंवा त्यांचे हात पाय कापले अथवा त्यांच्या पोटांत शस्त्रें खुपसून त्यांस उंच उडविलें आणि त्यांच्या माना तोडल्या तर या भयंकर कृत्यांस आपण काय म्हणाल व असलें निर्दय आणि अघोर कृत्य करणारास तरीं काय म्हणाल? मोठ्याच्या मुलावर जी प्रीति असते त्याच प्रतीची नवऱ्यावर

असले तर न बच्यास मोर बायकोचे आणि बायको समोर न वच्याचे हाल हाल करून जर त्यांचे प्राण घेतले तर या कृत्यांस तरी ते करणारास तरी काय म्हणाल? हें बंड उठल्या पासून आज पर्यंत जो रक्तपात झाला, जी कत्तल उडाली, हजारो गांव लुटून जाळून गेल्या मुळें जी नुकसानी झाली, त्या प्रकारास जो धक्का बसला, आपल्या परम दयाळू सरकाराच्या जी आपली पत उडाली, हजारो निरपराधी स्त्रियांची जी छलना व प्राणहानि झाली आणि अति अज्ञान बालकांचे त्यांच्या मातापितरासमक्ष जो संहार उडाला तो जर मनांत आणिला तर ज्याचे केवळ पाषाण हृदय आहे त्यास देखील द्रव येईल मग आपल्या सारिखे जे दयाळू विचारवंत सज्जन आहेत त्यांच्या मनांत त्या गोष्टी येण्या बरोबर त्यांचे हृदय फुटून जाऊन मूर्छना आल्या वाचून राहील काय? कधी राहणार नाहीं. अशा गोष्टी नुसत्या ऐकून जर हृदय फुटतें तर ते प्रसंग प्रत्यक्ष येऊन जर आपल्या वर गुजरले असते तरी आपली अवस्था काय होऊन गेली असती हें सांगावयासच नको. संग्राम वार्ता दूरतो रम्या म्हणजे लढाईच्या गोष्टी दुरून ऐकण्यास चांगल्या अशी जी संस्कृतामध्यें म्हण आहे ती यथार्थ आहे असें सर्वांच्या अनुभवास येईल. आतां ते प्रसंग आपल्यावर येऊन गुजरले नाहीं त्यास मुख्य ले करून आपले दयाळू राणी सरकार कारण होय; जर या सरकारानें फौज फांट्याची बरोबर बंदोबस्ती ठेविली नसती; युक्त काळे मध्यें कुशल असें सेनापती नेमले नसते त्या समयास जी गोष्ट करायाची ती करण्या विषयीं मनांत प्रेरणा करणा जो सर्व साक्षी सर्वज्ञ भगवान् त्याची आण स्वतः व आपल्या प्रजे पासून प्रार्थना करून त्याची कृपा संपादिली नसती तर तीं संकटें आपल्यावर आल्या वाचून कधीं राहिलीं नसतीं. राज्य चांगले कोणते व वाईट कोणते राजाचा काय प्रजेचा धर्म काय राजानें प्रजेशी वागावें कसें व प्रजेनें राजाशीं वागावें कसें इत्यादी गोष्टी मनुष्यां वांचून इतर प्राण्यांस कधीं कळावयाच्या नाहीं. आज आपण सर्वांनी राणी सरकारच्या राज्याची योग्यता व त्यांचे महत्व मनांत आणून त्यांस या प्रसंगीं जसें परमेश्वरानें साहाय्य केलें तसें सर्व प्रसंगीं सहाय्य करून त्यांचा नेहेमीं जयजयकार करावा अशी त्यां सर्वशक्तिमान् प्रभूजवळ प्रार्थना करण्या करितां आपण संकट अतिरम्य आणि पवित्र राम मंदिरामध्यें जमलों आहों हें पाहून सर्व सुज्ञ जनांस आनंद झाल्या वांचून राहणार नाहीं तर आतां ही आमची राजभक्ति सुदोदित दृढ देव, आम्हे सर्व दृष्टांतें रक्षण करें, या आमच्या हिंदुस्थानांत सुनीतीचा वविरि प्रसार करून प्रजेस सुख होण्याजोग्या नाना प्रकारच्या सुधारणा करण्यास राणी सरकार जो यत्न करीत आहे तो निर्विघ्नपणे तडीस नेऊ आणि परोपकारी, न्यायी व दयाळू राणी सरकारचा सदोदित जयजयकार कर. अशी आपल्या हरिदासाबरोबर कृपासागर, दयानिधी, भक्तवत्सल जो मात्मा याची आपण सर्व मिळून प्रार्थना करून सर्वत्र शांति व सुख होण्या करितां त्यास शरण जाऊ आणि साल्यीसाहेब दंमढेरे यांणीं स्वतः पुढारी होऊन आपल्या मित्र मंडळीच्या सहाय्यानें आजचा सभा भाग्य अवस्था उत्तम प्रकारें ठेविली, म्हणून त्यांचे आभार मानून सभा विसर्जन करावें, अशी माझी सर्वांस विज्ञापती आहे.

करवीर— एथील सदर अमिनीची जागा
खाली असल्या विषयीं गेल्या अंकांत थोडा मज
कूर लिहिला होता त्यास हल्लीं तीजागा भरण्या
बद्दल जी बगीवर्गी करण्या विषयीं ठराव आल्या
चा समजण्यात आला आहे तो येणें प्रमाणें

रा०रा० दाजी विठ्ठलनाथ माहाराजांचे कार
भारी यांस सदर अमीनगी नेमिले आणि इवल
करंजी एथील कारभारी रा०रा० अंताजी रघुनाथ
यांस माहाराजांचे कारभारी, त्यांच्या जाग्यावर
विशाळगड संस्थानचे कारभारी रा०रा० गणेश
वेदुल, विशाळ गडास गड इंग्लंडचे मामलेदा
र रा०रा० रामचंद्र त्र्यंबक यांस, गड इंग्लंडचे मा
मलेदार एथील कोतवाल रा०रा० विष्णु अमृत
यांच्या जागेवर शिरोळ पेट्याचे शिरस्तेदार गो
विंद रामाजी, शिरोळास दिनकर सखाराम यांस
केशाजी कृष्ण यांस रिसाल्याकडे गोविंद रघु
नाथ इमारत कारखान्याकडे, विष्णु भैरव यांस
गडइंग्लज एथील अव्वल कारकून आणि नारा
यण हरी यांस खजिन्याकडे नेमीलें. या शिवाय
या वर्गावर्गींत दप्तरांतील कारकून राघो सदाशिव
सिताराम पांडुरंग रावजी दादाजी व बळवंतराव
भावजी यांचे पगार वाढवून शेवटल्या जागेवर
कोणी नवीन मनुष्य नेमणार असें ऐकतो.

काल रोजी मेहेरबान त्याबूलाक साहेब व
बेल साहेब बाहद्दूर या उभयतांच्या स्वाऱ्या एथी
ल इंग्रेजी शाळा पाहण्यास गेल्या होत्या तिकडू
न परत जाताना आमचा छापखाना पाहण्या
स आले होते गेल्या शनवार पासून एथें पर्जन्य
चांगला लागत आहे. द० सं०

दक्षण भागचे रिविन्यु कमिशनर साहेबां
नीं सरकारास असे कळविले कीं, उमेदवा
र लोकांची परीक्षा एका वर्षांत घेऊन त्यांस फि
र्के दें जिल्ह्या निहाय कमिट्या नेमून देण्याची
व्यवस्था आहे. यांत विद्याभ्यास उमेदवार
लोकांनीं करून ज्ञान प्राप्ती करून घ्यावीं म्ह
णून अनेक जनार्थ सन १८५४ सालीं परि....
ल विषयांचे ठराव सरकारानें केले आहेत
ते पूर्वीपासून आमलांत आणावेच, परंतु सर
कारी नोकरी करितां जे उमेदवार येतील त्यां
स इंग्लिश भाषा जितकी अधीक येईल तितकी
चांगली आणि ती ज्या ज्या उमेदवारा
स येईल त्या त्या उमेदवारांची परीक्षा इंग्रजींत घे
ऊन त्याची त्या विद्येनुरूप अधिकार...
री लावावी हे चांगले आहे, असें झालें
म्हणजे पोटी सरकारी नोकऱ्या ज्यांस मिळतील
त्यांत स्वभाषेचें ज्ञान होऊन इंग्लिश भाषा व ती
जमधील उपयुक्त विषयांचें ज्ञान अधिक
होत जाईल व सरकारास शाहाणे नोकर मिळू
लागतील आतां इतकें मात्र खरें कीं, या उमे
दवारांस इंग्रजी चांगले येत आहे आणि त्यांनी
सरकारांनीं ठरावलेल्या विषयांत केलेल्या
अभ्यासाचे पूर्णतेस न उतरल्या नंतर त्यांचें इंग
मेस धरूनये. पण त्यो इतके पर्यंत हरी
पसार झाला आणि त्याचा इंग्रजी अभ्या
स झालेला आहे. तर त्याची परीक्षा घेऊन इंग्र
जी ...ले त्याचे गम्य पाहून त्या प्रीत्यर्थ परीक्षा
उत्तरून लागलेले आपयांत कांहीं जास्ती लाव
ण्याचा शिरस्ता घालावा. आणखी सरकारी नो
कऱ्या देणें त्याचे ज्ञान पाहून त्या माफक पाय
री पायरीनें देत जाव्या. असें केलें असतां वि
द्वान, ज्ञानी आणि अज्ञानी यांना भेद भा
सून होऊन सर्वांची खात्री होईल. या रिविन्यु
कमिशनर साहेबांचा अभिप्रायास सरकार

मान्यता होऊन हाहीं रिविन्यु कमिशनर साहे
बांच्या अभिप्राया प्रमाणें परीक्षा घेणार कमिटी
ने वर्षावार सालमजकुर पासून ठेवावी म्हणून
हुकूम फरमाविले आहेत. या प्रमाणें च सरका
राकडून निश्चयवार हुकूम फिरले आहेत कीं,
काहीं लायक उमेदवार लोकांची परीक्षा देणारे
लोकास पंचाजी सर्टिफिकिटें देतात, त्याणीं सरका
रानें ठरविले त्या विषयांत उमेदवारांची तयारी
आहे किंवा नाहीं त्याची परीक्षा घेऊन खुरी खात्री
करून घेऊन सर्टिफिकिट देण्यास योग्य आहे अ
से वाटेल तेव्हां सर्टिफिकिट द्यावे. असें न केलें आ
णि उमेदवारास सर्टिफिकिट दिले व तो परीक्षेस
न उतरला, तर सर्टिफिकिट देणारास सरकार
जबाबदार धरील ही इतकी व्यवस्था सरकारा
नें केली ही पाहून आम्हांस संतोष होतो विद्या
किंवा ज्ञान वाढविण्यास राजाश्रय पाहिजे. अ
मच्या या हिंदु लोकांचा यह आहे त्या प्रमाणे ज्ञान
सारिखें होऊन ज्ञाना वांचून आतां मोठमोठ
हुद्दे मिळावयाचे नाहींत अशी या लोकांची खात्री
होऊन लोक आपली संतती ज्ञान प्राप्ती कडे ला
वण्याच्या तजविजीस लागतील. व त्या करितां
खर्च ही शक्ती माफक करतील.

हिंदुस्थानांत बंडास आरंभ झाला तेव्हां स
रकारानें रूचविलेल्या दिवशीं याची शांतता होण्या
विषयींची आपण सर्वांनीं प्रार्थना केली त्या प्रमा
णें जगदीशानें केलें याबद्दल आपण सर्व ईश्व
राचे अभार मानावे म्हणून सरकारच्या जाहि
रनामा त्याचा तरजुमा येणे प्रमाणे.

हा पुढील जाहीरनामा हिंदुस्थान सरकार
नें सर्वांस समजण्या साठीं प्रसिद्ध केला आहे. पे
उल्यम, ता० १ ली माहे जुलई सन १८५९

हिंदुस्थान देशांतील राणी सरकारच्या मुलखांत
पुन्हा शांतता झाली म्हणून सर्व शक्तिमान पर
मेश्वरानें आपल्या अपूर्व दयेनें आमचें संरक्षण
केलें या बद्दल त्याची उपकारस्तुती करण्या करि
तां एक दिवस नेमण्याचा हुकूम द्यावा. हे वैसरा
य आणि गवरनर जनराल साहेबांचे कर्तव्य आहे

आतां लढाई संपली, बंड मोडून टाकिलें आ
हे, जेथें सरकारच्या शत्रूंनीं शेवट पर्यंत हातपा
य झाडले तेथें आतां शस्त्रास्त्रांचा खडखडाट
ऐकण्यांत येत नाहीं; रणभूमीवर मोगली सैन्य
ठेवण्याचें आतां कांहीं अगत्य नाहीं, जिकडे तिक
डे पहिल्या प्रमाणें स्वस्थता झाली आहे, आणि
सर्व ठिकाणीं लोक आपापला उद्योग करूं लाग
ले आहेत. वैसराय आणि गवरनर जनराल साहे
बांची अशी इच्छा आहे कीं, सर्व हिंदुस्थाना म
ध्यें बृहस्पतवार ता० २८ जुले त्या दिवशीं राणी साहे
बांच्या सर्व प्रमानी प्रजेनें या रूपा करितां ईश्वरा
ची स्तुति करावी व सर्व कामें बंद करावी.

तरनामदार साहेबांचे असें म्हणणे आहे कीं,
विशेषें करून राणी साहेबांच्या सर्व ख्रिस्ती रयते
नें सर्व शक्तिमान परमेश्वराला कृतज्ञता व स्तु
ती ही अर्पण करण्या साठीं त्या दिवशीं एकत्र ज
मावें.

सदरहू दिवसा करितां कलकत्याच्या लार्ड बिश
पानें आपल्या आत्मिक अधिकारा खालच्या मंडळी
साठीं एक प्रार्थना तयार करावी, अशी त्यांस विनं
ती करण्यांत येईल.

गवरनर जनराल इन कौंसल यांच्या हुकुमा वरून

(सही) डबल्यु. ग्रे हिंदुस्थानचे सरकारचे शेक्रेटरी

रैट हनराबल गवर्नर इन कौन्सल यांच्या हुकुमा
वरून. एच. यंग. सरकारचे शेक्रे

मुंबई ता० १३ जुलै सन १८५९.

इंदुराहून ता० १४ माहे जुलै सन मजकूर—

श्रीमंत माहाराज साहेब तुकोजीराव होळकर यांची स्वारी इंदुराहून उज्जनीस श्रावण मास भर रहाण्या करितां सप्तपुरींतील जी पवित्र जागा अवंतीपुरी तेथें जाणार आहेत.

आपणास सर राबर्ट हमील्टण साहेब बारोनेट इंदुरचे रसिदेंट यांची स्वारी विलायतेस जाण्याचा निश्चय झाल्या वरून बारोनेट साहेब मरुसूब हे श्रीमंत माहाराज तुकोजीराव होळकर यांचे मुलाकतीस राजवाड्यांत आणि श्रीमंत दाजी साहेब किबे यांज कडेस गेले होते; त्या कचेरींतील मजकूर आपणास कळावा या हेतूनें पाठविला आहे. बडे साहेब यांज बराबर छोटे साहेबांची ही स्वारी आली होती श्रीमंत माहाराजांनीं कचेरीचा बेत आपल्या रिवाजा प्रमाणें करविला होता. उभयतांच्या भेटी झाल्यावर सर राबर्ट हमील्टण बारोनेट यांणीं कलकत्ता सरकारा कडून एक नेकनामीचा खलीता श्रीमंत माहाराज तुकोजीराव होळकर यांचे नावाचा पारसी लिपींत आलेला कचेरींत मोठ्या मरातबानें माहाराजां पुढें ठेविला आणि श्रीमंत माहाराजांस असें कळविलें कीं, आपल्या दरबारांतून इंग्रज सरकारांत किराया, व सडके बद्दल सालिना वीस हज्जार रुपये द्यावे, ते लार्ड साहेब यांणीं माफ केले आहेत असें बोलून लार्ड क्यानिंग साहेब गवरनर जनरल यांज कडून आलेल्या खलित्याची दरबारांत माहाराज साहेब यांस सर्वांचे समक्ष स्रुनावणी झाली. त्यांतील मजकूर कीं माहाराज साहेबां नीं इंग्रज सरकारास बक्त अखेरहूत मदत दिली आणि आपण इंग्रज सरकारा बराबर [illegible]च्या प्रसंगीं आपल्या वडिलां पासून आमचा जो [illegible]वीपार स्नेह चालत येऊन जो तहनामा झाला त्या प्रमाणें आपण फिसादी लोकांस शिक्षा करविली. आपला तहनामा कायम आहे. हे बंडखोर लोकांनीं उपद्रव केलें, त्या लोकांचा हेतू पूर्वी राज्य घेण्याचा होता, यांणीं अन्याय असे केले कीं, ते लुटारूपणा करून पळू लागले.

आपल्या दरबारांतील लाहाना पासून तों मोठे लोकां पर्यंत सर्व इमानदारीनें आपणा वर पूर्ण लक्ष देऊन आहेत, येणेंकरून संतोष झाला आहे. माहाराज साहेबांच्या मदतीनें आणि [illegible]मीच्या इमानदारीनीं आम्ही माहाराज साहेब यांचे फार अभारी आहों. सविस्तर लिहावें तर विस्तार होईल सबब लिहूं सकत नाहीं. हे [illegible] खलित्यांतील मजकूर ऐकून माहाराज सा[illegible] संतोषी होऊन सर राबर्ट साहेब यांज बर[illegible]र खैर खुषीचीं भाषणें होऊन चाली प्रमाणें [illegible]न सुपारी, अत्तर, गुलाब, होऊन कचेरी बरखास्त [illegible]ली.

[illegible]र कांहीं दिवसांनीं सर राबर्ट हमील्टण [illegible]ट यजंट नवाब गवरनर जनरल सेंट्रल इं[illegible] यांची स्वारी आपले दोस्त श्रीमंत गणपत रा[illegible] साहेब किबे यांणीं सूचना केल्या वरून बडे र[illegible] यांणीं आपणा बराबर दोन साहेब घेऊन [illegible]दार साहेबांची स्वारी श्रीमंत दाजी साहेब कि[illegible] यांचे बंगल्यांत गेली. तेथें कचेरीचा बेत केले होता. तो पत्र कर्ते आपण पाहिला आ[illegible]ता तर आपणांस मुंबई एथील मोंगल्या[illegible] यांचे कीं हा एक माहाल आहे असें वाटतें आपणास त्यांतील थोडें सें लिहून कळ[illegible]तों, त्यांतील आरस, आणि बसण्याची

मान्यता होऊन हाच रिविन्यु कमिशनर साहे
बांच्या अभिप्राया प्रमाणें परीक्षा घेणार कमिटी
नें वहिवाट सालमजकुर पासून ठेवावी म्हणून
हुकूम फरमाविलें आहेत. या प्रमाणें च सरका
रच्या निश्चयावर हुकूम फिरले आहेत कीं,
काही [illegible] उमेदवार लोकांची परीक्षा देणारे
लोकास [illegible] सर्टिफिकिटें देतात, त्याणीं सरका
रानें ठरविलें त्या विषयांत उमेदवारांची तयारी
आहे किंवा नाहीं, त्यांनी परीक्षा घेऊन व पुरी खात्री
करून [illegible] सर्टिफिकिट देण्यास योग्य आहे अ
से [illegible] सर्टिफिकिट द्यावें. असें न केलें आ
णि [illegible] उमेदवारास सर्टिफिकिट दिले व तो परीक्षेस
न उतरला, तर सर्टिफिकिट देणारास सरकार
जबाबदार धरील ही इनकी व्यवस्था सरकारा
नें केली ही पाहून आम्हांस संतोष होतो विद्या
किंवा ज्ञान वाढविण्यास राजाश्रय पाहिजे. अ
सा या हिंदु लोकांचा ग्रह आहे त्या प्रमाणें झा
ल्यास खरें होऊन ज्ञाना बांचून आतां मोठमोठे
हुद्दे मिळवयाचे नाहींत अशी या लोकांची खात्री
होऊन लोक आपली संतती ज्ञान प्राप्ती करों ला
वण्याच्या तजविजीस लागतील. व त्या करितां
खर्च ही शक्ती माफक करतील.

हिंदुस्थानांत बंडास आरंभ झाला तेव्हां स
रकारानें ठरविलेल्या दिवशीं याची शांतता होण्या
विषयींची आपण सर्वांनी प्रार्थना केली त्या प्रमा
णें जगदीशानें केलें याबद्दल आपण सर्व ईश्व
राचे अभार मानावे म्हणून सरकारचा जाहि
रनामा त्याचा तरजुमा येणें प्रमाणें.

हा पुढील जाहीरनामा हिंदुस्थान सरकार
नें सर्वांस समजण्या साठीं प्रसिद्ध केला आहे. पे
उल्यम, ता० १ ली माहे जुलई सन १८५९.

हिंदुस्थान देशांतील राणी सरकारच्या मुलखांत
पुनः शांतता झाली म्हणून सर्व शक्तिमान पर
मेश्वरानें आपल्या अपूर्व दयेनें आमचें संरक्षण
केलें या वरून त्याची उपकारस्तुती करण्या करि-
तां एक दिवस नेमण्याचा हुकूम घावा. हे वैसरा
य आणि गवरनर जनराल साहेबांचे कर्तव्य आहे.

आतां लढाई संपली, बंड मोडून टाकिलें आ
हे, जेथें सरकारच्या शत्रूंनी शेवट पर्यंत हानपा
य झाडलें तेथें आतां शस्त्रास्त्रांचा खडखडाट
ऐकण्यांत येत नाहीं, रणभूमीवर मोगली सैन्य
ठेवण्याचें आतां कांहीं अगत्य नाहीं, जिकडे तिक
डे पहिल्या प्रमाणें स्वस्थता झाली आहे, आणि
सर्व ठिकाणीं लोक आपापला उद्योग करूं लाग
ले आहेत. वैसराय आणि गवरनर जनराल साहे
बयांची अशी इच्छा आहे कीं, सर्व हिंदुस्थाना म-
ध्यें बृहस्पतवार ता० २८ जुलै त्या दिवशीं राणी साहे
बांच्या सर्व इमानी प्रजेनें या कारणा करितां ईश्वरा
ची स्तुति करावी व सर्व कामें बंद करावीं.

तरनामदार साहेबांचे असें म्हणणे आहे कीं,
विशेषें करून राणी साहेबांच्या सर्व ख्रिस्ती रयते-
नें सर्व शक्तिमान परमेश्वराला कृतज्ञता व स्तु
ती ही अर्पण करण्यासाठीं त्या दिवशीं एकत्र ज
मावें.

सदरहू दिवसा करितां कलकत्याच्या लार्ड बिश
पानें आपल्या आत्मिक अधिकारा खालच्या मंडळी
साठीं एक प्रार्थना तयार करावी, अशी त्यास विनं
ती करण्यांत येईल.

गवरनर जनराल इन कौंसल यांच्या हुकुमा वरून
(सही) डबल्यु० ग्रे हिंदुस्थानचे सरकारचे सेक्रेटरी
राइट हनरावल गवर्नर इन् कौंसल यांच्या हुकुमा
वरून. एच० यंग-सरकारचे सेक्रेटरी

मुंबई ता० २ जुलै सन १८५९
ज्ञा० द०

आगा इंग्रजीरीती प्रमाणें बनविली होती, आणि
बडे साहेबां करितां एक उत्तम आगा तयार केली
होती. त्याजवर त्यांस श्रीमंत दाजी साहेब किबे
यांणीं बहुत गुलाजानें नेऊन बसविलें, आणि
तेव्हां त्यांचे अनेक पसून खैरखुषीच्या गोष्टी झा
ल्या. त्या समयीं नाच सुरू होता, बडे साहेब यांणीं
ही नजर पाहून फार तारीफ केली. नंतर त्यां
स एक मानपत्र इंग्रजी तयार केलें होतें, तें सर्व
साहेब यांस विद्वान धर्म नारायण पं
डित यांणीं वाचून दाखविलें, आणि श्रीमंत दा
जी साहेब यांणीं आपले दोस्तास आपली य
दोस्त राहावी म्हणून इंग्रजी चाली प्रमाणें एक
पोशाख यांत आपली तसबीर बडे साहेबां
यांस दिली. नामदार बडे साहेब यांणीं असें भा
षण केलें कीं, तात्यासाहेब किबे यांणीं सरकार
चीं मोठमोठालीं कामें केलीं, त्याबद्दल त्यांचीं के
ल्यें कुटुंब रखमाबाई साहेब यांणीं ही
साहेब याचे मागें आपले आपल्या शहाणप
णानें आणि पोक्त विचारानें आपले घरीं का
म चालविलें, या बद्दल मशारनिल्हे यांणीं द्रुण
श्रीमंत दाजी साहेब किबे यांणीं खुद्द
साहेबांच्या पश्चात् आपल्या दुकानच्या
कामाचा वगैरे बंदोबस्त हुशारीचा ठेऊन
श्रीमंत महाराज साहेब होळकर यांची ही
संपादन विशेष केली, असें भाषण करून
रीती प्रमाणें पानफूल अत्तर गुलाब, दे
ऊन बडे साहेब यांणीं आपल्या स्वदेशीं
करितां रजा घेतली तेव्हां उभयतांस पोहों
चविण्याकरितां घेतली, तेव्हां उभयतांस गाडी
पर्यंत आला परंतु तो अवरून रजा घेतली आ
णि बडे साहेब यांची स्वारी आपल्या बंगल्या
गेली. नंतर बडे साहेब यांणीं आपले करि
तां श्रीमंत दाजी साहेब किबे यांस आपले

दस्तुरचें एक सर्टिफिकिट त्यांचे पदरीं राज
ठेऊन आपला सलाम सांगून पाठविला त्या
सर्टिफिकिटांतील मजकुराचा तरजुमा खाली
लिहितों—

"दाजी साहेब किबे हे कैलासवासी तात्यासा
हेब जोग यांचे चिरंजीव आहेत श्रीमंत तात्यासा
हेब यांचे कुटुंब यांणीं आपल्या खुषीच्या पुत्रा
नें आपल्यास चांगल्या प्रसिध्दीस आणिलें त्या
गंगा भागिर्थी रखमाबाई साहेब यांणीं तात्यासा
हेबांचे पश्चात आजपर्यंत असा आपला दुकानचा
बंदोबस्त राखिला होता त्या प्रमाणें आपणही ठेवि
ला आहे या दुकानचे दोन भाग आहेत एक गणे
शदास कृष्णाजी व दुसरा विठ्ठल महादेव—दाजी
साहेब हे माळवे प्रांतांतील अव्वल प्रतीच्या लोकां
पैकीं, हे एक आहेत आणि मशारनिल्हे हुशार व
अक्कलवान आहेत आणि या भागांतील सर्व राज
कीय प्रकर्णांतील चालचालणुके विषयीं बहुत
वाकीब आहेत. व होळकर सरकारचे आणि इंग्र
ज सरकारचे हे इमानी ताबेदार आहेत. आणि
हे बहुत प्रसंगीं सरकारास फार उपयोगी पडले
आहेत, व हे जो अधिकार व हुकूम देवितात.
तो सर्वकाळ इंग्रज सरकारच्या मर्जीत आहे त्या
करितां इंग्रज सरकारचे कोणते ही अफिसर
व माझ्या स्थापन होणारास आणि माळव्यांतील
अफिसरांस दाजी साहेबां विषयीं मी विनंती पू
र्वक तारीफ करितों."

(सही) राबर्ट नार्थ कोली हमील्टन
अजंट गवरनर जनरल

सदरहू मजकूर आपणांकडेस पाठविला आहे मा
र्शल बडे साहेब यांणीं या माळव्या प्रांतीं असा सर्व
काढून लवकीक... केला आहे कीं, त्यांची स्वारी
गेल्यापासून... ... ...

त्याविषयीं परंतु नवा गवरनर जनरल यांणीं ...
... ...

ज्ञानप्रकाश छा... ... ...

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० [illegible] जुलै सन १८५१ ई०

ज्ञानप्रकाश.

नामदार लार्ड इल्फिन्स्टन साहेब यांची स्वारी एथून ता० २१ मिनहूस अहंमदनगरास जाण्या करितां निघाली, त्यांणीं घोडनदीस तीन दिवस तेथेंच मुक्काम केला होता. आतां लार्ड साहेब यांची स्वारी नगरास गेली असावी.

आम्हीं सर्वांस असें कळवीत आहों कीं, सरकारानें ईश्वराचे आपण अभार मानण्या करितां जो दिवस मुकरर केला आहे तो आजचाच आहे. आम्हीं ऐकतांच असें ऐकिलें आहे कीं, एथील लोकांनीं श्री तुळशी बागेंत जमून श्री जगदीशाचीं अराधना करण्याचा विचार केला आहे.

मेहेरबान अरदेसर सेट खरशदजी आदि करून पारशी मंडळीनीं आजच सरजमसेटजी बारोनेट यांच्या आग्यारींत आज प्रार्थना करण्याचा बेत केला आहे असें समजतें.

सानफ्रानसीस्को पत्रावरून समजतें कीं, तारतरींतील क्यास्त्री बेपासून अमुर नदीच्या लवणापर्यंत आगगाडीचा रस्ता बांधण्याचा रूस सरकारानें बेत केला आहे. त्याप्रमाणें हा रस्ता तयार झाला तर हकीचे आरवातांच्या करील [illegible] जहाजे [illegible] चारविण्याची गरज रूस लोकांस विशेष नाहीं शी होईल.

या आरवातांतून अमुर नदीच्या [illegible] रूस लोकांचीं आरमारी जातात अमूर नदीच्या तिरावर हल्लीं धुनाहाजे [illegible] आहेत आ [illegible] ही समजण्यांत येतें कीं. रूस लोकांचीं २ [illegible] लढाऊ जाहाजें आली कडेस सिंगापुरावरून अमूर नदींत गेलीं.

कलकत्ता एथील [illegible] लेरीब [illegible] (न्याय करणारी मंडळी) चे प्रोसिडिंगावरून समजतें कीं, हिंदुस्थानच्या कंपनीचा सरकार लार्ड [illegible] ले यांणीं सदर अदालत आणि [illegible] कोर्ट अशीं एकत्र करण्या विषयीं हिंदुस्थान सरकारा तर्फ पाठविलें आहे, त्यांचा उतारा [illegible] कोंसलास पाठविला आहे.

जालन्यास माहामारीचा [illegible] झाला आहे. [illegible] रोज २० पासून २५ पर्यंत [illegible] लोक मरण पावतात परंतु गोरे लोकांपैकीं, एक रेजिमेंट ११ [illegible] पलटणींमात्र [illegible] व हीसांन गोरे लोकांत पसरेल अशी भीती उत्पन्न झाली आहे.

एथील [illegible] कमिटीचें काम [illegible] [illegible] आलें आहे.

म्युनसिपल कमिटीचा अकट एथील रयतेनें मान्य करून रस्त्याची दुरुस्ती काय झाली आहे, या [illegible] कडे कमिटीचा पैसा शिलक असतां देत नाहीं. याचें कारण कळत नाहीं.

[illegible] नप्रकाश कर्ते महाराज — विनंती विशेष [illegible] पर्लें सदरपत्र वाचल्याने फायदे किती होतील हे सकयत नाहीं. सांप्रत्या ईश्वरानें सदर निर्माण केलें त्यांत [illegible] ह्यांत कोणते ठिकाणीं कोणते देश व नगरें वगैरे [illegible] [illegible] आगा आणि कोणते देशांत काय झालें व होतें या [illegible] अनुभव स्वत. सिद्धच होय असें हें पत्रद्वारे [illegible] [illegible] पासून परंपरागत अज्ञान वडील असे [illegible] [illegible] आम्हीं करूं हे म्हणणे यांचे निरशा [illegible] [illegible] गलें पाहिजे याचा विचार समजून जे [illegible] बर वागण्याचें कितेक अर्थानच होऊन [illegible] [illegible] अनेक कळा कुशळता विद्याभ्यासें [illegible] [illegible] त्यापासून किती फायदे हें [illegible] [illegible] नवीन व [illegible] रचना इत्यादि ज्ञान [illegible] सुलभ उपाय म्हणूनच या पत्रास [illegible] [illegible] म्हणणें बरोबर आहे.

[illegible] असे एकप्रकार ऐकिला कीं, कायदे [illegible] केले याच्यापूर्वीं दंड म्हणजे सरकारी [illegible] नोकरास चाकरी सोडूं नये असे बद्दल [illegible] ना पास नमस्कार आणे दंड देण्याचा हुकूम [illegible] [illegible] त्याने विनंती कायदे प्रगट झाल्या [illegible] [illegible] झाले सबब माफी असावी पर [illegible] [illegible] कारणाने त्याने चाकरी सोडून दुसरे [illegible] पाहिला कर्म धर्म संयोग त्याजला [illegible] [illegible] रोजगार जास्ती लागला असून (म [illegible] पुढें म्हणति सरवया त्याग नकरीं आम्हीं [illegible] दिसविगा बहुपरींत भापीरे आम्हीं [illegible] र शिरीं कान्हपशिरीं विराजूं [illegible] मानें परी [illegible] तुझी [illegible] विवरे) या प्रमाणें [illegible] स [illegible] ताचे द्रागचा सांभाळ केला पाहिजे.

श्रीमंत राजी साहेब किबे [illegible] या शहरा [illegible] वकार मोठे असून पूर्वीहून सरकारचे पर [illegible] आहेत [illegible] जातीने सर्व कळा कुशळतेंत युक्त [illegible] [illegible] व्यवहारादिक चालविण्याचे कायदे व नियम बांधून दिल्याने व पदरची मंडळी इमानी [illegible] [illegible] त्याजला फार परिश्रम पडत नाहीं त्याचे ये- [illegible] सांचे माफक पर्गही उत्तम प्रकारच [illegible] [illegible] [illegible] ची वगैरे [illegible] दीप [illegible] पद्यचे म [illegible] णें आहे ते योग्य जाणीचें [illegible] असल्यानें [illegible] किकास [illegible] प्रमाणे [illegible] कुत्तांनी [illegible] जल्या बराबर हजर होऊन त्यांर [illegible] तो प [illegible] काम करावें व [illegible] आ [illegible] खुपीनें दोन पटका ज्यांनी न [illegible] केलें [illegible] काम गाराचा या प्रमाणे नियम केला हा [illegible] [illegible] षित झालों, कारण असें झाल्यांन [illegible] [illegible] ही बराबर होऊन प्रातःकाळी सायंकाळी ब्रह्म [illegible] करण्यास रिकामपण हेमोठें दुस्तर पाहून कले [illegible] न कांहीं कमी होणार आहे न होण्याविषयीं [illegible] [illegible] चें आहे श्रीमंत जाणणारे असल्याने [illegible] प्रथम कलम रविवारी सुटी असावी म्हणजे कार्य होईल कीं, त्याजला आठ दिवसाचे परचे [illegible] हण्यास ठीक व सणाच्या [illegible] असाव्यानिसरें असें कीं, लिहिण्या खेरीज [illegible] त्यांचें काम दुस- रे त्यांचे हातून न घेता झालेले [illegible] मात [illegible] त्यास ही फार फार होऊं नये.

[illegible] आमचें सरकार जातीनें कांम पाहू लागल्या पासून कितिकांस आनंद झाला व कितिकांस दुःख ही झाले असेल आपले पर पाहून वाल्यांत [illegible] [illegible] नहा याबर नजर पुरविली हे गैर [illegible] [illegible] पूर्ण आमचा संतोष आहे असे [illegible] [illegible] [illegible] न पाहिल्यास आम्हां सारिखे [illegible] [illegible] रयतेचा तोटा आहे हें जाणून सरकारांनी हमेश [illegible] [illegible] जिनकें कांम [illegible] [illegible] नितकीच गरीब लोकांची नुकसान आहे.

[illegible] एक ब्राह्मणाची स्त्री [illegible]

शीं लग्न होती तिचा मुलगा आठ वर्षांचा असून त्याने मातुश्रीस सांगीतलें कीं, माझि पायांत [illegible] देन जाऊं नको असे दोन चार वेळा सांगीतलें [illegible] रून मांगा कडून पोरगा व नवराही मारला आणि आपण शिपाया बराबर जात असतां [illegible] रांनीं धरून आणीन असें वाईट कर्म न [illegible] या करितां त्यांची या शहरांत हमेश मिरवणूक नि[illegible] पत जाईल असें ऐकण्यांत आलें कोणी गज[illegible] भूषणे ही होतील असे म्हणतात. पाहा हें कर्म [illegible] त गोष्टीत ऐकिलेंनें हल्लीं प्रत्यक्ष झाल्याचें ऐकण्यांत आलें असें कर्म पंनास वर्षांचे पूर्वी झालेलें ऐकण्यांत आले त्याचा विसर बुद्धिलांस न व्हावा म्हणून नव हें झालेंसें वाटतें.

[illegible] काणाचें नांव व कोणीं मजकूर सांगीतलें [illegible] हें सांगवत नाहीं परंतु पूर्वीजसा होनाचा पर्जन्य पडला तसा हल्ली गहूं व चण्याचा पाऊस पडला हे मोठें आश्चर्य आहे.

एथील सरकारची पाहण्याची बारकी व कोणी उपयोगी पडला यावर नजर ज्याचे वडिलांनीं सरकार पदरीं काम केलें त्याचे मुलाचा संभाळ करावा हें पाहणे फार असे कोण सांगे शहांत असेल ते वाटत नाहीं पाहा धोंडो केशव याज कडे [illegible] दफ्तर देशमुखीचें काम असून ते सरकारा[illegible] णाजवळ येऊन वारले, त्यांजला बारा वर्षे होऊं नगेलीं. परंतु सरकारानी स्मरण ठेऊन त्यांस बोलाऊन धेतलें [illegible] दिवसा पासून च्यार भेटी झाल्या [illegible] कडे कामही [illegible] कोणते सांगत असें [illegible].

कनिष्ट बंधूने हिमायतीच्या कामगार [illegible] डील वुधूची कचेरीस गेले [illegible] कशी का च होईल. ही [illegible]

मी [illegible] मजकूर लिहि [illegible]

[illegible] निंदेचा नसून कोणाची निंदा लिहिण्याचे इछिंत नाहीं माझे लिहिण्यांत निंदा परशब्द कदाचित असतील तर त्याचे स्तुतीपर झालें पाहिजे व जेथे [illegible] वैनी कमी असेल तेथें पूर्ण करून घ्याने [illegible] त आहे.

[illegible]

आम्हास असें समजलें आहे कीं, रेल्वेचे गाडी खाली ४ दिवस नेराळच्या जवळील रस्ता विघडल्यामुळें [illegible] जाण्याची मनाई एथून झाली होती ती आज [illegible] सून पुन्हा पूर्ववत आणार आहे. या आग गाडी [illegible] तिसऱ्या प्रतीनां पूर्वी शंभर [illegible] भरीत होते तसे न करा[illegible] एथील रेलवे [illegible] आहे व ही तिसऱ्या प्रत [illegible] कमी [illegible] अमुक व भरावे असा ठराव [illegible].

वेळगांव ता० १२ जुलै — एथे पाऊस बराच पड[illegible] आणि कितीएक रस्त्या बराबर [illegible] होतीं त्यांत पाणी शिरून नाश झाला, [illegible] फिसा नजीकच ओढा आहे [illegible] ची दोन मुले वाहत असतां [illegible] त्यामुळे [illegible] ील एक मूल मात्र जिवंत बाहेर काढिलें.

[illegible]नारा ता० १२ जुलै — तालुके खानापूर एथील [illegible]धाजी पाटील, रामजी पाटील मौजे [illegible] सखाराम नारायण गुळवे यांणीं खोटी पावती [illegible]ल्या वरून जुडिशियल असिस्टंट यांणीं दर [illegible]कास दीड वर्षांची शिक्षा ठरविली होती त्या बद्दल सर्वांनी अपील केल्यामुळें गुन्ह्याची शाबि[illegible] ताहीं, सबब सदरहू शिक्षा मेहेरबान रोज साहेब यांणीं रद्द केली. पुरे गांव आणि हेलवाक [illegible] यील [illegible] धर्म झाले. गु० स०

[illegible] ता० २० जुलै पासून पर्जन्य खूप पडून [illegible] होऊन अजारही कमी होत चालला आहे.

मद्रास सरकाराने करनाटकच्या नबाबाचे [illegible] नामे गवरमेंट [illegible] किती काय की [illegible] ८०००० किमतीस खरेदी केले त्या राजमंदि[illegible] तील सदरहू नबाबाचे सोन्याचे सिंहासन [illegible] आसनें [illegible] २४०० हजार रुपयांस [illegible] आणि त्या सिंहासनावर चढण्यास [illegible] २४ [illegible] भोस विकली यावरून या [illegible] करनाटक नबाब यांचे ऐश्वर्य केवढें असा[illegible] [illegible] अनुमान होईल तरी आमच्या [illegible] सिंहासने कुठली म्हणजे खुर्च्या यां[illegible] [illegible] आमचे येथील बडाई [illegible] [illegible] किमतीच्या सिंहासनावर [illegible] [illegible] मोठेपणा आहे असे समजत [illegible] पर [illegible] याची योग्यता ज्ञानावर आहे, [illegible] [illegible] नाहीं

ख्रिस्ती धर्म ज्याणे प्रवृत्त केला त्याचे [illegible] व [illegible] हा धर्म मूळ [illegible] धर्मावरून झाला आहे एसूख्रिस्त हा [illegible] [illegible] होता परंतु त्याणे आपले [illegible] [illegible] मान ठेऊन त्यातील कांहीं [illegible] [illegible] गोष्टी वर्ज करून नवेम[illegible] [illegible] या एसूख्रिस्ताचा जन्म [illegible] तील [illegible] शहरांत झाला [illegible] ख्रिस्ती [illegible] पुण्यभूमी समजून [illegible] करावया करितां [illegible] कोसावरून [illegible] त [illegible] मजकुरी [illegible] दिवशी [illegible] हूजागी सुमारें तेरा हजार ख्रिस्ती लोक [illegible] यात्रा जमली होती [illegible] लिहिण्यावरू[illegible] ण एकतर ख्रिस्ती लोक यात्रा वगैरे कर[illegible] चा अधिकार करीत असतात त्याच [illegible] ल लोक यात्रा उपोषणे करितात. दुसरे [illegible]

[illegible] या लोकांची फार भक्ती आहे. [illegible] [illegible] व रशिया सरकार यांची [illegible] [illegible] झाली आहे. याचे कारण मुख्य हेच की [illegible] हे [illegible] त्या राज्यांत अ[illegible] आणि रूम [illegible] भर [illegible] मुसलमान [illegible] [illegible] तें सरकार ख्रिस्ती [illegible] करी पासून [illegible] [illegible] पीडा फार होते ती होऊ नये [illegible] माफ करावा म्हणून रशियाचे सरकाराने [illegible] मचे सरकारास सांगितलें तें न ऐकि[illegible] मुळे मागेरूस व रूमशाम यामध्यें लढाई [illegible]

लखनौच्या सरहद्दीतून एक पत्र लखनौ [illegible] नामे वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध झाले आहे [illegible] वरून समजते की, लखनौ आणि नेपाळच्या सरहद्दीवर पाऊस फार पडत आहे असा [illegible] वर्षांत पडला नवता असें [illegible] नदीच्या पलीकडेस पाणी [illegible] पर्यंत पसरले आहे तेणेकरून रस्ता [illegible] झाला आहे. आणखी तेथील [illegible] पसरून पुष्कळ लोक मरत आहेत [illegible] यांस पूर्वी हिवताप लागून ते बरे झाले होते परंतु तेंचदुखणे पुन्हः [illegible] होतां व दुसरे कडून [illegible] आली आहे कीं, ते मरण पावले.

कलकत्त्यातून ता० १[illegible] मिनहूचे वर्तमान [illegible] [illegible] नामे [illegible] आहे त्यांत ने[illegible] कडील कांहीं बातमी आली नाहीं. असें [illegible] लिहिले आहे तेव्हां ही गोष्ट खरी [illegible] खोटी [illegible] समजण्यास आधार सांपडला नाही [illegible] मजकुरावरून सरकार बेजनरल [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] नाही [illegible]

[illegible] दक्षिण [illegible]

आमचे समजण्यांत असें आलें आहे कीं,
रकारानें नवीन ठराव असा केला आहे कीं,
जो अमलदार आपले हाताखालचे नवकरां-
स कांहीं अपराधा बद्दल सस्पेंड करील त्या-
च्या पगारापैकीं त्यांस एक चतुर्थांश त्यास दे
ऊन बाकीचे तीन हिस्से अमानत ठेवावे, आ
णि जर करितां त्यांतून निर्दोषी ठरला तर त्यां
स तो राहिलेला पैसा द्यावा, आणि त्याचे कामा
वर त्या अमलदारानें जो कोणी नेमला असेल
त्याचा पगार त्या अमलदारानें जर तो बडत
र्फ झाला तर त्यास द्यावा जर तो निरअपरा
धी ठरला तर त्यास पगार त्या अमलदारानें द्या
वा असा ठराव झाल्याचें समजतें. हा ठराव
होण्याचें कारण इतकेंच दिसतें कीं, अमल
दार लोक नवकरांस अमानत करतात त्यां
स पगार मिळतो, शेवटीं एखादा निर्दोषी
ठरून तो आपला पगार सरकाराजवळ
मागतो तेव्हां त्यांस मिळणें तर वाजवी आहे
यामुळे सरकारास येखादे समयीं करतेच्या
कलेकटरानें जसा एक मामलेदार २२ महि-
ने अमानत करून ठेविला शेवटी मोठ्या क
ष्टानें त्या कलेकटराचा जबाब घेऊन त्या
मामलेदारास कामावर नेमीलें, आणि त्याचा
पगार सदरहू कलेकटरा यासूनच घेऊन त्या
मामलेदारास देण्याचा हुकूम सरकारानें फ
रमाविला. कदाचित आशा कारणानें सदरील
हुकूम झाला असावा असें दिसतें.

इंदूर— ता॰ २६ जुलै श्रीमंत माहाराज तुको
जीराव माहाराज होळकर यांची स्वारी तमी
साहेब रुक्षा ऊन महेश्वरास गेली आहे,
त्यां विषयीं ऐकण्यांत आहे कीं, माहाराज
साहेब हे तिकडेस कांहीं महिने राहणार आहेत.
एथे दोन चार पर्जन्य चांगले पडून हवा थंड
झाली आहे. मेहेरबान सेक्सपीयर साहेब ता॰ १
अगष्ट रोजीं ब्रजरेंगढाहून कूच करून बुंदेल
खंडांत टेहेरी वगैरे ठिकाणीं जाणार आहेत. आं
तां अशी बातमी कळली आहे कीं, श्रीमंत माहा
राज शिंदे अलीजा बाहादूर यांची स्वारी गुणे मु-
कामीं मेहेरबान सेक्सपीयर साहेब यांस सा
मोरी गेली होती; परंतु त्याचे पूर्वीं मेहेरबान सेक्स
पीयर साहेब हे गेले. माहाराज साहेब यांची स्वा
री तीन दिवस राहून परत जाणार होती मु
तचे छावणींतील बंगले बंडवाल्यांनीं नाश
करून टाकिले, त्याची दुरस्ती होऊन कामें तयार
झालीं आहेत

ता॰ ३ जुलईस राणीगड एथे हापक्यास्ट
मरे याणें एका मुसलमानास मारिल्या बद्दल
मोकदम्याची चौकशी होऊन त्याजवर अपरा
धाची शाबीत होऊन त्यांस बानेकुरा एथें फा-
शीं दिले असें अबझरवर आधारें समजलें-
आहे.

अम्हांस असें समजलें आहे कीं, कानपूर एथें कोर्ट मारशल भरून त्यांत १२ ज
णांचे लोकांनीं फिसाद केल्याबद्दलची चौकशी
होणार आहे.

मुंबईखात्यांतील ४६, ५१ आणि ९२ यांती
न राणीच्या पलटणी मुंबईखात्यांतून बंगाल
खात्यांत भरल्या आहेत.

इसणें गांवांतील हिंगोली एथें शीवरस साहेब
यांस एक शिकारी हत्तीची जरूरी आहे. आ॰ द॰

आम्हांस बेळगांवच्या मित्रानें फार दिवसानें पंत्र ता० २५ जुलईचे पाठविलेलें पावलें त्यांतील मजकूर येणें प्रमाणें.

बेळगांव मधें उमेदवारांचे परीक्षे करितां कमीटी नेमिली आहे त्यांत मुख्य सरपंच लेस्टर साहेब दफ्तरदार, मुनसफ, मनशातर हेड अकौनटेंट, आणि कानडी पंतोजी असे मेंबर आहेत, उमेदवार २५० होते, त्यांतून फक्त १५० पसंत करतील असा अदमास दिसतो ए० आठ दिवस अहोरात्र परजन्य पडत आहे हा पिकांस फारच नुकसानी झाला असे म्हणतात मेहेरबान असिस्टण पोलिटिकाल यजंट साहेब हे कागवाडास जमाबंदी करितां गेले कोल्हापुरास सदर अमिनीच्या जाग्याचा पगार १५० रुपये त्यावर महाराजांचे खासगी दिवाण रा० रा० बाळाजीपंत गोखले यांस नेमीलें त्यांच्या जाग्यावर इचलकरंजी येथील १२५ रुपयांवर कारभारी या प्रमाणें नेमणुका झाल्याचे समजतें.

किरकोळ— खानदेश जिल्ह्यांतील टंगो डयाचे मुनसफ यांस कर्ज आहे असें सरकारच्या नजरेस आल्यावरून त्यांस कांमावरून काढून टाकून त्या कांमावर हेड क्लार्क यांस नेमून त्या हेड क्लार्कच्या जाग्यावर शिरस्तेदार नेमून दुय्यम शिरस्तेदार यांस अव्वल शिरस्तेदार नेमणार. खानदेशचे दफ्तरदारीच्या कांमावर बेळगांवचे दफ्तरदार नेमून तेथील बेळगांवास नेमणार अशी वर्ता आहे— येथील जडज्याकडील दुय्यम मोरो जनार्दन यांची सदर अदालतींत जागा खाली असल्या मुळें त्या कामावर त्यांस येथील जडज्य साहेब परत पाठविणार असें ऐकण्यांत आलें आहे— पुणें जिल्ह्यांतील अवमरी पेट्याचे माहालकरी अजनराजी आबाजी लकडे यांस खानदेश जिल्ह्यांत ममलेदारीची जागा बहुत करून मिळणार आहे या प्रमाणें बातम्या आहेत.

जनरल आरडर— २१ सावे स्वार पायदळ पलटणींतील, इदु मोडीया जमादार यांस गैन्याक धोंडनाईक याणें पेनसन घेतलें त्याचे जाग्यावर सुभेदार नेमीलें— हवलदार मेजर गोकलशिंग यांस ठाकुरशिंग नवकरींतून काढून टाकिला त्याचे जाग्यावर जमादार नेमीलें जमादार शिवदीन गौळे यांस सुभेदार नेमीलें कलर हवालदार लक्ष्मणशिंदा यांस जमादार नेमीलें— जमादार शेक महंमद यांस सुभेदार नेमीलें— कलर हवलदार रामदीन यांस जमादार नेमीलें— या प्रमाणें २ रे पलटणींतील कलर हवलदार झील सांवत यांस रामजी जाधव बडतर्फ केला त्या जाग्यावर जमादार नेमीलें— १ल्या पलटणींतील जमेदार सुभानजी गुळे यांस नायब रिसालदार आणि कोठी दफेदार यांस जमादार नेमीलें—

२ दुसरे पलटणींतील जमादार ज्यवाहिरसिंग यांस नायब रिसालदार— आणि कोठी दफेदार माहादु फरदारे यांस जमादार नेमीलें—

पोष्टमास्तर जनरल मेहेरबान लैटण साहेब यांणीं सर्वांस कळण्या करितां अशी जाहिरात दिली आहे कीं, बंडाचे समयीं खालीं लिहिलेलीं पोष्ट अफीसें बंद पडलीं होतीं तीं पुन्हा चालू झालीं आहेत तीं—

बेवरा	आगरा.
साजापूर	देवास

हे पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांनीं छा०

श्री० तात्या साहेब सांगलीकर यांस मुकत्यारी बाबद सांगली ता० १२ जुलै पर्यंतची खबर ज्ञानप्रकाशास.—

श्रीमंत भाऊराव तात्या साहेब सांगलीकर यांस ता० १२ मिनहूस आपलें सांगली संस्थान यांस आपल्या दौलतीची सरकारानें मुकत्यारी दिली त्या समयीं मेहेरबान क्यापटन आंडरसन साहेब बाहदूर असिस्टण पोलिटिकाल येजंट यांची स्वारी सांगलीस या समारंभास आली होती तो अधिकार देतेवेळेस साहेब मवसूफ यांणीं भाषण केलें तें येणें प्रमाणें.

आबाराव साहेबांचे तीर्थरूप श्रीमंत चिंतामणराव आपा साहेब हे एक कंपनी सरकारचे कदिम पूर्ण दोस्त होते. म्हणून जेव्हां ते हल्ली झाले तेव्हां आबाराव साहेबांचें वय १२ पासून १२ वर्षांचें होतें, यास्तव सरकारांनीं आपले तर्फे जे कारभारी नेमले त्यांणीं दौलतीचे कारभारी श्रीमंत कैलासवासी हरीहरराव नारायणराव साहेब लागू व श्रीमंत कोन्हेरराव आपा साहेब शाहापूरकर यांच्या अनुमतानें वागून दौलतीचा बंदोबस्त चांगला ठेवावा अशी व्यवस्था केली त्यांस आज सुमारें ८ वर्षें झालीं व हल्लीं आबाराव साहेबांचें वय व विद्या दौलतीच्या नरदाणाजोगी झाली म्हणून सरकारांनीं दौलत स्वाधीन केली आणि आबाराव साहेबांनीं सदरहू दौलतीचें संरक्षण यथान्याय करावें द असें करार केलास मार्गीं चिंतामणराव आपा साहेब यांणीं आपले कुटुंबाचे माणसांस व पदरचे माणसास दिलें होतें। तशीच करारसंपदा संरक्षणा करावी या प्रमाणें भाषण केलें या नंतर श्रीमंत आबासाहेब यांणीं प्रत्युत्तर खालीं लिहिल्या प्रमाणें दिलें.

इंजानीबांचे स्वाधीन दौलतीचें आधिपत्य सरकारानें केलें, येणें करून इंजानीबांस बहुत खुषी हासल झाली व इंजानीबांचे तीर्थरूप सरकारचे कदिम व पूर्ण दोस्त त्या कारणास्तव सरकारांनीं ते हक्क होताच दौलतीची वहिवाट आपले नजरे खालीं चालविली येणें करून रयतेस अबादी झाली व इंजानीबांचें अज्ञान दशेमुळें नुकसान व्हावयाचें तेंही झालें नाहीं या विषयीं सरकारचे उपकार इंजानीबद्दल फार मोठे आहेत आतां दौलत इंजानीबाचे स्वाधीन केली ही मोठी मानाची गोष्ट आहे. परंतु यांत जोखीम फार याकरितां त्या जोखिमास इंजानीब पात्र आहेत असें क्रियेचे मर्वास दर्शविण्याची इंजानीबांची उमेद आहे, ती परमेश्वर सिद्धीस नेवो व ज्या गोष्टीपासून रयत लोकांस फायदा आणि दौलतीची अबादी होईल त्या गोष्टीस आश्रय देण्याचा इंजानीबाचा खरा इरादा आहे व सर्व घरच्या माणसांचें त्यांच्या मानमरतबा प्रमाणें किंचित न्यूनाधिक्य न पडतां संरक्षण खास केलें जाईल.

अशा प्रकारचें भाषण करून दौलतीचे कामाचा चार्ज घेतला. नंतर अत्तर पान सुपारी वगैरे होऊन सभा विसर्जन झाली. सभेमध्यें श्रीमंत विनायकराव भाऊ साहेब उभयतां चिरंजिवांसह वर्तमान होते व सर्व शिलेदार कारकून वगैरे सुमारें पांच साहा हजार मंडळीचा समुदाय जमला होता लोक फार खुषी झाले बाळकृष्ण मल्हार कारभारी व बळवंत सखाराम मोने हे सरकार तर्फेच्या मंडळी पैकीं, होते दुसरे कारभारी रामचंद्र सखाराम हे हिशोबाचे कामा करितां बेळगांवास गेल्यामुळें सभेंत हजर नव्हते व श्रीमंत कोन्हेरराव अणा साहेब हे प्रकृती स्वस्थ नसल्यामुळें आले नाहींत त्यांचे चिरंजीव हे होते आतां सिवाय नजदूर मा-

पुरवणी.

मागाहून लिहून कळवूं. हे विनंती.

(सही) एकसांग
शीकरमामल

तारीख १३ जुलै.
सन १८५९ इसवी.

मंदोसर येथून आलेल्या पत्रांतील मजकूर.— श्रीमंत राजेश्री बाबासाहेब आपटे सरसुभे माळवा यांची स्वारी भेरवगड येथें राहण्यास गेली त्या अवस्थेंत मजकूर शहर दिकदारींत आहे कारण येथें दंगे वगैरे झाली होतीं तों सरसुभेसाहेब यांचा स्वारी मेहेरबान कीटन साहेब यांजबरोबर येऊन मोडली तेव्हां पासून दंगा वगैरे कांहीं नव्हता हल्लीं नानादर्डे नगरवाले येथें येणार आहेत म्हणून ऐकिलें व त्यांणीं आपले मनाचा निश्चय केला आहे कीं, राजेश्री बाळाजी महादेव लेले फौज अपसर येथें आहेत तोंपावेतों येणार नाहीं याचें कारण काय तें समजत नाहीं पूर्वीं बंडाचे समयीं येथें होते तेव्हां पळून गेले आतां तोंड दाखवायास येथें येत आहेत. लोकांले धोंडे पडतात काय होईल तें पाहावें येथील वस्ती मोडत चालली होती सावकार यांणीं शिंदे अलीज्या बाहदूर यांस अर्ज केले आहेत कीं, नाना न येवो अशी सर्वांची इच्छा आहे. आमचे शिंदे सरकारांत अंदाधुंदी कारभारी आदिकरून मंजुरी करितात.

मेहेरबान सर राबर्ट होक्स स्पीयर साहेब ग्वाल्हेरीकडे चालते झाले याचें कारण समजत नाहीं. साहेब मजकूर यांणीं सरसुभे यांस दोन हत्ती आतेवेळेस दिले हें ऐकून बहुतांस संतोष झाला.

इंदूर येथें अफूचे पेटीचा भाव १०० रुपये मंदा झाला आहे.

मिती आषाढ वद्य ७

(सही) आपला मित्र मंदोसरकर रहिवासी

विलायतचा डांक ता० १५ जूलै पर्यंतचे वर्तमान घेऊन निघाली ती येथे ता० २८ जुलईस येऊन दाखल झाली त्यांतील हकिकतीचे मजकूर.

फ्रेंचानी मिनीसी ओ नामे नदी उतरून आपले हेडक्वार्टर वालीजी ओ नामे ठिकाणीं गेले आहे. आस्त्रियन बरोबर फ्रेंच आणि सार्डिनियन यांचे फौजेची दुसरी लढायी झाली. उभयतांकडील मेले आणि जखमी झाले व धरले गेले मिळून ३०००० लोकांची संख्या गणना झाली आहे. ह्या लढाईत सोलफरीनो जागीं झाली नंतर तसेच हे एकत्र झालेलें सैन्य पुढें जाऊन आस्त्रियन बेकीं किल्यांस टाकून गेले होते ते त्यांणीं आपल्या हस्तगत करून घेऊन फ्रेंच मिन्सिओ नदी उतरून पलीकडे गेले ते जर्मनीचा मुलुखांत शिरले असें आपण समजत आहों असें प्रुशिया सरकारानें फ्रेंचाच्या बदशाहास कळवून फ्रेंचास प्रतिबंध करण्याकरितां अपर न्हैन नदीवर एक जर्मन फौज जमा करण्या विषयीं प्रुशिया सरकारानें जर्मनीच्या डायट सभे मध्यें बोलणे चालविलें आहे प्रिन्स निपोलियन याच्या हाताखालीं टस्कनी मध्यें जी फौज जमली होती ती तेथून निघून पर्मा येथें गेली आहे शालीन्स या ठिकाणीं जें फ्रेंच लष्कर आहे त्यांस इटाली मध्यें जाण्या विषयींचा हुकूम आला आहे. मोडिनाचे संस्थान सार्डिनियाच्या राजानें आपल्या मुलुखांस जोडले. बोलोगना येथील मुख्यत्व हीं स्वीकारण्या विषयीं तेथील लोकांहीं सार्डिनियाच्या राजास विनंती केली होती, परंतु त्यांचे बोलणें त्याणें कबूल केलें नाहीं. व इटाली मध्यें त्याणें असा जाहीरनामा प्रगट केला आहे कीं, आस्त्रियन लोकांस इटाली मधून अगदीं पुर्ते पळून हाकून दिल्यावर मग इटाली मधील संस्थानचीं एकरूप राज्य पद्धती ठरविण्याचा

मोकळीक दिली जाईल. रोम एथील पोप (म्हणजे क्याथोलिक मताचा अध्यक्ष) यांच्या मुलुखांत ही दंगा चालला आहे व रोम एथील लोकांहीं आपलें मुख्यतसार्डिनियाच्याच राजास देण्या विषयीं एकदा यत्न केला. स्वेझच्या इस्मनसंज बळ खंदक खणण्यास परमानगी देण्याची इजीपटचे बादशाहास सांगीतले परंतु त्याणें नाकबूल केलें आहे.

होमन्युज नामे पत्रावरून विलायतची खबर ता० ४ जुलैची अशीसमजते कीं, फ्रेंच्यानें आस्त्रियन बराबर लढाई केली त्यांत रक्तश्राव फार झाला त्याचा नपशील.

जखमी झाले व मारलेगेले	४५०००
कैदी केले	४७०००
बाकुटे मिळाले	३०
तोफा मिळ ल्या त्या	१२०

येणें प्रमाणें फ्रेंच आणि सार्डिनियन फौजेने आस्त्रियनांच्या फौजे बरोबर सतत १६ तास पर्यंत २४ मैल जमिनीवर युध्य झालें या युध्या विषयीं निरनिराळीं वर्तमाने आली आहेत. फ्रेंच सरकारानें असा हुकूम केला आहे कीं, पंधरा दिवसाचे आत लहान मोठे ७०००० हजार जोडे तयार करण्या विषयीं ताकीद केली आहे या लढाई मुळें व्यापारास धक्का बसत चालला आहे असें दिसतें कारण लिवरपूल नामे शहरांत कापड बनविण्याचे मोठाले कारखाने आहेत तेथें स्टीवन्स नामे एका व्यापाराने १०००००० लक्ष रुपयाचे दिवाळे काढले याचा व्यापार चहुन करून मुंबई बरोबर होता. धूम०

अलहाबादचे व्यापारी वर्तमानपत्रांत फ्रेंच लोकांचा बादशाहा लुईस नेपोलीयन हा इटाली देश स्वतंत्र करण्याचे निमित्याने इतर लोकांस हल्ली जे युरोप खंडातील युध्य करण्या विषयीं विधावीत आहे. याचे कारण असें लिहिलें आहे कीं, तो बादशाहा आपल्या तारुण्य अवस्थेंत इटली देशांत फिरत असतां त्या देशांतील गुप्त मंडळीशीं आणें सहवास केला. आणि एक दिवशीं ती मंडळी एकत्र जमली असतां त्याणें त्यांज पाशीं अशी शपथ वाहिली कीं, इटली देश स्वतंत्र करण्या विषयीं माझ्याने जितका यत्न होईल तितका मी करीन परंतु मला यत्न करण्याचे सामर्थ्य असतां जर मी न करीन तर या पैकी कोणी ही लोकांनीं माझा प्राण घ्यावा असी शपथ घेतली.

तो फ्रेंच लोकाचा बादशाहा झाल्यावर त्यांस सदरहू शपते विषयीं लोकांनीं कितीएक प्रकारें त्यांस स्मरण दिले परंतु ती त्याणे पुष्कळ दिवस पुरी केली नाहीं म्हणून त्यांस मारण्या विषयीं पुष्कळ वेळा बेत झाले ते सर्व इटालियन लोकांनीं च केले होते.

परंतु हल्लीं सदरहू शपतेचें स्मरण करून तो बादशाहा इटली देश स्वतंत्र करण्यास प्रवर्तक झाला आहे त्यापेक्षां इटालियन लोकांचे मनांतील वाकडेपणा जाऊन ते सर्व त्याचे इष्ट होऊन त्यांस मदत करीत असतील असें आम्हांस वाटतें. मुंबईसमाचार.

इंग्लीशम्यान पत्रांत गोरे शिपायांचे बडतर्फी विषयीं मजकूर लिहिला आहे तो येणें प्रमाणें

गवरनर जनरल साहेब यांणीं आलीकडे कंपनीचे फौजेंतील गोरे लोकांस बडतर्फी देण्याची परमानगी दिली आहे ही संपूर्ण फौज घालविल्या प्रमाणेंच आहे त्यांतील गोरे लोकांनीं जागोजाग बंडनपणी घेतला या त्याचा तपशील येणें प्रमाणें

[illegible] केल्या तुकड्या पैकीं, ५२ शिपायांनीं

पुरवणी.

प्रयागास बंडतर्फी घेतली, व कलकत्त्यास ७२ लोकांनीं बंडतर्फी घेतली व लखनौ एथील स्वारांच्या पलटणीच्या दोन तुकडयांपैकीं, १० स्वार मात्र राहिले आहेत.

कलकत्ता एथें राहिल्या लैट स्वारांच्या दोन तुकडयांपैकीं ९० स्वारांनीं बंडतर्फी घेतली; [illegible] त्यांतील हुद्देदारांस दर पलटणीस १५० अथवा २०० मनुष्यांहून अधीक स्वार राहतील असें वाटत नाहीं. व तोफखान्यापैकीं, तर निम्मेही राहतील असें दिसत नाहीं या प्रमाणें सरकारानें गोरे लढाऊ लोकांस जाऊं दिलें आहे, म्हणून एका ठिकाणास पुष्कळ मनुष्यें एकत्र न जमूं देण्या बद्दल खूप बंदोबस्त राखून या बंडतर्फी केलेल्या लोकांस एकदम विलायतेस पोंचविण्यास [illegible] एकदम आणिलीं पाहिजेत.

[illegible]ल खात्यांतून सुमारें ५००० गोरेलोक बंडतर्फी घेत आहेत असें समजलें पाहिजे.

अशी चांगली व लढाऊ फौज आपण होऊन [illegible] ही दुःखकारक गोष्ट आहे.

पंढरपूर—सालमजकुरीं येथील आषाढीचे यात्रेस सुमारें साठ हजार यात्रेकरू लोकांचा समुदाय जमला होता. श्री विठोबाचे दर्शनाचा व तसाच भामटे चोर वगैरे यांचा एथील पोलीस अमलदार सदाशिव रघुनाथ जोशी याणीं फार चांगला बंदोबस्त ठेविला होता. व यात्रा फार न सोसोन ती थोडे दिवस राहिली. कारणानें धान्य वगैरे जिनसांची बरीच स्वस्तता होती ती अशी, कणीक तीन पैसे शेर, तांदूळ सात पैसे शेर, हरभरे दर रुपयास सात पायली व तुरीची डाळ साहा पायली असून साखर चार रुपये मण व गूळ एक रुपया दोन आणे मणाप्रमाणें दर होते यात्रेचे दिवसांत आकाशांत अभ्रें नेहेमी दाट जमलेलीं असून पावसाचे फारच थोडे थोडे थेंब पडत व हवा अतिशय उष्ण असे तेणें करून रोगांचीं भयंकर चिन्हें दिसत असत. पण शुद्ध १२ पर्यंत माहामारीचा फारसा उपद्रव नव्हता परंतु शुद्ध १३ दशी पासून उपद्रव सुरू होऊन प्रति दिवशीं शंभर सवाशें मनुष्यें मरूं लागलीं, याजकरितां कितीएक यात्रेकरू भीतीमुळें काल्याची वाट न पाहतां एथून निघून गेले हल्लीं क्षेत्रांतील रहिवाशीं लोकांवर पटकीनें आपला अंमल चालविला आहे तेणें करून दररोज वीस पंचवीस मनुष्यें मरत आहेत. सालगु॰ गोपाळपुरचे पुलावर दाटी मुळें मनुष्यें चेंगरून घायाळ झालीं होतीं तसा प्रकार न घडावा म्हणून साल मजकुरीं मवसूफ पोलीस अंमलदार याणीं चांगली युक्ती काढली व ती सर्वांस सुखावह झाली. सदाचार करणारा एकादाच मनुष्य जरी असतो तथापी त्याचे कृतीपासून सहस्त्रावधी लोकांस सुखें होतात. याजवरून ज्ञानाची मातबरी स्पष्ट दिसून येते. रा॰ रा॰ बाळाजी पंत दादा डि॰ डि॰ कलेक्टर इलाखा सातारा यांची स्वारी यात्रे मध्यें येथेंच होती. ता॰ १७ वी जुलै सन् १८५९ इसवी

उत्तर हिंदुस्थानांतील कित्येक प्रख्यात बंडखोर सरदारांहीं ग्वाल्हेरच्या मुलखांत वस्ती करून राहण्यास आपणास कांहीं अडचण पडूं नये याजकरितां ग्वाल्हेर एथील कित्येक नेटिव कामदारांस लाच देऊन अनकूल करून घेत त्याची बातमी आली आहे असें गत शनवारच्या टेलिग्राफ पत्रावरून समजत येत आहे.

ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापिला.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० ५ अगष्ट सन १८५२.

हिंदूतील कुणबी आदिकरून हा मोठा रम... दिवसांत आपण बिलंद मुसलमानांचे आहों असा तोल पालितात लोक धड हिंदु न मुसलमान असे मानितात.

आह्मी असें ऐकतों कीं, ठाणें जिल्ह्यांतील मुरबाडचे नारायण जगन्नाथ भिडे माजी ठाणे जिल्ह्यांतील ... यांचे चिरंजीव यांस पुणें अ... शिरस्तेदार नेमून त्यांच्या जाग्यावर रत्नागिरी अ... मुनसफ नेमणार आणि ... जाग्यावर ... यांस नेमून त्या जाग्यावर ... जे ... आहेत त्यांस ... जाग्यावर नेमणार.

... अदालतीचे शिरस्तेदार यांस परत सद... अदालतीत पाठविणार व याच अदालतीतील गणेश बापूजी ... यांस निरुपयोगी ... व्यवस्था ... नेमणार. आणि त्यांचे जाग्यावर ... कारकून येथें आले आहेत त्यांस ... जाग्यावर नेमणूक होणार आहे.

पुणें अदालतीचे शिरस्तेदारीच्या जाग्यावर एक माणूस एक वरचेवर नेमणूक होतात परंतु त्यांतील बहुतेक या जाग्यालायक नाहींत असें ठरून त्यांस येथून जागे ... अशीं उदाहरणें बहुत झालीं आहेत. परंतु ... दुसरे जिल्ह्यांत शिरस्तेदारी ... होतात. याजवरून विचार केला तर शिरस्तेदारीचें ... त्यांत ... आपला शिरस्ता ... येथील अदालतीत ... किंवा हे ... दारीच्या मर्जीवर आहे ... करावा.

पुणें सेशन कोर्टांत तारीख २० जुलई रोजी ... खुनाच्या खटल्याची चौकशी चालली होती. त्यांतील ... कैदी महादु ... यांणीं आपली ... मुलगी ... तीचे ही पंढरपुरास नेण्याक... रितां ... भिवंडीहून ... येथें तारीख १० ... ... मुलगी और ... एका ... मधील ... होते. परंतु तिच्या ... दागिने ... रुपये किंमतीचे ... ले तेव्हां त्याने मनांत असें आणिलें कीं आपली ... जय ही आतां ओळखेल ह्मणजे दागिने परत ... कारण मी तेथेंच राहणार असें मनांत आणि ... नाधरून महादूनें आपल्या ... तिच्या डोक्यावर एक मोठा धोंडा घातला. ... खून झाला. नंतर कैदी महादू ... याणें ... नें दिले ते दागिने घेऊन आपल्या ... दरम्यान त्यास एक भिवंडी गांवचा कुणबी ... मार्गांत भेटला. त्याणें ... एकमेकाचें बोलणें झालें. तेव्हां हा ... सजातो असें बोलला. तो माणूस ... वर तिच्या सवतीनें आलेल्यास विचारिलें कीं ... बरोबर पंढरपुरास जाण्यास रामा बरोबर गेली ती ... पोचली काय. तेव्हां तो बोलला कीं बाई ... मला भेटला याजवरून ती फिकीरीत ... नी इकडेस खून कणराचा शोध लागला नाहीं ह्मणून जुनरचे पोलीस अमलदार यांणीं ... आढळी लिहून जाहीर ... लाविले होते. तेव्हां ... फिर्याद होऊन ... पोलीस अमलदाराकडे ... खुनाचें ... होते ते पाहिले ... त्यांची खातरी होऊन ... दागिने ... काढून दिले. आणि कैदीने ... फांशीची शिक्षा ठरली ... यांणी ... केली.

ठाण्याचे बातमीदाराकडून— लोर्ड क्यानिंग इंडियाचे वाइसराय आणि गवरनर जेनरल यांची हिंदुस्थानामध्यें थोडेंकडे पुनः योजना झाली या कारणानें ... सर्व शक्तिमान ईश्वराची अनन्य प्रार्थना करावी एतदर्थ तारीख २ जुलई सन १८६१ गुरुवारचा दिवस नेमिला होता त्यावरून ... देवाच्या देवालयांत विनायक गोमांगी सान्याकर यांची कथा करविली. समाज मोठा जमला होता. त्यांतील मुख्य यांचीं नांवें राव बाहादूर मोरोबा कान्होबा ... सदर अमीन राव बाहादूर गोविंद माहादेव दफतरदार राजमान्य राजश्री पंढरीनाथपंत लोंढे वसईचे मामलेदार विनायक जनार्दन इंग्लीश स्कूलमास्तर व ... हेड ... व ... सरकार नारायण वासुदेव ... अदालतीतील डिपुटी राईटर व कितीएक सावकार लोक इत्यादि मंडळी जमली होती. कथा फार सुरस झाली.— जिल्ह्यांतील उमेदवारांची परीक्षा घेण्याकरितां सरकारानें कमेटी नेमिली होती. सुमारें चारशें उमेदवार जमले होते परंतु भर उमेदवारांची परीक्षा घेण्यास कमेटीची ... राहिली नाहीं. ही खेदकारक गोष्ट आहे कारण कीं, त्या बिचारे गरीबांस लांब कोठून येण्याकरितां ... खर्च झाला व येथें ही परीक्षा होण्याची त्यांची कल्पना ... प्रमाणें वाट पाहात पदरचा खर्च करीत बसले होते परंतु शेवटीं निराश होऊन गेले. सुमारें निमे पसंद झाले व निमे नापसंद झाले. कोळीवाड्याचे खाडींत सुमारें दहा दिवसांमागें एक तर बुडाली त्यामुळें सुमारें पांचसात मनुष्यें बुडून मेलीं. व एक बाण्याचा चार हजार रुपयांचा माल होता तोही बुडाला. हल्लीं निर्भय आहे. व पाऊस नियमानें पडत आहे. काल शनिवारीं ... कल्याणाकडून ठाण्यास आगगाडी येत असतां टेंबपाड्याचे डोंगराजवळ उलथली परंतु कांहीं नाश झाला नाहीं. अशी आज बातमी उडली आहे.— नेमाजी गोविंद फडणीकर यांस खानदेश जिल्ह्यांत ... शें रुपयांचे मामलेदारीचे जाग्यावर नेमिले आहेत व ते ... करून ... जाणार व ... फौजदार यांसही खानदेश जिल्ह्यांत मामलेदारीची जागा मिळाली आहे. पनवेल येथील ज्वाइंट पोलीस ... मुळें त्यांच्या जाग्यावर कृष्णाजीपंत वैशंपायन यांची शिफारस केली आहे अशी बातमी आहे.

ग्रेटब्रीटण.— येथें दरवर्षास कोळशाच्या खाणी विषयीं जी बढती किती होत चालली आहे त्याचा एक सालचा कोळशाचा आकार हे ठरत आहेत.

बेलजीअम.	३१५०००००
फ्रान्स.	४१६००७७
यूनैटेड स्टेट.	४८०००००
प्रशीया.	३५०००००
आस्त्रीया.	३०००००

यांचे उत्पन्न साल गुदस्त सालीं १५०००००००, साडे नऊ कोटी रुपयांचें आकारलें आहे. आणखी बेलजीअम, फ्रान्स, यूनैटेड स्टेट, या प्रत्येक ठिकाणीं पंनास लक्ष रुपयांचें उत्पन्न होतें.

वं० ग्या०

अपघात— रेलवेलैनांतून ... करीत असतां सदरहू आग गाडीवरील ड्रैवर अमीरखान फोर्ड ... यांचे सुमारें तारीख २० जुलई रोजी सदरहु ठिकाणावरून आगगाडी सुमारें पांच ... ... पैकीं ... ... जखमा झाली आहे. ... ... पावसाळ्यांत ...

रेलवेच्या पोट मक्तेदारानें माती, झाडें वगैरे, तोडून भर करून ढीग पसरले आणि त्यावर रेली यातल्या त्यांतील माती सरून जाऊन ठिक ठिकाणीं रेली खचतात, यामुळें उतारूं रूं लोकांचे जीवास सुरक्षित जाऊन पोहच ण्याच्या इलींच्या वरचेवर वर्तमानें येतात त्यामुळें भरंवसा नाहीं. असें आपण समजलें पाहिजे. आतां यांत चूक असुरुच कालगारांची येविषयीं ठराव झाला नाहीं परंतु; एकंदरीत पाहतां हा दोष रेलवे कंपनीचा आहे. पाहा त्या सदरील आगीच्या समयीं लोकांचे जीव किती भयंकर अवस्थेंत असतील याचा अजमास त्या आग गाडींतील बसणारे यांस अनुभविक आहे, याविषयीं सरकारानें सदरहू कंपनीचे अमलदारांस येविषयीं सक्त ताकीद करून रस्त्यांची तपासणी करवावी. अशी आमची त्यास विनंती आहे. व ही सूचना हेगईची आहे असें समजूं नये. त्वरितच याविषयीं बंदोबस्त जाला पाहिजे.

आह्मांस बंबे ग्याझीटाधारें असें कळत आहे कीं, गोरखपूरच्या तुरंगांत नगरचा राजा (नगर पारकरचा) आणि सबतासीचा राजा या दोघां राजानीं आपल्या हातानीं आत्महत्या करून घेतली.— या राजानीं असें आपल्या आत्महत्या करण्याचें कारण सदरहू पत्रांत लिहिलें नाहीं.

तारीख १३ जुलईस राणीगड येथें हाप त्याप्ट मरे याणें एका मुसलमानास मारिल्या बद्दल मोकदम्याची चौकशी होऊन त्यानंतर अपराधाची शाबिती होऊन त्यास कानपूरा येथें फाशी दिली असें अवध न्युस वरून आह्मांस समजलें आहे.

आह्मांस असें समजलें आहे कीं, [illegible] येथें कोर्ट मारशल भरून त्यांत १२ जण गोरे लोकांनीं फिसादी केल्याबद्दलची चौकशी होणार आहे.

मुंबई रसाल्यांतील ४६, ५१ आणि ९२ यांतील पलटणी राणीच्या मुंबई रसाल्यांतून बंगालच्या रसाल्यांत भरल्या आहेत.

दक्षणेंतील [illegible] येथें [illegible] यांस एक शिकारी हत्तीची जरूरी आहे असें अवध [illegible] दिलें आहे.

सर ओशाग्ने सी साहेब तारायंत्रावरील मुख्य यांणीं तारायंत्रानें प्रसिद्ध करण्यास अशी [illegible] पाठविली आहे कीं, तारीख २६ जुलई रोजीं [illegible] लोरच्या रस्त्यावरील तारायंत्राचे खांब आणि [illegible] त्यावर वादळ सुटोन झाडें पडून त्याचे कितीएक मैलपर्यंत खांब खालीं पडले यामुळें तारायंत्र बंद झालें होतें, व त्या समयीं पर्जन्याचाही वर्षाव फार जाहला यामुळें कितीएक ठिकाणचे खांब वाहून जाउन नाश झाला परंतु त्याची दागदोजी तारजोडण्याची चालली आहे.

आंह्मास असें समजलें आहे कीं थोडे दिवसांमागें [illegible] मानामें आगबोटीचा नाश झाला त्यांतील उतारू करूका [illegible] गेले आहेत व [illegible] येथें राहिले आहेत व दुसरे [illegible] काशीपूर येथें ता [illegible] मोठी फकीर पडली आहे.

मेकसी को म्हणून उत्तर अमेरिकेंत एक आहे आहे आणि हल्ला जाहला जेथून त्यावर नेहेमीं दोन्ही याच ठिकाणांत ओथा म्हणून अमेरिका सरकारनें ठराव केल्या विषयींची आणि वाशिंगटन शहरांत पोष्ट हफीसाची खोटी टिकिटें ५०००० पंचवीस लक्ष रुपयांचें किंमतीची खोटी टिकिटें चालविल्याने हाही समजण्यांत आलें असें केप आहा आधार असे टेलिग्राफ आधारें प्रसिद्ध आहे.

... ह्या तारखे पर्यंत मुंबई टापूमध्ये ... देव आणि ४ शेकडे इतका पाऊस पडला.

... कत्याचे गवरनर जनरल लार्ड क्यानिंग साहेब बाहादूर यांस कमीशनरी लोकांनीं असा अर्ज केला होता कीं, पंजाबांतील तुरुंगांत आ... उपदेश करण्याची परवानगी सरकारांतून मिळावी परंतु लार्ड साहेब यांणी विचार करून असा हुकूम दिल्हा कीं तुमचा अर्ज नामंजूर आहे.

मधुसूदनगड शिंदोरा विओरा आणि निरसी या ठिकाणच्या आसपासच्या जंगलांत बंडवाल्यांच्या ज्या टोळ्या अजून फिरत आहेत त्यांपैकीं पुरुषये विळायती व रोहिले मिळून एकंदर सुमारें पांचशें लोकांच्या एका टोळीशी बीदसन याणें उभारलेल्या घोडे स्वार पलटणी पैकीं पहिल्या पलटणी पैकीं च्या कांहीं लोकांबरोबर या महिन्याच्या १५ व्या तारखेस एक लढाई झाल्याची खबर मी गेल्या शुक्रवारच्या टेलेग्राफ पत्रावरून समजण्यांत येत आहे. हे बंडवाले राव साहेबाचा एक कारभारी रानराव आणि फिरोजशाहा याचा एक रिसालदार मासुखखान या दोघांच्या मुख्यत्वा खालीं शिंधोराच्या शेजारीं तळ देऊन राहिले होते इतक्यांत इंग्रेजाचे लोक त्या गावां नजीक जाऊन पोंहचले. तेव्हां इंग्रेजांच्या लोकांही गांवकऱ्यांस विचारिलें असतां त्यांणी आपल्या गांवच्या आसपास कोणी बंडवाले नाहींत. असें सांगितलें परंतु मग एक दफेदार कांहीं लोकां सहवर्तमान गांवांत फिरत असतां त्याणें गावांमध्यें साहा आसामी पंडवाले आपल्या सोबत्यासाठीं जेवण तयार करतांना पाहिलें तेव्हां त्या साहा आसामी पैकीं तिघे जणास त्या दफेदारानें पकडलें त्याणीं आपल्या सोबत्यांची छावणीची जागा इंग्रेजास दाखऊन दिली तेव्हां लागलेच इंग्रेजाच्या लोकांहीं आपल्या नीन टोळ्या करून बंडवाल्यावर हल्ला केला याटोळ्या पैकीं पहिली टोळी जेव्हां आंगावर चालून गेली तेव्हां बंडवाले पळून नजातां बरे चांगले लढले. परंतु इंग्रेजाच्या आणखी दोन टोळ्या दोन बाजूनीं आपणावर येत आहेत असें पाहतांच सर्वी फाटाफूट होऊन पळू लागले तेंमु अरे सैड कोसपर्यंत त्यांची पाठलाग केली. या प्रसंगी रोहिल्यानें बंडवाले लढत होते त्या ठिकाणीच पन्नास मुर्दे पडलेले होते. आणिखी अकरा आसामी बंडवाले कैद करूइले या लढाईंत इंग्रेजाचे फक्त दोन असामी मात्र जखमी झाले.

... करचीच्या तुरुंगांत ४ थ्या बंगाली शान्या पायदळ पलटणीचे १०० लोक बंडाच्या गुन्ह्या बद्दल कैदी आहेत त्यांस सोडून द्यावे व त्यांणीं आपल्या पलटणींत जाऊन रुजू व्हावे म्हणून नामदार लार्ड क्यानिंग साहेब गवरनरजनरल यांणीं हुकूम फरमाविला आहे.

हे पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा...

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ पत्र ३२ | शहर पुणें

पुणें— सोमवार ता॰ ८ अगष्ट सन १८५९ ई.

पत्राची किंमत रुपये.

१॥ आगाऊ दिल्यास - १० दर सालरुप॰

वसूल

राव बाहदूर बाळकृष्ण हरी ---------------- १०

दिपुटी कलेकटर खानदेश ---------------- १०

रा॰ रा॰ नारायण बल्लाळ करंदीकर ----------
पेनाष खात्यांतील ---------------- १०

रा॰ रा॰ भाऊ पदजी ---------------- १॥

अजनकृष्णराव सदाशिव मुनसफ १०

ज्ञानप्रकाश.

विलायत— एथील डाक ता॰ ११ जुलई पर्यंत एथें ता॰ ४ रोजीं येऊन दाखल झाली, त्यांतील वर्तमानें.

इटली देशांतील लढाई हल्लीं महकूब झाली आहे.

फ्रान्साचा बादशाहा यांणीं हल्लीं हत्यारें खालीं ठेविलीं आहेत. हे दोघे बादशाहा ता॰ ११ जुलैस भेटणार होते, लुई नेपोलियन फरासिसांचा बादशाहा पारिस नामें राजधानीस जाण्याच्या बेतांत आहे, हिंदुस्थानांतील जमाबंदी प्रकरणीं हिशोब लवकरच पार्लमेंट सभेंत नमूद होणार आहेत. मि॰ एवेलेसाहेब हिंदुस्थानांतील लष्कराची व्यवस्था [illegible] झाला आहे, या विषयीं हौस आफ [illegible] म्हणजे पार्लमेंट सभेपै [illegible] मंडळी कडेस बाद विवाद [illegible] र [illegible],— विलायतेच्या राणी सरकारास लोकांनीं [illegible] पत्र दिलें होतें, त्याचा जबाब आपल्या राणी सरकारांकडून मिळाला त्यांत असें लिहिलें आहे कीं, हिंदुस्थानचें राज्य [illegible] उदार पणानें चालविलें पाहिजे, आणि [illegible] खिस्ती धर्मावर पूर्णपणें आहे.

फ्रेंच्याचे प्रधानानें एक बटहुकूम [illegible] आहे, त्यांत जर्मन सरकारानें [illegible] शाहासीं युध्याचे कामांत न [illegible] विलायत सरकारानें मेहेनत केली म्हणून [illegible] स्तुती केली आहे, लार्ड हिंडह्यू स्वाह पोर्ड साहेब यांणीं विलायतेचे राज्याचे बंदोबस्ता करितां अधीक सेना वगैरे वाढवावी, या साठीं पार्ल[illegible] सभेस सर्वांनीं अर्ज केला आहे, त्याचा [illegible] फ्रान्सा करितां उघड ही दिसून येतो. [illegible] नवीन लोकांची फौज ठेविण्या[illegible], आणि तेथील लोकांस क्षत्रिय [illegible] लोकांस फौजेंत भरण्याची मनाई केली आहे.

स्वीडन देशाचा राजा मरण पावला— तेसीलीं वेटांत राज्य कारस्थानाचें गुप्त [illegible] चाललें होतें, तें उघड होऊन त्यांतील किती एकांस धरलें आहेत— आस्त्रियाचे बादशाहानें जरमन सरकारास असें सूचविलें आहे कीं, तेथील फौज चांगली तर्बेद ठेवावी, आणि प्रुशियाचा राजपुत्र अधिकारी नेमावा.

फ्रेंचाचीं जाहाजें देखरेखी करण्या करण्या करितां फिरत आहेत— फरासिस सरकारचें सैन्य आ[illegible] पलिकडे [illegible] कडील हद्दीवर हैन नदीवर दो[illegible] ठेवणार आहेत - फ्रान्सांत आस्त्रियाचे २००००० १०००० दहाहजार लोक कैदी करून ठेविले आहेत. नेपल्सांतील फौजेंत दंगा माजला आहे.

आम्हांस लिहिण्यास संतोष झाला आहे कीं, पुणे हवेलीचे माजी मामलेदार अजम बळवंत राव रामचंद्र से यांस, वरील अधिकाऱ्यानीं निरख पाव देण्यात गफलत केली आहे, सरकारास नजरेस आणून त्यांची फार नुकसानी झाली, से विषयीं गैरन्याय झाला. या बाबद बहुत प्रकारे सरकारच्या नजरेस आल्यावरूनें प्रतिवादीस पूर्वी ... दोत तर्फे फैसल केला असे नामदार सरकारच्या नजरेस येऊन त्याणीं अवलचा हुकूम नामा तपासणीत घेऊन प्रतिवादीच्या तर्फे फैसल करून रेविन्यु कमिशनर साहेबांकडेस हुकूम केला तो त्याणें सरकारच्या आज्ञे प्रमाणें अमलात आणिला शेवटी त्यांस खानदेश जिल्ह्यांतील नशिराबाद तालुक्याचे तिकडील खासे मामलेदार नेमीले

सरजमसेट जिजीभाई बारोनेट मंडळीनी एक त्या कीर्तिमान पुरुषाचे स्मरण राहवें म्हणून विलायतेहून संगमरवरी पाषाणाचा पुतळा तयार करून आणविला तो मुंबईस येऊन बरेच दिवस झाले तो गेल्या महिन्याच्या पहिले तारखेस सरकर सदजी जमसेटजी मिस्तर रस्तुमजी मिस्तर सोराबजी मिस्तर फ्रेमर मिस्तर जगंनाथ संकरसेट मिस्तर विनायकराव जगंनाथ आदिकरून पारशी आणि साहेब लोकांनीं त्या दिवशीं जाऊन बारोनेट पारशी गृहस्थाचा पुतळा त्याचे कुटुंबातील माणसासमोर उघडून दाखविला. नेटिवात तसबिरी काढण्याची चाल बहुत वर्षा पासून आहे, परंतु पुतळा करण्याची सवती तीहली फार झाली आहे.

पुणें— म्युनसीपल कमिटी ता० २ मिनहून भरली होती त्यांत मेहेरबान इन्चिरा टिटी साहेब ही आले होते. त्यांत कितीएक प्रकर्णे निघाली त्यातील कांहीं लिहितो.

एथील सडकेवर लोक गाडवारा गैरजागा गुतवितात. त्यावरून सार आण्या पासून पांच रुपये पर्यंत जाग्याच्या प्रकाराने दररोज फी बसवावी लोक जर सडकेवरून मैल करतील तर त्यांस दंड करण्याचा अधिकार कमिटीदारास असावा. मा

मोठ्या पुलावर, म्युनि कमिटीने फारसलर नजवीज केली पाहिजे.

मिस्तर गुडाळ साहेब यांस दरमहा ५० रुपये पगार कमिटी कडून मिळतो तो पुढे ८० रुपये करण्या विषयीं कमिटीनें कबूल करून सरकारास शिफार करण्याचे ठरविले.

या प्रमाणें सदरहू कमिटीत विषय निघाले होते असे आमच्या खारीक बातमीवरून समजले आहे.

रेलवे— ता० ६ रोजी कोणवळ्याचे नजीक रेलवेच्या रस्त्याचे एका नाक्यावरील कुशानाचा शिपाई नियमा प्रमाणें निशाण धरून उभा राहिला होता त्यास ता फेची गाडी लागून कपाळ मोक्ष होऊन तो यमसदना प्रतपोचला

सिहोर एथून ता० २२ जुलईची खबर आली आहे, कीं, आदील महंमद खान याचे दळा खालील लोकांबरोबर सिकंदराच्या लष्करीच्या फौजेने हल्ला करून २१ लोक मारले आंत त्यांचेही कुळलोक घायाळ झाले. परंतु सिकंदराचे फौजेने शत्रूचे सहा लोक कैदी करून शिहोरीस आले आहेत. ज्ञा० प्र०

नेमणुका— अजम बळवंतराव रावजी पंडसे सोलापूर जिल्ह्यांतील पर्ड क्लासातील माढयाचे मामलेदार यांची पायरी वाढवून त्यांस खानदेश जिल्ह्यांतील नशिराबाद एथील दुसऱ्या हुद्यातीचे मामलेदारीवर नेमीले—

अजम गोकुलदास अमृतराम यांस त्यांच्या कपडवज्य खेड्यासच मुकरर ४थ्या प्रतीचे मामलेदार नेमीले—

ता० २३ मे रोजी करनल ली मांट जेकब हे विलायतेस गेल्यापासून त्या कामावर कच्छ एथें पोलिटिकाल यजंट ब्रीवेट करनल त्रिवेलीयन मुकरर नेमीले आहेत.

हैमाप खात्यापैकी गुरयेतील सब असिस्टण सुप्रीम टेडेंट मिस्तर जारडन मी. होरमजी बापूजी विकाजी यांस पहिल्यास महिना दुसऱ्यास ५० दिवसांची रजा मिळाली आहे—

खाली लिहिलेल्या साहेब लोकांनी डीपार्टमेंटच्या परीक्षा दिल्या. त्यांचा तपशील

फस्ट

मि० सी डबल्यू बेल— मि० मिडल्टन— मि० जी वाडिंगटन— मि० एच स्के

सेकंड.

मि० एच ई जेकब— मि० डबल्यु रामसे— मि० एएल सेन्स— मि० सी. वी. प्रिटचर्ड.

मि० क्यांदेल अमदाबादचे असिस्टण सुप्रीम टेडेंट पोलिस याणीं गुजराथी भाषेत परीक्षा दिली

सरकाराने करनल शाहामपुणें प्रांताचे यांणी नवकरी सोडल्यामुळे खाली लिहिलेल्या नेमणुका केल्या आहेत.

[illegible] उड विनसन यांस पुणें प्रांताचा [illegible] नीयर नेमून काम मुंबईस डाकयार्डचे चालवावें.

आमच्या ऐकण्यांत आले आहे कीं, नगरास मार्ड हवपिन्सन साहेब यांची स्वारी हा सर्व महिनाभर राहणार आहे.

पुणें— एथील हुजूर मेहेरबान दिपुटी माजिस्त्रेट याणीं कैदी ज्यान महिम याणें मुलाच्या गळ्यातील हासळी चोरली सबब त्यांस ६ महिने सक्त मजुरी सुद्धां शिक्षा दिली सदरहू कैदी पूर्वी अपराधात येऊन शिक्षा मिळालेला होता. कैदी चुनीलाल याणे पंढरपुरचे यात्रेतील एका गुजराथी यांचा कासा तो विहिरीस स्नानास आले [illegible] कोनाड्यात ठेविलेला कसा ४० रुपयांचा [illegible] चोरला त्या अपराधाबद्दल १ वर्ष सक्त मजुरी शिक्षा दिली यांस मागे एयेच शिक्षा [illegible] अपराधावरून मिळाली होती.

खान साहेब फासजी सेठ एथील फौजदार हे रजेवरून परत येऊन त्याणी आपल्या कामाचा च्यार्ज ता० २ मिनहूस दिपुटी फौजदार सय्यद गुलाम अली यांजपासून च्यार्ज घेतला त्या दिपुटी फौजदार याणी खान साहेबांचे मागे शहर पुण्याचे कामाची चांगले प्रकारे बंदोबस्त ठेविला.

मेहेरबान केटिंगटन साहेब मुंबई प्रांसीडेन्सीचे पोलिस कमिशनर याणीं खान साहेब फ्रामजी नसरवानजी फौजदार पुणें यांस मेहेरबान होऊन एक साहाबरी संदर [illegible] बक्षीस दिली याचें कारण बहुत करून असावें कीं या खान साहेब फौजदार याणीं आपले काम पूर्वी करावें त्यामयीं मोठ्या काळजीने आणि हुशारीनें केलें असी आसाहेबांची खात्री झाल्यावरून हे स्मरण राहण्यासारखा सरकाराने खानसाहेब असा किताब देऊन सनदइनाम दिले हे ऐकून आम्हांस खुषी झाली आहे.

करवीर— हिंदुस्थानांतील बंडाचा मोड होऊन शांतता झाली व या प्रसंगी ब्रिटीश सरकारास परमेश्वरानें यश दिले म्हणून ईश्वराची प्रार्थना करून त्याचे अभार मानावे, ये विषयीं हिंदुस्थान सरकारानें जाहिरनामा प्रसिद्ध केल्या अन्वयें गेल्या गुरुवारीं ता० २८ जुलई रोजी श्रीमन्महाराज छत्रपती साहेब यांणी आपले सर्व सरदार मानकरी व सरकारी कामदार व बडे लोक यांस आमंत्रणे पाठवून वाड्यांत कचेरी केली होती, तिचा उद्देश कीं, ब्रिटीश सरकारावर आलेलें विघ्न निवारण होऊन राज्यामध्यें शांतता झाली म्हणून ईश्वराचे आभार मानून त्याची स्तुति करण्यासाठीं आजचा दिवस नेमला आहे, तर लार्ड क्यानिंग साहेब यांचे हे वचन अनुसरून ब्रिटिश सरकार आपले कदीम दोस्त त्यांस या प्रसंगीं यश आले म्हणून आपण ही अनन्यनिष्ठेनें परमेश्वराचे आभार मानून स्तुती करावी हें आपले कर्तव्य कर्म आहे. सभेमध्यें एक स्तुतीपत्र वाचिलें.

नंतर कचेरी बरखास्त होऊन कामदार मंडळीनें श्रीमहालक्ष्मीचे देवळांत कीर्तन करविलें.

या प्रसंगीं एक गोष्ट लिहिणें अवश्य वाटते कीं, सन १८५७ सालचे बंडासारिखे अरिष्ट परिहार करण्यास एक ब्रिटिश सरकारच शक्तिमान झाले दुसरे राजास अशा विघ्नांतून पार पडणें प्रायः दुर्लभ होते, याहाकीं, कोणतेंही राजाची शक्ति सिंहासनच म्हटलें म्हणजे त्याच्या फौजेवर असल्यामुळें त्यांस दैववशात तीच फौज जर कदाचित त्याच्या विरुद्ध उठली तर त्या राजाचा परिणाम कसा होईल, हे उघड दिसत आहे, परंतु तसाही प्रसंग जरी इंग्लिशास गुदरून कांहीं कालपर्यंत त्यांस इजा भोगावी लागली. खरी तथापि त्यांच्या राज्यास तिळमात्र तरी धक्का बसला की काय? त्याचे कारण त्यांची अद्वैत श्रद्धा, त्यांचे औदार्य त्यांचा दयाभूतपणा, त्यांची नेकी, त्यांचे शौर्य, त्यांचे बळ व त्यांचा पराक्रम होय तर असा सर्व गुणी संपन्न राजा कोणास नकोसा वाटेल कीं काय? तस्मात या ब्रिटिश सरकारास निरंतर यश येऊन त्याची सद्दोदित अबाधित वृद्धी म्हणून एतद्देशीय लोकांनीं सर्व शक्तिमान परम दयाळू जो ईश्वर त्याची एकाग्र मनाने दिवशीच नाहीं परंतु नित्यरोज अतिप्रेमाने प्रार्थना करावी म्हणजे तीच त्यांस कल्याणदायक होईल.
व. सं.

अवसरी— ता० २९ जुलई येथें राणी सरकारास जय आल्याबद्दल येथील शहर सुधारणुकीचे कमिटीदार आपाजी सखाराम पाटक यांणी रात्रौ सभा करून त्यांत कीर्तन करविलें अनुसंधान यथायोग्य लाविले होते तेणेंकरून बहुतास आनंद झाला मशार निल्हे पाटक हे अशा कामांस लक्ष देतात. हे पाहून मीच काय पण सर्वांनी त्यांचे आभार मानावे.

रा० रा० रामचंद्रपंत आपटे मामलेदार यांणी कचेरीस रजा देऊन त्या दिवशीं शाळेकडील सभा झाली. त्याची तजवीज ठेवली या वरून आपले सरकारास यश येण्याविषयीं सर्वांचा ईश्वराकडे लक्ष आहे असे सिद्ध होतें.

येथें मरकीचा वारा चालला आहे लोकांनी देवाची आराधना करण्यास ब्राम्हण द्वारा अर्चन चालविले आहे.

येथें बटाट्याचें पीक फार होत असते सुमारे च १५ गाड्या भरून व्यापाऱ्यांनी मद्रास पाठ…

टेलिग्राफ पर्यंत एक सेंत्रल इंडीयांतून ता० १२ जुलैचे पत्र आलेआहे त्यांत असे आहेकीं, लेफटनेंट रूसच्या लढाऊ फौजेची एक लहानशी लढाई बंडवाल्या बराबर झाली. त्यांत बंडवाल्या कडील सरफराजखान व दुसरे ५० लोक मारले गेले, व हे लोक बंगाली कवायती शिपाया पैकीं होते आणि त्यांची अशीवाट झाली म्हणून सुद्धां लेफटनेंट साहेब यांस विस्मय वाटला कारण त्याचे घोडे तट्टू वगैरे सामान सर्व हस्तगत झाले. या छोट्याशाच लढाईत पण बंडवाले हे नेहेमी पेक्षां खूप लढले तरी सरकारा कडील नाश म्हटला म्हणजे कुंभ एकमात्र मारला गेला ही लढाई मोहमरगड वाजोद्याच्या जंगलात तारीख २९ जूनरोजी झाली. ही लढाई याच्या आधीने बंडवाल्या बराबर तिसऱ्याने केली थोडे दिवसामागे याच शिपायांनी बंडवाल्यांचा नाश केला होता. या लढाईत लेफटनेंट रूस साहेब याने या वेळी आणि दुसऱ्यावेळी सरकारची खूप कामे बजाविली म्हणून त्यांस सरह्यू रोज साहेब यांनी ग्वाल्हेर मुक्कामी शाबासकी दिली आहे.

आमच्या सरकाराने रस्त्यावरून जरी इतका बंदोबस्त ठेविला आहे तरी बंगाल खात्यांत अजून डाकवाल्यास मारून डाकेची लूट केली अशी वर्तमाने येतात. नुकतेच सागरचे पत्र ता० २० जुलैचे आलेले बंबे ग्याजिटांत नमूद झाले आहे, त्यांत असे आहे की, नेहेमी डाका लुटल्या जातात. सर्व हिंदुस्थानांत शांत झाल्या विषयीं आपण बुंदेलखंडातील आणि सेंत्रल इंडिया या सेवटी [illegible] आपण मानिले पाहिजे. आमेसरकारास [illegible] सांगितले आहेकीं, बुंदेलखंड, रेवा, सागर आणि त्याचे आसपासचे प्रांतातील बंडवालेना हिसे करून टाकण्यास करनल टरनर यास सरकाराने नेमून त्याचे हुकमतीत सर्व अंमलदारांनी [illegible] हुकूम देऊन बंदोबस्त [illegible] करून [illegible] काय नाहीतर हिंदुस्थानांत बंडवाल्यास राहण्याया करितां [illegible] म्हणजे आश्रय राहील आणि [illegible] चे मागेच वर्षाचे वर्षे गुदरावी लागतील.

श्रीमंत भाऊसाहेब तांबे माजी गायकवाड सरकारचे दिवाण हे मथुरेस मरण पावले हे विषयीं मागे लिहिले आहे.

त्यांस द्वितीय समंधाचे कुटुंब आहे त्या बाईनी आपल्याकडून एथील लोकाकडेस आपल्या पतीची दौलत काय आहे हे समजण्या करितां बराच यत्न केला परंतु त्याची सिद्धी झाली नाहीं. कारण पतीनी एक रखिली औरत घरात ठेऊन गेले तेव्हां तिच्या जवळच माल होता ती आ हे व या बाई किती एक दिवस एकत्र होत्या परंतु सवती भाव चालणे दुर्घट आहे, दोघींचे फाकाफाकी होऊन लग्नाची बाई निराळी राहिली आतां त्या बाईचा पती निवर्तल्या नंतर दौलतीचा शोध करिण्या करितां आपल्या वतीने आपल्या बापास ठेवींच्या जागी पाठविले परंतु अद्याप पर्यंत त्याचा थांगपत्ता लागत नाहीं कारण अंगवस्त्रास काळिमा बहुतां [illegible] ते काळे झाले ते गोरे कसे होईल परंतु आतां शेजार धर्मा प्रमाणे पाहिले तर काळा रंग अंगवस्त्रास लागला किंवा अंगवस्त्र काळ्यास लागले हा वाद करू गेल्यास धूर अगोदर किंवा अग्नी या वादा प्रमाणे आहे परंतु इतके खरेकीं, वादांत काय निष्पन्न होईल हे सांगणे मुष्कील आहे. परंतु तंट्याचे तोंड काळे अशी एक

पुरातन म्हणण्याची चाल आहे, याजवर नजर अंगवल्याने गेजाऱ्यांची पूर्णपणे गेल्यास तेंटा मिटेल अशीतर दिवाणी कोर्टांत रिवाजच यांवे याची संधी येईल. सबब आम्ही पुर्ती रीतीने गुजना केली आहे.

आम्ही असें ऐकतों कीं, आलीकडेस तुरंगातील कैद्यांवर पूर्वीप्रमाणेंच जज्ज्यांची हुकमत आहे, असें सरकारानें लिहून सर्व जज्ज्यास कळविलें आहे, याचे कारण इतकेच असावें कीं, मेहेरबान बेरिंगटन साहेब पोलिस कमिशनर आणि इनस्पेक्टर तुरुंगावरील आहेत. परंतु ते कैद्यांची सर्व व्यवस्था आलीकडेस पाहात होते त्यांणीं संपूर्ण काम पाहण्याचें कमी केलें असावें असे दिसतें.

जूनच्या २ऱ्या तारखेस एक्सेरूम एथें धरणीकंप झाला तो १५ सेकंदापर्यंत होता. परंतु तितक्यात अदमासें १५०० मनुष्यें मरण पावलीं. केवढा नाश हा! दर सेकंदात म्हणजे दर निमिषांत १०० मनुष्यांचा फडशा! आयुष्य किती अशाश्वत आहे!

अग्न्यस्त्रांची सुधारणूक— तोड्यांच्या बंदुकी होत्या तेव्हां सोडण्याविषयीं पुष्कळ अडचणी होत्या. पुढें चकमकीच्या बंदुकी विलायतेंत निघाल्या तेव्हां त्या अडचणी कांहीं कमी झाल्या; व तोड्यांच्या बंदुकी बंद करून रद्द झाल्यानंतर टोंप्यांच्या फटाक्यांच्या बंदुकी निघाल्यावर चकमकीच्या मागें पडल्या पुढें दोनदोन चार चार आणि साहा साहा नळ्यांच्या पिस्तोली निघाल्या तेव्हां थोड्या वेळांत पुष्कळ वार करण्याची आणि शत्रूंचे बहुत लोक मारण्याची अधिक सुलभता झाली. मग रैफल नामें बंदुक झाली तिची गोळी रवारके सारिखी लांबोळी असून त्या बंदुकीच्या गोळीहून तिप्पट चौपट दूर जाते इच्याच योगानें सन १८५७ साली उत्तर हिंदुस्थानांत बंडवाल्यांचे सहस्त्रावधि लोक इंग्रेजांनी मारून बंडाचा मोड केला. असो, आतां आलीकडे अमेरिकेंत एक नवीन तऱ्हेची बंदूक निघाली आहे, तिजपुढें तर या सर्व बंदुकी कांहींच नाहींत. ती बंदुक व तिच्या कांहीं गोळ्या विलायतेंत गेल्या म्हणजे दारूचे शिंगडे नांच्याचे फटाके वगैरे कांहींच नलगे कारण की, तिची गोळी अशी चमत्कारिक आहे, कीं एका बाराची दारू व फटाका तिच्या आंतच असतो आणखी एका मिनुटांत या बंदुकीचे तीस बार होतात, म्हणजे दोन सेकंदांत म्हणजे ३ पळांत एक बार होतो. किती हें त्वरा! आतां विलायतेंत तोफांचीहि कांहीं तशीच सुधारणूक झाली आहे. आणि पुढें किती होईल.

मेहेरबान हावर्ड साहेब विद्याखात्यावरील डारेक्टर्स याणीं पुनाकालेजांतील ज्युनीयर स्कालरशीप व फ्री स्टुडेंटसच्या जागा दिल्या त्या.

ज्युनीयर स्कालरस— एवावंतराव अंबाजी— भास्कर नीलकंठ— कृष्णाजी एशवंत— जनार्दनराव— विष्णु सदाशिव— त्र्यंबक नारायण वामन— रामाराम—

फ्रीस्टुडेंटस्— विनायक चिंतामण— वामन गणेश— नारायण महादेव— काशीनाथ दिनकर

सीनीयर स्कालरशीप— मन पहिली— बाळकृष्ण बाबाजी लक्ष्मण— बळवंतराव

भिकाजी -- बळवंतराव सिताराम दमोदर जगन्नाथ -- गणेश नारायण -- प्रनडुसरा -- भिकाजी रामचंद्र। त्र्यंबक सरमजामे -- रमाकांत भिवडे -- नारायण कुस -- सदाशिव गोरे -- गोपाळ चिमणाजी.

सदरहू प्रमाणें नेमणुका झाल्या त्या सरकारी ग्याझिटा वरून प्रसिद्ध केल्या आहेत.

कोणी लिहून पाठविलेला मजकूर -- आपणास हा मजकूर पाठविला आहे हा प्रसिध करावा अशी माझी आपणास विनंती आहे.

कोणी ही वरिष्ठ अधिकारी साहेब लोकांस नेटिव भेटावयास गेला असतां त्याचे अव्वल नेटिव अंमलदार म्हणजे चपराशी पासून तो जमादार पावेतो हजर असतात, ते कांमावर घालून त्याची आणि साहेबाचा सलाम झाला आणि च्यार गोष्टी होऊन नेटीव परत आला म्हणजे सदरहू शिपाई त्यांचे मागो मागच येतात, असे म्हटल्यास दिवानाहीं तो कोठे उतरला याचा तपास करीत त्यांस गाठून बोलण्यास आरंभ करितात. रावसाहेब आज साहेब फार खुशांत होते. अगर अजमऊभ साहेब यांची अगर साहेबांची तब्येत दुरुस्ती नव्हती तथापि आपली गिरी दिली, अगर आपण आल्याची खबरदारी साहेबाचे कानावर घातली इत्यादि गप्पा मारून स्तुतीचा आरंभ करितात आणि चिरीमिरी मागतात. व त्यांस समजून सांगितले कीं, साहेबांच फक्त मुलाकती खातरत्र आम्ही आलो होतो. आमचे काम वगैरे कांहीं नव्हते तथापि त्यांची पिच्छेहाट राहत नाहीं. आणि चपराशी इतका त्रास देतात कीं, नकोरे मा... साहेब याजकडे जाऊन यावें असें ...तें. व यांचे त्रासामुळे कधी कधी आपले

विझाड मिळतें असतें व त्रिकाणी आहे म्हणून त्यांस खबर सांगणे आहे येतें अगर घरी असून नाहीं म्हणून सांगावे लागते.

महू -- ता० २६ जुलै नामदार गवरनर जनरल यांणीं कंपनीच्या नवकरीतील गोरे लोकांनी पाहिजे असल्यास बडतर्फी घ्यावी म्हणून जाहीरनामा प्रगट केला तरी जे गोरे लोक फार वर्षांचे नवकर आहेत ते नवकरी सोडीत नाहीं त कारण ते शाहाणे आहेत ते मूर्खा प्रमाणें आपली नवकरी घालवीत नाहींत ते आपल्या पगाराची आणि पेनशनाची काळजी ठेऊन स्वस्थ आहेत.

आम्हांस असे समजले आहे कीं, तिसऱ्या गोऱ्या पलटणीतील पुष्कळ भले शिपायी याणीं जाहीरनाम्या बहुकूम बडतर्फी घेतली आहे. म्हणून अशी वदंता आहे, परंतु असे करणार नाहींत.

असे म्हणतात कीं, त्याचे शूरत्वाने देश शांत झाला आहे ही गोष्ट अगदी खरी आहे.

मुंबईच्या तोफखान्यांतील २० लोकांनीं बडतर्फी विनाकारण घेतली.

मला असे समजले आहे कीं, पायदळ आणि तोफखान्यावरील पुष्कळ लोकांनीं बडतर्फी घेणार म्हणून सांगीतले परंतु ते आता बडतर्फीच्या पटातील नांवें काढून टाकणार आहेत.

येथें पाऊस पडत नाहीं ... झाली आहे.

आमच्या समजुतीत आले आहे कीं, वैदिक शास्त्री वगैरे यांची ... ठणा हायात झाली आहे, तशीच गोर... रदास यांची झाली आहे.

रूवारपोर्ट— ता० १५ जुलै पावेतों जिल्ह्यां निहायचे

अहमदनगर— पर्जन्य दृष्टी या जिल्ह्यांत कमीजास्ती पण सर्वत्र पडून पेरण्या होऊन शेतें चांगली आहेत. तरी आकोलें तालुक्यांतल्या जंगलांतील गावांत व दिंडोरी आणि कावन ईया तालुक्यांत पर्जन्य वृष्टि कमतर झाल्या कारणानें भात नागली यांच्या शेतांस धक्का पोहचला आहे. या जिल्ह्यांत सर्वत्र माहामारीचा उपद्रव जारी आहे.

धारवाड— धारवाड नवलगुंद व राणी बेदनूर त्या तालुक्यांतील कांहीं भाग खेरीज करून या जिल्ह्यांत सर्वत्र साधारणपणें चांगला पर्जन्य पडला. जेथें जेथें पेरे झाले होते, तेथें तेथें रोपें चांगली आहेत. आणि नवीन पेरे ज्या ठिकाणीं झाले आहेत, तेथें रोपें चांगलीं आलीं आहेत. एक नवलगुंद तालुका मात्र वर्दळा आहे. उसाची लागवड या जिल्ह्यांत सर्वत्र चांगली आहे. कोडी व नरगुंद दोन परगणे शिवाय करून या जिल्ह्यांत सर्वत्र पटकी जारी आहे.

सोलापूर— करमाळें मनगोळी व मुदिविहाळ यां तालुक्यांत पर्जन्य चांगला पडला. बाकीच्या तालुक्यांत तसा चांगला पडला नाहीं. लागवड चांगली झाली आहे. कमारें तीन पोडशांश पेरे या जिल्ह्यांत झाले आहेत. मोहोळ व मनगोळी हे दोन तालुके खेरीज करून पटकी सर्वत्र जारी आहे.

सातारा— जावळी, वाई आणि वाळवें त्या तालुक्यांतील थोडे गांव खेरीज करून थोडा बहुत पाऊस पडला. वळवांचा पाऊस पडला होता, तेव्हां या जिल्ह्यांत जाहागिर लोकांच्या मुलखांतल्या पेरे झाले होते, तीं रोपें चांगलीं आलीं आहेत. तरी मावळांतल्या गावांत पर्जन्य वृष्टि झाली नाहीं, यामुळें भातांच्या रोपांस धक्का पोहचला. पंढरपुरास यात्रा भरली, या कारणानें पटकी यात्रेंत उठली होती, इतर तालुक्यांत थोडीशी पटकी जारी आहे. महाबळेश्वर, व पंत प्रतिनिधी, व जयचे डफळे यांच्या मुलुखांत मात्र या बाईचा उपद्रव नाहीं.

पुणें— मावळ तालुका खेरीज करून सर्वत्र जागीं पर्जन्य पडून पेरे झाले. व कांहीं होत आहेत. या जिल्ह्यांत सर्व ठिकाणीं पटकीचा उपद्रव आहे, ब्राम्हणवाडा व पिंपळगांव येथें गुरास रोग आले आहेत.

बेळगांव— पाछापूर, चिडी, व आथनी तालुक्यांचा भाग सिवाय बाकीच्या गांवी जरीमरी कांहीं कांहीं गांवांत जारी आहे.

लखनौ हरकारे वरून समजतें कीं, नेपाळच्या सरहद्दीवरील गांव बंडवाल्यांनीं लुटालूट करण्याचा उद्योग चालविला होता, त्यावर बलरामपूरच्या राजाची फौज अडवी झाली, त्यांत कांहींसी बंडवाल्यांशीं लढाई झाली, त्यांत बंडाकडील एक जण शिपाई कैद करून आणिला आहे,

बलिरामचा राजा प्रांतांत फिरत आहे, तेथें त्याची मनस्वी दुर्दशा झाली, पुष्कळ झाडें उपडून पडलीं, व मोठालीं घरें खालीं बसलीं असा नाश आणि असा वारा माझ्या पाहण्यांत आला नव्हता— बलिरामपूर आणि तुळसीपूराकडेस जाण्यास मार्ग नाहींसा झाला आहे— असें म्हणतात कीं, बंगालच्या दहा हजार शिपायांनीं नेपाल पासून राकिलें आहे, सर्व बंडवाले मिळून नेपालात १०००० लोक भरले आहेत— बेगम व मंमूखान त्याच्या कोटांत आणि नाना साहेब हे वेष बदलून दन्याखोऱ्यांनीं लपत, छपत, फिरत आहेत— असें म्हणतात कीं, त्यावर दोन तीन गडमा त्यांणें जरकारावर आणल्या तर ह्या बाबा याकरितां त्या गडमास्त अडवून ठेविले आहेत, असें वर्तमान आलें आहे.

एभीलजडज्य मन नेक्कर च्या जाग्यावर जाऊं अंथेनगरचे जडज्य होणार, अशी लोकवार्ता ऐकली आहे.

पुणेंयेथें ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा० प्र०

ज्ञानप्रकाश.

पुणें — गुरुवार ता० ११ आगष्ट सन् १८५९ इ.

जाहिरात.

जाहिरात बाळकृष्ण नारायण जोशी यांज कडून गोविंद रघुनाथ थत्ते यांस. आमचा ऐवज बापूजी बिन खंडोजी व हणमंतराव बिन शिवजी पाटील कालभर यांजकडे घेणें व्याज बद्दल रुपये १४०० यांवर खटला गोविंद रघुनाथ थत्ते यांणी ठराऊन कागद पत्र घेतले ते रुपये आमचे तर्फेनें गणेश रामराम रहीस यांजला रुपये ११०० व आम्हास रुपये ३०० या प्रमाणें द्यावे असा करार करून दस्तऐवज लिहून दिल्हे ते रुपये गोविंद रघुनाथ थत्ते यांणीं दिल्हे नाहींत सबब ही नोटीस प्रगट केली आहे तरी थत्ते मजकूर यांणी आजपासून पंधरा दिवसांचे आंत मदरहू ऐवजाचा उलगडा करावा. न केल्यास दस्तऐवजाचे मितीपासून व्याज दर माहा दरसदे रुपया १ एकोत्रा प्रमाणें द्यावें लागेल ही खबर जाहीर केली आहे.

(बाळकृष्ण नारायण जोशी

जाहिरात — पुणें शहरांतील थोरले मोतीचा मेल निघेल त्याचा मक्ता देणें आहे त्याजबद्दल तारीख १५ माहे अगष्ट सन १८५९ इसवी रोज सोमवार बारा वाजतां पुणें शहर सुधारणुकीचे पंचाचे कचेरींत आनरेबल कप्तान क्लास साहेब बाहादूर चेरमेन हे मोहोरबंद अर्जं घेतील — सदरहू बद्दल माहिती तारीख ११ आगष्ट सन मजकुरपासून सदरचे कचेरींत अकरा वाजल्यापासून ते पांच वाजेतो पर्यंत मिळेल. तारीख ९ माहे आगष्ट सन् १८५९ इं

(सही) कप्तान क्लास पुणें येथील म्युनिसिपल कामेटीचा चेरम्यान.

ज्ञानप्रकाश

शहर पुणे — व लष्कर एथील मोहरमाचा सणनीकुन त्याचा सण यथान्वित पणाने शवटास गेला या सणात लोक रात्रीचे बहुत लोक फिरत होते परंतु पोलिसाने बंदोबस्त ठेविल्या मुळे चोऱ्या वगैरे झाल्या नाहीं.

विलायतेहून अशी खबर आली आहे की, रूसचे ६०००० हजार फौज क्यास्पियन् नामे समुद्राजवळ खीवा शहरास जाण्या करिता कुच झाली आहे, असी बातमी आहे, आतांही रूस लोकाचा सैन्याची टोळी इराण शहरांजवळ कोणते कारणाने जात आहे हे समजत नाहीं.

पाटणा एथें कांहीं बंडातील पुढारी सरकारास शरण आले असे टेलिग्राफावरून कळते.

नानासाहेब यांचे बंधु बाळासाहेब व भवानी तालुकदार व हरदत्तसिंग नजीबादचा नवाब नेपाळांत अजारी पडले आहे, नानासाहेब असे म्हणतात कीं, मी सापडणार नाहीं. कदाचित सापडलो तर जिवंत हाती लागणार नाहीं. बेगमेचा इरादा सोथल्या परगण्यांत शिरण्याचा आहे, जर सदरील बातमी प्रमाणें ती गेली तर सरकारांस कांहींसे श्रम घ्यावे लागतील.

काशी येथें कोणते राजाचा विद्याभ्यास करण्या करितां सरकारानें या तरुण राजास तेथें ठेविले आहे

कलकत्यास खटपट — गवरनर जनरल साहेबानीं जुन्या अयोध्येच्या पदच्युत नवाबास जाहीर केलें आहे कीं, तुमचा बंदखुलास सरकारांतून जाहाला तो फक्त राजकृपा स नमर्दी. आणि या करितां कोणी भीड अगर खर्च न करून बंदखुलास केला असा बहाणा करून त्याजपासून कोणी पैसा उपटल्यास त्याणें शुद्ध चोरी केली असें समजलें पाहिजे. अशा खोट्या बहाण्यावरून त्या पदच्युत नवाबापासून कोणी पैसा काढण्याचा इलाज करतील तें घडून येऊन ये अशा प्रकारची समजुतीची हकीकत सरकारानें प्रगट केली आहे.

खालच्या पत्राची नक्कल लिहिली आहे, त्यावरून मुंबई इलाख्यांतच खटपट होती, तिचा प्रवेश पुढेंही चालू आहे. असें अनुमान होऊं लागेल.

सिसिल बीडन इस्कोयर हिंदुस्थान सरकारचे सक्रेटरी यांजकडून

मेजर सी. हर्बर्ट साहेब साहेब यांस.

कलकत्ता — तारीख ११ जुलई सन १८५९ लिहिण्याचें कारण कीं गवरनर जनरल इन्कौन्सल यांजकडे रिपोर्ट आला आहे, कीं अयोध्येच्या नवाबाचे तर्फेच्या माणसांपासून कांहीं मनुष्यानीं अलीकडे पैका उपटला आहे, आणि त्याणीं अशी भुलथाप दिली कीं त्या पदच्युत नवाबास प्रतिबंधांतून मुक्त करण्याविषीं सरकारांत सक्त भीड खर्चून मुक्तता करूं यावरून त्याणीं लांच घेतले आहेत, आणखी असेंही त्या रिपोर्टांत आहे कीं खरील पैका नवाब साहेबांच्या मारफतीनें येऊं कुमानें त्या माणसांस पोहचला आहे, व त्या लोकांस जर करितां त्यांच्या भुलथापीच्या वचनाप्रमाणें घडून आलें असतां आणखीं ही द्रव्य देण्याचें नवाबानें कबूल केलें आहे, जर ही गोष्ट खरी असेल तर नवाब साहेबास प्रतिबंधांतून मुक्त करण्याविषींच्या उद्योगांच्या वाडा होणारे यांच्या परिवारा नवाब साहेबांपासेतों होण्याचा संभव होतो. आणि अन्यद्वारें आतांही त्या शुद्ध लबाडीच्या बाबदींत दिलेलीं वचनें जरी त्यांस पुरीं करणें वाटलें आणि ह्या विषीं कबूल करणें मुनासब वाटलें नाहीं. तरी आसाहेबांचे समक्ष किंवा अन्यद्वारें या कामांत खटपट चालली असावी. असा तर्क होतो.

या साठीं तुह्मांस कळविण्यांत येतें कीं ह्या नवाब साहेबांस तुह्मी जाहीर करावें कीं आपल्यास प्रतिबंधांतून मुक्त केलें ही शुद्ध गवरनर जनरल इन्कौन्सल यांची कृपा समजावी. आणि असें असून ही कोणीं आपल्या वजनदारीच्या योगानें ही मुक्तता करविली अशी कल्पना करून त्यांस पैसा आसाहेबांकडून मिळाला, तर साफ चोरी केल्याचा गुन्हा त्या माणसाचा समजला पाहिजे.

नवाब साहेबांस जाहीर करावें कीं, ज्या कोणाची विशाद नसतां आपली कामगिरी पंजाविली अशी उगीच बाढ सोकून दगलबाजी करतील आणि त्यांच्या खटपटी मुळें तुमची मोकळीक झाली असें सांगून वकिल्या करतील. त्यांस जरी आपण त्यांच्या वचनांत गुंतलों असाल. तरी आपण ती वचनें पुरीं करण्याचें कांहीं एक कारण नाहीं. आणखी एक असें जाहीर करावें कीं, नवाब साहेबास अशा प्रकारें लुटावें हें मुनासब नाहीं. आणखी असेंही त्यांस सांगावें कीं गवरनर जनरल इन्कौन्सल यांची अशी इच्छा आहे कीं, नवाब साहेबांस गैरवाका समजावून दगाबाजी खांपावरी करण्याचा ज्यांणीं इलाज केले असतील त्यांचीं नावें फोडावीं याचें कारण कीं असल्या माणसांची कायद्या अन्वयें तजवीज करण्याचा विचार गवरनर जनरल इन्कौन्सल करतील.

गवरनर जनरल साहेबांनीं असा हुकूम तुह्मांस फरमाविला आहे कीं, या नबाबापासून खोटेपाचा डाम करून दगाबाजीनें जें कोणी पैसा उपटतील त्यां विशीं जें काय तुमचे कानांवर येईल त्याची सरकारी रिपोर्ट करीत जावा.

सही. सी. बीडन साहेब
हिंदुस्थानसरकारचे सेक्रेटरी

कलकत्यास— सर्व थोर लोक पडले होते तेव्हां अयोध्येच्या पदच्युत नबाबास गवरनर जनराल साहेबांनीं किंवा जे कोणी त्यास प्रतिबंधांतून मुक्त करण्याच्या बेतांत होते त्या सर्वांनीं लोक [illegible] नाहींत. असें ह्मणण्याची मोठी अडचण येऊन पडेल असें अर्थातच दिसतें.

आबझ०

[illegible]च्या ऐकण्यांत आलें आहे कीं, पोलिस खात्यांत आणखी शिपायांची वाट करावयाची आहे त्यास नेमणूक ज्यास्ती पाहिजे आहे याकरितां अशी नजर्बाज काढण्याचा इरादा झाला आहे कीं, येथील तळावर लोक ठेविले आहेत त्यांचा खर्च सरकारांतून होतो तो बंद करून तो खर्च म्युनिसिपाल कमिटींतून करावा आणि या जिल्ह्यांतील तालुक्यानिहाय शिपायी आहेत ते माफक कमी करून सुमारें २०० रुपये दरमाहाली नजबीज काढून पोलीस खात्याकडे याची असा विचार होत आहे, असें झालें तर म्युनिसिपाल कमिटी कडे या शहरांतील गटार व [illegible] नाल्यांत आल्या आहेत त्या प्रमाणें नळ व हौद [illegible] येतील. आणि मग इतर [illegible] मनोरे [illegible] गाची सोय ही लौकरी होईल.

खानदेश— जिल्ह्यांतील तालुके भडगांव येथून तारीख ५ मिनहूचे पत्र आलें आहे, त्यांतील मजकूर भडगांव येथें एक गाय व्याली आहे तीस एक गोरा रंग ह्मणून [illegible] आहे, परंतु त्यास शेपूट मुळींच नाहीं.

खानदेशचे जड्ज साहेब यांणीं नूतन अजंमा माधवराव यांची नेमणूक तालुक्यांतील मुनसफी चे कामावर केल्या प्रमाणें येथें येऊन कामास सुरवात केली आहे यांची काम करण्याची पद्धत [illegible] दुःखकारक नाहीं, याविषयीं मागाहून अवकाशानें लिहून पाठवीन.

हिंदुस्थानांत गोरे शिकांन नौकरी [illegible] ची नाखुषी झाल्यावरून नामदार गवरनर जनरल साहेब यांणीं जनरल आर्डर केली आहे कीं, त्या रे लोकांची नौकरी करण्याची खुषी नसेल [illegible] बडतर्फी घ्यावी. त्या प्रमाणें सातार्याच्या [illegible] न्यातील गोरे लोकांनीं बडतर्फी घेतली त्यांस विलायतेस पाठविण्या करितां तेथून काढलें असें समजलें आहे.

सरकारानें त्यांस पाहिजे ह्मणून त्यांनी [illegible] न नौकरी करण्याचे विलायतेस कबूल करून नांवें लिहून दिलीं, त्याप्रमाणें त्याणीं हिंदुस्थानांत वगैरे ठिकाणीं जिकडे पाहिजे तिकडेस त्यांस पाठविले, आतां तेच लोक ह्मणतात कीं आह्मी कंपनीची चाकरी करणार ह्मणून कबूल केल्याप्रमाणें आमचा करार पुरा झाला. आतां राणी सरकारचा अंमल झाला आहे, तेव्हां आह्मी नौकरी करणार नाहीं ह्मणून फिसादी जबाब दिला. त्यांस बडतर्फी मिळाली परंतु इतकेंच नाहीं त्यांस स्वदेशीं खाणें पिणें करून, आणि दया दारु, देऊन पोंहचऊन ही चोंवे [illegible]. त्यांचा लादेव लदादेव लादनेवाला साथ देव और विलायत कूं पोंचा देव, या प्रमाणे मागो

चे लोकांनी सरकारास करणें अगत्य पाडिलें आहे. यांत त्यासदरील गोरे लोकांनीं आपलें हित कोणतें केलें असेल, तें न कळे. दशचीं वर्षें नौकरी करून पुढें पेनशिन मिळावयाचें त्यांवर पाणी आलें.

आम्ही असें ऐकतों कीं नामदार सरकारानें ... क्याटल डिपार्टमेंट ह्मणजे जनावरांची ... करणारें खातें बंद करावें ह्मणून हुकूम ... आहे.

हें खातें सुरू होऊन सुमारें दोन वर्षें झा... नवीन खातें करण्याचें कारण बहुत करून ... आलें कीं जेव्हां हिंदुस्थानांत बंडास सुरू ... त्यावेळीं येथून लष्करी खात्याकरितां ... पाठवावीं लागलीं तें काम कमीसरी ... होईनासें आलें. सबब निराळें खातें केलें ... या खात्यावर एक साहेब कांहीं रैटर आणि शिपाई असे आहेत, ते सर्व बंद होणार आहे. आतां पूर्वीप्रमाणेंच जनावराची रवानगी अगर तेथें राहातील त्यांची देखरेख व दाणा वैरणीचे व ... काम कमीसरी खात्यांतूनच होईल.

आतां येथील सदरील जनावरांचे खात्यांत बैल घोडीं, खेचरें, उंट, हत्ती, वगैरे जनावरें आहेत, त्यांची सर्व व्यवस्था पूर्वीप्रमाणें, कमीसरी खात्यांतून होईल.

खानदेश — जिल्ह्यांतील पैमाप खात्यांवरील मिस्तर डिविडसन साहेब, हा घोड्यावरून पडल्यामुळें मरण पावला.

बुरडाणा — इकडे पर्जन्य कमी आल्यानें कुळंबी लोकांस अधीरता झाली आहे. परंतु अद्यापि जीपेरणी झाली आहे ती आबाद आहे.

जिल्हे मजकूरचें सदरस्टेशन आकोलें नजीक बाळापूर येथें मुकरर होऊन आलें आहे, परंतु जवपर्यंत कचेरी वगैरे बांधिली जात नाहीं तवपर्यंत, येथील लोकांस भरंवसा वाटत नाहीं. कारण याप्रमाणें दोन वार झालें आहे. पूर्वी बुरडाण मुकरर जाहालें, नंतर अकोट खामगांव आणि हें तिसरीयानें आहे, तर तें ही कायम राहील किंवा कसें, हें पक्कें समजत नाहीं. कारण ज्या ठिकाणीं कचेरी वगैरे बांधण्याची जागा मुकरर केली आहे, तेथें गरीब लोकांचें शंभर सवाशें घरें आहेत. ... ते लोक तकरार घेतील आणि खुषीनें आपली जागा न देतील तर पुनः ल्याज रहून हरकत पडेल असें त्यांनीं येते. पुढें जें कांहीं होईल तें जरूर कळविण्यांत येईल.

मेहेरबान पार्कर साहेब बाहादूर अशिष्टन कमीशनर जिल्हा मजकूर यांचे जुडिशियाल शिरस्तेदारावर बेआदबीच्या मेहेरबान व हे मनुजी साहेब बाहादूर सेकंड अशिष्टन कमीशनर यांचे हुजूर चालले होते त्याची दरमी पुरी होऊन नागपूरसेशनांत कमीट जाहालें आहे. तिकडून जो निकाल होईल तो खरा.

छावणी मजकुरीं मेहेरबान बुजचे साहेब बाहादूर यांचे मेहनतीनें एक कुबेर फंड उभें जाहालें आहे, त्यांत बरेच रुपये जमले आहेत आणि पुढें हें फंड वहुत वाढेल त्याचे बळ देण्यांत नके जोरावर असल्याचें रूप दिसतें

ज्ञानप्रकाशछापखान्यांत छापिलें.

वर्ष ११ पत्र २३ **ज्ञानप्रकाश.** शहर पुणें.

पुणें—सोमवार ता॰ १५ आगष्ट सन १८५९ इसवी.

प्रत्राची किंमत रुपये.

९॥ आगाऊ. १० दरसाल.

जाहिरात.

पुणें शहरांतील थोरले मोरीचा मैल निघेल त्या चा मक्ता देणें आहे त्याज बद्दल तारीख १५ माहे आगष्ट सन १८५९ इसवी रोज सोमवार बारा वाजतां पुणें शहर म्युनिसिपालिटीचे कचेरींत मेहरबान कारभारी साहेब बाहादूर चेरमेन हे लोहोरबंद अर्ज घेतील. सदरहू बद्दल माहिती तारीख ११ अगष्ट पासून सदरचे कचेरींत बारा वाजल्या पासून ते पांच वाजे तों पर्यंत मिळेल. तारीख ९ माहे आगष्ट सन १८५९ इसवी.

[illegible] दास पुणें येथील म्युनिसिपल कमिटीचे सेक्रेटरी

ज्ञानप्रकाश.

मावळ— एथील तालुक्यास वरिष्ठाचा हुकूम आला आहे कीं, सरकारांतून एकगाहाव ट करून काळी कडील लोकांस किरविला आहे. सरकारांतून अगर दुसरे अमलदारा कडून जे लाखेटे येतील ते फाडून ते लिफाफे म्हणजे कव्हर बंदोबस्ताने ठेऊन एक वर्ष अखेरीस त्यांची विक्री करून पैसा सरकार खात्यांत जमा करीत जावा आणि उत्पन्न आलें याविषयीं रिपोर्ट करीत जावा. केवढी ही सरकारची हित दृष्टी.

तालुके पावळ येथे [illegible] अखेर साडे आठ इंच पाऊस पडला हाली उघाडी आहे या तालुक्यांतील पांच गांव खेरीज करून [illegible] उपद्रव आहे सरकारानें त्या बाईचा पराभव [illegible] [illegible] औषध ठेविलें तें घेतात. परंतु [illegible] तां आपल्या हका चालवितें या बाईचा पराभव [illegible] व्हावा म्हणून ब्राह्मण अभिषेक करीत आहेत.

आम्हांस टेलिग्राफ आधारें असें समजलें आहे कीं, सुरत जिल्ह्यांतील काले कटरवाल्या पैकीं पुरदास आणि मथुरादास यांजवर पैसा खाल्याचा आरोप आला होता त्या खटल्याची चौकशी होऊन सेशन जडज्यांनीं दर एकास चार महिन्याची ठेप देऊन पांचशें रुपये दंडाची शिक्षा दिली.

हुबळी— येथून ज्ञानप्रकाश. तारीख [illegible] अगष्ट — तालुके हुबळी येथें फार दिवस पाऊस पडला नाहीं म्हणून पाण्याचा दुष्काळ पडला होता. परंतु आषाढ मासीं मेघराजानें कृपा करून इकडील भांतांत चोहीकडे आबादी झाली. आहे परंतु उन्हाळ्यांत बाईची स्वारी येऊन तिणें आल्यावर अंमल ही बराच केला परंतु मेघराजानें कृपा अवलोकन केल्यामुळें त्या बाईनें आपले डेरे राहूटया पाडून प्रस्थान ठेविलें आहे. या तालुक्यांत भाताची पिकें निरोगी आहेत— जोरीचें पिकही बरेंच येईल असें दिसतें. यामुळें लोक आनंदांत आहेत. येथें आषाढ मासांत एकंदर ९½ पर्जन्य पडला. जिल्हा धारवाड येथील काळी कडील उमेदवारांची परीक्षा पुरी झाली. उमेदवार लोक २२० हजर होते. त्यांतून बाहात्तर मात्र परिक्षेंत पसंद उतरले

आणि त्यांस सर्टिफिकिटें ही मिळाली. कमिटीं त मुख्य स्थानीं मेहेरबान मेकंझी असिस्टंट कलेकटर व मेलवील साहेब धारवाड येथील जिल्ह्याचे आकावरील डिपुटी इन्स्पेक्टर मेहेरबान बेकर साहेब व तालुके मजकूरचे दप्तरदार सुभराव भाणजी आणि बागलकोट येथील सदर अमीन हे कमीटीत मेंबर असून ही कमिटी जुलई अखेर बंद झाली. तीन अवल नंबर ११५२ पर्यंत परिक्षा झाली. सदरहू कमिटी विषयीं जा जेवी जे उमेदवार नापसंद झाले त्यांच्या ही म्हणण्यांत कमीटीनें आपले काम बरोबर केलें असें उमेदवार बोलतानां ही ऐकिलें आहे. ... संतोष जाहाला. ऊबळीच्या शाळे ... शाळेच्या व दुसऱ्या वर्गातील आठ मुलें स ... कमीटीत लायक ठरुन सर्टि... मिळाली. ... ४६११ पासून ६१२८६ पर्यंत त्यांची परिक्षा उतरली.

सातारा— येथें १५० पोलिसांत नवीन भरतीनें लोक ठेवणार आहेत— येथें परिक्षेचे लोक उमेदवार बारशें चौसष्ट जमले. त्यापैकीं १६१ नापसंद ठरले. ९१३ कमीटीस फुरसद नसल्यामुळें त्यांची मुळीं परिक्षा घेतली नाहीं. १९० मात्र पसंतीस पडले. शु०स०

सरकारचा हुकूम उमेदवारांच्या परिक्षा घेण्या विषयींचा आहे. परंतु त्यांस फुरसद नाहीं. सबब त्या गरीब बिचाऱ्या उमेदवारास दोन वर्षे श्रम करून माघोरें जावें लागलें. तात्पर्य परिक्षेचें असणार कमीटीद्वारानें कीं यास असा माघारे बिन परिक्षा झाल्या खेरीज गेल्याचा संस्कार जाहाला असेल असें मदरील वरून ह्मणता येत नाहीं. जर त्यांस मदरील अनुभव असता तर फुरसद नाहीं ह्मणून त्या गरीब आणि मेहनत करून करून अभ्यास करणारे बिचाऱ्या उमेदवारांची उमेद खचून आले तसेच माघोरें जावें लागलें नसतें.

आह्मास इंदुराहून तारीख ४ अगष्टचें पत्र आलें आहे त्यांतील मजकूर खालीं लिहिलों:

इकडे पर्जन्य चांगला पडला. तथापि तापाचा आजार कमी झाला नाहीं.

मेहरबान रोबर्ट पीयरसाहेब बाहादूर यांची स्वारी बजरंगगड मुकामी होती तेथें श्रीमंत जयाजीराव महाराज शिंदे अलीज्याहा बाहादूर यांची स्वारी आली होती तेथें महाराज शिंदे सरकार आणि साहेब मजकूर यांची मुलाकत होऊन तारीख २७ जुलई रोजीं स्वारी परत गेली. मेहरबान साहेब बाहादूर यांची स्वारी सिप्रीस जाऊन तेथें राव राजे दिनकरराव दिवाण साहेब व मेहरबान मेकफरसन साहेब तेथें जाऊन त्यांच्या भेटी वगैरे होऊन पुढें तसेच चंदेरीस झांशी वगैरे इलाख्यांत कांहीं दंगा फिसाद बखेडा नाहीं कोठे कोठे गुप्त लोक आहेत. त्यांचाही पंदोबस्त करितां सरकारानें साह महालावर एक रिसालदार नेमिला आहे. तेणे करून तिकडील बंदोबस्त होत चालला आहे.

नेमाड प्रांतांत डिपुटी कलेकटर लालखादी यांस सरकारानें पेनशीन दिलें त्यांच्या जाग्यावर जुलई आबदीखा त्यांचा मुलगा मुकरर नेमिला. पुनासा महालांत रा. रा. नाना गद्रे कमावीसदार होते त्यास मंडळेश्वरास सदर अमीन नेमून त्या जाग्यावर रा. रा. नारायण राव अण्णा साहेब दानेकर कमाविसदार मुकरर केले त्यांचे पुतणे त्र्यंबकराव दादा यांस कुमरा बाद येथें फारकुनीची जागा दिली

श्रीमंत तुकोजीराव माहाराज होळकर सरकार यांची स्वारी आपल्या गांवीं महेश्वरी नर्मदातिरीं उभयतां राण्यांसुद्धां गेली आहे मला लिहिण्यास खुद्द शा

आह्मांस सोलापूर आणि बेळगांव येथील पत्रें आल्यावरून कळत आहे कीं " धारवाडचे कलेक्टर साहेब हे बेळगांवास आले. मुंबईस जाण्याकरितां गु ले आहेत. त्यांचा बेत विलायतेस जाण्या जाहला आहे. असे ऐकतों.— बिंडी तालुक्याचे मामलेदार यांस बेळगांवचे मेहेरबान कलेक्टर साहेब यांणीं बोलावून आणिले होते, त्याप्रमाणें ते येऊन, भेट घे ऊन, परत गेले. हल्लीं येण्याचें कारण समजलें नाहीं. करवीर येथील चिटणीस रा. केसोपंत यांस हाली त्याच इलाख्यांत मामलेदार नेमिले आहेत; त्याज वर लोकांचा अर्ज जाहाल्यावरून त्याविषयीं पुरी चौ कशी होई तों पर्यंत त्यांचा पगार अमानत केला आहे."

पुणें— येथें सेशन कोर्टांत तारीख ८ जून रो जीं मेहेरबान लाफनन साहेब सेशन जड्ज यांणीं कै दी शेखरहीम मुसलमान याणें रेलवेच्या रस्त्यावर ए क मोठा धोंडा ठेविला अशी साक्ष एका साहेबानें दि ल्यावरून तो दगड या कैदी याणें उतार करू लोकां चा घात व्हावा या बुद्धीनें जाणून बुजून ठेविला सब ब त्यास सन १८५४ चा अक्ट १८ कलम २५ बरहु कूम काळ्यापाण्याची शिक्षा सेशनांत ठरली त्या का गांत सदरेच्या जड्ज्यास कांहीं शक आल्यावरून पुनः सदरहू साक्षीदारांची साक्ष घेऊन तो कैदी आ ग गाडीच्या रस्त्यांत गेला कसा व फक्त एकाचेच सा क्षीवर पुरा भरंवसा नाहीं ह्मणून त्यास चार वर्षांची शिक्षा कायम करून सेशन जड्ज्यांनीं काळे पाण्याची शिक्षा ठरविली ती नामंजूर तारीख ७ जुलई स मेहेर बान फ्रेयर व हरीसन हे उभयतां जड्ज्यांनीं केली.

पुणें— येथें या आठवड्यांत पर्जन्य बिलकु ल पडला नाहीं. धान्याचा दर दर पल्यास रुपये त्यांचे लिहिल्या प्रमाणें

१॥ बाजरी. . . . . ॥ गहू . . . .
७॥ जोंधळे. . . . . लांदूळ . . . .
५॥ हरभरे. . . . .

वजनी जिनसाचे दर रुपयास

८०॥ धूळ. . . . . ८०॥ तूप. . . . .
८८७ तंबाखु. . . . . ८८८ गुळ. . . . .
८७॥ साखर. . . . . ८८१ कात . . . .

वैरणीचा भाव अद्यापि स्वस्त जाहाला नाहीं. कडबा सेकडा ६ रुपये आणि गवत तीन रुपये प्रमाणें आहे.

येथें शानवार पेठेंत मुदेल्याच्या . . . . . एक बा वा आला आहे, तो येथील एकदा . . . . भोंव ला आहे. कारण त्यास आपें . . . . केला आहे याबाबाची एक . . . . जे भोळे लोक आहेत त्यास तो जी दाखिवतो . . . . दितो असें सांगून थोडी विरवितो. . . . . पाहायास एक येऊन बसलाच तर तो बाबा अरे वि चारितो कीं, अहो पितांबरधारी बाबा आपण शाळेग्राम तोंडांतून काढितां तेव्हां आपलें तोंडचे आंत गडबड नाहीं आहे काय? तर एखादी मत्स्यमूर्ति काढा बरें! असें बो लण्याचे बरोबर बावा लागलाच खिन्न होऊन स्तब्ध बसून धूर्तपणानें उत्तर देतो कीं "कल तुझे भगवान्‌की मूरत दि खाऊंगा देखो" असें सांगून तो दिवस घालून नेतो. नंतर कौ तुक पाहाणारा दुसरे दिवशीं आलाच तर तो मत्स्यमूर्ति ही तोंडांतून काढून दाखवितो. आतां यावरून पाहावें कीं हे लोक किती भोळसर आहेत. कारण अगोदर तो तोंडांत भरतो, तेंच बाहेर काढितो, अशा ठकाला काय ह्मणावें! असो. आलीकडेस दुसरी युक्ति अशी काढली आहे कीं, मुखांतून पुतळ्या, मोहरा, काढितो असें दा खवितो. अशीरीत्यानें अबला, आणि भोळे लोकांत, होत चालली आहे. नुकतेंच एका गरगर्दीनें आप

लें घरदार विकून आपी लोकर धारी बाबाची पट्टशिष्यी ण होऊन बाबाचे घरीं जाऊन राहिली आहे तर लो कानीं या बाबावर नजर ठेऊन या बाबाच्या पुतळ्या जी आपा सोडून आपल्या घरच्या पुतळ्या बाहेर जा ऊं देऊं नयेत, अशी आमची सर्वांस विनंती आहे. हे बाबा पूर्व्यालेगावांस यांची योग्यता केवढी मोठी आहे हे सरकारचे कागदी लिहिलें गेलें आहे. अशी ऐकणी

आतां या बाबास आमचें थोडेसें सांगणें आहे कीं, जर अशा तोंडांतून पुतळ्या काढितां तर हे एक मोठा व्यापाराचें सोन्याचें मिळाल्यास अशी झाले आहे, कारण मोठाले सावकार चिनीहून लक्षावधि रुपयांचा विमा करून जाहाजांतून हा माल आणितात, तो खटपट आपण यांची सोड विल्यास खचित होईल. आतां त्या सावकारांनी आप ले गुमास्ते आपल्याकडे पाठवून विन पैसा खर्च के ल्या खेरीज पुतळ्यांच्या थैल्या भरभरून एकदम आगगाडीवर चढवाव्या. असें होईल. असें पीता धरधारी बाबा आपण चिनीचें नाणें तोंडांतून काढि तां तेव्हां तुमच्या पोटांत सोन्याची खाण असूनआ पण योगबळानें जठराग्नि पेटवून त्यांत सुवर्णाचे मृ त्तिकेचें शोधन करून दोन्हीं जबड्यांतून चिनी अक्षरा चे हरप कोरून हें नाणें टंकसाळीप्रमाणें पाडितां कीं काय? परंतु आह्मांस एक आपल्याकडून निःसंशय क रून घ्यावयाचा आहे कीं दर वर्षास निरनिराळे शक त्या पुतळ्यांवर उठवितां अगर एकच शक जबड्यांत कोरून ठेविला आहे.

अवसरवर आधारें कळत आहे कीं, येथून ४४ लोक साताराच्या तोफखान्यांत आणि ३२ लोक सो लापुरच्या तोफखान्यांत रवाना होणार आहेत सबब त्या लोकांनीं तयार राहाण्याचा हुकूम झाला आहे.

आमचे वाचणारांचे स्मरणांत असेल कीं हिंदुस्था नांतून गोरे लोक चाकरी सोडून छावणी छावणीनें था ली बसले आहेत त्यांस सरकारानें विलायतेस पोंहचऊ न देण्याचा निश्चय केला आहे. त्यास उतार दर एका स मोठ्यास १०४ आणि लाहानास ९७ रुपये देण्या चे कबूल केलें आहे.

पुणें मुकामीं सदरील परतर्फी घेतलेले लोक आ हेत ते सोलापूर आणि नगराहून असे येऊन दाखल जाहाले आहेत. हे येथून लौकरच विलायतेस रवाना होणार आहेत.

पुण्याचे सिविलसर्जन डाकर फीथ साहेब हे आ जारीपणाचे सरटिफिकिटावरून विलायतेस जाण्याक रितां येथून नावड तोब निघून गेले त्यांचे जाग्यावर मा भळेश्वरचे सुपरिन्टेन्डेंट डाक्तर मेट लार्ड यांस नेमि ले आहेत.

आह्मांस एक भरंवसा ठेवण्याचे बातमीवरून स मजलें आहे कीं पुढील मार्च महिन्यांत लार्ड एलपी न्स्तन साहेब गवरनर यांचा बेत स्वदेशीं जाण्याचा झाला आहे.

अमदाबाद जिल्ह्याचा डिपुटी कलेक्टर मिस्तर जारडन हा लवकरच सरकारची नोकरी सोडणार आहे.

कराचीपासून लाहोरपर्यंत ११०१ मैल तारायंत्र सुरु झालें आहे. असें सर ओग्लानुगीसी साहेब सुपरी न्टेन्डेंट यांणी गवरनर जनरल यांस कळविल्याव रून त्यांणीं त्यांचे आभार मानिले आहेत.

बडवर्फी— दिलास सेक बंगाल फ्युजीलीयरच्या

ली आहे कीं, उभयतां राणी साहेब या गरोदर आहे त. तेव्हां महाराजांचे दिलांत चार महिनें महेश्वरीं न राहावें असा बेत आहे. कारण महेश्वरची जागा र मणीय असोन हवा ही थंड आहे सबब महाराज सा हेब यांची स्वारी तिकडेस चार महिनें राहण्याचा इ रादा आहे असें ऐकण्यांत आलें आहे.

खानदेश— मालेगांवचे रा. रा. वामनराव रा मचंद मामलेदार यांस पेनशीन मिळोन त्या जागीं सावद्याचे मामलेदार रा. रा. गोविंद दाजी म नेमिलें. नसिराबादचे मामलेदार रा. रा. जयवंतराव अमृत यांस देव आज्ञा झाली. त्या जाग्यावर जामनेरचे मा मलेदार रा. रा. वासुदेव मैराळ आकोलकर यांस ने मून त्याजागीं चालनेरचे मामलेदार रा. रा. सखारा म बापूजी निसुरे नेमिले आणि त्यांचे जाग्यावर चा ळीसगांवचे मामलेदार रा. रा. नारायण रामचंद्र जो गळेकर यांस नेमून चाळीसगांवीं ८० रुपयांवर ठा णें जिल्ह्यांतील रा. रा. बजाजी गोविंद करंदीकर यां स मामलेदार नेमिले.

बागलाण— येथील मामलेदार रा. रा. त्र्यंक टेश बळवंत यांस आमानत करून हुजूर बोलाविलें आहे कारण अजून समजलें नाहीं. त्या जाग्यावर पा तोंड्याचे महालकरी रा. जनार्दन सिद्धेश्वर यांस चार्ज मामलेदार नेमिलें आहे.— मावदे येथील मा मलेदार रा. रा. बाळकृष्ण मल्हार हे सांगलीचे कार भारी नेमिले होते, ते तारीख १ अगष्ट रोजीं येथें य णार आहेत, त्यांस मालेगांवास जाणें आहे ते ये ईतों पर्यंत धुळ्याचे अवल कारकून रा. रा. गोविंद ब ग्राळ यांस नेमिलें आहे.

या आठवड्यांत इकडील सर्व प्रांतांत पुष्कळ पर्जन्य पडून शेतकीचें काम फारच झपाट्यानें चाललें आहे. धुळें येथील महामारीचा उपद्रव कमी होत चा लला आहे.

... विटनेर तालुके पाचंदें येथें तारीख १६ ... ई रोजीं दिवसा बारा वाजतां वाज पडून ... र पडल्या.

... फुसबा कोपर्डे येथें रत्नावती नदी आहे तीन ... लोकांस सुरी कडेस सोडलें त्यांनी ... हजीर केले त्यावरून पोलिस अंमलदारांनी ... ऊन तपास केला. तों त्यास ४३८४ रुपये ... मिळालें. इतक्यांत पाऊस पडून त्या रत्नावती ... पूर येऊन तें काम बंद पडलें असें दिसतें.

बडोदें— श्री खंडेराव महाराज यांस ... पले लष्करी लोक तयार करण्याचा शोक फार ... आहे, ते जातीनें लोकांस कवायती वगैरे शिकवून तया र करीत आहेत, व त्याणीं दोन चांदीच्या तोफा सोन्या च्या गोळा राहील अशा तयार केल्या आहेत. ... डी चार आहेत, येथून वीस कोसांवर डांकूर ... स्थान आहे, तेथील देवाचा पांच हात उंच ... चा गायकवाड सरकारांतून तयार होत आहे. त्यास ... लक्ष रुपये खर्च होतील असा अजमास आहे. या शह रांतील मशीदी जुन्या होत्या त्या सर्वांचा महाराजांनीं जीर्णोद्धार केला. त्याकामास ३००००० तीनलक्ष रुपये ख र्च झाले, असें ह्मणतात.

या शहरांत तारीख ९ जून पासून शुळ व आणि उल्ट्या यांचा उपद्रव फार झाला होता, तो पर्जन्य पडल्या ... कमी झाला आहे.

रत्नागिरी— काजे पेठ्याचे फौजदार रा. दामोदर बापूजी करमरकर यांस मुदतीचे रिपोर्ट पाठवाचे ते केले नाहींत. सबब तेथील पोलीस सुपरिन्टेन्डेंट साहेब यांणीं कमी करण्याचा पोलीस कमीशनर यांस रिपोर्ट केल्याचें समजतें, आतां त्या फौजदाराचें ह्मणणें असें ऐकितों कीं, घरची एका मागून एक यांयको व मुलगी

आजारी होऊन वारली यामुळें बकरीवरील खर्च कमी होतील. याजवरून अशाकारणावरून ५० रु० दरमहा कमी करणे हें बरोबर वाटत नाहीं.

सदर अदालतीनें येथील जडज्यास असें विचारलें आहे कीं, तुमच्या ताब्यांतील कोर्टांत पैसा मामलेदाराकडेस उगीच वर्षाचें वर्ष पडला राहतो तो जामदारखान्यांत तुमच्या खात्यांत जमा ठेविला असतां अधिक बरें आहे कारण असें आहे कीं, जर हा पैसा जामदारखान्यांत ठेविला तर त्यारकमेचें व्याज उत्पन्न होईल तो पैसा तुह्मांस सरकारी कामाकरितां उपयोगास पडेल. तेव्हां आतां पर्यंत जो विशाळ अगट खालकाज होणार आहे, त्याचा विचार मनांत आणून उत्तर पाठवावा ह्मणून लिहून आलें समजलें आहे.

असें केल्यानें त्यारकमेस व्याज उत्पन्न होईल. परंतु इतकी मात्र तजवीज सरकारानें ठेविली पाहिजे, कीं ज्या पक्षकाराकडून पैसा आलेला असेल त्याला तो त्यास हालीं जसा मिळतो त्याच प्रकारानें पुढील ही मिळावा नाहीं तर त्या बद्दल कलेक्टराकडेस जडज्यास हुकूम लिहितां लिहितां आणि अकौन्टंट साहेब हे प्रत्येकास सरकारचे लोकरानें देण्याविषयीं हरकती हिशोब मिळण्या करितां काढतील. त्याविषयीं मात्र कदापि न अडचण न पडावी. असें केल्यानें आमच्या हवेली मामलेदाराचें व तसेंच सर्व जिल्ह्यांतील मामलेदारांचें श्रम या पैद्या संभाळण्याची आणि पैसा काढ, घाल, केल्याची दक्षता ठेवण्याची वांचतील. हा मामलेदार लोकांचा एक रात्रंदिवस काम कमी होण्याचा फायदा आहे अ-

सें समजलें पाहिजे.

विशाळगड कर श्री० प्रतिनिधी साहेब यांचें कुटुंब तारीख २५ जुलई रोजी प्रसूत होऊन कन्या झाली. त्यांस दोन पुत्र व एक कन्या अशा आहेत. आतां हे श्रीमंत संपत्तिवान् असोन संततिवान् झाले आहेत.

पाऊस भरपूर पडून पिकें ही चांगलीं आहेत.

रामदुर्ग— येथें कोष्टी लोकांवर मागील व हिशाटी विरुद्ध जकात बसली ह्मणून कोष्टी लोक बेळगांवास पोलिटिक्याल एजंटाकडेस फिर्याद गेल्याचें ऐकतों.—

बेळगांव— जिल्ह्यांतील परसगडचे मामलेदारांचा वर्ग चांदगडास होऊन तेथील रा० गणेश रघुनाथ यांस परसगडास नेमिलें.

तारीख २८ जून रोजीं श्रीमंत राजमान्य राजश्री कुरुंदवाडकर थोघे बंधु आणि श्री रावसाहेब रामदुर्गकर यांणीं आपल्या वाड्यांत वंशाची शांतता झाल्याचे कारणानें परमेश्वराचे आभार मानून स्तुति करण्या करितां दरबार भरऊन, शिष्ट ब्राह्मणास दक्षिणा, व इतर लोकांस मिठाई वाटिली. आणि पानसुपारी होऊन पांच तोफांची सरबत्ती केली. वर्तमानसंग्रह

आह्मांस अशी खबर आधारें समजते कीं, दुष्यादरील नंबर १० च्या तोफखान्यापैकी दुसरी कंपनीस आलन्याहून अहमदनगरास जाण्या करितां सदर हू लोकांनीं हुकूम होताच तयार राहवें असा हुकूम झाला आहे.

गोऱ्या पलटणी पैकीं ३६० लोकांनी बरतर्फी सरका रा पासून घेतली या लोकां बरोबर त्या पलटणीचे ७ अफीसर चिलखतेन दोन महिन्याच्या रजेवर जाउन त्यांणी परत येण्याविषयींची सरकारानें आज्ञा दिली आहे.

विलायतची खबर आली आहे कीं, जी लढाई फ्रेंच आणि सार्डेनीयां एका बाजूस आणि दुसऱ्या बाजूस फक्त आस्त्रिया असून जी चालली आहे त्या उभयतां बादशाहाची भेट होऊन लढाई महकूब होऊन तहनामा उभयतांत होऊन तारीख १३ जुलई रोजीं तहनाम्यावर सह्या जाहाल्या त्यांत अस्त्रियानें सार्डेनीयाचे राजास लांब बार्डी ठिकाण दिलें अशी खबर आली आहे.

आह्मी मागील अंकांत अस्त्रियांचे बादशाहास मेहनतीनी दाढी धरावी लागेल असें लिहिलें होतें त्या प्रमाणेंच हें वर्तमान आलें आहे कीं अस्त्रियांचा बादशाहा फ्रांसास मुकाम्यानें येऊन भेटून ही लढाई थांबा करण्या करितां कांहीं करार करून तहनामा करून दिला या वेळीं त्याणें कोणाचीच दुसऱ्या राजाची मदत घेतली नाहीं.

विलायतच्या खबरेवरून दुसरें अशी यातमी आली आहे कीं रुस सरकारानें आपल्या लष्करी फौजेची एक ६०००० साठ हजारांची टोळी क्यास्पीयन् समुद्रांतून खीवा शहरावर जाण्याकरितां कुच झाली आहे.

ही रूस लोकांची फौज कोणते कारणानें एकाएकी खीवा शहरावर इराणच्या जवळ येत आहे येविषयीं कारण सदरहू यातमींत आलें नाहीं.

चीनेस आनल्या सरकारचे फ्रेंच सरकारचे आणि रुस सरकारचे असे तीन निर निराळे अंमलदार असून त्यांचे हाताखालीं कांहीं लोक व्यापाराचे बंदोबस्ता करितां तहनाम्या प्रमाणें ठेविलेले आहेत त्यांतून फ्रेंच आणि इंग्रेज सरकारच्या फौजे बरोबर पीहोनो नामें किल्ला व नदी या ठिकाणीं चिनी लोकांशीं आणि तातार सरकारचे लोकां बरोबर तारीख २५ जून रोजीं लढाई झाली त्यांत इंग्रेज सरकारचा मोठा पराभव जाहाला लोक मारलीं, तीन बोटी ज्यावरून तोफा होत्या त्या बोटी बुडाल्या. एक बोट तर निरुपयोगी जाहली आहे चारशें चौसष्ट लोक जखमी आणि मारले गेल्याची खबर आली आहे या लढाईंत सरकारचे ७ अफीसर मारले गेले त्यांत आडमीरल ही जखमी झाला आणि फ्रेंचाकडील चौदा लोक मारले गेले.

आतां राणी सरकारचे आणि फ्रेंच सरकारचे लोक त्या सदरील लढाईत बरोबरच संख्येचे दर एकाचे १२०० असेल असा सरकारच्या लोकां पैकीं असा मोठा नाश जाहाला. तेव्हां यांत कांहीं तरी मोठीच गैर शिस्तपणाची चूक जाहली आहे. परंतु त्याविषयीं दुसरें वर्तमान बरे प्रकारचें लोकरच येण्याची मार्ग प्रतीक्षा करीत आहों अशी एक रूस लोकोच्या आणि एकत्र झाले ल्या लढाईत बालकलावा या ठिकाणीं एका अंमलदाराच्या हाताखालीं सरकारची फौज होती तेव्हां असाच प्रकार घडला असावा. या लढाईत सरकारचे अफीसर २१ घायाळ झाले आहेत अशी वाईट खबर आली आहे.

आतां ही लढाई ज्या ठिकाणीं जाहाली ते पी नदी पिहो नामें असून किल्ला ही आहे याविषयीं पुढील आगबोटींतून सविस्तर खबर येईल तेव्हां समजेल.

नगराहून पत्र आलेलें बंबे ग्यासीटांत आहे त्यांत १६० लोक बडतर्फी घेऊन विलायतेस जाण्याकरितां रवाना झाले.

लार्ड इलफीन्स्टन साहेब आणि मेहेरबान टेटरल साहेब आणि गिब्रार साहेब यांणी ते

थील मिशनरि शाळेच्या मुलांची परिक्षा घेतली असें समजत आहे.

नेमणुका.

...गाव जिल्ह्यांत तिसरा व सुपरन्युमिररी आ... डि. डेपुटी कलेकटर यांस तालुक्यांचें काम नेमून दिलें आहे तें येणेप्रमाणें. तिसऱ्या असिष्टंटास नि... ...पूर — मु. तिसरा असिष्टंटाकडेस ... डि. डिपुटीकडे अथनी असे तालुके... ... — सोलापूरचा असिष्टन कलेकटर यास एक ...न्याची रजा मिळाली. — सातारचा कलेकटराचा ...ष्टंट मि. ज्यार्ज वाडिंग्टन यास १ महिन्याची रजा मिळाली. — ले. कर्नल आल्ड. यांणें चाकरीचा राजीनामा दिल्यापासून कपतान स्नायडर यास ... ...थें पोलिटिकल सुपरिन्टेन्डेंट नेमिले.

...सरकारानें मुंबई सरकारास असें लिहून कळविलें आहे कीं सरकारांत कोणाचें काम करायाचें असें ... लोक त्यांजपासून पैसे घेऊन ते खटपटी रोजे ... कोडतांत चालतात. हें मुनासब नाहीं. त्या ... वहिवाट ज्यारीतीनें बंद होईल तसे प्रकारची तजवीज करावी.

आह्मी ऐकतों कीं, येथील श्रीमंत नातूयांचा ऐवज ... वडकर देवाकडेस होता त्याचे वतीनें मुखत्यार श्री. अमृतराव पुरुषोत्तम हिंगणे सरदार होऊन त्यांनीं अंताजीपंत घारपुरे यांस उभयतांनीं लवाद करून ... त्याबद्दल वादी यांणीं ... मालावर टांच बसविली ती दूर व्हावी ह्मणून ...नें अपील केलें ... टांच उठविण्याची मदरेहून हुकूम केला आहे.

श्री. रा. रा. अंताजी नारायण उर्फ दादा साहेब मुनालिक कऱ्हाडकर यांची स्वारी येथें येऊन श्री गोऊ... महाराज यांचे वाड्यांत येऊन राहिली आहे तेथून सो... काचे रुपयांची चोरी झाली. आतां ही चोरी यांचे जाग... दारानें केली किंवा दुसरे मनुष्यानें केली येविषयीं पोलीसाकडे चौकशी सुरू आहे.

सदर दिवाणी व फौजदारी अदालतीनें असा एकसा हा हुकूम केला आहे कीं, सरकारी शिपाई खासगी कामाकडेस कामगार लावितात अशाबद्दल कोर्टाची खात्री खानदेश जिल्ह्यांतील एका मुनसफाचे खटल्यांत झाली आहे. ह्मणून येथील जडज्यास हा हुकूम आला आहे. आतां ही बारकाई सरकारानें पाहाण्याचें कारण आल्यास असें इतर रितीनें समजलें आहे कीं, न्यायखात्यांतील इनसाफ होण्यास विलंब लागतो यांतील शिपाई लोकांस खासगी कामास लावणें हें एक आहे सबब हा हुकूम झाला असावा.

पुणें अदालतीचे शिरस्तेदारीचे कामावर रा. रा. नाना भिडे यांस नेमणार ह्मणून आह्मीं मागें लिहिलें होतें. त्याप्रमाणें मेहरबान लाफनन साहेब जडज व एजंट यांणीं शिरस्तेदारीच्या जाग्यावर ... नेमून ते काम ही पाहूं लागले.

येथें चंद्रग्रहण गेल्या ... रात्रौ ८ वाजता स्पर्श होऊन ११॥ वाजतां मोक्ष झाला. ... पाहतां ... स्पर्श ... काळ लागला.

हें पत्र पुणें येथें ... छापखान्यांत कृष्णाजी त्रिंबक रानडे यांणीं छापून प्रसिद्ध केलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० १८ अगष्ट सन् १८५१ इसवी.

जाहिरात.

देवबाबा माहादू बिन खंडाप्पा माहाजन लिंगाईत वाणी हल्ली वास्तिपेठ रविवार शहरपुणें याचे तर्फेने नोटीस दिली जाते अशी कीं, धनकोनाम बनाप्पा बिन रुद्राप्पा होनराव लिंगाईत वाणी वस्तिपेठ शुक्रवार तंबाकू आळीत राहतो याजवर अर्जी आमची अशी की आमचें वडिलाचे घर तंबाखू आळीत तीन खणाचे दोन मजला आहे, त्या घरापैकीं तळ मजल्याचे खण रुपये १५० घेऊंन शकें १७६१ साली खत लिहून दिलें त्यांत रुपये १२५ यांस व्याज नाहीं आणि घरांस भाडे नाहीं व रुपये २५ यांस व्याज दरमहा बारा आणे प्रमाणें असा करार आहे म्हणून स्मरणांत येतें यास्तव तो करार काढून आपला ऐवज घेऊंन घर सोडून द्यावें म्हणून बनाप्पा यांस नेहेमी सांगत असतां ऐकत नाहीं. तेव्हां जर त्याजवर आम्हीं घर घेण्या विशीं फिर्याद केली तर मग रुपये त्याचे अंगावर खर्च पडेल म्हणून याजकरितां प्रथम त्याजला नोटीस दिली म्हणजे पुढें हरकत राहणार नाहीं. व आणखी कांहीं देणें त्याचे नाहींच परंतु कदाचित असल्यास त्याणें आमचे दस्त ऐवज दाखवावें म्हणजे वास्तवीक असलेतर देऊं परंतु कोणताही करार दाखवीत नाहीं. याजकरितां त्याणें दुसरे कोणतेही देणे घेण्या विशीं अम्हावर फिर्याद केली तर त्याज बद्दल खर्च आम्हावर पडूं नये या साठीं ही नोटीस दिली आहे तर बनाप्पा याणें या नोटिशीचे तारखेपासून आठ दिवसांत आपले घेण्याचा तपशील आमचे दस्त ऐवजाचे आम्हांस दाखवावा नाहीं तर आम्हीं त्याचे देणें कांहीं नाहीं असें समजावें मग आम्हीं त्याजवर आपले घर ताब्यांत घेण्या विशीं फिर्याद करूं—

मा० १८ माहे अगष्ट सन् १८५१ इ. (सही) देवबाबा बिन खंडाप्पा माहाजन.

ज्ञानप्रकाश.

सर्व लोक अशी काळजी करीत आहे, तकीं, कोकणांत वगैरे ठिकाणीं सुमारें १७ दिवसांत पाऊस पडला नाहीं. यामुळें तांदुळाचा भाव १७ रुपयांस पल्लो झाला आहे. श्रावण मास चालला आहे, परंतु आपल्यास जेष्ठा प्रमाणें भासतो. अशांत विश्वंभर कृपा करील तर जिकडे तिकडे अबादी होईल— लौकर तर नाना प्रकारे करुणापर परजन्य नाहीं. म्हणून आपआपल्यांत बोलत आहेत त्यांतील कांहीं भाषणे लिहितो— काय करावें पाऊस नाहीं— पावसानें डोळे वटारले— अहो त्या कडे काय बोल आहे! पापामुळे परजन्य दरवर्षास कमी पडतो—भगवानाचे मनांत जनावराचे व आमचे पुढें काय करावयाचे आहे हे कोणजाणे— कोणीं म्हणतात कीं, सर्वास कारण राजा होय, अहो! ज्या सेतांत आमच्या आज्याचे वेळेस दोन खंडी गल्ला होत असे तेथें आतां दहा मण धान्य पिकते

मुंबईस बउनफी घेतलेले गोरे लोक ५०० विलायतेस जाण्यां करितां दाखल झाले आहेत.

हल्ली या आठवड्यांत चांदीस भाव १०७ रुपयांस १०० भार चांदी विकत आहे हा भाव फार वर्षांनें आला आहे.

चीन.— गेल्या महिन्याच्या १९ व्या तारखेपर्यं तची चीनची बातमी गेल्या सोमवारीं तारायंत्रद्वारें कलकत्त्याहून येथें येऊन पोंहचली. तिजवरून त्या देशांत पीहो या नाल्याच्या एका किल्ल्यापुढें आडमिरल होप याच्या हातांखालील इंग्रेज आरमाराचा चिनी लोकांनीं गेल्या जून महिन्याच्या २५ व्या तारखेस अगदीं पराजय केल्याचें वर्तमान समजण्यांत येत आहे. मागें कांहीं महिन्यांवर चीन सरकारचा इंग्लिश आणि फ्रेंच या सरकारां बरोबर तह जाहला. त्या तहाच्या कलमां बरहुकूम इंग्लिश व फ्रेंच वकील १३०० इंग्लिश आणि १२०० फ्रेंच इतक्या लष्करी लोकां सह वर्तमान चीन देशांच्या पिकीन राजधानीं कडेस आपआपले निघाले होते. त्यांस तेथें प्रतिबंध करून पिकीन येथें जाऊं देऊं नये या उद्देशानें पीहो या किल्ल्या मध्यें चिनी लोकांची एक मोठी फौज जमा होऊन राहिली होती. तिजवर आडमिरल होप याच्या हातांखालील सतरा अठरा लढाऊ जहाजांच्या ब्रिटीश आरमारानें हल्ला केला. तेव्हां चिनी लोकांनीं आपल्या किल्ल्याच्या तटावरून तोफांचा भयंकर मारा (हा मारा बहुधा कोणी तरी युरोपियन गोलंदाजांनीं चालविला असावा. असें इंग्रेजी वर्तमानपत्रांत लिहिलें आहे.) चालऊन इंग्रेजांच्या तीन बोटी बुडऊन टाकल्या व एक अगदीं निरुपयोगी करून टाकिली आणि इंग्रेजांचे सुमारें ७०० लोक किल्ला घेण्याकरितां किनाऱ्यावर उतरले होते त्यांपैकीं एक तृतीयांशापेक्षां जास्ती लोकांचा विध्वंस करून बाकीच्यांस त्यांच्या तारवांवर मागें हटवून लावलें. या लढाईंत इंग्रेजांचे तान आफिसर ठार मेले. त्यांच्या आरमारावरील मुख्य सरदार आडमिरल होप व दुसरे वीस मिळून एकंदर बीस आफीसर जखमी जाहाले. व या शिवाय मेले व जखमी झाले मिळून ४६४ ब्रिटीश आणि १४ फ्रेंच इतक्या लोकांचा अगदीं नाश झाला. धू० के०

आम्हांस असें कळलें आहे कीं, रोहिलखंडचा कमीशनर हा खजुरातून सातार नियेल किंवा नाहीं या बद्दल पत्न करून पाहाणार आहेत.

बेदील चाकर दुसमाना समान.

हिंदुस्थानचे लार्ड क्यानींग साहेब बाहादूर यांस जेव्हां माजी कंपनीच्या राज्यांतील गोरे लोक हे राणी सरकारची नोकरी करीत नाहींत असें समजलें तेव्हां त्यांणीं एकदम जाहीरनामा प्रगट केला कीं ज्याची खुषी नसेल त्यांणीं नौकरी सोडावी. त्याप्रमाणें कंपनीच्या नोकरींतील गोरे लोकानीं नौकऱ्या सोडल्या परंतु त्यांस येथें राहूं देण्यापेक्षां स्वदेशीं पाठवून द्यावे हें निर्भयपणाचें काम आहे. असें समजून त्यांची रवानगी चालली आहे. त्यांचे भरतीस लोक विलायतेहून हे गेल्यावर रवाना होतील. कारण विलायतेस नोकरी करण्या सारिखे लोक हाल्लीं २५,२०० तयार आहेत. आतां हिंदुस्थानांतून गोरे लोक किती फारकती घेऊन जाणार याचा अजमास जाहाला नाहीं. त्या विषयीं कितीएक वर्तमानपत्र कर्ते अनुमान निरनिराळें करीत आहेत. फ्रेंड आफ इंडिया ह्मणतो कीं सुमारें १०००० दाहा हजार लोकांची संख्या होईल. दुसरा पत्रकर्ता ह्मणतो कीं फक्त बंगाले खात्यांतून ५००० गोरे लोक जातील. याचा निश्चित आंकडा आजून जाहला नाहीं परंतु कंपनीच्या लोकां पैकीं जे लोक राणी सरकारची नोकरी करण्यास खुषी नव्हते त्यांची निवड केली हें फार शाहाणपणाचें काम लार्ड साहेबांचे जाहीरनाम्यानें केलें आतां सरकारास असुकच लोक त्यांचे भरतीस आणिले पाहिजेत असें समजोन शिवाय दुसरा नफा हा होईल कीं हे बेदील गोरे दुस्मानी गोऱ्यांत राहून दुसऱ्यास ही आपल्या मनाप्रमाणेंच बुद्धिवाद करून आपल्या सोबतीस आणतील ते व्हावयाची भीति कमी जाहाली. आतां कांहीं

लोकांस असें वाटतें कीं हे लोक गेल्यानें हिंदुस्थानांत गोरे लोक कमी होतील. परंतु लार्ड क्यानिंग साहेब यांची राज्य प्रकरणी इतका पोक्त विचार आहे कीं या बंडाचे समयीं त्यांणीं जे जे विचार करून कलमें केलीं तीं विलायत सरकारास मान्य होऊन त्याजबद्दल वेसरायल लार्ड क्यानींग यांस मोठे पदवी मिळून वाहवा झाली तेव्हां त्यांणीं ... विचार पूर्वींच करून हा जाहीरनामा लाविला आहे असें लोकांनी ध्यानांत ठेवावें.

आह्मास एथील सावकारांत कांहीं पत्रें आल्यावरून व बे-ग्या-वरून असें समजतें कीं, जयपूरच्या राज्या पैकीं एक संस्थान आहे त्यावर त्या राणाजीचा कांहीं कर आहे तो ते सोईनें देईनात ह्मणून राणाजीनें कांहीं कांहीं फौज तो फा पाठविल्या तेव्हां त्या उभयतांमध्यें लढाई जाहाली त्यांत कितीएक रजपूत कटून गेले व कांहीं त्या राणाजीच्या कुटंबांतील लोक मारले गेले. ह्मणून त्या प्रांताचे स भोंवताले आलवार दिल्ली, भरतपूर, कोटा, वगैरे ठिकाणीचे या जयपूरच्या लढाईंत आमच्यावर ते लोक येतील ह्मणून ते दहशतीत पडले आहेत ह्मणून पत्रें आलीं आहेत जयपूरचें राज्य सवा कोट रुपये वसूली असून जयपुरचा राजा त्यास त्या प्रांतातील लोक राणाजी ह्मणतात जयपुरचें राज्य हें पूर्वीं अजमीरच्या राज्या पैकीं होतें असें समजतें.

आह्मास असें समजलें आहे कीं, सांगली करनाटककर हे पुढील रविवारीं कौंसवध आणि कृष्ण जन्म नाटक करणार आहेत. या नाटकांत कांहीं कोठीं ठिकाणीं कार्म करणार आहेत तेव्हां यानाट्य पाहण्या सारखें आहे यामुळें लोकांचा हो समाज विशेष जमेल असें वाटतें.

सरकारानें असा हुकूम केला आहे कीं काशी आणि प्रयाग या मध्यें तारायंत्राच्या दुहेरी तारा तयार कराव्या ह्मणून हुकूम केला आहे.

गेल्या मे महिन्यांत तिन्ही रवात्यांतील टंकसाळांतून नाणें तयार झालें त्याचा आकार.

कलकत्ता. २८३०५६७
मद्रास. ५११३०५
मुंबई. ४४४८०००
　　　३७९०८७२

येकूण एक महिन्यांत सदरील नाणें तयार झालें आहे.

हिंदुस्थानांत बंडवाल्यानीं कानपूर आणि मिरत येथील दोन दवाखान्याचा नाश केला त्यांत आठ लक्ष रुपयांची नुकसानी केली असें समजलें आहे.

गेल्या तारीख १५ अगष्टाच्या टेलियाफ पत्रांत सागरहून तारीख ३० जुलईचें पत्र आहे त्यांतील मजकूर देणे प्रमाणें,— सागरास तारीख २८ जुलई रोजीं प्रार्थना होऊन आह्मी परत बंगाल्यास येतों तों नागलीच गुजारा झाली कीं अदील महंमद खान आणि त्याचे हाताखालील बंडवाले यांणी मुंबईची डाक लुटली त्यांस शिक्षा करण्या करितां लागलेच जाऊन पाहातों तों आमच्या सरहद्दीवरून सांचीच्या मार्गावरील दोघे जणास ठार मारिले. आणि हुशार व ईमानी ठाणेदार यांस बंडवाल्यांनीं ठार मारिलें. या बंडात ज्यसवंत गिर होता आणि त्याचे हाताखालीं १०० लोक होते. असें समजतें हा दुष्टप्रकार त्यांणीं जलंदरजवळ केला आली या प्रार्थनेचे मधुर शब्द उपदेशाचे मुखांतून

आमच्या कानांत आहेत. तोंच हा एकदम असा हुकूम जाहाला कीं "बल्लमवाले पुढें चालकरा" फिरोजशाहा हा हजार लोक घेऊन सागराहून दाहा कोसांवर आला आहे मग आह्मी तसेंच याखुपीच्या दिवशीं ही त्याजवर १९ सांचे पलटणींनील तीन कंपन्या आणि तीन बल्लमवाले स्वार असे पुढें चालते झाले.

सातारा— तारीख १२ अगष्ट श्री॰ रा॰ बापू साहेब निंबाळकर यांची स्वारी आज येथें आली आहे रा॰ रामचंद्र सदाशिव भिडे याणीं ता॰ ८ मिनहूस येथील फौजदारीच्या कामाचा चार्ज घेतला तेथें एका ब्राह्मणाची स्त्री व तिचा मुलगा असे भिक्षा मागत असत आणि एक चोरी करून माल भुईंत पुरून ठेविला होता. तो नायब फौजदारांनीं चारकाईनें तपास करून भांडीं ३५० रुपयांची व शिवाय पुतळ्या अशा काढल्या. ही चोरी अजम गोपाळपंत याणीं खुब हुशारीनें पकडली. एक शिपाई रजेवर गेला तो हुकुमा प्रमाणें हजर झाला नाहीं सबब त्यास कमांडिंग पोलिस मेहरबान रोज याणीं दोन महिन्यांची सक्त मजूरीची शिक्षा दिली. असें शुभसूचका वरून समजतें. आह्मांस सदरील मजकूर वाचून इनसाफ बरहक झाला अशी आमची बालंबाल खातरी झाली. परंतु अपराध मात्र सदरीं लिहिला आहे तितक्याच वजनाचा असावा. ह्मणजे इनसाफाची दांडी अपराधाच्या आणि शिक्षेच्या पारड्यास लाविली तर मोठा काट कोन हाईल. शु॰ सू॰

सांगली— तारीख १२ अगष्ट — दुःखकारक गोष्ट अशी घडली कीं श्रीमंत भाऊ साहेब सांगलीकर यांची बाईको या बाई साहेब यांचे पाय पूर्वी दुखत होते त्यास एका एकीं कांहीं आजार होऊन मरण पावली. त्यास चार दिवस जाहाले. तों श्रीमंत तात्या साहेब सांगलीकर यांचें बायकोस चार दिवस ज्वर येऊन मरण पावली यामुळें सांगलीस वगैरे ठिकाणचे लोकांस फार दुःख झालें आहे. परंतु ही आपली मृत्युलोकाची वस्ती आहे. उभयतां बाई साहेब या स्वभावानें भल्या होत्या. श्रीमंत तात्या साहेब यांचे बायकोस एक मुलगी आहे. रा॰ रा॰ बापू साहेब शाहापूरकर यांणीं जे नौकर लोक लाविले ते सांगली दरबारांत आहेत त्यांचे हातानें काम न घ्यावें अशा मजकुराची थैली एजंटाकडून मुख्यास आली आहे. असें ऐकतों. असें होण्याचें कारण काय हें मला समजलें नाहीं. परंतु आपणास कोणी ही कळविलें असल्यास मला कळविल्यास कृपा होईल.

आह्मास असें कळलें आहे कीं पुणें अदालतीचे असिष्टन जडज्य मेहेरबान गान साहेब यांस मेहेरबानी जडज्य साहेब यांणीं शिफारस केल्या वरून सरकारानें अपीलाची चौकशी करण्याविषयीं अखत्यार दिला आहे.

रायबरेली येथील खबर दिल्ली गॅझिटांत आहे त्यावरून कळोन येते जे मिसर गाल यांस ज्या बंडवाल्यांनी मारिलें त्या पैकीं मेहेदी हुसेन समशुदीन बंडवाला यांस फांशीची शिक्षा जाहाली आणि बाकीच्यांस काळेपाण्यावर पाठविले त्यांतील हुरमतखान हा अद्यापि पकडला गेला नाहीं. तो बहुत करून बंडवाल्यांच गोटांत असेल असें दिसतें.

फिरकोळ— मर्यादा हें स्त्रियांचें उत्तम भूषण आहे. एकी हें कुटुंबाचें उत्तम भूषण आहे.

हें पत्र कृष्णाजी त्रिंबक रानडे यांणीं ज्ञानप्र॰ छा॰ छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें— सोमवार ता० १२ अगष्ट सन् १८५१ इसवी

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास १० दर साल रुपये.

ज्ञानप्रकाश छापखान्यांतील विक्रीचीं बुकें

सवालजबाबाचे भाग २		खोटे रुपयेबद्दल----	६॥
		शब्द अलंकार-----	६॥
गावचे वहिवाटीबद्दल	६१२	गायत्रप्रकाश----	६॥
तालुक्याचें------	६१२	गुलिस्तांचा तर्जुमा	
दुर्ज्जर---------	६८	हिंदुस्थानी भाषेत.	२
सदरअदालतीचे		आणि पारशीलिपीत.	
निवाडे १८४७सा	२	**कवायतीचे ग्रंथ**	
सून १८४९ अखेर		करनलकेपनचा	१६४
क्लार्क कोड (काय	६६	रामप्रसादाचा	६१४
द्याची खातेंदारी.)		इनाम कमिशन खाली	६१०
पूर्णांक-------	६६	तील गेरइनसाफ	
भुगोल----------	६२८	धर्मसिंधू व फौजदारी	
व्याकर्ण---------	६१८६	सरक्यूलरे तयार	
अंकलिपी---------	६१८६	होत आहेत.	
पंचोपाख्यान------	६१२	साहेबलोकांशी	६४
गत्रज्ञान---------	६१२	संभाषण------	
पंदनामा-------	६२	भरतखंड पर्व------	६८
गुलस्तीचा आठ--	६४	कामदार लोकांशी	६२
वा भाग --------		संभाषण-------	

ज्ञानप्रकाश.

विलायतची डांक, आलीकडेस महिन्यांतून नियमानें दोन वेळां येऊन कधीं कधीं महिन्यांतून तीन वेळांही येते. यामुळें तिकडील बंग्या पुष्कळ येतात, त्या पुण्याहून कलकत्यास रवाना वक्तशीर होत नाहींत म्हणून पोष्ट मास्तर जनरल यांणीं सरकारास कळविल्यावरून सदर सरकारानें तारीख १ सपटंबर पासून येथून नागपूर पर्यंत कल्याकटदार यास महिना १७०० ज्याला [illegible] कीं येथून तीन कोसांवरील टप्यावर तीन घोडे तयार राहून अशी ओळ नागपूर पर्यंत ठेवून घोड्यांवरून बंग्या वक्तशीर विलायतेहून येतांच रवाना व्हाव्या, ह्याप्रमाणें महा ९५० रुपये खर्च करण्याकारितां सरकारानें केलें आहे आतां सदरहू बंग्या नेण्याची ढील न राहून त्या त्यालवरात रवाना होतील ही मर्जी सरकारानें केली आहे असें ऐकून संतोष झाला आहे.

पुणें आणि नागपूरचे दरम्यानची डांक नेणार कल्याकटदारानें बंडाचे वेळेस नवकरी केली सबब दोन हजार बक्षीस दिले.

चिनी स नुकतीच लढाई होऊन त्यांचा जय झाला. कारण चिनी लोकांची फौज किल्यावरून तोफांचा भडिमार करीत होती त्यांत एकदा असा शब्द निघाला कीं दारू आणा ह्मणून सांगितलें ही भाषा रूसची होती. यावरून त्या किल्यांत रूस लोक असतील असें मनांत कल्पना येत आहे. आतां इंग्रेज सरकारकडे च्यासान बंदर चिनीचें आहे तें सोडून देऊन परत येणार आहेत. याजकरितां इंग्रेज सरकारची फौज गाफील असल्यामुळें कांहीं नुकसानी झाली.

ग्वाल्हेर ता० १३ अगष्ट— श्रीमंत महाराज जयाजीराव शिंदे यांची स्वारी परत ग्वाल्हेरीस येऊन दाखल झाली— रावराजे दिनकरराव रघुनाथ यांनीही महाराजाचे मागून साहेब महसूब यांस भेटण्या करितां गेली होती ती श्रावणशुध पंचमीस सकाळी येऊन दाखल झाली—

असलेपाचा पाऊस चांगला पडला मेहेरबान पोलिटिकल एजंट याणीं दोन महिन्याची रजा घेतली त्यांचे काम मेजर किटण साहेब व्याणी ता त्या टोपेयांस धरून विजयध्वज लाविला त्याज करेस सांगीतले असे म्हणतात—

एथे विम्रसंतोषी याची तोंडे च्यार दिवसामागें उजळ दिसू लागली होती परंतु आतां पूर्ववत झाली आहेत—

मोहोरमचा सण उत्तम प्रकारचा झाला अतस बाजीचे कोमे पाहण्या लायक झाली होती मेहेरबान शकसपियर साहेब यांची स्वारी बुंदेलखंडात गेली आहे ती परत १ महिन्याने ग्वाल्हेर खेडात येणार आहे, रामरावजी सरसुमेदार ईसागडचे हे एथें आले आहेत.

अमचे तात्या बझे याजकडील पाहारा द्वरनाथ पंडतजीनी उडून नेला आतां साळू काकूची मर्जी संपादन करण्याची लोकांस जरूरी लागणार नाहीं तात्या कडेस मुळीच काम राहिले नाहीं असे गणू बोलत आहे.

बेळगांव— ता० १५ अगष्ट— बेळगाव एथील रस्त्याची डागडुजी नाहीं या मुळे लोकांस पीडा होत आहे, ताबुताचा सण मोठ्या बंदोबस्ताने मेहेरबान राघोबा जनार्दन आणि मेहेरबान केंबाल साहेब याणीं शेवटास नेला एथे नेटीव दवाखान्या करितां जागा तयार होत आहे या कामांत मेहेरबान राघोबा जनार्दन डिपुटी माजिस्त्रेट याणीं मेहनत घेत त्यामुळे असेसुल आणि लोकेप योगीं काम होत आहे. बं० ग्या०

आम्ही असे ऐकतो कीं, गेल्या म्युनसिपल कमीटीत एथील नळ बांधणीत त्यापैकीं, दोन ठेऊन बाकीचे कमी करावे व मिस्तर पांडुरंग बाळाजी ओवरसीयर यांस केर कचरा वगेरे मैल करणारा पारून ठेउ घेण्याचा अधिकार असावा म्हणून सरकारास रपोर्ट केला आहे आतां या कमिटिने दोन जण नळवाल्यानीं या सर्व हवदा वरील काम करावें असा ठराव केला ते सां कामाची निभावणी लागेल या बद्दल विच्यार पाहिला च असेल.

विलायतची डाक नुतन आली आहे त्यांत रूसलोक इराणचे परमानगीने तारतरीचे मुलखांतील खीव्य शहरावर साठ हजार येणार म्हणून जे वर्तमान आले त्या विषयीं विशेष वर्तमान आले नाहीं

हिंदुस्थान सरकारच्या दिल्लात सक्रटारीच्या हता खालील जागा सक्रटारी प्रमाणेच आहे ती दिवाणस द्यावी असे आहे.

नाना साहेब पेशवे याणीं निजामाच्या हैदराबाद कडेस रंगराव या नावाचा एक गुप्त हेर पाठविला होता त्यांस तेथील अंमलदाराने पकडून फाशीची शिक्षा ठरविली होती ती हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल याहीं रद्द करून जन्म पर्यंत देशापार करण्या विषयीं हुकूम केला आहे. ५०

सदरील रंगराव हा कोठून रवाना झाला या विषयीं अद्याप सविस्तर मजकूर समजावयाचा आहे.

शिरोळ.— येथें तील ताउणी यो गांवीं ता सुदाच्या दिवशीं तेथील कित्येक जैन व मुसलमान या मध्यें कांहीं कारणावरून मारामारी झाली त्याचे चौकशीस पेठ मजकूरचे मामलेदार गेले आहेत. असें एका बातमीदाराकडून समजण्यांत येतें.

करवीर.— गेल्या शुक्रवारीं येथील लष्करां तील नाटक गृहांत एक खेळ झाला. येथील राजवाड्यांतील अंबाबाईचे गळ्यांतील कंठ्याचा एक पदर चोरीस गेला. येविषयीं चौकशी चालली आहे.— काल रोजीं वाड्यामध्यें वार्षिक गोसावी भोजनाचा समारंभ झाला.— हालीं येथें पर्जन्य या पंधरा दिवसांत मुळींच लागला नसून पुढें दोन चार दिवसांत न लागेल तर आलेले पिकाची खराबी होईल. येविषयीं भय प्राप्त होऊन लोक पर्जन्याची मोठ्या उत्कंठतेने वाट पाहात आहेत.

कुरुंदवाड.— श्रीमंत राजश्री राव साहेब रामदुर्गकर यांची स्वारी येथून रामदुर्गास जाण्यासाठीं तारीख ४ अगष्ट रोजीं निघून गेली. हाली त्यांचे कुटंबाचे प्रकृतीस किंचित आराम आहे. व. सं.

खानदेश— तारीख २ आगष्ट खानदेशचे कलकटर आणि माजिस्त्रेट यांची स्वारी सरकारी कामाकरितां माले गावांस गेली आहे. या जिल्ह्यांत कसबे पारोळे म्हणून एक मोठा गांव आहे तो झांसीकर यांस जाहागीर होता तेथें किल्लाही आहे व मालक थोडे दिवसांपूर्वी तेथें राहात होते त्या संस्थानची जती होऊन माल धुळ्यास आणिला होता. त्यापैकीं भांड्याचें लीलाव मामलेदार कचेरींत झालें. तालुके जामनेर येथील माजी मामलेदार रा॰ रा॰ गंगाधर विष्णु दफ्तले यांस शिक्षा जाहाली होती. ती सदर अदालतीतून रद्द झाली. रा॰ रा॰ केशवराव पांडुरंग [illegible] याचे माजी मामलेदार हे कारागृहांत होते त्यांस तारीख २९ जुलई रोजीं तेथेंच देवाज्ञा झाली. त्यांस मृत्यु जाहाला हें ऐकून लोकांस दुःख जाहालें.

सोलापूर.— तारीख ५ अगष्ट येथील [illegible] न्यांत ४० हत्ती आले आहेत हे हैदराबादेहून आले असावे हे कोठे जाणार अगर राहणार हें कळत नाहीं.

बडोदें.— गायकवाड सरकारच्या पेटकद [illegible] ण्यांतील मौजे रोडी येथील गांव वाले इंग्रेज सरकारच्या खेडे जिल्ह्यांतील नापाड परगण्यांतील गांववाल्याचे दरम्यान हद्दीवरून मोठा तंटा होऊन अजमासें १२ खून जाहाले. आणि ३७ आसामी घायाळ जाहाले. सबब त्याचे तजविजी करितां बडोदे सरकारकडून रा॰ रा॰ त्रिंबकराव शास्त्री मनोहर व [illegible] खेडे जिल्ह्याचे सिव्हान जडज्य असे उभयतां गेले आहेत. त्याची चौकशीचा निकाल कळला नाहीं. या आठवड्यांत पर्जन्य पडत आहे व हवाही चांगली आली आहे. असें तारीख २ मिनहूचे पत्रावरून कळतें.

रत्नागिरी.— तारीख ५ अगष्ट येथील कलेक्टर कडील उमेदवारांची परीक्षा जाहाली त्यांत ५५ उमेदवार पास जाहाले त्यांतील शाळेकडील १७ असामी होते. हे हां ही मोठीच संख्या पसंतीस पडली. या शाळेकडील नंबर १ चे स्कूलमास्तर यांणीं स्वतः त्या विद्यार्थ्यांस दोन महिने तयारी करविली यांत त्या स्कूलमास्तर यांणीं श्रम केले त्याचें वर्णन केलें पाहिजे. ज. प्रि.

ग्रे. इं. पे. रेलवे १९४ मैल चालू आहे त्याचे ता० ३० जुलई पावेतो एक आठवड्याचे उत्पन्न

उतारूचे १११७६८५८३ मालाचे १३३०९६१०८५ या प्रमाणें एकंदर अंकार झाला आहे तेव्हां सरासरीने पाहता दररोज सुमारें साडेतीन हजार रुपये उत्पन्न होत आहे. २४४८५८७५१८

पुणें— एथील पोलिसांतील गमजी कुणबी याणें फिर्याद केली कीं, वीरराघु कोंगाडी जातींतील साधु याचा माल सोनेंरुपये मजपाशीं होते, ते, काशी औरतेनें चोरले, त्याचा पुरावा साक्षी होऊन खटला मेहेरबान डिपुटी माजिस्त्रेट कडेस गेला, तेथें चौकशी होतां काशीनें असा पुरावा केला कीं, हा कोंगाड्याचा साधु माझेघरीं चोरून येत असतो, व त्याणें मला दुसऱ्या जिनसाही दिल्या, त्याचा साक्षी, पुरावा होऊन तिणें असें सांगीतलें कीं, या जिनसा व्याज कडून या कोंगाडी बावानें दिल्हया, त्याचाही पुरावा आहे, ही सर्व चौकशी होऊन फिर्यादी आणि कोंगाड्याचा बावा यांस कैदी करून, हल्लीं पुन्हा चौकशी करण्याकरितां मोकद्दमा पोलिसा कडेस आला आहे, यांतील रांडेचा आणि कोंगाड्याचा बेबनाव झाला तेव्हां तें दिलेले डागीने परत मागूं लागला परंतु ती देईना, सबब असा कोंगाडी मतलबी लोक यांस साक्षी, पुरावा व फिर्यादी वगैरे सर्व रांडे खेरीज ~~कबुल करून चाक आगन्त बिपार्ट मेट पैकीं,~~ नारायण रू मीचे दुनारखालील आहेत, असें हल्लीं सिद्ध झालें आहे आतां या कोंगाडी बावावर फितुराचा खटला तयार होत आहे असें ऐकतों.

एथें रास्त्याचे पेठेंत एक्या औरतीनें आपले घरांतील खांब आढ्यांन कडी लाऊन घेऊन फास घालून जीव दिला —

ब्रम्हसभा— एथील गाय आळीच्या राम मंदिरांत नारायण शास्त्री अभ्यंकर याणीं सर्वांस बोलाऊन असें विच्यार केले कीं, मला आज फुकट दिवस ज्ञातीनें अमानत केलें आहे, त्यांची चौकशी करून मुक्त करावें त्या सभेंत चालीप्रमाणें जी अनुचित भाषणें अशा न्यायाचे ठिकाणीं झालीं, तीं मूर्तिमंत आम्हीं एथें लिहीत नाहीं परंतु घिसाड घाई आणि सोनार ज्ञातींत एकाद्यानें आपल्या आईस जेवणावळ केली, असतां ऐन जेवणाचे वेळेस एकादा मोठ्यानें ओरडून उठतो कीं, अहो ज्ञात गंगा अमक्यानें, अमके दिवशीं, अमुक ठिकाणीं वतकाम केलें, त्याचें काय केलें! तेव्हां ती सोनार ज्ञात एकदम होगड्या! वैराच बोलला म्हणून नारूभट्ट यरनेश, भट्ट, सोमभट्ट, पंच्याळ मुंबईचा एरभट्ट असें म्हणून त्यांस बोलाऊन त्या जेवणाचा नाश करून तसेंच उठून जातात, त्यांस कोणीं असें विच्यारलें कीं, अरे सोनार हो! तुम्हीं असा आपल्या अन्नाचा नाश करून उठून जातां हे काय रे! अहो यांतील इंगीत वेगळेंच आहे, अहो असें न केलें तर दुसरी पंगत कशी होईल! तेव्हां असा खटला केला म्हणजे पंगती लै होतात

आतां आमचे एथील ग्रामस्थांनीं या विषईं विशेष काळजी ठेऊन सभेंत अवाच्य भाषण न व्हावें अशी तजवीज ठेवावी आणि ज्या करितां सभा झाली असेल, त्याचा शेवट कांहींतरी बरा वाईट कांहींतरी लावावा असे आम्ही एथील ग्रामस्थांस सुचवीत आहों — दुसरी एक सभा झाली आहे ती विषयीं पुढल्या पत्रीं लिहूं.

केप आफ गुड होप एथें एक्या साहेबानें व्हेल मासे सुमारें ४० धरले त्यांतील एका माशाचें तेल १२॥ रा खंड्या निघालें. हें तेल विलायतेस दिव्याकडेस व दुसऱ्या कामांकडेस लावितात. ज्ञा० द०

मुलीचा शिमगा.

आम्ही दरवर्षास या मुलीच्या शिमग्या बद्दल लिहितों तेव्हां विशेष लिहिण्याचें कारण नाहीं. परंतु हशिलार्थ असा कीं शिंपी जातींतील कांहीं मुलीं पांच वर्षां पासून १४ वर्षांच्या वयाच्या जमून भर

हुबळ्‌ीहून— ज्ञानप्रकाशास शहर मजकूरीं सरकारी शाळाची इमारत फार जुनी असून पूर्वीचे वाडीप्रमाणें होती. परंतु मेहरबान फ० ए० अशिष्टंट कलेकटर गारडिन साहेब बाहादूर यांणी फार मेहनत घेऊन सुमारें २००० दोन हजार रुपयांची इमारत फार चांगली तयार करून तीत हाल्लीं शाळा सुरू केल्या आहेत. सदरहू विशीं शहर मजकूरचे मामलेदार याणीं ही फार मेहनत घेतली व शाळेकडील कमिटीदार यांणी ही मेहनत बरीच केली. शहर मजकूरचे कामदार व ग्रामस्थ लोक हे विद्यावृद्धीकडे कांहीं लक्ष देतात येणें करून फार संतोष होतो. परंतु यांचीं मनें याच प्रमाणें विद्यावृद्धीकडे लागण्याविशीं परमेश्वर प्रेरणा करो. अशी माझी ईश्वरापाशीं प्रार्थना आहे.

धारवाड येथील माजी नाजर रा० रा० रावजी यांजवर जो पूर्वी अपवाद आला होता तो निवारण झाल्यामुळें सरकारांतून त्यांजला काम देण्याविशीं हुकूम आले असून कांहीं लोकांचे द्वेषामुळें त्यांजला काम न देण्याविशीं सरकारांत तकरार चालून शेवटीं त्यांजला बडतर्फी दिली हें ऐकून त्यांचे मामा[illegible]धान त्यांजला कांहीं असेल त्याजला दुःख जाहा[illegible] रहणार नाहीं. व येथील डिपुटी नाझर रा० रा० [illegible]रपा यांजला ही बडतर्फ केलें व माजी कराचीए[illegible]थील दफ्तरदार रा० रा० व्यंकटराव पांडुरंग यांजला धारवाड येथील नायबी दफ्तरदारीचें काम देऊन सरकार मंजुरीस पाठविलें होतें परंतु सरकारानें मंजूर न केल्यामुळें हाल्लीं त्यांजला अमानत केलें आहे.

तालुके हुबळी येथें पूर्वीं शहर सुधारणुक नव्हती. त्यामुळें शहरांत गल्ली वगैरे फार असून लोकांस इजा होत असे. असें समजून शहर मजकूरचे मा[illegible] मामलेदार हाल्लीं नवलगुंद येथील पहिल्या प्रतीचे मामलेदार रा० रा० त्र्यंबकराव मोरेश्वर [illegible] असतां त्यांनी फार मेहनत घेऊन गा[illegible] लोक यांजला कबूल करण्याविशीं फार [illegible] घेऊन सर्व जातीची कबुलात घेण्याकरितां [illegible] तैरीज करून सर्व जातींतील एक [illegible] मुख्यास पंच करून त्यांचे हातून सर्व जातीच्या कबुलाती घेऊन सरकारातून शहर मजकुरीं [illegible] सुधारणूक सन १८५६ इसवी माहे जानेवारीत चालू करून तिजवर सर्व जाती मिळून १४ पंच नेमिले व [illegible] अध्यक्ष जिल्हा धारवाड येथील मेहरबान कलेकटर व फष्ट अशिष्टंट कलेकटर मेहरबान गार[illegible] साहेब बाहादूर हे होऊन आज पावेतो शहर मजकूरची सुधारणूक केली तिचा तपशील सन १८[illegible] जानेवारी पासून सन मजकूर [illegible] [illegible] तीन साल्यांचा एकंदर जमा व एकंदर खर्च तपशीलवार.

१४७७॥२८६	शहर मजकुरीं जिनस उत्पन्न किं० तयार होऊन खपण्यांस बाहेर जातांना अगर बाहेरून शहरांत येण्यास जिनस येतात ह्मणजे कापड तंबाखू, तमकीर, इतर बंदरी सामान वगैरे यांजवर गांवांतून बाहेर जाण्याबद्दल व आंत आणण्याबद्दल जकात बसविली तिचा आकार.
८५७४६॥६॥	घरपट्टी प्रतिघरास दरसाल अव्वल प्रत रुपये ३ दुसरी प्रत रुपये २॥ तिसरी प्रत रुपये १८ चौथी प्रत रु० ॥ पांचवी प्रत रु० ॥ मिळून एकंदर आकार.
।२५।६।०८	कैफी पदार्थ यांचे दुकानावर बसविलेली फी बद्दल.

५२५७६ शहर मजकुरीं गुरें विकण्यात त्यां त त्यांत दर एक गुरास ०= प्रमाणें घेणारा कडून मत्त्याचे वसुला बाबत.

१४६८९७१७६

येकंदर तीन सालांत जमा या खेरीज अर्धवट बाकी वसूल होणें आहे तीवरून दर साल १००० सुमारें आकार आहे,

पैकीं खर्च

८८५१७१०७९	नोकर लोकांचा पगार
२९२८५७२	सादिलवार खर्च
२४७८७१५७११	नवे व जुने ऊबळीचे दरम्यान
१८७४७१०	पूल बांधला त्याज बद्दल
	उत्तरेस शहरचे लगत गुळ लावाचे तलाव कामगारी बद्दल.
७३१८६७८	पूर्वेस शहरचे लगत तलावा बद्दल.
———	उत्तरेस शहरांत गुरशिद यांचे पेडाचे कामगारी बद्दल
८४६८५७९	जुने ऊबळींत किल्यांत पेउाचें कामगारी बद्दल.
३१९७७१३७८	किरकोळ शहरांत मोठ मोठे रस्त्यांची नवीन कामगारी व दुरस्ती व रस्त्याचे दोनेच्या मोऱ्या व पूल वगैरे बद्दल.
१२७७२७१०७९	

वजा जातां बाकी शिलक १९१८७६७१ बाकी आहेत.

सदरहू प्रमाणें तीन सालांत जमा व खर्च जाहाला आहे परंतु अद्यापि हा कामगारी पुरी जाली नाहीं त्याजला अद्यापि लागेल. व सन मजकूर जानेवारी पासून पुष्कळ खर्च जाहला आहे अद्याप कामगाऱ्या सुरू आहेत सदरहू कामगाऱ्या तयार जाल्या दर माहाचे मागाहून कळवीन शहर सुधारणुके करितां कांहीं पंच हे मेहनत मोतात व मामलेदार साहेब रा. रा. कृष्णाजी जयराम हे सरकारचे कामाकडे मेहनत घेऊन ऐष आरामी न भोगतां निःपक्षपातानें करितात. व सुधारणुकेची व्यवस्था चांगली करितात व वर लिहिले ले. फष्ट असिष्टंट साहेब बाहादूर यांची सरकार कामाविषयीं हुशारी व शाहाणपण व विद्वत्ता व मेहेनत व निःपक्षपात पाहिला असतां या प्रमाणें दुसरे युरोपियन लोकांत उदाहरण सांपडणें फार कठीण पडेल. सदरहू साहेब मकलूप यांचे मनांत शहर मजकुरावरील तलाव तयार जाहल्यावर गावांत तळायाचे नळ आणून हौद बांधण्या बेत आहे व गांवांत वैद्यखाना करण्याचा बेत आहे व लैब्ररी बांधण्याचा बेत आहे हे सर्व बेत लौकरच सिद्धीस जातील असें दिसतें. परमेश्वर व सदरहू साहेब मकलूप यांची दुसरे ठिकाणीं बदली न होतां त्यांचे हातून सदरहू शहरची सुधारणूक उत्तम प्रकारें होऊन त्याचे मनोरथ सिद्धीस न्यावे असी मासी प्रार्थना आहे. विस्तार भयास्तव पुरे करितों.

हिंदुस्थानांतून गोरे लोक विलायतेस पाठविण्यांची तयारी झाली आहे त्याची संख्या.

मुंबई खात्या पैकी.	२१००
मद्रास खात्या पैकीं.	२३००
बंगाल खात्या पैकीं.	५८००
शाहा हजार दोनशें जाणार.	१०२००

बंगाल खात्यापै. स्वार १७०० व पायदळ पैकी

५८०० एकूण ७५०० बंड तर्फी घेऊन खरे त्री मरन जाणार असें मफयुसलेट पत्रावरून समजते.

झाशीच्या राणीनें बंड केलें तेव्हां सरकारचे हातीं तेथील जवाहीर लागलें तें सर्व मुंबईस विकरी करितां आणून ठेविलें आहे त्यादागिन्या पैकीं किती एकावर किमती घात ल्या आहेत त्याप्रमाणें लिलांव होण्याचे पूर्वीच सत्रा हजार रुपयांची अजबर किकरी झाली आहे.

नावा. — गेल्या चार्यदकांत कलकत्त्या जवळ सुमारें चाळीस बेटी मालाच्या अवड्न फुटल्या असें टेलिग्राफा वरून समजतें.

सरकारानें असा हुकूम फरमाविला आहेकीं, फरकाबादच्या नवाबास हजार रुपये मकेच्या यात्रेस जाण्याकरितां द्यावे असा ठराव केला आहे.

बंडांतील प्रमुख मंडळी पैकीं मुलतानखान ह्मणून आहे त्यास सरकारानें माफी देऊन त्याणें जोतपुरास राहण्या विषयीं हुकूम केला आहे.

आह्मास कितीएक पत्रावरून कळतें कीं निजाम सरकार हैदराबाद येथें सरकारचा रसिदेंट हैदराबादेस असतो त्याची जागा त्रिमलगडी येथें असावी ह्मणून ठराव जाहल्याची खबर आहे व त्रिमलगडी येथें लष्करी लोक ठेवण्यास ही जागा पसंद आहे ह्मणोन मद्रासचे सेनाधिपती यांणीं अनुमोदन दिलें आहे.

मफयुसलेट पत्रांतील वर्तमान. बंग्या वरून समजतें कीं, चिनी लोक किलीयन लोकावर उजले ही उमेद ठेवण्याचें वर्तमान आहे आतां इंग्रेज सरकारची फौज चिनीस कमी होती असें नाहीं. कारण ३९ तर लढाऊ निरनिराळ्या आकाराचीं जाहाजें होतीं त्यावर सर्व मिळून ३४४ तोफा होत्या व त्यांचे २१०० शें लोक होते. फ्रेंच सरकारचीं जहाजें २४ आणि त्यावरील २६८ तोफा आणि २५०० लोक अशी संख्या होती. ही लढाई बहुत करून पिकीनच्या जवळ व जाहाली असावी असा अनुमान आहे. कारण गलफ पीचली येथें चिनीच्या लोकांनी आणि सदरील फ्रेंच आणि इंग्रेज यांच्या जेच्या लोकांबरोबर लढाई जाहाली.

नामदार लार्ड इलफीनस्तन साहेब यांणीं अहंमदनगर येथें तारीख १२ आगष्ट रोजीं पोलिसांतील व दुसरे पैहिलवान लोकांची कसरत मिस्तर आम्राहा मडेवी यांणी करविली ती पाहून खुषी होऊन त्यांस १०० रुपये बक्षीस दिलें असें बंबे ग्याझीटा वरून कळत आहे.

आह्मांस सदरीलपत्र येऊन फार दिवस जाहाले परंतु जाग्याच्या संकोच्यामुळें कांहीं दिवस प्रसिद्ध जाहालें नाहीं तें आजच्या पत्रीं घेतलें आहे.

पेठीजे शहर पुणें येथें एक चमत्कारिक व उपद्रवा सारखी गोष्ट माझे नजरेस आली आहे ती कृपा करून आपण आपले सुंदर व अमोलिक पत्रांत घेऊन प्रसिद्ध केली तर तिकडे समयानुसार मिन्युसिपाल ह्मणजे शहर सुधारणुकेचे कमीटीचे लक्षांत येऊन पुष्कळ लोक अमंगळ उपद्रवापासून दूर होऊन आपले मोठे आभारी होतील. पुणें येथें शहर सुधारणुकेचा अक्ट सन १८५० चा २६ सुरु जाहाल्यास सुमारें दोन वर्षें

पुरवणी.

जा—हालीं. रयत लोकांनीं ह्या उपयोगी व सुखावह सुधारणुकीच्या कामाकरितां दस्तुरी व सर्जन घेतली तिचें उत्पन्न सुमारें दरसाल २५००० रुपये प्रमाणें दोन वर्षांचे रुपये ५०००० पंनास हजार रुपये झाले असोन शिवाय आपले दयाळु मलिका माजम्मा याणीस रकारांहीं सुमारें अठरा हजार रुपये या कामाकरितां दिल्यानें ऐकुतों, या अन्वयें एकंदर या दोन सालांत रुपये ६८००० शहर पुणें येथील रयत लोकांचे सुखाकरितां कमीटीचे स्वाधीन केलें.

आतां या एवढ्या मोठ्या रकमेचा मीन्युसिपल कमेटीनें कसे प्रकारें व्यय चालविला आहे येविशीं थोडीशी मला माहिती आहे ती आपणास कळवितों— सदरहू अकूट शहरांत सुरू होण्यापूर्वी ज्या सडका कंपनी सरकारानें केल्या होत्या, व ज्याची पूर्वी साल दरसाल दुरुस्ती सुमारें २४००शें रुपये लाऊन होत होती. त्याच सडकांची मुख्यलें करून दुरुस्ती करण्याचें हाल्लीं कमीटीनें काम चालविलें आहे. व कचित् ठिकाणीं नवीन सडका करण्याचे ही काम चालविलें आहे, परंतु त्या सडका कोणत्या ह्मणाल तर ज्या रस्ते छावणीकडून व गांवा बाहेरून शहरांत प्रसिद्ध ठिकाणीं येतात आणि ज्या मार्गानें मुख्यलें करून विलासी, सधन, चैनी, व साहेब लोक व नेटीव कामगार लोकांच्या सुंदर गाड्या व घोडी जातात. व ज्या लोकांस विशेषें करून शहराचे मध्य भागांतील रस्त्यांनीं कधींच चालण्याचा प्रसंग येत नाहींत ते.

सदरहू सडका विशेष खराब जाहलेल्या नसोन त्यांचीच दुरुस्ती सुरू असून शहरचे मध्य भागांतील जे अतिशय त्रास दायक रानवार पेंठ, नारायणपेंठ, काळेवावर, सदाशिव पेंठ, आणि शुक्रवार, बुधवार, आणि कांहीं रविवार पेंठांतील कांहीं भागाचे रस्ते आहेत व ज्यांजपासून विशेषें करून या ह्मणजे वरसातीचे दिवसांत रयत लोकांस फारच त्रास होतो. तो असा कीं रस्ते संकोचित असल्यामुळें पाणी ठिकठिकाणीं सांचतें. चिखल व मल मा पडतो. फेर व कोठे पाउसाचे पाण्या बरोबर वाहत येऊन रस्त्यांनीं हाय पडतात यामुळें पादचारी मनुष्यांस कीती हो हाल होत आहेत, हें तुमचे पत्र वाचणारे यांचे लक्षांत आलेंच असेल परंतु मी आपली व माझे पुष्कळ मित्रांचे आणि कितीएक लोकांचे अनुभवास आलेली हकीकत कळवितों ती अशी कीं, किती एकाचे पाय चिखलांत गचागत जातात. त्यांचे कपडे खराब होतात. चिखल व पाणी सांचलेलें आंगावर उडतें ठिक ठिकाणीं खराब जालेले फरसबंदीवर पाय घसरतात व मुरगळतात. समयविशेषीं अशक्त किंवा वृद्ध असला तर तो सदरहू प्रकारचे रस्त्यानें जात असतां धरित्री माईस साष्टांग दंडवतच घालतो व अशे प्रकारें खुपी बाहेर जबर दस्तीनें त्याचे प्रणिपाताचा पृथ्वीनें अंगिकार केल्यावर कायहो दशा होत असेल. हे मी लिहून कळविण्यापेक्षां आपले ज्ञान रूप पत्र वाचणारे अल्पमति मनुष्याचे साहजिक चांगले प्रकारें लक्षांत येईल. वास्तव अशा प्रकारचे संकटांतून पार पाडण्या विशीं आपण गतरी या अर्थाविशीं कमेटीचे पंचास शिफारस कराल अशी मी संपूर्ण आशा ठेवितों. आणि आपल्यास अशी एक युक्ति सुचवितों कीं हाल्लीचे नवीन मेहरबान माजिस्ट्रेट साहेब बाहादूर सदरहू कमेटीचे प्रेसिडेंट ह्मणजे सरपंच असून त्यांची रयत लोकांचे सुखाकडे फार चांगली नजर आहे वास्तव हे त्यांचे दृष्टोत्पत्तीस आलें तर येविशीं बंदोबस्त केल्याशिवाय कहींही राहणार नाहींत असें मी पक्कें समजत आहे. (पुढें चालेल.)

ज्ञानप्रकाशाच्या छापखान्यांत कृष्णा. त्रिं. रानडे यांनीं छापिलें

हैदराबादचे नवाब साहेब याचे दिवाण सालरजंग बहादूर यांणी सरकारास असें विचारलें आहे कीं, अमानती मुलखाचा पांच सालीं वसूल काय आला? त्यावरून पश्चिम वऱ्हाड प्रांताचा हिशेब तयार झाला आहे, त्यावरून समजतें कीं, ३३१९६३ रुपये खर्च वजा जाऊन ११३३९९४ रुपये एकूणसाठ व साठ या एक सालीं आकार पश्चिम वऱ्हाडच्या झाला आहे, असें आधारावरून कळतें.

पुणें— या जिल्ह्यांतील दरएक तालुक्यास ज्याइंट पोलीस नेमण्या बद्दल सरकारानें नवीन सांगशान मंजूर केलें आहे, आतां या जाग्यावर नेमणुका मेहेरबान इन्विरारिटि साहेब कलेक्टर याणी अशा करण्या बद्दल ठराव केला आहे, कीं, मुलकी कडील दरएक मामलेदार कचेरींतील दुसऱ्या कारकुनाच्या जागा ता० १ सप्टेंबर पासून अजीब कमी करून, त्या कारकुनांनीं पोलीस सुप्रींटेंडेंट साहेब यांजकडे हजर व्हावें, आणि सदरहू जाइंट पोलीसचे कामाची परिक्षा घ्यावी त्यांत जे पसंत ठरतील त्यांचीं नांवें सुप्रींटेंडेंट साहेब, माजिस्त्रेटाकडेस लिहून पाठवितील नंतर माजिस्त्रेट साहेब कोणं कारकून कोणत्या जागीं नेमावा, याविषयीं ठराव करतील. अम्हांस वाटतें कीं, या परिक्षेंत जे नापसंत होतील त्यांस तालुक्यांतून तर कमीच करणार तेव्हां त्यांस दुसरेकडेस आणि त्यांच्या जाग्यावर जे बाने कारकून नेमून त्यांची परिक्षा होवून ते जाइंट पोलीस नेमले जातील. यांत मामलेदाराकडील कांहीं काम कमी होईल न होईल तो एक कारकून तर कमी करण्याचा ठराव लावयाचा हुकूम झाला आहे. आतां ज्याइंट पोलिसांनीं आपल्या तालुक्यांत फिरून चोरी वगैरे गुन्हा कमी होण्या विषयींची मेहेनत करून हीं कामें केलीं पाहिजेत व यांस कोणतें काम करावयाचें हें पुरतें पणीं समजलें पाहिजे व हे लोक शरिरानें जवान, प्रसंगानुसार धांवत गेले पाहिजे या प्रमाणें त्यांस लायकी असली पाहिजे. या पुणें जिल्ह्यांत जुंनर आणि खेड या दोन्ही ज्याईंटास ६५ रुपये पगार करणार आहेत या तजविजीनें मेहेरबान इन्विरारिटि साहेब याणीं काटकसरीनें काम केलें आहे, यामुळें सरकारचा नवीन सांगशान आलेला सर्वांना नफा झाला. असें म्हटल्यास चालेल. याणीं आपल्या हुजुरांतील साडे पंधरा शिपायी त्यांस अगदीं आलीकडेस नेमले होते ते कमी केले, असें ऐकण्यांत आलें आहे.

अलाहाबादेहून बउतर्फे झालेले १५० सोजीर हे कलकत्तास जाण्या करितां आग बोटींतून रवाना झाले. तेव्हां दुसरे बउतर्फी घेतलेले लोक असे बराकपूर अगर किनसूरा एथें जमा होवून नंतर विलायतेस रवाना होतील असें दिसतें.

कराचीस वारवीक वालटर नामें व्यापाऱ्यांचें काम फसलें पडलें त्यांत लोकांचे ८०००० हजार रुपये थकले आहेत. अ० झ०

पुण्यातील सेशन कोर्टांतून रा० रा० रावजी दिवेकर आणि रा० रा० विष्णू शामजी रानडे याचे दरम्यान कोल्हापूरच्या राणीचा एक दागिना गेला असा शक आल्या वरून खटला तयार करण्या सेशन जड्ज्याने माजिस्त्रेट साहेबाकडेस खटला रवाना केला त्याची येकवार चौकशी होऊन त्यातील पुणेंकर कैदी करून पाठविला तो खटला पुन्हः फिरून मोकदमा करावा या बद्दल आव अशय घालले आहेत हल्ली जड्ज्या कडून माजिस्त्रेटाकडेस खटला रवाना झाला आहे त्यात फिर आणि रगाबाजी असा व्याजोव जोवा म्हणून जिल्ह्यांचे तो हा खटला आहे

मिठावरील कर.

विलायत सरकारचा हुकूम आल्यावरून मुंबई सरकारनें जाहीरनामा प्रसिद्ध केला आहे त्याजवरून समजलें कीं आजवर ३२०० तोळे वजनास ६१२ आणे कर घेत असत तो पुढें बरोबर एक रुपयास मदरीला लिहिलेल्या वजनासन घेण्याचा ठराव केला आहे.

जाहीरनामा.

ऐसाजे हिंदुस्थान सरकारचा हुकूम आल्यावरून बंदिगान अलीनवाब मुसताब हजरत रैट अनराबल गवरनर साहेब बाहादूर दर इजलास कौंसल फर्माविता कीं. ३२०० तोळ्याचे बंगाली दर मणीं मिठावर एक रुपया कर होता तो कमी करून बारा आणे प्रमाणें कर घ्यावा असा तारीख १४ सपटंबर सन १८४४ चा जाहीरनामा झाला आहे तो रद्द केला पाहिजे म्हणून तो या जाहीरनाम्यावरून रद्द केला असे.

सन १८४४ चे १६ वे अक्टाचे दुसरे कलमांत फर्माविले आहे त्याप्रमाणें ३२०० तोळ्याचे बंगाली दर मणी मिठावर एक रुपया कर आज तारखेपासून घेतला जाईल.

बमोजीबे हुकूम बंदिगानअलीनवाबमुसताबहजरत रैटअनराबलगवरनरसाहेबबहादूर कौंसल.

अगटिंग सक्रटरी निसबत सरकार.

बारेहेलबर्ट एलिस साहेब बाहादूर यांची सही.

नेमणुका.

अहंमद नगर जिल्ह्यांतील तालुके खालीं लिहिलेल्या अमलदाराकडेस नेमिले त्याचा तपशील.

मिस्तर कागलन अगटिंग सेकंड असिष्टन कलेकटर व माजिस्त्रेट यांजकडे नेवासा व शेवगाव व जामखेड.

मिस्तर आडरसन सु॰ सेकंड आ॰ कलेकटर यांजकडे अहंमदनगर. श्रीगोंदें. पारनेर—

मि॰ हांकेथर्ड अतिरिक्त कलेकटर यांजकडे पाथोडा, राहुरी, व संगमनेर.—

मि॰ कृष्णाजी वासुदेव डिपुटी कलेकटर यांजकडे आंकोलें—

मि॰ जगंनाथ गिरधारीलाल डिपुटी साजकडे कोर्ट सरजन॰ फारबस धारवाडचे याणीं सरजन नीलसन पासून तारीख १ मिनहूस आवके कामाचा चार्ज परत घेतला.—

सरजन डीमोरहेड साहेब ग्राटमेडी कल कालेजावरील प्रीनसिपाल यांस तारीख ६ आगष्ट पासून ३० दिवसांची रजा मिळून त्याचें काम सरजन पीट याणीं चालवावें.

लोकोपयोगी त्याला पैकीं स॰ आ॰ ओवरसीयर म्याकार्थी यांस आजारीपणाचे दाखल्या वरून ३ महिनें रजा मिळाली.—

पुणें प्रांतांत तारीख १ जुलई पासून मि॰ ग्रीफीथ फष्ट क्लास असिष्टण इंजनीयर यांस एक्झीकयुटीव इंजनीयर नेमिलें आहे.—

लेफटनंट टी॰ एफ॰ डौडेन यांस प्रोबेशनरी असिष्टन इंजनीयर नेमिला आहे.—

रेवरंड बारकर यांस अहंमदनगर जिल्ह्यांतील जीं लग्नें होतील त्यांची नोंदणी करण्याकरितां नेमिला आहे.

बेळगांव जिल्ह्यांतील चिकोडीचे म्युनिसीपल कमीशनर मनु बिन रत्नाप्पा बाबीची यास नेमिलें आहे असें सरकारी ग्याझीटा वरून समजतें.

सरकर सरजी जमसेटजी बारोनेट यांची स्वारी एथे आली आहे.

रस्त्यांतून गाणे म्हणत जाऊन त्यांचा आणि दुसऱ्या धर्माची गांठ पडली म्हणजे दोहीं कडील मुली हातांत झोळणें घेतलेले असतात आणि एक हातांत त्या मुलीवर उगारून शिवीगाळ करून वागबाण मारून युद्ध करितात त्यांत जे वाईट शब्द निघतात ते मराठी कोशांतील सर्व व्यभिचार शब्द खर्च होऊन शिवाय ही नवीन शिव्या तयार करून लढाई करितात ही चाल शिंपी ज्ञातीतील लोकांनीं बंद करावी नाहीतर सरकारांस करण्यास अवघड आहे असें नाहीं सबब सूचना केली आहे.

आम्हीं ऐकतों कीं, क्यापटण डेविडसंन ईंजनीयर यांस १५ महिन्याची असिस्टंट सरजन. किथ यांस १५ महिन्याची अशा रजा मिळाल्या डाकतर स्मीथ साहेब यांस तर एथेंच कांहीं भ्रम झाला होता हा कोणतें कारणानें झाला असेल तो नकळे व हा रोग कोणता हे मुंबईचे डाकतरांकडून कळण्यांत आला नाहीं याची अवस्था अशी एकाएकी झाली यामुळे त्याची मोठी नुकसानी झाली असे ऐकण्यांत आले आहे.

सीलोन एथील सुप्रीम कोर्टांतील जडज्यांनीं असा ठराव केला आहे कीं, जर एखाद्याची बायको मरण पावली आणि तिची बहीण असल्यास तिजबरोबर लग्न केल्यास चिंता नाहीं. आपल्या हिंदुस्थानांत बायकोची बहीण ही आपली अर्धी बायको जिवंत असतां म्हणण्याची विनोदार्थ चाल आहे— आतां सदरील तर खरोखरीच मग ती बायको समजून लग्न करण्याची गोरे लोकांत मोकळीक झाली आहे. असे समजते.

सर्व देशांतील लोकांना फार प्राचीन काळापासून आपलीं इंद्रियें नम्र करण्याच्या रीती स्वीकारल्या आहेत. हें जंगली लोकांतच आहे. इतकें नाहीं परंतु सुधारलेल्या देशांत ही आहे. गलदी लोकांस आंगास रंग लावून नाकें ओंठ यांतून कोणत्याही धातूची वळीं अडकविणें यांत मौज वाटते ही रीत अजून ही चालू आहे. प्राणी जन्मल्यानंतर जन्मल्या दिवसांत त्याची हाडें फार मृदु व लवचिक असतात आणि तीं त्यावेळेस पाहिजे तशीं वळतात. सिथीयन लोकांस वाटे कीं, माकडाच्या पाचामार खे वाटोळें डोकें ही मोठेपणाची खूण जाणून लहान मुलाचे डोकें कापडानें बांधून तसें करतात. कित्येक लोकांस डोकें लांब असावें यांत सौंदर्य वाटलें. होते त्याप्रमाणें जुने पोरतुगीज लोक रुतीनें तसें करितात. परंतु जरमन लोकांस आखुड डोकें आवडतें. व त्यांच्या तान्ह्या मुलास पाळण्यांत निजविते वेळेस डोक्याच्या पाठीमागचा भाग दाबून राहीसें निजवितात. तुर्की लोक पागोटीं बांधित होते. ह्मणून त्यास डोके वाटोळें फार उपयोगीसें वाटतें. आणि ग्रीक यांचे डोकें ही विद्यमानकाळीं वाटोळें दिसण्यांत येतें. पश्चिम हिंदी बेटांतल्या लोकांस चौकोनी डोकें आवडतें व त्याप्रमाणें ते डोक्यास चौरफळ्या बांधून तसें ते करितात. आतां कपाळाची आवड निवड झाली तो प्रकार.— मेक्सिकन लोकांस लहान कपाळ असण्यांत सौंदर्य वाटलें परंतु त्याचा विरुद्ध सेन देशाचा लोकांस मोठें असावें असें वाटतें ह्मणून त्यांच्या बायका केशपाठीमागें ओढून बुचडा बांधितात रुशियन लोकांस कंद आवडतें ह्मणून ते दाबून तसें करितात.

इंगलीयन लोकांस नितुकते पुढें आलेलें कपाळ असलें ह्मणजे तें लोक भाग्यवान समजतात आणि तसें जन्मतां नसेल आणि तसें [illegible] असावें

ह्मणून कृतीनें लहानपणीच मुलाचें कपाळ दाबून निमुळ्ठ बनवितात. शामीसीयन आणि मलबारांयथील लोकांत अक्षरें गोंधण्याची चाल जशी हिंदुस्थानांत बेलबुटी बायका आपल्या शरीरावर गोंदितात त्याप्रमाणें त्या शामीचे व मलबारचे लोकांत अक्षरें गोंधण्याची चाल आहे चाल आहे पुण्यांतील एका बायकोनें आपल्या ज्याराचें नाव आपले अंगे हातावर गोंधलें होतें त्याबद्दल तिणें पोलिसाकडे मी अमक्याची रांड आहें हें सिद्ध करण्यास अक्षरें गोंधलेलीं दाखविलीं.

अफ्रीका खंडांतील लोकांत, ज्याचें कपाळ उतरतें असेल तो रूपवान असें ते मानितात. व तसें उपजतां नसतें आणि तसें तर व्हावें ह्मणून दोन बाजूस कांहीं चिरटा बसण्यासारखी कृती करून लहानपणीच ते उतरतें कपाळ करून सौंदर्य आणिलें असे मानितात.

चीनच्या लोकांस असें वाटतें कीं आखुड नाक असणें हें सौंदर्य होय परंतु अफ्रिका खंडांतील व. व कांहीं पीरु देशांतील कांहीं लोकांच्या समजुती अशा आहेत कीं लांब नाक असणें हें एक मनुष्याचें सौंदर्य आहे.

आफ्रीक खंडाजवळ झांझीबारच्या किनाऱ्यावर एक बेट आहे तेथील त्या लोकांत नाकाचा शेंडा वर असणें ह्मणजे मुरडून कपाळाकडेस वळलेला असला ह्मणजे तो उत्कृष्ट रूपवान असें समजतात आणि अमेरिकेंतील कितीएक जातींत लाहानपणीच ते मुलांचें चपटें नाक करण्याची मेहनत करितात. व अफ्रिकेंतील कांहीं ठिकाणीं ही रुंद नाक असलें ह्मणजे तो मोठा रूपवान पुरुष मानितात.

पर्शीयन लोकांचा राजा सायरस याला गरुडासारखें नाक होतें. ह्मणून त्या लोकांस ही खूण सरदारीची वाटून त्याशीं तसें करण्यास कोणताही प्रयत्न सोडला नाहीं.

कानाविषयीं आवड.

पश्चिम हिंदी बेटांत कानाचीं भोंकें मोठीं व्हावीं असें ह्मणून वजनें अडकवून कानफाट्याचे गोंसाव्याप्रमाणें भोंकें मोठीं करतात.

हिंदुस्थानांतील बायका कानांचीं भोंकें मोठीं करण्याकरितां सामर्थ्यानुरूप कांहीं तरी अडकवितात. घं हीं कान फार मोठे करितात. किंवा वरील कानसे याळेंस भोंकें पाडून ही कांहीं कानास शोभा येण्याकरितां अलंकार घालितात.

पायांविषयीं.

प्राचीन काळापासून चिनी लोकांत लहान पाय असले ह्मणजे मोठें सौंदर्य असें मानितात. व जरीं मुलांचे लहानपणीं ईश्वरी नियमाप्रमाणें मोठे असले तरी पट्ट आवळून लहान करितात. ही चाल त्यांच्या सर्व देशभर चालू आहे. आतां ही चाल जरीं कोणी मोडील तर त्यास मोठीं दूषणें येतील अशी ही लहान पाय कृतीनें करण्याची दृढ चाल पडली आहे.

कांहीं मूर्ख मुली अशी कल्पना करितात कीं बारीक कंबर असणें हें एक रूपवतीचें लक्षण आहे असें समजून ती बारीक करण्याकरितां कंबर पट्टा इतका घट्ट घालितात. कीं त्यांच्यानें श्वासोश्वास टाकवत नाहीं. इतकें जरीं दुःख भोगितात तरी त्या मूर्ख मुली सिंहकटी कंबर करण्यास विशेष झटतात. या वाईट सवईनें चपलकर स्त्रीस लवकर रोग येतें व इतकें वाईट होतें असें नाहीं छातींत ही दुखापत होते. पट्टजोडा घालण्यानें इतकी इजा होत नाहीं तथापि असा जो नेहमीं घालतो तो बहुतकरून पायानें अधु होतो. या देशांत लहान मुलाचे अवयव बांधण्याची वाईट चाल चालू आहे त्याच्यायोगानें तें मूल कुरूप होतें. सर्वदक्षिण परमेश्वरानें प्राण्यास जो आकार दिला आहे तो बदलण्यास झटणें हे मूर्खत्व आहे इतकेंच नाहीं परंतु भयंकरही आहे.

हे पत्र कृष्णाजी त्रिंबक रा॰ यांणीं पुणें ये॰ ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापिलें.

ज्ञानप्रकाश

गुरुवार तारीख २५ अगष्ट सन १८५९ इसवी.

जाहीरखबर.

गोविंदरघुनाथ थत्ते यांजकडून बालकृष्णनारायण जोशी यांस— बालकृष्ण नारायण यांजपासून आह्मी कारभार यांचे दस्तऐवज वगैरे घेतले त्याचे ठरावा पैकीं रुपये ११०० अकराशांची हवाला रहीस व भिडे यांस देविला त्याप्रमाणें रहीस व भिडे यांचा निकाल गुदस्तांच केला असें जोशी यांस माहीत असून आह्मी दस्तऐवज वगैरे रहीस व भीडे यांस दिल्हा नसतां व जोशीयांणीं खासगत रुपये वसूल कापड वगैरे घेतले असतां खोटी जाहिरात देतात ही गैर वाजबी आहे.—येविशीं दस्तऐवजी दाखलेही आहेत.— सबब ही खबर देण्यांत येतेकीं यावरून आमचें नुकसान होईल तें द्यावें लागेल. तारीख २४ अगष्ट सन १८५९ इसवी.

(सही.) गोविंदरघुनाथथत्ते द॰ द॰

ज्ञानप्रकाश.

पुण्याचे भोंवताली व ठाणें वगैरे ठिकाणीं गेल्या मंगळ वारापासून पर्जन्य पडूं लागला आहे व हा पर्जन्य असा पडत आहे कीं, यास भीज पाऊस असें ह्मणतात. या पावसानें आह्मांस असें संतोषविलें आहे कीं, असा आपला एखादा परम मित्र जाहजांतून जातअसतां तुफान होऊन जसें तें जहाज सुरक्षित कडेस लागून त्यामित्राचे आपल्यास दर्शन किंवा पत्रद्वारें वर्तमान कळून जसा संतोष होतो त्याप्रमाणेंच सांप्रत जाहला आहे कसाच सर्वांस आनंद होऊन सर्वांची अंतःकरणें प्रफुल्लीत जाहालीं आहेत.

आह्मी येथील कोंगाडे जातींतील मधु वीर राघु भांग बद्दल मागीलपत्रांत लिहिलें होतें त्याणें आपला माल रांडेस दिला आणि गजाकडून फिर्यादि करविली. तो मोकदमा मेहरबान नानामोराजी डिपुटी माजिस्त्रेट याणीं चौकशी करून तोडून दिला त्या मोकदम्यांत [illegible] वीर राघु याणीं प्रतिज्ञेवर साक्ष दिली होती ती [illegible] चारीस गेला आणि चौकशीत [illegible] आणें रांडेकडे दिला. याकामांत त्याणें प्रतिज्ञेवर खोटा मजकूर लिहून दिला सबब त्यास जर खोटीप्रतिज्ञा केल्याची का बिती झाली आहे पुढें समजलें नाहीं.

हिंदुस्थानांतील गडबडीची शांतता झाली सबब ईश्वराचे आभार मानले त्यादिवशीं कलकत्ता वगैरे ठिकाणीं कितीएक साहेब लोकांनीं कांहीं पैसा जमा करून तो लोकोपयोगी कामाकडेस लावण्याची तजवीज केली आहे.—पुणें मुकामीं आजपर्यंत ११२० जमा जाहाले आहेत. व पुढें ही होतील. हा पैसा मुंबईतील लाहानमुलांच्या शाळे कडे खर्च करावा असा बेत आहे. त्यांत मोठ्या रकमा कमांडर इन् चिफ व उभयता इनविरारीटी साहेब या दर येकानीं १०० रुपये दिले बाकीच्या रकमा सरच्यु रोज साहेब याणीं ४० व मिस्तर जी॰ सी॰ केपाल. २५. मि॰ यंग २० अशा रकमा झाल्या आहेत.

काश्मीरच्या माहाराजांस ठार मारून टाकण्याकरितां मागें जी मसलत गुप्त जहाली होती. तिज मध्यें सामील असणारांपैकीं जे कांहीं थोडसे असामी ठावेंठेस सांपडले नव्हते त्यांस ही महाराजानें पकडून शिक्षा केली असें हरकारूपत्रावरून समजण्यांत येत आहे. आतां महाराजांच्या घरांतील सर्व तंटे नाहीसे होऊन जिकडे तिकडे स्वस्थता जाहाली आहे जाहाली आहे. काश्मीरच्या महाराजानें थोडक्यांच दिवसांवर आपल्या राज्यामध्यें जकातीच्या दरामध्यें फेरफार केले त्यामुळें रयत बहुत करून खुशी झाली आहे, परंतु त्या मुलखांतून परराज्यांत रवाना होणाऱ्या मालावर जी अतिशय जकात महाराजानें बसविली आहे ती कमी करावी असें रयतेचें ह्मणणें आहे. काश्मीरचा मुलुख पाहाण्याकरितां कांहीं युरोपियन् लोक तेथें गेले आहेत: त्यापैकीं कित्येकांची महाराजानें भेट घेतली असें खबरपत्रांत लिहिलें आहे.

चीनचीडांक.— पेनिनसुलर आणि ओरिएंटल कंपनीची "पेकिन" आगबोट चीनची डांक आपणा बरोबर घेऊन निघाली ती गेल्या बुधवारी दोनप्रहरीं येथें येऊन दाखल जाहाली. या खेपेच्या आगबोटींतून जें वर्तमान आलें आहे त्याजवरून इंग्रेजांच्या पीहो येथील पराजयाची मागें आलेली बातमी आतां कायम ठरली आहे. व यालढाईंत इंग्रेजांचा नाश मागें बातमी उठली आली होती त्यापेक्षांही जास्ती ह्मणजे ४७८ मेलेले व १७८ जखमी इतका जाहला असें समजण्यांत येतें. या लढाईच्या पूर्वी चिनी लोकांनीं इंग्रेजांस हरकत करण्याकरितां किल्ल्यावर कोणाच्या लक्षांत न येईल अशारीतीनें शंभर तोफा डागून ठेवल्या होत्याही गोष्ट इंग्रेजांस समजल्यामुळें इंग्रेजांच्या सरदारानें चिनी लोक आपल्या हरहमेषाच्या शिरस्त्याप्रमाणें किल्ला सोडून मागें पळून गेले असतील व ते आतां आपल्या हातीं लागण्यास आपण पुढें चाल करून जाण्याचाच काय तो अवकाश आहे असें समजून बेसावधपणानें आपल्या बोटी पुढें पाठविल्या त्या किल्ल्यावरील तोफांच्या गोळ्यांच्या टप्प्यांत जाऊन पोंहचतांच चिनी लोकांहीं मारा चालू करून इंग्रेजांच्या तीन बोटी बुडवून व एक जायां करून त्यांस मागें हटवून लावले. याप्रसंगीं चिनी लोकांच्या तोफांजवळ जे गोलंदाज होते ते रशियन नव्हत. परंतु अमेरिकन लोक होते असें कित्येकांचें ह्मणणें आहे नसेंच या लढाईंत जखमी जाहालेल्या इंग्रेजां पैकीं कांहीं असामीस जाहालेल्या जखमा "मिनिरैफल" च्या (या नावाची एक नवीन शोधून काढलेली साध्या बंदुकी पेक्षां अधिक लांब टप्प्याची बंदूक आहे तिच्या) गोळ्यामुळें जाहालेल्या होत्या याजवरून त्या जातीच्या बंदुका त्यांस कोणी तरी युरोपियन लोकांकडूनच मिळालेल्या असाव्या असें दिसतें. या पराजयामुळें इंग्रेजांचा सरदार आडमिरल होप याजला मोठी शरम होऊन त्याणें आपल्या हातीं आपणास ठार मारून घेण्याविषयीं यत्न केला होता परंतु तो त्याच्या हाताखालील कामदारांहीं सिद्धीस जाऊं दिला नाहीं. हापराभव जाहाल्यानंतर इंग्लिश फ्रेंच वकील आपल्या आरमारासह वर्तमान शांगाही येथें परत आले ते हिंदुस्थानांतून त्याणीं दाहा हजार फौज आपल्या मदतीकरितां मागीतली आहे ती जाऊन पोंहचल्यावर मग पुनः पुढें चाल करतील. अमेरिकेंतील युनैटेड स्टेटस सरकारचा वकील मिस्तर वार्ड हाही इंग्लिश व फ्रेंच वकिलांच रोबरच शांगाही येथून गेला होता तो अजून ही पीहोच्या शेजारीं आहे व त्याची पेकिंग मुकामी भेट घ्यावी चीनच्या बादशाहानें कबूल केलें आहे. असें ह्मणतात. रशियन लोकांचा वकील कमोडोर पापाफ याचें काय जाहालें तें अजून समजत नाहीं.

रशियन लोकांची जी साठ हजार फौज टार्टरीच्या देशांत खिवा या नांवाच्या एका ठिकाणाकडेस चाल करून येत आहे तिचा उद्देश खिवा येथें कांहीं रशियन लोक गुलामगिरीच्या स्थितींत आहेत त्यांस सोडवून नेण्याचा आहे असा गेल्या सोमवारच्या देशेष्या फ पत्रावरून समजण्यांत येत आहे. मागें १८१९ साली कोणी एक युरोपियन खिवा येथें गेला होता त्याणें तेथील रशियन आणि परशियन असे सुमारें तीस हजार गुलाम पाहिले त्याणें असें लिहिलें आहे कीं, या गुलामां पैकीं कित्येक कांहीं मुसुलमानाचा धर्मस्वीकारण्याचें नाकबूल केल्यावरून खिवा येथील लोकांहीं असले नास्तिक व अपवित्र पुरुष पृथ्वीच्या पाठीवर असण्यास योग्य नाहींत. असें ह्मणून त्यांस जीवंत पुरून टाकिलें. तसेंच १७१७ चे साली बेकेवीच या नावाचा एक रशियन सरदार अजमेल लोकांच्या हातीं सांपडला त्यास त्यांणीं गुडघ्यापासून वरपर्यंत अगदीं जीवंत जाळून टाकिला. रशियन लोकांहीं मागें कांहीं वर्षांवर जमरल मोरेविव यास वकिलातीच्या कामावर पाठविला होता त्याणें आपल्या देशीं परत गेल्यावर, खिवा येथील रशियन गुलामांच्या स्थितीविषयीं असें लिहिलें आहे कीं या कैदी लोकांवर त्यांच्या धन्याची पूर्ण सत्ता असते व त्या कैद्यांहीं पळून जाण्याविषयीं प्रयत्न केला किंवा दुसरा कांहीं अपराध केला तर त्यांचे धनी त्यांचे कान कापतात. किंवा डोळे फोडतात. अथवा शरीराचे भागास वार केला असतां जीवास धक्का नाहीं अशा भागावर सुरीनें पार करितात. आणि त्यांस आपल्या जखमांस कांहीं औषधही लावूं देण्यास वगैरे अवकाशही न देतां पुनः कामावर पाठवितात. त्यांच्या कष्टापासून आमच्यास कोणता फायदा नाहीं. होऊं नये एवढ्याच साठीं या असल्या वेळेस त्या कैदी लोकांचे धनी त्यांस एकदम ठार मारीत नाहींत. जनरल मोरेवीव याणें आणखी असें लिहिलें आहे कीं. या कैदी लोकां पैकीं कोणा एका घाचा पळून जाण्याविषयींचा एकदम यत्न फुकट गेल्यावर त्याणें दुसऱ्यानें यत्न केला तर त्याचा धनी त्यास आपल्या पुढच्या दरवाज्याशीं त्यांच्या कानाला खिळे मारून तीन दिवस पर्यंत जीवंत दाराशीं टांगून ठेवतात त्याजमुळें पुष्कळ कैदी भुकेमुळें व थंडीमुळें प्राण सोडितात. खिवाच्या आसपासच्या पहाडी प्रदेशामध्यें पाण्याची फार कमताई असल्यामुळें या देशीस तेथून पळून निभावून जाणें हें ही अतिशय अवघड आहे यामुळें वारंवार ते आपल्या हालांतून आपली मुक्तता करून घेण्याकरितां आपल्याच हातीं आपणांस ठार मारून घेतात. ध्रु. के.

सातारा— आह्मीं मागील अंकांत लिहिलें होतें कीं एक शिपाई रजेवर गेलेला वक्तशीर हाजर न जाहल्या कारणानें त्यास तीन महिन्याची शिक्षा वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनीं दिली. त्याजबद्दल मेहरबान रोज साहेब कमीशनर यांणी त्या गरीबाचा इनसाफ करून चुकीस ही शिक्षा तेव्हां अपराधास हद्दपार करण्याची शिक्षा केली पाहिजे. असेंच बहुधा मनांत आणून आह्मी मागील पत्रात लिहिलेली इनसाफाचा मोठा त्रिकोण हा इनसाफ नव्हे असें ठरवून बरोबर काटकोन त्रिकोणाप्रमाणें इनसाफ करून सदरहू कैदी याची शिक्षा रद्द केली असें शुभ सूचकावरून समजलें हें ऐकून आह्मास मेहरबान रोज साहेब यांची चौकशीचा निकाल ऐकून संतोष जाहला आहे परंतु आतां आसाहेब यांची स्वारी पुढील वर्षी विलायतेस जाणार ह्मणून ऐकतों हें खरें असल्यास या सातार जिल्ह्यांतील कमीषनरीच्या जाग्यावर सरकारानें दुसरा क

मी बानर ऊशार आणि ग्रीक विचारांचा असा नेमा चा बऊन करून लार्ड इल्फिनूस्तन साहेब हे पोक्त विचाराच्याच कामगारास या मोठ्या आणि त्याचा संबंध सदर फौजदारी अदालतीशी अद्यापि नाहीं. सबब त्या सातार जिल्ह्यांतील रयतेस वरिष्ट काम गार हा मराठी भाषा ऐकण्यापासून तो सरदारा पर्यंत स्वतः बोलून त्याचें उत्तर बरोबर समजणारा व आपल्या हाताखालील अमलदार टोपीवाला अगर पागडीवाला कोणी कां असेना त्याणें केलेल्या ठरावावर अपील जाहल्यास आपण दोन्ही कडील ऐकून घेऊन इनसाफ करून निकाल लावणारा असा पाहिजे व हाल्लीं या मेहरबान रोज साहेब याणें असें आपलें काम चालविलें. आहे ह्मणोन तो सातार जिल्ह्यांतील बहुतेक लोकांस विशेष आवडता होउन लोक सुखी आहेत.

पंढरपूर येथील अजम सदाशिव रघुनाथ जोशी व कऱ्हाड येथील अजम माधवराव रामचंद्र जोसी या उभयतां मामलेदार यांच्या परस्पर बदल्या जाहाल्या आहेत.

मेहरबान क्यापटन रोजसाहेब यांणें नवीन शिरस्तेदार जगंनाथपंत यास दरमाहा ३० रुपयांच्या जाग्या वरून काढून २० रुपयांचे पगारावर फौजदारीकडे नेमिलें असें कमीपगाराचे जाग्यावर नेमण्याचें कारण कदाचित हें मोलफाटकोन जाहाल्याचे दांडिचा फल धरण्यास तर नव्हते ना? या बदल शुभसूचक लिहून कळवील. तेव्हां आह्मास तिसांचे वीस कां जाहाले. या बद्दल शिरस्ता सांगण्यांत कांहीं फरफेरा पडला किंवा कसें याविषयीं खातरी होईल.

पुणे जिल्ह्याचे राव बाहादूर गणेश रामचंद्र डिस्त्रिक्त डिपुटी कलेकटर व माजिस्त्रेट यांची स्वारी इंदापुराहून येथें आली असें ऐकतों.

कलकत्ता सरकारची राजधानी अहलाबाद येथें करावी ह्मणून ह्मणून कलकत्ता सरकार या बेन होऊन त्यांणीं विलायत सरकारास सदरहू परवानगी मागीतली होती. परंतु सरकारानें सदरहू बद्दल मंजुरी केली नाहीं असें समजतें.

कच्छ येथून एक खासगी पत्र सिंदीयनपत्रांत आहे त्यांतील वर्तमान टेलिग्राफ कर्त्यानें घेतलें आहे त्यावरून समजतें कीं कच्छ येथील करनल ...... साहेब ते दुसरी कडेस गेल्यामुळें कच्छ येथील वागरलोक ह्मणजे कोळी अगरा भिल्लाप्रमाणें मिक जात आहे. ती पुनः उठून त्या लोकांनीं गायकवाड सरकारचे शिपायां पासून बेट घेतलें आहे त्याजवर सरकारचे अमलदार क्यापटण ...... तो तोफखान्यावरील हे कच येथें त्याचा बंदोबस्त करण्याकरितां गेले आहेत.

आगर येथून तारीख ८ आगष्टची बातमी आली आहे कीं, हिराशिंग हा नेटीव आफीसर भीहीदपूर कंटीजेंटींतील होता हा बंडावा करीत होता त्याजवर सरकारचे ऊशार गुप्त बातमीदार नेमिले होते त्यांणीं बातमी दिल्यावरून त्यास अदकयाहून १२ कोसांवर त्याचे भोवताली मराठी स्वारांनीं एकपोटपिठविली होती तिणें त्यास व त्याचे लोकांस वेढा घालून त्यांजबरोबर गोळागोळी केली त्यांत सरकारचा एक दफेदार फारच जखमी झाला. त्यास सरकारचे लोकांनी धरला. तो आंगानें खूब जोधा असून उंच ६ फुटींचा आहे. हा एक बंडवाल्या पैकीं नमुना आहे. असा हा फार दिवस सांपडत नव्हता तो सांपडा असें सदरील मजकुरांतील हाकील आहे.

किंकोळ ज्या बोलण्यानें लोकलज्जा पमान होतील असें बोलूंनये.

ज्ञानप्रकाश

पुणें—सोमवार तारिख २९ माहे आगष्ट सन १८५९ ई.

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास ... दरसाल रुपये

...

जाहिरात.

आह्मीं सर्वांस कळवितों कीं, बेळगांव येथील रा. गणपती वे. आळीत नीलापा वल्लद येपापा व लक्ष्मण येपापा कुंभार यांणीं आपलें राहतें घर आह्मां कडे रूपजे पदमणजी माणिकजी कुडेलू तारीख २३ माहे डिसेंबर सन १८५७ इसवी रोजीं सदरील चुणकर यांणीं आपलें सरगहाण लिहिलें आहे. त्याची चतुःसिमा, पूर्वेस सरकारी रस्ता, पश्चिमेस अजमत खुकुमार यांचे घराच्या पिछाडीची हद्द, दक्षणेस रघुबाई कोम वेंकाजी अनंत, आणि उत्तरेस बळापा नेली. सदरील घराची लांबी जाग्या सुद्धां कंवी हात ७२ वरुंदी हात ५० येणेंप्रमाणें आहे.

—सदरीं लिहिलेलें घर सदरहू चुणकर यांजपासून आह्मीं गाहाण ठेविलें आहे, हें सर्वांस कळविण्या करितां ही जाहिरात प्रसिद्ध केली आहे.

(सही) पदमणजी माणिकजी

पुणें तारीख २२ अगष्ट सन १८५९ इसवी.

ज्ञानप्रकाश.

आह्मीं मागील अंकांत लिहिलें होतें कीं, मुंबई व नागपूरच्या दरम्यान कन्याकुट्टार यांस सरकारानें १०,५०० रुपये बक्षिस दिले, परंतु हाल्लीं असें समजलें आहे कीं, मेहेरबान पास्तनजी सोराबजी सेट हे सदरील सरकारचे कन्याकुट्टार आहेत, व यांणीं आपल्या कामें त्यास बजावलीं, त्याबद्दल त्यांस सरकारानें सरासरी पाहून पैसा दिला. अशा प्रकारच्या देण्यास बक्षिस म्हणतां येत नाहीं. हे प्रसिद्ध कन्याकट्टार आज पुष्कळ वर्षें सरकारचीं कामें करितात हें सरकारास पुरतेपणीं माहीत आहे, परंतु आह्मीं यांचे कामांत गैरशिस्तपणा झाल्याचें ऐकलें नाहीं. अशा अब्रूदार आणि भरंवशाचें काम करणारास पुढें उमेद यावयाची तजवीज याकरितां, व अशा येवीं आणि भरंवशाचीं यांनें ते-लीं सबब सरकारानें मेहेरबान होऊन त्यांस यांच्या कुटुंबास सदोदित स्मरण राही अशी एकादी देणगी द्यावी असें आह्मीं याच समयीं सरकारास सुचवीत आहों. सरकारानें तर आजूनही थोडेसें काम केलें त्यास देणग्या दिलेल्या आपल्या डोळ्यांपुढें च आहेत, तेव्हां मेहेरबान फिरामजी सोराबजी यांणीं तर गांवच्या पैसा खर्च करून बक्षीस सरकारचे अंमलदार यांणीं ज्या ज्या ठिकाणाहून हुकूम केले तीं कामें फार हुशारीनें बजावलीं, असें आमच्या माहितींत आहे. अशा प्रसिद्ध आणि भरंवशाचे गृहस्थास त्यांचे नोकरी खेरीज जें कांहीं देणें त्यास बक्षिस म्हणतात व तें अशा प्रकारचे नामदार सरकारानें मेहेरबान होऊन द्यावें कीं, त्यांनीं त्यांचें व त्यांचे कुटुंबांतील माणसांनीं त्या देणगीची याद राखावी. असें करण्यानें सरकारास व त्यांस भूषण आहे.

ग्वाल्हेर १८ आगष्ट—एथें मातोश्री बायजा बाईसाहेब यांची प्रकृति बिघडली होती ती हाल्लीं दुरुस्त आहे. त्यांणीं दान धर्म हजारों रुपयांचा या श्रावणांत चालविला आहे. हें स्तुत्य आहे.

दिवाणी कामदार लोकांच्या नेमणुका.

खेडा जिल्ह्यांतील मातर एथील दुसऱ्या प्रतीचा मोबेदारी मामलेदार अजम हरीदास दुल्लभराम हा त्या कामावर कायम झाला आहे.

मिस्तर जि. जि. बि. कौलसन यांस खान देशचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा दुसरा असिस्टंट नेमिला आहे. परंतु त्याणे दर्त गुजराथ मधील रेविन्युसरवेच्याच खात्या मध्यें असावें असें ठरलें आहे.— मिस्तर सी. एम. ह्यूण यांस रत्नांगिरीचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे— मिस्तर टी. एम. मेसन यांस खेड्याचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे— मिस्तर जे. माकफारलन यांस साताऱ्याचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे-मिस्तर जी. वाडिंगटन यांस साताऱ्याचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा रूपर न्युमीरारी तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे— मिस्तर ए. एच. स्पे यास खेड्याचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा रूपर न्युमीरारी तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे-मिस्तर. सी. डबल्यु बेल, यांस ठाण्याचा कलेकटर व माजिस्त्रेट याचा रूपर न्युमिरारी तिसरा असिस्टंट नेमिला आहे.

मुंबई इलाख्याच्या दिवाणी खात्यांतील मिस्तर जे. एम. एरस्कीन यांस हिंदुस्थान सरकारानें या मुंबई इलाख्यांतसब्ट्रेझरर आणि जनरल पोस्ट मास्तर नेमिला आहे— मिस्तर. एच. न्युटन याजला मिस्तर कारफील्ड हा गैरहजीर आहे तों पर्यंत किंवा पुढें हुकूम होई तों पर्यंत सिवील आडिटरचें काम चालवायास नेमिलो आहे— मिस्तर जे. एम. एरस्कीन याणें अगष्ट महिन्याच्या २३ व्या तारखे पासून सिविल आडिटरच्या कामाचा च्यार्ज मिस्तर. एच. न्युटण यांस दिला— मिस्तर. जे. एम. एरस्कीन याणें या अगष्ट महिन्याच्या २३ व्या तारखे पासून सब ट्रेझरर, जनरल पोष्ट मास्तर स्टांपचा रूमिंग टेंडेंट या कामाचा चार्ज घेतला.

सरकारी ग्याझिटा वरून समजतें की, हिंदुस्थान सरकारानें मेहरबान. जे. एम. आरस्कीन यांस मुंबईस सबट्रेझरर व जनरल पेमास्तर नेमून त्यांणीं कामाचा चार्जही घेतला मेहेरबान हेनरी न्युटन साहेब यांस मेहेरबान कारफील्ड साहेब रजेवर आहेत तों पर्यंत अगर सरकारचा दुसरा हुकूम होई तों पर्यंत सिवील आडिटर नेमिलें आहे.

एथें अशी वर्तमान उठली होती की, मेहेरबान लाफनेन साहेब सबट्रेझरर होणार ती वर्तमान हल्लीच्या नेमणुकीनें दूर केली.

आगमन — गेल्या आठवड्यांत रा. रा. विनायकराव वांसुदेव गवरनर इन कौंसलचे ओरीएंटल ट्रान्सलेटर, रा. रा. बाळाजी पांडुरंग सुप्रीम कोर्टांतील इंटरप्रीटर, रा. रा. विष्णु मोरेश्वर, व रा. रा. विष्णु परशुराम सब असिस्टंट इनाम कमिशनर, आणि रा. रा. डाकतर भाऊ दाजी यांच्या स्वाऱ्या मुंबईहून एथें येऊन परत मुंबईस गेल्या.

गेल्या शनवारी तीन वाजतां एथील मुलींच्या शाळांची परिक्षा होऊन डाकतर भाऊदाजी यांणीं सुमारें १०० रुपयांचें इनाम मुलींस दिलें यास समारंभास एथील लोक ही मोठे मोठे बरेच आले होते.

विलायत एथील डाक ता० ३ अगष्ट पर्यंतची एथें ता० २५ मिनहूस येऊन दाखल झाली, तींतील हकिकतीचें वर्तमान येणें प्रमाणें.

विलायतेंस सात कोट रुपये कर्ज सरकार घेणार, या करितां तजवीज चालली आहे.

हिंदुस्थानांतील जमाबंदीची व्यवस्था पाहण्या करितां, एक कामगार विलायतेहून रवाना होणार आहे, असें म्हणतात कीं, या कामावर नेक नामदार जेमस् उलीसन साहेब यांची नेमणूक होणार आहे— सर आरस्कीन पेरी साहेब, यांस हिंदुस्थानच्या राज्यकारभार पाहाणाऱ्या नवीन नवीन कौन्सलांत नेमणार आहेत, अशी बोलवा आहे.

पार्लमेंट सभेच्या बडे लोकांच्या मंडळींत चीन देशांत मीठ विलायतेंचें पाठविण्या विषयीं विच्यार चालला आहे.

फ्रेंच सरकारानें आपल्या राज्यांतील वाढविलेला खर्च पुन्हः कमी करण्याचा विचार केला आहे— आणि ह्रैन नदीच्या काठीं जी फौज टेहेळणी करितां फ्रेंच सरकारानें ठेविली आहे, तिचा बंदोबस्त केला आहे— विलायतेंस युद्ध संग्राम होण्याचें भय पडलें होतें, तें सर्व दूर झालें, आहे.

चंदीचंद्रावरच्या, ह्रैस्थराण्याचा मोकदमा मद्रासचे सुप्रीमकोर्ट[illegible]त झाला, तोच पार्लमेंट सभेने बाहाल केला आहे.

पार्लमेंट सभा १६ अगष्ट रोजीं भरणार होती— सार्डेनियाचें सरकारानें इटाली देशांतील सव स्थानांतून आपले कमिशनर काढून टाकिले आहेत.

फ्रान्स, आस्ट्रेलिया, आणि सार्डिनिया तिन्ही सरकारचे वकील एकत्र होऊन ८ वे मिनहूस विचार करणार आहेत— इटाली देशांतून फ्रांशीं साची फौज आपल्या मुलखांत परत जात आहे, आणि त्याच्या सन्मानार्थ मोठ्या समारंभाची तयारी पारिस राजधानींत चालली आहे.

प्यारी बोलर्डे सार्डेनीयाचा नामांकित सेनापती, याणें आपल्या शिपायांस इटली देशाचे व सार्डेनियाचा राजा विकटर इम्यानुएल याचे नांवानें मानपत्र दिलें आहे— रशिया, आणि चीन, या बादशाहामधे तहनामा झालेला रशियाचे सरकारानें प्रसिद्ध केला आहे.

पार्लमेंट सभेनें आपल्या देशाच्या हद्दीवर बंदोबस्त कसा काय आहे, हें पाहण्या करितां एक अधिकारी नेमिला आहे.

भूमध्य समुद्रांत बंदोबस्ताचें काम मोठ्या गर्दीनें चाललें आहे.

ग्वाल्हेर— शिंदे अलीजा बाहादूर यांची स्वारी ता० २५ माहे गुदस्त रोजीं लष्करांतून पुण्यास गेली होती. तेथें रशिदेंट साहेब यांची स्वारी २८ जुलै रोजीं प्रार्थना करण्या साठीं तेथील छावणीत आली होती. त्यांची व शिंदे महाराज यांची मुलाखत न होऊन, त्यांच्या सन्मानार्थ २१ तोफांची सरबत्ती झाली. नंतर शिंदे माहाराजांची स्वारी परत आपल्या ग्वाल्हेर राजधानीस गेली. राव राजे दिनकरराव दिवाण यांची स्वारी गुण्यास महाराजा बरोबर गेली नव्हती, महाराज सरकार आपल्या राज्याचें काम जातीनें पहात होते. दिनकरराव दिवाण याणीं श्री काशी यात्रेस जाण्याची परवानगी महाराजा पाशीं मागितली आहे. महाराजांनीं परवानगी दिली नाहीं. काहें अन्यगामी राहावें असा माहाराजांचा हुकूम झाला आहे. लोक बदंता आहे कीं, दिनकरराव दिवाण यांस माहाराजांनीं कामावरून दूर केलें

कित्येक म्हणतात कीं, दिक्षण साहेब आतां कार भार करणें नस्सं आहे आतां कांहीं तरी परमार्थ साधनार्थ कालक्षेप करावा; असा विचार करून त्यांनीं काम सोडिलें आहे. अस्तु खरा मजकूर अद्यापि कळला नाहीं; व कळला ही नाहीं.

बुंदेल खंडांतील जमेदार वगैरे लोकांनीं अपप्रांत बखेडे चालविले, या वरून त्यांच्या बंदोबस्ता साठीं साहेब मवसूफ यांची स्वारी त्या प्रांतांत गेली होती. ते गांव लोक लुटतात, व उपद्रव करितात. असे ते माजले आहेत. कोणास जुमानित नाहींत.

इथील गोरे लोकांच्या पलटणीस साहेब मवसूफ यांणीं समजविलें कीं, तुम्हीं कंपनी सरकारचे नोकर होतां, आतां कंपनीचें राज्य जाऊन राणी सरकारचें झालें आहे, या स्तव तुम्हीं आतां राणी सरकारचे नोकर झालां, याजसाठीं तुम्हीं राणी सरकारचे नावें करारपत्र द्यावें त्या वरून ते म्हणाले कीं, आम्हांस त्या बद्दल कमिशन द्यावें, आणि आम्हीं विलायतेस गेल्यावर करार लिहून देऊं, या उत्तरा वरून साहेब मवसूफ नाखुष झाले. आतां ते गोरे लोक विलायतेस परत जाणार आहेत.

हिंदुस्थानांत — ता॰ ११ मे सन १८५७ इसवी रोजीं बंड उत्पन्न झालें, त्या त्या वाकडि कसा पासून तों आज पर्यंत त्या प्रांतांतून जीं जीं वर्तमानें येत गेलीं तीं आम्हीं आपले वाचणारा करितां आम्हीं कळवीत गेलों. हल्लीं अशी एक आफवा इंगलीश ग्यानप्रकाशांतील पुना अखबारा वरून आम्हांस समजते कीं, वायव्य प्रांताचे लेफटनेंट गवरनर साहेब बाहदूर यांस आग्रा साहेब यांणीं अशी विनंती केली आहे कीं, जर आपण पुणें आणि सातारा हे परगणे घालतर आम्हीं येऊन सरकारास शरण येऊन आतां ही इच्छा ज्या प्रत असल्यांतील त्यांची असल्यास त्याचा देम अजून ही पुरा झाला नाहीं, असें सदरील वर्तमाना वरून आपण अजून केलें पाहिजे, आणि जर ही इच्छा संद्रेंतील असल्यास मिथ्या आहे. आतां हे साकारचे शब्द बनले आहेत. तेव्हां त्याणीं कदाचित सर्व पृथिवीचें राज्यही घेण्याची इच्छा केल्यास त्यांस शोभेल, परंतु त्याणीं इंग्रज सरकारचा पराक्रम आज दोन वर्षें पुर्ते पणीं पाहिला आहे. या वरून त्यांचें अंतःकर्णांत याविषयीं जी खात्री झाली असेल त्याची साक्ष त्याणींच दिली पाहिजे.

ज्ञानप्रकाशकर्ते व एक गांवाहून पत्र व्यवहार झालेल्या पैकीं एक मजकूर असा होता कीं, "करवीर एथील चिटणीस राजश्री केसोपंत यांस त्यांच जिल्ह्यांत मामलेदार नेमिले आहेत. त्याजवर लाचाचा आर्ज झाल्या वरून त्या विषयीं पुरी चौकशी होई तों पर्यंत त्यांना अगार अमानत केला आहे."

त्या विषयीं आमच्या वर्तमान संग्रह बंधूनें असें कळविलें आहे कीं, सदरील मामलेदार यांना अगार अमानत केल्याची बातमी खरी नाहीं. परंतु त्याजवर लाचाचा मोकदमा आला आहे, त्या विषयीं जें वर्तमान लिहिलें गेलें त्याचें उलट आमच्या मित्रा कडून झालें नाहीं. तेव्हां तें वर्तमान खरें झालें असें सिद्ध झालें.

नवीन पोस्ट आफिसें — मेहेरबान लेदण साहेब पोस्ट मास्तर जनरल याणीं खानदेश जिल्ह्यांत दुसंगावा देहून १५ कोसावर आम्रयेस सीओनी, व हरडा या दोन ठिकाणीं नवीन पोस्ट आफिसें कुन्नीं चालतात हें पाहण्या करितां नेमिलें आहे.

मिठाचे माहागायी विषयीं

मागील पेशवे यांचे राज्यांत हीं मिठावरी कर होता, परंतु तो हल्लीच्या पेक्षां फारच कमी होता, यामुळें त्यावेळीं रुपयास १ पायली मीठ विकत होतें, आणि हल्ली तर सरकारानें (से तीड केले व्यापारी मंडळींनी आगीची गाडी सुरू केली, असे हीं असून गेल्या महिन्यांत मिठाचा दर होता त्याहून ही हल्ली वढून मीठ माहाग झालें आहे, याचें कारण सरकार बंगाली मणास बारा आणे मिठावरावर हंशील घेत होतें, तें हल्ली एक रुपया घेण्याचा विलायती सरकारातून हुकूम आल्या वरून हा दर वाढला आहे. याचें कारण हिंदुस्थानांत बंडामुळें सरकारास ३० कोट रुपये कर्ज झालें, त्याची फेड करण्या करितां विलायती मालावर विलायत सरकारचे हुकमानें जकात बसविली, व हल्ली मिठावरील विलायत सरकारच्या आज्ञे वरून जकात वाढविली आहे. आतां या रकमेचे व्याज दर वर्षास जास्त होईलच, परंतु ही जकात, व मिठावरील उत्पन्न अधीक केल्यानें दोन कोट रुपये दर वर्षास ज्यास्त उत्पन्न होईल, असा अंदमास आम्हांस दिसत आहे.

बंगाल ग्याझिट तारीख २३ अगष्टच्या पत्रा वरून मुक्कर बातमी आम्हांस अशी समजते कीं, हल्लीच्या छावणींतील गोरे लोकांनी बरतर्फी ८०९ शिपायांनीं घेतली, त्यांत तोफखान्या कडील ८३ लोक होते, या ८०९ लोकांपैकीं, तीन च्यार शिपाई मात्र पुन्हः जावें न जावें अशा घोटाळ्यांत आहेत.

मिरटच्या छावणी पैकीं एकंदर १३५ गोरे शिपाई लोकांनीं बरतर्फी घेऊन, नवकरी सोडली त्यांत ६१८ स्वार आणि तोफखान्या कडील २१७ लोक आहेत; हे शिपाई लोक स्वदेशीं जाण्या करितां मिरत येथून ता० १ अगष्ट रोजीं कलकत्या कडेस रवाना झाले.

मद्रास — खात्यांतील विजंगापटाम म्हणून एक व्यापाऱ्याचें शहर आहे, तेथें सरकार तर्फें एक मिस्तर रीड साहेब यजंट आहेत, तेथील राज्याचे घोडे, हत्ती, वगैरे वगैरे यांचा राजा उपयोग करीत नाहीं. तितके यजंट करितो, या मजकुरा बद्दल एक दिन सहीचा अर्ज सरकारा कडेस आला, तेव्हां सरकारानें त्या साहेबास त्यांचा जबाब मागीतला तेव्हां त्या विजंगापटामच्या राज्यानें सरकारास असें लिहून पाठविलें कीं, हा यजंट आमचे घोडे, वगैरे रथास फारसें लावीत नाहीं. असा जबाब पाठविला आणि दुसरे दिवशीं पुन्हः सरकारास अर्ज पाठविला. त्यांत मजकूर पहिले अर्जाचे विरुध लिहिला, यावरून सरकारास त्यांतील खरेपणा विषयीं संशय आला आहे. सदरहू मजकूर इंग्रजी पत्रा वरून प्रसिधीस आला आहे.

अलाहाबादेस अशी बातमी आहे कीं, कमीसरी मध्यें असा हुकूम झाला आहे कीं, तुम्हीं सामानाची तयारी करून ठेवावी. कां कीं, एक मोठी फौजेची टोळी रवाना होणार आहे.

दारू गोळा, आणि लोक नेण्या करितां गाड्या वगैरे तयार ठेविल्या आहेत. आतां ही फौज तातास शिक्षा करण्या करितां किंवा जंगबाहदूरा कडे जाते हें समजत नाहीं. परंतु हा कूच लढाई करण्याचा नव्हे, कारण अशा पावसाळ्यांत लोक पाठविले असतां लढाई पेक्षां अजारी होतील.

सिंगापूर बेटांत लोक युरोपियन, चिनी, व्युस नेटीव, असे राहतात त्यांची संख्या ७४८८० आहे तेथें आज पर्यंत सरकारानें २२३८ अपराधी र-

वास केलें या सिंगापुरांत चिनी लोक फार वस्ती करून आहेत, त्यांची संख्या ४०००० च्याही सहजारांची आहे.

मद्रासची—३री गोरी पलटण ही फार हुशार आहे, असें म्हणतात. या पलटणींतील ५१२ लोकांनीं चाकरी सोडिली, आणि ५० पासून १०० पर्यंत या पलटणींतील लोक अजारी आहेत, हे लोक जातात, ही पलटण बहुत करून सर्व नाहिंशी होणार, या मुळें त्या पलटणी वरील अमलदार लोक उदासीन आहेत; कारण ही उत्कृष्ट पलटण होती. म्हणून त्या अमलदारांस वाईट वाटत आहे, परंतु सरकारानें हुकुमा पुढें इलाज नाहीं. वगैरे मजकूर पुन्हा अखबारावरून कळत आहे.

चिनी लोकांच्या चाली

चिनी लोक बहुत करून अभ्यासात भांडण करीत नाहींत, त्यांची बोलण्याची रीती इतर देशांतील लोकांपेक्षां भिन्न आहे कारण इंग्रजीत वायव्य दिशेस उत्तरपश्चिम म्हणतात, आणि चिनी लोक पश्चिम उत्तर म्हणतात. चिनी लोक जेव्हां दुःखांत असतात, तेव्हां ते पांढरा पोषाक करीत असतात, आणि इंग्रज दुःखाचे दिवसांत काळा पोषाक करितात. एकजण फिरता चिनदेशांत गेला, तेव्हां त्याणें एका चिनी सोजराची गाठ पडली, आणि त्या परस्परांत भाषण झालें ते येणें प्रमाणें.

इंग्रज—अरे गड्या तूं असा आमच्या मडमा प्रमाणें घोड्यावर दोन्ही पाय एका बाजूस टाकून का बसतोस?

चिनी—आमच्या चिनी जातींत घोड्यावर अशीच बसण्याची चाल आहे.

इंग्रज—तुम्ही मुसलमानां प्रमाणें आपल्या ताळुवरील केंस काढतां काय?

चिनी—होय असें न केलें तर आम्हांस आमचे लोक हंसतील.

इंग्रज—तुमच्यांत वृद्धही पतंग उडवितात; आणि मुलें ती मजा पाहतात; हें कसें?

चिनी—होय, पतंग उडविणें हें अवघड काम आहे मोठ्यांनीं उडवावा, आणि मुलांनीं पाहावा.

इंग्रज—अरे गड्या मला तुमची भाषा बोलता येते, परंतु लिहितां, वाचतां येत नाहीं, तुमच्यांतील पंतोजीची गाठ घालून दे म्हणजे मी त्याजपाशीं शिकेन.

चिनी—होय, तो पंतोजी आहे, चिनी पंतोजीची आणि इंग्रजाची गाठ पडली, तेव्हां त्याणें बुक शिकण्यास आरंभ केला, तों प्रथम त्याणें एक बुक त्या इंग्रजाच्या हातीं दिलें, तेव्हां इंग्रजानें आपल्या चालीप्रमाणें पहिले पानावरील पहिलें अक्षर यांस काय म्हणतात, असें विचारिलें तेव्हां त्या चिनी पंतोजीनें डोके वटारून त्यास असें सांगितलें कीं, अरे अरे, असें नव्हे तुमच्यांतील शेवटलें पान तें आमचें पहिलें आहे, तें काढ तेव्हां त्याणें तसें केलें आणि शेवटील पानांत बुक कधीं छापलें होतें तें काढून प्रथम साल, नंतर महिना, त्यानंतर तारीख, अशी अनुक्रमणिका वाचण्याची म्हणजे आपल्यांत असा एखादा पंतोजी उलटा पर्वत म्हणतात त्याप्रमाणें वाचण्यास आरंभ केला. नंतर त्या इंग्रजानें चिनी पंतोजीस विचारलें कीं, तुमच्यांतील कांहीं रीती, भांती, कळा सांगा. त्यावरून त्याणें सांगितलें कीं, कोणी परकी माणूस आपल्या घरीं आल्यास टोपी काढल्या शिवाय त्यास आपल्या उजव्या बाजूस बसवावा, जर असें न केलें तर आमच्यांत अपमान आ-

हे. आणखी तुला असें सांगतो कीं जर सरकारचा माजिस्त्रेट रस्त्यानें चालला तर तो असा ओळखावा कीं, त्याजवळ एक पताक, छत्री, आणि रंगित फंदील असल ह्मणजे माजिस्त्रेटाची स्वारी आहे असें समजावें. हें ऐकून इंग्रेज फार विस्मय करूं लागला. हें पाहून चिनी पंतोजी ह्मणतो अरे असें कां, तुला या गोष्टीचें आश्चर्य वाटलें कीं काय? होय, कारण आमचा माजिस्त्रेटास सरकारानें निशाण दिलेलें नाहीं. असें जरी हें चिनीलोक आश्चर्य व मत्कारिक आहेत, असें वाटलें तथापि त्यांत युरोपयोगीं सामान फार प्राचीन काळापासून त्यांस होत आहे, यावरून ते लोक मोठे उद्योगी आहेत; आणि व्यापारांत ते सर्वदां निमग्न असतात.

विनंती विशेष आज सायंकाळी मी बुधवारांत गेलों असतां अशी खबर ऐकिली कीं, मुंबईहून रा० रा० भाऊ दाजी डाकतर हे येथें येऊन त्यांणी पेठ मजकूरचे माणकेश्वराचे वाड्यांतील आरसे महालांत थोर थोर लोकांची सभा करून त्यांत असें संभाषण केलें कीं. हाली आपले राणी साहेबांचें राज्य जाहालें, त्यास त्याचें आनंदार्थ काहीं तरी सुत्य कर्म केलें पाहिजे. तें असें करावें कीं, सर्वांनीं आप आपले यथान शक्ति पैसा देऊन, त्या सर्व पैशाचा मुंबई मुकामीं एक (म्यु ज़ीयम) ह्मणजे नाना तऱ्हेचे चमत्कारिक पदार्थ ठेवण्याची जागा व तिचे सभोंवताली एक बाग करावी, आणि त्याजला राणी साहेबाचें नाव ठेवावें. असें ऐकिलें. त्यास मी गरीब मनुष्य त्या सभेंत जाऊन बोलावें, तर एक बोलावणें नाहीं, आणि उगीच जावें तर आमचें बोलणें कोण ऐकेल ती थोर थोर लोकांची सभा– याजकरितां आपल्यास माझा सुचलेला अभिप्राय लिहून पाठविला आहे. हा आपले पत्रांत छापून, प्रसिद्ध केल्यानें ह्मणजे भाऊ साहेब प्रभृति सर्व सभासदांचे नजरेस पडेल. तो असा कीं. अहो (भाऊ साहेब) या म्युझीयम पेक्षां जर मुंबई मुकामीं एक देवालय बांधलें तर फार चांगलें होईल बरें.— अहो (म्यु जीयम) ही पाहण्याचेंच उपयोगी, व त्या मासल्याची तेथें दुसरा असल्यामुळें हीची मोटिशी तानबरी ही नाहीं.— आणि देवालया पासोन पाहा बरें किती उपयोग होतो तो. मुंबई शहर एवढें मोठें व राजधानी परंतु तेथें एक ही मुख्य देवालय नाहीं तें होईल, हें एक. दुसरा मोठी सभा किंवा एखादें नामांकित कथा, कीर्तन वगैरे चमत्कारिक बहुजन समुदायाचें कार्य करणें असल्यास अशी सर्वोपयोगी जागा नाहीं, तीही होईल. तिसरें हिंदु धर्मा प्रमाणें आपला पैसा सत्कर्मास लागला.— चवथें त्या शहरांत गरीब गुरीब लोकांस मुळीच उतरण्यास जागा नाहीं, त्यामुळें त्याचे फार हाल होतात. ते देवालयाचे चार बाजूस दुजोड्या साये बांधिले असतां, आंतील व बाहेरील बाजूस मिळून सर्व जातीचे गरीब गुरीबांस मोठी उतरण्याची सोय होईल. आणि हा उपकार जो त्यांजवर होईल त्याचें तर वर्णन करितां येत नाहीं. असे फार फायदे आहेत. ते आणखी ही मला पुष्कळ सुचतात; परंतु तितके लिहिल्यास माझाच मजकुरानें आपलें सर्व पत्र भरून जाईल. आणि असे दुसरे लोकांचे मजकूर लिहिणे राहतील. सबब हा माझा मजकूर संक्षिप्त आहे. हा मजकूर मशार निलें भाऊ साहेब वगैरे यांस दाखवून त्यांचें मत काय आहे हें कळलें ह्मणजे फार उत्तम होईल. कारण हें कृत्य केल्यास हाली तुह्मास जो पैसा उत्पन्न होईल त्याचे दसपट तर खचितच अधिक होईल. जास्तीची गोष्ट राहू द्या.— कारण म्युजीयम हें कांहीं आपले लोकांचे दृष्टीनें धर्म कृत्य नाहीं, आणि त्यास ते मदत करण्यास इतके उत्सुक ही होणार नाहींत. परंतु देवालया सारखे कृत्याचें नाव घेण्या

चे बरोबर अंमळ श्रीमान्, वृद्ध, गरीब, मर्द एक[त्र] होऊन यथाशक्ति मदत करून कार्य सिद्धीस ने[ल्या] त्या वांचून राहणार नाहींत. मला आणखी ही या देवालय बांधण्यापासून एक फायदा दिसतो तो असा कीं, राणी साहेबाचे सन्मानार्थ आपले लोकांनीं कांहीं कृत्य करावयाचें तेव्हां (म्युजीयम्) वगैरे इ. इतर कांहीं करण्याची हीच रीत आपण उचलली असतां बहुत लोकांस ह्मणण्यास जागा होईल. कीं हें कृत्य पोकळ आहे व इंग्रजी शिकलेल्या पोरांनीं उपस्थित केलें आहे या बद्दल हिंदुस्थानांतील वृद्ध लोकांस कांहीं माहित नाहीं आणि देवालय बांधलें असतां सर्वांस वाटेल कीं. हें कृत्य केवळ हिंदूंचे मनापासून उपस्थित जालें आहे. आणखी असाही एक विचार आहे कीं. हिंदूंनीं राणी साहेबांस मान देणें तो त्यांणीं आपले रीतीप्रमाणें द्यावा ह्यांत वास्तविक मोठेपणा अधिक आहे. व राणी साहेबांचा ही मानस या प्रमाणेंच दिसतो. कारण तारीख २८ माहे जुलई सन मजकूर रोजीं जी राणी साहेबाचें कल्याण इच्छिण्या साठीं सुटी मिळाली त्या जाहीरनाम्यांत ही त्याचें त्यांणीं आप आपले धर्माप्रमाणें व रीतीप्रमाणें देवाची प्रार्थना करावी. असें सर्वांस सुचविलें होतें व त्याप्रमाणेंच या शहरचे लोकांनीं आनंदानें भजन केलें तें आपले धर्माप्रमाणें कथा द्वारें केलें. असा या प्रकारचे आणखी बहुत विचार मला ह्या सभासदांस कळवावयाचे आहेत परंतु पत्र विस्तार फार जाहला याजकरितां जागेचे संकोच्यामुळें आज पुरें करितों. पुढें लिहून कळवूं. आज विनंती इतकीच कीं, येत्या रविवारीं पुनः सभा भरणार तेव्हां आपल्या उद्यांच्या पत्रांत हें आमचें पत्र मेहरबानी करून छापावें ह्मणजे सभा विचार करण्यास बसेल त्या वेळीं हे आमचे विचार त्यांस माहित होतील, ही विनंती.

राणी साहेबांची खरी आज्ञा पाळण्याचे हेतु करणारा एक गरीब शेवक.

तारीख २७ अगष्ट १८५८.

किरकोळ.

रोमशास्त्राचा कहर.—पुण्यांतील पर्स्ताच्या पेठेंत एका न्हाव्यानें नवीन घर बांधिलें त्या घराची वास्तुशांत ब्राम्हण द्वारा केली. त्यास दुसऱ्या ब्राम्हणांनीं दोषी झाला म्हणून प्रायश्चित्त दिलें. हें वर्तमान त्या न्हाव्यांस कळल्यावर त्यांणीं आपल्या सर्व न्हावी जातींत ब्राम्हणाची हजामत जो करील तो जातीचा अपराधी असें सांगून आरसा आणि वस्तरा व नराणीची शपथ घातली आहे. कारण, त्यांणीं ब्राम्हणांस असें विचारलें कीं, तुम्हीं कसबिणी व कळवंतिणीच्या घरीं व तसेच दुसऱ्या जातीच्या घरीं जेवावयास जातां. आणि आमच्या घरीं कोणीं आल्यास त्यास दोष लावितां, अशा पक्षपाती ब्राम्हणांची आम्हीं हजामतच करीत नाहीं. असा तंटा पडला आहे. या न्हाव्यांनीं सरकारांत फिर्याद केली आहे, असें ऐकतों निकाल लवकरच होईल.

कलकत्याचे वर्तमानपत्रावरून कळतें कीं, सरकारानें कलकत्याचे कमिसरीएट खात्यांत हुकूम फरमावला आहे कीं, ५००० पांच हजार शिपाई चिनेस रवाना जलदी व्हावयाचे आहेत. त्यांस हरएक सामोग्रीची जलदीनें तयारी करावी. कांहीं गलबतें विलायतेस रवाना होणार होतीं, तो बेत आतां फिरला. असें वाटतें कीं, येथून ...गोरे व २... शीक शिपायी देऊन चिनेस पाठविण्यास कांहीं अडचण दिसत नाहीं.

तेथे गेल्या २६ वे तारखेस सायंकाळीं श्रीमंत रा॰ रा॰ दाजीसाहेब किबे यांचे वाड्यांत डाक्तर भाऊ दाजी यांणीं एथील कित्येक थोर व संभावित गृहस्थांस निमंत्रण करून जमविले त्यावेळीं तेथें लोक होते त्यांची नावें श्री॰ रा॰ रा॰ दाजीसाहेब नातू. श्री॰ रा॰ रा॰ रंगराव आपा पुरंदरे. श्री॰ रा॰ रा॰ मोरो रघुनाथ दमदेरे. श्री॰ रा॰ रा॰ बापूसाहेब परांजपे वकील. मिस्तर अलीजाहा बहादर. श्री॰ रा॰ रा॰ रावसाहेब फडके. श्री॰ रा॰ रा॰ आबासाहेब पटवर्धन. श्री॰ रा॰ रा॰ गोवर्धनदास भाई निसबन दयाराम आत्माराम श्री॰ रा॰ रा॰ दनराम मोतीचंद श्री॰ रा॰ रा॰ भैनमुरद आनंदराम श्री॰ रा॰ रा॰ बापूभाई मनसाराम. श्री॰ रा॰ रा॰ वासुदेव नाईक धारवाडकर. श्री॰ रा॰ रा॰ विष्णु शामजी रानडे. रावबाहादूर वामनराव जगन्नाथ प्रिन्सिपाल सदर अमीन. मेहरबान नाना भाई मोराजी. डिपुटी कलेक्टर. रा॰ रा॰ बापू रावजी मांडे. व विष्णु परशराम मव असिस्टंट इनाम कमीशनर. रावसाहेब माहदेव गोविंद शास्त्री डिपुटी इन्स्पेक्टर. रा॰ रा॰ नानाशास्त्री आपटे रिवेझर. प्रोफेसर. कृष्णशास्त्री व करो लक्ष्मण. व याखेरीज कांहीं लोक होते.

या मंडळींत महादेव गोविंद शास्त्री यांणीं भाषण केलें त्यांतील हासील कीं, हालींची आपली सुलताना मलिका माजमा विकटोरिया हिचें नांव या देशांत राहावें आणि येथील लोकांस ज्ञान, कला, कौशल्य व रंजन यांची प्राप्ति करून घेण्यास एक साधन व स्थान व्हावें अशा विषयीं मुंबापुरींतील महाजन व विद्वान् लोकांनीं विचार करून विकटोरिया म्युसियम आंड गार्डन ह्मणजे विकटोरिया राणीचे नांवाचें एक पदार्थसंग्रहालय व उद्यान मुंबापुरींत करावें परंतु त्याकरितां एक भव्य व सुंदर गृह मंदिराप्रमाणें बांधावें असा ठराव करून या महत्कृत्याकरितां तेथील लोकांनीं पैक्याची वर्गणी चालविली आहे. सुमारें १०,००० रुपये मुंबईंत जमले आहेत. आणखी या कृत्यास दीहिशा, सुरत, अमदाबाद, वगैरे मोठे ठिकाणीं तसेच [illegible] संस्थानी व राजे रजवाडे यांस ही या कृत्यास मदत करण्याविषयी सूचना गेल्या आहेत. पुणें शहर हीं माजी राजधानी असून ठिकाण आहे येथें ही या कृत्यास लोकांनीं यथाशक्त्या सहाय्य करावें याकरितां व या कृत्यापासून या देशास लाभ कोण कोण त्या रीतीचे होतील. याविषयीं भाषणांत मदर्शन झालें त्यांतील मुख्य कलमें हीं कीं, पदार्थसंग्रहालय झाल्याने नाना पदार्थ एकत्र होऊन विद्वानास, उद्योग्यास, व कारागिरास, आपली योग्यता वाढविण्यास सहाय्य भूत होईल. व कोणास मोठा उया जाण्या येण्याच्या खर्चीन व अवकाशांत लोकांना या दुनयेंत कोठकोठें कसकसे प्राचीन व अर्वाचीन कृत्रिमी आणि अकृत्रिमी पदार्थ आहेत त्या नानाविध पदार्थांचें दर्शन होईल. नवीन रचना व हाएक नवीन प्रकार पाहून मनास संतोष होईल. अशाप्रकारानें आपल्या देशांत कला कौशल्ये काढण्याची व विद्येचा अभिवृद्धि वसण्याची इच्छा धारण्याचा संभव आहे अणि अशी गोष्ट घडून आली असतां या आपल्या देशांत सौख्य व आबादी होण्याचा ही संभव आहे. विकटोरीया राणीचें नांव दिल्याने आपल्या वरील राणी सरकाराविषयींचे प्रजेस प्रेम किती आहे हें कळोन येईल हें असें महत्कृत्य पुष्कळ जागीं व्हावें इतकी ताकद या देशास राहिली नाहीं याकरितां मुंबापुरी ही वर्तमानकाळीं महाराष्ट्र देशाची राजधानी व धनाढ्य नगरी झालेली आहे. आगगाडीचे योगानें तेथें जाणें येणें सुलभ झालेलें आहे यास्तव तेथील मंडळीनें जो येत केला आहे त्यास च आपण सर्वांनीं अनुसरावें. हीच आमची सर्वांस प्रार्थना आहे.

हें पत्र रा॰ गणाजी विं॰ रा॰ यांणीं ज्ञानप्र॰ छा॰ छापिलें.

ज्ञानप्रकाश

गुरुवार तारीख १ सप्तंबर सन १८४९ इसवी. भा० ९ ... पु० ... १७८

आह्मी म्हणतों हें वर्तमान समजल्यावरून आईट वाटावें अगर खुषी व्हावी असें कोणी विचारील्यास दोन्ही न होतां लज्जायमान वाटत आहे. अजम गोपीनाथ रघुनाथजी अव्वल दर्जेचे मुनसफ यांची नेमणूक वडगाव कोर्टास आहे, त्यांजवर आवडी डांकवाली इणें आपण सेवा चाकरी केल्याबद्दल खर्ची दिली नाहीं त्याचा आकार २००० दोन हजार रुपयांची चाली प्रमाणें फिर्याद लाविली व तोंडून मुनसफाकडेस ही गेली. पुढें मेहेरबान जडज्य साहेब यांस आपल्या ताब्यांतील आणि मुनसफा सारख्या मोठ्या नोकरावर आणि अशी बेअब्रूची फिर्याद [illegible] हें कांहींसें वाईट वाटून त्याविषयीं चोकशी करावी असा विचार आ साहेब यांणीं मनांत आणिला आहे आतां आवडी डांकवाली ही अपड कसबीण आणि अजम गोपीनाथजी हे तर सरकारचे अबरूदार मुनसफ यांच्या मध्यें काय संबंध असावा व फिर्याद करण्या पर्यंत आलें तेव्हां याचा परिणाम काय येविषयीं सूक्ष्मरीत्या पाहिलें तर त्यांची अशी चाल आहे, पुढें ही फिर्याद चालो अगर न चालो परंतु शेवट होई पर्यंत जागे होणें हें काम कोणते गृहस्थाचें असेल. (पुढें लिहूं)

आह्मी मागील पत्रांत लिहिलेला फौजदारी खटला दिवेकर आणि बंडु नाना यांजबद्दलचा मेहेरबान डेपुटी माजिस्त्रेट यांणीं परिष्टाचे हुकुमाप्रमाणें फितुराचा चार्ज ठाहून सेशन जडज्याकडेस रवाना केला. त्या मोकदम्याची चोकशी आज सुरुवात होणार आहे, व ह्या अपराध्याची पुर्तेपणी चोकशी चालल[illegible] समजाविण्यास बंडु नाना यांणीं मुंबईहून मिस्तर कास्टन बालिस्टर आणविला आहे, तोही चोकशी चालते वेळीं येऊन दाखल होईल असें समजलें आहे.

नामदार लार्ड इलफीन्स्तन साहेब यांची सडी स्वारी काल रात्रौ ९ वाजतां येथील छावणींत येऊन दाखल झाली आहे.

औरंगाबादेस फार पाऊस पडून माणसें, वजनावरें [illegible] पडून [illegible] तारीख २१ [illegible] तें सविस्तर पुढें लिहूं.

इंदुरहून ज्ञानप्रकाशास तारीख २४ अगष्ट — इकडे पर्जन्य भरपूर झाला नाहीं. मेहेरबान बडे साहेब यांची स्वारी हल्लीं देहेरीस गेली आहे. तेथें राजे साहेब यांचा तारीख १८ पासून दरबार करून जनुपकडेस गेले. तेथून पुण्यास जाण्याचा बेत आहे असें ऐकतों. मंडळेश्वरास तारीख २२ मिनहूस कैदी लोकांनीं एकदम गर्दी करून बेड्या तोडून किल्ल्यांतील तोफांवर येऊन पडले, आणि दरवाजे खुले करून शिपायांचीं हत्यारें घेऊन एक साहेबास ठार मारून ते अपराधी लोक जंगलांत पळून गेले. हें वर्तमान होळकर सरकारास कळतांच तावडतोब मदती करितां कांहीं तोफा, स्वार, व पलटणी लोक रवाना केले आहेत. सरकारी फौजही मंडळेश्वरास जाऊन दाखल झाली अद्यापि कैदी मिळाले नाहींत. कारण ते जंगलांत शिरले आहेत.

पर्भणीहून ज्ञानप्रकाशास. तारीख १२ अगष्ट— हिंदुस्थानांतील बंडाचा मोड होऊन शांतता झाली व या ब्रिटिश सरकारास परमेश्वरानें यश दिलें. ह्मणून ईश्वराची प्रार्थना करून त्याचे आभार मानावे. यविषयीं हिंदुस्थान सरकारानें जाहीरनामा लाविल्या अन्वयें तारीख २८ जुलई रोजीं ईश्वराची प्रार्थना करावी. या हेतूनें येथील लोक उत्सुक होते. परंतु कमावीसदार नवीन झाल्यामुळें थोर हे हुजूर संस्थान जाणून तेथें गेले होते. ते तारीख १ आगष्ट रोजीं आल्यावरून एक विचार होऊन तारीख ८ मिनहूस कमाविसदार याणीं येथील कारकून वगैरेंतील सभ्य व जमातदार व शिबंदी वगैरे लोकांस निमंत्रणें पाठवून सर्व सभा राम मंदिरीं जल्यावर येथील मनसुखराय कारकून निसबत जमातदार याणीं संभाषण केलें कीं, कमाविसदार याणीं तुह्मास आमंत्रण करून मंदिरामध्यें सभा केली. याचा उद्देश कीं ब्रिटीस सरकारावर आलेलें विघ्न निवारण होऊन राज्यामध्यें शांतता झाली. ह्मणून ईश्वराची स्तुती करण्याकरितां आजचा दिवस नेमला आहे त्याप्रमाणें कीर्तन वगैरे करावें तर येथें हरदास वगैरे नाहीं तेव्हां कीर्तनाचा तर आभावच आहे. यास्तव सर्वांस हीच विनंती आहे कीं, ब्रिटीश सरकारास या दंग्यांत यश आलें ह्मणून आपण ही जगनियंत्या परमेश्वराचे आभार मानून स्तुती करावी हे आपलें कर्तव्य धर्म आहे. यास्तव सर्वांनीं स्तुतीस आरंभ करावा ह्मणून सांगतांच सर्वांनीं स्तुतीस आरंभ करून चार घटिका पर्यंत यथा योग्य स्तुति होऊन सभा विसर्जन झाली.

नंतर कचेरी बरखास्त जाहल्यावर मुसलमानांनीं इमाम ताबुतापाशीं ईश्वराची स्तुति केली.

साल मजकुरीं नवीन कमाविसदार यांची ताबुतास सालवा असल्यामुळें दर वर्षापेक्षां ज्यास्त ताबूत झाले व बहुत लवे रात्रींहीं स्वतां बरोबर फिरून ताबुत रीतीप्रमाणें चालवून दंगा फिसाद वगैरे बिलकुल होऊं दिले नाहीं त्याच प्रमाणें दुसरें दिवशीं ही बंदोबस्त चांगले प्रकारें असल्यामुळें दोन आखाडे असतां आपसांत तंटा वगैरे बिलकुल होऊं दिले नाहीं तेणें करून सर्वांस खुषी जाहली.

येथें पर्जन्य वगैरे जसा पाहिजे तसा कांहीं झाला नाहीं. पुष्य नक्षत्राचा मात्र थोडा बहुत पडला आश्लेषाचा अद्याप तो पडला नाहीं. पेरणी झाल्यामुळें अनाज सुकत चाललें सर्व लोक पर्जन्याची वाट पाहात आहेत. नर्मदेस एक पूर मात्र आला शिवाय विनकुल पाणी नसून थोडेंच पाणी आहे नर्मदेचें काय ईश्वर करील तें खरें.

लष्कर नजीक ग्वाल्हेर.— श्रावण वद्य ४ गेले आठवड्यांत पाऊस बिलकुल पडला नाहीं. तेणें करून पुनः भीति उत्पन्न झाली आहे. दोन दिवस पाउस न पडला ह्मणजे येथें उन्हाळे दिवसाप्रमाणें हवा पालटून जाते.

श्रीमंत मातोश्री बाईजा बाई साहेब यांची तब्येत बेआराम होती ती आतां नीट झाली. श्रीमंत बाईसाहेब यांणीं या श्रावण महिन्यांत हजारों रुपये दान धर्म करण्याचा क्रम सुरू केला आहे. येथें कोटेश्वर ह्मणून एक स्थान आहे तेथें सुमारें शंभर ब्राह्मण अभिषेकास ठेविले आहेत, त्यांणीं त्या शिवाय नित्यदान, ग्रहदान, वगैरे बहुत सपाटा चालला आहे. बाईसाहेब यांणीं या समयीं हा क्रम चालविला आहे हे बहुत स्तुत्य कर्म आहे.

येथें कोणी गृहस्थानें आपला प्रवर चोरून मुलीचें लग्न केलें. ती मुलगी उपवर जाहल्यावर प्रवराबद्दल उघड होऊन नवरा व बायको एकाच प्रवराचीं असा निर्णय जाहला. त्याजबद्दल आमचे शहरांतील पंडित महापंडित तसेच अरण्य पंडित हे नित्य शास्त्राचीं पानें चाळित असतात. कोणी ह्मणतात हीं नवरा बायको आतां बहिण भावंडें झालीं यास्तव नवऱ्यानें बायकोस बहिणी प्रमाणें पाळावी परंतु हे मत कित्येक खंडन करितात

सागंता आमचे पंडिताचे हातास कांचनाचा स्पर्श जाहल्यास त्याउभयतांचा ही परस्पर पूर्ववत् स्पर्श होण्यास परमानगी देण्यास चुकणार नाहींत.

एक गोष्ट अशी एकतों कीं लग्न होऊन दोन महिनें झाले. आणि मुलगी तीन महिन्यांची गरोदर आहे. ह्या कार्या थोडासा चमत्कार सुलासवार तो काय?

आपला मित्र बजरंक शास्त्री

एथेंसांगली कर नाटककार यांची आजपर्यंत नवीन बांधलेल्या नाटक गृहांत साहा नाटकें झाली या नाटककारांची ख्याति सर्वत्र हिंदु नाटकापेक्षां जाजती आहे. यांचे खेळ सर्वांस प्रिय होतात. हे तथें समान मिळतो त्यावरून ते खुष होऊन जातात. यावरून उघड कळून येतें. गेल्या शनवारीं यांणीं श्रियाळ चरित्र व पारिजातक प्रकरण हे दोन खेळ केले. पहिल्यांत अत्यंत क्रौर्य व दुसऱ्यांत सवति मत्सरापासून भर्तारास दुःख याचें प्रदर्शन फार सुंदर रीतीनें जाहलें भाषणांत सो रहस्य व पत्राचें यथा तथ्य हाव भाव यांणीं करून सर्व समाजाचे मनो रंजन केलें.

फांशी.— या जिल्ह्यांतील शिवनेर तालुक्यांतील मौजे धावार येथें एका कुणब्यानें एका औरतेच्या खून केला त्याची चौकशी येथील सेशन कोर्टांत होऊन फांशीची शिक्षा ठरली ती सदरेस मंजूर झाली ह्मणून त्यास तारीख २९ मिनहूरोजी सकाळीं येथील तुरुंगा जवळ फाशीं दिलें.

हवा— गेल्या आठवड्यांत येथें पर्जन्य चांगला पडला हवा थंड झाली आहे रोगराई कमी झाली आहे. धान्याचा भाव अद्यापि उतरला नाहीं. तांदूळ दोन पायली चर आहेत. तूप दीड शेर झालें आहे. बाकीचेही जिंनस म हागच आहेत.

कोल्हापूर करमहाराजांस बक्षीस.

सन १८५७ सालच्या बंडे मसगीं हिंदुस्थानांतील पुष्कळ राजे व संस्थानी ब्रिटिश सरकाराचीं दोस्ती खातर नेकीच वर्तणूक करून मदत ही केली सबब सरकारांनीं त्यांस कित्येकांस नवीन जाहागिरी दिल्या असें वर्तमान पत्रांत लिहिलेलें अवलोकन केल्याचें आह्मांस स्मरण आहे तद्वत् इकडे दंगा जाहाले वखतीं श्रीमन्महाराज छत्रपती साहेब यांणी इंग्रेज सरकारचे कदीम दोस्तीवर नजर ठेवून सर्वकाळ नेक वर्तणूक करून निकडीच्या वखतीं स्वतः मदत करण्यास सिद्ध असल्याचें ऐकण्यांत आहे. अशा प्रकारें महाराजानें स्नेह राखिला सबब त्याची तारीफ करून सरकारानें आपणास खुषी हासल जाहल्याचें वारंवार प्रदर्शित केलें आहे व हल्लीं आपली दोस्ती आधिक उघडपणें प्रगट व्हावी ह्मणून नकामदार लार्ड एल्फिन्स्टन गवरनर साहेब यांणी मुंबईहून एक स्वारीचा व दोन रथाचे असे भारी किमतीचे तीन घोडे महाराजास बक्षीस देण्याकरितां रवाना करून त्याचे नांवें एक थैली पत्र पाठविल्यावरून गेल्या बुधवारीं मेहेरबान ग्यावलाक पोलिटिक्याल सुप्रीन्टेन्डेंट साहेब बाहादूर यांणीं राजवाड्यामध्यें मोठे दरबार भरवून सदहू थैली माहाराजांस दिली आणि सर्व सरदार मानकरी यांचा समक्ष सरकारचा मानस कळविला.

या प्रमाणें पुढें ही सरकारानें महाराजाचे दोस्ती कडे व नेक वर्तणुके कडे रहीम नजर करून त्यांची हरएक पाजबी इच्छा पूर्ण केल्यास सरकारची कीर्ति व महाराजांस भूषण होईल.

" श्रीमन्माहाराज छत्रपती साहेब
दाम अल्ताफहू.

एखलास मंदरैट आनरावल ज्यान लार्ड एल्फिन्स्टन साहेब बाहादूर गवरनर बाद इजहार एखलास आं-

के मोहिमाची खेरखत रोषन होऊन हमेशा तलफ मामा फिम्माई होत असला पाहिजे दरी बेला आ हा लोकां बरोबर इलइकाची दोस्ती व मोहबत आहे ते हे दोषी बद्दल त्यांनी घोडा एक व गाडीचे घो ड्याची जोडी एक येणे प्रमाणें फिरलाद करण्यांन आले आहेत. ते अलिज्याहा द्वलाकू साहेब आहे दूर पोलिटिक्याल सुपरिनटेनुडेन्ट प्रविष्ट करतील ते आ महाराजानीं स्वीकारिले पाहिजेत. वरकड हरह मेशा आ माहाराजांची खेर आफियत व तन दुरुस्ती क लमें होऊन दिल आराम होत असला पाहिजे. ज्यादे आयाम मेहेरबानी मुदाम मुस्तदाम बकाम बाद."

सही एलफिन्स्टन साहेब यांनी.

ता०३ अगष्ट सन १८५६. ब. सं. ह.

आह्मास असे समजलें आहे कीं, हैदराबाद सरकारचा दिवाण सालर जंग बाहादूर यांणीं इंग्रेज सरकारचे मारफत आपल्ये राज्यांत नाणें पाडण्या करितां टकसाळ स्थापन करावी व ती वाफेच्या यो गानें तिजवर काम चालावें. अशी तजवीज योजि ली आहे आतां हैदराबादचे राज्यांत आणि वाफे च्या यंत्रा उपयोग पडणार हें ऐकून आह्मास विस्म य वाटत आहे परंतु आतां त्या राज्यांत जे हैदरा बादी रुपया चालू आहे तेच नाणें पुनः पाडणार आ र त्यांत कांहीं फेरफार करून नीट आणि सुबक रुपया करून किती किमतीचा रुपया पाडणार ये विषी समजत नाहीं, परंतु चवलीपासून रुपया पर्यंत ह यांचें पोट नाणें पाडल्यास सर्वांस सुखावह होईल. आतां सालर जंग बाहादूर दिवाण यांणीं जशी रुप याचे निदस आणि जलद तयार व्हावा अशी इच्छा म नांत आणिली तशीच सर्व कामांत लक्ष दिल्या स इनसाफ ही टकसाळी प्रमाणेंच लौकर आणि एक नमुन्या प्रमाणें होईल व राद अशी जी प्रसिद्ध रूपण पडली आहे कीं ही कांहीं हैदराबादमध्ये नीट होऊन बंदोबस्त होईल.

माजी पेशवे सरकार यांचे गेडे वारस कोडीराम शिंदे सुणेन येथें एक गृहस्थ होता व त्याचें नांव पुण्यांतील सरदारांचे पटांत आहे तें सदरहू गृह स्थास पावतें तीन चार कोर्ने मुलगे आहेत यांस सरका रांतून उत्पन्न ही आहे.

पुणें अदालतीकडेस दोन महिन्यामागें मेहरबान लाफनन साहेब जडज्य यांजकडे सब अपील व रोसन चें काम होतें यामुळें शिलक फार जमली होती ती हाल्लीं कमी होत चालली आहे असें फिरकोळ का मांचे निकाल बरचे वर होतात. यावरून दिसत आहे व असें जाहल्यानें लोकांचीं कामें बकवार होईन लोक वि शेष खुषी राहतात.

महूचे छावणींतून तारीख २१ आगष्टची बातमी टेलि ग्राफ आधारें कळत आहे कीं मंडळेश्वरास कैदी सुमारें ३०० आहेत. आणि त्यांचे बंदोबस्ता करितां १९ वीचा ची पायदळ पलटण होती. त्या मुरुंगांतून कैदी लोकांनीं गडबड करून मेझर फिटिंग पोलिटिक्याल एजंट यांचे का म चालविण्यास क्याप्टन होवस बंगाल फौजे वरील त्यास मा मारिला आणि त्या कैद्यानीं गर्दी करून किल्ला हस्तगत करून बसले आहेत. आणि किल्ल्यांतून बाहेर गो ळा मारी चालविली आहे त्यांचे बंदोबस्ता करितां महूहून सरकारचे लोक रवाना झाले आहेत महू आणि मंडळेश्वर चें अंतर १५ कोसाचें आहे.

आतां हा दंगा होण्याचें कारण नवीन पोलिटिक्याल यांणें मुरुंगातील कैदीलोकापासून काम घेण्याची रीतिंत फेरफार के ला सबब असें पडलें असें ह्मणतात.

पुणे येथें कृष्णाजी त्रि. रा. यां. त्या र. छा.

ज्ञानप्रकाशाचाएक्स्त्रा.

ता॰५सपटंबरसन्१८५९

आम्हांस लिहिण्यास संतोष झाला आहे कीं, या आठवड्यांत सुमारें ५ दिवस पुण्याचे असिस्टंट सेशनजज्जांकडेस रा॰रा॰ विष्णु वामन शिरवळकर आणि कृष्णाजी केशव दिवेकर यांजवर फितुराचा मोकद्दमा चालला होता त्याची चौकशी होऊन आजरोजीं दिवसास एकचालीस मि॰ बरटन बारिस्टर याणें रा॰रा॰ बंडुनाना यांचे वतीनें काम चालविलें, व दिवेकर यांचे वतीनें रा॰रा॰ रामचंद्र धोंडदेव पटवर्धन याणीं काम चालविलें. उभयतांनीं आपल्या मालकांचीं कामें खूप हुशारीनें चालवून कोर्टानें कैदीवरची तोहमत रद्द केली. आणि त्यांस सोडून दिला.

पुण्यांतील नवीन नाटकगृह तयार झालें होतें त्याघरीं कोलें गेल्या रात्रीच्या पावसानें भिजून वरील भार फार झाल्यामुळें त्याणें नाटकगृहाचे पायथ्यास चंदन केलें; परंतु ईश्वर कृपेनें मनुष्यजायां बिलकुल झालें नाहीं याप्रमाणें आज दोन वाजतां वाईट गोष्ट घडली

ज्ञा॰ प्र॰ छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ — शह[illegible]

पुणें— सोमवार तारीख ५ सप्तेंबर सन १८५९ इसवी.

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास — १० दरसाल रुपये.

जाहिरात.

न्यायदर्पण— या फौजदारी प्रकरणीं सर्व विषय संग्रहाचे बुकाबद्दल आणखी कळविण्यांत येतें कीं, सदहू बूक तारीख १५ नवंबर सन १८५९ पर्यंत अगदीं तयार होईल. तयार होतांच ज्या लोकांनी जाहिरातीवर सह्या केल्या आहेत, त्यास व पत्रें पाठविलीं आहेत त्यांस, जाहिरातीतील ठरावा प्रमाणें दोन रुपये किमतीनें प्रथम पावतें होईल. नंतर दुसऱ्यास मिळेल. जाहिरातीवर सह्या करण्याची मुदत तमाम पुरी झाली. असें सम गोहें यापुढें कोणास बुकें घ्यावयाचीं असतील तर त्यांणी अगटंबर सन १८५९ चे आंत आपलें नाव व पत्ता स्पष्ट लिहून पुणें येथील काशीनाथ रामचंद्र आगाशे रजिस्टर कारकून यांस अशिष्टन जडज्य कोर्टात पत्र पाठविलें ह्मणजे त्यास २८४ किमतीनं पावतें होईल.

तारीख ३० आगष्टचे आंत जाहिरातीवर सह्या करणारानीं व अगटोंबरचे आंत पत्रें पाठवितील त्याणीं वरील ठरावा अन्वयें किंमत कोणते मुदतीचे आंत पाठवावी त्याबद्दल जाहिरात मागाहून देण्यांत येईल.

ज्ञानप्रकाश.

तारीख २५ अगष्ट पर्यंत विलायतचे डाकेवरून समजतें कीं, सर एरस्कान पेरी यांस मुकरर हिंदुस्थानच्या राज्यकारभाराच्या कौन्सलांत नेमिलें.— नवीन कर विषयींची राणी सरकारची मंजुरी जाहाली.— सर हेनरी चार्लस एडवर्ड फ्रेयर यांस बंगालच्या कौन्सलांतील मेंबर नेमिलें.— विलायतेस एका हज्यामावर तोहमत येऊन त्यास काळेपाण्याची शिक्षा झाली होती तो रद्द जाहाली ह्मणून त्यागे पहिल्याने तो गिलकंस आम ५०००० पन्नास हजार रुपये बक्षीस दिले.

आदील महंमद्द बंडांतील पुढाऱ्यांकीं यास सरकारच्याफौजेच्या सागर, भेलसा, वनीरोंज, आदीनें वेढा घातला होता, परंतु त्यासही त्याणें मुकांडा देऊन तो एकाएकी नाहींसा झाला तो बहुत करून फिरोज शाहास मिळाला असावा अगर फिरोजच्या पश्चिमेस बंडवाले आहेत त्यांत जाऊन सामील झाला असेल. फिरोजशा ललत पूरच्या दक्षिणेस अहे त्याजवर सरकारच्या २ तोफा आणि कांहीं गोरे [illegible] जाहले आहेत, परंतु तो पर्जन्यकाळांत नेथून जाईल असें दिसतें

एथील अशिष्टन सेशन कोर्टांत आज चार दिवस रा० बहुतना आणि दिवेकर याजवरील तोकदम्याची चौकशी चालली आहे बंडु नानाकडील बारिष्टर कामचलावित आहे हा मोकदमा पाहण्यास लोक यात्रे प्रमाणें जात असतात.

दिवाणी कामदारांच्या नेमणुका.

बेळगांव जिल्ह्यांत हुन गुंदी येथील पोटेशनरी ४ प्रतीचा मामलेदार चीरप्रकाश भांडदेव यास त्या कामावर कायम केलें. खेडा जिल्ह्यांत असिस्टंट व डिस्ट्रीक्ट डेपुटी कलेक्टर यांस तालुके वाटून दिले आहेत ते येणे प्रमाणे अक्टिंग पहिला असिष्टंट कलेक्टर मि. जे. जि. व्हैट. यास नेरियाद, मातार, आणि बोरसद, या तुक्याच्या कामावर नेमला आहे. मि. असिष्टंट कलेक्टर विल्यम मेसन याम थासर आणि कुपरवंज यातुक्यांच्या कामावर नेमिला आहे.

विनंती विशेष—आपण आपल्या या मुद्रपत्रांत नाना प्रकारचे विषय लिहून, आपल्या वाचणारांस, व त्यांच्या द्वारां या हिंदु लोकांत उपयुक्त ज्ञानाचा प्रसार करतां, हा आपला मोठा उपकार आहे. आपलें पत्र दर आठवड्यास नियमानें वाचणारांस राजसंबंधीं फेरफार आपल्या इतर देशांत काय काय होताहेत. कला, कौशल्य, याचा विलायत वगैरे देशांत उत्तरोत्तर उत्कर्ष होऊन, त्यांच्या योगानें ते लोक कसे संपन्न होताहेत. आपल्या देशाची सुधारणूक होऊन, तो हल्लींच्या निकृष्ट अवस्थेंतून मुक्त होऊन, पुनरपि भाग्यास चढावा, एतदर्थ आपले लोक व आपल्या वर हल्लीं राज्य करणार हे कोणते, कोणते उपाय योजित आहेत, इत्यादि महदुपयोगी विषयांची आपलें पत्र वाचण्यानें माहिती मिळते. ही माहिती अतिशय उपयोगाची आहे, आणि हिच्या योगानें आमच्या लोकांस हल्लीं जें अज्ञान आणि तन्मूलक दुःखें वास करतात. तीं दूर होतील. यांत संशय नाहीं. परंतु आमच्या लोकांच्या अज्ञानापासून जीं दुःखें निष्पन्न झालीं, त्यांतून कितीएक संसारसंबंधी गोष्टींत निरंतर परचेवर भोगावीं लागतात. आणि हीं दुःखें वरतीं आम्हीं लिहिलेले विषयांचें पूर्ण ज्ञान झालें, तरी कदाचित दूर होणार नाहींत. याविषयीं पृथक्च विचार करून लोकांचें मन वळविलें पाहिजे. परंतु अशा विषयावर आपले पत्रीं जितका विचार व्हावा, तितका होत नाहीं, यामुळें आह्मांस मोठा खेद वाटतो. तर ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज, आमच्या लोकांचें हित इच्छिणारे समजोन आपणास विज्ञप्ति करतों कीं, आपण आपले मुद्रपत्र द्वारां या हिंदु लोकांत ज्या कितीएक अगदीं क्षुल्लक परंतु फार नुकसान करणाऱ्या अशा फार चाली पडल्या आहेत, त्याचें वास्तविक स्वरूपाचें वर्णन करून, त्यांपासून आपलें विनाकारण कितीं अनहित होत आहे. हें त्यांस उघड करून दाखवावें. या चालीं पैकीं एकीचा मला नुकताच अनुभव आला आहे. त्याविषयीं ह्या चार ओळी आपल्यास लिहून पाठविल्या आहेत, त्या आपले येते पत्रांत छापाव्या. व त्यांत ज्या नियमाचें निरूपण केलें आहे त्यासंबंधी जे आपले विचार असतील ते प्रदर्शित करावे, अशी आशा आहे.

आपल्या लोकांत कांहीं प्रयोजन वगैरे जाहाल्यास लोकांस अमुक वेळेस आमंत्रण करून त्या वेळानंतर दोन घटिकेपासून दोन प्रहरांनीं भोजनास आरंभ करणें, भोजनावर आग्रह करणें, आणि प्रयोजनाचे दिवशीं पांच चार बोलावण्याची वाट पाहणें ह्या चालीचें मोर्ख्यपण, व त्यांपासून होणारे गैर कायदे, यांविषयीं मी लिहितों.

एके विद्वान् संभावित गृहस्थाचे घरीं गोकुळाष्टमीच्या पारण्यानिमित्त प्रयोजन होतें. प्रयोजनाचे आदले दिवशीं स्वतः यजमानानीं चालीबरहुकूम घरोघर जाऊन निमंत्रणें केलीं. आणि अकरा वाजतां बराबर भोजन सिद्ध होईल, उपोषणें घरांतील माणसांस आहेत यास्तव सत्वर आटपणें इष्ट, म्हणून लौकरच बेत केला आहे तर कृपा करून नियमित समयासच आगमन करावें, अशी प्रत्येकाची पुनःपुनः विनवणी करून गृहस्थ निमंत्रण देऊन घरीं गेले. ठरल्याप्रमाणें दुसरे दिवशीं अकराचे आंत सर्व सिद्धता करून दाहा वाजतां बोलावणेकरी घरोघर बोलावण्यास पाठविले. बारा वाजून गेले, तरी पांच चार भिक्षुक व कांहीं गरीब गृहस्थ यांजवाचून कोणी आले नाहींत. एकेकाच्या घरीं दोन दोन, तीन तीन, वेळां बोलावणेकरी गेल्यावर, एक वाजून गेल्यानंतर एक्या गृहस्थास वेगळा करून बाकीच्या पैकीं कांहीं आले आणि कांहींनीं येत नाहीं म्हणून सांगितलें, जे एक गृहस्थ राहिले, त्यांची आमरधी अर्धतास वाट पाहिली,

परंतु ते आले नाहींत. मग कित्येक माहितगार जांबुवंतांनीं सल्ला दिली कीं, सर्वांनीं सोंवळीं नेसून पानावर बसावें. भाता खेरीज सर्व पदार्थ वाढावे आणि नंतर एका सभ्य गृहस्थानें सोंवळ्यानीं हातांत पळी पंचपात्री घेऊन बोलावणें करावें. हा तऱ्हा सर्वांस मान्य पडून त्या प्रमाणें तजवीज झाली. व जांबुवंताचें अनुमानही खरें जाहलें. कारण पंचपात्री घेऊन निमंत्रण करण्यास गृहस्थ आले, तेव्हां त्या थोर (मोठ्यांनें काय? गोष्ट) मानें सांगितलें कीं, आम्हीं घरीं भोजन केलें आमची वाट पाहूं नये. या प्रमाणें दोन वाजावयाचे सुमारें या थोर माणसाच्या हातून सुटून सर्वांनीं भोजनास आरंभ केला. भोजन सिद्ध होऊन बहुत वेळ झाला. यामुळें अन्न निवून, त्याची रुचि कमी झाली. भोजन समय होऊन उशीर झाल्यामुळें कित्येकांस पित्ताचा विकार होऊन, कपाळ दुखूं लागलें. कित्येकांस तृषा लागून त्यांनीं अन्नापेक्षां पाणीच फार ग्रहण केलें. आणि उत्तम अन्नें तयार केलीं होतीं, त्यांपासून सौख्य, व तृप्ति ह्यांची तीं गोष्टीकडे राहून सर्वांस त्रास झाला. जे गृहस्थ लोक आले होते, ते उशीर झाल्यामुळें आप आपल्यांत नाना प्रकारें बोलत. तें ऐकून बिचारा घरधनी चिंतत असतां खिन्न होऊन राहिला.

ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज! आतां आमचें आपणास असें विचारणें आहे कीं, ही चार चार पांच पांच बोलावणीं घेण्याची म्हटल्या वेळेस निश्चयें करून न येण्याची व बोलावणीं घेऊन शेवटीं आम्ही येत नाहीं, म्हणोन सांगोन पाठविण्याची जी चाल आम्हा हिंदु लोकांत पडली आहे, ही आपले लोकांस सोडीत नाहींत, ह्या चालीचा धर्माशीं संबंध नाहीं. हीपासून फायद्याचा लेश नसतां सर्व प्रकारीं ही दुःखदायक आहे. आम्ही पारण्याच्या समारंभांत सांपडलों होतों, त्याप्रमाणें जेव्हां जेव्हां लोक सांपडून स्वतः या चालीच्या दुष्टपणाचा अनुभव घेतात, तेव्हां प्रत्येक ह्मणतो कीं, ही चाल दुष्ट आहे, ही मोडून टाकावी. परंतु स्मशान वैराग्याप्रमाणें तेवढा समय निघून गेला म्हणजे पुनः दुसरा प्रसंग येई तो पर्यंत पश्चात्ताप नाहींसा होतो; आणि दुष्ट चाल निर्बंध आपला अमल चालवितो. एकदां चाल पडली, म्हणजे ती मोडूं नये, असा कांहीं आपल्या लोकांचा निर्णय दिसत नाहीं. इंग्रेजी झाल्या पासून विचार करून पाहिलें तर आपल्या लोकांनीं पुष्कळ चाली सोडल्याचें आढळतें. व यापैकीं कित्येक चाली तर अशा कीं ज्यांचा धर्माशीं संबंध आहे, असें असून आपले विचारवान म्हणविणारे हिंदु लोक वर लिहिलेली चाल कां बरें सोडीत नाहींत.

असो भोजनास प्रारंभ झाल्या नंतर जो एक चमत्कार नजरेस पडला त्याचें यथार्थ वर्णन लिहून करता येत नाहीं. त्या चमत्काराचें वास्तविक स्वरूप समजण्यास तो पाहिलाच पाहिजे. हा चमत्कार दोन पात्रांनीं केला त्या पात्रांचीं नांवें नारायणभट, सदाशिवभट, पहिला भात झाला. त्या नंतर त्या दिवशींचें मुख्य पक्वान्न बुंदीचे लाडू वाढावयास आणिले. पहिल्यानें हवे त्याप्रमाणें कोणास एक कोणास दोन याप्रमाणें लाडू वाढले. आमच्या नाटकपात्रास साहा साहा वाढले. पुनरपि पाळी आली, तेव्हां कित्येकांनीं नको म्हटलें. परंतु हें मिथ्या भाषण करतात असें ग्रहण करून सर्वांस एक एक दोन दोन लाडू वाढले. मी या सपाट्यांत सांपडलों. मला तर भूक नव्हती. मी लाडू पानाचे बाजूस ठेवून, मला क्षुधा नाहीं मी खाल्ला तर मला उपद्रव होईल असें सांगितलें, परंतु यजमान दोन चार भट, आणि आमच्या पंक्तीच्या सर्व गृहस्थांनीं मिळून मजवर एकच गहजब केला. अन्न टाकूं नये, अन्नाचा गळ्यास सूप भारी नाहीं, वगैरे नाना प्रकारचीं भाषणें करून, आग्रहानें लाडू खावविला या प्रमाणें आणखी कित्येकांची वाट जाहली. या प्रकारचा जुलूम जाहल्यामुळें एक प्रकृति बिघडली, आणि आम्ही यजमानाचा मिष्टान्न भोजन दिल्या बद्दल उपकार मानतां, त्यास मनांत बहुत आशीर्वाद बोललों. ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज ह्या चालीला [illegible] कोणत्या तरी जिकिरानें ह

पाची. आणि ह्या दुष्टचालीचा आपले लोक अजून कांवरेल्याग करीत नाहींत. परंतु असो आमचे महायोग्य मित्र जेंभटहूत यांचे चरित्राचें वर्णन अर्धी केलें पाहिजे. पहिले पाहा पाहा लाडू संपल्या बरोबर दुसरी खेप आली. ते व्हां ही एका अगळे पंचोचा उभयतांनी घेतला आणि आसां वीट आला. आतां गोडी राहिली नाहीं असें ह्मणून झपाटा मारण्यास प्रारंभ केला. पुनः पांठी आलीची पाहून उभयतांनी पानाकडे न बघतां आसपासच्या माणसाबराबर गोष्टी सांगण्यात गुंतल्या सारखें केलें या संधींत वाढप्या आणखी एक गंज टाकून गेला वाढप्या जाण्याबरोबर उभयतांनीं पानाकडे पाहून किंचित् गालांतले गालांत हांसून मोठ्या आनंदानें भाषण केलें. "अहो हा काय अनर्थ हे लाडू ठेवावे तरी कोठे. पोट तर आकंठ मर्याद भरून गेलें आहे. पण काय करावें अन्न परब्रह्म त्यास टाकून काय करावें आतां जें होईल ते होवो. कांहीं तरी करून एवढें संपविलें. परंतु दुसरें तरी घालूं नका हो. अरे पिठोबा मेल्या लाडू वाटलेस आतां तूप तरीं आण." हें भाषण ऐकिल्यावर पिठोबा तुपाचें भांडें घेऊन आला. भटांनी लाडू मळून त्या पिठाचे एक मोठें आळें केलें. आणि तें भरून तूप घेतलें. तूपवाला गेल्या नंतर नारायणभट हळूच सदाशिव भटास ह्मणतात. "काय हो पिठोबाला करावें तरी. किती तूपवाढलें हें. सगळें वाहून चाललें." मग सदाशिवभट हें ऐकून ह्मणतात. "अरे पिठोबा नारायण भटांस लाडू आण" असें ह्मणून आपण ही आपल्या पानावर लाडू करतां जागा करून बसले. लाडू आल्यावर नारायण भटांनी एक ग्रह संख्या घेतली आणि ह्मणाले "अरे पिठोबा सदाशिव भटाला ही आण" सदाशिव भटांनी आपले हात पानाभोंवते नेले मध्ये लाडू घालण्यास जागा ठेवून ह्मणाले "अरे पिठोबा मला नको मी उठून जाईन" पिठोबास राजश्रीचीं वात्सल्यीक मनीषा ठाऊक ह्मणें दोन पाचुंदे टाकून दिले न याप्रमाणें तूप फार झालें ह्मणून लाडू आणि लाडू फार झाले ह्मणून तूप याप्रमाणें घेऊन या पशूंनीं आपले पात्र भर आंवण जमविलें. मग क्रियेकारीं आग्रह करून त्यांतच दूध व साखर घालविली. आणि ते जे एक मिश्रण मग तयार जालें होतें. त्याचे स्वरूपाचे पूर्णपणीं आज स्मरण केलें तरीं वमन होण्याचा वेग होतो तें आचवणव पळीत व मागील अशा खादाड कुटुंब भक्षक नरपशूच्या गोष्टी सांगत एक तास पर्यंत भोजन चाललें. दुसरे सर्व लोक पाहेरून हंसत परंतु पापांस कळा लागल्या यामुळें मनांत यजमानास व या दोन राक्षसांस फार शिव्या गाळी देत होते. मला तर या सृष्टी भक्षक राक्षसांचा इतका संताप आला होता कीं, मला अधिकार असता तर उभयतांना एका गाडीसी बांधून असें पळविलें असतें कीं, त्यांच्या आंगांतून तुपाच्या दरएक तोळ्याबद्दल दोन दोन तोळे घाम बाहेर काढला असता असो. आधाशीपणानें व चढोवढीनें तो सर्व मलिदा दोघांनीं संपविला. परंतु एक लागलाच ओकला आणि एकास दुसऱ्यानीं पानावरून उचलून आंचऊन एकीकडे सनेऊन बसविला. त्याच्यानें श्वास टाकवत नव्हता आणि मला खचित वाटतें कीं तो अजून आपले आधाशीपणाचें फळ भोगीत असेल.

ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज असें सर्व वर्णन केलें तर हें पत्र आणखी फार वाढेल ह्मणून पुरें करतों आणि वस्तुतः या वर्णनाची विशेष गरजही नाहीं कारण आपल्या सर्वांस ही गोष्ट महशूर आहे. परंतु पत्र संपविण्यापूर्वीं मी आपल्यास असें विचारितों कीं आपले हिंदुलोक विचार करणारे असून दुष्टचाल कां टाकीत नाहींत श्रीमंत रा. रा. बाळाजीपंत दादा नातूयांणीं आपल्या घरीं या चाली टाकून दिल्या व सरदार केशोपंत तात्या यांचेपरीं अजून वहिवाट तसीच आहे ती चाल चांगली असून आपण आपल्यांत कां चालू करूं नयेत अवश्य चालू करावी असें केल्यापासून आपलें अनेक प्रकारें हित होईल यांत संशय नाहीं.

इनामकमीशनर.

विलायत सरकार तारीख १४ जून सन १८५९ इसवी मुलकी खातें नंबर ५ नामदार गवरनर साहेब मुंबई यांस विलायत सरकारचा हिंदुस्थानचा राज्य कारभार चालविणार सकेटार लार्ड स्टान्ले यांजकडून लिहिण्यांत येतें जे आपणाकडून तारीख २६ वी माहे मार्च सन मजकूर नंबर १२ चें पत्र अमदाबाद जिल्ह्यांतील गोविंदपूर हा गांव मोतीचंद गोविंदराम यांस थोरले इन्सफिन्स्टन साहेब यांणी वंश परंपरेनें दिलेला असून हाली तो खालसा करण्याविषयींची शिफारस लिहिली तो मजकूर हिंदुस्थानचे व्यवस्थापक मंडळीचे पुढे ठेविला होता. त्याचा येविषयीं जो ठराव जाहला आहे तो येणें प्रमाणें.

सन १८२७ इसवीस हा गोविंदपूर गांव मोतीचंद गोविंदराम खानदेश जिल्ह्याचे दमरदार यांस त्यांचे इमानी लोकोपयोगी खानदेश जिल्ह्यांत सुधारणुकी करून प्रथम राज्य हिंदुस्थानांत इंग्रेज सरकारचें स्थापन झालें सबब ज्या अडचणी येतात त्यांचें निवारण होण्या करितां मशारनिले दमर यांणीं लोकांत आपली भीड वजन खर्च करून इंग्रेज सरकारच्या लिहिण्या प्रमाणें त्यांचे ठराव कायदे बिन तक्रार लोकांकडून कबूल करवून त्याप्रमाणें वहिवाट करण्याविषयीं लोक उत्सुक केले. येगैरे सकारचीं कामें बाहादुरीची केलीं त्यामुळें त्यारा सरकारानें त्यांचे अबरू माफक त्यांस देणगी द्यावी असा विचार करून त्यावेळेस कमीशनर जनरल राबर्टसन साहेब ज्याची ऊशारी व माहिती नेटीव लोकांस आहेच त्यांणी सदरहू गांव दमरदार यांस वंश परंपरेनें पुत्र पौत्रादि त्यांचे घराण्याकडेस चालविण्या विषयीं सरकार मारफत ठराव करून दिला.

परंतु सरकारच्या चुकीमुळें अगर त्या वेळेस काय कारण झालें असेल तें सांगवत नाहीं. परंतु सदरील गांवाविषयीं सरकारानें कोर्ट आफ् डिरेकटर्स यांस कांहीं एक लिहून कळविलें नाहीं सन १८३१ स सालीं मेहेरबान डुणलाप साहेब यांणी मशारनिले दमरदार यांचे ऊशारी विषयीं पुनः सरकारास शिफारस करून पोषाग व पालखी बद्दल गांव त्यांजकडून देवविला. त्यांत डणलाप साहेब यांणी राहजांत गोविंदपूरचे देणगी बद्दल मोघमात लिहून कोर्टास कळविलें होतें यावरून सदरील गांव दिल्याचे कळलें कोर्टास माहिती जाहाली याबद्दल मुंबई कौन्सिलांतील मेहेरबान वाडींग साहेब यांणी इकडील सरकार लोकांचा सरंजामपट तयार केला त्यांणी सदरील दफ्तरदार यांस इतकी सरकारांतून इनाम देऊन आबदारी दाखविण्याजोगी त्यांणी कांहीं सरकारची किफायत केली नाहीं ह्मणोन वगैरे मिनिटाचे मिनिट लिहिले होते त्या समेत सर्व कागदपत्र वरिष्ट कोर्टाचे विचारासाठीं रवाना झाले.

कोर्ट आफ् डिरेकटर्स यांणीं तारीख ३० माहे अप्रिल १८३४ रोजीं पत्र लिहिलें त्याचे ८० वे कलमांत असें लिहिलें कीं कंपनी सरकारचे राज्यास जे लोक इमानें इतबारें मदत करतील त्या लोकांस इनाम बक्षीस वगैरे देऊन खुष करण्याचा जो मुंबई सरकारानें संप्रदाय ठेविला आहे तो पाहून आह्मांस ही संतोष जाहाला आहे.

सन १८५० सालापासून मोतीचंद दफतरदार यांजवर दगाबाजी व बदचाली बद्दल अनेक खटले जाले त्याजवरून सरकारानें आरबटनट साहेबाकडून रिपोर्ट मागविला त्या रिपोर्टांत साहेब मवसूफ यांणीं असें सरकारास दर्शविलें कीं दफतरदार यांस आजपर्यंत सरकारांनीं इतकी अबदारी दाखविली ही कोण त्या कारणावरून दाखविली असेल ती असे आह्मास समजत नाहीं

आमचा खासगी अभिप्राय असा आहे कीं, मोतीचं
द दप्तरदार हा गैरचालीचा असून आजपर्यंत त्याणीं
सरकारची किफायत बिलकुल केलीच सबसीं आपली
च धन केली, असे मजकुराचा रपोर्ट गवरनर कौन्स
लांत येऊन दाखल जाहल्यानंतर, कौन्सलदारापैकीं
मेहेरबान रीव सर साहेब जे थोडे दिवसांपूर्वी दक्षण
भागाचे रेवीन्यु कमीशनर होते, त्याणीं सदरील रपोटाचें
मनन करून आपला अभिप्राय असा लिहिला कीं,
मोतीचंद दप्तरदार यांचे चाली विषयीं आमची खात्री
झाली आहे. परंतु ज्यापेक्षां आमचे पूर्वीचे अधिका
ऱ्यांनीं त्याची शिफारस करून सरकाराकडून त्यास इ
नाम व पालखी बद्दल गांव देवविला आहे, त्यापेक्षां
त्याचें ताहयात चालवून पुढें खालसांत आणावा.

तुह्मीं सदरील लिखितावरून आह्मास लिहिलें कीं,
दप्तरदार मयत जाहल्यानंतर गाव खालसांत करावा
त्याविषयीं शेवटील ठराव होण्यांत येतो तो.

तुमचे लिहिल्याप्रमाणें आह्मीं करूं सकत नाहीं.
मोतीचंद दप्तरदार याचे प्रमाणिकपणाविषयीं वगैरे
पूर्वीं तपशीलवार लिहून सन १८२७ व सन १८३१
इनाम व पालखी बद्दल गांव पूर्ण विचार करून दिले
दप्तरदार यांजवर बदचालीचें खटलें उपस्थित जाहलें
त्याबद्दल बरोबर रीतीनें चौकशी नहोतां त्यास दिले
ली देणगी ताहयातच चालवावी, असें तुह्मी लिहि
तां, त्यास तुमच्या चुकी बद्दल दुसऱ्याची नुकसानी व्हावी
हा कोणत्याही न्याय करणारे सरकारचा हेतु नाहीं. सब
ब सन १८२७ साली जाहालेल्या ठरावा अन्वयें मो
तीचंद दप्तरदार याजकडे सदरील गोविंदपूर हा गांव
व वंशपरंपरेनें मूळचे ठरावा बरहुकूम चालविण्या
विषयीं हुकूम केला आहे. त्यास हरकत पुढें नहो
ई, असा बंदोबस्त ठेविणें, तुमच्या सरकारच्या चुकी
बद्दल आह्मास पक्कप्रकारें त्याहावें असें वाटतें
परंतु जी गोष्ट होऊन गेली, व दिवस गतही जाहाली,
सबब त्या बाबतीस ह्याहून ज्यादा लिहिण्याची जरूर
दिसत नाहीं.

सही- इंग्रेजी लार्ड-म्याडलो- सर्व हिंदुस्थानची

सन १८५९ चा अक्ट ८ नवीन जाहला आहे. हा बंगा
ल्यांत तारीख १ जुलई सन मजकुरापासून सुरु जाहला
आहे. आतां मद्रास आणि मुंबई खात्यांत तारीख १
जानेवारी सन १८६० रोजी सुरू होणार. या विशाळ
अक्टाचे भाग १२ असून ३८८ कलमें आहेत. या सद
हू अक्टाचें भाषांतर मेहरबान मिस्तर घ्यांडी साहेब यां
णीं २०० कलमाचें केलें, असें ऐकतों. आतां राहिलेल्या
कलमांचा तरजुमा या महिन्याचे अखेरीस पूर्ण होईल; अ
सा अजमास दिसतो. या अक्टाचें भाषांतर कोर्टांतील
वहिवाटीचे शब्द त्यांत असावे ह्मणून या कामांत मेहरबा
न न्युटन साहेब यांणीं ही मदत करावी ह्मणून सरकारा
नें हुकूम केला आहे. आतां उभयतां ही साहेब मराठींत
उत्तम भाषा जाणणाऱ्यां पैकीं आहेत. ते अक्ट तरजुमा करून
भाषाही जितकी सुलभ होईल, तितकी करण्याविषयीं रज
वीज करतील आणि सर्व हि सुलभ रीतीनें कळेल.

पुणें — रेलवे रस्त्यांतील चौकीच्या वागे अवळील
शिपाई गुंगला होता, सबब फटका मोडून आगगाडी गेली.
आणि त्या पाहरेकऱ्यास या अपराधाचे बद्दल सेसनजड
ज्यांनीं २ महिने सक्त मजुरीची शिक्षा दिली.— श्री॰ रा॰ रा॰
नारायणराव बल्लाळ नातू यांणीं गणपतराव बल्लाळ ना
तू वडील बंधू यांजवर पुणें येथील एजंटीकडे सुमारें ५०००
रुपयांची फिर्याद ठाविली. या मोकदम्यांत वादी तर्फे विष्णु
पंत दातार वकील आहेत.

ह्या आठवड्यांत पर्जन्य उघडून हवा पसंद जाहली आ
हे,— म्युनसिपल कमीशनर यांणीं सडका दुरस्त वगैरेचें
काम विशेष डागडुजीचें चालविलें आहे.

इनामकमीशन- विचाऱ्या कौपरचें का
म काज आटपलें.— फ्रेंड आफ इंडियायें
तें प्रमाणें लिहितों.—

"इनाम कमीटीचे बाबदींत ठराव होणें होता,
त्याचा आतां साफ निकाल झाला, असें आह्मांस वा
टल्या आधारावरून कळलें आहे. आतां त्या क
मीटी कडील चौकशी करण्याचें काम बंद होणार
आहे. आसपासच्या जमीनीच्या अजमासानें जो
इनामाच्या जमीनीवर सारा बसेल, त्यासरासरीचे अ
न्वयें एक चतुर्थांश सारा निरंतर घेऊन सर्व इनामें
सोडावीं. असा एक साह ठराव झाला आहे.— जो को
णी इनामदार आपला हक्क बरावर आहे, असें सा
फ ह्मणतो आणि हालींची नवीन चथाई सरकारा
स देण्यास नाराजी होईल तरमात्र त्याची चौकशी
होऊन त्याचा हक्क कमीशनरानें ठरवावा. हा अभिप्रा
य जरी साफनाहीं तरी पुष्कळ अंशीं संयुक्तिक आ
णि चांगला आहे. असें दिसतें. कसें ही होवो, पण
५० वर्षें पर्यंत चौकशी करण्याची लांबाळ लावणें
आणि अंतीं फडशा पाडण्याचा ठराव करणें हें चौक
शी करण्याचें काम कसें तरी बंद झालें. इनामें निरं
तर चालविण्याचीं, वतीं कायम ठेवण्याचीं किंवा क
सें, याविषयीं जे बखेडे चालले आहेत, त्यांचा ही आ
तां शेवट झाला. आणि आतां लागलेंच सरकारास
वसूल यावा, हाच कायतो ही कमिटी बसविण्याचा
मतलब, तर तोही यांस माध्यमयीं साधावा तसा सा
धला आहे. या इनाम प्रकरणीं सरकार तिजोरींतून
दरसाल वीस लक्ष रुपये जातात. असा अजमास आ
हे तर त्यापैकीं चतुर्थांश राहून गेल्या मध्यें अकदा
पांच होणारें उत्पन्नाचे पांचपटी बरोबर किफायत हो
ईल. आतां हा चौथेकर इनामदारांस पसंद पडेल, किं
वा नाहीं, ही अलग गोष्ट आहे. पण बहुधा या इनाम
दारांपैकीं जे श्रीमंत असतील, ते खेरातीप्रमाणें खु
शीनें हा कर देऊं न शकतील, कारण कीं, दोक शीकार
पैचें भय कागद छपविल्या बद्दलचें, वहीमाच्या दोष,
आणि निरंतरचें यजापर पत्रें देणगी चालती, किंवा
नाहीं याची अशाश्वत या सर्व त्रासापासून सुटलों
असा संतोष मानतील."

सरकारचे परवानगी वांचून दत्तक घेऊं नये, ही पू
र्वींची चाल अनयोजक आहे, तिज बद्दल हा विचार
होऊन, दत्तक देण्याचा निर्णय ठरत आहे, असें आप
ल्या एकल्यानें लिहिलें आहे.

आमचा दोस्त बिचारा कौपर साहेब यांचा ...
य होणार आहे. हें अजून आह्मांस कळलें नाहीं. ख
रोखरीच त्याचें अंतःकरण चिंतनांत सांपडलें त्या
न्यायाप्रमाणें तळमळत असेल, असो. आह्मी त्यास
स्वर्गसुखांतच त्यास सोडितो.

अवहरबा.

आह्मी आपल्या अंकांत कौन्सलचे शिरस्तेदा
रांतील सात आठ आसामी इंग्रेजी नेटीव कारकून
यांस दूर केलें. याचें कारण सहित लिहिलें आहे. प
ण या कामांत आह्मी खरेपणानें लिहिलें, आणि त्यांत
जर नेटीवांकडील पक्ष खरा दिसला, तो लिहिला अ
सतां गोरे लोक आह्मी पक्षपातानें लिहिलें, असें ह्मण
ण्यास चुकणार नाहींत, त्यांचे विशीं पक्षपातानें लिहिलें.
आणि त्यांत व्यवहार रीत्या त्यांस दोष आला असतां
ते दोष देण्यांत कमी करणार नाहींत. असो त्यांस भि
ऊन किंवा त्यांच्या मर्जीस्तव लिहावें, हें या आम
च्या धंद्यास मुनासब नाहीं. यास्तव आह्मी ही
आपले विचारानें आह्मास दिसेल, तसें स्पष्टपणें
लिहिणें मुनासब आहे. या लोकांवर जो वहीम
घेतला आहे, तो फक्त पोकळ आहे, ते फ नाम
दार गवरनर साहेब यांणी कप्तान कौपर साहे
ब इनाम कमीशनर यांस लागून एक
मिनिट लिहिलें आहे, ते मिनिट सरकारानें र

चानगी यांजून बंबे टैम्सच्या पत्रकर्त्याच्या हातांत जाऊन तें त्याणें छापून प्रसिद्ध केलें आहे.

आह्मास जरी पाहून टाकलें झालेलें नाहीं तरी तें ऐकून ठाऊकें आहे आणि तें खरें असावें असें आह्मास वाटतें कीं, कौन्सलच्या सरकारांचे हापिसात सरकारचे गोरे कामदार जाऊन त्यांस सरकारचे कागदपत्रांची पुडकीं पाहण्यास, वाचण्यास, आणि त्यापैकीं काहिंजे त्यांच्या नकला घेण्यास परवानगी आहे. ही परवानगी नेटिवांस बिलकुल नाहीं. तेव्हां जर कोणी ही एकादा गोरा या मिनिटाची नकल करून घेऊन गेला असला तर कोणास समजणार आहे. आणखी जर करितां तो गोरा मनुष्य टैम्सचा कर्ता गोरा राबर्ट नैट याचा दोस्त असून जर करितां त्याणें त्यास नकल दिली असेल, तर कोण जाणे? नेटीव लोकांनी नकल दिली असेल व त्याजवरून त्याणें छापून प्रसिद्ध केली असेल तर राबर्ट नैटला मोठें लांछन आहे. कारण नेटीव लोकांस चांगलें करावें असें प्रत्येक दाहाण्या व दिवाण्या गोऱ्या माणसाच्या मुखांतून सर्वत्र व सर्वदा धनी होत असतात तर त्यानें कांतत्करी करण्यांत उत्तेजन दिलें असा दोष लावितां येईल. आणखी गोरे लोकांशीं इतकी सलगी वइतकें धैर्य नेटिवांचें होणारच नाहीं. असें सर्व नेटीव अनुभवानें कबूल करतील. दुसरें राबर्ट नैट हा मोठा श्रीमंत नाहीं तेव्हां त्याणें नेटिवांस लांच पुष्कळ दिला असेल तर असेंही ह्मणवत नाहीं. थोड्या लांचानें जन्माची भाकरीस मुकण्याचे संकटांत कोणी ही नेटीव पडणार नाहीं असें नेटीव ही कबूल करतील नेटीव लोकांस ज्या भीति किंवा काळज्या आहेत त्यावरून एवढें धाडस त्यांच्या हातून होणारच नाहीं अशा भीति व काळज्या गोरे मनुष्यास बिलकुल नाहींत. बरें असो—हें मिनीट बाहेर काढण्यांत नेटिवांस फायदा तिळप्राय नाहीं आणि नेटीव कामदारास तर अगदीच नाहीं कोपर साहेबांविषयीं जें कांहीं मिनिटांतील लिहिलें आहे तें नेटीव कामगारांस कांहीं एक फलादेश होणार नाहीं असें त्या लेखाच्या धोरणावरूनच कळून येतें. कोपर साहेबांचा कटाक्ष युरोपियन कामदारांवर फार आहे. व नेटीव कामदारांवर कृपेचें कटाक्ष प्रायः फार आहे व असें त्यांच्या मागील झालेल्या व ऐकीव वहिवाटीवरून सर्वप्रसिद्धी आहे. आणि कौन्सलांतील ज्यापेक्षां सर्व कागदपत्र रेटरांच्या अवलोकनांत येत असतील त्यापेक्षां कोपर साहेबांचे विरुद्ध जें कांहीं असेल तें बाहेर फोडण्यांत कांहीं उपयोग नाहीं. नेटिवांच्या हितावें अगर गैरहितावें जें कांहीं असेल तें कदाचित् बाहेर पडलें असतां त्या लोकांचा वहीमधरण्यास अधिक जमा होती परंतु हे गोरे लोकांच्यासंबंधाचें हें मिनिट दिसतें त्यापेक्षां पागडीवाल्यांनीं तें बाहेर काढलें असा तर्क करावा त्यापेक्षां टोपीवाल्यांनीं बाहेर काढलें असावें असा संभव जास्त व प्रशस्त दिसतो. आतां नेक नामदार लार्ड इलफिन्स्टन साहेब गवरनर, नामदार रीस साहेब, व नामदार मालेट साहेब कौन्सलदार, यंग साहेब, अंडरसन साहेब, इलिस साहेब सक्रेटार व कोपर साहेब दुमाला रिविन्यु कमीशनर असे मुत्सदी व अकलवान साहेब ज्यापेक्षां त्या जागीं आहेत त्यापेक्षां ते या गोष्टीचा पुरा पत्ता लावून, आजा पुत्र व लिंदध्यान याप्रमाणें जो नूतन न्याय झाला आहे तो दुरुस्त करवीत अशी आह्मांस उमेद आहे.

पंजाबचे माहाराजांनीं बंडाचा पराभव करण्याकरितां सरकारास मदत दिली, ह्मणोन सरकार मेहरबान होऊन चार घोडे, व कांहीं जवाहिराचे दागिने, व पोशाग, मिळोन ८६३४९ रुपयांचा नजराणा केला असें स्टांडर्ड पत्रावरून कळतें

पुणें येथें कृष्णाजी त्रिंबक रानडे यांणीं ज्ञान० छाप० छापिलें

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० १८ सपटेंबर सन १८५१ इसवी.

ज्ञानप्रकाश.

पुण्याचे राव बाहदूर प्रिन्सिपाल सदर अमीन कोर्टांत वादि नणामारवाडी आणि प्रतिवादी दाजी साहेबशास्त्री यांचा दिवाणी प्रकर्णी काम चालत असतां त्यांत वादीने प्रतिवादीचे मालावर टांच लाविली तो माल रा० रा० नीळकंठराव खासगीवाले यांणीं आमच्या कडेस कमारें सात हजार रुपयास गाहाण आहे असा कोर्टांत अर्ज करून प्रतिवादीचा दस्त ऐवज कोर्टांस दाखविला त्यांत जी चौकशी करितां राव बाहदूर वामनरावजी प्रिन्सिपाल सदर अमीन यांस त्यांत कांहीं खोटेपणा आहे असा शक आल्यावरून सदरहू खासगीवाले यांचा खटला मेहेरबान माजिस्त्रेट साहेब यांज कडेस गेला तेथे एकवार दिवाणी चालत असतां त्याची मोकदम्या प्रकर्णी फौजदारी चालत नाहीं असा ठराव होऊन खटला फेटाळून कमी केला त्या कामांत शेवटी सदर फौजदारी अदालतीचा हुकूम आला की प्रथम फौजदारीत खटला आल्यावर नंतर दिवाणीत खासगीवाले यांणीं रास्त्यावर फिर्याद केली तेव्हां फौजदारी चालण्यास बिलकूल हरकत नाहीं यावरून मेहेरबान दिपुटी माजिस्त्रेट साहेबा कडेस पुन्हः सुरवात झाली परंतु त्यांत केदी खासगीवाले हे फार आजारी म्हणून आजवर हा खटला महकूफ राहिला हल्ली ता० ८ मिनहू पासून सदरहू खटल्याची सुरवात मेहेरबान दिपुटी माजिस्त्रेट यांज कडेस सुरू झाली या प्रकर्णी आम्हांस मोठे आश्चर्य झाले ते कीं आज पर्यंत हा खटला खासगीवाले हे आजारी होते म्हणून महकूफ राहिला आणि हल्ली हाच खटला त्यांजवर सुरू होत आहे तेव्हां सरकारांस यांची प्रकृत आराम झाली असे वाटले आहे काय? बरे तो मागील १५ दिवसांच्या पेसांही आजी कडेस फार व आजारी असे त्यांस पाहणारे लोक सांगतील असें असून हा केदी आजाराचे तवकेनें होहो त्यास कचेरीत बसण्याचीही मुष्कील तथा मावण्यास अपली ती होमन काय व ती दूर करावी कशीं हें लोकांस तरी समजेल काय? इतके ही असून खटला सुरू होऊन बेधडक काम चालले आहे, परंतु अशा अवस्थेत माणसावर खटला चालविणे हा फारतर काय परंतु ज्याणी हा खटला व खासगीवाल्यास सेन दिवसांत पाहिला असेल त्यांची तर हा मरणोन्मुख पडला आहे असे वाटून कोणीही कांहीं दंडा घेण्याचे ही त्यांस इजा लागूनये म्हणून साधारण अक्कलवानही त्यास बोलत नसतील असो आजारी आपली तकरार कशी करील व या वर खटल्याची चौकशी अशा अवस्थेत करणें आम्हांस योग्य दिसत नाही.

या आठवड्यांत रा० रा० बंडूनाना आणि दिवेकर यांज वरील मोकदम्याची चौकशी होऊन यांज वरील कट केल्याचा मोकदमा रद्द झाला परंतु यांजवर दिवेकर यानीं विश्वासघात केल्याचा निराळा खटला होता त्याची चौकशी होऊन मेहेरबान जज्ज यांणीं दिवेकर यांस १८ महिन्याची शिक्षा दिली.

बाहेरून आलेलें पत्र— विनंती विशेष मी एका सरकारी इंग्रेजी शाळेचा गुरु आहे. एक दिवस असें झालें कीं एका मुलानें आपला धडा तयार केला नव्हता ह्मणून मी त्याला दररोज दोन प्रहरीं जी अर्ध्या तासाची रजा मिळते ती दिली नाहीं. त्या दिवशीं शुक्रवार होता रजा न मिळाल्यावरून तो शिष्य असें बोलूं लागला कीं आज कांहीं कारणामुळें मला शाळेंत येण्याचे पूर्वी जेवावयास मिळालें नाहीं यास्तव जर आतां रजा न मिळेल तर सर्व दिवस उपाशीं राहावें लागेल. त्यावर मी त्याला असें उत्तर केलें की, उपास पडल्यानें फायदाच होईल तो हाकीं, शुक्रवार केल्यानें पुण्य मिळेल. मुलगा ह्मणाला गुरुजी बाबा, तें कसें होईल. परवांचे दिवशीं सुंदर रावांच्या पायांत माझा पाय अडकवून मी पडलों ह्मणून मी जेव्हां त्यावर फिर्याद केली तेव्हां त्याणें मला समजून उमजून पाडला नाहीं ह्मणून तुह्मी त्यावर रागावलां, देखील नाहीं. आणि आज मला निरुपायामुळें उपास घडतो तर त्याचें पुण्य कसें लागेल या प्रश्नाचा विचार मी आज पंधरा दिवस करतों आहें. परंतु उत्तर सुचत नाहीं. मी जातीचा ब्राह्मण तशांत माझे घरीं पोथ्या पुराणें वाचण्याचा परिपाठ फार त्याजवरून मी त्या मुलास पुण्य लागेल असें एकदम सांगून चुकलों. परंतु त्याच्या उत्तरावरून माझें सांगणें सामान्य न्यायास विरुद्ध असें दिसूं लागलें. अशा प्रकारानें मी गोंधळांत पडलों आहें त्यास पत्रकर्ते महाराज तुमच्या पत्रद्वारें कोणीही हिंदु धर्मज्ञाता मला गोंधळांतून काढील अशी आशा धरून हें पत्र लिहिलें आहे येथें वर्तमान पत्रें बहुत निघत असतात. त्यांतून एखाद्याकडे हें पत्र पाठविलें असतें परंतु पुण्यामध्यें शास्त्री पुराणीक हरदास वैदिक व सन्यासी वगैरे हिंदुधर्म ज्ञाते व धर्मरक्षक फार सबब आपल्याकडे पाठविलें आहे. तर त्यांतून कोणी पुढें होऊन माझें समाधान करील अशी खातरी बाळगतों

कसबे बावडें तालुके इंदापूर येथें नवीन सरकारी मराठी शाळा दरमाहा पगार ६ रुपयेची स्थापन जाल्याचा मजकूर ऐकतों.

मौजे लाकडी तालुके मजकूर येथील गोसावी बावा याणीं आपले एकवर्षाहून ही कमी उमरीचे मुलीचें लग्न केलें असें ऐकतों. परंतु गोसावी हे संपन्न असून त्यांला लग्नसंबंधी खर्च करण्याची शक्ति आहे [illegible] असें होण्यास कांहीं तरी कारण असावें खरें. असेल तर मागाहून पाठवीन.

मेघराजानें बरीच कृपा केली आहे. बाजरीचे वगैरेचे जाहाले आहेत प्रस्तुत हवा थंड आहे. तालुके मजकूरचे मामलेदार विनायक भगवंत हे गोखेयानरी असून कामकाज फार हुशारीनें चालल्यावरून मुकरर करणेविशीं रावबाहादूर डिस्त्रिक्ट डिपोटी कलेक्टर यांजकडील शिफारस जाल्या प्रकरणीं मजकूर ऐकला होता पुढें कसें काय जालें तें समजलें नाहीं.

येणें प्रमाणें मजकूर आहे.—

अमदाबादच्या वर्नाक्युलर सोसइटी—चा असिस्टंट सेक्रेटरी रा. रा. दलपतराम डाह्याभाई हे मुंबईहून पुणें पाहण्याकरितां आले आहेत हे गृहस्थ स्वभावानें भले असोन उद्योगी आहेत यांस कविता करण्याची शक्ती सुरस असून त्यांचे कवितेंत छंद न तुटतां रस भरित असतो. यांस मेहेरबान विसमजी [illegible] जी शेट यांणीं मंडळी बोलाऊन तारीख १ मिनहू या गृहस्थाची कविता ऐकिली. नंतर खुष होऊन पागवगैरे ८५ रुपयांचा ऐवज दिला यांस मराठी येत नाहीं परंतु गुजराथी उत्तम प्रकारची भाषा जाणून त्यांतील मर्मज्ञ आहेत असें आमचे खातुगंत समजलें आहे.

करवीर— सालाबाद प्रमाणें राजवाड्यांत [illegible]

मासीं कोटलिंगे फरविनात त्याबद्दल ब्राह्मण भोजन झालें. — मघानक्षत्राचा पाऊस चांगला पडल्यामुळे पिकाची हवाल चांगली आहे. असें ऐकतों. —
प. ति.

सन १८५१ चा अ. २८ वा हत्यारें वगैरे युद्धसामुग्री परवानगी खेरीज कोणी बाळगूं नये याबद्दल आहे परंतु तो अमुक साल पर्यंत अमलांत रहावा अशी त्यांत शर्त नवती. हाली नवीन या सालांत नवीन अक्ट नंबर १९ वा केला त्यांत सन १८५१ चा २८ वा व अक्ट या सालचे अखेरी पर्यंत अमलांत राहील असें ठरविलें आहे.

आमचे ऐकिण्यांत आलें आहे कीं नगर जिल्ह्यांतील राजश्री विठोबा धामणसकर अकटिंग मुनसफ यांची चाली प्रमाणें परीक्षा झाली नाहीं ती घेण्याविशीं सदर अदालतीनें या महिन्याच्या तारीख १३ वीस ठराव केला आहे हा ठराव मध्यंतरीच व्हावयाचें कारण असें असेल कीं पुणें अदालतीचे शिरस्तेदारीची जागा या महिनार निलेची आहे आणि हाली त्या जाग्यावर राजश्री नाना भिडे आले आहेत ते येथें अगठीम प्रमाणें आहेत त्यांस धामणसकर मुनसफ यांची परीक्षा पसंत झाली म्हणजे त्यांस नगर जिल्ह्यांतील मुनसफीची जागा मिळून भिडे यांस पुणें अदालतीचे व येजंटीचे शिरस्तेदारीची जागा कायम होईल असें दिसतें.

काश्मीर. — हिंदुस्थानांत बंड उत्पन्न झालें तेव्हां काश्मीरच्या महाराजानें इंग्रज सरकारास चांगली मदत केल्यावरून इंग्रेज सरकारानें महाराजांचे मोठे उपकार मानिले. आणि खिलत देण्यांस मांगवान करून वायव्य प्रांताचा लेफटेनेंट गवरनर यास लिहून पाठविलें त्यावरून लेफटेनेंट गवरनरचा सेक्रेटरी मेस्तर आर. एम. डेविस यांणें गेल्या महिन्याचे १ ल्या तारखेस "जम्मू" मुकामी महाराजास एक लाख रुपयांची देणगी दिली तिचा तपसील येणें प्रमाणें.

चार आरबी घोडे, जवाहीर. आणि शाली वगैरे ब्रिटिश उदारपणें घोड्यांपैकीं ३ घोडे मुंबई मुकामी मस्त्यार. लॉरेन्स यांणें निवडून काढिले होते चौथा ही त्यांचा घेतला होता जवाहिराचा तपसील

नावें.	किंमत रुपये.
मोत्याचा कंठा. - - - - - - - -	३५५००
हिरादरवारी. - - - - - - - - -	१८०००
पाच — दराची. - - - - - - - -	१५२१
आंगठी. एक. - - - - - - - -	११०५०
मोत्याचा तुरा एक. - - - - - - -	६५००
हिऱ्याची जोडी एक. - - - - - -	४३००
नवरत्नाचा हार. - - - - - - -	३५००
जडावाची कडी. - - - - - - - -	२००२
पाचेची आंगठी. १ - - - - - - -	३०१५
एकंदर.	८६२४५
बिकत घेण्याबद्दल दस्तुरी	१०२२
	८७२६७
चार घोड्याची किंमत. - - - -	९९३७

आशिवाय घोड्यावरील जिन व अलंकार मेहोनत किंमत ४८४१ रुपये जाहाली. डेविस. यांस खिलत दिली महाराजांनीं घेतल्यानंतर मोठ्या खुशीनें संभाषण केलें त्यामध्यें वारंवार असें दर्शविलें कीं, मी व माझें कुटुंब इंग्रज सरकारचा चाकर जन्मी आहे

नगरपारकर. — हे पुढील नगरपारकर येथील वर्तमान टेलिग्राफचा एका लिहिणारानें गेल्या महिन्याच्या ९ वे तारखेस एक पत्र "सुइगांव" येथून पाठविलें त्यांत लिहिलें आहे त्याचा सारांश आम्ही आमचा प्रिय वाचणारांकरितां उतरून घेतों.

हा पत्र लिहिणारा म्हणतो कीं, मी आतांच नगरपार

येथून परत आलों. सांप्रत तेथें स्वस्थता आहे व कांहीं पायदळ फौज जी तूर्त तेथें आहे तीही हैदराबादेस लौकर येणार आहे. शेलीम शिबंदीचा बंदोबस्त चांगला झाला आहे. या प्रांतांत मूळ दंगा उत्पन्न होण्याचें कारण असें आहे कीं तेथील एका ठाकुरास सालीना पांचहजार रुपये सरकारांतून वेतन पोंचत असे व शिवाय गांव इनाम असे. त्याची बरदास्त ही चांगली ठेविली होती असें असतां त्या सदरहू रुपयांची रकम व गांव इनाम हें सर्व नगदी थोडें वाटून आपले मिलाफास दुसरें नगर घ्यावें ह्मणून घेऊन सर्वांनीं एक कट केला." आणि जिकडे तिकडे आपला आकार असें प्रगट करून एकाएकीं लुटालूट करण्याचा सपाटा लाविला. शेंकडों लोक नागवून टाकिले तेव्हां या नागवले लोकांस मोठी भीती वाटून फिरदि करण्याचा चप बसले येणेंकरून परहिलेले दंगेखोरास सवड सापडून त्यांणीं पाहिजे तसा सपाटा चालविला असें होतांच तेथील राहणारायणें असें पाहिलें कीं आपलें हित करून घेण्याची हीच संधि आहे. आपण ही कांहीं तरी धामधूम केली असतां होईल जाईल. असा विचार करून दंगा उत्पन्न केला. परंतु त्याचा शेवट वाईट झाला. आतां लोकांमध्यें स्वस्थता होईल धान्याचे, लागवडीची कलमें सुरु झालीं आहेत.

उत्तर हिंदुस्थानामध्यें पाटीत यानावाचा एका ठिकाणच्या राजास मागें बंडाच्या समयीं इंग्रेजांनीं पहिल्यावरून पकडून कैदकरून त्याची सर्व जिंदगी जप्त केली होती. त्यानंतर मग त्या राजाकडेस कांहीं गुन्हा नाहीं असें शाबीतजाहल्यावरून हिंदुस्थान सरकारानें त्याजला कैदेंतून मुक्त करून त्याची सर्व स्थावर जंगम मिळकत पुनः त्या राजाच्या स्वाधीनकरून त्यामिळकती बाबद राजाकडून पावती घेण्याविषयीं कमीशनर यास हुकूम पाठविला त्याहुकमाबरहुकूम कमीशनर याणें त्या राजापाशीं पावती मागीतली असतां त्याणें पहिल्यानें तर ती लिहून देण्याचें नाकबूल मुकीब केलें परंतु मग त्यांनी पुष्कळ समजूत घातल्यावर त्याणें एक पावती दिली तींत त्याणें असें लिहून दिलें कीं, पूर्वींच्या कमीशनरानें जुलूमपणा करून आपली जी सर्व मिळकत आपणापासून घेतली होती ती मिळकत आपण प्रस्तुतच्या कमीशनराकडून भरून पावलों. ही पावती जेव्हां लेफटेनेंट गवरनरकडेस गेली तेव्हां राजानें याप्रमाणें सरकारच्या हुकुमाची गैरमान्यता व सरकाराविषयीं अभक्ति ही दाखविली असतां त्यास पुनः कैद केला जाईल असें राजास कळविण्याविषयीं कमीशनरला लिहून पाठविलें तेव्हां मग त्या राजानें आपण दिलेल्या पावती मधील लेखा बद्दल इंग्रेज सरकारची क्षमा मागीतली.

नाव.— मुंबईहून तारीख अमेल सन मजकुरीं नारव्याप नावाची आगबोटीची ४०० घोड्याची ताकी ती नामउपास समुद्रांत जेडाचे समूर खडकास आपटून अगदीं फुटली. परंतु तिजवरील डांक आणि उतारू लोक वाचले हें मोठें आश्चर्य आहे. याविषयी सविस्तर वर्तमान आलें नाहीं ही खबर सिलोन जवळून तारायंत्रानें मुकनीव आली आहे.

तारीख २० वी अगस्टची बातमी काशीहून आली आहे कीं, अलहाबादेहून बडतर्फ झालेले सोजीर आले आहेत व दुसरे, असे ४२० कलकत्त्यास जाण्याकरितां आले आहेत हे अभागी बडतर्फ केलेले लोक यांच्यांत महामारी सुटली आहे.

सिंद येथील पलटणी सर्व मिळून ८७१ लोकांनीं नोकरी सोडून घरची वाट धरली आहे.

---

१२७ लोक पुण्याहून मुंबईस बिलायतेस जाण्याकरितां गोरे बेरोजगारी रवाना होणार होते. ई. ग्या.

पुणें ज्ञान० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा० केले

वर्ष ११

ज्ञानप्रकाश

शहरपुणें.

पुणें—सोमवार तारीख० १२ सपटंबर सन १८५९ इ०

पत्राची किंमत.

९॥ आगाऊ दिल्यास. १० दर साल रुपये,

वसूल.

काशीनाथ गोपाळ खरे मुक्काम शिरडी---- ११॥।≈॥
गणेश त्र्यंबक कमाविसदार मुकाम धर्मपुरी १३।≈।
एकूण साठ अखेर-----------------
रामचंद्र बल्लाळ मामलेदार तालुके पाबळ १०
नेटीव लैब्ररी सोलापूर------------- १०
विठ्ठल सदाशिव मामलेदार मालवण----- ११॥≈।
नेटीव लैब्ररी ग्वाल्हेर------------- ९॥-
राव साहेब उर्फ केजाहागीरदार परगणे जत १२॥-
अजम स्वामीराव गुरुराव मामलेदार तालु ९॥-
के बंकापूर----------------
अजम गुरुराव अण्णाजी मामलेदार तालु ८
के भिंमथडी-----------------
अजम कृष्णाराव नरसिंह मामलेदार ता
लुके हवेलि----------------- १०
हरी नारायण सुभेदार पेठ कुकुंभ---- ११=

ज्ञानप्रकाश.

नेमणुका— अज्जम बळवंतराव रावजी पेंडसे नशिराबाद एथील सेकंड क्लासचे मामलेदार यांस नंदुर्बारास नेमीले— अजम वासुदेव मेराळ जामनेरचे २ मतीचे यांस नशिराबादेस सेकंड क्लास मामलेदार नेमीले— क्याप्टण गे कस् महिकाठ्याचे आ पो. एजंट यांस महिन्याचे २९ ते तारखे पासून १ महिन्याची रजा मिळाली— हानरा बल टी नर्ट साहेब अहंमदनगरचे अगटिंग असिस्टण जडज्य व सेशन जडज यांस पुढील नोवेंबर महिन्याच्या २रे तारखे पासून दोन महिन्याची रजा मिळाली आहे— नेक नामदार गवरनर इन् कौसलाने मेहेरबानी करून मि० पांडुरंग दिनानाथ [illegible] मि० [illegible] सूर्चंद्र हरीशंकर यांस हेड असिस्टण्ट कमीशनरी खात्यांत दुसऱ्या वेसनरी असिस्टण्ट नेमी[illegible]ले आहेत— पुण्याचे बाजार मास्तर क्याप्टण [illegible]वी साई यांस पुण्याचे लष्करी क्यांटनमेंटच्या हद्दीत यास पोलिसच्या माजिस्त्रेटाचा पूर्ण अधिकार दिला आहे— मि० अहंमद नगर कलेक्टरचा [illegible] असिस्टण यांचे ताब्यांत नासिक कलेक्टरीतील [illegible] डोरी आणि सिनदे तालुके दिले आहेत— मि० [illegible]ट सु. थर्ड. आ० कलेकटर नगर यास रेलवेच्या [illegible]ने वरील मुलकी कामाचा चार्ज घेण्याचे विषयीं हुकूम झाला.

श्रीमंत रा०रा० जगंनाथ संकर शेट व त्याचे चिरंजीव श्री० रा० रा० विनायकराव जगंनाथ या उभयतांची स्वारी मुंबईहून एथें गेल्या [illegible] आगगाडीतून येऊन दाखल झाली आज बराबर मि० मोरोबा बाळाजी माजी पुणें अदालतीचे हेडकारभारी व कांहीं दुसरी मंडळी आहे, यांची स्वारी पुण्यास सुमारें ८ वर्षांनी आली आहे, असे आम्हांस स्मरत आहे,

एथील छावणीतील घोड्याच्या व माणसाच्या शर्यती होण्यास सुरुवात झाली आहे, व त्या पाहण्यास हेमखेळक जमत असतात.

तालुके वाई एथील आलेल्या खबरा.

म्युनसिपल कमेटी कडून सडका वगैरे बांध्यावर केतील लावण्याचें सांकडान तयार होऊन आलें आहे, त्या पैकीं सखाराम अनंत जोग यांणीं एका कडीलाचा नमुना दाखवून तयार करून कोडता पुढें लाविला. बाकी कदीललागणे ते जोग मजकूर कंत्राट करून थोडक्याच दिवसांवर लाविनील.

घोर दस्तुरांचें मनस्याचें लिलांव घाट केळघर एथील २०४०, घाट वर्धा एथील २८१५, ताय घाट ११६०, येणें प्रमाणें लिलाव तारीख १६ रोजीं सातारा मुक्कामीं बराबर तीन वाजतां जहालें. तें खुद्द रोस साहेब व दप्तरदार व चिटणीस यांचे समक्ष झालें परंतु हें लिलावांचे मक्ते कच्चे कामाचे दुपटीच्या मानानें चढलेले असावे.

नवीन फौजदार यांच्या नेमणुका झाल्या, त्यां पैकीं एथें सखाराम दाजी तांदूळवाडीकर हे तारीख १२ रोजीं येऊन दाखल झाले. ते स्वभावानें बहुत थोर आहेत, व त्यांचा हेतु असा आहे कीं या क्षेत्राच्या ठिकाणीं आपण कांम करून कीर्ती मिळवावी; परंतु हें कांम जें आहे हें केवळ चलीनें केलें असतां यश मिळतें, अगर गैरचालीनें केलें असतां अपेश मिळतें. तर क्षेत्रीच्या लोकांस सुख द्यावें; तर वाहवा म्हणतील, आणि दुःख दिलें तर तसाच आशिर्वाद देतील. तर यांणीं काय करावें गांव प्रकर्णीं जें कांम असेल त्या कामास गांवांतील दरएक आळींतील चारचार संभावित गृहस्थ बोलावून त्यांचे विचारें केलें असतां कांम पसंत होऊन सरकार टपका हीन येतां लोक वाहवा म्हणतील, नाहींतर येतांसर्णीं त्याणीं एक डवंडी दिली कीं रस्ते लोकांनीं दुरस्त ठेवावे, नाहीं तर दंड होईल. परंतु ती दौंडी घावी त्या विचाराच्या वेळेस गांवचा एक शेखमिरा वल्लद राजू पाटील म्हणून आहे, त्याचे विचारानें दिली, त्यांत गांवचे ब्राह्मण लोकांस असें रूख जाहालें कीं, वाहवारे वाहवा. प्रातःकाळीं उठून ब्राह्मणास व ज्याघरीं पुरुष नाहीं. त्या घरच्या बायकांस हातांत खुरपीं घेऊन बारा वाजत तोपर्यंत चारपांच दिवस हाच रोजगार चालला होता त्या वेळीं ब्राह्मणाच्या स्नानसंध्या व नियम व बायकांची तुळशी प्रदक्षिणा वगैरे चातुर्मास्याचे नियम कितीहो बरोबर चालले असतील. तर अशा कामांत अशा पाटील मनुष्याचा विचार उपयोगाचा नांहीं सभ्य मनुष्याचा विचार घेऊन काम केले असल्यानें सफळ होईल.

पेशजी तारीख २६ जून ज्येष्ठ वद्य ११ रविवार रोजीं एथील म्युनसिपाल कमेटी पैकीं, सरपंच मुनसफ व मामलेदार याणीं गांवांत संभावित गृहस्थ व भिक्षुकांस बोलावणें करून माजी कोडत होतें त्या पडक्याचे वाड्यांत कमिटी करून एक सरकारचा हुकूम आलेला वाचून दाखविला. त्यांतील हांशील कीं, त्यांच गांवांत इतका जरीमरीचा उपद्रव कां जाहाला. या गांवचे लोकांचे मत्तें व तुमचे मत्तें विचार करून रपोट करावा इतका वाचून दाखविल्या नंतर मामलतानीं उत्तर केलें कीं, आपले विचारास काय आलें आहे, त्याजवर त्यांणीं एकवीस बावीस कलमाची याद लोकांस दाखविली, त्या नंतर लोकांनीं तें पाहून कांहीं कांहीं कलमें अशीं अडचणीचीं कीं लोकांस त्या पासून जन्मभर पर्यंत दुःख पराकाष्ठेचें असावें नंतर सभासद लोक खिन्न होऊन ती याद माघारी घेतली.

मद्रास खात्यांत—इनाम कमिशन आतां कायम झालें आहे, त्याचा हेतू मुंबई खात्याचे इनाम कमीशना प्रमाणें जप्त करण्याचा नमून चालविण्याचा आहे.

मुंबई खात्यांत इनाम कमिटी सुरू झाल्या पासून बहुतेक त्यांच्या दाटेंतील कितीएक लोक दैन्य अ-

वस्थेस मिळून उसाच्या करव्या प्रमाणें चावून खा ल्ला म्हणजे पांढरा फटफटीत होऊन सत्वखाऊन जातो, त्या प्रमाणें त्याची अवस्था झाली आहे कारण त्या मुंबई खात्याचे इनाम कमिटीचा दरारा बहुतेक कामगारांवर बसल्या मुळें व त्या इनाम कमेटीचा अर्थ करण्याची शैली इनकाचे प्रकरणीं तरखूपच बाहारीची आहे. याचा अर्थ मागे जेजे मोठाले विद्वान् होऊन गेले त्यांच्या मतांशीं मिळत नाहीं. निराळाच अर्थ होतो, आतां इनाम हा मूळचा शब्द पारशी म्हणजे निरंतर कुटुंबातील माणसा कडेस चालण्याचा यास म्हणही आहे, सरकारच्या वशींत अगर धर्मादायांत अमल्यांत इनाम मिळालें आहे म्हणजे त्या कुळांतील जों पर्यंत वंश कायम आहे. तों पर्यंत चालणें यांत इनक ही आला आतां मुंबई खात्याचे इनाम कमिटीचा अर्थ सीदाच वारस वगैरे असून कांहीं एक कारणानें हीजस अंशाजाग लागला नसल्यास त्याजकडेस चालण्याचा व योग्य अंमल दारांनीं दिलेले वगैरे इनाम व देणगी चालावी म्हणजे सहजच दिसतें बाकीचे मागील राजांचे अंमदार यांचे मतानें जे योग्य नव्हेत तें अयोग्य असें त्यांच्या अर्था प्रमाणें झालें असो या इनाम कमिटी पासून सरकारास नफ्यापेक्षां तोटा असून रयतेचाही तोटा आहे, असे इनामदार लोक समजत आहेत. फार काय या विषयीं नवीन म्हणी पडून गेल्या आहेत त्यांतील एक लिहितों ही म्हण हिंदुवी भाषेतील आहे, ती म्हण येणें प्रमाणे

"दाल रोटी मेवा भय्या भात भय्या पक्कान्न इस इनाम कमिटीके हांतसें बचायले भगवान्" अशी तर म्हण या कमिटी मुळें झाली आहे.

मद्रास खात्यांतून इनाम कमिटीची चाहा होत आहे, सर चार्लस. त्रावेलीअन मद्रासचे गवरनर यांचे मिनिटा वरून दिसत आहे, तेथें मेहेरबान टेलर साहेब बाहादूर हे इनाम कमिशनर आहेत. त्यांणीं इनाम कमिशनचे हेतू तेथील इनामदार लोकांस कळवून त्यांची खातरी नीट व्हावी. म्हणून जमीदार लोकांची खात्री करून त्यांचे हक्क न बुडवितां कायम ठेवावे आणि त्यांच्या जमिनी त्यांज कडेसच चालाव्या असा त्यांचा मानस आहे त्यांचें मुख्य काम हें आहेकीं, मूळचे इनाम कसेंही संपादन केलेलें असो तत्रापि इनाम असें लागलें असले म्हणजे चालवावयाचें आतां ज्या इनामावर वारस्या बरोबर नसेल त्याजकडेस ही कांहीं वर्षे पर्यंत अमुक करारानें चालेल असा ठराव करून त्याज बद्दल एकदम अगर दरसाली कांहीं पैसा घेण्याचा ठराव करून त्याजकडेस चालवावयाचा असें केल्यानें हांच नफा आहेकी, पुढें सर्व लोक खुष राहतील व सरकारचे उत्पन्न वाढेल.

मंडलेश्वरचा तुरुंग फोडून कैदी गेल्या बद्दलचा मजकूर मागील अंकांत लिहिला त्याच विषयीं पुन्हः टेलिग्राफ आणि आमच्याहीइंदूरचा बातमीदार कळवितो त्यावरून जें समजलें आहे, तें येणे प्रमाणें

मंडलेश्वराचे कैदखान्यांत सुमारें ३५० कैदी लोक होते, त्याणीं ता० २२ अगष्टरोजीं बारा वाजतां दिवसास एकाएकीं गर्दी करून [illegible]वर येऊन पडले आणि शिपायांची हत्यारे पाहाऱ्यावर होतीं, तीच त्याणीं घेऊन पाहरे करीयास आया केले. आणि गोळागोळी चालविली त्यांत क्यापटण हावर्स मारला गेला व शिवाय ५ मेले व १५ जमखी झाले इतक्यांत होळकर सरकारची मदत २ तोफा निशी आली त्याणी काही कैदी पकडले बाकीचे जंगलांत शिरले, आतां कैदीनीं गर्दी करण्यास कारण त्याचा पेरक्यांत थोडासा फेर झाला असें समजतें.

हवारिपोर्ट—उत्तरभागचे रेविन्यू कमिशनर यांकडून ता० १५ आगष्टपर्यंतचा रिपोर्ट सरकारांत आला त्याचा तपशील अमदाबाद आणि वगैरेजिल्ह्यांतील भाताची लावणी परजन्य न पडल्यामुळें भाताचे पिकास धक्का पोंचला.—खानदेशजिल्ह्यांत तुरळ पाऊस पडल्यामुळें पिकें वाढून चालली आहेत. या प्रमाणें रपोर्ट येईपर्यंत तिकडील पावसाचा हवाल आला आहे. खानदेशजिल्ह्यांत कोणते तालुक्यांत किती पडला त्याचे तसू, आणि टोकडे—

तालुक्याचीं नांवें	तसू.	टोकडे.
धुळें.	१	६
एरंडोल.	०	५५
वडगांव.	०	५५
चाळीसगांव.	२	४४
मालेगांव.	१	२४
बागलाण.	०	७१
धामनेर.	१	०
चोपडें.	०	६१
यावल.	०	१५
मोदा.	२	३०
नशीराबाद.	१	२५
आमनेर.	२	४७

येणे प्रमाणें रिपोर्ट मेहेरबान फासेट साहेब रेविन्यू कमीशनरचे आफीसांतून ता० ३१ आगष्ट रोजीं प्रसिद्ध झाला आहे. तो एथें सविस्तर घेतला नाहीं. परंतु सुरत जिल्ह्यांतील सरबोली तालुक्यांत पाऊस बराच आहे. बाकीच्या जागीं सालगुदस्तच्या रिपोर्ट ताडून पाहिले असतां कमी पडला आहे.

मुंबईचे सदर दिवाणी अदालतीचे दिवाणी निवडक मोकद्दमे आजवर छापून एकत्र करून तीन महिन्यांनीं मिमारीस साहेब बूक तयार करीत असत. तें पुढें बंद देवावें म्हणून ठराव झाला आहे. त्या बद्दल बंबे ग्याजिट कर्त्यानें सरकारास असें सूचविलें आहे कीं, आम्हांस हे दिवाणी मोकद्दमे प्रसिद्ध करण्यास द्यावे; म्हणजे जडजासकडून फारसा खर्च होणार नाहीं. परंतु त्या बद्दल ठराव झाला नाहीं.

किरकोळ— लार्ड क्यानींग साहेब गवरनर जनरल यांणीं लखनौ येथील मुख्य मौलवी हा बंडवाल्यांस अनकूल होता अशा विषयीं पुरावा नाहीं सबब त्यास ८५५ पेनशिन चालविण्याचा ठराव केला आहे. त्याचे मूळचे शिष्यवर्ग बंडवाल्यांस मदत होते आणि त्यांचें कल्याण व्हावें म्हणून प्रार्थना करीत होते. तरी त्यांस कांहीं चतुर्थांश जिनसा हिस्सा सरकारांत घेऊन त्यांच्या नेमणुकी त्यांजकडेस चालविण्याविषयींचा सरकारानें ठराव केला आहे. यावरून नानासही पेनशन मिळेल अशी आशा आहे. असें हरकारू पत्रावरून अप सरवर आधारें लिहिलें आहे.

दिल्लीस अशी एक अफवा उडली होती कीं, काबुलास साठ हजार रूस उतरणार या बातमीवरून तेथील लोकांस फुरण आलें आहे.

श्रीमंत पंत सचीव साहेब यांची स्वारी ता० २७ माहे गुदस्त रोजीं सातान्यास आऊन त्यांणीं मेहेरबान कलेकटर साहेब यांस मेजवानी करून नंतर दुसरे दिवशीं परत गेली.

सातारा—कासगांवची धर्मशाळा बांधण्याचे कांमांत कारकुनांनीं पैसा खाला म्हणून कामांतून दूर केले. हा शिरस्तेदार...

रेवतीचा तारा.

ज्ञानप्रकाशकर्तेयांस— आलीकडे या शहरांत ज्योतिषाचा चर्चा चालल्या आहे. त्यांत कोणी म्हणतात कीं, रेवती नक्षत्र संपातींच आहे व कोणी म्हणतात कीं, तें त्यापासून न... यगांश इतकें दूर आहे. याचा निवाडा पुढें जें विषुव येणार आहे त्या दिवशीं होईल असें ह... त्येकांचे म्हणणें आहे या सार्गीं त्या दिवशीं हा निवाडा सर्वत्रानीं अवश्यमेव करावा ही आम... ची त्यांस विनंती आहे.

येते भाद्रपद वद्य १२ शीस तूला विषुव होतें त्या दिवशीं निर्णय करणारांनी दिवसास रवि व रात्रीस रेवती नक्षत्र यांचा वेधकरून सूर्यापासून रेवती पर्यंत किंवा रेवती पासून सूर्या पर्यंत किती अंतर येईल तें पाहावें. आमचे गणिताप्रमाणें त्या दिवशीं सूर्या पासून रेवती प... त अंतर १९८ अंश व रेवती पासून सू... र्या पर्यंत अंतर १६२ अंश येईल ही गोष्ट सर्वांनी ता... डून पाहावी.

रोज मजकुरीं रवि तूला संपातीं संध्याकाळीं ७ अवर ५ मिनिटें यावेळेस जातो. भाद्र... द वद्य १२ शीं सपटंबर महिन्याचे २३ व्या तारखेस आली आहे. त्या दिवशीं सूर्य मध्यान्ह काळी ११ अवर ५२ मिनिटें यावेळेस येईल आणि रेवती नक्षत्र मध्यरात्री नंतर एक अवर १८ मिनिटें यावेळेस मध्यान्हीं येईल.

रेवती नक्षत्र संपातीं जर असेल तर बरोबर मध्यान्हरात्रीस तें म... ध्यान्हीं आ... पाहिजे परंतु तसें नाहीं व तें १८ अंश पुढें आहे म्हणून सूर्य माध्यान्हा नंतर १३ तास २५ मिनुटांनी तें मध्येही येतें.

रेवती नक्षत्र ओळखण्याची पंचाईत पडेल म्हणून खालीं नकाशा लिहिला आहे... धोरणानें रेवती नक्षत्र आकाशांतून ओळखून काढावें. कदाचित भाद्रपद वद्य १२ शीं... वगैरे येऊन वेधास हरकत पडेल... सार्गीं वेधकर्त्यांनी सूर्य व रेवती नक्षत्र यांचे वेध... १० दिवस पूर्वीं व पुढें घेऊन त्यापा... न विषुव दिवसाचे मान काढावें म्हणजे बरें पडेल.

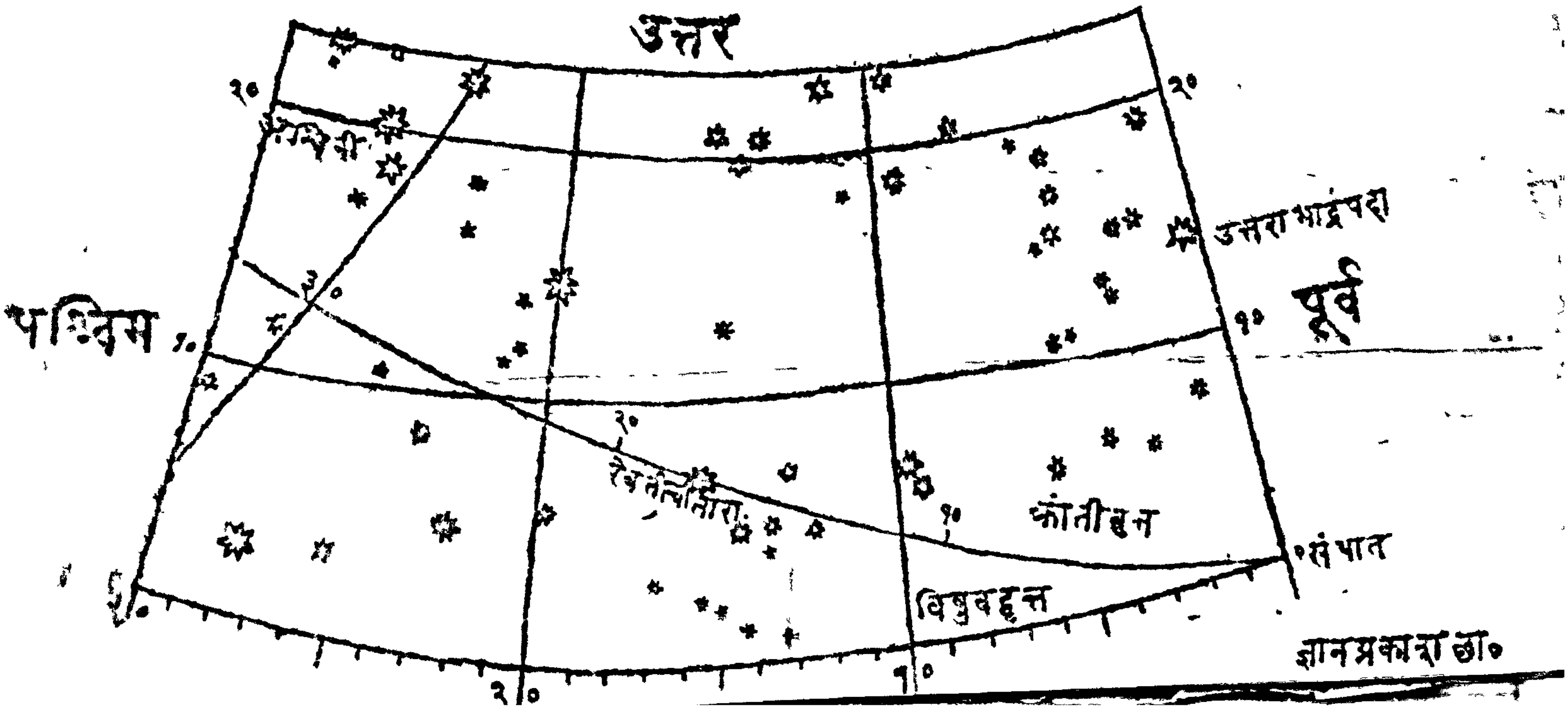

गेल्या गुरुवारापासून रा॰रा॰ विष्णुशामजी रानडे ऊर्फ बंडुनाना रानडे व रावजी शास्त्री दिवेकर या दोघांवर कोल्हापूरकर गणो दिवाणसाहेब यांच्या मोत्यांचा कापफई चोरी झालें त्या पैकीं यांणीं नाहींसा केला. या बद्दलचा फितुराचा चार्ज लावून पाठवावा; म्हणून एपील अदालतीचे सेशन जज्ज साहेबांनीं एपील डिपुटी माजिस्त्रेट हुजूर यांजकडे लिहून पाठविलें. सदरहू चार्ज लागू पडत नाहीं; म्हणून डिपुटी माजिस्त्रेट यमाजिस्त्रेट यांणीं सदरहू सेशनजज्जास लिहिलें; परंतु सेशनजज्जांनीं लिहिलेला चार्ज लावून खटला चालवून कमिट करणें माजिस्त्रेटाचें कामआहे. इनसाफाअंतीं सेशनजज्ज काय करणें तें करतील. त्यावरून माजिस्त्रेटांस सदरहू असामीस कैदी करून खटला त्यांजवर करणें भाग झालें. खटला सुरुवातीपासून फौजदाराकडून डिपुटी माजिस्त्रेटाकडे व तेथून सेशनांत असा पंचक्रोशी करीत गेला. त्या खटल्याचें हाशील आम्हीं आमचे २५ जुलईचे ज्ञानप्रकाशाचे पुरवणींत लिहिलें आहे यावरून परिणाम तेव्हांच आमचे वाचणारांस कळून यावयासारखा आहे.

या खटल्यांत कैदीवर चार्ज ठेविला त्याचा तपशील.—

कैदी, नंबर१— विष्णुशामजी ऊर्फ बंडुनाना रानडे.
—" नंबर२— कृष्णाजी ऊर्फ रावजी केशव दिवेकर.

तुम्हांवर चार्ज सन१८२७चा कायदा१७ कलम१ यावरून फितुराचा चार्ज घातलाआहे. त्याचा तपशील.

शके१७८०चे आषाढ महिन्यापासून तों शके १७८१चे चैत्र महिन्याचे दरम्यान तुम्हीं उभयतां कैदीनीं कोल्हापूरची राणी सईबाई अगर हरकोणीं गैरमाहिती माणूस यांचा नुकसान करण्याची तुम्हीं मसलत केलीत ती अशी कीं, सदरहू बंडुनाना यांणीं बाईचा एक कापजोड व एक कर्णफुलाचा फई याप्रमाणें चोरीचा माल घेतला असावा, उमोग शाक असून दिवेकर याजपासून गहाण ठेवून दिवेकरास परत दिला, असा बहाणा केला. दिवेकर यांणीं सदरहू डाग परत घेतल्या बद्दल खोटी पावती लिहून देऊन सदरहू डागिनें आपण परत घेतले नाहींत असें जाहीर केलें. याप्रमाणें उभयतांनीं अन्याय करून कायद्यास अटकाव करण्याची मसलत केली. याप्रमाणें कैदीवर चार्ज होता.

हा सेशनांत खटला गेल्या गुरुवारीं उभा राहणार ही खबर शहरांत कळतांच लोकांची गर्दी दहावर१० वाजल्यापासून तों कोर्टच्या इनसाफ प्रकरणीं जज्जाचे बोल ऐकें तों पावेतों लागलेली होती. कधीं कधीं बाहेरच लोकांस खटला महकूफ झाल्याची खबर ऐकून परत जात. गेल्या दोनतीन दिवसांत असिस्टंट जज्जाचे कोडताची लोकांस बसावयाकरितां नेमलेली जागा अशी गच्च भरून जात असे कीं, त्या दाटीच्या योगें त्या कोडताच्या दारांचीं व खिडक्यांचीं कांहीं तावदानें फुटून गेलीं. पूर्वीं कांहीं फुटून तेथें कागद व बिजारीचे कापडाचे तुकडे मारिलेले होतेच. असो अशी दाटी पाहून गेल्या सोमवारीं त्या मोकदम्याकरतां जज्जानें कोर्ट दिलें होतें. गेल्या सोमवारीं कोर्ट नित्याप्रमाणें बारा वाजल्यावर सुरू झालें, त्यावेळीं लोकांचा थवा जमला होता. हा मोकदमा पाहण्यास क्याप्टन बरलर व लेफ्टनेंट कीस वायस २रे पल्टणीचे असे आले होते. मि॰ बारटन बारिस्टर हाही आपला कैदी बंडुनाना यांच्या तर्फे सज्ज होऊन बसला होता. चौकशीस सुरुवात झाली तोंच फिर्यादी दिवाणसाहेब यांचे तर्फे वकील रा॰रा॰ विनायक गोविंद अभ्यंकर यांणीं बंडुनानाच्या तर्फे केलेल्या वकिलातील दोष काढिले ते दोष सदरहू मोकदम्यांतील, किंवा मोकदम्यास लागू नाहीं;

असें व बंडुनाना याजवर कोणतेही प्रकारें फितुराचा चार्ज लागू होत नाहीं. असा डिफेन्स थोडक्यांत बोलून दाखविल्यावर बंडुनाना व दिवेकर यांजवरील फितुराचा चार्ज रद्द आणि दिवेकर यांस सांगितलें की, तुजवर दुसऱ्याचे मालाचा अभिलाष केल्याचा चार्ज दुसरा आहे. असें सांगून कैदीस खुलें केलें. असो. या कामीं सरकार अमलदारांस व कैदीस व्यर्थ शीण झाला. आणि कोणत्या ही रीतीचा हेतु शेवटास गेला नाहीं. बंडुनाना याचें काय होतें हें पाहाण्याकरितां दोन प्रकारचे वेषानें तमासगीर जमले होते खरे परंतु त्याची या अपराधांतून मुक्तता झाली, त्याचा त्यांच्या दोस्तास व निरपेक्ष जे असतील त्यांस आनंद झालाच असेल. नंतर दुसरे दिवशीं कैदी रावजी शास्त्री दिवेकर यांची चौकशी सेशनांत होऊन त्यांजवर गुन्हा साबीत होऊन त्यास असिस्टंट साहेबांनीं १८ महिन्यांची सक्त मजूरीची शिक्षा दिली. ही शिक्षा दिल्यावर कैदी मजकूर याणें तकरार केली कीं, सरकारानें या कामांत विचार करावयाचा होता कीं, कैदी बाबुराव याणें मजपाशीं सदई काप फर्दगाहाण ठेविला तो डागिना सोडविण्याकरितां पैसा सव्याज त्याणें आणिला, केव्हां, आणि मीं त्यास दिला नाहीं केव्हां? त्याजवरून जडज्यानें मांगितलें कीं, जो पैसा त्या दागिन्याचा या कैदी बाबूराव याणें नेला तो सव्याज पैसा आह्मी देतों आणि दागिना आह्मांस परत दे. त्यावरून त्याणें असा जबाब दिला कीं, मी तुह्मापासून पैसा घेऊन डागिना परत देणार नांहीं. ज्याणें मजपाशीं आणून ठेविला त्याजकडूनच आला पाहिजे. व त्यासच देणें तर देईन. इतकें संभाषण झालें. पुढें कांहींच झालें नाहीं. असो या भाषणावरून असें एक अनुमान मजबूत होतें कीं, सदरहू फर्द अद्यापि कैदी दिवेकर यांजकडे अथवा त्याचे माहितींत असून विद्यमान आहे. त्याची अद्यापि तसनस झाली नाहीं. आतां तो दागिना शाबीद बाहेर कसा येतो हें पाहाणें आहे आणि या कामांत माजिस्त्रेट, जडज्, व इतर हुद्देदार अमलदार हा दागिना बाहेर काढण्याकरितां कसें काय कदयलद वस्तान हेंही पाहणें आहे.

आमच्या ऐकिण्यांत आलें आहे कीं, कोर्टकडे जिल्हा नगर येथील अक्टिंग मुनसफ रा. रा. विठोबा धामणसकर यांची परीक्षा मुनसीफीचे कामाची घेण्याकरितां सदर दिवाणी अदालतीचे कमीटी नेमिली आहे त्या कमेटींत राव बाहादुर वामनराव जगन्नाथ प्रिन्सीपाल सदर अमीन कोर्ट पुणें यांस नेमिलें आहे सदरहू कमीटी मुंबईस तारीख १३ माहे मजकुरीं बसण्याचा ठराव झाला आहे.

आह्मीं असें ऐकिलें आहे कीं, नामदार गवरनर इन्कौंसलच्या हुकुमावरून मेहरबान पुण्याचे एजंट साहेब याणीं असा एक हुकूम केला होता कीं ज्याकडे लोकांचे व जाहागीरदारांचे व संस्थानी लोकांचे वकील पुणें मुकामीं असतील त्याणीं मालकाचे नावानें सरकारास अर्ज करण्याची वहिवाट आहे, परंतु नामदार सरकारानें या विषयीं असा हुकूम फरमाविला होता कीं या पुढें वकील लोकांनीं यादी एजंटाकडेस अगर सरकारांत ज्या द्यावयाच्या त्या मालकांच्या सहीच्या असाव्या. यांत शिंदे अलीजाह बाहादूर आणि होळकर सरकार यांचे ही वकिलांस हा हुकूम लागू जाहला होता, परंतु रा. बापूसाहेब परांजपे यांणीं नामदार सरकारास या प्रकरणीं याद गुजराविल्यावरून सरकारचा हुकूम आला आहे कीं, सदरहू ठराव अलीजाह बाहादूर यांचे वकील आणि तसेच होळकर यांचे वकील यांस हा ठराव लागू नाहीं. हा उद्योग मालकाचे वजनदारी विशेष राहण्यासारिखा या शिंदे सरकाच्या वकिलांनीं केला ह्मणून हा हुकूम सरकारानें फिरविला शिंदे आणि होळकर हे सरकारचे दोस्त असोन हे लहानाम्यांतील संस्थानी आहेत, यांचे गांव मुंबई खालसांत आहेत तेव्हां त्या संबंधानें वकिलास कारणपरत्वें यादी वगैरे एजंट तसेच कलेकटराकडे द्याव्या लागतात सबब नवीन हुकुमानें अडचण आली होती ती दूर झाली या कामांत या वकिलांनीं उद्योग केला आणि सरकारानें मान्य केला हें ऐकून इतरांसही संतोष होईल.

तारिख २५ माहे गुदस्त गेली सकलनाना मल्लिका मा समार्ग विक्टोरिया यांचे नावानें म्युझियम (पदार्थसंमहालय) व त्याला लागू एक सुंदर बाग मुंबईस तयार करावा, याकरितां मुंबईस विचार होऊन तेथील लोकांनी टीप केली; त्याच कृत्याला एथील लोकांनी मदत करावी, त्या उद्देशानें सभा सायंकाळीं एथील श्री. रा. रा. दाजिसाहेब किबे यांच्या वाड्यांतील चौकांत भरली होती. या सभारंभास जे गृहस्थ आले होते त्यांची हजिरी खालीं लिहिलेले टिपेवरून लागेल. खेरीज गांवकरी लोक बरेच जमले होते. त्या कृत्यास आणखी एथील लोक हात लावतील अशी उमेद आहे.

या सभेंत सभासद नेमले ते येणे प्रमाणें—

१ पेस्तमजी सोराबजी शेट नामधारी अध्यक्ष....
१ श्रीमान् राजश्री रंगराव आपा पुरंदरे सभाध्यक्ष.
१ रावसाहेब. बापूसाहेब विंचूरकर सभाध्यक्ष..
१ रावसाहेब. नाना मोरोजी............
१ राव बहादूर. वामनराव जगन्नाथ........
१ रा. गोपाळराव हरी देशमुख.........
१ श्रीमान् रा. रा. दाजी साहेब नातू.......
१ श्री. रा. रावसाहेब नातू...........
१ श्री. रा. विनायक गंगाधर शास्त्री पटवर्धन.
१ श्री. रा. मोरो रघुनाथ दंमढेरे........
१ शेट. आरसर खरशेटजी..........
१ शे. दयाराम आत्माराम.........
१ शे. नयनसुक आनंदराम.........
१ शे. सखाराम मनसाराम.........
१ शे. पदमजी पेस्तमजी..........
१ शे. होरमसजी एदलजी.........
१ श्री. रा. आनंदराव पुना फोरी आप्पा.....
१ श्री. रा. बोवा भोलागीर मानगीर......
४ शेट. मुल्ला गुलाम अल्ली..........
१ रावसाहेब. महादेव गोविंद शास्त्री....
१ प्रोफेसर. कृष्ण शास्त्री चिपळोणकर....
१ प्रोफेसर. केरो लक्ष्मण छत्रे........
१ डाक्टर. बाळकृष्ण विंतोबा चिरणीस...

सभासदांनीं आंकडे स्वदस्तुर यादीवर त्या वेळेस भरले, व आजपावेतों झाले ते येणे प्रमाणें—

	नांवें.	[illegible]
१	कृष्णराव विठ्ठल विंचुरकर.	१००
१	विश्वासराव बल्लाळ नातू	२५
१	विनायक गंगाधर शास्त्री पटवर्धन	५०
१	रंगराव विनायक पुरंदरे.	२५
१	नाना मोरोजी.	५०
१	कृष्णराव बापूजी पारसनीस.	२०
१	बाळकृष्ण नारायण भोळकर.	२०
१	शंभुप्रसाद लक्ष्मीदास	२०
१	प्रभाकर जनार्दन सहस्रबुद्धे ऊर्फ सरंजामी	२
१	आनंदराव पुना फोरी.	२००
१	वामनराव जगन्नाथ.	५०
१	गणपत श्रीकृष्ण	५
१	कृष्णराव नृसिंह.	१५
१	गोपाळराव हरी देशमुख.	३०
१	नारायण शास्त्री पन्ने.	५
१	बापू सांगराम सांग.	
१	राधाबाई भ्रतार कृष्णराव देशपांडे सरकार	२५
	रजुन्नर दस्तुर केशव जगन्नाथ.	
१	परशराम भट घारपुरे.	२
१	महादेव गोविंद शास्त्री.	२५
१	मोरो रघुनाथ दंगडेरे.	२०
१	बाळकृष्ण विंतोबा.	१५

	नांवें	रु॰
१	सांगलीकर हिंदुनाटकार	१०
१	शेट पेस्तमजी सोराबजी पुणेवाले	३००
१	पदमजी पेस्तमजी शेट	१००
१	सोराबजी पदमजी शेट	५०
१	नवरोजी पदमजी शेट	५०
१	नसरवानजी चंदाभाई	२५
१	फ्रामजी नसरवानजी	२५
१	कावसजी फरदुमजी	२५
१	मंचरजी कावसजी	१०
१	दीनशा रतनजी	१०
१	मेरवानजी खरसेटजी	१०
१	नसरवानजी अशापनियारजी	१०
१	पीरोजशा पेस्तमजी	२५
१	लिमजी दिनशा	२५
१	दादाभाई कावसजी	५०
१	सोराबजी कावसजी कपतान	२५
१	होर्मसजी पेस्तमजी	५०
१	सोराबजी पीरोजशा	१०
१	बमनजी पीरोजशा	१०
१	दोराबजी पेस्तमजी पटेल	२००
१	आरदेसर खरसेटजी मुनसफ	२५
१	जाहांगीरजी माणीकजी	१०
१	दादाभाई रुस्तमजी	१०
१	रुस्तमजी दादाभाई	१५
१	मोतीभाई होर्मसजी	१००
१	धनजी शाजमसेटजी	१००
१	रवेमजी नवरोजी	५
१	आत्माराम बापसाजी	१०
१	भिकाजी रामचंद्र निसबत चंद्रचूड	५
१	राघोबा पांडुरंग	५
१	नाना शास्त्री आपटे	३

	नांवें	रु॰
१	मोरोबाबा पंगणकर	५
१	निळकंठ माधवराव	५
१	कृष्ण शास्त्री चिपळोणकर	२
१	केशव शिवराम भोंवळकर	२
१	केरो लक्ष्मण छत्रे	५
१	परशराम बल्लाळ गोडबोले	२
१	पांडुरंग बाळकृष्ण	२
१	विनायक विठ्ठल माहाडकर	२
१	रावजी सदाशीव लेले	१
१	गोपीनाथ वामनराव	२
१	आत्माराम महादेव पुरंदरे	२
१	लक्ष्मण नृसिंह जोशी	॥॰
१	विठ्ठल बाळकृष्ण जोशी	२
१	रतनजी दीनशा	२॥
१	आरदेसरजी दीनशा	२॥
१	फ्रामजी दीनशा	२॥॰
१	शाहापूरजी जाहांगीरजी	२
६९		१९७२

बंडाच्या सैन्यांत रामबक्ष तालुकदार हा असिसपणानें आहे, त्याची बायको तीनलक्ष रुपयांचे जवाहीर घेऊन कानपुरास जात होती त्याज बद्दल कमीशनरास कांहीं शक आल्या वरून तीस धरून राजकीय कैदेंत ठेविली आहे, आणि ही बातमी ज्या मर्दानें दिली त्यास हजार रुपये बक्षीस दिले असे दिल्ली ग्याजिट वरून समजते.

एथें चार दिवसा पासून बारीक पाऊस प

त्यामुळे हवा थंड झाली आहे.

हे पत्र पुणें ज्ञानप्र॰ छा॰ कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता॰ १५ सपटंबर सन् १८५१ ई॰

जाहिरात.

नारोजनार्दन पाळन करणार विठ्ठल नीळकंठ याज कडून बळवंत नीळकंठ पेठ बुधवार यांस आमचे पेठ बुधवार एथील घरांतून तुम्हीं निघोन जावें हे घर आमचे असून आज्ञानाचे कारणानें तुमचे आर्जावरून नाझर याणीं आमचे ताब्यांत दिले आहे, व आमची दसरे सररहू घरांत आहे ती आमची आम्हांस घावी या बद्दल ही नोटीसही दिली आहे तर पांचवें तारखे पासून आठ दिवसांत करावें न केल्यास फिर्यादीचा खर्च तुम्हांस घावा लागेल.

तारीख १५ सपटंबर सन् १८५१ इसवी.

(सही) नारोजनार्दन पाळनकरणार नीळ॰ दस्तूर खुद.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—कलेकटरी कडील राव बाहादूर राघोगोविंद दसरदार यांस शेवटीं सरकारानें असा हुकूम केला आहे कीं, त्यांस दसरदारीच्या जाग्यावरून कमी करून तुमचे पेनसिनीस पुरीं वर्षें झालीं नसल्यास तुम्हांस मेहेरबान दक्षिण भागचे रेविन्यु कमिशनर हे एखादे दुसरी जागा देतील याच हुकुमांत नामदार सरकारानें असा ठराव केला आहे कीं, ही तुम्हांवर रहीम नजर केली आहे, कारण तुम्हीं नेटिवांतील मोठ्या हुद्यावें आणि बहुत दिवस नवकरी करीत आहा या सबब रहम नजर न ठेवितां हा हुकूम फरमाविला आहे, असे आमचे समजण्यांत आले आहे, सविस्तर अजून लिहीत नाहीं.

पुण्यांतील नंबर ५ वें कोडतांतील नाझर याणें सरकारचा पैसा खापला म्हणून मेहेरबान अज्य साहेबा कडेस एक अर्ज झाला आहे, त्याची चौकशी लवकरच होईल.

एथील नणा मारवाडी याचा खटला मेहेरबान दिपुटी माजिस्त्रेटा कडेस चालला होता त्यांत रास्ते आणि खासगीवाले असे उभयतां कैदी आहेत. तो मोकद्दमा कालरोजी दिपुटी साहेब याणीं पक्की परिक्षे करितां सेशनांत कमीट करून रवाना केला असें ऐकतो हा ही मोकद्दमा पाहण्या सारिखा आहे.

सिंदचे कमिशनर सर हेनरी क्रेयर साहेब याच्या जाग्यावर मेहेरबान हेनरी आंडरसन् राज्यकीय खात्याचे सक्रेटर यांची नेमणूक होणार आहे, सर हेनरी आंडरसन् यांचे वडील चिरंजीव आहेत हे हिंदुस्थानांत स॰ १८४० सांत आले.

कोकणी भामणीने एकदां पेच घातला म्हणजे तोड लगवला जात नाहीं. व तेणें करून मोठा नाश होतो तेव्हां कोकणी भामणीस घट्ट पकडण्या करितां एक चमत्कारिक जाळे तयार करून अमुक मुहूर्तावर लावावे म्हणून जोशाने हातखंडा मूहूर्त दिला आहे.

आग्रा एथील मुसलमान लोकांहीं नानासाहेब पेशवे याजला पाठविलेलीं कांहीं पत्रें इंग्रेजांच्या हातीं लागली आहेत, त्या पत्रां मध्यें पत्र पाठविणारांहीं नानासाहेब यांजला अग्र्याचा किल्ला आपला हस्तगत करून घेण्या करितां आग्र्यास येण्या विषयीं बोलावणें पाठविलें आहे, अशी एक बाजार गप्प मुफसिलैट पत्रांत लिहिली आहे, हीं पत्रें लिहिणाऱ्या असामींचा ही इंग्रेजास शोध लागला आहे, असें याच पत्रांत लिहिलें आहे.

हिंदुस्तानचा कम्यांडर इन्चीफ लार्ड क्लैड हा या महिन्याच्या अखेरीस सिमला एथून निघून पंजाब मध्यें जावयाचा आहे, पेशावार पर्यंत त्या मुलखांत फेरी करून मग तो मुंबईस येऊन एथून नंतर इंग्लंडास जाणार अशी आतां पुनः एक बातमी उडली आहे.

इटावा एथील मयत राजा फत्तेसिंग हा मरण पावल्या नंतर पाठीमागून त्याच्या कांहीं शत्रूंहीं हिंदुस्थानांतील बंडाच्या समयीं इंग्रेजांस प्रतिकूळ होता असें कळविल्या वरून हिंदुस्तान सरकारानें त्या राजाची जाहागीर जप्त केल्या मुळें, त्या मयत राजाची विधवा स्त्री राणी चवाण इणें आपला नवरा जिवंत त्याणें इंग्रेजां विषयीं पुष्कळ इमानी पणा व अनुकूलता ही राखविली याजकरितां आपल्या मोकदम्याचा पुनः पहिल्या पासून तपास करण्या विषयीं आग्र्याचा कमिशनरला हुकूम पाठवावा असा इंग्रेज सरकारास आपल्या व आपल्या मुलाच्या तर्फेनें आतां अर्ज केला आहे असें बंगाल हरकारू पत्रावरून समजण्यांत येत आहे.

धू.

न्यु. टैम्स. नामें पत्र कर्त्याचा समजण्यांत असें आले आहे कीं, इसंगाबाद एथील डिपुटी कमिशनर मेस्तर वुड याची आणि बंडवाल्यांची एक चरीच मोठी लढाई झाली आहे, या लढाई मध्यें मेस्तर वुड याचे लोकां पैकीं, एक शिपाई ठार मेला व दुसरे जखमी झाले. बंडवाल्यास स्थानभ्रष्ट करून "शाईखेरी" नामें ठिकाण जेथें बंडवाल्यांची छावणी होती ती नाहिशी केली. बंडवाले, हिराकोट किल्ल्या कडेस पळाले आहेत.

दक्षिण अमेरिके मध्यें जाऊन तेथील सर्व वनस्पतीचीं बीजें आणि वनस्पति जमऊन आणून त्याची लागवड हिंदुस्थानामध्यें करण्या करितां एक विश्वासू वहुशार सरदार नेमण्याचा निश्चय राणी सरकारानें केला असें गेल्या सोमवारच्या टेलिग्राफ पत्रांत लिहिलें आहे.

वर्तमानदी.

रत्नागिरी— एथील जगन्मित्र पत्रावरून कळतें कीं, तेथें एक व्यभिचाऱ्या जोडप्यानें आपली मुलगी एका कसबिणीस देऊन त्या बद्दल पोटगी घेऊन पावती हिनीस लिहून दिल्ही होती, असें खटल्यांत शाबीद झाले. तेथील असिस्टण सेशन जडज्यानीं घेणारास व देणारास तीन वर्षांची शिक्षा दिली. नंतर अपील झाल्या वरून गव्याचे सेशन जडज्यानीं सर्व शिक्षा रद्द केली आणि त्यांत ठराव केला तो आम्ही पुण्यातील व बाहेर गांवचे लोकांस प्रसिद्ध करण्या करितां एथें उतरून घेतो.

" कसबिणीस पोर विकलें..............

" नरतें बटकीच्या कामास विकलें..........

" असें होतनाहीं व तिला बटकी पणात राहवेला

"गते असें नाहीं. व्यभिचार कर्मासाठीं ही पोरी, विकून

ये अशा बाबदींत सरकारचे ठराव आहेत परंतु "ते कायदे समजावयाचे नव्हेत सबब ते "न्याय कोर्टात मानण्याची जरुरी नाहीं.

प्रमाणें मजकूर आम्हांस आतांच समजला आहे आम्हांस गणेकर मित्रजर या प्रकर्णी सेशान जज्जाचे प्रोसिडिंगाची प्रत सांयंत लिहून पाठवील तर उपकारी होऊं.

मलवण ता० ८ सपटंबर— एथें ऊष्ण काळांत पाण्याची फार कमताई असते म्हणून एथील कारभारी रा०रा० सावळे रामसाडे ऊर्फ अण्णा यांणीं कांहीं तजविजी करण्याचे मनांत आणिली आहे, हे ऐकून मनसंतोष झाला.आहे. एथें श्रावण मासांत ब्राम्हणास धर्मादाव ही बराच झाला गरीब लोक परगांवाहून लांब लांबचे आले होते खर्च काय झाला असेल ते समजले नाहीं. कैलास वाशी श्री० भाऊसाहेब मलवणकर यांचे कुटुंबही भाऊसाहेबा प्रमाणेंच लवकीक संपादन करण्या कडेस चित्त विशेष लावितात. हल्ली एथें कांहीं कामगारास घरें बांधूनही देण्याचा बाई साहेबांचा विचार आहे, कैलासवाशी भाऊ साहेब यांस चिरंजीव सुमारें तीन वर्षांचा आहे. परंतु त्याचे पदरी साडे कारभारी यांणीं कामाची व्यवस्था बाई साहेबाचे हुकमाने ठेऊन लोकांस संतोषी ठेविले आहे एथें एक वेदमुहूर्ति बाळशास्त्री भट्ट म्हणून मलवण कराचेच पदरी आहेत त्यांणीं हुकताच एथें पटकी बाईची फेरी झाली तेव्हां गांवांतील सुमारें ५० लोक या बाईच्या झपाट्यांत सापडून एकीकडेस बाई आणि दुसरी कडेस वेदमुहूर्त बाळशास्त्री बाबाच्या गोळ्या अशी झोंबाझोंबी होऊन त्यांत ४जण मात्र बाईने चितकेले परंतु बाकीचे सर्व या शास्त्री बाबाच्या गोळीने त्याचा बजाव होऊन हल्ली ते सर्व बाबांस आपणास जीवदान दिले म्हणून उपकार मानीत आहेत. हे औषध मोठ्या शहरांतील नव्हे परंतु मलवणास तयार केले असून त्याचे गूण बहुतास आले सबब लोकांनीं या औषधाचा संग्रह करावा औषधा बद्दल शास्त्री बाबा पैसा घेत नाहींत परोपकारार्थ देतात या प्रमाणेच एक गुळीचे ही औषध या रोगावर आहे. कारण याजरी मरीच्या वाख्यांत दोन प्रकार आहेत. त्याचे लक्षण व त्याने उपयोग हे परोपकारी गृहस्थ करितात हे पाहून ज्ञान प्रकाश कर्ते मला परमानंद झाला बाकी आपणास कळविला आहे, धार संस्थानावर सरकारानें आपला हात ठेविला आहे तो केव्हां काढणार हे तुम्हीं जाणत असाल तर कळव विश्वास मीच काय पण इकडील सर्व लोक आपले उपकारी होतील आपण कांहीं महिन्या मागे धार संस्थाना विषयीं बिलायतेची खबर लिहून कळविली त्या पासून आम्ह्या पत्रां कडेस अहेर निशी लक्ष लाऊन बसलों आहों. असो धारच्या राजाच्या पुण्याईने ज्याचे राज्य तोच मालक पूर्णपणे झाला. म्हणजे गरीब गुरिबाचा परामर्ष राजे साहेब घेऊन लोक खुषी होतील व या मलवण संस्थानांस ही कांहीं धारेहून नेमणूक होती ती पुन्हः चालून कैलास वाशी भाऊ साहेबाचे इछेनरूप देवस्थान धर्मादाव वगैरेची कामे नीटपणे चालतील. आतां एथें माघ मासांत श्री गणपतीचा उत्साह होत असतो तो झाल्यावर त्या विषयींही मजकूर कळवीन.

बंगाल खात्यांतील वायव्य प्रांतातील रावल पिंडी कडील वरील शाळा खात्याची चौकशी

करण्या करितां मिस्तर ग्रीन साहेब म्हणून ए-क इन्सपेक्टर होतात्याणे आपले कामांतच पैशाची घालमेल करून पैशाचा अभिलाष केला या प्रकरणीं चौकशी होऊन त्या इन्सपेक्टर साहेबास कामावरून बडतर्फ केला. असें हिंदु रंजी या पत्रावरून कळतें.

पोंच- आम्हांस एथील रास्त्यांचे पेठेंतल्या लहान मुलींच्या शाळेच्या वार्षिक रपोर्टाची प्रत पाठविली या बद्दल आम्ही शाळे वरील कमीटीचे फार अभारी आहों.

सदरहु रिपोर्ट १८५७।५८ नोवेंबर अखेर पर्यंतच्या हकिकतीचा आहे या रिपोर्टा वरून पा हतां त्या शाळेंत एकंदर ५१ मुलें आहेत. व त्यांजवर दोन शिक्षक आहेत त्या शाळेचीही इ-तर शाळांची एक सदा ओरड आहे कीं, मुलें नित्य शाळेंत टिकत नाहींत. त्याच प्रमाणें ओरड आहे. आणि या शाळेला उत्पन्न कमी या का रणानें शिक्षक चांगले मिळण्याची अडचण आ हे ती खरी आहे. लहान मुलांस शिकविण्या लायक शिक्षक मिळणें हें फार अवघड आहे, आणि तो पैदा करण्यास गेलें असतां अल्प द्रव्यां त लाभणे हें मोठें नशिबच समजले पाहिजे. अस्तु या कमिटीचा जमा खर्च पाहतां किरकोळ खर्च शिक्षक वगैरे यांचे खर्चाकडे पाहातां जास्त दिसण्यांत येतो. परंतु त्या रिपोर्टांत सदरहु ख र्चा बद्दल उघड रीतीनें कमिटीनें या रिपोर्टांत लिहिलें नाहीं या मुळें हा संशय येण्यास आधा र राहतो. परंतु कमिटी फार संभावित आहे, तेव्हां हा अंदेशा बिलकूल आणण्याचें कारण नाहीं. या कमिटीनें आपल्या देशांतील मुलांस स्वतंत्रपणें शिक्षण प्रकार चालविण्याचा यत्न केला आहे तेव्हां तिचे आभार देणें रास्त आहे व तिच्या या उद्योगास उत्तरोत्तर अधिक यश यावें अशी आमची इच्छा आहे.

कलकत्यांतील कितीएक व्यापारी मंडळीनें का यदे करणारे मंडळीस दस्तुरी बद्दलचा अर्ज कर ण्याचा विचार केला आहे.

अम्हीं मागील दोन आठवड्यामागे काश्मीरच्या माहाराजास सरकारानें मेहेरबानी होऊन कांहीं घोडे व शालजोड्या व जवाहीर असा नजराणा त्याणीं सरकारास फौज देऊन बंडाचा पराभव करण्यां करितां मदत दिली म्हणून सरकारानें हा नजराणा मोठ्या मरातबानें दिला हल्लीं माहा राजानें या देणगीचा स्विकार करून प्रत्योप का र करण्या करितां एक शालीचा तंबु आणि कांच नाचा सुंदर पलंग असे सामान तयार करविलें आहे हे सामान काश्मीरचे महाराज अमच्या रा- णी सरकारास नजर करणार आहेत याचा खर्च सुमारें पंधरा लक्ष रुपयाचा होईल असा अदमास आहे, अम्हीं या बद्दल थोडेंसें लिहितों जसे काश्मी रच्या माहाराजास जवाहीर प्रिय असेल तसे मलि का माजमा राणी साहेबांस कांचनाची वाग्या आणि शालजोडीचे डेरे प्रिय नाहींत राणीही उघडे जाग्या त फिरते आणि आगबोटीतून वगैरे ठिकाणीं आ- पले प्रांतात संचार करितेत, अशा राणीस एखा दी तसबीर अगर जनावर तिकडे जे मिळत नाहीं अ- सा नजराणा केल्यास विशेष खुषी होईल असें आम्हांस वाटते.

लखनोंचा पदच्युत नबाबानें भरद्वानचे नदा बार ५०००० हजार रुपये आपल्यास कांहीं जमीन खरेदी करून वाडा बांधण्या करितां दिले आहेत असें म्हणते.

ज्ञानप्रकाश

वर्ष ११ | शहर पुणें

पुणें—सोमवार ता. १९ सपटं. सन १८५९ ई.

पत्राची किंमत.

आगाऊ दिल्यास. ९॥ | १० दरसाल रुपये.

ज्ञानप्रकाश.

आम्हांस आतांच समजले आहे कीं, एथील दप्तरदारीची जागा खाली झाली आहे, त्या जाग्यावर कराची एथील राव बाहदूर सखाराम गणेश दातार याची नेमणूक होणार आहे, परंतु रत्नागिरीचे राव बाहदूर गुरुराव कृष्ण दप्तरदार यांचे प्रकृतीस तिकडेस मानत नाहीं. सबब त्याणीं रेविन्यु कमिशनराकडेस अर्ज केला आहे, असे ऐकतो.

आतां या पुण्याचे दप्तरदारीवर कोणाची नेमणूक होईल ती होवो.

पुणें दिवाणी— गेल्या सोमवारीं एथील राव बाहदूर वामनराव जगन्नाथ प्रिंसिपाल सदर अमीन यांची स्वारी मुंबईस गेली त्यांच रात्रौ एथील अदालतीचे अगटिंग शिरस्तेदार नारायण जगन्नाथ भिडे ह्यांची स्वारीही गेली. गेल्या गुरुवारीं पुनरपि शिरस्तेदार आपले कामावर हजर झाले. दोन प्रहरी प्रिन्सिपाल सदर अमीन यांचे कोर्टांत अदालतीचे नाझरानीं येऊन त्या कोर्टांतील बारनिशी बुक किरकोळ बारनिशी व दप्तर बूक ही बुकें व २२ सप्तंबरच्या जबान्याही नेलीं. व कोर्ट मजकूरचे शिरस्तेदार गणेशपंत आपटे व विनायकपंत कारकून यांस अदालतीत नेलें. तेथे त्यांच्या जबान्या घेतल्या. या सर्व खटपटींत पाहातां हाशिल कांहीं दिसत नाहीं परंतु काय कारणानें इनकी करडेपणा प्रिंसिपालचे कोर्टावर झाला याचे खुलासेवार अद्यापि कळले नाहीं तथापि लोकवार्तेवरून असें समजतें कीं, प्रिंसिपालाचे कोर्टांतील शिरस्तेदारह्याणीं कांहीं महिन्यानी रजा घेतली होती त्या रजेच्या आतच नोकरीवर दाखल झाला. ती ता. २री सप्तेंबर पुढें प्रिंसिपाल अमिन यांणीं ८वे तारखेस कामावर शिरस्तेदार हजूर झाल्याचा रिपोर्ट जडज्या कडेस केला. दरम्यान जडज साहेबानीं बगी बग्यी त्या जागा सुध्दा करून टाकिल्या होत्या. पुढें अडचण दिसली यामुळें प्रिंसिपालचे कोर्टात त्या तारखेस नों शिरस्तेदार हजर झाला किंवा कसे हा खरेपणा पाहण्या करितां भगिरथ प्रेल झाला. अगो. राव बाहदूर कोर्ट मजकुरी त्यांच्या पश्चात त्यास कसोटीस लाऊन पाहिले त्यांत ते निरदोषी ठरले हे एक चांगले झालें. गेल्या शुकुरवारीं खडकी एथील एका पारशाचे कागदपत्र जप्त करून जडजानें आणवून बारिक रीतीनें चौकशी चालली आहे, दुसरे दिवशीं ही चौकशी आंतल्या आंत चालविली होती असें म्हणतात. या बारिक चौकशीं विषयीं आम्हीं बारिक रीत्या कांहीं तरी लिहून कळविणें अवश्य आहे, सदरील प्रकार दोन दिवसांत झाले त्यावरून व कांहीं लोकांच्या जबान्या लिहिल्या गेल्या यांत लाच प्रकरणी मोकद्दम्याची टेहेकनीं चालली आहे, आतां या मोकद्दम्यास याच प्रमाणें रुरवात होईल तेव्हां हा एक शतदंडीस आरंभ झाल्या प्रमाणें आह्मी समजूं परंतु दुसरे असे नवल वाटते की, यांतील मुख्य आचार्याची सुपारी कोणी कोणास दिली हे अद्यापी आम्हांस समजणें आहे.

चीन—एथील अंक आली. तींत मोठेंसें हांशीलाचें वर्तमान आलेलें नाहीं. शांघाई मुक्कामीं मात्र कांहीं चिनी लोकांनीं दंगा करून कित्येक परदेशीय लोक ठार मारिले, व जखमी केले. मारलेल्यांत मि. ले साहेब दुभाषाही आहे. त्या चिनी लोकांनीं दंगा करण्याचें कारण कीं, फराशिसांचे जहाजांवर चिनी खलाशी होते, त्यांची व त्या फराशीस तांडेलांची कटकट झाली. आणि त्या चिनी लोकांत अशी बातमी पसरली होती कीं, हे फराशिस लोक चिनी लोकांस व त्यांच्या मुलांस दगाबाजीनें हरण करून खलाशी बनवण्यास नेतात. याबद्दल त्या लोकांस पराकाष्ठेचा त्वेष येऊन, त्याणीं या परकीय पांथस्थांची पेपाहुण्यासारख्या कत्तल उडवण्याची सुरवात केली. कोणीही कोणा मनुष्याच्या इच्छेविरुद्ध कशीही भुलथाप देऊन भलत्या अगर उपयोगाच्या धंद्यास लावायाचा इलाज करणें हें या लोकीं सुज्ञ लोकांच्या मतें फार गैर आहे. आणि जे आपण सुधारलेलों या दुनियेंत सर्वांपेक्षां सर्वांशीं अगर कित्येकांशीं श्रेष्ठ आहों, असा नक्षा मिरवणारे जे फराशीस व इंग्रज, त्यांणींच जर हा हलकट व अप्रयोजक धंदा आपल्या बळानें व गर्वानें चालविला, तर त्यास धिःकारणें सर्वांनीं करावें, हेंच योग्य आहे. जर कोणत्याही इतर देशाचे लोकांनीं त्याच्याच प्रमाणें त्यांच्या देशांत जाऊन त्यांचीं लहान लहान व गुलगुलीत बालकें किंवा त्या देशाचे लोक यांस भुलथापा देऊन अगर हरएक तऱ्हेनें हरण करून त्यांणीं आपल्या देशास नेऊन वेठबिगारीस अगर हलक्या धंद्यास लाविलें, तर ते फराशीस अगर इंग्रज यांपैकीं एक तरी या गोष्टीस चांगलें म्हणेल आणि चूप केल्यावांचून राहील काय? कधीं चांगलें म्हणणार नाहीं, व स्वस्थ बसणार नाहीं. अशीच गोष्ट सर्व लोकांत आहे, असें समजलें पाहिजे. तेव्हां त्या चिनी लोकांस त्वेष करतां येणार नाहीं? ही जर सदरील गोष्ट खरी असेल, तर चिनी लोकांनीं कत्तल उडविल्याचा खेदही करणें नको. असो या बाबतींत चौकशी त्या शांघाई मुक्कामीं चालली आहे. शांघाई एथून कित्येक अडाणी चिनी लोकांचा मेळा जमून निघाल्यावर त्यांणीं एका चिनी सेनापतीस सांगितलें कीं, समुद्रांत कांहीं लांकडें व लोखंडाचे गज वगैरे टाकून प्रतिबंध करावा, म्हणून त्यांणीं त्वरा केली; परंतु त्या सेनापतीनें न ऐकतां अधीरपणें किल्ल्यावरच मारा चालविला, त्यांत ५०० चिनी लोक ठार झाले. त्यांच्या गलबताची दाणादाण झाली. चैनाफ्रेंड नामें पत्रांत लिहिलें आहे कीं, पीहेओ ठिकाणीं इंग्रजांबराबर चिनी लोकांनीं लढाई केली. त्या लढाईस रशियांतून तोफांची व दारूसामानाची मदत खास झाली आहे.

नारो बाळाजी मालवणकर या नांवाचे मनुष्यानें एथील जज्ज्यास अर्ज केला कीं, एथील प्रिंसिपाल सदर अमीन यांचे कोर्टांत दिवाणी कामांत जुलूम झाल्या बद्दलचें एक बूक छापिलें आहे, तर त्या कामांत खरेंपणा वगैरे कसा काय आहे तो सर्वांस कळावया करितां मला पाहावयाचें आहे, यास्तव मला त्या खटल्याच्या सर्व नकला घ्याव्या. त्या अर्जावर मेहेरबान जज्ज साहेब यांणीं कांहीं कारणें सांगून नकला देण्याचें नाकबूल केलें. त्यावरून अर्जदार याणें बंबेग्याझीट पत्रांत लिहविलें आहे. हल्लीं या एथील दुशार सरकारचा जुना चाकर बिच्यारा प्रिंसिपाल सदर अमीन यांचें कांहीं तरी नुकसान करावें या विशीं कित्येकांनीं कंबरा बांधिल्या आहेत. असें एक धोरण यांत दिसून येतें.

करवीर— रा०रा० बाळासाहेब वाटारकर याजवर बंड प्रकर्णी कांहीं वहीम असल्यामुळें सुमारें ९ महिने प्रतिबंधात ठेविले होते त्याची मुक्तता झाली.

पेठजुदरगडचे मामलेदार रा०रा० गोविंद अमृत अजारी असल्यामुळें त्याजाग्यावर एथील नायबदसरदार भिकाजीपंत यांचीदुर्त नेमणूक झाली आहे.

एथील छावणीत नाटकगृह होऊन खेळ होत असतात. हल्ली एथें घोड्याच्या शर्यती करण्याचा विचार होऊन कमिटी नेमली गेली आहे. व०सं०

नेमणुका.

दक्षण भागचे रेविन्यु कमिशनर याणीं सोलापूर जिल्ह्यांतील अजम गणेश भास्कर ३ र्‍या प्रतीचे यांस त्याच जिल्ह्यांतील मुद्दे बिहाल एथें मामलेदार नेमीले आहेत—

सदर दिवाणी अदालतीच्या जज्जाहीं अमदाबाद जिल्ह्यांतील अजम नौनी शाई-गनुबख्याराम मुनसफ यांस सुरत जिल्ह्यांत मुनसफ नेमिलें.

मि० गीबसन् हैदराबादचे दिपुटी कलेकटर यांस एक महिन्याची रजा मिळाली आहे.—

खानदेश जिल्ह्यांतील सब असिस्टण रेविन्यु सरवे मि० रावेल यांस १ महिन्याची रजा मिळाली आहे.—

मि० रोज सातारचे कलेकटर व माजिस्ट्रेट यांस आपले प्रांतात पुढील महिन्याचे १ तारखे पासून जाण्याची परमानगी झाली आहे.

लोकोपयोगी खात्यात या नेमणुकांची बदली झाली ती येणें प्रमाणें.

क्यापटण उलकीन्स. सेकंड क्लास इंजनीयर यांस फस्ट क्लास इंजनीयर क्यापटण स्टार्र त्याजाग्यावर नेमिले.—

मेझर केडाल एकझीक्युटीव इंजनीयर तिसर्‍या प्रतीतील यांस पहिल्या प्रतीचे एकझीक्युटीव इंजनीयर कर्नल ग्राहाम यांच्या जाग्यावर नेमिले —

लेफ्टनंट पीमर एकझीक्युटीव इंजनीयर ४ थ्या प्रतीचे यांस ३ र्‍या प्रतीतील मेझर केडाल यांचे जाग्यावर नेमिले आहे.

बडोदे— एथें सालाबाद प्रमाणें श्रावण मासाची दक्षणा झाली. तिचा तपशील.

गुजराथी ब्राम्हण व बायकास चारआणे— दक्षणी ब्राम्हण आणि बायकास एक रुपया व मुलास आठआणे.

साल मजकुरी गुजराथी ब्राम्हण कमी आले होते तरी त्यांची संख्या १८००० अठरा हजाराची झाली— दक्षणी ब्राम्हण १००० शिवाय नावनिशीचे ब्राम्हण पावपासून शंभर रुपया पर्यंत होते या सर्वांची संख्या १००० राची होती

खानदेश— या जिल्ह्यांत मोनीराम राधाकिसन या नावाचे जळगांवकर सावकार हे आज पर्यंत मोठे धार्मिक हिंमतदार व द्रव्यवान अशी यांची कीर्ति होती म्हणून या जिल्ह्यांतील तालुक्यानीं हायचा पैसा हुजूर खजिन्यांत आणण्यास भाडे खर्च लागतसे तो न लागावा या करितां आठ तालुक्यांचे मामलेदारानीं सदरील सावकाराकडे ऐवज देत जाऊन त्यानें महिन्याचे अखेरीस हुजूर खजिन्यात भरणा करीत जावा. या प्रमाणें बहुत दिवसापासून कलेकटर साहेबांनीं बहिवाट ठेविली होती. परंतु या सावकारास ५ लक्षांहून अधिक देणें झाल्यामुळें त्याणें दि-

वाळे काढिले व सदरील झालेले वहिवाटी वरून सरकारचे त्यांकडे १०,००० रुपये येणें निघाले आहे व त्याचे वसूला बाबद कोर्टीत त्या सावकारावर फिर्याद होऊन त्याचा माल वगैरे जप्त करण्याची तजवीज चालू आहे आपले सरकार खरे रीतीचें व न्यायी असल्या मुळें ईश्वर सरकारास तोटा बहुधा येणार नाहीं. असे लोक बोलतात. ज०

अव्वल विठोबा धामणसकर नगर जिल्ह्यांतील कर्डे कोर्टाचे आकटिंग मुनसफ यांची परिक्षा स्पेशियल कमिटी पुढें मुंबईस झाली ती पसंत झाल्याचें ऐकतों आतां याजवरून त्यांच्या एथील शिरस्तेदारी वरचा हक्क उडवावा असें सहज होईल. हें झालें असतां हल्लीचे आकटिंग शिरस्तेदार नारो जगन्नाथ भिडे हे मुकरर होतील. यालट पटीत शिरस्तेदाराचा मुनसफ एक कायम झाला. व एक मुनसफाचा शिरस्तेदार कायम झाला असे झालें एकास ग्रामांतर बहुत आलें. एकास ग्राम ग्रह प्राप्त झालें. असो यांत नफा नुकसान कोणाचें नाहीं. ज्यास ग्रामांतर व देशांतर झालें. त्यास पदवी व प्राप्तीजास्त झाली एकास ग्रामग्रह लाभ होऊन जबाबदारी कमी झाली. असो कोणी कुरकुर किंवा फुरफुर यांत करायांस नको. पण आम्हास सदर अदालतीच्या या कामांत आश्चर्य वाटतें. एकदां सदरेने ठराव केला कीं, विठोबा धामणसकर यांची परीक्षा येत्या एप्रील महिन्यांत होईल. आणि तो हुकूम सरकारच्या वट हुकुमास अनुसरून होता. आणि तोच हुकूम या विठोबाच्ये कामांत मात्र फिरवला. तेव्हां त्याणि आपल्याच हुकुमास फिरवायास कोणती बिनतोड युक्ती काढली असेल ती न कळे.

आम्ही असें ऐकतों कीं, एथील राव बाहदूर राघो गोविंद दप्तरदार यांस सरकारचा हुकूम दक्षिण भागचे रेविन्यु कमिशनरास आल्या वरून त्याचें हुकुमानें हल्ली त्यांस या कामातून कमी केलें आहे, या विषयीं सरकाराचें मेहेरबानी कोरून यांत दप्तरदार याची कसीर कोणती या बाबद राव बाहदूर हे सरकारास अपील अर्ज करणार आहेत.

गेल्या सोमवारीं डाकतर भाऊदाजी व राव साहेब विश्वनाथ नारायण मंडलिक डिपोटिप रःयांच्या स्वाऱ्या एथें येऊन गेल्या सोमवारी पुनर फिरून मुंबईस गेल्या. अव्वल विठोबा धामणसकर मुनसफ हे गेल्या रविवारीं कडयाहून एथें येऊन सोमवारीं परीक्षे करितां मुंबईस गेले.

श्रीमंत राजमान्य राजेश्री जगन्नाथ शंकरसेट यांची स्वारी गेल्या मंगळवारीं एथील पुणें विद्यालय पाहण्या करितां गेली होती. ह्या शेट साहेबांस जाफती होताहेत. व एथील पुष्कळ वडे व संभावित लोक त्यांचा सौजन्या वरून व ऐश्वर्या वरून व विद्यामित्र या कारणाने भेटीस नित्य जातात.

सातारा— एथें पावसाची केव्हां केव्हां बुरबुर लागत असतें तणें करून शेतें अद्यापि बरी आहेत, परंतु मोठा पाऊस पडल्या खेरीज पाण्याची सुबत्ता होणार नाही.

कोरेगाव तालुक्यांतील एका नऊ वर्षाचे मुलीवर एकानें जुलूम करून बदकर्म केलें त्यांस पांच वर्षाची सक्त मजुरी निशी कैदेंत राहण्याची सजा दिली. मुं०मु०

इंग्रजीशाळा— एथें राज०रा० नाना रामचंद्र महागांवकर यांणीं एक नवीन इंग्रजी सरकारचे विद्… स साह्य न घेतां स्थापन केली आहे. ही शाळा पेठ शुकुरवार एथें श्री रामेश्वरा सन्मुख वाकडे यांचे वाड्यांत आहे- त्या शाळेंत विद्यार्थी सुमारें ५० आहेत. त्यांतून बहुतेक दरमाहा फी योग्यतेनुरूप देतात. नाना माहागांवकर हे इंग्रजींत वसाद आहेत अशी ख्याती आहे. व त्यांणीं सुकार्य करण्याचें आपेक्षां मनावर धरिलें आहे, त्यापेक्षां यांच्या या कृत्यास विद्या वर्धक व विद्या मिळाशी एतद्देशीय व परदेशीय … उत्तेजन देतील अशी आमची इच्छा आहे.

जा कोणाचा मनांतून वास्तवीक हा देश चांगल्या स्थितीप्रत आणावा असे असेल. त्यांणीं या अशा स्वतंत्र शाळा देशभर होतील अशा प्रकारचें उत्तेजन द्यावें. विद्याप्रसार झाल्याने कोणतेंही हिताचें कृत्य देशांत करण्यास अवघड पडायाचें नाहीं. आणि अशी लोकांच्या ठायीं योग्यता आली कीं, देश सुधारण्याची व देश आबाद करण्याची जी इमारत तिचा पाया मजबूत झाला असें समजावें. सरकारच्या रोजगारी शाळांपेक्षां या लोकांनीं काढलेल्या शाळा देशास लौकर जसा नीट करतील, तशा सरकारी अथवा मिशनरी शाळांच्या हातून होणे कठीण असे आपणास इतक्या वर्षांच्या अनुभवावरून कळून येतें. यास्तव हा असा स्वतंत्र रीत्या विद्याप्रसार होणारा मार्ग यास साह्य अवश्य करावें असे आमचें मत आहे.

विलायतचीडाक ता०१८ अगष्ट पर्यंतची एथें ता०१० मिनहूस येऊन दाखल झाली त्यांतील मुख्य वर्तमानें बितशील-

मिस्तर उलसन याला हिंदुस्थानचें राज्य कारभाराचें नवीन कौन्सलांत जागा मिळाली आहे. पार्लमेंट सभा १३ वे अगस्ट पासून भरू लागली आहे— राणीनें सभेत भाषण केलें त्यांत इंग्लिशच्या राज्य प्रकरणीं व्यवस्थेतल्या कोणत्याही संबंधांत आपला हात असल्याबद्दल उगर नाहीं. या विषयीं कांहीं एक निश्चय दाखविला नाहीं, हिंदुस्थानच्या राज्य कारभारांत स्वस्थता पुर्ण परी राहाली व हिंदुस्थानच्या जमाबंदी प्रकरणीं व्यवस्थाचे बाबी यांविषयीं पुरें लक्ष पोहचविण्याची इच्छा त्या भाषणांत प्रगट केली आहे-

शकनरस्मदर्स्ट यांणें इस्राईल लोक या नावाचे अविवाहित स्त्रीला विषपान दें… या गुन्ह्याची चौकशी होऊन त्याजवर सदरहू गुन्हा शाबीद झाला आहे-

फरांशीसाचा मालुई नेपोलियन बादशाहा याणें आपल्या राज्यातील राजद्रोहीयांस सर्वथैव मुकता दिली आहे. व एक हजार कैदी खुले करून पुढे इटली देशांत फरांशीसाची फौज जी गेली ती तिणें त्याच्या पारिस नामे राजधानीत अगस्टचे १४वे रोजी प्रवेश केला. तेव्हां मोठा अनंदाचा समारंभ केला होता याप्रमाणेच सार्डीनीयांचे त्युरीन नामे राजधानीत ही त्याच मितीस झाला-

फ्रेंचाचे बादशाहाने इटली देशांतील रजवाडे लोकांत स्वस्थता व्हावी म्हणून फौज पाठविण्या विषयींचा मनसुबा केला आहे, परंतु हल्लीं त्याणे आपल्या राज्यसंबंधाबद्दलें त्यांची स्वस्थता व्हावी याकरितां एक प्रधान पाठविला आहे,—फ्रांसच्या बादशाहाने आपले मुलखांत लढाई वरून परत येत असतां लाबर्डी प्रांतात ५०००० पंनास हजार फौज ठेऊन आला आहे— टसकनीचा ड्युक. पारीस एथें आहे, त्याला फरांसिसाचे बादशाहाने मोठ्या आदर सत्कारानें शहरांत आणिलें.

फ्रेंच सरकारानें स्वीत्सर्लंडातील लोकांनें दे विलेल्या फौजेला हत्यारे परत घेऊन काढली आहे.

चिने कडील समुद्रांतील फराशी सांचे आरमारावर अडमिरल पेच यांस मुख्य सेनापतीने मिळे आहे.

आस्त्रिया आणि प्रुशिया या दोन सरकारामध्यें बेबनाव झाला आहे— आस्त्रिया आणि प्रुशिया सरकारच्या शिपायांत मोग बखेडा माजला आहे— अगष्टचा १८ वे तारखेस आस्त्रिया देशांतील फौज कमी करण्या विषयीं व कांहीं राजकीय प्रकर्णी सुधारणा करण्या विषयी दशाहाचा वाद दिवशीं ठराव केला आहे.

रूस देशांतील सरकारानें बारा कोट रुपये कर्ज काढण्याचा जाहिरनामा लाविला होता परंतु मध्येंच युध संग्राम उपस्थीत झाल्यामुळें पैसा घेण्याचा बंद केला होता तो पुन्हः चालू केला आहे— आस्त्रिया सरकारचे प्रधानांत कांहीं गडबड चालली आहे— सार्डिनिया देशांतील प्रतापी सरदार ग्यारीबोल्डायर याला इटली देशांतील सैन्यावर मुख्य सेनापती नेमिला आहे— टस्कनी देशांतील सभेमध्यें सर्वांनी असा विच्यार केला आहे कीं, सार्डिनियाला अनुकूळ होऊन जुन्या राज्य वंशाला उदयास आणावे हें बरोबर नाहीं अमेरिकेतील मेक्सिको देशांत अद्यापि बंडावे चालले आहेत. स्वतंत्र संस्थानातील मुख्य सभासद बक्यानन साहेब यांचे नाव ठरले असून त्याणें नाकबूल केले परंतु हल्ली ही त्याचेंच नाव सर्वांनी सेबाई प्रांताचे तीन भाग करून एक भाग फ्रानसाला दुसरा स्वीत्सर्लंडाला आणि तिसरा सार्डेनियाला मिळवावा म्हणून विच्यार चालला आहे.

आम्हांस हैदराबाद अमानती मुलखांतील खबर एका गृहस्थानें कळविली आहे ती येणेप्रमाणें.

बुलढाण ता० २६ अगष्ट— एथें आज ५ दिवस सतत पाऊस पडला आहे. येणे करून जळगांव व आरगांव या ठिकाणीं कितीएक जागी असा प्रकार झाला कीं, पाऊस पडून पेरणी व्हावी नंतर पाऊस नसल्यामुळें बी बाळून जावें पुन्हः पेरावें या प्रमाणें तीनदा पेरण्या झाल्या हल्ली तर ईश्वरानें मेहेर करून दिली आहे. फस्ट असिस्टण कमिशनर यांचे शिरस्तेदार याजवर कांहीं खटला उत्पन्न झाला त्या मोकद्दम्याची मेहेरबान बमनजी जामसजी यर्ड असिस्टण कमिशनर याणीं चौकशी करून सदरहू खटला कमीट करून मेहेरबान कमिशनर साहेबा कडेस रवाना केला त्योणीं त्या शिरस्तेदारावर शाबिती असल्या मुळें तो मोकद्दमा सेशनजड्ज्य कमिशनर साहेब याणीं त्यांस ६ महिने ससपिंड करून पुढें २५ रुपये पगाराची रेविन्यु खात्यांत जागा द्यावी असा ठराव करून खटल्याचा निकाल लाविला आहे. अहो ज्ञान प्रकाश कर्ते साहेब आतां या प्रांतात पुष्कळ हुशार उमेदवार आहेत. तेव्हां शिरस्तेदारांस २५ वी सांची ही जागा बक्शीर मिळणे मुष्कील आहे.

इकडेस सरकारांतून असा ठराव झाला आहे कीं, तीन वर्षांची जमाबंदी एकदंमच अमुकच्या नीअसे ठरावें असा हुकूम झाल्या वरून ता० १ अगटोंबर रोजी इकडील साहेब लोकांच्या स्वाऱ्या आपल्या प्रांतांतून फिरण्या करितां रवाना होणार आहेत आणि त्यांणीं कोणते तालुक्यांचीं कामे पाहावीं त्याचा तपशील.

दिपुटी कमिशनर याणीं आकोट आकोला.

मेहेरबान पालमर फस्ट असिस्टण याणीं मेहे करमबस्कब. लेफटनेंट बुझाबी सेकंड याणीं मललापूर देवीघाट मेहेरबान दस्तुरजी बमनजी ज्यामसजी थर्ड असिस्टण कमिशनर याणीं बाळापूर मेलघाट—मेहेरबान उेविक्स याणीं जळगांव व आळगांव याप्रमाणें सदरील अंमलदार जमाबंदी करण्याकरितां तालुकांतून जाणार आहेत. इकडेस बंदोबस्त चांगला असल्यामुळें सर्व मजकूर यथास्थित आहे.

वाई एथील पत्रपुढेंचालू.

वाई एथील म्युनसिपलकमेटींत मिरापाटील आहे तो गांवांतील मंडळीच्या विचारानें वागणूक करीत नाहीं सबब त्याज बद्दल कुजुरगिरा आहे. असे ऐकतो, एथील रा० रा० बळवंतराव अप्पाजी मामलेदार याणीं कांहीं तजवीज करून लोकापासून कांहीं पैसा जमा करवून एथून पुण्यास जाण्याच्या रस्त्यावर स्मारें ६ कोस पर्यंत सडक तयार करण्याचा बेत झाला आहे. आतां हा बेत चांगला आहे. तरी एथील ग्रामस्थ म्हणतात कीं, या पैशांत एखादा मंडप बांधावा अगर गंगेच्या उत्साहाकडेस खर्च करावा; परंतु हा पैसा रस्ता तयार करण्याकडेसच मामलेदार लावितील. एथें कुत्री मारण्याचा रुपाटा चालला आहे.

बंडवाल्यांविषयीं— अयोध्येचा सरहद्दीवर बंडवाले किती लोकानिशीं आहेत. व ते कोणते ठिकाणीं आहेत याविषयीं मफ्युझलाईट पत्र आधारे कळत आहे त्याचा तपशील.

बेली शिंग याजवळ १५० शिपाई व रजब्बल शिंग याजपाशीं १०० असे टोळीजंगलांतजीक आहेत.

बाळकरण याच्या लाहान साहान गुरे... कांच्या टोळ्या खेड्यां खेड्यांनी सरहद्दीवर त आतां या टोळ्यांतील अमुकच लोक यांचे दिस... लिहिले नाहीं— बुतवाल गावापाशीं ४०० शिपाई छावणी देऊन राहिले आहेत.

शत्रूचे मोठ मोठाले लोकांचे जमाव रांगीरांगीवर आहेत.

नाना साहेब आणि ममुखान याजपाशीं माउे पांच इंच घेराच्या गरनाळ्या २००० शिपाई आणि ४० हत्ती या सामानानें उंवाएथें आहेत. रामधव आणि खेडानष्ट केले कटर हे दादा १०००० अगर ११००० ज्वान आणि ४० हत्ती सह दी... उएथें आहेत

बंडवाल्या पाशीं ६० पासून ७० पावेतो स्वा हल्ली उरले आहेत. व त्याज पाशीं अजून १५० शीक लोक आहेत. असें सदरील पत्रांत एक बातमीदारानें लिहून पाठविलेला मजकूर प्रसिद्ध झाला आहे. मु० सू०

आम्हांस वाटतें, बंडवाले याजपाशीं अद्यापि एवढीच संख्या उरली आहे, असे वाटत नाहीं. कदाचित हे लोक अयोध्येच्या सरहद्दीवरील असतील तर नकळे.

सरबारटल फ्रेयर साहेब शिंदचे कमिशनर याणीं हिंदुस्थानांत लष्करी लोक व तोफखान्या स्था कसकसे ठेवावें व किती असावें या बदल आपला विच्यार सरकारास कळविला आहे. त्यांत त्याणें प्रथम लष्करी खात्याचे ५ भाग करून लष्कर वाटून घावें असें सुचविलें आहे. त्यात मुंबई खात्यांत ५०००० पंनास हजार लोक असावेंत त्यातून गोरे लोक असावेंत त्यांचा तपशील.

तोफखाना. २५०० स्वार ५०० पायदळ ९५०० एकंदर १२५०० याप्रमाणें साडेबारा हजार लोक मुंबई खात्यांत

गोरे नेमावें आणि बाकीचे काळे लोक असून ते कोणते ठिकाणीं किती याविषयीं ठिकाणा.

याप्रमाणें मेहेरबान फेयर यांचा अभिप्राय आहे आणि सदरील ठिकाणांत पांचशें असावेंत या सर्वांची बेरीज तोफा ३५०० हजार व पायदळ ८५०० येणेप्रमाणे ठेवावे म्हणजे काम चालेल याप्रमाणें त्यांणीं आपला अभिप्राय दिलाआहे. आम्हांस वाटते सदरील फौज इनकी चतुरीकेव्हां होईल कीं, जेव्हां सर्व हिंदुस्थानभर रेलवे होऊन हजारो कोस सडका अधीक होऊन जागोजाग पोलिस रखोल्याचे पायदळ व स्वार व तशाची पोलिसाकडे तोफखान्याहून जागोजागचे रक्षणार्थ पोलीस वाढविले जाईल. तेव्हां हे लहानसे सैन्य या मुंबई खात्यांत निरधोकपणाने आपणास बसण्यास नीट पडेल नाही येथें फक्त ५०० स्वारानें बंदोबस्त राहील असे वर्तमान काळी तर म्हणवत नाहीं. कारण अद्यापि पुष्कळ लोक निरोद्योगीं जागोजागआहे, ते जेव्हां उद्योगास लागतील तेव्हां याहूनही कमी फौज असल्यास चालेल असे आम्हांस वाटते.

	तोफखा०	स्वार	पायदळ
मुंबई			
पुणें	१०००	५००	३०००
खडकी			
नगर			
बेळगांव	५००	०	१०००
सोलापूर	१०००	०	०
मालेगांव	१०००	०	०
मऊ	२००	०	१०००
नीमच्य	१००	०	०
नसिराबाद	१००	०	०
डीसा	५००	०	१०००
अमदाबाद	१००	०	०
बडोदा	१००		०
कराची	५००		२००००

एथें रास्ते व खासगीवाले याजवरील खटला सेशनांत गेला आहे, तो चालविण्यास ते ही बारिस्टरच आणणार आहेत.

आम्हांस लिहिण्यास संतोष झाला आहे कीं, मेहेरबान उजीट साहेब हे कायदे करणारे मंडळीतील मेहेर यांची स्वारी कलकत्याहून ता० १ मिनहूस इकडेस येण्यास निघालीली आहे. हल्ली कायदे करणारी मंडळीचे कौन्सल बंद झालेआहे कारण नामदार गवरनरजनरल यांची स्वारी कलकत्ता सोडून बाहेर कानपूर वगैरे ठिकाणीं गेली आहे. व मद्रास सरकारकडून एक कायदे करणारे मंडळीतील मेहेरबान पीकाक साहेब हेही आपले मद्रासेस परत गेलेआहे.

कपतान कोपर साहेबा प्रकरणीं नेक नामदार गवरनर साहेबांनीं लिहिलेलें मिनिट सरकारच्या दफ्तरांतून बाहेर गेलें. त्यांत एक मुंबईचा परभू वहिमा वरून पकडला आहे. असो वहिमावरून त्यांचे पारिपत्य झालें. तरीं कांहीं विशेष नाहीं. कुशार व मुत्सद्दी अंमलदारांनीं वहिमावरून सदर्हूस ही जरी अपराधी ठरविले तरी निःसंशय कोणी पकडला असता तर मात्र शाबासकी देणें योग्य होते.

हे पत्र पुणें एथें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत कृष्णाजी त्रिंबक रानडे यांणीं छापून प्रसिद्ध केलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणे - गुरुवार ता० २२ सप्तेंबर सन १८९१ इ.

ज्ञानप्रकाश.

पुण्याची छावणी कायहो सुशोभित झाली आहे! कारण नामदार गवरनर साहेब, नामदार कम्यांडर इन-चीफ साहेब, जगंनाथ संकर शेट इसकोयर, आणि सरकरसेतजी जम अशा मोठमोठ्या नामांकित गृहस्थांच्या स्वाऱ्या येथें आल्या मुळें जागो जाग त्यांस मेजवान्या होत आहेत. स्पर्धती बहुतेक झाल्या साऱ्याच आहेत. हवातर वरचेवर मोगळे पाऊस पडतात, या मुळें थंड झाली आहे. जरीमरी बाईची स्वारीचा पराजय या मेघराजानें करून तीस पळऊन लाविली आहे. हल्लीं जो पाऊस पडला, व पडत आहे, या मुळें बाजरी फुलण्यास उत्तम प्रकारें येईल, म्हणून लोक आनंद युक्त झाले आहेत. भान्याचा दरही कांहीं स्वस्थ झाला आहे. जोशानें ७२० दिवस गणीत करून, कोकणच्या धामणीस जाळ्यांत पकडण्याचा मुहुर्त हस्तें परहस्तें दिला; त्या प्रमाणें धामण पकडली गेली. म्हणून हातावर होत मारून आपले मित्रांस सांगितलें आहे; परंतु जाळें उघडून महाण्याचा उत्तरांग मुहुर्त सांगितला आहे. त्या प्रमाणेंच जर त्यावेळीं जाळें उघडलें असतां धामण सांपडेल; नाहीं तर फुकोगा वर. जाळें उघडल्यास द्रव्य असतां ही नसें कोळते होतात असें भूमींग[illegible] द्रव्य दाखवणारांचें मत आहे, त्या प्रमाणें होईल. म्हणून जाळें लावणारास सक्त ताकीद केली आहे. शानचंडी होम करण्याचा निश्चय होऊन उपा-ध्यास [illegible] [illegible] त्यांच्या कर्म चालिवण्याच्या साठ स[illegible] नाच्या दिल्या. आतां ही फार दिवसांनीं शन चंडीची पर्वणी आणली आहे, व हिला परिपूर्ण साहित्य असावें म्हणून भाउ मोगऱ्या ठरम्या कडून अधिपतीद्वारें मिळविलें आहे. ह्या शन चंडींत समिधा, घृत, तील, तंदूल [illegible] विले; परंतु ह्या होमांत कूष्मांड हे फळ फार प्रयत्नानें उपाध्य द्वारा मिळविलें. आतां ही शनचंडी भीमा आणि मुळामुठा यांच्या मधील प्रदेशांत करावी असी जोशी यांची मनिषा आहे, परंतु हा मनोरथ सिधीस जाणें यजमानाचे मर्जीवर आहे. ही शनचंडी पाहण्यास [illegible] लोकांनीं जावें असें नाहीं बाहेरील गावचे व निजाम शाहींतील व जेरंतील लोकांनीं ही येऊन अवभृत स्नानाचा लाभ दवडूं नये. आतां कोणी असें विचारील कीं, हा महत लाभ केव्हां होईल हें कसें समजेल तर त्यास आह्मीं असें कळवीत आहों कीं, स्थंडील घालून जागा सिध्द झाली म्हणजे प्रथम शिंग वाजलें जाईल; म्हणजे लोकांनीं समजावें कीं शान चंडीस आरंभ झाला. ह्या पुण्य ग्रामाचे सानिध्य ह्या शन[illegible] [illegible] संधी सन्नीप आली आहे तेव्हां असा [illegible] लाभ सर्वांनीं हातचा सोडूं नये.

ताजा कलम - ह्या शन चंडींत कोणी कोणत्या ही[illegible] गल्यास [illegible] वाव नाहीं असें आह्मांस वाटतें.

बेळगांवचे पोलिटिकल एजंट यांची स्वारी अलिकडे महमांगलोर श्री. रा. रा. [illegible] साहेब आणि भाउ साहेब पटवर्धन यांच्या भेटीस गेली आहे - असें त्या संबंधी पत्रावरून कळतें.

रेवतीचा तारा.

रेवती नक्षत्राचे वेधाप्रकरणीं समजुती सह प्रकाशा मागील सोमवार तारीख १२ सप्तंबरचे पत्रांत पुरवणी काढून छापिला आहे त्यांत दिशांचा चुकून फेरफार झाला आहे सबब अनुभव पाहाणारांनीं पूर्व लिहिलेली आहे तेथें पश्चिम व पश्चिमेचे ठिकाणीं पूर्व करून अनुभव पाहावा.

मुंबईस एक गाडी नवीन तयार झाली आहे तींत सुमारें अडतीस लोक दुमजल्यांत मिळून बसतात. इतकेंही असून तीस दोन घोडे लावून ओढतां येतें. याम ज्ञानरथ असें नाव दिलें आहे; ही नेमिलेल्या वेळीं कोटांत व आगगाडीचे स्टेशनावर जाते येते. ही गाडी फार युक्तीनें बनविली आहे. ह्मणून घोड्यावर ओझें कमी पडतें. पुण्यांत हीं एक बाराभाईचा रथ खडकीस आहे त्याजवर अठराजण बसतात. त्यास चार घोडे जोडीत असतात. सदरील गाडी दोन घोड्यावर चालते. हें पाहून मुंबईतील लोकांस आश्चर्य झालें आहे. ही गाडी सुशोभित पिवळ्या रंगानें केली असून आंतील बैठकीही चांगल्या केल्या आहेत. असें आमचा मित्र कळवीत आहे.

आम्हास उत्तर वऱ्हाडच्या बातमीदारानें लिहिल्यावरून समजतें कीं, अजम सीताराम सखाराम वाशिमचे तहशिलदार (मामलेदार) यांस कमी पगारावर दरोग्याचे (माहालकऱ्याचे) कामावर नेमणार आहेत.

लखनौ न्यूटैम्स नामे पत्रकर्त्यास ग्वालेरीहून पत्र आल्यावरून समजण्यांत आलें आहे कीं, ग्वालेरचे महाराज आणि त्यांचे दिवाण रावराजे दिनकरराव या उभयतांतील रहस्यांत कांहीं कमीपणा आला आहे या विषयीं पोलिटिकल येजंट साहेब हे माहाराजास या दिवाणाविषयींची शिफारस करून सफाई करून टाकतील अशी उमेद आहे. कारण या दिवाणाच्या नेकनामीमुळें बंडाचे समयीं आपणास मोठा फायदा झाला याचेच सहायानें आग्र्याच्या किल्ल्याचें रक्षण झालें. वगैरे मजकूर या ग्वालेरच्या महाराज यांस आणि दिवाण यांचा एकीपणा असण्याविषयीं त्या बातमीदारानें पोलिटिकाल येजंटास शिफारस केली आहे.

धारवाडाहून ज्ञानप्रकाशास तारीख १३ वीस — येथील मेहेरबान ओगल्वि साहेब कलेक्टर यांणीं दोन महिन्याची रजा घेऊन त्यांचें काम फष्ट साहेब पाहात होते ती रजा पुरी होऊन ते तारीख ९ मिनहूस परत आपल्या कामावर रुजू झाले.— येथील नायब दप्तरदार रा· शेषगिरराव यांस आजारीपणामुळें साहा महिन्याची रजा मिळाली त्या अक्टिंग कामावर अहंमदनगर जिल्ह्यापैकीं कावनई तालुक्याचे अव्वल कारकून रा. शामराव भुजंग याची नेमणूक रेविन्यु साहेबा करून झाल्याप्रमाणे तारीख ७ मिनहूस कामावर हजर होऊन कलेक्टर साहेब यांणीं ठराव केल्या प्रमाणें काम करूं लागले.— येथील शेकंड असिष्टन साहेबांचे शिरस्तेदार रा· रंजेराव कृष्ण यांस एका दिवसांत पोटदुखीच्या अजारानें गांठून त्यांस देवआज्ञा झाली. हा

गृहस्थ आपले कामांत ऊशार असे त्याचे कामावर रा॰ रामराव लक्ष्मण गुनले पेठ्याचे अव्वल कारकून यांस नेमून ते काम चालवीत आहेत. गेलेल्याचा विसर पडणें हा त्याचा दैवयोग आहे. — इकडे पर्जन्य पूर्ण पडला आहे. सबब तूर्त हाकाहाक नाहीं. फष्ट आणि नोकंड यांच्या स्वाऱ्या फिरावयास लौकरच जातील. थर्डाची स्वारी मागेंच आपले प्रांतांत गेली. — बेळगांव येथें तारीख ८ माहे मजकुरीं नाच व आयती होई लगरयामुळें तेथें. धारवाड, कलादगी, सातारचे साहेब पुष्कळ जमून मोठा समारंभ झाला. या धारवाड जिल्ह्यांत पोलिस खात्यांत बऊन धांदल चालत होती. ती आलीकडेस सर्व साहेबांच्या नजरा यांवर दोबस्तीकडे सच लागल्यामुळे सर्वत्र स्वस्थता आहे. मेहरबान कलेक्टर साहेब हे अफीसांत कामाची शिलक फार होती तीही कमी होऊन सुरळीतपणानें काम चाललें आहे.

मुलकी प्रकर्ण — मुंबई खात्यांतील सन १८३०, ता॰ अबर ३ चे ऊकूम कालीकडे वहिवाट अशी आहे कीं जमिनीच्या मालकी प्रकरणांत तंटा पडल्यास तांत्रिक चौकशी माहालकऱ्यापासून तो वरिष्ठ अधिकारी मामलेदार, अशिष्टन कलेक्टर, मुख्य कलेक्टर हे चौकशी करून कायद्याप्रमाणें ठराव करितात. असें चालल्यानें पुष्कळ आणि कागदपत्र वाढून शेवटीं निकालास महिन्याचे महिने लागतात. याकरितां सरकारानें नवीन असा ऊकूम केला आहे कीं याजमीन वहिवाटी प्रकरणीं माहालकरी आणि कलेक्टर असिष्टन याणी चौकशी करण्यास त्याचा अधिकार रद्द करून मामलेदार यांणीच जातीनिशीं न चौकशी करून ठराव करावा आणि त्या ठरावास कोणीनाराजी असल्यास त्यावर मुख्य कलेक्टराकडे अपील चालेल ह्मणून ऊकूम केल्याचें ऐकिलें.

फ्रांठ बाडांतील ऊकामदल ह्मणून एक ठिकाण गाइक बाडाच्या राज्यांत आहे, तेथील लोकांनी दोन वर्षांमागें इंग्रेज सरकाराविरुद्ध दंगा केला होता. पण सरकारानें त्याचा दंगा दाबून बसविला होता. आतां पुनः ते उठले आहेत. त्याणीं द्वारकेचा किल्ला घेतला, आणि तेथील माललेनदार आपला जीव वाचविण्यासाठीं पळून गेला. परंतु दंग्यांत सुमारें ३० बंडखोर पडले.

भरतखंडाचें क्षेत्रफळ लोकसंख्या, व व्यापार — डाक्तर विलसन् साहेबानीं "इंदियाथ्री थौजंद यियर्स एगो" (हिंदुस्थान देशाची तीन हजार वर्षांमागील स्थिति) या नावाचा एक ग्रंथ केला आहे, त्यांत या देशाचें क्षेत्रफळ अजमासें १५,०००० चौरस मैल ह्मणजे ३,७५,००० चौरस कोस आहे; आणि लोकसंख्या २०,००,००,००० हून अधिक असेल, असें सांगितलें आहे. सन १८५५ सालीं या देशांतून १४,४७,०९,२७० रुपयांचा माल ... गेला. आणि परदेशांहून २०,१९,४२,५५० रुपयांचा माल या देशांत आला यावरून पाहातां या व्यापारांत ५,७२,३७,२८० ह्मणजे सुमारें ६,००,००,००० रुपयांची किफायत हिंदुस्थान देशाला झाली असें दिसतें. सदरहू सालीं इंग्रेज सरकाराला २९,१२,३०,००० रुपये महसूल आला.

कुलाब्याच्या पूर्वेकडील समुद्रांत पक्की भिंत बांधून सुमारें १५ एकर जमीन नवीन करणार आहेत. ही जमीन फार उपयोगी पडून तिजवर कोड्यावधि रुपयांचा व्यापार चालेल.

व्हिक्टोरिया राणी साहेबांच्या खर्चाचा तपशील.

१	खासगी थैलीसाठीं रुपये.	६००,०००
२	चाकर वगैरेंच्या पगाराबद्दल.	१२,१२,६००
३	घर खर्चाबद्दल.	१७,२९,०००
४	दानधर्माबद्दल व बक्षिसाबद्दल.	१,३२,०००
५	पेनशनें देण्यासाठीं.	
६	किरकोळ अनियमित खर्च	८०,४००
	एकंदर	३८,५०,०००

बंगाल सरकारानें एक जाहीरनामा प्रगट केला आहे कीं, बंगाल इलाख्यांतील जमीन विकावयाची आहे, आणि त्याचे नियम व करार मागाहून प्रसिद्ध केले जातील. ज्यांस जमीन खरीद करणें असेल त्यांणीं आपल्या जिल्ह्यांतील कलेकटरांस अर्ज करावा.

ज्ञा. प्र.

चालत्या महिन्याच्या पंधरावे तारखेच्या टेलिग्राफ आणि कुरियर पत्रांत असें लिहिलें आहे कीं वैद्य खात्याचा डेरेक्टर जनरल यांणे हिंदुस्थान सरकास असें लिहून कळविलें कीं हरएक औषधी जी हिंदुस्थानांत मिळते ती विलायतेहून आणण्याबद्दल कलकत्याच्या बाजारांत याची· याचें कारण असें कीं हल्लीच्या बंडाच्या प्रसंगीं हिंदुस्थानामध्यें पांच लाख रुपयांचीं औषधें खरेदी केलीं तेव्हां हिंदुस्थानांतील खरेदीशीं आणि विलायतेच्या खरेदीशीं तुलना करून पाहातां विलायतेहून आणलेलीं औषधें व त्यास येथें आणण्यास जो खर्च लागेल त्याचा आकार काढला व तितकीच औषधें येथें घेतलीं असतां पैक्याची रकम सारखी होती. कींबहुना कधीं कधीं विलायतेंतील खरेदीची किंमत जास्ती पडते व औषधें एक सारखींच असतात· आतां वैद्य क्रियेस जीं सर्व प्रकारचीं शास्त्रें लागतात तीं व जीं औषधें हिंदुस्थानांत मुळीच मिळत नाहींत तीं मात्र विलायतेहून आणावीं.

विलायतेस फार दिवसापासून बेत चालले आहेत कीं हिंदुस्थानांत गोरे लोकांनीं वस्ती करून कायम राहावें या बाबें जे सरकारास रपोर्ट झाले आहेत ते छापून प्रसिद्ध झाले आहेत

फरासिसाच्या बादशाहानें आपल्या राज्यांतील वर्तमानपत्रांत कांहीं भीति पडण्या सारखें विषयी असून येत म्हणून येथील प्रमाणेंच ताकीदी केल्या होत्या त्याची हल्लीं मोकळीक करण्याविषयीं हुकूम केला आहे.

विलायत सरकारास कर्जाची इछा होती म्हणून जाहीरनामे लाविले परंतु लोकांनीं इतका ऐवज भरला कीं एक कोट रुपये जास्तीच भरणा झाला आहे·

विलायतेस रोमन क्याथलीक धर्मांतील लोकांकरितां निराळी शाळा असावी म्हणून ठराव झाला आहे.

विलायतेस धरणीकंप झाल्या सारिखें पुष्कळ ठिकाणीं भास झाला असें विलायतेच्या नवीन डाकेंतून खबर आली आहे.

अयोध्येच्या मुलखापैकीं खैरनगर प्रांत त्याच प्रमाणें मिरत, आग्रा, आणि रोहिलखंड हे डिविजन इतक्या मुलुखामध्यें एक लफटेनेंट गवरनर नेमून त्या गवरनरचें आग्रा हें मुख्य ठिकाण करण्याविषयीं हिंदुस्थान सरकारचा बेत ठरलेला आहे अशी एक बातमी उठलेली आहे· असें ह्मणतात.

पू. ऊ.

कृष्णा. त्रिंबक रा. ज्ञान. छा. छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—सोमवारतारि॰२६माहेसप्तंबरसन् १८५९ई॰

पत्राचीकिंमतरुपये.

१॥ अगाऊदिल्यास. १॥ हरसाल.

जाहिरात.

नारोजनार्दन यांस कळवितों कीं, ता॰१५मीनहूचे ज्ञानप्रकाशांत पालन करणार विठ्ठल निळकंठ यांणीं जाहिरात दिली—त्यास आमची बांटणी शिवापूर वगैरे एथील स्थावर जंगम व वाडे वतन वृत्तीची व शकें १७७५पासून आजपावेतों आमचा हिस्सा कर्ज वाम जमीनीचे उत्पन्ना सुद्धां खाल्ला, तो दिला म्हणजे ज्या घराची नोटीस दिली, त्यांत तुमचा हिस्सा असेल तो देण्यास कबूल आहें. सरकारांत आमचे हिस्स्या चा जामीन तुम्हीं आपले कबुलायतीनें देऊन नोटिशीं त आमचे अर्जानें जामीन घेतला म्हणून लिहिलें, तो मजकूर सर्व खोटा यास्तव आजपासून १५ दिवसां चे आंत आमचे हिस्स्याचा निकाल न केला तर तुम्हां वर फिर्याद करूं. त्याबद्दल खर्च तुम्हास द्यावा लागेल सबब जाहिरात देऊन कळविलें आहे. ता॰२२सप्टंबर सन् ईसवी १८५९ (सही) बळवंतराव निळकंठ देशपांडे.

ज्ञानप्रकाश.

मंडलेश्वर एथील तुरुंगांतून कैदी लोक दंगा करून निघून गेले होते, त्यांस पकडण्या करितां मंडलेश्वरचे सदर अमीन आदिकरून सरकारचे कामगार जंगलांतून फिरत होते, त्यांणीं ४५० लोकां पैकीं १०० तर पकडून आणिले. त्यांजवळ पंनास हजार रुपये मिळाले आहेत. या कामांत सुमारें २० लोक मारले गेले.

आम्हांस एका गृहस्थानें कळविल्यावरून समजलें आहे कीं, पंढरपूरपेट्याचे अव्वल सदाशिव रघुनाथ जोशी मामलेदार यांची नेमणुक कऱ्हाडास आणि कऱ्हाडचे अव्वल माधवराव जोशी यांची पंढरपुरास झाल्याप्रमाणें ते ता॰१आकटोबररोजीं आपआपल्या कामांवर रुजु होणार आहेत.

एथें श्रीमंत आपासाहेब जमखिंडीकर यांचे कारभारी रा॰ रा॰ बाळकृष्णराव हरी पटवर्धन आंबेकर हे शहर मजकुरीं यजमानांचे कन्येस स्थळ पाहाण्या करितां आले आहेत.

कर्मनाशी नदीपासून दिल्लीपरयंत आगगाडीचा रस्त्याचा रिपोर्ट फ्रेंड आफ् इंडिया पत्रास आला आहे, त्यावरून समजतें कीं, तिकडेस काम बरोबर चालत नाहीं.

मसोरी—एथें ता॰२८आगष्टरोजीं जनरलविलसे हा सरदार मरण पावला. हरकारू.

अयोध्येंतील नवीन पोलीसचे लोक कमी करण्याचा हुकूम झाला आहे. यांत ११ लक्ष रुपये दरवर्षास शिलक राहिले; परंतु अशीच सर्व ठिकाणीं राहील तर बरी आहे. आतां २१ इंग्लिश आफीसर, १६७० स्वार, १८००० पायदळ याशिवाय सरहद्दीवर ६० स्वार आणि १६०० पायदळ आहे. अद्यापपर्यंत जंगबहादूर बंडवाल्यांस मदत देतो असें कळत नाहीं.

क

करवीर तारीख २० स पर्जन्य व पिका चा अहवाल— गेल्या दोन आठवड्या मागें या इलाख्यांत भरपूर पडला नाहीं तथापि पिकाचा अहवाल बऱ्यापैकी बरा आहे. पनाळा व भूदरगड पेट्याचे किती एक गावीं पेरणी भात, साचा, राळा, कापणीस आला आहे. रबी पिकाच्या लावणी करि तां जमीनी तयार होत आहेत. सबब या कामाकरितां व उगवलेले पिकाकरितां प र्जन्याची अपेक्षा करीत आहेत. येथें एकं दर २२ इंच ८५ दोकडे पर्जन्य पडला.

जाहीरनामा. प्रगट करण्यांत येतो ऐसाजे कांहीं वर्षांपासून इंग्लिश व किती एक निरनिराळे एतद्देशीय भाषेंत लिहिलेलीं अ र्जी पुष्कळ पत्रें टपाल मार्गे परम कृपाळु महा राणी विकटोरिया इच्या नांवें पाठविण्यांत आ लीं, असें हिंदुस्थानचे राज्यसंबंधी महाराणी चे दिवाण यांजकडून कलमी होऊन आ ल्या अन्वयें मुंबईचे नेकनामदार गवरनर इन् कौन्सल यांच्या हुकुमावरून तमाम लोकां स मालूम होण्याकरितां हा जाहीरनामा प्रग ट करण्यांत येतो जे— इतःपर महाराणीच्या नांवें अर्ज अगर दुसऱ्या प्रकारचीं पत्रें पाठवि णें झाल्यास तीं सर्व हिंदुस्थानांतील निरनिरा ळे खात्याचे गवरनर इन् कौन्सल यांच्या मार्फ त पाठवीत जावीं. ह्मणजे त्यांतील मजकुरा च्या ज्या ज्या खात्याशीं संबंध असेल त्या त्या खात्यांतून तीं हिंदुस्थानचे राज्य संबंधी दिवा ण यांजकडे पृथक् पृथक् रवाना केलीं जातील तारीख १६ नवंबर १८५९ इसवी.

पोलिटिक्याल सुपरिंटेन्डेंट यांची सही.

आह्मास दिल्लीच्या मिशिटांतील खबर यंदे ग्याझिट आधारें कळते कीं, उंटाच्या सांडणी स्वारांचें पलटण हाल्लीं सागरास रवाना झालें आहे त्यांत १२ अमलदार १० सरजंट सर ४ बिगुलवाले, १४३ दुसरे लोक या प्रमाणें गो रे लोक आहेत. त्याच बराबर नेटीव आहेत. त्याचा तपशील- २ अमलदार, ७ हवालदार, १० नाईक, १४१ शिपाई, उंटाचे गाडीवान ११ नेटीव अफीसर. २४ उंट हांकून नेणार ३१४, दुसरे उंट ३६९ बरेली येथील नवीन भरतीचे लोक फिरोजपुर येथें रवाना झाले. त्याचा तपशील ५ अफिसर— १ सुभेदार — १ जमातदार, ४७ हवालदार ४४ नाईक, १८ तंबूरवाले, ६८ शिपाई या प्रमाणें, क्यापटण द्रमंडच्या ह ताखालीं लोक असून रवाना झाले.

बंडांतील पुढारी फिरोजशाहा याचा आणि सर कारचे लोकां पैकीं कांहीं लोकांनीं त्यास शिंगे जच्या राज्यांत त्यास वेढा घातला होता त्यास ही त्याणें हूल दाखवून त्या कचाटींतून निघून गेला त्याजवळ हाल्लीं ५०० मजबूद शिपाई आहेत असें समजतें. या बंडवाल्याविषयीं अ गदीं नूतनची बातमी आल्यावरून समजतें कीं, फिरोजशाहा नौगांग येथून ३० कोसांवर आहे. जर तो सरकारच्या लोकांजवळ येईल त र त्यास अडथळा होईल. त्याचे पाठीवर दोन स रकारच्या टोळ्या आहेतच हालींही वाद आणि नागोडे येथून कांहीं लोक त्यावर जाण्यास तयार राहण्याविषयीं हुकूम झाला आहे. आतां सर रीच मेंडीकस पीयर साहेब हे त्यास माफी दे ऊन आणितील.

आह्मास कलकत्त्याचे पत्रांतून वरचेवरचा वर्तमान येतें कीं, लार्ड क्यानींग हालीचे गवरनर जनरल साहेब हे विलायतेस जाणार ह्मणून वर्तमान सुमारें १० महिने आहे व त्याच वर्तमाना बरोबर हिंदुस्थानचे शूर सेनाधिपती यांची ही स्वारी हिंवाळा झाल्यावर स्वगृहीं जाणार ह्मणून वर्तमान आहे. परंतु अद्यापपर्यंत या दोन्ही गोष्टी विषयीं ही निश्चय नाहीं. आह्मास इतकें दिसतें कीं मुंबईचे गवरनर लार्ड ईलफीन्स्टन् साहेब यांची स्वारी विलायतेस जाणार ह्मणून वार्ता आहे. ती जर कायम जाहाली तर लार्ड क्यानींग तूर्त विलायतेस जाणार नाहींत. आणि जर लार्ड क्यानिंग साहेब यांची स्वारी गेली तर आमचे गवर साहेब आह्मास आणखी ही कांहीं वर्षें आपला लाभ देतील असें आमचें अनुमान आहे.

शूर, धैर्यवान्, चपळ व तत्पर असा जो फिरोजशाहा तो पुनः ललतपुराजवळ प्रगट झाला. तो व अदील महंमद हे दोघे कांहीं गोष्टी मध्यें एकासारखेएक आहेत. फिरोजशाहा हा दिल्लीच्या बादशाहाचा मुलगा आहे. व अदील महंमद हा भूपाळच्या राणीचा पुतण्या आहे. या दोघांची गांठ जंगलांत आमचे लोकांवर येण्याचे अगोधर कधीही पडली नव्हती. जेव्हां फिरोजशाहाचे लोक बिघडले तेव्हां त्यास अदील महंमदास मिळाल्या वांचून दुसरा उपाय राहिला नाहीं अदील महंमदास भूपाळच्या राणीकडून थोडिशी जाहागीर आहे. गेल्या बारा महिन्यांत त्या बंडवाल्यास भूपालच्या राणीकडून त्यास कितपत आश्रय मिळाला हें समजत नाहीं. तर आह्मी जशी आशा करीत आहों कीं तेथील आमचे सरकारचे अमलदार याबाबे खुलासेवार लिहितील व त्याच्या हातून होईल तर या बंडवाल्यास तिजकडील मदत न मिळेसें करतील.

टे. गी.

मेहरबान क्यापटण कार साहेब पुणे जिल्ह्याचे सुपीनटेन्डेन्ट पोलीस हे आपल्या पलटणीच्या कुचावर जाऊन येथें लेफनेंट बारस् १९ पलटणी वरील सुपीन्टेन्डेंट पोलिस तूर्त नेमणार आहेत असें ऐकतों.

नेमणुका.

मिस्तर म्याकटीयर सुरतेचे सिनियर असिस्टन्ट जडज्य यांस ता० २६ अगष्ट पासून १ महिन्याची रजा मिळाली आहे — बेळगांव जिल्ह्याचे कलेकटर आणि माजिस्त्रेट् मिस्तर सीटणकार यास पुढील ५ व्या नोवेंबर महिन्यापासून दोन महिन्याची रजा मुंबईस जाण्याकरितां मिळाली आहे. — सब असिस्टण सरज्यन धीरज्य राम दलपत राम सब असिस्टण सरज्यन यांस सरकारची नवकरी सोडण्या विषयीची परवानगी मिळाली — ता० १ मिनहूस डाकतर पीटयांट मेडीकल कॉलेज्यचा याज पासून सरज्यन मोरहेड्यांणीं प्रिन्सिपल प्रोफेसरच्या कामाचा चार्ज घेतला — सरज्यन ब्रोटन कोल्हापुरच्या सिवील सरजन यांस माभळेश्वरास ता० ६ अगटोबर पासून सुप्रिन टेडेंट माभळेश्वरास नेमीले आहे — सरज्यंग वेलींगटन यांस लोकोपयोगी खात्यांत प्रोबेशनरी असिस्टण ओवरसीयर नेमिले आहे — कुलाब एथील मेवरेंड ... ... रदउर्डी एथील व्यायलेंस मिरे — बेळगांव ... तील गोकाकचें अजम बाबाजी विठ्ठल प्रोफेशाम री ४ थ्या प्रतीचे मामलेदार यांस ... ... नेमीले आहे.

नगरास येथें पाणी पूर्वील प्रमाणेंच आहे रुन नव बांधून आणून हौद केले आहेत त्यांत हिंदु आणि मुसलमान आपआपल्या जाती प्रमाणें पाणी भरतात परंतु हिंदूंतील एकजण खीस्ती झाली तेव्हां त्या पाट्यास पाणी भरण्याची स्वतेनें मनाई केली परंतु कलेक्टरानें १८५० च्या २१ अक्टाप्रमाणें मोकळीक केली असें आह्मास समजतें आहे परंतु हा अक्ट दिवाणी प्रकरणीं लागू आहे व असें वाटत नाहीं.

जालन्याहून मद्रासच्या ३ च्या तोफखान्यावरील ४३ लोक बडतर्फ केलेले रवाना झालेले येथें येऊन दाखल झाले.

येथील घोड्याच्या तोफखान्या करितां मालेगांवाहून आणि अहंमदनगराहून सुमारें १०८ लोक रवाना जाहाले आहेत. ते लौकरच यावे असें आहे.

आर.

एथील ६ वी काळी पायदळ पलटण ही येथून एक अगर दोन दिवसांत लढाईवर राजकोटाजवळ लिकामंडल येथें जाण्यास रवाना होणार आहे व तसाच तोफखान्यावरील गोरे लोकांची एक ७ वी ब्याटरीचे लोक ही मुंबईहून राजकोटाकडेस रवाना होण्यास तयार झाले आहेत.

---

२८ वी काळी पायदळ पलटण ही पूर्वेच्या सरहद्दीवर आहे ती याबडतोब माळवे प्रांतांत जाण्याकरितां रवाना होणार आहे.

एथील सरजन डाक्तर कीथ हे विलायतेस रजेवर गेल्यामुळें त्यांच्या जाग्यावर माभळेश्वरचे मेडलांड डाक्तर यांची नेमणुक शिविल सरजनच्या कामावर होऊन येथील पदस्युत शिंदचे अमीर हे ही त्याचे ताब्यांत दिले आहेत.

आह्मांस असें समजलें आहे कीं, येथील भवानी पेठेंत मिस्तर जार्ज गुडाल पेनसनरयास सरकारांतून ९५ रुपये दरमाहा पेनशिन आहे त्याचा धाकटा मुलगा अलबर्ट ज्यार्ज गुडाल याणें आपल्या बापानें पेनशिन आणिलें तें जबरदस्तीनें नेलें त्या बाबद येथील मेहरबान फर्स्ट असिस्टण माजिस्त्रेट यांणीं सदरहू खटल्याची चौकशी करून तो खटला कमीट करून चौकशीस सुप्रीम कोर्टांत पाठविला त्याची चौकशी तेथें आजच सुरू होणार आहे या कामांत जैंट फौजदार याची साक्ष असल्यामुळें तेही मुंबईस गेले आहेत. हा गुडाळचा खटला सुप्रीम कोर्टांत पाठविण्याचें कारण की हाफकास्ट लोकांवरील मोठ्या गुन्ह्याचा इनसाफ इतर युरोपियनाप्रमाणें सुप्रीम कोर्टांत व्हावा. ज्याचे वंशावळींतील पुरुष युरोपियन आहेत ते हाफकास्ट समजावे. ह्मणून सरकारचे सरक्युलर नंबर १६० ता० ३१ माहे जानेवारी सन १८५९ चें जाहाल्यावरून सदर अदालतीचे फौजदारी सरक्युलर जनरल नंबर ४१२ ता० ३३ मार्च १८५९ चें आलें आहे

अयोध्येच्या राज्याविषयींचा मोकदमा विलायतेस आजवर सुरू होताच त्याचा शेवट निकाल असा लागला कीं, माजी गवरनर जनरल लार्ड डलहौसी साहेब बाहादूर यांणी जो कांहीं ठराव मदरील नवाबाविषयीं केला आहे तो सर्व सरकारनें कायम केला आहे.

आह्मास लिहिण्यास संतोष होतो कीं, मुंबईचे स्टीमन्याविगेशन कंपनीनें मुंबईहून मलबार कडे व मलबार कडून मुंबई कडे दर आठवड्यांतून एक वेळ जाण्या येण्या करितां दोन आगबोटी देवण्याचा ठराव केला आहे. व त्याप्रमाणें पहिली आगबोट आजच मुंबईहून निघणार आहे. आह्मी आशा करितों कीं, ही कंपनी आपला ठराव चूक न पडूं देतां काळजीनें नडीस नेण्याविषयीं फार जपेल. पूर्वी या मार्गानें जाणाऱ्या दोन आगबोटी कर्नाक व विकटोरिया यांच्या नेमाच्या अप्रमाणिकपणामुळें जो गवगवा झाला होता तो पुष्कळांस माहित असेल व तो गेल्या उष्णकाळाच्या जगन्मित्रांत ही एक दोन वेळ आलेला आहे. वाळू नक्षत्राचे मानाप्रमाणें या आठवड्यांतच पर्जन्य ही बराच लागला आहे. जग०

आसाम तारीख २२ सप्तंबरच्या टेलिग्राफ आधारें असें समजलें आहे कीं नळदुर्गप्रांतचे शेजारील गांवीं रोहिले लोकांनी पुनः लुटालूट चालवून गोरे लोकांसही लुटीत आहेत या रोहिल्याचा जमाव बराच झाला आहे. याचा बंदोबस्त करण्या करितां सरकारानें सत्वर मदत नकेली तर तिकडील गरीब लोकांचा बचाव सुरक्षितपणानें होणार नाहीं या बाबद हैदराबादेच्या रसिदेंट साहेबा कडेस गिला गेला आहे.

या देशाच्या सरकारच्या कर्जाचा हिशेब थोडक्यांत दिवसांवर पार्लमेंट सभे पुढें प्रविष्ट झाला त्याजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं. हिंदुस्थान सरकारास १८३४ सालीं एकंदर ३०८२७७१५० रुपये कर्ज होतें तें कर्ज तेव्हांपासून वाढतां वाढतां १८५८ सालांमध्ये रुपये ६०७०४०८४० इतके झाले या पैक्या बद्दल हिंदुस्थान सरकारास दरसाल दर शेंकडा ३॥ पासून तों ६ टक्के पर्यंत इतकें व्याज द्यावें लागें याच्या जाचा एकंदर आकार १८५८ सालीं रुपये २५६६२७५० इतका होता.

या महिन्याच्या ४थ्या तारखेच्या कमर्शिय्या ल गॅझेट पत्रावरून असें समजण्यांत येत आहे कीं मद्रास खात्यांतील कांहीं नेटीव पलटणी आतां सरकारच्या हुकुमाची गैर मान्यता करण्याचीं चिन्हें दर्शवित आहेत व या पलटणी मध्यें या इलाक्यांतील साहावी लैट घोडे स्वार पलटण ही अग्रगण्य आहे या पलटणीनें आलीकडल्या चवदा पंधरा वर्षांत तीन वेळां अशी वाईट वर्तणूक इंग्रेजांच्या दृष्टीस पडली आहे या वेळांतून पहिल्या वेळेस तर त्यांतून सोळा किंवा वीस असामी इंग्रेज सरकारानें देश पार करून नाझिरिम प्रांतांत रवाना केले होते. याच पलटणीनें सन १८५७ सालीं जून महिन्यांत बंडवाल्या बरोबर लढण्या करितां बंगालमध्यें जाण्याचें पहिल्यानें आपण होऊन स्वतः सरकाराजवळ कबूल करून पाठी मागून मग तिकडेस जाण्याचें ना कबूल केलें.

आनेटा या नावाची एक आगबोट गेल्या अगष्ट महिन्याच्या २४ व्या तारखे पर्यंतची इटाकाटाची डांक बरोबर घेऊन निघाली ती गेल्या मंगळवारीं गेल मुक्कामी येऊन दाखल झाली या आगबोटींतून आलेलें बिनीचें वर्तमान त्याच दिवशीं येथें येऊन दाखल आलें त्याजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं ब्याटन

आणि ट्यांका या दोन ठिकाणीं चांगली स्वस्थ ता आहे अमेरिकन सरकारचा वकील हा एक टाच पेकिन मुक्कामी गेला होता तो तिकडे जाऊन पोंचल्याची वातमी आली आहे.

इराणमध्यें एरनीरूम यानावाच्या एका ठिकाणीं थोडक्याच दिवसावर धरणी कंप मोग होऊन पुष्कळ जिवांचा व तसाच मालमत्तेचा नाश झाल्याचें वर्तमान आली मागें लिहिलेंच आहे. या धरणीकंपानंतर कांहीं दिवसांनीं त्या हुन भाग्य शहरांतच आणखीं — कांहीं धरणी कंपाचे धक्के बसून त्या सर्व शहराचा पूर्णपणें विध्वंस होऊन गेल्याचें एक वर्तमान आमच्या समजण्यांत येत आहे. धूम० नु०

सरअर्कसीनपेरी— होमवर्ड मेलनामें एकापत्रावरून आमचे पूर्वींचे न्यायाधीश यांचा सर्व इतिहास लिहिला आहे तो वाचणारां करितां खालीं उतरून घेतला आहे.

सरअरस्कीन पेरी ह्यानामांकित गृहस्थ कीं जो जन्सपेरीनामें एक गृहस्थ मार्निंग क्रानिकल पत्राचा अधिकारी त्याचा चिरंजीव होता, याचा जन्म १८०७ चे सालीं झाला, व त्याणें केंब्रीज येथील ट्रिनीटि कालेज मध्यें उत्तमप्रकारच्या विद्याभ्यास केला त्याच शालेंतून १८२९त त्यास चांगली सनद मिळाली. नंतर १८३४ त तो सरकारी कामकाजास हळू हळू प्रख्यात झाला. सन १८४१ सांतील अप्रैल महिन्याच्या १० वे तारखेस. सेपर साहेबाच्या आसनीं त्याची मुंबईतील प्युनि जडज्याच्या अधिकारावर योजना झाली. व त्यागल्याच पुढें १८४७ सांतील मे महिन्याच्या २१ व्या तारखेस त्यास मुंबई येथील सुप्रीम कोडताच्या मुख्य जडज्याची पदवी मिळाली. आणि १८५२ तील नवेंबर महिन्याच्या ७ व्या तारिखेस या योग्य पुरुषानें हिंदुस्थान सोडून स्वदेशीं गमन केलें व तो इंग्लंडांत गेल्यानंतर त्यास कित्येक नव्या पदव्या मिळाल्या. त्यानंतर १८५४ सालांत त्या योग्य पुरुषास मिडल टेंपल्सफेल मालिकी आनावाचा लष्करांत त्यास तेथें टाची योग्य पदवी मिळाली, हा दोनवेळ विवाहित झाला. या योग्यपुरुषानें हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या सुखार्थ नाना प्रयत्न केले, व कित्येक पुस्तकें नवीन केलीं, व हा पुरुष हिंदुलोकांचा एक कैवारी आहे असें ह्मटल्यास चिंता नाहीं, त्याचे उपकार जितके हिंदुलोकांवर आहेत तितके आणखी ही कोणत्या अंमलदाराचे नाहींत. असें सर्वांनीं निश्चयें समजलें पाहिजे.

विलायतयेथीलएकनवीनकौशल्य. सर्वांस महशूर आहे कीं, आपणास घर तयार करण्यास जर दगड पाहिजेत तर ते किती प्रयत्नानें आणावेलागतात. व त्यास काय खर्च होतो परंतु सांप्रत विलायतेंत कोणी एक युक्तीवान् गृहस्थानें एक नवीन युक्ति अशी काढली आहे कीं रेतीव चुना या दोहोंमध्यें त्याणें केलेल्या पदार्थाचे मिश्रण करावें ह्मणजे त्यापासून दगडापेक्षांही कठीण असा पदार्थ बनतो तो दगडापेक्षांही फार उपयोगी पडतो. आह्मांस असें वाटतें कीं ही युक्ती येथें लौकर प्रगट होईल तर बरी कां कीं या दगडाच्या खरेदीमुळें येथें जी अडचण पडते ती लिहिता पुर्वत नाहीं.

नाना साहेब पेशवे यांस निश्चय आपले आश्रयानें नेपाल सरकारानें ठेविले आहेत अशी जी वातमी उठली होती ती सांप्रतच्या आठवड्यांतील १७ वे तारिखेचे टेलिग्राफ पाहातां सत्य ठरती. कारण कीं सांप्रत गवरनर जनरलाची पूर्णखात्री चांगल्या आधारावरून झाली आहे व पर्जन्य अखेर त्या सरकारासंगातें युद्ध करण्याविषयींची तयारी करण्यास सर्व कामदारांस

हुकूम झाला आहे. त्या पत्रांत नाना साहेब पेशवे यांस कोणत्याच रीतीनें राज्यावर हक्क नसतां सातारा राजधानी मला द्या, असें त्याणें सूचित केलें; म्हणून त्याची फारच थट्टा लिहिली आहे. व अनुमान केलें असतां, अद्यापि बंडाचा शेवट झाला नाहीं

ज्ञा० बो० वृ० द०

पुण्याचे छावणींतील ग्रार्यती होण्याचा शेवट झाला.

एथील पांचव्या नंबरच्या कोर्टांतील दादाजी गंगाधर नाझर याणें सरकारचा पैसा वापरला; म्हणून अगर आलेल्या दिवशीं सरकारचे चोपडीस आव वड्याचे आद वडे जमाच केला नाहीं. या बद्दल मेहेरबान जडज्य साहेबां कडेस एकानें प्रतिज्ञेवर अर्ज केल्यावरून मेहेरबान जडज्य साहेब यांणीं तो अर्ज अजम आबाजी बापूराव मुनसफ यांज कडेस चौकशी करण्यास पाठविला. त्यांणीं गेल्या शुक्रवारी सदरहू नाझर यांची जबानी घेतली, त्यांत किती एक सवाल केले, त्याचीं उत्तरें नाझरानें बरोबर दिलीं नाहींत, आणि किती एक गैर शिस्तीचीं कामें यांणीं बजावण्याचे बाबतींत केलीं त्या विषयीं हल्लीं काम त्याज कडेस एका बायकोस तिच्या नवऱ्या वरील हुकूम नामा बजावण्याचे कामांत तीस बोलाऊन तिशायताचे घरीं नेऊन त्या घराचे मालकाच्या जिनगीची जप्ती त्या प्रतिवादीनें त्याचे दागिने हे तिचे म्हणून केली हें गैरशिस्त काम केलें या विषयीं चौकशी सदरहू कोर्टांत सुरू आहे, हें सर्व मनांत आणून त्यास कामा वरून ससपिंड करून पुढें चौकशी त्याणीं चालविली आहे. आतां त्यांत मागील त्याच कोर्टाचे नाझरा प्रमाणें यांची प्रत लागते. अगर त्याहून जास्त अगर कमी हे लवकरच समजून येईल.

आम्हीं मागील पत्रांत एथील अदालतींत वकीलाच्या एका पारशाचे कागद आणून त्यांत जुडिशियाल कामगारांच्या नावानें कांहीं रकमा पडल्या आहेत किंवा कसें, याविषयीं मेहेरबान जडज्य साहेब याणीं गुप्तरीतीनें चौकशी केली, त्यांत मराठी कामगारांच्या नावानें लांचाच्या रकमा आहेत असें नाहीं. या विषयीं जे काय ठरलें असेल, तें ही गुप्तच आहे. पुढें तसाच क्रम शहर पुणें एथील उदमी सावकार यांच्या वह्या मेहेरबान जडज्य साहेब यांणीं माजिस्त्रेट साहेब बहादूर यांज कडून जप्त करून चोपड्या खुद्द फौजदार यांणीं जागजागीं जाऊन त्यांच्या वह्या व त्याचे मालकास बरोबर शिपाई देऊन मेहेरबान जडज्य साहेबां कडेस हजर केल्या. त्यांणीं आपल्या चेंबरांत त्याचे मालका बरोबर पुस तपास केली आणि त्याच्या चोपड्या पाहिल्या, त्यांत त्यांणीं ज्या कारणा करितां नेवविल्या तो मतलब त्यांत नाहीं, असें वाटून त्यास कांहीं भाषणें त्या त्यास सोडून केलीं. नंतर त्यांच्या जबान्या झाल्या, त्यांपैकीं, एक पुंजीराम उदमी याणें मेहेरबान जडज्यांस विचारिलें कीं, आपण आम्हां उदम्यांच्या चोपड्या अशा जप्त करून शिपाई देऊन बराबर बेअब्रू करून आणिल्या, यांत फिर्यादी तरी कोण आहे तेव्हां आसाहेबांनीं रागानें जबाब दिला कीं, हम हे,

त्यावर त्या मशार निल्हे उदमी याणें उत्तर केलें कीं, फार चांगलें, मी अर्ज देतों त्यावर आपण ज्या प्रमाणें बोलिलां त्याप्रमाणें लेखी जबाब द्यावा. तेव्हां विचार पडून तसाच अपुर्ता मजकूर राहून तो अब्रूदार उदमी आपले घरीं गेला. शेवटीं त्यास जबाब मिळाला नाहीं. असें ऐकतों. एका उदम्यानें चोपडी लपविली त्यास पूस तपास करून दुसऱ्याचा घरीं मिळाली; तेव्हां तो मोकळा झाला. लोक नाना प्रकारच्या कल्पना काढून दिलगीर होतात, यांतीं

ण येंकरातील बातमी पुलावरून गावांत येते, तेव्हां ती नदीच्या उगमा प्रमाणें फैलावत व येते अम्हीं या प्रकर्णीं शोध केला व बातमी दाराची मजकूर ताडू न पाहिला यांत फारसा फेर नाहीं हसील कीं, रघाराम आत्माराम पुरातन सावकाराचे मुनीम रा०रा० गोवर्धन दास भायी हे मेहेरबान जड्ज्य साहेब यांचे भेटीस गेले होते त्या वेळी जे भाषण आ साहेबानी केले त्यातील गोशवारा आम्हांस कळला आहे.

सदरहू बेंगवरील चेंबरात (बिंन्याराचे खोलीत) सदरील काम चालते वेळेस परवाचे दिवशी मुकरर झालेले शिरस्तेदार व नवीन ठाण्याहून अणविलेले कारकून अशा ४ ५ तसबिरा असतात असे अमचा रपोर्टर म्हणतो कसेही असो ही मासला पाहण्याची चौकशी आहे व या चौकशीचा निकाल यांस च १८५२चा आक्ट ३२वरून नाही कारण हे जर फिर्यादी पक्षे नसते तर होता.

आमचा बातमीदार म्हणतो कीं, सदरहू चेंबरात चौकशी होते वेळी इतका बंदोबस्त ठेविला होता कीं, जसा सन् १८५१चा आक्ट २१प्रमाणें गवत वगैरे पदार्थ घरापासून ५० हातावर ठेवावें असे लिहिले त्याप्रमाणें त्या वेळी लोकांस ५० हाता पलीकडे स ठेवण्या विषयीं हुकूम फरमाविला होता तेव्हां आमच्या बातमीदारास हा मजकूर कसा कळला हे आम्हीं त्यास विचारणार आहो.

विलायतचीडांक.

पेनीनसुलर आणि ओरिएंटल कंपनीची "सिमला" आगबोट गेल्या महिन्याच्या २६ तारखेपर्यंतची विलायतचीडांक आपणा बरोबर घेऊन निघाली ती गेल्या सोमवारी गेल मुक्कामी येऊन दाखल झाली या आगबोटीतून आलेले विलायतचे वर्तमान त्याच दिवशी तारायंत्र द्वारे एथें येऊन पोचलें त्यावरून असे समजण्यात येत आहे कीं, मिस्तर विलसन हा हिंदुस्तानात येण्याकरिता येते अगटोबर महिन्यात इंग्लंडाहून निघायाचा आहे त्यांवर्डी बाबदचा सर्व तंटा आस्त्रियन व फ्रेंच सरकारांच्या वकिलानी सार्डिनियाच्या संमताने मिटवून टाकिला, इटली मधील लाहान लाहान संस्थानाची पुनः बरोबर स्वस्थता करण्याचें काम फ्रेंच व अस्त्रियन् सरकारानें पत्करिले आहे. या संस्थानच्या राज्यास त्यांच्या रयतेनें हाकून दिले आहेत. त्याला त्यांची संस्थाने परत मिळत तो पर्यंत रोम एथील पोप याणें इटालीयनू कानफिडरेशनचे मुख्यत्वसी कारण्याचें नाकबूल केले आहे.　धू०

एथें ता०२३स रोजीं रेवती नक्षत्र चंद्रा समीप कोंण त्या समयीं येतें या करितां त्याचा वेध घेऊन हिंदु ज्योतिषातें व इंग्रजी ज्योतिषातें अंतर किती पडते ते ताडून पाहण्या करितां सदरहू तारी० नेमली होती परंतु त्या दिवशी अभ्रे असल्यामुळें त्या नक्षत्राचे अंतर दृष्टीस पडले नाहीं.

आतां अन्य ठिकाणचे ज्योतिषी यांणीं जर त्या दिवशी वेध घेऊन अंतर पाहिलें असेल तर त्याणीं ते आम्हां कडे पाठविल्यास फार मेहरबानी होईल.

एथें उत्तरा नक्षत्राचे तीन ४ मोठाले पाऊस पडले त्यांत एक मनुष्य वीज पडून मरण पावला हवा फार थंड झाली आहे.—कोल्हापुराहून पाऊस पडल्याची खबर आली आहे ती खरी असेल तर आनंदवर्धक आहे.— उदयीक नवरात्रास आरंभ व्हावयाचा आहे. त्यांत नवचंडी होवो किंवा शतचंडी होवो सध्या १॥ शेर तूप मिळते ते शेरावर न येवो.

हे पत्र पुणें ज्ञान प्र० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० २९ सपटेंबर सन् १८५९ ई०

गेल्या बुधवारी रात्रीं हस्ताचा पर्जन्य पुष्कळ पडला तेणें करून हवा थंड बरी झाली आहे. हस्त नक्षत्राचा पर्जन्य पडला असतां धान्ये व पाणीं हीं चांगली व पुष्ट येतात असा एक आपल्या लोकांचा परंपरा समज आहे. आणि त्या योगें महर्गता किंवा स्वस्ताई यांचे धोरण बांधित आसतात या वर्षी सामान्यत्वें महर्गता न होता कांहीं स्वस्ताईच व्हावी असो देशांवरा वरील पिकांच्या खबरीवरून अनुमान होते.

गेल्या मंगळवारीं एथील रावबहादूर वामनराव जगन्नाथ प्रिन्सिपाल सदर अमीन यांच्या कोर्टातील कांहीं बुके मेहेरबान जड्ज्य साहेब याजकडे जाऊन कांहीं चौकशी चालली होती असे ऐकतो.

काल रोजी आम्हास एका गृहस्थानें गावांतील व त्याणें ऐकलेल्या खबरा कांहीं सांगितल्या त्यांत एका पारध्याची गोष्ट सांगितली. ती अंमळ धोरणाची व मजेची वाटल्या वरून आम्हीं आमच्या वाचणारासाठीं थोडक्यांत लिहितों. काल या शहराच्या ईशान्य दिशेस नदी किनाऱ्याजवळ एक पारधी धामणी वामनी पकडाव्या म्हणून मोठ्या आयदीने बसला होता धामणी वामनीचा कसा तरी फडशा या समयीं करावा. हे मोठें श्रेयस्कर होय. असें एका दोघा जोशांनीं सांगितल्या वरून विचारा पारधी आपल्या जवळच्या एका दोघा चाकरासुद्धा त्यांचा फडशा उडवावा म्हणून मोठी मेहनत घेत आहे. पारधी त्याणें बार तर आपल्या बंदुकीत भरला आहे. परंतु चापास गार किंवा फटाका हाती नसल्या मुळें व एथें ही मिळत नाहीत असे समजून मुंबईहून आणविण्याकरितां पत्र पाठविले आहे असे म्हणतो. त्या पारध्यानें आयदीने आपलें निशाण तर त्या जनावरावर रोखले आहे. खरे परंतु त्यास जे मुख्य साहित्य पाहिजे तें दोस्त करून येतें किंवा कसें याचा विचारच आहे. आणि यदा कदाचित आलेंच तर एखादे जनावर अडकवून तो पारधी धरील असे म्हणतात. परंतु धरलें तरीं निशाण लागून होईल याचा काय भरवसा बरें. समयीं धोरण चुकेल आणि तें जनावर उलटून अंगावर येण्यास धावेल त्या मुळें पारध्यास पंचाईत थोडीशी पडेल असोही गमत जे दिवशी होईल ते दिवशी आमच्या मित्राने आग गाडीतून नेण्याचे कबूल केले आहे. तो म्हणतो कीं, नित्याप्रमाणें जोशीबाबा शनवारीं आगगाडीतून दूरवरून येतात आणि सोमवारी प्रातःकाळीं एथून परत आपल्या नेमलेल्या स्थानाप्रत जात असतात त्यांची व आमची गाठ घालणार आहे.

मुंबईचे पोलिसांत नेटीव चार आहेत तसे गोरे स्वार पोलिसांत ठेवले आहेत आतां पारशीव मोगल स्वार ही काहीं ठेवणार अशी गप्प मारली आहे.

सन १८५७ चा अकट २ अन्वयें आ जवर पुणें जिल्ह्यांत चुकारू जनावरांची व्यवस्था पोलिस अमलदाराकडे चालत होती, ती मेहेरबान इनविरारीटी हाली चे कलेकटर यांणीं सरकारास पोलिस बां दील आहे, त्या गांवीं जनावरें कोंडण्यास कोंडवाडा करावा, व जागा बांधण्यास मोठ्या गांवीं ३ रुपये आणि लहान गांवीं दीड रुपया प्रमाणें प्रथम देऊन सदरहूची व्यवस्था पाटील यांणीं करावी, व त्या खटपटी बद्दल त्याजकडे त्याच गावचे गुराबद्दल दं डाचें उत्पन्न होईल, त्या पैकीं निमें द्यावें. म्हणून लिहिलें त्यावरून सरकारानें कबूल करून त्याप्रमाणें वहिवाट राहण्या करीतां या जिल्ह्यांतील मामलेदार यांस हुकुम करम[illegible] असे केला.

श्री नर्मदेस गोंडवाण्यांतील वगैरे ठिकाणचें पुराचें पाणी बरेंच आलें होतें. आं मचे सरकारांनी धुव्याची नाव फार अपूर्व करविली त्या नावेस पांच साहा नावा बांधून मध्य भागीचे नावांत सरकार व कां णले नावेंत चौघडा व कोठें गाणार मंडळी गाऊन राहिली आनकरी शिपाई अशा थाटानें हमेष श्री नर्मदेची सेल करीत होते. श्रावण मास महिनाभर कीर्तन झालें गोपाळ बावा वैद्य — व खरगोणकर हरदास यांजला हुकूम झाल्यावर यांणीं कृष्ण गोपिका गोकुळ अष्टमीचे उत्साहांत कृष्ण राधिका वगैरे नट कृत्य केलें परंतु चिंचुरचे नाटकाची सर न येऊन चिंचुरचे नाटकाचें स्मरण सरकारास झालें, चिंचुरचे नाटकांतील मंडळी खुद्द त्यांची स्तुती केलवर लिहूं.

कर्ण कुतूहल ग्रंथाचे आधारें जाहालेलें कृत्य. भीम गिरीबावा मंडळेश्वरी सरकार हुकुमानें बराबर लोक घेऊन बंदिखानावर गेले. आणि मुख्य साहेब कामास आल्यावर बावा यांणीं मोठ्या खुराईनें व फुरतीनें घरचा आडोसा केला शिपाई लोक यांणीं तरवार केली. हें पूर्वी आपले पत्रांत आहेच सरकारानीं बावांस अडीच हजार रुपये बक्षीस देऊन शंभर रुपये दरमाहा ज्याल करून दिल्हा. मेले एक काम एकाचे झालें. एक सोनारानें खडा बडनगरास खरेदी केला तो चांगला पाहून मामलेदारानीं बळकाविला याचें सोनारानें जाहीर केल्यावर प्रभृति मंडळीनें सोनारास पुरवणीला बावा सारिखें केलें. निरुपायें दोन प्रकार करणें सर ऐकूनजाले.

जांवेची सडक ही स्वराज्यांतील व मानुदी सडक इंग्रेजी याची याची साम्यता फक्त होईल. आमच्या सडकेवरून मोठ्या तुळयाजानें जशी मोठ्या लोकांची मिरवणूक निघती या प्रमाणें मंद मंद चार चार हात चालवून बैलांस विसावा मिळतो. पाहा नाहीं तर मानपूरची सडक बैलानीं चालावेंच त्या बिचाऱ्यास मजलेस जाऊ पर्यंत विसावाच नाहीं आणि मजलेस बैल पोहचून वर गल्या सारखा घास दाणा खाऊन राहातात. जांवाचे सडकेचे बैल विसावा घेत घेत उजाडा खालीं चार घटका रात्रीं मुकामास आल्यावर श्रीमंताचे परिश्रमा सारखे हात पाय पसरून निजून राहून मग कोठून त्यांजला खाण्यावर वासना व्हावयाची नाहीं असे बिचारे बैल मुखांत येतात मग त्या गाडींतील व

मणाराम किती सुख असेल याचा विचारकरूं सकत नाहीं.

आमचे इंदूरचे लोक विना कारण गप्पा ठोकितात. त्यांजला आमची प्रार्थना कीं तुह्मी गप्पा ठोकीत जाऊं नये. पाहिजेल तशा नित्य नव्या बनबनाऊ आजवांती लोकांची फौज जैपूर, जिरापूर, गुन्हा, राघोगड, पाटण, मंदोसर, अशा ठिकाणी आली. असे प्रकारें ठोकित आहेत. असो. नहि मूला प्रसिद्धि हें ह्मण्यास इंग्रेज सरकारचा बंदोबस्त असल्यानें ह्मणवत नाहीं.

तारीख ५ सप्तंबरचे पत्रांत आमचे मित्रानें गोकुळ अष्टमीचे भोजनाचा मजकूर सुचविला तो पाहून. ह्मण आहे कीं, हा खेळ माझे मनास आलाच नाहीं. त्या प्रमाणें येथील प्रकारापुढें तेथील लोकाचा कट तुच्छ आहे येथें असा प्रकार आहे कीं, पहिले प्रहरांत बोलावणें व मागले प्रहरांत भोजनास पांच बोलावणी घेउन यावें कोणी कोणी पांच बोलावणें येऊन नंतर हाल्लीं मजला फुरसत नाहीं रात्रीं मी फराळास येईन. या प्रमाणें निमंत्रण देऊन त्या बिच्यायास रात्रीच्या खटपटींत घालून संभावितप्रमाणें चार मंडळी त्याने पंगतीस बोलाविली पाहिजेच असा प्रकार आहे. नारायणराव डाकवाले ह्मणून गृहस्थ होते त्यांचा संप्रदाय असे कीं चार बोलावणें घेतल्यावर फराळावें करून नंतर गप्पा ठोकण्या करितां साहेबाकडे जातों असें प्रसिद्धीस आणून जावें. मग त्याचे खुषीनें येतील तेव्हां खरें. परंतु ते कैलासवासी झाल्यानें जेवणारमंडळीस कांहीं वाटलें. परंतु त्यांचे चिरंजीव "बापसें बेटा सवाई" असें नाव नकाढो अशी आमची प्रार्थना श्री जवळ आहे. सदरहू मतन झाली पाहिजे.

आमचे सरकारनीं राज कारभार हातीं घेतल्यानें निर्दय मनाची बाई साहेब यांचे भयंकर स्वरूपानें एक वेळ त्याच पुरुषास दुःख होतें तसें न होतां सर्व मनुष्यास सारखें जन्म पर्यंत होईल. असें प्रकारें चालले आहे. एक मोठी संतोषाची गोष्ट झाली कीं येथील फडणीसाचा व सरकाची सफाई झाली यांत दोन गृहस्थ गणपत सोनी व नागोपंत हे फडणीस यांचे ताबेदार असोन बहुत चांगले केलें याचे योगें प्रसिद्धीस आले सरकार व फडणीस यांचा सांभाळ करतील हे गृहस्थ परोपकारी व कुळाशील ईश्वर यांजवर चांगली कृपा करो हीच आमची प्रार्थना आहे.

नायब वहिवाटदारास सूचना कीं. खरगोणकर यांणीं तास गमाविले निगडूर व नहरपूर गमावितील. आणखी ही कांहीं कांहीं आमचे स्नेही नाचत आहेत प्रसिद्धीस येतील तेव्हां खरे परंतु हे ज्यानीं त्यांनी होऊं देऊं नये. सरकारात गेल्यावर अडचण

पावळ — हल्लीं नुकतेच काल तारखेपासून विसाजी रामचंद्र केळकर हे आपल्या कामावर येऊन फौजदारीचें काम पाहूं लागले. सदरहू फौजदार प्रथमतः कारकुनीचे जाग्यावर होता तो येथेंच बहुत वर्षे होता. त्या कारणामुळें गांवीं येतांच खंडेरोबाचें दर्शन घेण्याचें तें न घेतल्या मुळें त्यांचे मित्र आकाशांतील यमाजी मामा त्यांनीं एक स्त्री त्या फौजदारांनीं देवळीं यावें ह्मणून जवळचे विहिरींत बळी दिली. काय स्नेहाचा कळवळा अस्तु मदरहू बाईची चौकशी करतां ती जातीची रामो

घोण कांहीं महिने आजारी होती त्याजवरून समाजी मानाचे स्वाधीन होऊन झाली असें ठरू झालें.

आज बहुत दिवस येथील पोलिस पाटील व खटल्याची हिसका हिसक चालली होती परंतु येथचे अशिष्टन साहेबानीं सदरहू पाटील व घोली कर यांस जामीन होऊन त्याणें या घोली स राम बरोबर हजर न केल्या मुळें १०० रुपये दंड करून गान साहेबानीं खटला सोडून दिला आहे सदरहू खटला कसा झाला याचा चमत्कार पाहाण्या जोगा आहे वेळ बनल्यास तिकडे लक्ष पोंचवावें हीं प्रार्थना आहे.

येथें उत्तरा नक्षत्राचें पावसानें बहुत आनंद आज तारखे पर्यंत केली परंतु अजीर्णाची मात्र धाड नव्हती. या आठवड्यांत पाऊस पडला तो दाखल केला आहे.

देणगीखातें. — आमच्या ऐकिण्यांत असें आलें आहे कीं, कांहीं वर्षां पूर्वी **वंशपरंपरा** या शब्दाचा अर्थ कांहीं नियमित मानाने सरकारचे हितकर्ते देणगी खात्या कडील अमलदार याणीं काढला होता त्याचा निर्णय होऊन उलटा अर्थ झाला आहे. सन १८५५ इसवी सालीं नामदार लिजेट साहेब येथें एजंटाचे कामावर होते. तेव्हां त्यांणीं वंशपरंपरा शब्दाचा अर्थ सरकारानें कबूल केला होता कीं, ज्याच्या कडे इनाम वगैरे देणग्या वंशपरंपरा चालवायाच्या त्या फक्त एका वडील पुरुषाचा वडील वंश कायम आहे तों पर्यंत चालवाव्या. हा अर्थ वंशपरंपरा ह्या शब्दाचा एक तर्फी होता असें लिजेट साहेबानीं सरकारास सुचविल्यावरून त्याची घटपटना इतके दिवस होऊन अखेर असा निर्णय ठरला आहे कीं, अव्वल इंग्रेजींत ज्याच्या कडे इनामें वगैरे देणग्या चालत असतील आणि त्यांतून ज्यास वंशपरंपरा चालवायाच्या असतील त्या अव्वल इंग्रेजीचे वेळीं जो पुरुष असेल त्याच्या वंश परंपरा ह्मणजे त्याचा वंश कायम आहे तों पर्यंत चालवाव्या. या पासून एक नफा कांहींसा दिसतो. एका वडील भावाच्या वंशास च चालवाव्याचा जो इंग्रेजी पूर्वीचा पडला होता तो मोडून जितके भाऊ इंग्रेजींत झाले असतील तितक्यांचा वंश कायम आहे तों पर्यंत वंश परंपरेच्या ज्या देणग्या ठरल्या असतील त्या चालतील. आह्मांस वाटतें कीं, सर्व लोकांस ही गोष्ट माहूम होण्याकरितां सरकारजाहीरनामे लावितील.

नवीन गवरनर जनरल विलायतेंतील पत्राधारें असें वर्तमान कळण्यांत येतें कीं, सांप्रतचा गवरनर जनरल लार्ड क्यानिंग यास परत विलायतेस आपले कुधावर बलावून त्याच्या जाग्यावर लार्ड क्लारेंडन साहेब यांची नेमणूक होणार.

लार्ड मान्स फील्ड हे साहेब मुंबईचे गवरनर झाल्यावर, कर्नल कीलाक बरनल मेंट क्याफ कवा पटन फ्रेड, आणि क्यापटन कीलाक हे त्या समागमें येथें येतील. व सर हीबों हे साहेब हिंदुस्थानांतील सेनापती होईल.

कृष्णाजी त्रिंबक रानडे प्र. छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—सोमवार ता० ३ माहे अक्टोबर सन १८५९ ई०.

पत्राची किंमत रुपये.

७॥ अगाऊ दिल्यास. १० दरसाल.

सूचना.

आम्हीं आपले वाचणारांस अशी सूचना देत आहों कीं, ता० ६ मीनहूस गुरुवारीं विजया दशमी आली आहे, सबब गुरुवारचें पत्र तयार होणार नाहीं; परंतु विशेष मजकूर आल्यास होईल.

ज्ञानप्रकाश.

मुंबई खात्यांतील लष्करी खात्याचे खर्चापैकीं कांहीं कमी करावा या हेतूनें करनल जेम्सन, कर्नल बर्न व वाल्टर असे तीन साहेब यांस कमिशनर नेमून ते याविषयीं विचार करणार आहे. त्याची स्वारी एथें आली आहे. अ० बर.

आम्हांस न्यूटैम्स पत्रांतील मजकुरावरून एक आनंदाची खबर समजली आहे कीं, गरवालचा राजा मरण पावला आणि त्यास औरस पुत्र नाहीं या कारणानें त्याचा मुलुख सरकारांनीं जप्त केला होता, परंतु त्या मृत राजानें सरकारची दोस्ती कायम ठेऊन होईल तितकी सरकारास मदत केली याचा विचार करून त्याच्या वारस पुत्रांपैकीं वडिल मुलास तो स्थावर माल त्याजकडे परत दिला हें काम सरकारानें फार बरोबर केलें. अ० ब०

खानदेश जिल्ह्यांत जसे भिल्ल लोक उपद्रव देत होते, त्याप्रमाणेंच काटेवाड प्रांताच्या हद्दीवरून वाघरी लोक एकत्र होऊन त्यांणीं द्वारका व उखामंडु प्रांतांतून दंगा माजविला आहे, त्याचा नाश झाला नाहीं सबब सरकाराने आपले लष्करी लोकांपैकीं कांहीं सैन्य पाठविण्याचा हुकूम करून ते लोक या महिन्याच्या २६ वे तारखेस त्या कामावर जाऊन हजर होणार आहेत. त्याचा तपशील काळ्या पायदळ पल्टणीपैकीं ११०० पायदळचे लोक ७ तोफा आहेत याप्रमाणेंच दुसरी लष्कराची तुकडी गुजराथ प्रांतांतून रवाना होण्याचा हुकूम झाला आहे. त्यांत ७०० पायदळ, १७ वी अर्धी पल्टण २०० स्वार आणि डोंगरावर चढणाऱ्या दुसऱ्या मिळून १२ तोफा व या सर्वांस दारूगोळा व लोकांस दवादारू मिळण्याकरितां सरकारानें तजविज करविली आहे. आतां ही लढाई द्वारकेजवळ सुरू होईल असें अनुमान आहे.

एथील दप्तरदारीचे जाग्यावर या नवीन सालमेलींत कोणाची तजवीज झाली नाहीं, तेव्हां आम्हीं मागील पत्रांत लिहिल्याप्रमाणें कराचीचे दप्तरदार एथील दप्तरदारीच्या जाग्यावर आले म्हणून एथें नवीन कलेक्टर आणि नवीन दप्तरदार होतील.

पुणें अदालत—खासगीवाले व रास्ते या उभयतांनीं आपल्यावरील दोषांची मुक्तता व्हावी या हेतूनें दोघांनीं दोन निरनिराळे बारिस्टर आणविले आहेत, आणि हा खटला सेशन असिस्टंट जज्जांकडे चालणार आहे असें ऐकतों.

कालच्या सरकारी ग्याझेट पत्रांत नेटीव लष्करी लोकांबाबद या खालीं लिहिलेल्या (जनरल) आरडर्स प्रगट झाल्या आहेत.—

मुंबई खात्याच्या १६ व्या काळ्या पायदळ पलटणीचा सुभेदार ठाकुरप्रसाद याणें आपल्या जीवाकडेसही लक्ष न देतां सरकारची चांगली चाकरी बजाविली. याजकरितां हिंदुस्थानच्या गवरनरजनरल कौन्सल "आरडर आवूपेरिट" च्या तिसऱ्या प्रतींत प्रविष्ट केला आहे.

नामदार गवर इन् कौन्सल यांही ही "आरडर" डिसा मुकामी जाऊन पोहोंचेल त्या दिवसापासून मुंबई खात्याच्या ११ साव्या काळ्या पायदळ पलटणीचा सुभेदार उसमानखान याजला दरमाहा १२॥ रुपये पेनशन करून त्याजला चाकरींतून दूर करण्याविषयीं संस्मतहुकूम केला आहे. असें ह्मणतात.

जे कबूच्या पहिल्या रेपल पलटणीचा कार्टर मास्तर हवालदार रामचरण हा या सप्तेंबर महिन्याच्या १ तारखेपासून नेटीव कार्टर मास्तरच्या पदवीस चढला आहे. व त्याच तारखे पासून हवदार मुज़र अलेफखानें, पेहवलदार शंकर संकूल, हवालदार, चामहंमद, हवालदार खानखान, आणि हवालदार शेख अल्ली हे जमेदाराच्या पदवीस चढले आहेत.

काठेवाडच्या किनाऱ्यावर व तसेच रेका मंडू प्रांतामध्यें वाघेर लोकांनीं दंगा आरंभिला आहे तो अजून शांत झालेला नाहीं याजकरितां इंग्रेज सरकारानें आतां त्या लोकांला विध्वंस करून तो दंगा मोडून टाकण्या करितां तिकडेस दोन फौजा पाठवण्याविषयीं बेत केला आहे. या पैकीं पहिल्या फौजेंत रायल आर्टलीच्या तेराव्या ब्रिगेडीचीं सातवी आठवी व लाकूड तोडे यांची एक कंपनी बादशाही २ ऱ्या काळ्या पायदळ पलटणीची ५०० लोक, साहाव्या काळ्या पायदळ पलटणीचे ६०० लोक व मरीन बटालीयनचे २०० लोक व आणखी ६० आसामी इतके लष्करी लोक असतील तिजबरोबर लहान मोठ्या मिळोन एकंदर सात तोफा असतील या फौजेवर बादशाही २३ ऱ्या पायदळ पलटणीचा लवटे नेंट करनेल डानोवन हा मुख्य सरदार असेल, व ती लौकरच मुंबईहून जाहाजामधून काठेवाडाकडेस रवाना होण्याची आहे. या शिवाय दुसरी जी एक फौज पावाधर लोकांवर रवाना व्हावयाची आहे, तीत बादशाही चवथ्या पायदळ पलटणीचे ३०० लोक, व सत्राव्या काळ्या पायदळ पलटणीची एकविग गुजराथ इरेग्युलर घोडे स्वार पलटणीचे २०० आसामी असतील या फौजेवर कर्नेल डिएइ. स्कॉरी हा मुख्य सरदार असेल व तिजबरोबर लहान मोठ्या मिळून एकंदर १२ तोफा असतील असें वाटतें.

स्पेन आणि मोराको या दोन सरकारांमध्यें जो तंटा चालला होता तो वाढतां वाढतां शेवटीं स्पेन देशाच्या सरकारानें मोराको सरकारावर लढाई करण्या बाबदचा जाहीरनामा प्रगट करून त्या देशावर १०००० सैनिकांची फौज पाठविण्याचा बेत केला आहे.

धूम. तु.

गेल्या मंगळवारीं संध्याकाळीं येथें लष्करांत पलटणीची परेड झाली तेथें २५ पं

काळे लैट पायदळ पलटणीचे शिपायांस प्र त्येकीं चांदी जनरल सरह्यु रोस साहेब यां च्या मारफतीनें मोठा लष्करी समारंभ करून सरकारानें देविले.

गेल्या शुक्रवारी सायंकाळीं ऐथील सेता नी बंगल्यांत मिशनरी शाळांची वार्षिक जा हीर परीक्षा झाली तेथें अध्यक्ष स्थानीं नेक नामदार गवरनर साहेब होते.

मुंबईहून ७ वी गोरे यागे याती पल टणचे अमलदार व सोजीर मिळून २४६ व बायका १४ आणी मुलें २० अशीं एका जा हाजांत मुंबईस बसून विलायतेस रवाना झाली होती तें जाहाज तुफानांत सांपडून बुडालें अशी दुःख फारक बदंता येऊन पोंचली आहे. परंतु ही वार्ता खरी किंवा खोटी याचा अद्यापि निर्णय झा ला नाहीं.

आमदानीवर कर.— हिंदुस्थानचें राज्य जों जों सुधारणा पावतें तों तों त्यावर करांची वृद्धि होत आहे. इंग्रेजी अंमल या देशांत झाला तेव्हां इंग्रेज सरकारची अभ्यासनें एथील रयतेस मुख्य लें सुखाव हयाशि करतीं आहेत.-की, कोणावर जुलूम जबर दस्ती न होतां यथा न्याय इंग्रेज सरकार रयतेशीं वर्तेल माजी अंमलांत ज्या देणग्या दिलेल्या आहे त त्या ज्याच्या त्याजकडेच निर्बंध चालतील. आ णखी अनन्दिन नाना विध कर माजी अंमलांत चा लत होते ते चालणार नाहींत. असो यावचनांत आ णि हाल्लीं जे कर यादले आहेत त्यावरून अनुमान करितां येतें कीं, माजी अंमलांतील कर व हाल्लीं चेक र यांतील कांहीं फेरफार झाले आहेत. पण कराचा आकार कमी झाला असें ह्मणवत नाहीं. आतां यांतो हीरा मत्वता पाहाण्यास आपल्या देशांतें माजी अ मलांतील उत्पन्नाचे हिशाब आपल्यास मिळत ना हींत. व हाल्लीचे जे मिळतात त्यावरून पाहातां दर साल हिंदुस्थान देशाच्या सरकारी वसूल वाढत जातो. आणि नवीन कर्जही वाढतच जातें आहे. यापासून व लोकांच्या ओरडी पासून असें एक अनु मान होत आहे कीं, ह्या देशां सरकारी करांही भारास न चालला आहे. हा सरकारचा कर लोकांस देण्या सारखी ताकद नाहीं. ह्मणून फार जबर वाटूं लागला आहे. हाल्लीं हिंदुस्थानचे लेजिस्लेटीव कौन्सल ह्म णजे कायदे बनविणार मंडळी यांणी या देशांतील माणसांच्या मानावरून लोकांवर करबसवा याबाबद चा एक मसुदा तयार करून तो दोन वेळां त्या मंड ळींत वाचला गेला आतां तिसरी वेळ पार पडली की सरहू अक्ट चालू होईल. बहुत करून तर असें दिसतें कीं, येत्या इंग्रेजी नवीन सालापासून अगर सरकारी सालापासून हा अक्ट जारी होईल.

ह्या अक्टांत आमदानीचा कर कसा घ्यावा याचि षयीं प्रती केल्या आहेत त्या येणें प्रमाणें.

प्रत	१ ली	५०००	रुपये.	दरसाल
,,	२ री	४५००	,,	,,
,,	३ री	४०००	,,	,,
,,	४ थी	३५००	,,	,,
,,	५ वी	३०००	,,	,,
,,	६ वी	२५००	,,	,,
,,	७ वी	२०००	,,	,,
,,	८ वी	१५००	,,	,,
,,	९ वी	१०००	,,	,,
,,	१० वी	५००	,,	,,
,,	११ वी	२५०	,,	,,
,,	१२ वी	१००	,,	,,

,,	१३वी	५०	,,	,,
,,	१४वी	२९	,,	,,
,,	१५वी	१०	,,	,,
,,	१६वी	५	,,	,,
,,	१७वी	२	,,	,,

ह्या प्रमाणें फर व्यापारी वउदमी यांजवर सरकारचे कलेकटर किंवा त्यांचे हाता खालचे अंमलदार असतील किंवा होतील ते ठरावांतील आणि सदरहू फर दोन हप्त्यांनीं (साहामाही.) उदप्यांनीं द्यावे. ह्या अक्टास जे कोणी नाराजी किंवा अमान्य होतील, तर त्यांस ५०० रुपये दंडांहून कमी दंड करूं नये. असें आहे. ह्या अक्टाविशीं लोकांच्या कांहीं तक्रारी असतील त्या रयतेनें सरकारास अवश्य जाहीर कराव्या. एकदां अक्ट जारी झाला ह्मणजे मग रयतेलें कांहीं सरकार ऐकत नाहीं ही वहिवाट लोकांस ठाऊक च आहे.

मुंबईचे गवरनर लार्ड इल्फीनस्तन साहेब यांची सडीस्वारी पुरंदरास काल जाणार होती, त्याविषीं आमचा एक स्नेही याणें कळविलें आहे कीं लेडी इल्फीनस्तन(यांची बायको) यांची स्वारी लार्ड साहेब यांचे बरोबर जाणार आहे ही बातमी अर्थअथीं बिलग दिसते, कारण लार्ड साहेब यांणी लग्नच केलें नाहीं. तेव्हां आपल्या राजाला राणी (लेडी) कोठली होणार।

श्री कृष्णाची द्वारका ही गुजराथेच्या नैर्ऋत्येच्या हद्दीकडे एक लाहानसें बेट आहे. तेथें वाघेरे लोकांनीं दंगा करून द्वारका व कांहीं आसपासचे गांव त्यांनी लुटून घेतले व त्यांस काबीज केलें. ते परत घेण्यास गाईकवाड सरकारचे लोक रवाना झाले आहेत.

पर्वतीच्या तळ्यांत गेल्या शनवारीं एक पारशी न्हावयास गेला तो त्याचा पाय आंत घसरून बुडून मरण पावला.

पुणें सेशन कोर्टांत खासगी वाडे आणि रस्ते यांजवरील खटल्याची असिस्टन सेशन जडज्य साहेब चौकशी करणार आहेत. त्या खटल्यांत दोन बालिस्टर येणार आहेत. असें ऐकतों.

येथें या आठवड्यांत पर्जन्य पडून धारणेच्या बजनी जिनसांत स्वस्ताई झाली आहे

मुंबई स्टांडर्डच्या समजण्या वरून कळतें कीं, सर बारटल फ्रेयर सिंदचे कमीशनर यांस कलकत्याचे कौन्सलांतील मेंबर नेमिले त्या जाग्यावर मोठ मोठ्या लोकांच्या उड्या आहेत त्यांत मेहेरबान ईनविराटी साहेब दक्षण भागाचे रेवीन्यु कमीशनर ही आहेत असें समजलें आहे.

हिंदुस्थानांत गोग्रा नदीच्या पलीकडेस बंडवाले अद्यापि जमून आहेत त्यांवर राणी सरकारचे लष्करी फौज येत्या हिवाळ्यांत एकदम चालू होणार आहे आतां त्या बंडवाले यांस जंग बाहादूर नेपाळच्या राजाचा मुख्य दिवाण हे सहाय करतात किंवा कसें याविषईं लष्कर गेल्यावर समजोन येईल.

चीनच्या राजानें आपल्या तहनाम्याप्रमाणें सरकाराबरोबर वर्तणुक न करून उलटी लढाई केली त्याजवर सरकारचें लष्कर रवाना होण्याची तयारी झाली आहे आतां चीनचे लोकांबरोबर सामना आपल्या सरकारचाच मुख्यत्वें करून होईल.

विनंती विशेष — महाराज यांच्या तारखेच्या जगन्मित्रांत कोणी एका सोलापूरकर गृहस्थानें एथील अदालतीचे नाजराविषयीं कांहीं मजकूर छापला आहे तो पाहून मला वाटतें कीं सर्व विचारी गृहस्थांस पत्र लिहिणारांचें अज्ञान पाहून दयाच उत्पन्न होईल.

पत्रकर्ते महाराज गणित, ज्योतिष, व्यवहारादिक विद्या जशा कठीण आहेत तशाच मनुष्याची परीक्षा करणें हें ही कठीण असून, सर्वांस साधत नाहीं. जगन्मित्रांतील पत्र लिहिणाराच्या शैलीवरून व पूर्वोक्त पत्रांत त्याणें जो विचाराचा प्रौढपणा प्रसिद्ध केला त्याजवरून त्यास मनुष्य परीक्षेचें ज्ञान नसून (असलें तरीं) तो नाजर साहेबाचा कोणी तरी द्वेषी असावा असें वाटतें.

“नाजरास एक पौंडास -- १ पै तर ३००० पौंडास किती हा हिशेब आला नाहीं म्हणून पत्र लिहिणार मोठ्या त्वेषानें व अतिशयोक्तीनें लिहितो, त्यास लोकहो मी म्हणतों याचा विचार तुम्हींच करा? ज्यानें १६ ड्राम म्हणजे १ औंस १६ औंस म्हणजे १ पौंड एवढें पोपटाप्रमाणें पाठ केलें म्हणजे आमच्या सोलापूरकराचे मतें तो बृहस्पति होय. विलायतेंतील कितीएक विद्वज्जनास कीं ज्याणें आप, तेज, वाय्वादि पंच महाभूतांस आपल्या विद्याबलानें आज्ञाधारक केलें आहेत. त्यास एतद्देशीय क्षुल्लक नाण्यातील दमडी, टोली, अधेला अशीं नावें अश्रुत असतील तर ते काय? आमचे देशांतील मोळकऱ्याचेक्षां महामूर्ख म्हणावे? अहो सोलापूरकर बाबा हा विचार मनांत न आणितां मध्य गृहस्थाची निंदा करण्यास्तव तुम्ही आपली मोडकी लेखणी कशी हो उचलली?”

“तांमत माझ्या अंगास कंप सुटून मलमूत्र विसर्जन होण्याचा समय आला आहे. पत्रकर्ते महाराज. हें वाक्य लिहिण्यास सोलापूरकरांस कांहींच शंका उत्पन्न झाली नाहीं. हें पाहून परमाश्चर्य वाटतें. यः कश्चित् रयत ज्यानें कोणाचें कधींही तोंड पाहिलें नाहीं तो देखील असे शब्द बोलणार नाहीं व बोलल्याचें अढळत नाहीं. हा सा॰ रा॰ रामरावजी तर आज दाहा पंधरा वर्षें साहेब लोकांच्या हाताखालीं काम करीत आहेत. ज्याचा धैर्याचा तर लोकांनीं कित्ताच घ्यावा असें असून त्यांच्या तोंडांतून अशीं अक्षरें निघालीं म्हणणें हें सर्वथैव असत्य होय देव पावला मलमूत्र विसर्जन झालें नाहीं, झालें असतें तर आमच्या सोलापूरकर मित्रास तें सांवरण्याचें पडलें असतें तेणेंकरून याच्या पत्राची आवांचे पेक्षां विशेष घाण येती.

सदरील तारखेच्या जगन्मित्रांत आमच्या सोलापूरकर मित्रानीं आणखी ही बरेच वर्तिवर्णन केलें आहे त्याज विषयीं कोठवर ल्याहावें. सारांश अशीं पत्रें अज्ञानपणानें लिहिणारानीं लिहिलीं तरीं छापणारांनीं विचार करून छापावीं हें उत्तम होय

पत्र विस्तार भयानें थोडक्यांत संपवितों. इतक्या सूक्ष्म अंजनानेंच आमच्या सोलापूरकर मित्राचे डोळे उघडपणें स्वच्छ होतील तर बरें आहे नाहीं तर तीव्र अंजनाचा उपयोग

करावा लागेल हे विनंती. सोलापूर.

आमच्या ऐकिण्यांत आलें आहे कीं, पुणे जिल्ह्याचे इमरदार साहेब यांस सरकारानें नोकरीत ठेविलें आहे. ते आतां पेनशनाविषयीं अर्ज करणार आहेत. आणि त्यांच्या जागेवर कोण होईल व वर्गावर्गानें कोणत्या मामलेदारास अगर कामगारास इमरदारी मिळते याचें अद्यापि धोरण लागत नाहीं.

सरकारापेक्षां आमचें गटारयंत्र फारच लवकर निकाल लाविते. एक वदंता गांवांत उडाली आहे कीं, शिंदे कमीशनर हे कलकत्याचे कौन्सलांत जाणार त्यांचे जागेवर दक्षिण भागचे रिविन्यु कमीशनर मेहेरबान इनवेरिटी साहेब होणार आणि त्यांच्या जागेवर मेहेरबान वेडिंगटन साहेब पोलीस कमीशनर होणार आहेत. आणि त्यांच्या जागेवर मेहेरबान लफनन साहेब येथील अदालतीचे जडज्ज होणार आहेत. आणि त्यांच्या जागेवर मेहेरबान कापटन साहेब नगरचे जडज्ज होणार आहेत. आह्मांस वाटतें कीं, या वदंता मेहेरबान हरीसन साहेब जडज्ज विलायतेहून येण्याची संधि आली आहे त्यावरून ही वार्ता आमच्या गटारवाल्यांनीं पिकविली आहे या शिवाय चांगला आधार आह्मांस लागला नाहीं.

या महिन्याच्या पहिल्या तारखेपासून कसबे खेड जिल्हापुणें येथील कोर्ट बंद होतें तें सुरू करण्याविषयीं येथील जडज साहेबांनीं हुकूम फर्माविला आहे सदरहू कोर्टाचे मुनसफ रा० रा० कृष्णाजी सदाशिव जोगळेकर यांस न केगांव कोर्टांत चिलकफार भरले कारणानें ज्या इंटर नेमिले होते ते व पुनरपि खेड कोर्टावर हजर झाले आहेत.

रत्नागिरी— मागील अंकांत लिहिल्या प्रमाणें टेलि नामें एक आगबोट मुंबईहून तारीख १९ सोमवार रोजीं निघाली ती मंगळवारीं दिवसाचे ९ वाजतां येथील बंदरीं लागून ४ वाजतां पुढें गेली. ती शुक्रवारीं रात्रीं येथें येऊन प्रातःकाळीं ६ वाजतां पुढें चालती होईल. व आजच मुंबईहून दुसरी बांबेना में आगबोट सायंकाळीं निघेल ती उदईक दोन प्रहरानंतर येथें येईल या प्रमाणें प्रति मंगळवारीं आणि शनवारीं अशा आठ वड्यांतून दोन वेळां आगबोटी या बंदरीं येत जातील. येथून मुंबईस जाण्याचा नमान तिकडून येण्याचा ही तिसरे प्रतीचा दर ४ रुपये आहे व मालाचे १ टनास (८० मण) ४ रु. पडतात या मानानें पाहिलें असतां इतर गलबतांतून माल नेतात आणितात त्यापेक्षां हें भाडें विशेष नसोन पाहिजे तितका माल जलद व सुरक्षित येऊं शकेल. व वारा ही अहित याग कसाही असेल तरीं देखील हा क्रम चालण्यास हरकत नाहीं तेणेंकरून व्यापारी लोकांस मोठा फायदा होईल. व या प्रमाणें जाणारे येणारे लोकांस ही पूर्वीपेक्षां भाडें थोडें करून तारखा नेमिल्या आहेत, ह्मणून नेमिल्या वेळीं आपले कार्यभाग उलगडून घेण्यांत फार सौख्य होईल यांत संशय नाहीं. त्या कंपनीनें येथील बंदरा करितां रा० केशव गणेश गोखले कलेकटरी कडील रायटर यांस येजंट नेमिले आहेत. तर त्यांस जाऊन आढळलें असतां पाहिजे त्यास आगबोटी वरील टिकिट मिळतील. सदरहू एजंट याज कडून आह्मा कडे वगैरे गल्या बंदराचे व प्रतीचे दराची जाहिरात

आली आहे ती पुढील पत्रीं प्रसिद्ध करूं.

या आठवड्यांत गांवगंनाच्या कबुलायती देण्याचा हंगाम चालू झाला आहे त्यांत कुळाची व जमिनाची राशवर बसण्यानें फार कुणबी होते व दुसऱ्याही कांहीं गैरसोयी असल्याविषयीं आह्मास विस्तारयुक्त पत्र आलें आहे. परंतु आज जागा नाहीं, पुढील खेपेस पाहूं ले. बोल्टन साहेब इनूफंडीचे कम्या॰ वले॰ हूरपर साहेब पोलिस सुपरिंटेंडेन्ट कोल्हापुरास गेले होते ते २० वे तारखेस परत येथें आले.

राजापूर मुनसफ कोर्टांतील वकील रा॰ दामोदर विठ्ठल खरे यांची बदली मालवण कोर्टांत होऊन तेथील वकील रा॰ गोविंद माहादेव लामेटे यांची बदली राजापूर कोर्टांत झाली.

ज॰ क्र॰

तुरुंग— दिल्ली ग्याझिट कर्त्यांनें शिफारस केली आहे कीं, प्रांतांतील सर्व तुरुंग कमी करावे. आणि जो अपराधी साहा महिन्यापेक्षां ज्यास्ती कैदेचा असेल त्यास सेन्ट्रलजेल नामें मोठा कैदखाना आहे तेथें नेऊन ठेवावे. व थोड्या कैदेच्या अपराध्यास सोडून द्यावे व यापुढें हलक्या कैदेच्या शिक्षेबद्दल फटके व दंड या शिक्षा ठरवीन जाव्या असें केल्यानें सालिना सरकारचा १७५०००० माडे सवा लक्षांचा फायदा होत आहे.

करवीर— येथील पंधरावे काळे पलटणीचे लोक पुण्यास जाण्याकरितां काल रोजीं निघून गेले. येथील तोफखान्यामध्यें कांहीं सोजीर बेळगावांहून यावयाचे आहेत.— यावंरी नवरात्राचे उत्साहास राहरापर्थे नदीवर तोफखान्याचे मांळावर माहागं कडील एकंदर १५० तोफा होण्याचा हुकूम झाला आहे.— या इलाख्यांतील मराठी शाळांवरील इनिसक्टरखेकामाचा चार्ज डेप्युटी इनस्पेटर यास देण्याविषयीं हुकूम झाला आहे.— विशाळगड संस्थानचे शिरस्तेदार नारो रामचंद्र यांस अमानत केल्याचें मागें लिहिलेंच आहे. त्यास हाली चौकशी होऊन मेहरबान असिष्टंट पोलिटीकाल सुपरइनटेन्डेंट साहेबानीं शंभर रुपये दंड न दिल्यास माहिने कैदीची शिक्षा केल्याची आमचे ऐकिण्यात आली आहे.— काल रात्रीं हस्तनक्षत्राचा पाऊस पुष्कळ पडला. बागशाई लुबशाईचे वसाहती कडील माजी कारकून रावजी भेंडस गांवकाच्या त्यासंबंधी हिशेबाचे कामांत कांहीं दगाबाजी उमगल्यावरून मेहरबान बेल साहेब कमांडिंग कोल्हापूर इनफन्ट्री यांजकडे सदरहू बद्दल चौकशी होत आहे असें ऐकतों.

वर्त॰ सं॰ ह॰

दिवाणी कामदारांच्या नेमणुका— सेप्टेंबर महिन्याच्या पहिल्या तारखे पासून दफ्तरदारांच्या बदल्या झाल्या आहेत येणें प्रमाणें. रत्नागिरीच्या कलेकटराचा प्रोबेशनरी दफ्तरदार राव बहादुर गुरुराय कृष्ण याजला बेळगांवच्या कलेकटराचा प्रोबेशनरी दफ्तरदार नेमला आहे; बेळगांवच्या कलेकटरचा दफ्तरदार राव बाहादूर मोरो गोपाळ यांस खानदेशाच्या कलेकटरचा दफ्तरदार नेमला आहे. खानदेशाच्या कलेकटरचा दफ्तरदार राव बाहादूर मल्हारराव सखाराम यास रत्नागिरीच्या कलेकटराचा दफ्तरदार नेमिला आहे. आदन येथील पोलिटिकल रेसिडेंटाचा दुसरा आसिस्टंट लिफ्टनंट होमर्स दरस्सरु यास दीड महिन्याची रजा मिळाली आहे.— सब असिष्टंट सरजन बरजोरजी आरदेसर यास सांवत वाडी येथील दवाखान्यावर नेमला आहे.— भडोंचच्या नुकडी करितां सुरतचा सिविपर

असिष्टंट जडज्य व सेशान जडज्य मिस्तर आ.इ.ए क.म्याकटीयर याजला या सेप्तेंबर महिन्याच्या २६ व्या तारखेची आगबोट मुंबईहून निघाली त्या तारखे पासून युरोपांस जाण्यासाठीं आजारीपणाच्या सर्टिफिकेटावरून पंधरा महिन्याची रजा मिळाली आहे. — खानदेश मधील पोलिसचा सुपरइन्टेन्डेंट मेजर इ.पि. आरथर याजला या अक्टोंबर महिन्याच्या २० तारखेपासून १ महिन्याची रजा मिळाली आहे — मिस्तर. डबल्यू.एच्. प्रापर्ट याजला अमदाबादच्या कलेक्टर आणि माजिस्त्रेट याचा न्युमिगरी २ रा असिष्टेंट नेमला आहे. — खेडाचा तिसरा असिस्टेंट कलेक्टरी आणि माजिस्त्रेट मि. जि. एम् पेसन याजला गेल्या महिन्याच्या २८ व्या तारखेपासून २ महिनें रजा मिळाली आहे. — सुरतचा असिष्टंट जडज्य व सेशान जडज्य मिस्तर डबल्यू सांडविदयाणें गेल्या महिन्याच्या १७ व्या तारखेस १ ला असिष्टंट — माजिस्त्रेट मिस्तर जे. आर. अरथर याजपासून भडोचच्या अदालतीचें काम घेतलें. — सरजन मिस्तर मोरहेड हा आजारीपणामुळें युरोपास गेल्यामुळें सेंत्रलउजन मध्यें मीन्नीपालच्या आणि जमसेटजीजीजीभाइच्या दवाखान्याच्या अशा दोन कामावर नेमला आहे — व स्पेशाल असिस्टंट इंजनेर व पुण्यांतील इंजनियर "स्कूल" चा सुप्रीन्टेन्डेंट मिस्तर. एच्. कोकयाजला हल्लीसेंत्रलडिव्हिजनच्याशाळा खात्यावरील इन्स्पेक्टर नेमला आहे. — खानदेशाचाजडज्य व सेशानजडजव एजेंट जे रिचर्ड मव गेल्या महिन्याच्या २४ साव्या तारखेस इंग्लंडाहून परत आलेला आहे.

भयंकर दाढी ठेवणारां विषयींचा हुकूम विलायतेंत एक नवीन हुकूम झाला आहे, तो असा आहे कीं, तेथें एक कशिदा काढण्याचे जागीं बडे दाढीवाले साहेब लोक पुष्कळ लोक गेले होते त्यांच्या दाढी अशा भयंकर होत्या कीं राणी सरकारास अशा लांबलांब दाढीवाले लोकांनीं पुढें त्याजागीं न जावें म्हणून हुकूम फरमाविणें जरूर पडेल असें समजतों आतां यावरून असें दिसतें कीं, त्या जागीं कदाचित लहान मुलींच असतील, आणि या बागुलबाबाच्या रुपास पाहून त्यांस भीतीमुळें अंगास शहारे आले असतील, सबब असा हुकूम केला असेल, परंतु त्या हुकमांत असें आहे कीं, जे कोणी प्रशाविकाणीं यावयास इच्छितील त्यांच्या दाढी लहान लहान असल्यास आंत घेतले जातील, असा हुकूम लार्डचेंबरलेन याणें केला आहे, केवढी ही लांबदाढीची पंचाईत पाहा।

कोंकणची धामण अमुक दिवशीं पकडली जाईल, असा जोशानें मुहूर्त दिला प्रमाणें जाळें मांडलें; परंतु धामणीच्या चपळते मुळें म्हणा, अगर त्याचे मित्र कृष्णसर्प आदिकरून मंडळीनें तीस सुचना केल्या मुळे धामण आचानक पार पडून गेली; कारण तीस एकेपणें समजले कीं, एथे शानचंडी होणार आहे, त्या होमांत नाना विध ब्राम्हणांनिं नक्षकाय धामणस ४४ असे म्हटल्यास आपला फडशा पडेल सबब धामणीने धूम्रगतीनें गमन केलें आतां जोशाचा हा सरवंडा मुहूर्त चुकला हें ऐकून नवनचंडीचे दिवस पुरे होत आले आणि असाय ज्ञ जोशाकडून होत नाहीं याचा आम्हांस विस्मय होतो.!

शानचंडी करण्याची भूपतीची परवानगी घेण्याचा प्रकर्ण रवाना झालें होतें त्यांतील संकल्प बरोबर नसल्यामुळें भूपतीनें नापसंत केल्यामुळे जोशी उपाध्ये यांस खिन्नता प्राप्त झाली असेल.

हेपत्रपुणेंशा. डा. कृष्णाजीत्र्यंबकरानडेयानी छा०प्र०दे.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—सोमवारतारीख १० आक्टोबर सन १८५९

पत्राचीकिंमतरुपये.

१॥ अगाऊदिल्यास १० दरसाल.

ज्ञानप्रकाश.

आम्हांस असें पत्रावरून कळलें आहे कीं, ग्वालेरचे महाराजांचे दिवाण राव राजे दिनकरराव दिवाण हे कांहीं दिवस कारभार उदासीन होऊन पाहात होते, ते पुन. पोलटिकल एजेंट साहेब यांणीं त्यास व महाराजांस समजून सांगितल्यावरून पूर्ववत् पाहूं लागले आहेत.

एथें [illegible] कचे मामलेदार अज्जम धनजीभाई कावसजी व नगरचे फौजदार करसदजी नसरवानजी असे रजेवर घरगुती कामाकारितां आले आहेत.

धारेहून— ता० २ आकटोबर—पाऊस अद्यापी भरपूर झाला नाहीं. यावरून गुदस्तांप्रमाणें पीकें येतील असा भरवसा येत नाहीं, यामुळें लोक काळजींत पडले आहेत.—एथें सालाबादप्रमाणें नवरात्राचा उत्साह कालिका देवीचा झाला. जगदंबेच्या कृपेंकरून राणी सरकार हें संस्थान ज्याचें त्याज कडेस पूर्ववत् सोडणार असें मला अंबिकेनें स्वप्नांत सांगितल्याचा दृष्टांत झाला आहे. ज्ञानप्रकाश कर्ते महाराज बहुतांची या संस्थानावर कृपा दृष्टी आहे तेव्हां ईश्वरही त्यांची इच्छा पूर्ण थोड्याच दिवसांत करील, असा मला नुकताच दृष्टांत झाला आहे व [illegible] पावसाची खबर अशी कळली आहे.

एथें रा० अंताजी त्रिंबक साठे पेशाणी [illegible] कारकून यांचें बिन्हाड नाना फडनीसाचे वाड्याचे पुढें [illegible] स असतां चोरानें पडवीवरून खिडकी उघडून मालक वगैरे त्याचीं घरचीं माणसें आंत निजलीं असतां सुमारें ४॥ वाजतां रात्रौ त्या जाग्यांतील सुमारें २०० रुपयांचा ऐवज नेला. कांहीं नेण्याचे तजविजींत असतां मालक जागा झाला आणि पकडावयास गेला तों सदरहू चोर वाटेत उडी घालून पळून जात असतां त्याचे मागोमाग मालक वगैरे [illegible] शिपायी मोठ्या सीताफीनें गेले, परंतु त्याणें इतक्यांसही झुगारा देऊन माला सुद्धां अचानक पार पडला. अद्यापी ठिकाण लागला नाहीं.

पुण्याहून एका गृहस्थांकडून अशी बातमी कळली आहे कीं, धामण वामण पकडण्याचा जो हालखंडा जोशाचा मुहूर्त तो चुकला असें ह्मणतात. परंतु तसें नव्हे हा मुहूर्त बरोबर आहे किंवा नाहीं यांची जोशानीं चाचणी पाहिली आहे आतां वेदांग मताप्रमाणें मुहूर्त या कामांत इतकाच दिला आहे कीं हालखंडीचे दिवस गुजरले आतां भरयम द्वितीयेच्या दिवशीं एकदम इच्छिले ला पदार्थसुद्धां जाळें भीमा आणि मुळामुठा यांचे दरम्यान येऊन पडेल परंतु तें पाहाणें फार बारकाईनें करपुतळी प्रमाणें तोंडास काजळ लाऊन दिव्याच्या ज्योतीची प्रतिमा पाण्यांत जशी दिसते त्याप्रमाणें पाहिलें असतां मनीषा परिपूर्ण होईल. असें वेदांगी जोशी यांचा मुहूर्त निघाला आहे.

आह्मास याकामीं मुद्दाम नाना चिठ्ठे येऊन पडल्यामुळें येथील ही अदालत खद्दर वारंवार लिहून आमच्या वाचणारांस कळविणें प्राप्त आहे. गेल्या महिन्याच्या २८ वे तारखेच्या पुणे आबसरवरांत या अदालत महात्म्याच्या ४३ व्या स्कंधांतील द्वितीयाध्यायाचें कथानक लिहिलें आहे. त्याचें प्राकृत व संस्कृत जनाच्या अवलोकनार्थ भाषांतर करितों तें येणें प्रमाणें.

"दुसरा फितुरीचा चार्जचा मुकदमा— येथील अदालतींतले कोणी कामगारांनी विलक्षण शिस्त चालविल्यामुळें पुणें शहरांतल्या सावकार मंडळी मध्यें मोठी गवगवा झाला आहे. या लोकांनीं एक मोठ दिवाणी रत्नां कडील- राजमान्य प्रमाणिक नेटीव कामदार, ज्याची चढती वर्षे न्यायासनावरील एक रत्न ह्मणून नोकरी झालेली, आणि सदर कोर्टाचा व त्याणें जितक्या जडज्यांच्या ध्यानाखालीं कामें केलीं आहेत त्यांचा ज्यावर पूर्णपणें भरंवसा झालेला च अशा कामगारांस लांच घेतल्याचे पुरावे शोधून काढण्याचें ढोंग करून पुण्यांतील व्यापार उदीम करणारे लोकां पैकीं- पुष्कळांच्या वह्या जबरीनें घेतल्या. आमचें मेंज या खटल्याच्या मोठमोठ्या तकरारीच्या कागदांनीं भरवून करकरां लवूं लागलें आहे- आणि वस्तुतः या घप्या घोळांतला शोधक किंवा वांचपणारें हुशार पोलिसानी केलेल्याचा दाहावा हिस्सा खरा असेल, तर मोठीच कायद्याची सक्ति झाली आहे. आणि, याकरितां या शहरांतले सालिक व प्रतिष्ठित गृहस्थांची व त्यांचे मालमत्तेसाठीं निंदा छळ करण्याचे कामांत जे असतील त्यांस तत्काळ यथेष्ट प्रकार काढून त्यांस शिक्षा करणें योग्य आहे. या पीडा पावलेल्या लोकांनीं कायदा आपल्या हातांत घेतला नाहीं आणि जबरीनें त्यांणीं आपल्या हद्दींतून या शोटिंग पाछाई कायदे चालविणारास काढून दिलें नाहीं याचें आह्मास नवल वाटतें. असें त्यांणीं करणें मुनासब होतें. आणि जर या सदरहू लोकांनीं या भिल्या हिंदूच्या जागीं युरोपियनाबरोबर असाच प्रकार केला असता तर त्याणीं त्यांचीं नेह्मीच कपाळें फोडिलीं असतीं. या कामांत अधीक वाईट गोष्ट ही आहे कीं या ठिकाणचे दोघे महा प्रसिद्ध उनाड मनुष्य यांणीं खोटें मंजाविल्यामुळें हा अन्याय झाला आहे ह्या जोडी पैकीं एकानें उघड दगाबाजी केल्यावरून सदर कोर्टानीं त्याची वकीलीची सनद घेतली आहे- ह्या दुष्ट लोकांस इनामकमीटींतला इच्छा मूर्त ज्याचा संबंध कोणत्याही प्रकारचा नसतां ही आपण होऊन निकडच्या कामांत आपलें तोंड घालून दुंगिन असतो असी प्रसिद्धि आहे- त्यास लोकरच तुरुंगांतल्या काथा मिळतील. या वाईट कामांत कोण कोणते लोक आहेत त्या सर्वांचीं नावें त्यांच्या रोजच्या दरवडे खोर छतीसुद्धां आह्मापाशीं आलीं आहेत. आणखी आमच्या कल्पनेनें तर या सर्वांवर थोड्या दिवसांतच आमचें जाळें पसरून सर्व दुष्टांच्या तोंड्यास एक्याठिकाणीं पकडूं असें वाटतें. हा खटला अमळसा पक्वतेस आल्याबरोबर आह्मी आपल्या वाचणास या कामांत जे लोक आहेत त्यांच्या नावासुद्धां ह्या दुष्टांची कच्ची हकीकत लिहून कळवूं.

आह्मी तर या गुप्त खटपटी विषीं थोडे थोडे

लिहित व आलों आहों. आणि अकल हुशारी कायम आहे तर आह्मीं आमच्या वाचणारांस जरीं हा विषय अप्रिय व पोरकट आहे तरीं तो जाहीर करण्यांत कसर करणार नाहीं.

विजापूर— येथून आमचे मित्राकडून तारीख २२ सपटंबरचे पत्र आलें, त्यांतील हांशील.

शहर मजकुरीं खून करण्याचे इरादानें एका दुष्ट स्त्रियेस मारीत होता. परंतु बोभाट झाल्या कारणानें त्याचा इरादा सिद्धीस न जातां त्यास कैद केलें. स्त्रीस जखमा झाल्या होत्या त्या अद्यापि बऱ्या झाल्या नाहींत.

येथें या महिन्यांत पर्जन्य दोन चार वेळां चांगला लागला तेणें करून पीक उत्तम प्रकारचें आहे व धारण ही बरी आहे.

मौजे कारनाळें तालुके मजकूर येथील एका गृहस्थाचें घर फोडणारा कैदी सांपडला होता तो मुद्याचा माल दाखवितों ह्मणून शिपायांसह कृष्णा नदी पलीकडे बिळगी तालुक्यांत बागलकोट येथें जात असतां कृष्णा नदींतून मोठ्या बंदोबस्तानें टोकऱ्यांत बसविला असून अकस्मात पाऊस आल्यामुळें तो घोंगडी घेण्याच्या निमित्यानें उठला आणि नदींत उडी टाकून पार झाला. त्याचा पत्ता लागण्यास मामलेदार साहेब यांणीं बहुत प्रयत्न चालविला आहे. परंतु अद्यापि ठिकाण लागला नाहीं.

तारीख १८ सपटंबर रोजीं येथील फौजदार व मुलकी कडील सनदी स्वार या उभयतांचा तंटा झाला त्याज बद्दल सूक्ष्म विचार करितां कलेक्टर साहेबाचे हुकुमानें तानजवडीचे बाजूचे कमानींत स्वारांचीं घोडीं असतात तीं घोडीं सोडून पाणी आपल्या तट्टें बांधावीं अशा इराद्यानें हुकूम केला तो हुकूम स्वारानीं मानला नाहीं. कारण स्वारांचीं घोडीं सरकारी आणि यांची परगुती असल्या कारणावरून या तंट्यांत तूंमीं होऊन ज्या शिव्या गाळी जाहाल्या त्या पत्रीं लिहूं शकत नाहीं. असा तंटा करणें हें सभ्याचें काम नव्हे असें असून मशारनिल्हे या कामीं स्वतः प्रवृत्त झाले होते. ही मोठी आश्चर्य होण्या सारखी गोष्ट आहे.

शहर मजकुरीं कसबिणी, कलावंतिणी, वगैरे ज्यांचे घरीं पुरुष नाहींत त्यांस हा रात्रीं मोठे गस्ती पाहारा करण्या बद्दल सनदी चालली आहे. अशी वहिवाट मागें कधीं झाली नाहीं परंतु हल्लीं फौजदार करतात हें मोठें आश्चर्य आहे कोणी घरांत पुरुष नसल्यास बायकांनीच गस्ती पाहारे करावे कीं काय? असें कोणी विचारल्यास हुजूर लिहून कळवितों ह्मणून दाब घालतात. रात्रीं फिरण्यास मोठी अडचण जर कोणी सभ्य गृहस्थ योग्य कारण परत्वें बाहेर गेला आणि कांहीं ज्यास्ती रात्र झाली तर मग त्यांचा मुश फौजदाराकडून आबस झालाच ह्मणून समजावें. अशा हुकुमांत कांहींच अर्थ नाहीं अशा कारणांत देखील रयत लोकांस अतिशय त्रास देतात. पण त्यांणीं पुढें योग्यरीतीनें तजवीज ठेवावी ह्मणजे रयतेस सुख होऊन त्याची ही कीर्ती होईल नाहीं तर समयानुसार सरकारांतून एखादे कामीं ठेका बसण्यास चुकणार नाहीं.

येथील मामलेदार रा. रा. वेंकटराव महादेव हे फौजदारीचे वगैरे कामांत मोठे वाकबगार असून स्वभावानें मायाळू आहेत यांणीं हुशार फौजदार साहेबांस चांगल्या रीतीच्या शिक्षा दिल्या तर बहुत बेश होईल

सुचविलें परंतु अद्यापि गुणावर नाहीं.

सातारा — या इलाख्यांत कुंभोरला घाट येथें नवीन दस्तुरी बसविण्याचा हुकूम झाला — मेहरबान बिगेडीयर मेगडुगल साहेब हे थोडे दिवसांत स्वदेशीं जाणार आहेत. — अजम माधवराव जोशी मामलेदार आपले पंढरपूरचे कामावर जाण्या करितां निघून गेले. — येथें या आठवड्यांत दोन तीन चांगले पाऊस पडल्यामुळें लोकांस आनंद झाला आहे. श.सू.क.

आह्मास असें समजोन आलें आहे कीं. श्री. रा. रा. गणपतराव बल्लाळ नातू ऊर्फ श्रीमंत यसाहेब नातू, यांणीं हवेली मामलेदार यांजकडे अशी याद पाठविली आहे, त्यांतील हाशील पर्वतीच्या पंचा पैकीं एक पंच कमी झाला आहे, आतां फक्त चार पंच राहिले आहेत,ते आपल्या फायद्यावर नजर देऊन गैरकामें चालविली आहेत येविषयीं मेहरबान कलेकटर साहेब यांस कळवितां त्यांणीं अखेर जबाब दिला कीं, याबद्दल जी तजवीज करणें असेल ती गांवचे संभावित लोकांची प्रसिद्धपणें सभा जमऊन करावी असा जबाब मिळाल्यावरून आह्मी सदरहू मजकूर पर्वतीचे पंचास कळविला. परंतु ते तसें झाल्यानें आपली गैर कामें उघडकीस येतील व दुसरा पंच नेमिल्यानें आपले फायद्यांत कमीपणा होईल. सबब त्यांणीं तसें केलें नाहीं. नंतर पर्वतीचे पंच तर उत्तर देत नाहींत. आणि काम वर शेवटास लागलें पाहिजे ह्मणून पर्वतीचे संस्थान येथील रा. भिकाजी आबाजी कारकून यांशीं तुह्मी मागील कागद पत्र घेऊन आह्माकडे हजर होण्याविषयीं हुकूम पाठविला परंतु तेही हजर झाले नाहींत. आणि लोकांची सभा करून येविषयीं विचार करणें आहे त्यास त्या कारकुनानें हुकूम तोडल्या बद्दल त्यास शिक्षा मिळून जबाब पावा ह्मणून नुकतीच याद पाठविली आहे.

आतां या कामांत श्री. रा. रा. राव साहेब नातू याणीं मामलेदार यांस स्वतः लिहिलें आहे त्याचा निकाल काय होईल तें दिसतच आहे, परंतु आह्मास या पर्वतीचे कामांत प्रतरणा आणि त्यांचे जातीचा फायदा आहे, असें यांचे लिहिण्यावरून दिसत आहे. तरि येविशीं पुणें शहरचे लोकांनीं या बद्दल स्पष्टी करण करून टाकावें नाहीं तर हे पंच राव साहेब यांचे लिहिण्या प्रमाणें आपला फायदा करीत आहेत असें दिसोन येतें. बरें आपण या कामांत उगीच बसलों असतां हा सर्व पैसा सरकार हिंदु लोकांचे देवस्थानाचे खर्चाकडे एथील रयतेस देतें असें पूर्ण समजत आहे. त्यांत अफरातफर होत असेल तर या बाबद फार तर काय पण मोठाच अपराध आहे असें आह्मी आणि दुसरे लोक जोंवर याविषयीं हे पंच विचार करणार नाहींत तों वर आह्मी समजत आहों श्री. रा. राव साहेब नातू याणीं हें काम निस्पृहरीतीनें करावें ह्मणोन तजवीज केली आहे. याविषयीं आह्मी त्यांचे खरोखर आभारी आहों.

लंडन शहरांत तसबिरांचें पत्र ह्मणोन आज २५ वर्षे निघत आहे त्याच्या तारीख २० अगष्ट सन मजकूरच्यांत फरासीसच्या फौजेनें

अहमदनगर जिल्ह्यांतून या आठवड्यांत दोन पत्रें आलीं आहेत तीं खालीं लिहितों.

एथें कांहीं दिवसांमागें पर्जन्याचा इतका दुकाळ होता कीं, लोक घाबरून गेले होते पण आतां इतका पाऊस पडला कीं, लोक म्हणतात कीं, येणें करून पिकाचा नाश होईल. इतका पर्जन्य का झाला? कोरड्या दुकाळापेक्षां ओला दुकाळ फार वाईट. पाऊस नरी काय हो! जातो तर अगदींच जातो, नाहीं तर बेजार करून सोडितो ईश्वर पाऊस कां आखडितो व पाडितो तेव्हां इतका कां पाडितो ह्याचीं कारणें त्याचीं त्यालाच ठाऊक तो जें कांहीं करितो तें आपल्या सर्वज्ञतेनें करितो, मनुष्यें त्याजपेक्षां फार अज्ञानी आहेत. त्यास त्याच्या अगम्य योजना दिसत नाहींत. म्हणून त्यांनीं ईश्वराला दोष लावणें मोठें पातक आहे, कारण देवाला दोष लावण्यास आम्हांस कांहीं जागा नाहीं.

आतां एथें बहुतेक अमलदार फार चांगले आहेत, हें लिहिण्यास आनंद वाटतो. जज्ज साहेब मि० कामटन न्यायाच्या कामांत चांगले असून हल्ली खालच्या नेटिवांचे फारसें ऐकत नाहींत. तसेंच त्यांचे असिस्टन्ट हानरेबल होबार्ट साहेब हेही आहेत. कलेकटर साहेब मि० मेजर टेलर हेही फार उत्तम आहेत. नेटिवांच्या सांगण्या प्रमाणें चालल्या वरून कित्येक साहेबांच्या हातून लोकांचें अकल्याण झालें आहे हें सर्वांस ठाऊक आहे, कारण नेटीव लोक परस्परांचा बहुत करून द्वेष करीत असतात, म्हणून जेव्हां साहेब लोक स्वतां विचार करून काय करणें तें करितात तेव्हां आनंद मानिला पाहिजे डाक्तर राजर्स साहेब व त्यांचे असिस्टंट डाक्तर दौलतसिंग हे उभयतां गरीब गुरिबांस देखील औषधें देण्यांत स्व अंगें फार श्रम करितात. असे सर्व डाक्तर होतील तर किती चांगलें!

या प्रकारें शहरच्या लोकांस सुख आहे पण छावणींतील लोक म्हणतात कीं, आम्हांवर लष्करी अमलदाराचा अमल फार करडा आहे.

एथील इंग्रेजी शाळेवर नवीन मास्तर पुण्याहून आल्या पासून ती शाळा फार चांगली चालूं लागली आहे. शिकविण्याची पद्धती फार चांगली आहे, असें विद्यार्थी म्हणतात.

एथें गेल्या महिन्याच्या १५व्या तारखे पासून १७वी पर्यंत एथील मिशनरी खात्यांतील एका बाईनें हौदांतून पाणी घेतलें, ती ख्रिस्तियन होण्या पूर्वीं मराठ्याची होती. या हौदांतून कोणी पाणी नेत नाहीं; ख्रिस्तियन लोकही तूर्त नेत नाहींत याविषयीं आपण २६व्या सप्तंबरच्या ज्ञानप्रकाशांत कांहीं लिहिलें आहेच. परंतु सन १८५० चा २१वा आक्ट दिवाणी प्रकरणीं लागू आहे असें वाटत नाहीं, असें जें आपण म्हणतां त्यांच्या मतलब बरोबर लक्षांत येत नाहीं. कारण दिवाणी कोर्टानें यांत अगदीं सम्बन्ध नसून त्या विषयीं लिहिण्याचें प्रयोजन काय? व तो आक्ट दिवाणी प्रकरणीं लागू नाहीं असेंही कोणास वाटत नाहीं आणखी, सदरहू आक्टा वरून एवढेंच ठरतें कीं, धर्मांतर केल्या वरून कोणाचाही कांहीं हक्क व वारसपणाचा कोणताही हक्क बुडेल असे जे कोणत्याही धर्मांतील ठराव अथवा साधारण रीत ती इंग्रेज सरकार कबूल करणार नाहीं. पण हा कायदा कोणत्या कोर्टानें अमलांत आणावा हें कांहीं ठरविलें नाहीं. मला वाटतें कीं, सर्व कोर्टांनीं हा कायदा पाळावा. असें सरकारचें मत असेल. फिर्याद येईल तेव्हां दिवाणी कोर्टानें त्या प्रमाणें ठराव करावा. पण कायद्या विरुद्ध कोणी कोणाला प्रतिबंध करून दंगा फिसाद करूं नये म्हणून माजिस्त्रेटानें बंदोबस्त राखिलाच पाहिजे, नाहींतर सरकार त्याला दंड

दपु का येईल.

गेल्या बुधवारच्या अखबारवरांत आणखी मजकूर लिहिला आहे तो फितुरीच्या मुकद्दमा— आम्हीं मागल्या पत्रीं हृका भिकारका ांत लिहिले आहे. त्यांत अगदीं नवें रूप प्रगट झालें आहे. त्या शहरांतील कित्येक सावुकारांनीं सरशेवटी धैर्य धरून त्यांणीं एक अर्ज सरकारास केला त्यांत त्यांणीं आदालतीतले कित्येक हलकट लोकांनीं आम्हांस वाईट वाटतें कीं, जज्ज्य साहेबाच्या हुकमानें व मदतीनें जुल्म केल्या विशींचे लिहिले आहे. आम्हीं या मोठ्या अमलदाराने या शहरांतील प्रिन्सिपाल सदर अमिनानें ांच घेतले व तो अप्रमाणिक आहे असे चार्ज काढण्याच्या कामांत कांहीं काळ पर्यंत जो प्रकार चालला होता त्यांत त्याचें अंग आहे. हे मानण्यास आम्हीं नाखुष आहो. परंतु पुण्याचे अदालत कोर्ट हें जेव्हां कोडतां मध्यें मुगुटमणी न्यायकोडत असून हाली ते ग्र ी नेटिवांच्या दृष्टीने पोलिसाची गुप्त सामज देण्याची जागा असें आतां समजून आले असें आम्हीं उघड पणें खास म्हणतो

मेहेरबान लफनन साहेब या काळे लोकांच्या स्वभावा विशीं जाणले पाहिजे, सदरील दिवाणी अमलदार याच्या विरुद्ध साक्षी पुरावें शहरांतील शोधून काढण्यास "भिड्या" सारिख्या विख्यात मनुष्याला अख्त्यार दिला असे म्हणतात. अशा खालच्या नोकरास सज्ज करणें हे अरिष्ट साहेब मंदसूफ जाणत नाहींत. असे आम्हांस वाटते ह्या प्रकारच्या अख्त्यारा पासून वाईट कामे घडलीं ह्यांची गणना करणे अवश्य आहे. भिडे मजकूर हे या देशांत अप्रमाणिक आहेत. त्या प्रमाणें प्रमाणिक असेल आणि आम्हांस त्याच्या विपरीत विचार करण्याची इच्छा नाहीं, परंतु वार्ता अशी आहे कीं, तो कलहवर्धक आहे. आणि याच कारणा वरून त्याला असा अख्त्यार देणें योग्य नाहीं. या खेरीज हे दोघे विलंदलुचा हे एकदार आहे. हें सर्वांस चांगले ठाउके आहे कीं, हें पुणें शहर लुच्चेगिरी, खटपट आणि ठकबाजी आणि सर्व प्रकारचे दुर्गुण याचे आगर आहे. येथें न्याय गृहांत दररोज दोन आण्यास मनुष्याचे अथवा रुपयांस आठ मनुष्याचे मनें लालचावतात. ह्या विशींची अतिशयोक्ती नाहीं, वास्तवीकच असें आहे. या करितां सरकारच्या गोऱ्या अंमलदारानीं अशा प्रकारच्या निरपराधी मनुष्यास अपराधी ठरवून त्यांचा नाश करावयाचा मतलब जे तयार होतात अशा प्रसिद्ध लोकांच्या टोळीस न अनुसरण्या विशीं फारच सावधगिरी ठेविली पाहिजे.

ह्या फितुरीच्या मुकद्दम्यात कांहीं अयोग्य प्रकारचा गुन्हा घडलेला आहे. अशा विशीं कांहीं पुरावा खरेपणाचा जर मिळाला असेल, तर त्या गुन्ह्याचा दोष त्या इसमावर उघडपणें कां ठेवीत नाहीं. आणि कायद्यान्वये व निःपक्षपातानें जर इसम मजकूर अपराधी ठरेल तर त्याला कायद्या प्रमाणें बिनहरकता शिक्षा मिळावी. परंतु आम्हीं शपथ पूर्वक मह्हानीनें या चाललेल्या चौकशीचा प्रकार विपरीत आहे. असे म्हणतो. हा प्रकार इंग्रजी किंवा या देशांतील वहिवाटीस बिलकूल लागू नाहीं असे आम्हांस वाटते. आणि याच करितां न्याय करणाराच्या चोखपणावर जसा पाहिजे तसा वहीम येऊन पोचतो.

हा जो मुकद्दमा आम्हीं लिहिला ह्यांत मुख्य जे गण आहेत त्यांचा नावाचा इशारा व सावकारावर ह्यांणीं हल्ले केलें त्या बद्दल सरकाराकडे झालेल्या आर्जांत नमूद केलेला आहे. आणि पोलिसास पुनरपि ह्या अशा कामांत सामील पडूनये म्हणून ताकिद मिळाल्या वरून त्यास या पाप लागावून आपलें अंग काढून घ्यावें लागलें तेव्हां आतां नवीनच

दूम निघाली आहे. प्रिंसिपाल सदर अमीन ह्यांची नेमणूक एथें सदर अमिनीवर झाल्या पासून इस्तकबील त्याणे फैसल्ले केले त्यांचे दफ्तर भिडे मवसूफ व त्याचे दोस्त यांणीं तपासावें म्हणून मागवून नेले आहे. आणि आम्हांस अशी खबर लागली आहे कीं, त्याच्याघरी रात्रीं समाकुल पांढर होत असते. आणि समाकुळ या पांढरींत नित्य पुष्कळ यां कामातले त्यांचे दोस्त ह्या बुकांतला तपास टिंब त्याया प्रमाणें मोठ्या खबरदारीनें का ढावा ह्या साठीं वाद विवाद करण्या साठीं जमत असतात. ह्या बुकांच्या तपासणीच्या कामांत शिकार साधेल किंवा नाही आज आम्हांचे कांहीं मत किंवा बोलणें नाही. परंतु मशार निल्हे भिडे याच्या बाबदीतच आज आमचे उल्लेखन आहे. भिडे मवसूफ यांची व प्रिन्सिपाल सदर अमिन त्यांची कांहीं अदावत आहे व त्या विशीं त्याला कांहीं अधार आहे. असा त्याचा तर्क आहे. आणि म्हणूनच कोणी कडून तरी या कामांत तो घुसला आहे. हा मुकद्दमा जो पर्यंत चालला आहे तो पर्यंत त्यांत यालाच घेणें योग्य नाही कारण कीं, कोणी विचार त्यास ही उघड गोष्ट आहे कीं, ह्या भिडयास ठाणें जिल्ह्यांत मुनसफ म्हणजे नेटिव न्यायाधिशाची जागा मिळाली असून तिचा त्याणें राजीनामा देऊन एथील अदालतीची केवळ चिटणिशीची म्हणजे वाचण्याची जागा त्याणे घेतली आणि त्या जाग्यावर येताच त्यांच्या मनांत जें बाईट घाटत होतें त्याचा क्रोध प्रदर्शित केला. गुप्तपणें ह्या अन्याय बदमाशा करून व दुर्लौकिकाची माणसाच्या मदतीने चौकशी होणे त्यांत कांहीं हशील न होतां शेवटीं रुदन करीत बसावें लागेल.

आम्हीं ऐकतो कीं, खेड तालुक्यात एक जणाचे हात पाय तोडून टाकिलेला मुर्दा मिळाला आहे, याच्या चेहेऱ्यावरून अमुकच असे ओळखले जात नाही हा खुन कोणी केला याचा अद्यापि यांग लागला नाहीं.

पुण्यात राम भाऊ नगरकर यांचे दुकानचा गडी यांणी त्यांचे घरी जाऊन एक रुपयाचा नोट राम भाऊंनी मागीतला आहे असे सांगून आणिला दुदैं मालकास हे कळल्या बरोबर त्याणे पोलिसाकडेस फिर्याद केली त्यांणीं पुस तपास करून चौकशीनेच त्याणे खासगी वाले यांचे बागेत गदरहू ८०० रुपये पुरून ठेविलेले काढले आहेत असा हा इमानीनवकर सराफांत क्वचित होता.

खानदेश— बागलाणचे मामलेदार यांणीं एक स्त्रीस जबरीनें भोगिल्या बद्दलच्या इसमास सोडून दिले तोच खडला सेशनजडज्यानी पुन्हः पकडून त्यास शिक्षा दिली आणि मामलेदार यास ३० रुपये दंड करून बरतर्फ केलें असे ऐकण्यात आहे हे खरें असेल तर सदरहू गृहस्थावर मोठा कहर गुदरला असें म्हटले पाहिजे कारण हे कुमार असून कामही मोठ्या उमेदीने करीत असत.

रत्नागिरीस धान्याची फार माहागाई जाहाली आहे. ज०नि०

आम्हांस असे समजले आहे कीं, मेहेरबान लाफनन साहेब जडज्य व सरदारावरील एजंट याणीं या त्रिवर्ग नात्त्वाकज्या चा समेट व्हावा असा विचार करून त्या कामांत त्रिवर्ग लेखान राजी करवून त्याचा तंगराव बाहद्दूर केसोपंत नाना तोग बाजकडेस सोपविला आहे.

नेमणुका—सिंदचे कमिशनर सर एच्-बी-ई-फ्रियर यांस हिंदुस्थान सरकारचे कौंसलांत मेंबर नेमिले त्या जाग्यावर नामदार गवरनर इन् कौंसलानें मेहरबान जे-डी- इनवेराटिटि दक्षण भागचे रेविन्यु कमिशनर यास सिंदच्या कमिशनरीच्या जाग्यावर नेमणुक केली आहे आणि त्या जाग्यावर उत्तर भागचे रेविन्यु कमिशनर मेहेरबान ई-जी- फ्रासेर साहेब यांस नेमून त्या जाग्यावर मेहेरबान एस-म्यानस फील खानदेश जिल्ह्याचे कलेक्टर यांस उत्तर भागचे रेविन्यु कमिशनर नेमिले त्यांचे जाग्यावर मेहेरबान येडी- राबर्टसन यांस नेमिले— मिस्तर ग्रे खेडयाचे कलेक्टर नेमिले—

मि० बिलासीस सुरतेचे कलेक्टर नेमिले—

मि० कोल सिंदचे डिपुटी कलेक्टर यांस विलायतेस जाण्या करितां १२ महिन्याची रजा मिळाली आहे—

मि० गुड पुना कालेज्याचा हेड मास्तर यांस १ महिन्याची रजा मिळाली आहे—

सब असिस्टन सरजनच्या धर्मार्थ दवाखान्यावर नेमणुका झाल्या त्या.

शिकारपुरास मी० आद्रेड डुबलीस भिकाजी अम्रतउरण एथें फिरामजी बमनजी बेळगांवास वामन वासुदेव.

मि० प्रीच्यर्ड सुपरन्युमररी थर्ड असिस्टण माजिस्त्रेट यांस बेळगावास १८५३ चा आक्ट १२ १८५८ चा आक्ट ३१ वरहुकूम शरीर दंड करण्याचा अकत्यार दिला आहे—

मि० रे गुजराथचे पैमाष खात्या वरील असिस्टंट सरवे यांस गेल्या महिन्याच्या १७ वे तारखे पासून १२ महिन्याची रजा निकगिरीस अगर दुसरी कडेस जाण्याची मिळाली आहे—

सदरहू दिवाणी अदालतीच्या जडज्याही गोविंद गोपाळ व नरसो परशराम यांस पुणें आणि कोकण या जिल्ह्यांत कोडतादून वकिलीचे काम चालविण्याची सनदा दिल्या आहेत.

धारवाडचे कलेक्टर मिस्तर ओजलवी यांस आपले प्रांतात फिरण्या विषयींची परमानगी मिळाली आहे.

आम्हांस असे समजले आहे कीं, गवरनर जनरल साहेब बाहदूर याणी मनीपूर एथील तीन सरदार यांस राज्य द्रोहाच्या संशया मुळें बंदांत ठेविले होते त्याची चौकशी करून त्याची मुक्तता केली आहे.

बंगाल सरकारानें असा ठराव केला आहे कीं, ज्या गावच्या लोकानीं बंडास मदत केली त्या मुळें सरकारचे नुकसान झाले ते त्या गांवा पासून भरून घ्यावें त्या प्रमाणें अया जवळच्या गांवही त्यांच नावच्या आहे, त्या गांवा पासून ३६००० हजार रुपये बंडाचा दंड घेण्याचा गवरनर जनरल याणी हुकूम फरमाविला आहे असे टेलिग्राफ अधारें समजते.

आम्हांस बंगाल खात्यांतील पत्रावरून समजते कीं, सरजंग बाहदूर याणी नाना साहेब, मजुखान, बेणी माधव शिंग आदिकरून मुख्य बंडातील पुढारी यासवीस असा हुकूम केला आहे कीं, आपण आमच्या नेपाळच्या मुलखातून निघून खाटीवर निघून जावे- दुसरी अशी बातमी आली आहे कीं, नाना साहेब देवगडा जवळ आहेत आणि त्यांचे मागे एक मजल वेगमेची छावणी आहे, याजवळ लोक लढायची होते म्हणूनजें वर्तमान येतहोते त्या वर्तमानाचे आतां अमुक शेकडे लोक आहेत असे वर्तमान आले आ

ही पुरवणी ज्ञा० छा० छापिली.

ईटली येथील लोक कैद करून आणिले त्या वेळची चित्रानें तसबीर दाखविली आहे. ती फार सुंदर रीतीनें काढलेली आहे. ता० ११ अगष्ट रोजीं बाळटण नावाचा पुल मोडला त्या वेळीं माणसें आणि जनावरें किती घाबरीं होऊन गेली ती अवस्था दाखविली आहे.— नवीन एक गोदीचा कारखाना बांधला तो ६०० फूट लांब आणि ३०० फूट रुंद आहे तो ज्या वेळीं उघडली त्या समयीं मोठा समारंभ केला होता. बाज्या वाजत असे खुषी बद्दल तोफांची सरबत्ती झाली. राणीस जय असो असें त्यां तून शब्द निघत असत. ज्या कारखानदारांनीं हें काम तयार केलें त्यांची वाहवा केली मोठ मोठालीं जाहाजें झेंडे उभारून शृंगारलेलीं होतीं ही मौज पाहाण्याकरितां आंत जाण्याचीं टिकिटें दिलीं होतीं पोलिसाचे शिपाई दुतर्फा उभे होते. या गोदीस मासाल गोदी असें नांव सर जेमस् ग्राहाम साहेब याणीं दिलें आहे असें समजतें.—फराशिसाने बादशाहास ज्वड मिळाला ह्मणून तेथील लोकानीं खुषी करितां दारूकाम केलें होतें तें पाहाण्यास ३०००० तीस हजार मोगले लोक जमले होते. या अतस बाजीचें काम काय मौजेनें ताऱ्यांचें वगैरे उडालें याविषयींही या पत्रांत तसबीर काढली आहे.— सर करसदजी जमसेटजी बारोनेटची पदवी मिळाली त्यावेळची त्यांची तसबीर काढली आहे. ती ऊबेहूब पाहाण्याला यक आहे.

हवा रिपोर्ट.

उत्तर भागचे रेव्हीन्यु कमीशनर यांणीं सरकास कळविण्याकरितां मक्रूटार मारफत रिपोर्ट पाठविला. त्यावरून दिसोन येतें जे तारीख १८ सप्तेंबर पर्यंत गुजराथ आणि खानदेश या दोन जिल्ह्यांत पाऊस थोडा पडला.— खेडा भडोंच आणि सुरत येथील सर्वांनी जिल्हा खेरीज करून माहामारीचा उपद्रव नाहीं. अमदाबाद येथें तापाची सांत आणि ठाणे जिल्ह्यांत जरीमरीची सांत अद्यापि आहेत. खानदेश जिल्ह्यांत जुलई पासून २० सप्तेंबर पर्यंत २३३४ महामारीचे आजारानें लोक मेले. ठाणे जिल्ह्यात गयगड साफसी व कोळवण या तालुक्यांतून जनावरास रोग आला आहे.

पाऊस पडल्याबाबद.

अमदाबाद.— अमदाबाद, १६१४, धोळका, ६८३. वीरमगांव, ६२२, परांटीज. ६२५ जेठपूर. ६८२, गोगो, ६६० **खेडा**— खेडा, ३६८२ मातर, २६४७. नडीयाद, १६२०, धामरा. १६२९. कपडवंज, १६७७ माकुडा, ६८९, **भडोंच**— भडोंच, १६१५, दीहेज्य, १६८६, जंबूसर, ६१६ **सुरत**— उलपार, ६१८, कूसद, ६९७ करोडी, १६३५, वालोरी, १६८७ सरबोवी, २६४७, सुपा. १६५८ पारचोली, २६५६ चिखली, ८६१८, बलसार, २६९०, पारनरा, बगवारा, मांडवी, १६२५. **ठाणें**— सजाण, ६६६२, माहीम, ६२९ कोळवण, १० ६६३, पेठ मोकाडा, ५६५४ मुरबाड, ७६३८, भिवंडी, ५६५२, वासीन, ३६६० पनवेल, ९६७ नसरापूर, ९६५, पेठस्टेट, ३६९० ठाणें, ७६४१ माथेरान, २० ६९० कुलाबा, अलीबाग, ६६५२. पीनार, ९६६१, पेण, ११६२१, रोहें, ५६७, माहाड, ९६७८, **खानदेश**— धुळें, ६५० आमळनेर, ६०, परंडोळ, ६५९, वडगांव, ९६५१. चाळीस गांव, १६४९, बागलाण, ६२६ पिंपळनेर, १६४६, नंदुरबार, ६२२,

चोपडा, ६४०, नसिराबाद, ६३९, आमनेर, ६८०, सदरील प्रमाणें इंच आणि दाकले तारीख १५ सप्तंबर पर्यंत पाऊस पडला आहे.

"एका वृद्ध गृहस्थानें आह्मास या शहरांत दसऱ्याच्या समारंभा विषयीं पेशवाईंत कसा होता याविषयीं वर्णन सांगितलें त्यांत असें सांगितलें कीं, एक वर्षी येथें तर १५० पालकी आणि ७५० हत्ती एवढा समारंभ जमला होता त्याचा थाट काय पाहावा आतां हत्ती पाहाणें झाल्यास कदाचित मोदीखान्यांत नाहीं तर बुकावर पालकी ह्मणजे मेणे घोड ह्मणजे आगगाडी पागोटी ह्मणजे जशा कांहीं छत्र्या झेंड्या या झग्याच्या ठिकाणीं गृहस्थ वैदिक शास्त्री पुराणिक या सर्वांचे पोषाग एक सारखेच असतात. सारांश हाल्लीं मुख्य त्याचें काम सफाईचें होतें तसें पूर्वी होत नव्हतें. राज्य रीति उत्तम प्रकारची आहे परंतु रोजगारांत कसर नाहीं इत्यादि मजकूर बोलला त्यांतील कांहीं लिहिला आहे.

सोलापूर — जिल्ह्यांतील माढे तालुके मजकुरीं तारीख २९ रोजीं रात्रीं तीन पाजतां मोठा पाऊस पडून नाना सराफ याचे पेंठांत पाणी शिरल्या मुळें तें पेंच भरून घर भिजलेंली माणसें ५ आंत पडून ठार झालीं तीन नाना सराफ याची बायको बहीण मुलगा आणि मुलगी मरण पावलीं यांत नानाची बायको गरोदर होती जेव्हां हा समय तेथें गुजरला तेव्हां सदरहू ठिकाणचा पोलीस पाटील याणीं त्याजला बाहेर काढण्याचा इलाज व्हावा सबब वरिष्ट पोलिस अंमलदार "मामलेदार" यांस तातडतीब वरदी दिली. परंतु मामलेदार याणीं उपाय करणे गई केली. सदरहू मामलेदार उज्याड त्यावरला जागीं गेले या प्रमाणें हकीकत आह्मास समजली आहे. अशा समयीं मामलेदार यांणीं अशी सुस्ती केली या बद्दल विशेष काय लिहावें मामलेदारच आहेत. माढ्या नजीक भीमेच्या कांठीं उंदीर गांव ह्मणून आहे तेथें ही भीमेस पूर आल्यामुळें एक मेफास तारणारा तोच स्वतः बुडून मरण पावला.

अमदाबाद येथील हुजूर डिपुटी कलेक्टर यांणीं पेनशीन घेतलें त्यांचे जागेवर थोलका तालुक्याचे मामलेदार जगजीवनदास यांस नेमिले त्यांचे जागीं पनवेलीचे मामलेदार अजम चुनीलाल यांस नेमिले. आणि पनवेलीस सुरमाडचे मामलेदार नेमिले. नसरापुरास सुरमाडचे मामलेदार आणि सुरमाड्यास कोळ्यणचे मामलेदार अजम बळवंतराव रामचंद्र आणि त्यांचे जागीं उत्तरभाग रेविन्युचे अफीसांतील पहिल्या नंबरचे कारकून ओंछाराम मीठाराम नेमून त्यांच जागीं गणपतराव गाडगील दुसऱ्या नंबरचा त्याच हाफीसांतील व त्यांचे जागीं यळवंतराव कृष्ण आणि त्यांचे जागीं भास्कर पंत यांस नवीन मुकरर जागा मिळाली असें ऐकितों.

अमदाबाद दस्कुरी येथील पहिल्या प्रतीचे मामलेदार हरीपंत जोशी यांस खेडा जिल्ह्यांत दसरदार अगटिंग नेमिले कारण तेथील दसरदार यांणीं साहा महिन्याची रजा घेतली आहे.

आह्मीं असें ऐकतों कीं, ठाणें जिल्ह्यांतील अजम शिवराम पांडुरंग भिवंडीचे मामलेदार यांणीं सरकारचे कायद्या विरुद्ध कामें केल्याचे दोष आले

आहेत. हे जर खरेच असल्यास त्याजवर मेहरबानीही करण्याचे कदाचित ते फुकटचेच आहेत असें ह्मटलें पाहिजे: ह्याविषयीं थोडेच दिवसांत निकाल लागेल.

लोकांस उपद्रव होऊं नयेत देशांत शांतता असावी, अपराध्यास शिक्षा व्हावी अशा हेतूनीं सरकारानें जागोजाग अधिकारी नेमिले आहेत, जिल्ह्यामध्यें कलेकटर आदिकरून गोरे अधिकारी असतात, त्यांच्या हाताखालचे अधिकार ह्मणजे मामलेदारी वगैरे असे जे आहेत, त्या जागा ज्या लोकांस इकडच्या रिती भाती ठाऊक असतात अशांची खोटी दृष्टीस पडल्या नंतर ह्या लोकांस नेमिल्यानें तालुक्यांची कामें यथास्थित चालतील. अशा हेतूनीं सरकारानें अधिकार आमच्या लोकांस देनें. हे लोकमर विश्वास नेथें दुरवास ह्या ह्मणी प्रमाणें न्यायाचा अन्याय करूं लागले तर मग यांनी खोटी कोंपवाचागावी? याप्रतीचें एक उदाहरण. रत्नागिरी जिल्ह्याचे वेंगुरले पेट्यांतील एका खेड्यांत अमर्याद होऊन आलें आहे, तें असें :- या अधिकाऱ्यानें आपण ऊतुरांत असतां, अन्यायानें सांप्रतच्या आपल्या कचेरींतील वकिलास एक यतन साधण्यास साह्य केलें पुढें हे राव साहेब आपण अधिकारी बनले, यज्यांस मदत केली होती त्यांस आपल्या हाताखालीं वकील बनविले आणि उभयतां मिळून ह्या तालुक्यांत ८ मुख्य लें करून सदरहू खेड्यांत चे मर्याद अनर्थ मांडला आहे. हे अधिकारी त्या वकीलास आपल्या आडनावाच्या वाद्या करितां आणि दुसऱ्या कांहीं कारणां करितां साह्य होऊन त्या यशब्दाचे पूर्वी भया अक्षराची स्थापना करितात. मर लांम आतां मात्र एवढेच सांगणें आहे की यांणीं आपल्या वरचे अधिकारी साहेब लोक सांच आहेत, आपण करूं तें प्रमाण असे समजून याउपर असे अन्याय करूं नयेत. अगम्यला असून ही गोष्ट सहन न होतां हिंगणगवा कलेक्टर साहेबापर्यंत जाऊन अन्यायरूप देणग्यानें ह्यावें लोकें फुटलें. यागोष्टीवर सावध होऊन हे पुनः आपल्या विषयीं लेखणी हातांत घेण्याची तसदी मला न देतील अशी आशा आहे.

किरकोळ

लखनौ येथें तोफखान्याकडील दोघे जण शिडी ओढीत दारूचे पेटीवर बसले होते दुर्दैवानें त्याची ठिणगी पेटीवर पडून दारूनें पेट घेऊन ते दोघे आणि दारूची पेटी सुद्धां उडून गेले.

— विमानाविषयीं — अमेरिकेंत नुकतेंच विमान मार्गें पर्यटन करण्याचा यत्न चालला आहे. १६ तासांत १२०० मेल लांब उड्डाण केलें जाईल. असें सिद्ध केलें आहे. असें झालें ह्मणजे आपण विमानांत बसून ५ तासांत जाऊं. फत्तेगडाचा पोष्ट मास्तर याजवर मोठमोठे खटले घेऊन त्याची चौकशी करण्या करितां त्यास सेशन जडज्याकडेस पाठविलें आहे— सन १८५४ साला पासून जे कोणी नेमिले गेले आहेत. त्या सर्वांस मेजर जनरलची मोठी पदवी देण्याविषयीं हुकूम होऊन त्यास ६००० सालीना पगार मिळणार आहे— जनरल विटलाकचे लोजी बरोबर कर्णल मिळरने लेवी या उभयतां साहेबानीं मोठी नौकरी बजाविली सबब त्यास "बाथ" ही पदवी देणार आहेत.

अमातमापहृण.

विजया दशमीच्या दिवशीं दोहोंप्रहरांनंतर एका अरबाच्या घोड्यावर सुमारें ६ वर्षांचें मूल बसलेलें होतें त्यानीं- घोडा प्रमाणें भर धांव लागल्याचे पासून शुक्रवारांतून बुधवारांतून शनिवारांत जुन्या वाड्यांत घोडा पळत गेला. त्या समयीं त्या मुलाचें अधःपतन होऊन प्राणोत्क्रमणच होतें असें सर्व रस्त्यांतून पाहिलेल्या लोकांस वाटत असे तो घोडा उंचीनें मोठा व आंगानें पुष्ट होता. त्यामुळें त्या लेंकराचे पाय फांकरल्या सारिखे वर दिसत होते. व त्या मुलानें हातचा लगाम सुटून तें गोचडी सारखें वर चिकटून राहिलें होतें दोन तीन वेळां पाठीवरून खालीं पडावयाच्या बेतांत आलें परंतु त्याणें पुनः आपल्यास सांवरून पाठीवर कसरतीच्या खेळांप्रमाणें चिकटून बसलें. किंलेक मायाळू बाया या मुलांची स्थिती पाहून त्या त्यावरची आला घालाई घेत असत. त्या घोड्यास बुधवार पेठेंत एक माणूस धरावयास पुढें सरसावला, परंतु घोड्यानें त्यास पाडून टाकिलें. बुधवार व शनिवार पेठेंत पांच साहा माणसें त्या घोड्याच्या तडाख्यांत सांपडली त्यास जबर जखमा झाल्या आहेत. असो त्या मुलाचें धैर्य व आपण सांवरिण्याविषयींची अत्यंत हुशारी पाहून सर्वांस आश्चर्य वाटलें. तो घोडा सर दोबटीं आपल्या जुन्या वाड्यांतील ठाणावर जाऊन उभा राहिला. नंतर त्या मुलास खालीं उतरविलें. असो त्यानें फराची घोडा भर धांव जात असतां पाणी त्याच्या समक्ष भुईवर कोठें पर्यंत सुटलेला हातांतून लगाम सुटलेला अशी दशा झालेली डोळेंद्वय दाखविण्या साठीं आमच्या प्रिय लेखकानें हौसीनें तसबीर काढण्याचे श्रम घेतले सबब ती तसबीर आजच्या आमच्या पत्रांत घेतली आहे. असो त्या लेंकराचा आयुर्दाय बळकट हाणूनच तो वांचला.

तारीख १ भगदंबरोजीं पेठ शुक्रवारचे येथें वेणूकसबीण इचे घरीं एक गुजर दोस्तीकरितां राजीं राहून तीस भूल येणारा पदार्थ खावयास दिला आणि दस्त आवर निघी आणाबाब सुमारें २३१ रुप यांची नेली तो चोर अद्यापि सांपडला नाहीं.

इं प्रत्र पुणें. कृष्णाजी त्रिं. रान. याणीं ज्ञान. छा. छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणे—गुरुवार ता० १२ अग० स० १८५२

ज्ञानप्रकाश.

रेलवे खात्यांकडील तळेगांव एथील स्टेशन म्हणजे ज्यांस आपले लोक चक्र म्हणतात त्यावरील मास्तर बाबाजी मराठा याणें आगगाडी रात्रौ एथून गेली ते वेळी तो व सोधा दाबणार हे निजले होते हा अपराध त्याजवर शाबीद झाल्यावरून एथील सेशन जडज्याने त्यांस ६ महिने सक्त मजुरी व ६०० रुपये दंड किंवा त्या ऐवजी आणखी ६ महिन्याची शिक्षा ठरविली व सांधे दाबणारास फक्त ६ महिन्याची शिक्षा दिली आहे

सोलापुरातील लछापारडी हुंडेकरी हा मरण पावला त्याचे मागे त्याचे मुलगे हुंडे भाउयाचा व्यापार हकित आहेत त्या मुलानी मोठमोठ्या सावकार लोकाचे हुंडयातून आलेले हजारो रुपयाची अफरातफर केली आहे हल्ली त्याजवर खटले एथील पोलिसांत सुरू आहे, असे दगाबाज व्यापाऱ्यांस सरकारानें चांगलीच शिक्षा दिली पाहिजे कारण देशांत व्यापार उदिमात दगाबाजी अडधडीत करीत असून कायद्याने जर त्याजवर शाबीद होत नाही असे न्यायाधिशाने बोलून लबाडास खुले करणे हेच अपराध वाढविण्यास सरकाराकडून अधिक जागा होते येणें करून रयत लोकांत फायद्याचे महत्व नष्ट होऊन सरकारचाही हा एक दगाबाजीचा व्यापार आहे असे बोलण्यास कारण आहे त्यास मजबुदी येते.

सांगलीकर नाटककार पुढील कृष्णलीला अंगद शिष्टाई आणि रासक्रीडा हे नाटक करणार आहे यांत पैसा खर्च केल्याने कीं ब[illegible]त करून देईल.

निजामानी दिलेल्या अमानी मुलखांत रोहिले लोकानी आपला दुष्ट धंदा गाव लुटण्याच्या वगैरे उपद्रव करीत आहेत त्यांस सरकाराने जसे भिलकोर पलटण भरून त्यांस लाविले तसेच या रोहिले लोकांची पलटण भरली असतां लोकांचा उपद्रव कमी होईल.

फिनिक्स पत्रकर्त्यांचा एका अयुध्येतील मित्राने असें वर्तमान लिहून कळविले आहे कीं, पर्जन्यकाळ सरल्यावर ब्रिटिशावर हल्ला करू असा नानासाहेबाने आपला मतलब जिकडे तिकडे जाहिर होण्याचे उपाय योजिले आहेत.

गुजराथ प्रांतातील नद्या कशा काय आहेत या विषयीं चौकशी करून रपोर्ट करण्या करितां ग्र्यापटन केंबरस साहेब यांस सरकाराने नेमिले आहेत.

शिपायांस भ्यांनी सांगितलें कीं तुह्मी येण्याचे पूर्वी एक साल अगोदर बंडवाले निघून गेले.

बंडामुळें नाण्याची तंगाई हिंदुस्थान सरकारास फार झाली आहे. याज करितां विलायतेहून तीस लक्ष रुपये थोडके दिवसांनी रवाना होतील या बाबद कलकत्ता सरकारास विलायतेहून लिहून आलें आहे.

सप्टेंबर महिन्याच्या सत्ताविसावे तारखेच्या टैम्स पत्रांत असें वर्तमान लिहिलें आहे कीं, फ्रेंच व इंग्रेज सरकाराकडे जाणारा इराणचा बादशाहाचा वकील मिरजा फ्रुमेन अलीखान. हा गेल्या जुलई महिन्याच्या २४ वे तारखेस तुर्कस्थान येथें येऊन गेला. या वकिलाच्या समागमें इराण येथील ४२ उमेदवार फ्रांस येथें विद्याभ्यास करण्या करितां गेले आहेत यास तेथें खर्च चालविण्याचे इराण सरकारानें पतकरलें आहे याचें कारण असें आहे कीं, फिरुकखान याणें विलायत पारीस या शहरांतील विद्या वगैरे कौशल्याचीं कामें पाहिलीं होतीं त्याणें इराणच्या बादशाहापाशीं या कलांची स्तुति केल्यावरून बादशाहास उत्तेजन होऊन त्यांणें हा चांगला पाया घातला आहे. व·शी;

टैम्स पत्राधारें तारीख १७ वी सप्टेंबर पर्यंतची निमच येथील बातमी कळण्यांत येते कीं १ ले अक्टोबरास तेथील पोलिटिकल सुपरिंटेंडेंट ड्युक साहेब हे आजमीर येथें लष्करा निशीं जाणार होते दुसरें ऐकिण्यांत असें आहे कीं, जयपुर येथील राजा इंग्लिशास साफ उत्तर देतो कीं, रयतेचीं हत्यारें मोडविण्या करितां त्याचा कांहीं इलाज चालत नाहीं. या साठीं रयतेचे व फौजेचे पारिपत्य करण्या करितां निमच व दुसऱ्या ठिकाणांतून लष्कर तेथें जाणार, व जयपूर येथील रयत व लष्कर एकत्र होऊन मोठ्या मर्दुमीनें लढण्याची तयारी करणार त्यावरून निश्चय तेथें एक मोठी लढाई होईल असें अनुमान आहे. ज्ञा·बो·वन·

पुण्याचे रेलवे स्टेशनांतून दिकसळाहून बारवी पर्यंत आगगाडी यामहिन्याचे अखेरी पर्यंत चालू होणार आहे. त्या कामावर येथून नौकर लोक रवाना झाले आहेत.

नामदार गवरनर लार्ड इल्फिन्स्तन साहेब बाहादूर यांची स्वारी चीफ सक्रटरा सह गेल्या सोमवारीं पुण्याहून रवाना झाली आहे.

सरकारास झाशी येथें जवाहीर मिळालें त्याचें लीलाव मुंबईस फार दिवस होतआहे त्यांत अजमासें एक लक्ष सत्तर हजार रुपयांची विकरी झाली. बं·ग्या·

सर करसटजी जमशेटजी बारोनेट यांस विलायतेहून एक सुंदर रथ किंमत अजमासें १५००० रुपयांचा सरकारानें देण्याविषयीं हुकूम होऊन तो तेथून मुंबईस येण्या करितां रवानाही झाला असेल. अशी बातमी आली आहे.

टेलीग्राफ आधारें असें समजलें कीं, राजा जलालसिंग यांस कैद गंजा जवळ राजद्रोह केल्याचे अपराधामुळे त्यास तारीख १ मिनहूस देहांत शिक्षा मिळाली.

पुण्यांतील व्यापारी मंडळी पैकीं कांहीं लोकांनीं एथील आगगाडीचे स्टेशन मास्तर याजकडेस असा बाका कळविला आहे कीं, आमचा माल मुंबईहून पुण्यास येण्याकरितां रवाना होऊन १४ दिवस होऊन गुजरले असतां अद्यापि मिळाला नाहीं. याबद्दल स्टेशन मास्तरानें शोध करितां ८ दिवसांनील माल येऊन लोकांस मिळाला यास्तव खोपवलीस कांहीं तरी गैरव्यवस्था झाली आहे असें त्याचे ह्मणण्यावरून दिसतें. आह्मांस वाटतें रेल्वे कंपनीनें घाटातून माल वर आणण्याचें काम कबे ठेविलें आहे. यामुळें मक्तेदारापेक्षां ही घोळ विशेष पडला असावा. आतां ही व्यापाऱ्यांची नुकसानी रेल्वे कंपनीस द्यावी लागेल असें दिसतें.

पुणें.—सेशन कोर्ट, थोडेच दिवसांमागें मेहेरबान साहेब असिस्टन जडज्य यांणीं कैदी रावजी दिवेकर याणें कोल्हापूर कर राणी साहेबाचे दागिने गाहाण ठेविण्यास नेऊन परत दिल्हे नाहींत त्या कामांत सदरहू दिवेकर यास असिस्टन सेशन जडज्यानीं दीड वर्षांची शिक्षा दिली त्यावर दिवेकर याणीं सेशन जडज्य साहेबा कडेस आपली शिक्षा रद्द व्हावी ह्मणून अपील केलें होतें त्याची चौकशी होऊन अपील तारीख ९ मिनहूस रद्द होऊन असिस्टन साहेबानीं दिलेली शिक्षा सेशन जडज्यानीं मंजूर केली. तारीख ११ मिनहूस असिस्टन सेशन जडज्याकडे फिर्यादी नगा मारवाडी आणि कैदी दाजी साहेब उर्फ विश्वास खंडेराव रास्ते, व राव साहेब उर्फ नीळकंठराव गोविंद खासगीवाले याणी मागील मित्तीचें बनाऊ गाहाणखत फिर्यादीस बुडविण्याकरितां सुमारें ९००० नऊ हजार रुपयांचें केलें व तें गाहाणखत राव बाहादूर प्रेन्सीपाल सदर अमीन कोर्टांत रास्ते यांची नगा मारवाडी याणें स्थावर माल वगैरे जप्त करण्याचे वेळीं खासगीवाले यांणी आपला गाहाणाचा हक्क सांगून खत हजर केलें. व भरणें पावती ही पुराव्यास दिली. हे दोन्ही कागद खोटे ह्मणून नगा मारवाडी याणें तक्रार केली त्यावरून चौकशी झाली त्या कामांत गाहाणखताप्रमाणें एवढा मोठ्या रकमेचा भरणा खासगीवाले यांणीं रास्ते यांस केल्या विषयीं खात्रीप्रमाणें पुरावा झाला नाहीं. तसेच रास्ते यांनीं आपले दस्त ऐवज लेशाच्या रीतीनें खासगीवाले यांजपाशीं पोकळ ठेविले. असें ह्मणण्याप्रमाणें त्यांजकडून पुरावा [illegible] त्यादि कारणावरून याजम[illegible] यास बुडविण्याची मसलत [illegible] असिस्टन सेशन जडज्यान[illegible] रून दर एक कैदी यास [illegible] रीची शिक्षा दिली. या [illegible] मा खासगीवाले व नगा मारवाडी यांचे दरम्यान खासगीवाले याणी नगा मारवाडी याजवर रास्ते यांचा माल खुला करण्याकरितां एथील रावसाहेब सदर अमीन कोडतांत केली. त्या करारनाम्यांत अशी शर्त होती कीं खासगीवाले याणीं सदर अमीन कोडतांत दीवाणी फिर्याद पुढें न चालवितां राजीनामा द्यावा आणि नगायाणें फौजदारी खटला चालवूं नये. याप्रमाणें होतें अशा मतलबाचा करारनामा उभयतांकडून शर्तपुरी झाल्यावर तो कागद विल्हेस लावावा. असे कारणानें तो करारनामा निव्हाईन जागीं बाजीपंत उर्फ सदाशिव गणेश पटवर्धन वकील निसबत सदर अमीन हा नगा कडेचा त्या मोकदम्यान दिवाणी कडे वकील होता त्याजपाशीं

उभयतांनीं अमानत ठेविला तो कोणि त्याही रीतीनें सरकारा पुढें यावा ह्मणोन मारवाडी कावा असा केला कीं वकीलावर करार नामा देत नाहीं ह्मणोन खोटी फिर्याद फौजदार पुणें यांजकडे करून त्याचे घराचा झाडा वगैरेची तजवीज झाली तथापि त्यांत तो करार नामा मिळाला नाहीं. पुढें थोडेच दिवसानीं नगा याणें सरकारांत जाहीर केलें कीं ज्या करार नाम्याविषयीं वकीलावर फिर्याद केली होती. तो करारनामा माझे दारा पुढें रात्रौ मला च सांपडला. असें पोलिसास कळवून हजीर केला यावरून केवळ फिर्यादी नगा हा या कामांत निर्दोषी आहे असें ह्मणतां येत नाहीं. या जो [illegible] सदरहू खासगी वाले वराले यांचे फौजदारी [illegible] यांत जो पुरावा नगानें केला तो गैरभरं[illegible] आहे असें उघड दिसतें. कारणजेनगाचे [illegible] ते त्याचे ते कर्जदार व ते पोलिसांत खबर [illegible] येणारे अशा मासल्याचे बहुतेक आहेत. या करून सर्व मोकदमा आह्मी पाहिला त्यांत एकाचे बोलण्यास दुसऱ्याचा मेळ नाहीं आतां या कामांत नगा मारवाडी याणें करारनामा यांजी पेत वकील यांजपळ आहे ह्मणोन प्रतिज्ञेवर जाब दिला आणि तो करार नामा आपण होऊन च अन्य रीतीनें मजकूर कळवून हजर केला तेव्हां या कामांत त्या नगावर खोटी प्रतिज्ञा नगानें केली असें होत आहे ह्मणोन आह्मीच ह्मणतों असें नाहीं. वकील यांचे चाली विषयीं राव साहेब सदर अमीन यांस जेव्हां त्या प्रकरणीं लिहून गेले त्यांचे जबाबांत ही सदरहू प्रकार राव साहेब यांणीं दर्शविला च आहे असें आमच्या ऐकिंयांत आहे असो या कामांत वकील यांणीं आपली आबरु साफ करून घेणें असेल तर नगा याणें खोटी प्रतिज्ञा करून माझे घरचा झाडा वगैरेत मेली केली ह्मणोन फौजदारींत फिर्याद अवश्य आतां केली पाहिजे जर वकील मजकूर सदरहू प्रमाणें तजवीज न करतील तर नगा आणि वकील हे एक मिळाफानें आहेत आणि लोकांत मात्र एक मेकावर करार नामा बाहेर काढण्या करितां ही फिर्याद केली असें उघड दिसत आहे. पुढेलिहूं.

अयोध्ये मध्यें धुंडिया खेडा येथील रामबक्ष या नावाचा एक प्रसिद्ध बंडखोर थोडक्याच दिवसांवर इंग्रेजांच्या हातीं सांपडला. त्याचा तपास होऊन त्यास फांशीची शिक्षा ठरली आहे असें लखनौर हराल्ड वर्तमान पत्रावरून समजण्यांत येत आहे. बंडाच्या प्रसंगीं कानपूर येथून कांहीं इंग्रेज आपला जीव बचाऊन घेऊन रामबक्षाच्या जाहागिरी कडेस गेले होते त्याजला त्याणें त्या वेळेस ठार मारिलें होतें असें ह्मणतात.

हिंदुस्थानचा गवरनर जनरल लार्ड—क्यानिंग हा आतां कांहीं महिने पर्यंत वायव्य प्रांतामध्यें फिरावयास जाणार आहे त्याज बराबर जाण्या करितां बादशाही हार्स आर्टिलरीचा एक तुरुप, बादशाही २ च्या ड्रागून ग्यार्डस घोडे स्वार पलटणीचा एक स्वाडून, पंजाबी घोडे स्वार पलटण, बादशाही २५वी पायदळ पलटण, व पहिली शीकपायदळ पलटण इतक्या मोठ्या लष्करास तावड तोब कानपूर मुक्कामी एकत्र होण्याविषयीं हुकूम झाला आहे. व गवरनर जनरल च्या रिसाल्याचे घोडे स्वार ही त्यांज बरोबर असतील

धू०तु०

हारके कडे सरकारची फौज गेली होती तिणें ता०३ पासून ता०७ मिन हू पर्यंत वाघरी लोकांवर समुद्रांतून हल्ला केला त्यांत सुमारें ८० लोक मेले व जखमी झाले व २ अफीसर जखमी झालले मुंबईस आणिले आहेत.

टे०या०

हें पत्र कृष्णाजी त्रिंबक-यां ज्ञान-प्र-छापिले.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११. शहर पुणें.

पुणें—सोमवार ता० १७ अगष्टें. सन् १८५९ ई०

पत्राची किंमत

१॥ आगाऊ दिल्यास. १० दरसाल रुपये.

ज्ञानप्रकाश.

आनराबल फिलीप. उलीयम. लीजेट साहेब कायदे करणारे मंडळींतील मेंबर यांची स्वारी फार दिवसां पासून येणार होती, ती चिनेहून आगबोट आली, तींत आसाहेब महसूफ हे मुंबईस ता० १२ मिनहूस बुधवारीं येऊन दाखल झाले आहेत. हें ऐकून आपले नेटिवांस बहुत संतोष होईल.

द्वारके जवळ उखामंडळ म्हणून एक ठिकाण आहे, तेथें वाघरी लोकांनीं दंगा माजविला आहे, त्यांवर सरकारचें लष्कर रवाना झालें त्यांणीं त्यांतील कित्येकांचा पराभव केला; परंतु ते लोक जंगलांतून पुष्कळ पसरले आहेत, त्यांचा ही छडा काढून तिकडील प्रजेस आबाद ठेवण्या करितां आणखी ही कांहीं तोफखान्या वरील लोक गेल्या गुरुवारीं एथून रवाना झाले आहेत. तो प्रांत गायकवाड सरकारचा आहे परंतु त्यांस बंदोबस्त होत नाहीं सबब, आमचे ऐकण्यांत असें आहे कीं, महाराज यांणीं सरकारास असें कळविलें आहे कीं, आपण त्या वाघरी लोकांचा बंदोबस्त करून तिकडील रयतेस त्यांचे उपद्रवा पासून सोडवावें आणि सरकारानेंच तो ४०००० हजार रुपयांचा आमचा मुलुख घ्यावा या प्रमाणें सरकारास कळविल्याचें समजतें. आतां सरकारास आणखी सैन्य पाठवून त्या वाघरी लोकांचा नीट रीतीनें बंदोबस्त ठेविला पाहिजे, व त्यांणीं असा दंगा करण्याचें कारण काय, हें ही समजून घेणें योग्य आहे असें आम्हांस दिसतें.

मद्रास इलाख्यांतील काळ्या फौजेपैकीं, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, व ५२, या बारा आणि त्याच प्रमाणें मुंबई इलाख्यांतील काळ्या फौजेपैकीं, मोडलेल्या आठ मिळून एकंदर वीस काळ्या पायदळ पलटणी मुळींच कमी करून त्यांच्या जागीं मद्रास इलाख्या मध्यें साहा आणि मुंबई इलाख्या मध्यें चार असा दहा युरोपियन पायदळ पलटणी ठेवण्या विषयीं बेत झाला आहे. अशी एक उडत उडत बातमी गेल्या बुधवारच्या टेलिग्राफ पत्रांत लिहिली आहे. हा बेत अमलांत आला म्हणजे या काढून टाकिलेल्या काळ्या पायदळ पलटणींतील नेटिव अफिसर व शिपाई यांची त्यांच्या इलाख्या मध्यें बाकी शिलक राहिलेल्या पायदळ पलटणींत बदली होईल असें याच पत्रांत लिहिलें आहे. धू० के०

अजम आबाजी बाबुराव मुनसफ हे आजारीपणाचे कारणानें रजेवर होते ते पुनः कोर्टांत कामावर जाऊं लागले. त्याच कोर्टांतील नाजरा विषयीं चौकशी असिस्टन्ट जडज्याकडेस होणार आहे.

टैम्स पत्राधारें तारीख १७ वी सप्तेंबर प र्यंतची निमच येथील खानगी कळण्यांत येते कीं १ ले अक्टोबरास तेथील पोलिटिकल सुप रिन्टेन्डेंट ड्युक साहेब हे अजमीर येथें लष्क रासिवाय जाणार होते दुसरें ऐकिण्यांत असें आहे कीं जयपूर येथील राजा इंग्लिशास साफ उत्तर देतो कीं, रयतेनें जीं हत्यारें सोडविण्या करितां त्याचा कांहीं इलाज चालत नाहीं. या साठीं रयतेनें बखेडे जे केले ते पारिपत्य करण्या करितां निमच व दुसऱ्या ठिकाणांतून लष्कर तेथें जाणार. व जयपूर येथील रयत व लष्कर एकत्र होऊन मोठ्या मर्दुमीनें लढण्याची तयारी करणार. त्यावरून निश्चय तेथें एक मोठी लढाई होईल. असें अनुमान आहे. ज्ञा. बो. कु.

नेमणुका.

नाशिकचे अक्टिंग अशिष्टन सुपरइन्टेन्डेन्ट पोलीस यांस तारीख १४ अक्टोबर पासून १४ दिवसांची रजा घरगुती आणि जरूरीचे कामामुळें मिळाली आहे. — क्यापटन गार्ट पोलिटिकल एजंट कच्छ एथील यांणीं तारीख ५ मिनहूस कामाचा चार्ज घेतला. — डि. बुलटण कोल्हापूर पायदळ पलटणी वरील थर्ड कम्यांड यांस १५ मिनहूपासून ३० नोवेंबर पावेतों रजा मिळाली आहे. — लेफ्टनेंट प्रोबीन खानदेशचे अशिष्टन सुपरिन्टेन्डेंट पोलीस यांस खासगी कामाकरितां तारीख १० मिनहूपासून तीस नवेंबर पर्यंत रजा मिळाली आहे. — मिस्तर शेट जानरी चार्ड सब् खान्देशाचे जडज्य यांणीं आपले धुळें अदालतीचे कामाचा चार्ज्य तारीख ६ तीस घेतला. — मी. व्हीली यांस मराठीची परिक्षा देण्या करितां ठाणें कलेक्टरचे हाती दिला आहे. — मिस्तर फासेट यांणीं दक्षिण भागचे रेविन्यु कमीशनर आफीसाचे कामाचा चार्ज्य तारीख ७ मिनहूस घेतला — मिस्तर आरथर मर्डोक जे फष्ट अशिष्टण कलेक्टर यांस मुंबईस जाण्याकरितां या महिन्याचे तेविसावे तारखेपासून घरगुती कामाची रजा मिळाली आहे. — मिस्तर कोपलांड यांस खानदेश कलेक्टराचा अशिष्टण नेमिला आहे. — ठाणें जिल्ह्यांतील कलेक्टराचे अशिष्टणाकडे तालुके वांटून दिले आहेत. त्याचा तपशील. फष्ट कडेस कल्याण, कोळवण, आणि पेण. — सेकंडा कडेस पनवेल आणि नसरापूर. — थर्डकिडेस सैंजाण आणि माहीम. — सुपरन्युमररी थर्ड कडेस — वसई. — डिस्त्रीकट डिपुटी कडेस भिवडी आणि कल्याण दक्षिण महाराष्ट्र प्रांतांतील पैमाष खात्याचे सु. आशिष्टण सुपरिन्टेनडेंट ले. ब्रीटन व मिस्तर बेनन नेमिले आहेत. — मिस्तर हारिसन व मिस्तर ग्रांट यांस ठाणे जिल्ह्यांतील पैमाष खात्याचे अशिष्टन सुपरिन्टेनडेंट नेमिले आहेत. मिस्तर पीट यांस सुपरन्युमररी अशिष्टण सुपरिन्टेन्डेंट खान देशांत नेमिलें आहे. मिस्तर मारीस सुपरन्युमररी सब अशिष्टण सुपरिन्टेनुडेंट पैमाष खात्याचे गुजराथेंत नेमिले आहेत. मिस्तर हारिसन अशिष्टन सुपरिन्टेन्डेंट पैमाष खात्यावरील यांस तारीख वीस पासून ३० मिनहू पर्यंत मुंबईस जाण्याची रजा मिळाली आहे. क्यापटण क्रोज पुण्याचे इंजनीयर शाळेचे सुपरिन्टेनुडेंट यांणी क्यापटण कोकपासून आपले कामाचा चार्ज तारीख ३० सपटेंबर रोजीं घेतला. मिस्तर कोक

यांणीं सेक्रटरी यांचे हाताखालचे वरील
इनस्पेक्टरचें कामाचा चार्ज सरजनपीठ पासून
तारीख ५ मिमह्रुस घेतला. अजम चिंतामण
राव भगवंत भडोंजचे पहिल्या प्रतीचे माम
लेदार यांस खेडया जिल्ह्यांतील नडीयाद ता
लुक्यांत पहिल्या प्रतीचेच मामलेदारीवर ने
मिलें.

रूसवाल्यांची हिंदुस्थानावर स्वारी.

दिल्ली ग्याझीट पत्रांत एकाचें पत्र छापिलें
आहे त्यांत, रशियाचें सरकार इराणाशीं स
ख्य करण्याचें मीस दाखऊन हिंदुस्थानावर
स्वारी करण्याचा त्यांचा मनसुबा आहे. या
करितां आपल्या हिंदुस्थानच्या सरकारास
हें जाहीर करावें, या बुद्धीनें त्याणें लिहिण्या
ची उतावळी केली आहे असें दिसतें. त्याचे
लिहिण्यांत कीं, इराणाशीं रूस तह करून
उभयतां ६००००, लोक खिवा येथें रवाना कर
णार आहेत. इराणचा शाहा ही, रूम शामचे
हद्दीवर फौज पाठवीत आहे. हे साठ हजार
लोक इराणचे आणि रशियाचे दरम्यान क्या
सपीयन नामें समुद्र अथवा महा सरोवर
आहे त्यांतून रवाना झाले आहेत. आणखी
एका मुसलमानानें पिशोराहून असें लिहू
न पाठविलें आहे कीं, कितीएक रशियन लो
क हिरातेहून पिशोरास आले आहेत. आ
णि येथें अशी अफवा उठली आहे कीं रू
सवाल्यांनीं इराणचे उत्तरेच्या हद्दी पलीकडेस
बुसपारा शहर आहे तेथें १५००० फौजरा
हण्याजोगी छावणी बांधण्याचा ठराव केला
आहे. आणखी एक जण असें लिहितो कीं,
रूम देशाहून अयोध्येच्या बेगमेकडे एक वकी
ल आला आहे. असें थोडके लोक बोलतात.
अशा प्रकारच्या बातम्या आहेत. रशिया सर
कारास सर्व सामग्रीची परिपूर्णता आहे. या सर
कारानें युरोपखंडातील रूस सरकारची राज
धानी सेंटपीटर्सबर्ग येथून तो देशांतील
जुनी राजधानी मोस्को येथपर्यंत आगगाडी
चा रस्ता हजारों कोस बांधला आहे व यासि
रीज ही मोठमोठाले आगगाडीचे रस्ते बां
धले आहेत. फौज पुष्कळ पाठवून ती जा
गोजागीं मोठ्या बंदोबस्तानें त्याणें आपल्या
विस्तीर्ण राज्यांत पसरली आहे. यावरून कि
तीएक लोक रशियाच्या आंतून मनसोबा हिं
दुस्थान घ्यावयाचा दिसतो. असे तर्क करिता
त. परंतु हें वर्तमान हाल्लीं अप्रयोजक आणि वि
संगत स्पष्ट रीतीनें दिसोन येतें. यावर, बंगालें हु
रकारूच्या पत्रकर्त्यानें जी टीका केली आहे ती
मोठ्या विचाराची असोन त्याजवर लक्ष देऊन
त्याणें खंडण केलें आहे तें कसें असें म्हणतो
कीं, रशिया खिवा येथें फौज पाठवितो आ
णि इराणवाला रूम शामाकडेस फौज रवाना
करितो. हिंदुस्थानच्या पश्चिमेस काबूलचें रा
ज्य आहे त्याच्या पलीकडेस इराणचें राज्य आहे.
त्या इराणचे दुसऱ्या बाजूस उत्तरेस खिवा श
हर आहे तेथें रशियाची फौज गेली आणि
इराणच्याही पश्चिमेकडेस तुर्कस्थान अथ
वा रूम शाम आहे तेव्हां या फौजा हजारों
कोस हिंदुस्थानाच्या पलीकडेस गेल्या अ
सें दिसतें. तेव्हां त्या फौजा हिंदुस्थानावर
येतील हें स्पष्ट अप्रयोजक आणि विलग
दिसोन येतें दुसरें तो असें म्हणतो कीं
२०००० दोन लक्ष रूसची फौज हिंदु

स्थानावर स्वारी करण्यास येणार आहे आणि ती काबुलांतून ज्या मोठ्या नामांकित खैबर आणि बुलान ह्या दोन भयंकर खिंडींतून येणार आहेत आतां दोन लक्ष फौज मनांत आणावी आणि विचार करूं लागावें तों उघड मनांत येतें कीं, एवढ्या मोठ्या लष्कराला पोटगी व दारू गोळी वगैरे सामोग्री इतकी दूरवर पुरविणें हें केवढें दुर्घट आहे? आणि तशांत गोरे फौजेस सर्व सामोग्रीची सिद्धता इतकी दूरवर करणें हें तर फारच अवघड आहे. मोठ मोठाले जे नामांकित फ्रांस इंग्लंड देश यांस ही अशी दूरवर फौज सामोग्री देऊन रवाना करण्याची पंचाईत तेव्हां रशिया परमुलखांतून आणि परहद्दींतून परक्या राज्यावर हल्ला करण्या करितां फौज पाठविणार तेव्हां तिज बरोबर तोफखाना घोडे वगैरे सामान पुष्कळच पाहिजे. इतक्या गोष्टी पुऱ्या करणें ही कांहीं तोंडची गोष्ट नव्हे, तेव्हां हें घडणें संभवत नाहीं. बरें कदाचित इतकें ही घडेल अशी कल्पना केली तथापि रशियाची जेमतेम सिंधु नदीचे हद्दीवर फौज येऊन थडकेल बरें तेथें ही येऊन ती दाखल झाली तर हिंदुस्थान सरकार डोळे मिटून हात पाय आंखडून बसेल कीं काय, तर हें स्पष्टच आहे. कीं हिंदुस्थान सरकार हिंदुस्थानात लढाई झाली असतां रशिया त्या बरोबर पुरा पडणार नाहीं आणखी एक कल्पना त्या बातमीदारानें लिहिली आहे. कीं रशियाचे सरकार इराणाचे आखातांत मोठें आरमाराचें बंदर बसऊन तेथून हिंदुस्थानाकडे लष्कर रवाना करणार आहे इराणाचे दक्षिण हद्दीवर इराणी आखातांत मोठें आरमार तयार करणार तेव्हां हिंदुस्थान सरकार आळशा सारिखें स्वस्थ बसलें कीं काय याही गोष्टीचा खरेपणा आह्मास दिसत नाहीं याकरितां अशा बातमी वरून हिंदुस्थान सरकानें किंवा हिंदुस्थान देशानें दहशत बाळगण्याचें कांहीं कारण नाहीं. आपल्या अयोध्येच्या बेगमेकडे रशिया सरकारचा गुप्त वकील आला असेल ही तरकडीच असेल आणि यद्यपि वकील आला असला तरीं कांहीं उपयोग नाहीं. बेगमेला पल्याच्या बेगमीची ननचईच येऊन पडली आहे. तेव्हां फौज आणून तीची शुश्रूषा ती काय ठेवणार आहे तेव्हां या गोष्टीचाही विचार कोणत्या प्रकारें मनांत आणणें नाहीं.

बडोद्याचे हालींचे रसिदंट कर्नल डेविडसन यांस सरकार मोठी पदवी देणार आहे असें मद्रास टैम्स कर्त्यास समजलें आहे. त्याणेंच असें सरकारास सुचविलें आहे कीं, निजामाचा दिवाण यांचे नोकरीचें राणी सरकारानें मान्य केली आहे. तेव्हां त्यास पदवी मिळावी असा त्या पत्रकर्त्याची मनीषा आहे. जशी हैदराबादच्या मुलखांत दिवाणानें सरकारची नोकरी उत्तम केली. त्याहून ही पुष्कळ पटीनें ज्यास्त ऐन बंडाच्या तोंडावर ग्वालेरच्या दिवाणानें केली. आहे त्याजबद्दल नामदार गवरनर जनरल साहेब याणीं ही कितीएक वेळां कळविलें आहे त्यास तेव्हां त्याचे श्रमा प्रमाणें त्याचा मान वेळेवर होऊन त्यास संतोषी करावें अशी आमची सरकारास सुचना आहे.—

आलेपूर मुकामीं १२० काळे पाण्यावरील ज्यानठेप शिक्षा ठरलेले कैदी यांस आडमनस बेटांत पाठविण्याकरितां बाहेर काढले आहेत त्यांज बराबर गोरे लोकांचा पाहारा आहे. — आलेपूर येथें मिलीशाची पलटण बिनेस रवाना करण्याचा हुकूम जाहाला आहे असें बंगे ग्याझीट आधारें कळत आहे.

जाहीरनामा.

ऐसाजे तारीख १ माहे नवेंबर सन १८५९ पासून तारीख ३१ माहे अगटोंबर सन १८६० पर्यंत मुंबईहून मंगळोरास घोडे पोहचविण्या करितां मखत्यानें गलबतें पुरविण्याविषयींचे मो हरबंद अर्ज चालते महिन्याची तारीख २९ वी शनवार रोजीं बारा वाजतां या कचेरींत घेतील अर्जी बराबर शंमरर रुपये अमानत ठेवावे आणि मखत्याचे खतावर सही करण्या स टाळाटाळ अथवा विलंब केल्यास अथवा नाहीं ह्मटल्यास सदरहू ऐवज सरकार दाखल होईल. ज्याचा अर्ज मंजूर होईल त्यांणीं मखता पुरा पाडण्या करितां ५०० रुपयांचा लायक जामीन द्यावा.

दुसरें कांहीं पुसणें असल्यास तें रविवार खेरीज करून दररोज सकाळचे अकरा वाजल्यापासून संध्याकाळचे चार वाजे पर्यंत या कचेरींत विचारिलें असतां मालूम होईल. कोणताही अर्ज नामंजूर करण्याचें कारण सांगणार नाहींत.

अगटिंग जैंट रिमौट एजंट कपतान
हिलवालेस साहेब बाहादूर यांची सही.

तारीख ११ वी माहे अक्टोंबर सन १८५९ इ. मुकाम मुंबई रिमौट कचेरी.

अहंमदनगर येथील बाटे लोकांचा जुलूम — आह्मी गेल्या अंकांत अहंमदनगर येथें कित्येक बाटे लोकांनीं ब्राह्मण व इतर उंच वर्णाच्या जातीचे हौद ख्रिस्ती बाटयांनीं जुलमानीं बाटविले या बाबद मजकूर लिहिला होता व त्या मजकुराचे शेवटीं मागील शुक्रवारचे ग्याझीटपत्रांत अहंमदनगर येथील रहवाशाचें पत्र छापिलें आहे. त्याचा अन्वय दुसरे ठिकाणीं उतरून घेतला आहे. असें लिहिलें होतें. परंतु शनवारीं आमचें पत्र वाचून माहातां हा मजकूर आमचे लेखकानीं सोडून दिला. असें आमचे पाहाण्यांत आलें ही चूक झाली याक रितां आह्मी दिलगीर आहों. व ती चूक आतां सुधारण्याची नम्रतेनें आमचे वाचणारापाशीं रजा मागतों. अहंमदनगर येथील राहणारे कोणी रा. दाजी बापूजी यांणी ग्याझिटास असें लिहिलें आहे कीं, नगर येथें बाटयांची जितकी संख्या आहे त्याचे दुप्पट जरी बाटे झाले तरी त्यांस पुरे इतके पाण्याचे दोन हौद असतां बाट्यानीं गेले महिन्याचे १५ वे तारखेस एक हौद बाटविला त्या वेळेस सर्व संभावित लोकांनीं हे बाटे लोक आपले धर्माचा भंग करावा ह्मणून यत्न झाले व सर्व भ्रष्टाकार करतील असें पाहून माजिस्त्रेट साहेबास अर्ज केला ते वेळीं साहेबानीं असें सांगितलें कीं, त्या गोष्टीचा निकाल करण्यास त्यास अधिकार नाहीं. मुंबईस ही अर्जी पाठवून त्यांचें जें मत्त येईल त्या प्रमाणें केलें जाईल. ते वेळीं संभावित लोकांनीं असें सांगितलें कीं, साहेबानीं असा हुकूम करावा कीं, मुंबईहून जाब येई पर्यंत कोणी बाटयानें हौदास शिवूं नये. असा हुकूम करावा. ते वेळीं साहेबानीं आपण तसें करणार नाहीं. असें सांगून पोलिसचे शिपायास असें सांगितलें कीं कोण ते ही हौदावर कोणास पाणी भरण्यास मनाई करूं नये. यावरून असें दिसतें कीं, माजिस्त्रेट साहेबाचा कल ही बाटे लोकांकडे सच आहे. हे ख्रिस्ती धर्माचे फार च भक्त आहेत हे येथें करून सर्व लोकांस माहीत च आहे त्यांचा मदुम बाटे लोकांचे मुलीनीं पाळा खतां पाहात असते. त्यास कशिसें देत असते — माजिस्त्रेट साहेबास जसा स्वतांचा धर्माचा अभिमान

आहे तसाच इतरजनांस ही आहे. असें त्यांणीं स्पष्ट समजावें व अशा भ्रष्टाकारास कोणते ही प्रकारें मदत करूं नये हें त्यांचें जरी सत्ताचें कर्तव्य कर्म आहे; असें ते मानीत नसले तरी माजिस्त्रेटाचे ऊघानें हें कर्तव्य कर्म होय. आणि जे संभावित लोकांस सांगितलें कीं, सरकारचा अर्जीचा जाब आल्याशिवाय आपणाच्यानें कांहींच करवत नाहीं हें, त्यांचें ह्मणणें रास्त होय. परंतु तवपर्यंत बाट्यानीं हौदास शिवूं नये. अशी विनवणी केली असतां, पोलिसास सांगितलें कीं, तुह्मी कोणास मनाई करूं नका, हें मोठें अयोग्य होय. येणें करून मोराचीं पिसें लावून मोर बनलेल्या लोकांस अधिक फुरण चढलें असावें. अगर चढेल. व सरकारचा जाब येण्याचे आगोधर हे बाटे दांडगाईनें सर्व हौद विटाळतील, यांत संशय नाहीं; त्यांणीं जर तसें न केलें तर त्यांचे उपकारच समजावे, कारण बोंब ठोकण्याची आवड ज्यास असते त्याणें, फाल्गुन मास आला असतां बोंब न ठोकली तर हें एक मोठें नवल, अगर हा एक मोठा उपकारच समजावा. आतां विहिरीस शिवले ह्मणून काय झालें, हा लोकांचा एक वेडाच समज आहे. असा माजिस्त्रेटाचा विचार असेल, परंतु असे वेडे समजुत्कच्छ सर्व धर्मांचे लोकांत आहेत. मुंबईमध्यें सुमारें चार वर्षांमागें एक उनाड पोर एका पाद्रीचे शाळेंत शिकावयास जात होतें. एका दिवशीं एक पाद्री साहेब बैबल शिकवीत असतां, त्या पोरानें आपले हातांतलें बैबल खालीं टाकिलें, ते वेळीं पाद्री साहेब क्रोधायमान होऊन पोरास आपल्के हातीं बरेंच ताडण केलें. आतां बैबल ह्मणजे एक बूक आहे, तें त्या पोरानें नकोसें ह्मणून टाकिलें त्यांत त्याणें पाद्रीचे देवास अगर ख्रिस्तास शिव्या दिल्या असें नाहीं; परंतु पाद्री साहेबांचें ह्मणणें असें होतें कीं; त्या पोरानें माझे तोंडांत मारलें असतें तरी ही मला आवडतें, परंतु हें त्याणें मोठें पाप कर्म केलें व माझे देवाचा अपमान केला. ज्या विचाऱ्यानें विहिरीस बाटे शिवल्यानें विहीर बाटत नाहीं, त्याच विचारानें बायबल टाकल्यानें अगर फाडिल्यानें ख्रिस्तास अगर ख्रिस्ताचे बापास कांहींच धोका पोंचत नाहीं. जसा तो वेडा विचार तसा हा ही वेडा विचार होय. व एक धर्माचे लोक दुसरे धर्माचे लोकांचे विचारास वेडे विचार लेखीत असतात; ह्मणून सरकारी नोकरानें अगर सरकारानें कोणतेही लोकांचे धर्माचे विचारास इजा पोंहचेल असें होऊं देऊं नये. व एकाकडे रस एकानें कापणा डोळा करणें हें धर्मप्रकरणीं मोठें हितकारक होय — इतिहासांवरून असें समजण्यांत येतें कीं, जेव्हां मोठमोठ्या लढाया झाल्या त्याचें बहुतकरून मूळ धर्माकडे होतें व सन १८५७ त मोठें दुःखकारक बंड झालें त्याचें एक कारण धर्मसंरक्षण होय. असें बहुतेकांचें मत आहे. पाद्री लोकांनीं अगर आमचे बाटे लोक कीं ज्यांचे शिखासूत्रामुळें जे अंधारांत पडले होते व शिखासूत्र नाहींसें होतांच वशींतील पाणी मस्तकावर घेतांच पाव व कुकुटाचीं अंडीं, खाटक्याचे घरचीं सागोतीं, व गोमांस व डुकराचें मांस, खातांच ज्यांचे चक्षु तेजायमान होऊन, जे सुधारणुकीचे मार्गास लागून ज्याणीं शेरी, शांपेन, क्लारेट, ब्रांडी, बेअर हे महाग करून टाकिले.

(पुढें चालेल)

अयोध्येच्या बेगमी विषयीं अगदीं अलीकडे बा तमी अशी आली आहे कीं, ती नेपाई ह्मणोन जथें लाबी बुक तयार होतो तेथें ती आहे हे गांव बुंदीजवळ आहे, तिच्याजवळ हाली दोन तीन हजार लोक आहेत. असें समजतें आतां ही जव ळ जवळ येत असेल तर ती बहुतकरून आप ल्या नवऱ्यास ह्मणजे अयोध्येच्या नवाबास भेटण्या करितां येत असेल. असें दिसतें. परंतु ही जर सरकारास साक्षात वकील पाठवून सरकारास शरण येईल तर तिनें मरण बहुतकरून चुकेल व असें समजलें पाहिजे. कारण अयोध्येच्या नवाबास दोन तीन वर्षे सरकारानें राजकीय कैदेंत फक्त त्यास ठेविलें होतें. परंतु त्याविषयीं पूर्ण विचार पाहून त्यास खुलें केलें हा सरकारचा केवळा त्यांचावर उपकार आहे. आतां ही बेगम राणीसरकारास जर सर्व माफीचा जाहीरनामा प्रसिद्ध झाला आहे त्याप्रमाणे ती हजर होईल तर या बेगम साहेबीणीचें शेवट गोड केला असें होईल. आतां या बेगमेस अवश्यरवरचा कर्ता ह्मणतो कीं तीस फार रकडीत नाहींत. परंतु आह्मांस वाटतें आमच्या सरकारचें राज्यकीय चातुर्य विलक्षण आहे, हा आपणास तोफेचा आवाज केव्हां ऐकूं येतो कीं जेव्हां गोळा अगर बार तोफेच्या बाहेर गेल्यानंतर समजतो ह्यावरून ही सरकारचें राज्यचातुर्य विशेष गौप्य आहे.

जमखिंडी— श्रीमंत आपा साहेब जमखिंडीकर हे पुनः आपला राज्यकारभार पाहूं लागले ह्मणून कितीएक गांव कुठार लोकांनीं पोलिटिकाल एजंट साहेबास असा अर्ज केला आहे. कीं श्रीमंत आपा साहेब यांजवळ जे कारभारी असूनये त ह्मणून कितीएक वर्षांमागे एजंटानीं कळविलें होतें; त्यास व श्रीमंत आपा साहेब यांणी पुनः आपल्या जवळ ठेविले आहेत वगैरे मजकुराचा अर्ज दिला आहे असें समजतें या कामांत इतकेच आहे कीं ज्यावेळीं श्रीमंत आपा साहेब यांचें वय लहान ह्मणजे अज्ञान होतें तेव्हां त्याची मर्जी एकाद्या पोरणानें नसावी. ह्मणून कांहीं कारणावरून एजंटानीं असा हुकूम केला होता आतां ते प्रौढ दशेंत येऊन कितीएक वर्षे आपल्या दौलतीचा राजकारभार करीत आहेत तेव्हां तें आपलें हीत आपणहीत जाणतात. असें असून दुष्टबुद्धीचे लोकानीं जर त्यांजवर ही नकार केली असेल तर त्यांणीं साफ असा पुरावा करावा कीं, हे लोक अगदीं गैरचालीचे आणि त्यांचे पाऊल ही जमखिंडीचे हद्दीत असूं नये. असा त्यांचा अपराध असेल तरमात्र सरकार त्यांजविषयीं विचार करील. नाहीं तर पोकळ अदालतीच्या प्रकार मनावर घेणार नाहीं असें आह्मास वाटतें.

श्रीमंत आपा साहेब यांणी आपल्या जमखिंडीस इंग्रेजी शाळा नवीन स्थापन करविली आहे. परंतु पत्र बंद झालें होतें तें पुनः चालू होऊन त्याचे दोन अंक आह्मांस पावले.

कोल्हापूर— श्रीमंत महाराज यांची स्वारी दसऱ्याचे दिवशीं शिलंगणास गेली होती. येथें याआठवड्यांत पाऊस पडला नाहीं. परंतु शेताचा हवाल बरा आहे.

चीनची डांक येऊन पोंहचली ती वरून समजतें कीं तिकडे अद्यापि सरकारचे लोकांनी त्याचीन या त्याबरोबर दुसरी लढाई अद्यापि केली नाहीं व आणखी सामान पाहिजे असें वर्तमान आलें आहे.

उत्तर हिंदुस्थानांतील साकमपूर या गावा
चा एका ठिकाणी एका विहिरीमध्यें एक तोफ
सापडली ही तोफ बंडवाल्यानीं तेथें दडवून ठे-
विली होती ही गोष्ट तेथील चौधरी नवाब अ
ली याजला माहित असतां ही त्याणें त्या बाबद
सरकारास रपोट केला नाहीं म्हणून सरकारानें
त्या चौधरीला एक हजार रुपये दंड केला. धू०

कलकत्त्यांत कायदे करणारी मंडळीनें नवी
न आक्ट मनुष्य यांचे प्राप्तीवर असावा ह्या मसु
दा झाला आहे त्यावर तक्रारी जागोजाग लोक
बोलतात परंतु मुंबईचे लोकांनी या बाबद सर
कारास अर्ज केला आहे. त्यावर ही सह्या पुष्क
ळ असून त्यांत डाक्तर भाऊदाजी आदिकरू
न मोठ मोठाले लोकांनी त्या अर्जावर सह्या मो
ठ्या आहेत त्या सुमारें पांच हजारावर आहेत.

आम्हांस वाटते नवीन कर बसण्यात मु-
ख्य अडचण ही आहे कीं, मुळींच रयत पदार्था
वर जकात देते आणि त्या मालाचा व्यापार कर
णारे याज पासून ही कर ही घेणें म्हटले म्हणजे
दुबार कर घेतल्या प्रमाणें आहे, कसे तर कुसुंबा
वर कर आणि त्याच्या व्यापार करणाऱ्यात ही
कर घेतला असतां दुबार कर घेतल्या प्रमाणें हो-
तो व दुसरी व्यापारी लोकांची अडचण अशी
बोलून दाखवितात कीं आतां प्राप्तीचे तीन कर
असावें असे म्हणतात. त्यांत पहिल्या प्रतीचे व्या
पाराने ५००० घावे अशी कल्पना करा दुसऱ्याने
३००० तिसऱ्यानें १५०० असें समजा बरें जो ह
लीं व्यापारी आहे त्याणे पैसा थोडा घ्यावयास ला
गावे तर त्याणे आपला सर्व व्यापार सरकारास
कळविला पाहिजे म्हणजे उघडीक झाली बरें.
न घ्यावा तर किती एक सावकाराच्या पेढ्या अ
सतात त्यावर कर घ्यावा तर सर्वच भांडवल
करित जाणार म्हणजे ८ भोपळे आणि १७ काळे
या म्हणणी प्रमाणें देणारे म्हणून व्यापारी लोक
भावी एणाऱ्या चिंतनेत आहेत असे त्यांच्या भा
षणा वरून रंग दिसत आहे.

डिपुटी माजिस्त्रेट— कैदी मगन बिंन
कस्तूर गुजर मौजे अळंदी याणें वग्या नुशीजर
कर सोनार याणीं फिर्यादी वेणू कसबीण इज
ला मुळीचा पदार्थ खावयास देऊन ती गुंगल्या
वर तिचा माल चोरला त्या पैकीं कांहीं अळंदी
कर गुजर याज पाशीं मिळाला या बद्दल दर ए
कास १ वर्ष सक्त मजुरी निशी शिक्षा दिल्ही.

अम्ही मागील पत्रांत रामभाऊ नगरयांचे
नवकरानें ८०० रुपये दगाबाजीने खासगीवा
ले यांच्या बागेत छपविले म्हणून लिहिले तो
कैदी गणेश रघुनाथ पराडकर कायस्थ याजव
र शाबिदी झाल्या वरून मेहरबान नाना मोरो
जी यांणी १२०० रुपये दंड तो न दिल्यास एक
वर्ष कैदेत राहवे म्हणून ठराव केला.

आमच्या ऐकण्यात आले आहे कीं, एथील
किती एक लोक या पर्वतीच्या पंचा विषयीं
विच्यार करण्यास सरसावले आहेत.

पुणें असिस्टण सेशन जडज्याही गेल्या अ
श्विनी पूर्णिमा मंगळवारी रास्ते व खासगीवा
ले यांस शिक्षा झाल्या त्याचे वतीने अपील अर्ज
आज होणार आहे.

हे पत्र पुणें ता० शा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे याणीं छा० प्र० के०

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार तारीख २० माहे आक्टोबर १८५९

ज्ञानप्रकाश.

आज दोन दिवस येथें दाट वर्तमान उठलें आहे कीं, द्वारकेचें मंदिर विटाळलें गेलें. परंतु या वर्तमानास लेखी आधार नाहीं सबब आमच्यानें भरंवसा ठेववत नाहीं.

मेहरबान म्यानस्फिल्ड साहेब उत्तर भागचे रेव्हिन्यु कमिशनर हे येथें आपले कामाचा चार्ज घेण्याकरितां या महिन्याच्या शेवटील आठवड्यांत येणार असें समजतें

अयोध्येचे माजी नवाब वाजत अल्ली यांस सरकारानें सालिना पेनशन १२००००० बारा लक्ष रुपये देण्याचा ठराव केला आहे. त्यांणीं आपल्या कारभाऱ्यांस असा हुकूम केला आहे कीं, आम्हां करितां पांच बेगमा म्हणजे जनाना लष्कर त्यांचे रवानगी नौकर कध्धां रवाना करा-, ९थून इंग्रेजी पत्रांत कोणी एकानें खबर कळविली आहे.

पुणें शहरांत गुदस्तापेक्षां सालमजकुरीं आफूचीं दुकानें कमी घालण्याचा मेहेरबान कलेक्टर साहेब यांचा हुकूम झाला आहे. तथापी मक्त्याची बेरीज ९०५६ रुपये झाली आहे. यावरून पाहिलें तर गुदस्तापेक्षां हा मक्ता दीडीनें जास्त वाढला असें दिसतें.

नामदार मेहेरबान लिजिरसाहेब यांची स्वारी मित्रमंडळीस भेटण्याकरितां पुण्यास आली आहे; परंतु आसाहेब यांची मुशाफरीमुळें सविषम कांहींशी बेआराम आहे, असें समजतें.

पुणें अदालतींतील असिस्टंट जडज्याचे शिरस्तेदार राजमान्य रा. बजाबा आपा यांचे घरीं काल दिवसास दुसरे मजल्यावर ते निजले असतां दार उघडून पेटी नेली. त्यांत सुमारें ९०० रुपयांचा ऐवज नेला अशी पोलिसांत फिर्याद आल्यावरून पोलीस चौकशी करीत आहे.

पुना कालेजांस विलायतच्या रीतीप्रमाणें एथेंही या पुढील शनवारापासून तीन आठवडे रजा मिळणार आहे; परंतु इंग्रजी शाळा म्हणून निराळी आहे तीस कदी मिळेल असें नाहीं.

आम्हांस पुना अबझरवरावरून असें कळतें कीं, वायव्य प्रांतांत चाहाचे झाडाची नवीन लागड होऊन सन १८५८ सालांत सुमारें २०६६० शेर उत्पन्न झाला आहे. हें इंग्रेज सरकारचे महिनतीचें फळ आहे; कारण कितीएक वर्षें लोक असें समजून उगीच बसले होते कीं, चाहा चीन देशाखेरीज एथें पिकतच नाहीं; परंतु सरकारानें उत्तेजन देऊन चाहाचें उत्पन्न या हिंदुस्थानांत पैदा केलें. हें ऐकून आम्हांस संतोष झाला आहे.

नगर— येथून तारीख ४ मिनहूचें पत्र एका गृहस्थाकडून आह्मास आलें आहे त्यांतील मजकूर कीं, तारीख १५ व १७ या रोजीं नगरांतील कित्येक बाटलेले ख्रिस्ती लोकांनीं हिंदु लोकांचें पाणी भरण्याचे हौदावर जबरीनें पाणी भरून हौद बाटविले. त्यावरून तेथील रयतेनें जिल्ह्याचे माजिस्त्रेटास त्यांणीं हा जुलूम अन्यायाचा शहर मजकुरीं झाल्याविशींचा अर्ज केला. त्यांणीं सन १८५० च्या २१ साच्या अक्टा बरहुकूम त्या बाटलेल्या लोकांचा हक्क पोहंचतो. हें मनांत आणून बंदोबस्त करावा तो केला नाहीं. त्यावरून तेथील रयतेनें तारीख १७ व २१ सप्तेंबररोजीं नेक नामदार गवरनर इन कौन्सल यांजकडे अर्जी पाठविली आहे. त्या अर्जीतील हांशील कीं सुलताना मलिकामाराणी सरकार यांच्या जाहीरनामा नुकताच लागला आहे कीं, धर्माचे कामांत व आचारांत सरकार हात न घालतां रयतेच्या धर्माभिमानें व आचाराप्रमाणें पालग्रहण होईल. दुसरें १८३४ सालीं माजी कंपनी सरकारास विलायत सरकारानें जी कलमबंदीची सनद करून दिली तींत हिंदुस्थानांतील धर्म संबंधानें नाना पंथ व नाना आचार आहेत त्यांस कायद्यानें प्रतिबंध न यउावा. अशा प्रकारें स्पष्ट आहे. तिसरें, राणी सरकारानें कंपनी सरकारास साफ हुकूम फर्माविला आहे कीं, आमेरिकन मिशनरी लोकांपासून हिंदुस्थानचे रयतेस इजा पोंहचत असेल तर त्यांस त्या राज्यांतून बाहेर जाण्यास त्यांस सांगावें. चवथें, सन १८५० च्या २१ आक्टवारसा बदलला आहे. पाणी व भोजन या विषयींचा नाहीं आणि या कायद्याचा अमल दिवाणी कडे चालणार आहे. माजिस्त्रेटांत नाहीं. फिरंगी सरकारचा अमल गोव्याकडे आहे तेथें मूळचे ख्रिस्ती बाटलेले लोक आणि हल्लीचे नीच जातीचे बाटलेले लोक हे देखिल एकत्र पाणी त्या मुलखांत भरीत नाहींत. आणि आमचा व एथील ख्रिस्तीबाट्यांचा सर्वथैव आचार व धर्म भेद असून जुलमानें ते आमचा छळ करितात. तर त्यांचा व रयतेचा मामूल प्रमाणें बंदोबस्त व्हावा वगैरे मजकूर आहे. असो या अर्जीचा जबाब न्याय्य होईल अशी आशा एथील रयत करून आहे.

या कामांत आह्मांस इतकेंच उभयपक्षीं सुचविणें आहे कीं, जुलमानें कोणती ही गोष्ट करणें हें अज्ञान होय. आणि जुलूम अन्यायानें होतो. तर तो सहन करणें हेंही मूर्खत्व व भित्रेपण होय. इंग्रेजी राज्यांत लेखप्रमाण धरून सदोदित भरंवसा ठेवणें हें सुनासब नाहीं. या कामांत राणी सरकारानें लिहिलेला लेख योग्य आहे आणि तो अमलांत यावा अशी तिची इच्छा ही खरी, पण तिचे अमलदार जे तिच्या हुकुमाप्रमाणें चालत नाहींत तर तिला अंमलदारावर नजर ठेवावी अशी ठेवत नाहीं एवढा दोष देणें बरोबर आहे कोणाही मनुष्यांची विनाकारण अंतःकरणें दुखविणें हें ज्ञात्यास व सरकारच्या कोणत्याही अंमलदारास योग्य नाहीं लोकांस शाहाणे करण्याच्या रीतीनें शाहाणे करावे हें सुज्ञाचें काम. हलकटपणानें व कपटानें किंवा बळ मिळालें ह्मणून त्यांवर कांहीं एक प्रत्युपस्थान करणें हा मोठा अप्रयोजकपणा होय.

आह्मांस ब्रह्माणपूरच्या एका फिरस्त्यानें पत्र पाठविलें आहे तो फिरस्ता खरेदी करितां इंदुराहून तेथें गेला होता. त्याणें तेथील वृद्ध सुभ्यानी सरकारी काम चाळविण्याची शिस्त व लोकांचे दुःखाचें उद्गार ऐकून त्याचे चित्तास फार वाईट वाटलें. असो बहुतां दिवसांचा कामगार वृद्ध होऊन इंद्रिय गलित, व शरीर संपन्न हीन असतां ईश्वर स्थान भ्रष्ट करील तोंपर्यंत नोकरी ठेवणें हेंच बरोबर नाहीं. आमच्या लोकांत नोकरी अंतकाळ पर्यंत करून वरिष्ठापासून बर्मपूजादि अपमान करून घेण्यांत मोठी गोडी आहे. असें प्रायः आपल्या सर्वांच्या पाहाण्यांत व ऐकिण्यांत आहे. अशी गुलामगिरी करूनच काल क्रमण करावें ही वृद्ध लोकांची गैर समजूत आहे. जर वृद्ध दशा प्राप्त झाली, तर त्यांतील फक्त पोटापुरती अहोरात्र गुलामगिरी करावी लागती तिचा त्याग करून जें कांहीं उपजीवनार्थ आपल्यास नेमणूक होईल ती घेऊन स्वस्थपणें पारलौकिकार्थ कालक्षेप करावा ह्यांत चांगुलपणा आहे. केवळ खुशामत्यांनीं राव साहेब, दादा साहेब, ह्मणावें पदव्याच करितांच द्रव्य लोभार्थ आपलें स्वातंत्र्य सर्वथैव दुसऱ्यास विकावें त्यापेक्षां वृद्धापकाळीं कांहीं लोकांवर परोपकार करावे व परमेश्वराची एकनिष्ट भक्ती सेवा करावी. असें मनांत आणितील तर फार बरें. नाहीं तर या लोकांनें जन्म आणि पाळलेल्या व्याघ्रादि श्वापदांचे जन्म सारखेंच होतें.

हाल्लीं जोशांचे प्रश्नावरून तर धामणी वामणी पकडल्या जात नाहींत. असें खास वाटल्यावरून त्या प्रश्नाचा ठोक ताळा मिळत नाहीं ह्मणून त्यांचे कित्येक चेल्यांस वाईट वाटून ते प्रश्नाप्रमाणें कांहीं ठोक ताळा यावा ह्मणून कांहीं तरीं अंतरंग तजविजी कराव्या. असें कोठेंउ द्वार काढितात ही खबर आमच्या पिशाचानें येऊन देतांच पाल चुकचुकली तेव्हां आमच्या शेजारीं एक जोशाचें पोर बसलें होतें तें आपलें पालीचें वाड मनांत आणून ह्मणू लागलें कीं, ज्यापेक्षां सायंकाळीं बुधवारीं पाल चुकचुकली त्यापेक्षां कांहीं तरी या पिशाच्च बोलीप्रमाणें कृती घडेल. हें बोलतांच आह्मी त्या पोरास सांगितलें कीं, जो शिवाच्या लेंकरा! आमच्या येथें जोशी यांनी यांचा भरणा बहुत झाला आहे. त्यांचे बोल सर्वथैव सर्वदा अप्रमाण होतात. आणि तसें होण्यांत कांहीं नवल वाटण्यासारिखें नाहीं. कारण ते त्यांचे बोल आपमतलबार्थ असतात आणि हे तर कलियुगांतले जोशी. यांच्या वाणीवर भोळवट भरंवसा ठेवूनच वागतात. आह्मास पक्के माहीत आहे कीं, कोंकणच्या धामणी वामणी मोठ्या हुशार व चपळ आणि विषारी आहेत. त्या पुढें देशांतल्या देसुयांनीं पुंग्या वाजऊन किंवा वीर मंत्राची कडीं हालवून होणें नाहीं. उगीच थोबाड मात्र दुखेल. गाल सुजतील. घसा बसेल. आणि हात बरीक सुजतील. आणि शेवटीं धामण वामण कायमची कायमच राहील.

सातारा— येथील कलेक्टर साहेब यांची स्वारी कांहीं दिवसांनी विलायतेस जाणार ह्मणून त्यांनी येथील म्युनसिपल कमिटीचा हिशेब तपासण्याकरितां मेहरबान पाडिंगटन साहेब सुपरन्यमररी थर्ड असिस्टन यांस नेमिलें. व त्याप्रमाणें त्यांनी शनवारीं कमीटीचे हिशेब तपासण्यास आरंभ केला. दुसरे दिवशीं कमीटीपैकीं खंडोपंत वानायाच्या मनुष्य कांहीं जमाखर्ची मुद्याचे कागद विहिरींत टाकण्यास गेला ही बातमी नायब फौजदार यांस समजली. त्याणीं ती फौजदार साहेब यांस कळविली तेव्हां ते

तस्काळ त्या जागीं गेले. आणि कागद त्यांना विहिरींवरच पकडला. व कागद विहिरीचे बाहेर काढिले. तदनंतर फौजदार, मेहरबान डेपुटी कलेक्टर साहेबांकडे जाऊन ही सर्व हकीकत यांस विदित केली. तेव्हां त्यांणीं कारकून आम्ही तीन, तीन मुख्य कैदी व एक मेस्त्री यांस कैद करून त्यांचे घराची जप्ती करावी ह्मणून सांगितलें. आणि त्याप्रमाणें फौजदार यांणीं त्यागलीवसुमारें ६ वाजतां तजवीज केली, या कृत्यास दोन कलाक लोटले नाहींत इतक्यांत रा० रा० निळोपंत भडकमकर कमीटीचे पंच यांणीं साहेब मवसूबयांचा तोंडी हुकूम फौजदारास असा आणिला कीं, सदरील कैदी माझे स्वाधीन करावे. व जप्त्या खुल्या कराव्या. असे सांगून ते कैदी त्यांणीं आपले ताब्यांत घेतले. व जप्त्या खुल्या करविल्या. नंतर सुमारीं तीन तासानीं मशारनिल्हे, भडकमकर पुनरपि फौजदारांकडे येऊन सांगूं लागले कीं, हे कैदी आपले ताब्यांत घेऊन जप्त्या फिरवाव्या. तेव्हां फौजदारानीं सांगितलें कीं, आतां आह्मी साहेब मवसुबांचे हुकुमा विरुद्ध असें करूं सकत नाहीं. दुसरे दिवशीं सोमवारीं सदरील पहिली असामीचे घरचा झाडा घेऊन कागदपत्राचा तपास केला व सदरील आसामी गाजल्या होऊन पुढें खटला सुरू आहे.

वाई तालुक्यांतील कणूर व राजापुरी या गांवच्या रानांतील देवळांमध्यें नवरात्रांत घट उठते वेळीं उभय गांवकऱ्यांचा मोठा तंटा होऊन राजापुरी गांवचा कमळ्या यानावा मनुष्य ठार मारला गेला. हल्ली मे० फस्ट अ० माजिस्त्रेट साहेब यांजकडून ० ज्युडिशल असिस्टंट साहेबाकडे कमेट झाला आहे. शु० सू०

खानदेश जिल्ह्यांतील रा० राजश्री शामराव रामचंद्र इस्पेक्टर धुळे येथील प्रतिष्ठित गृहस्थ आदिकरून तेथील लोकांनीं मलिकामा आजमा राणी सरकारास त्यांणीं या हिंदुस्थानच्या राज्यकारभार स्वतः पाहूं लागल्यामुळें खुषीनें एक मानपत्र विलायतेस तारीख २० डिसेंबर सन १८५८ इसवीस पाठविलें होतें त्याचा जबाब विलायतेहून मुंबई सरकारास येऊन तो जबाब सदरहू गृहस्थ रा० राजश्री शामराव रामचंद्र यांस मेहरबान म्यानस फील्ड कलेक्टर मार्फत आला कीं, आपण व दुसरे गृहस्थांनीं राज्यांतर झाल्याची खुषी झाल्याबद्दल मानपत्र पाठविलें तें राणी सरकारचे समोर प्रसिद्ध जालें. आणि बहुत खुषी झाली ह्मणोन लार्ड स्टान्ली विलायतचे कौन्सलचे सरदार यांचे सहीचा आला तो मेहरबान म्यानस फिल्ड साहेब यांणीं सदरहू गृहस्थास दिला असें सरकारानें प्रसिद्ध केलें आहे.

आमचे ऐकिण्यांत आलें आहे कीं, मयत नागपूरच्या राजाच्या राणी साहेबा बरोबर नागपुरचे कमीशनर साहेब हे नीट वर्तणूक करीत नाहींत ह्मणून सरकारांत गिल्ला झाला आहे. आतां हें वर्तमान भरंवशाचें नाहीं तरीं येथील व्यापारी मंडळींत ही बातमी आली आहे.

आह्मांस आतांच समजलें कीं श्रीपर्वती संस्थानचे चौकीवरून चालती, डिलक सुमारें ६५ रुपयांची चोरीस गेली त्याबद्दल हल्ली फौजदार चौकशी करीत आहेत.

हें पत्र रा० लक्ष्मणजी त्रिंबक छा० ले.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें — सोमवार ता० २४ अग० सन् १८५९ ई०

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास. १० दरसाल रुपये.

ज्ञानप्रकाश.

मेहेरबान म्यान्स पील्ड साहेब हे खानदेशांतून आपले कलेक्टर व माजिस्त्रेटच्या कामाचा चार्ज मेहेरबान मॉट साहेब फस्ट असिस्टण कलेकटर यांस ता० ११ मिनहूस देऊन निघाले. ते येथे येऊन त्यांणी उत्तरभागचे रेव्हिन्यु कमिशनराचे कामाचा चार्ज ता० २१ मिनहूस घेतला. आमचे वाचणारास कळवीत आहो कीं, या साहेबानी खानदेश गरिबापासून तो श्रीमान परयंत शाहणा करून काम करून लोकांस खुषी ठेविले असे आमच्या ऐकण्यात आले आहे व हे साहेब मवसूफ एथें फार वर्षामागे कांहीं दिवस असिस्टण कलेकटर होते त्यावेळचे लोक हे साहेब रेविन्यु कमिशनरच्या पदावर येणार हे ऐकून संतोष झाले आहेत.

अखबारवरच्या समजण्यात असे आले आहे कीं, चिनेकडे सतिन्ही खात्याचे मिळून लष्करी लोक रवाना होणार आहेत परंतु आम्हांस वाटते नेटीवांच्या पलटणी आणि गोरे लोकाचा तोफखाना अशी योजना असेलशी वाटते.

आम्हांस अखबारवर आधारे समजते कीं, लोपयोगी खात्या वरील सरजंट शाले साहेब यांणीं ६९४८८६८३ सरकारी पैसा वापरला या बद्दल अपराधाची कोर्ट मारशलात चौकशी होऊन सदरहू कैदीची पदवी ४ वर्षे कमी कमी करावी म्हणून ठराव झाला. हा ठराव गोरे लोकाच्या कोर्ट मारशलात झाला.

फत्तेपूरच्या तुरंगावरील माजी दरोग्याचे कामावर हैदरबक्ष म्हणून एकजण नवकर होता व त्याणेच मिस्तर टकर मार्जालच्या प्रांताचा जज्ज्य यांचा शेवट केला त्यास कोणी जो धरून देईल त्यांस १००० हजार रुपये बक्षीस दिले जाईल म्हणून जाहिरनामा होता त्यास शेवटी अयोध्येचे पोलिसाने फैजाबाद प्रांतात गोरकपूरच्या शहरात कसई यांच्या जाग्यात धरला या कामांत लेफटनेंट शार्प याणे मोठी हुशारी आणि चपळता दाखविली.

मिरतांएथें हिंदुस्तानचे सेनाधिपती साहेब बाहदूर यांची स्वारी जाऊन दाखल झाल्या बद्दलचे वर्तमान आले आहे.

मृत्यु श्री० गंगाभागिर्थी अकासाहेब माणकेश्वर यांस ता० २२ मिनहूस देवआज्ञा झाली यांस रु० २०० पेनशिन होतें.

सुचना — तारीख २५ मिनहूस यम द्वितीयेच्या सणामुळें गुरुवारचे पत्र छापले जाणार नाहीं असे आमचे पत्र वाचणारास कळवीत आहो.

विलायतची डांक.

पेनिनसुलर आणि ओरिएंटल कंपनीची "माल्टा" आगबोट गेल्या सप्तंबर महिन्याच्या १९ साव्या तारखे पर्यंतची विलायतची डांक आपणा बरोबर घेऊन निघाली ती गेल्या मंगळवारीं सकाळीं मुंबई बंदरांत येऊन दाखल झाली. या खेपेच्या आगबोटींतून विलायतेंतील वर्तमान आलें आहे त्याजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, हिंदुस्थानचा कम्यांडर इनचीफ लार्ड क्लैड हा चालत्या सालच्या अखेरीस आपला हुद्दा सोडून विलायतेस परत जाणार आहे तो गेल्या नंतर जनरल सर ह्यु रोस हा त्याच्या जागीं हिंदुस्थानचा कम्यांडर इनचीफ होणार अशी एक बातमी उठली आहे. चीन कडेस जी फौज जावयाची आहे तिचें मुख्यत्व कोणा तरी इंडियन आफिसरास देण्याविषयीं बेत झाला असें ह्मणतात. विलाफ्रांका एथील तहाच्या कलमाची फ्रेंच सरकारानें जी मसुदी करून दाखविली तिजमुळें इटाली मधील मांडलीक संस्थानचें सार्डिनीयाच्या राज्या बरोबर आपण जोडलें जाण्याविषयींचें मागणें अजून दूर झालें नाहीं. आस्त्रियाचा बादशाहा याणें आपल्या राज्यांत प्राटेस्टंट मतानुयायी लोकांस आपला धर्म पाहिजे त्या रीतीनें चालविण्याविषयीं पूर्ण परवानगी दिली आहे. सिरकेशियन लोकांचा सरदार शामिल हा कैद सांपडून आतां सेंटपीटर्सबर्गकडे रवाना झाला आहे. स्पानिश लोकांचें लष्कर लवकर मोरक्को कडेस रवाना व्हावयाचें आहे. फ्रेंचांनीही मोरक्कोच्या सरहद्दीवर आतां कांहीं तंटा आरंभिला आहे. तुर्कीच्या सुलतानास ठार मारून टाकण्याविषयीं जाहालेली एक गुप्त मसलत तुर्कीच आलीकडेस कांस्तांटिनोपल (इस्तंबूल) मुकामीं उघडकीस आली आहे. चीन देशांत पीहो मुकामीं इंग्रेज व फ्रेंच आरमारांचा पराजय झाल्याची बातमी मागें आली होती त्यामुळें फ्रान्स व इंग्लंद या दोघांनीही त्या पराजयाबद्दल चिनी लोकांचा सूड घेण्याकरितां त्या देशाकडेस पाठविण्यासाठीं लष्कराची तयारी चालली आहे. इंग्लंड सरकारानें तर चीन कडेस एक चांगलें व मोठें आरमार पाठविण्याविषयीं बेत केला आहे. व याशिवाय एक हजार मरीन लढाऊ लोक व खलाशी लोक तिकडेस पाठविण्याविषयीं आणि त्याच प्रमाणें हिंदुस्थानच्या फौजेमधून चाकरीचा राजीनामा दिलेल्या युरोपियन लष्करी लोकांस चीन मध्यें लढाईच्या कामावर जाण्याविषयीं विनंती करण्याबाबदही इंग्लंड मध्यें पुष्कळ धादाधाट चालली आहे. या चीन मधील लढाई-च्या संबंधानें आतां कलकत्ता व सिंगापूर याजमध्यें तारायंत्रद्वारें रहदारी चालू करण्याबाबद इंग्लंड मध्यें पुष्कळ वाद विवाद चालला आहे. कराची व अदन याजमध्यें तारायंत्र चालू करण्याकरितां जी तार अजून पाहिजे आहे ती बरोबर घेऊन दोन आगबोटी गेल्या सप्टंबर महिन्याच्या अखेरीस लिवरपूल येथून निघावयाच्या होत्या. इटाली मधील लहान लहान संस्थानां पैकीं पारमा आणि मोडीनाया आणखी दोन संस्थानांहीं तें प्रांत आपल्या राज्यांत घेण्याविषयीं सार्डिनीयाच्या राजाची विनंती करण्याकरितां आपले वकील पाठविले होते. त्यांची सार्डिनीयाच्या राजानें भेट घेऊन त्या संस्थानची इच्छा युरोपांतील मुख्य मुख्य सरकारास प्रगट करून त्या सरकारां पुढें संस्थानचा पक्ष आपण उचलण्याविषयींचा आपला निश्चय त्या वकिलास दर्शित केला. हिंदुस्थानांतील बंडाच्या समयींच्या ज्या बादशाही ३२ साव्या पलटणीनें बंडवाल्या बरोबर मोठ्या शौर्यानें टक्कर दिली त्या पलटणीचे आफिसर व सोजर यांजला विलायतेमध्यें डोवर येथील लोकांनीं एक

मोठी मेजवानी केली. तसेच हिंदुस्थानांतून थोड्याच दिवसांवर बादशाही ८४ वी पलटण विलायतेस गेली तिला एक मानपत्र देण्याविषयीं शेफील्ड येथील लोकांहीं बेत केला आहे. धू॰ तू॰

सोलापूर. — तारीख १३ अगटोंबर. मी आपल्यास जी खबर कळवितों त्यांत लोभाचा परिणाम वगैरे विचारापासून अनर्थ आणि ब्राह्मण लोकांची कृतघ्नता व दुरभिमान या गोष्टींचें स्वरूप स्पष्ट होईल. —:

सोलापूर जिल्ह्यांत माढें म्हणून एक जुनाट ब्राह्मण वस्तीचा गांव बराच प्रसिद्ध आहे, तेथें सुमारें दाहा बारा दिवसांवर पर्जन्याची अतिवृष्टी झाल्यामुळें सुमारें २०० घरें पडलीं, त्यांत एक ब्राह्मणजातीचा सराफ ज्यास नाना म्हणून लोक हाका मारित असतात त्याणीं आपले घरांत दाणे सांठविण्या करितां एक पेंव केलें होतें, त्याचे तोंडावर कांहीं लांकडें व कांहीं फळ्या घालून वर जमीन सारखी केलेली होती. तेथें त्याचे घरांतील नित्य मनुष्य निजत असत. तारीख ३० सप्तेंबर रोजीं पाऊस फार मोठा पडला रात्रीचे बारा वाजावयाचें सुमारें नाना याचे घरांतील पेंव रेलूं लागलें असें त्याजला समजल्यावर त्याणें सर्व मनुष्यें त्याजवरून दूर करविलीं परंतु त्याची बाइको व तान्हें मूल याजला पाजीत व दुसरे जाणते मुलांस जवळ घेऊन तेथेंच बसली तिचा थोरला मुलगा सुमारें दाहा बारा वर्षांचा आहे. त्याणीं पेंव आंत खचत आहे तेथें बसूंनये असें आपले आईस सांगितलें परंतु त्याचें न ऐकतां एवढ्यांत काय पडतें असा जबाब देऊन तशीच बसली इतक्यांत घडघडाव होऊन पेंव खालीं कोसळलें तें रिकामें असल्यामुळे दोन मुले व ती बाई तळाशीं जाऊन भिडली नंतर नाना याणें त्यांजला काढणे करितां आंत उडी टाकली आणि त्याचा जाणता मुलगा याणे दिवा धरून नानाची विधवा बहीण दुसरे बाजूस ओणवी राहून नाना आपले बायकोस उचलून वर देत होता, तीस उचलण्या करितां नानाचे बहिणीचा झोंक घेण्या बरोबर तीही पायां खालील माती कोसळून पेवांत पडली, त्या गर्दींत मुलाचे हातांतील दिवा विझून घरांत आंधार झाला. मग घरांत तो मुलगा व एक गडी या प्रमाणें दोन मनुष्यें मात्र राहिलीं. त्यांणीं शेजारी पाजारी बोभाट करून पुष्कळ कासावीस केली. परंतु पावसाचे तादाने त्यांचा बोभाट कोणास ऐकूं आला नाहीं. जवळासचे लोक मात्र सुमारें एक कलाखानें जमून त्याचे घरांत गेले, परंतु पडलेले मनुष्यां पैकीं कोणाची हालचाल नाहीं असें त्यास समजल्यामुळें तीं मनुष्यें निःसंशय मयत झालीं. असें समजुतीनें स्वस्थ राहिले. पोलिसचे लोकांस सुमारें दोन वाजतां खबर समजली. परंतु त्यावेळीं कांहींच तजवीज न होतां उजेडल्यावर पेंव बाजूनें फोडून पांच मुरदे शूद्र जवळून बाहेर काढले इतकी हकीकती वरून दाण्याचे लोभाकरितां नानाने आपले घरांत पेंव केलें आणि गैर विचारामुळें त्या बिचाऱ्याचा कुटुंबघात जाला अशी आपली खातरी होईल. परंतु ब्राह्मणाची कृतघ्नता शूद्रापासून मुरदे बाहेर काढविले एवढ्यावरूनच झाली असें कदाचित आपण समजाल तर तसें नाहीं महाराज पेंवांत शिरून मनुष्यास बाहेर काढणें हे जीवावरलें काम आहे तसा प्रसंग आपले

जीवावर असण्याचें धैर्य ब्राह्मणास झालें नसेल हें उघडची आहे. परंतु नानाची बहीण जी त्याज बरोबर मयत झाली, तिजला बाहेर काढल्यावर तिचा स्मशान विधी शूद्राचे हातानें झाला. हें न कारण ब्राह्मणाचे कृतघ्नतेचें मी म्हणतों ब्राह्मण लोकांनीं तिजला स्पर्श केला नाहीं याचें कारण त्यांहीं असें सांगितलें कीं, ती विधवा असोन सकेशा आहे. धर्मा प्रमाणें तिचा वपन विधी झाल्या शिवाय आपण हात लावणार नाहीं. वपन करणारे लोक नापिक हे प्राण विरहित शुद्राचें आपण वपन करणार नाहीं. असा तंटा चालेहून शेवटीं त्या बिचारे दुर्दैव बाई शूद्राचे मनुष्याकडून उचलून नेऊन तिचा स्मशान विधी केला. कितीएक ब्राह्मण एकेक रुपया आपल्यास मिळेल तर आपण उचलून नेतों असें म्हणत होते, परंतु नानाचे घरांत चार पांचशें रुपयांची जिंदगी ही होती. परंतु कोणाचे मनांत ती गोष्ट आली नाहीं. शास्त्रा प्रमाणें वैधव्य प्राप्त झाल्यावर वपनविधी करणें हें योग्य आहे व जों पर्यंत तो विधी केला नाहीं तों पर्यंत त्या बायकोस स्पर्श करणें अशुद्ध आहे खरें परंतु देशस्थ ब्राह्मण लोकांत अशा स्त्रिया हजारों आहेत व ब्राह्मण लोक श्राद्धादिक मार्गांत देखील तशा बायकोचे हातचा स्वयंपाक जेवणें यांत नेहमीं पाणि पिणें याचा बाध मनांत आणीत नाहींत. हें आपल्यास माहीत असेल. लोक करास पाहिजे [illegible] घरीं सुमारें तीन चार महिन्यांवर त्याचे मुलाचें लग्न झालें तेव्हां यांचे गांवांत ब्राह्मण लोक त्यांचे घरीं जेवणास व दक्षणा घेण्यास पुष्कळ गेले होते त्या वेळेस त्यांची विधवा बहीण त्या समारंभांत होती व ती विधवा असून सकेशा आहे असें त्या ब्राह्मण लोकांस ठाऊक होतें तेव्हां जेवणास व दक्षणा घेण्यास ती असंस्कारी बाई पवित्र होती. तीच दुर्दैवें करून अकस्मात घातानें मयत झाली. असतां स्पर्श करण्यास ही अपवित्र कशी मानली गेली. महाराज ब्राह्मण लोकांची दशा दुरभिमानामुळें आजपर्यंत जी झाली आहे ती असेच दुष्कर्मामुळें झाली असेल यांत संशय नाहीं.

फलकत्याचे गवरनर जनरल वाईसरॉय लार्ड क्यानिंग साहेब बाहादूर यांची स्वारी फलकत्ता राजधानी सोडून आपले मुलखांत फिरावयास निघाली आहे. याचा उद्देश असा आहे कीं, सरकारास स्वदेशीय राजे लोकांनीं बंडाचे समयीं मदत दिली त्यांस त्यांची मुलाखत घेऊन फिरत फिरत लखनौ आणि दिल्ली या राजधान्या पाहाव्या असें आहे. लार्ड साहेब यांची स्वारी. सुमारें सात महिनें बाहेरच राहणार असा मनसुबा आहे.

लष्करी खात्यांतील फेरफारावरून असें समजून येतें कीं पुण्याचे छावणींत तोफखाना ठेविण्याची मुख्यजागा करून त्यांत नेहमीं ६ ब्याटरी तोफखान्याच्या लेवकरून ठेवाव्या कारण जरूर लागल्या बरोबर त्यांणीं तापडतोब रवाना व्हावें अशी त्यांची तयारी असावी म्हणून हुकूम झाल्याचें अखबारवर आधारें समजतें. अहंमदनगरच्या छावणींत घोडेस्वार ठेवण्याची ती मुख्य जागा करावी, ती आणि तेथें तीन पलटणी नेहमीं ठेवाव्या असा हुकूम झाला आहे.

आलीकडील वर्तमान आल्यावरून समजतें कीं, बंडवाले तुळसीपुरापासून १० मैलावर घाटींत सुमारें ४०० जमून आहेत.

इंग्लंडांतील व्यापारी यांणी हिंदुस्थानांत कर बसविण्याबाबद जो कायदा होणार आहे त्या विरुद्ध अर्ज राणीसरकारास झाला तो.

खाली सह्या करणारे मुंबईतील नेटीव व्यापारी व इतर लोक यांचा अर्ज.

ऐसाजे कीं, जे दिवशीं नेक नामदार सखावती बाहदूर राणीं साहेबांनीं स्वता हिंदुस्थानचें राज्य आपले अमला खालीं घेतलें ते दिवशीं हिंदुस्थानांशीं रूरीन प्रकाश झाला असें वाटून राणीं साहेबांचे सर्व प्रजेस मोठा जयजयकार झाला.

या दिवसाची सर्वत्रांस याद रहावी. याहेतूने मुंबईकर लोकांनी राणी साहेबांचे नांवाने एक पदार्थ संग्रहालय स्थापण्याचा निश्चय केला व टौनहालांत जी सभा भरली होती त्या सभेतच ७०००० रुपये वर्गणी उभारिली.

हें लिहिण्याचे कारण इतकेंच कीं जरी हे कुल क्षुल्लक होय. तरी राणीं साहेबावर प्रजेची कितीशी आहे व राणी साहेब गादीवर बसतांच लोकांस किती आनंद झाला. हें प्रदर्शित व्हावें.

हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल व राणी साहेबांचे व्हैसराय हे पैसा पैदा करविण्याविषयीं जेजे उपाय आज बारा महिन्यापासून योजितात तेणेंकरून अर्ज करणारास बहुत भीती व त्रास उत्पन्न झाला आहे. आणि जो कायद्याचा खरा कायदे करणारे मंडळीने दोन दा वाचिला, तो जर कायदा असलात झाला तर अर्ज करते बिनधास्त सांगतात की, त्यापासून सर्व देशांत इतकी नाखुशी उत्पन्न होईल कीं, गवरनर जनरल साहेबांचे दरबारांतील मंडळीस त्याची कल्पना देखील उत्पन्न होती ना.

या कायद्याचे खरच्याचा उद्देश कीं, या देशांतील श्रम करणारे लोकांवर मात्र त्याचे प्राप्ती प्रमाणें कर बसविण्याचे ओझे घालणार व जे मालमत्तेचे धनी आहेत व दुसरे वर्गांतील लोकांस या करा बाबद काहींच द्यावयाचें लागणार नाही.

हा कर बसविण्यास जी युक्ती योजिली आहे. त्याप्रमाणें आज पावेतो कधींच दुसरी युक्ती योजिली नव्हती व हा कायदा फार जुलमी आहे. सरकारास पैक्याची जरूरी आहे. हें जाणून व राज्यप्रीती धरून या प्रस्तुतचे संकट समयीं अर्ज करणारे लोक अर्ज करण्यास हिया करतात नामदार राणी साहेबांचे नम्र व न्यायी राजापासून जें सुख भोगतात. ते अर्जदार कबूल करितात व हिंदुस्थानचे सरकार द्रव्याचे संकटापासून सुटण्यास जे यत्न करितें त्यास बंडखोर रीतीनें आडवे येण्यास ते खुशी नाहींत.

मागील दोन वर्षांत जे प्रसंग झाले तेणेंकरून या देशाचे आबादानीस व कल्याणास जो धोका पोंचला तो अर्ज करणारे जाणतात. व वायव्य प्रांतात लोकांमध्ये जी नाखुषी झाली आहे. त्या लोकांत दाबांत ठेविण्यास इंग्रजी फौज असण्याचे अगत्य आहे. हे ही ते जाणतात.

या बखेड्या मुळें या देशांतील उद्योगी लोकांचा बहुतच नाश झाला. या गोष्टीकडे आपले लक्ष असावें असे अर्ज करणारे लोक मोठ्या नम्रतेने सांगतात. व याजवरूनच या लोकां विषयीं नीट विचार करणे व वसूल जास्त करण्यामध्यें व खर्चीचा बेत राखण्यामध्यें शाहाणपण व चातुर्याचा उपयोग करण्याची फारच जरूरी आहे असें सुचवितात.

सर्वत्र ठिकाणीं बोलण्याचा असा कल आहे कीं, नामदार गवरनरजनरल इनकौसिल यांणीं जे हाली उपाय योजले ते जसे विचार करून व शाहाणपण खर्चून योजायाचे होते तसें

योजिले नाहीत.

अर्ज करणाराचे समजण्यांत कांहीं महिन्या मागें असे आले कीं, या वर्षीचे उत्पन्न खर्चा पेक्षां १३ कोटी रुपये कमती होईल.

नामदार व्हैसराय यांचे मनांत असा संकेत होता कीं, हा जो जास्त पैसा लागेल तो या देशांत एक नवें "लोन" काढून जमा करावा. परंतु यांरा चातुर्याचा बराबर उपयोग न केल्या मुळें, या लोन चा बेत अगदीं ढसळला तेणें करून सर्व जातीचे प्रजेस कीं जा जवळ दुसऱ्या सरकाराचा नोटी आहेत त्यांस मात्र फार तोटा सोसावा लागला.

दुर्दैवे करून या नवा लोनाची जाहीर खबर लागली. त्या नंतर व्यापारी लोकांस कांहींच कळवा नसतां जे जकातीचे दर होते ते सरकाराने एक दम दुप्पट व तिप्पट करून टाकिले.

या प्रमाणें मुंबईतील अफिणीचे पेटयांवर दर पेटीस १०० रुपये जकात जास्त वाढविली, व ही कायदेशीर आहे म्हणून अर्ज करणारे लोकांस कांहींच अडथळे कराचाचे नाहीं.

मुंबई व मद्रास इलाख्यांत मिठावर आजपर्यंत जो कर होता त्यापेक्षां एक पाव जास्त वाढविला.

स्टांपा (छाप्या) बाबदचा कायद्याचा खर्डा कायदे करणारे मंडळी समोर आहे. त्याकडे बारिकरीतीनें पाहिलें तर व्यापारी लोकांस फार अडचणीचे आहे. व त्या बाबे मोठे मोठे पुष्कळ अडथळे आहेत.

दोबंदी व्यापार व धंद्यावर कर बसविण्याचा कायद्याचा खर्डा कायदे करणारे मंडळीने दोन दा वाचिला, व या कायद्या पासून जें दुःख भोगावें लागेल व जी यांत अनिता आहे त्या बाबे अर्ज करणारे लोक अर्ज करण्यास हिया करतात.

येर विदीत केलेले करा पासून जी सरकारास प्राप्ती आहे.

जकात वाढविण्या पासून ----------	रुपये
उत्पन्न ------------------	१२०००००
अफूवर न व्याज काती पासून उत्पन्न	४००००००
मिठावर जकात वाढविल्या पासून उत्प०	२३००००००
न व्या स्टांपाच्या क्या पासून उत्पन्न	५००००००
एकंदर	२३३००००००

या करा पासून जितका सरकारास तोटा आहे तितका पूर्ण होतो असे नाहीं तर याबद्दल दुसरे कराची योजना करावयाची जरूरी आहे. असे अर्जदार सूचवितात.

या देशांतील पैशाचे स्थिति विषयीं चौकशीं इतानें करण्या करितां मि० विलन्स साहेबा सारिखा विद्वान गृहस्थास कायदे करणारे मंडळीचा सभासद ठरविला आहे, हें पाहून अर्ज करणारास फार आनंद झाला आहे, या देशांतील कर कोणते प्रकारें बसविले आहेत त्या विषयीं ते चौकशी करणार आहेत यास्तव कायदे करणारे मंडळी या नवीन करा बाबदचा खर्डा रद्द करील व जर सरकार आपला खर्च कमी करील आणि या बद्दल खाली लिहिलेले पाय योजील व कांहीं जिनसांवर जास्ती जकात बसवील तर बरें होईल असें अर्जदार सूचवितात.

या नव्या करा पासून दोन वर्षांमध्यें साडा ६ कोड रुपये मिळविण्याचा आला करावा व जसे हल्लीं सरकारचे मनांतून कलेकटर साहेबांचे कचेरीतून हा कर वसूल करण्याचे आहे तसे न करतां जसे या देशांतील पूर्वीचे राजे लोकां कडून हा कर आप आपल्यांत वसूल करदीत त्या प्रमा

णें करावे. या देशांतील लोकांतील कित्येक लोकांची एक सभा स्थापून त्यांणीं एक एक गांवांवर त्या गांवचे लोकांचे स्थिती प्रमाणें कर बसवावा आणि नंतर प्रत्येक गांवांतील सुज्ञ लोकांची येक दुसरी मंडळी वरवून त्यांस अधिकार द्यावा कीं, त्यांचे गावांतील प्रत्येक मनुष्याचे शक्ती प्रमाणें कर बसवून तो जमा करावा व सरकारचे तिजोरीत जमलेला पैसा भरावा यांस देखील लोकांचे प्राप्तीवर कर बसविला असे होईल परंतु येणे करून रयत नाखुशी होणार नाही व सरकारास पैशाची तंगी पडली आहे. असे पाहून सर्व लोक हा कर खुशीने देऊन सरकारास मदत करतील या करारास देखील कांहीं तरी हद्द करावी. कीं, या हद्दीं पलीकडे कोणाचे प्राप्ती पेक्षां जास्त कर बसवूं नये व ज्यांस आपले प्राप्ती पेक्षां आपल्यावर जास्त कर बसविला असे वाटेल त्यास सरकारास या बाबे अर्ज करण्याची परवानगी असावी.

जर करतां पंचाईत नेमून हा कर वसूल न केला व सरकारानें आपले मार्थी उचाणी घेतली तर त्या कामांत दगाबाजी व लबाडी होईल. इतकेच नाहीं. परंतु शेवटि सर्व रयत नाखुशी व दिलगीर होईल.

उद्योगाचे फळावर हा अनघटीत कर बसविण्याचा औयत्न केला आहे व मोठे मिळकतीचे लोकांस या ओझा पासून अगदीं मोकळे ठेविले आहे व सर्व गोष्टीं बाबद मोठे नम्र पणाने व चतुराईने बोलण्यास रजा मागतात.

जा रीतीनें हा कर लागू पाडावयास इछितात. तेणें करून राणी साहेबांचे नावास बट्टा लागेल. व या देशांतील लोक जी उमेद राखीत होते. ती उमेद भंग झालीशी होऊन ते नाराजी होतील.

अर्जदार लोक हे सांगण्यास रजा मागतात कीं, कायदे करणारी मंडळी आपले काम चालविण्यास अगदीं नालायक आहे या बद्दल जे हुशार व कामास लायक यांस नेमावे व दर इलाख्यांत एक दुसरी कायदे करणारी मंडळी नेमावी. व त्यांनी आपल्या इलाख्यांतील रयतेच्या उपयोगी कामा बद्दल कायदे स्वतः करावें.

या देशांतील रयत ज्याज्या गोष्टीस नाखुशी आहे त्या त्या गोष्टींची चौकशीं करण्या करितां व बंदोबस्त करण्या करितां नामदार राणी साहेबानीं विलायतेहून एक कमिशन पाठवावे अशी एथील लोकांची उमेद आहे.

खाली लिहिलेल्या गोष्टीं कडे तुमचे लक्ष अवश्य असावें असे अर्जदाराचे म्हणणे आहे.

१ले— सरकारचा खर्ज जरूर कमी करावा व त्यांत फेरफार करावा.

२रें— या देशांतील राजे रजवाड्यांचा चांगला बाबद योग्य बंदोबस्त.

३रें— सगळे जातीच्या लोकांनी इनामी जमिनीची भोगवट कोणते रीतीने द्यावी.

४थे— रस्ते बनवणे बांधणे व या देशास फायदे होतील अशी दुसरी कामे करावी.

५वें— आतांचे करितां एथील लोकांत विद्येचा फैलाव जास्त करावा.

६वें— सगळे जातीचे लोकांस येक सारिखांच न्याय मिळावा.

अर्जदार मोठ्या नम्रतेने लिहितात कीं, या कमीशनामधे निःपक्षपाती व प्रख्यात इंग्रज लोक नेमावे व दुसरे लोकांस हिंदुस्थानची माहिती आहे त्यांस ही या कमिशन मध्यें दाखल करावे.

अर्जदार लोक तुमचे मानवान सभेस असा अर्ज करतात कीं, पुढील लिहिलेल्या देशचे अग

सर्कारीकडे आपण लक्ष द्यावें.

१ लें — या देशांतील लोकांस सरकारची जमिनी असावी. व इंग्रजी कानसला प्रमाणें याचे ही नीनट क्के व्याज द्यावें.

२ रें — या देशांचे नाहीं. परंतु सरकारास आपले कायद्यार्थ जे कर्ज झालें आहे त्या पासून या देशांस मोकळे करावें.

३ रें — जमिनी वरला धापा जितका कमी करवेल तितका करावा

४ थें — कापूस, लोंकर, व बीं, व दुसऱ्या व्यापाराच्या जिनसा या देशांतून व्यापाराकरितां बाहेर देशीं जातात त्यावर थोडिशी जकात घ्यावी.

५ वें अफीणीवर आतां करतां देखील ज्यास्त कर बसवावा.

अर्जदार लोकांचें असेंच ह्मणणें नाहीं कीं, या प्रमाणें चालल्यानें सरकाच्या सर्व अडचणी दूर होतील. सरकारचे प्रीतिपुरस्कर रपत आह्मी आहों ह्मणून संकट समयीं या सुचना केल्या आहेत. परंतु त्या अंमलांत आणणें अगर न आणणें यास सरकार मुकत्यार आहे.

मुंबईचे अतिनम्र सेवक.
भाऊ दाजी.
भवानी विश्वनाथ कानविंदे वगैरे ५००० दुसऱ्या सह्या आहेत
दी. का.

आह्मास असें कळलें आहे कीं रेलवे मार्ग दिकसळ पासून पुढें सोलापूरच्या मार्गावरील सुमारें २७ कोस तयार झाला आहे ह्मणून रेलवे कंपनीनें सरकारास कळविल्यावरून सदरहू रस्ता कितपत तयार आहे ह्मणून तो पाहण्या करितां २ साहेब लोक पाठविले आहेत. त्याचा रपोर्ट सदरहू आगगाडीचा मार्ग बरोबर आहे असें लिहून गेल्यावर सरकारांतून रेलवे कंपनीस लोकांस नेण्याकरितां परवानगी मिळेल. असें दिसतें.

ग्वाल्हेर — मिति अश्वीन शुद्ध १५ मंगळवार

१ इकडील संस्थानांतील इलाख्यांनीं ह्मार पोर्टवरून पीकपाणी नीट आहे असें समजतें.

१ सागर वगैरे कांही इलाख्यांत बंडवाले यांनीं पुनः बखेडा मांडिला आहे व त्याचे पारिपत्यास येथून छावणींतील कांहीं फौज रवाना झाली.

१ पंजाबी १६ वी पलटण येथें लौकर येऊन पोंचावी असें आहे. ती आल्यावर बहुधा येथून मुंबई इलाख्याची नववी काळी पलटण पुनः दक्षणेंत जाईल असें ह्मणतात.

१ प्रस्तुतचे ऋतूंत पित्त विकारानें बहुत लोकांस तापाची सांत आली आहे

१ रोहीलखंडांतील नवाबानें भाऊबंद पंडित हरनाथ यानावानें येथें विरमान होते ते बहुत करून परीं बसल्यासारखे झाले ह्मा तर शिंदेशाई आहे ते आतां रात्रीं मात्र कधीं कधीं बाहेर पडतात, नाहीं तर सगळा दिवस घुबडासारखे टींत लपून बसतात. आगमे सुखमाश्नोतिनिर्गमे प्राणसंकटं, या ह्मणणी प्रमाणें हरनाथजी यांणीं आपली स्थिति करून घेतली. हें पाहून आह्मास बहुत वाईट वाटतें.

खानदेश — येथें पर्जन्य उत्तम झाला कुणबी लोक खुषी झाले आहेत. अजम जगंनाथ बाजीराव चोपडयाचे मामलेदार यांजवर बिननावाची अर्जी आली

हैदराबादच्या भानती मुलखापैकीं ता० ३ मिनहू चें पत्र आलें आहे तें आकोलें येथून आलें त्यांतील वर्तमान येणें प्रमाणें — दस्तुर धमनजी ज्यामासजी अशिष्टन कमीशनर यांची स्वारी कसबे आकोलें येथें सदरेष्टेशन ची जागा पाहाण्यास तारीख १ मिनहूस आली होती, त्यांचे भेटीस रयत, सावकार, व मुत्सद्दी लोक हे गेले होते. त्यांणीं त्या सर्वांसी भेट घेऊन खैर खुषीचें भाषण होऊन, लोक खुषी जाहाले. कारण हे येथें पूर्वी सरनायबीचे कामावर बाळापुरास होते. ते व्हांचा जो त्याचा स्वभाव होता, तोच हालीं जरी अशिष्टन कमीशनरची जागा मिळाली असून कायम आहे यावरून लोकांनीं बोलून दाखविलें कीं, कुलीन लोक आपले चालीत सदा सर्वदा अंतर पाडीत नाहीत या सदरील गृहस्थानीं या गांवच्या लोकांस समजून सांगून जे आंधळे पांगळे व फारच वृद्ध अशा अनाथां करितां कांहीं तरी सोय करावी ह्मणून लोकांस समजूत सांगून एक सभा केली त्यांत लोकही येथील गांवाप्रमाणें बरेच जमलेले होते. तेव्हां त्याबद्दल भाषण केलें तें सर्वांस मान्य जाहालें आणि याबद्दल फंड जमा करण्यास आंकडे घालण्यास सुरवात झाली त्यांत या दस्तुर जी धमनजी ज्यामसजी कमीशनर यांणी ही आंकडा भरला आणि त्याच बैठकींत सदरहू काम चालविण्यास भले गृहस्थ पंच आणि एक सरपंच, असे ते मिळे नंतर चाली प्रमाणें पान सुपारी देऊन लोक आप आपले घरीं गेले. या मेहरबान दस्तुरजीयास भूतदया आहे. असें कारण यांणीं बाळापुरास हा अनाथ अंन मिळण्याची तजवीज करून ठेविली ती अद्यापि चालत आहे यामुळें मग या यांची तारीफ करण्यास आनंद झाला आहे तो, आपण पत्रांत जागा देऊन पूर्ण करावा.

करवीर.— ता० १८ अगटोंबर श्रीमहालक्ष्मीचें देवालयांत वार्षिक रीतीप्रमाणें दीपोत्साह व ब्राह्मण संतर्पण झालें. येथील इंग्रेजी स्कूल मास्तर श्रीधर विठ्ठल यांचा पगार नूर्त अमानत झाल्याचे ऐकतों. — हालीं परजन्य नसून पाहाटेच्या रात्रीं थंडी पडल्ये. धान्याचे भावांत विशेष फेर नाहीं.

वृ. संग्र.

रत्नागिरी.— ता० १७ अगटोंबर राव बाहादूर गुरुराव कृष्ण दफरदार हे आपले बेळगांवच्या कामावर जाण्यास निघून गेले ते कोल्हापूर मार्गानें जाणार आहेत. ज्ञानप्रसारक सभेंत रा० गंगाधर रामचंद्र टिळक १४ वे नंबरचे मराठी पंतोजी यांणीं ग्रहणावर, व रा० जनार्दन हरी आठवले या पत्राचे मालक यांणीं पाणी तापविण्यापासून कशी वाफ उत्पन्न होते याविषयीं अशी व्याख्यानें दिलीं.

जगन्मित्र.

अयोध्येच्या जवळ तिराई ह्मणून एक ठिकाण आहे. तें ठिकाण सरकारचे दिलांत जंगबाहादूर यांचे हातांत द्यावयाचें आहे. कारण तें पूर्वी नेपाळचे सरकाराकडेसच होतें. आतां हें खहर आहे अगर अंगल आहे याचा खुलासा सदरील वर्तमान इंग्रेजी पत्रांतून आलें आहे, त्यावरून होत नाहीं.

सरकारची दृष्टि फार दूरवर असते पाहा जेव्हां मन १८२७चा कायदा १४ वा केला आहे. त्यास कोणीही राज्य विरुद्ध फितूर अगर बंड करील त्यास मृत्यूची शिक्षा मिळेल, असें साफ लिहिलें आहे, असें असून अशी बंडे होतात, आणि त्यांतील लोक आपणास मुकतात, हा दोष कोणाचा आहे. कारण सरकारानें तर मुळींच सदरील गुन्हा करणास देहांतांची अगर काळे पाण्याची शिक्षा होईल, ह्मणून ठरविलें आहे. असें असून हे नासमजुती लोक बंड करून आपल्या जिवाचा नाश करून घेऊन व्यापारास धक्का बसवितात, आणि आप

भासवर्णास घोरांत घालितात. हा दोष फोरयाक डेकास आहे.

या इंग्रेजी राज्याची राजनीति कांहीं कांहीं अशी आहे कीं, द्वीपांतरांतील दुसरे राजानींही याचा नमूनाच घ्यावा. अशी आहे, अशा राज्याचे शेंड्याखालीं राहणारे यांस दुसरे राज्याचे अमलांत याहीपेक्षां सुख दईल असें मनांत ही आणावयास नको. पाहा दुसरे राज्यांतून बिगारीस धरणें. चांगली वस्तु पाहिली कीं, अमलदारानें मागतांच न दिली असतां त्याजवर नजर ठेवून त्याचे घराची रांगोळी होती. हें उदाहरण आपण वरचेवर परराज्यांतील पेकितों यांतील प्रकार या सुज्ञराणी सरकारचे राज्यांत कांहीं तरीं आहे काय? आतां कदाचित कोणी असा जुलूम केला असें मूळ सरकारास कळल्यास त्याजबद्दल चौकशी होऊन शिक्षा करण्यास विलंब आहे असें नाहीं.

कलकत्याचे वैसरायल लार्ड क्यानींग साहेब गवरनर जनरल बाहादूर यांची स्वारी कलकत्ता राजधानी सोडून प्रांतांतील राजे रजवाडे यांच्या मुलाकती घेण्यास निघाली आहे, तेव्हां मागें कौन्सलांतील काम चाललें पाहिजे, ह्मणून शूर सर जेम्स औटराम साहेब बाहादूर यांस सदरहू कौन्सलांतील प्रेसिडेंट सन १८५९चा अक्ट २१ प्रमाणें नेमून जाहीरनामा प्रसिद्ध केला आहे.

सन १८५७चा अक्ट २८ सारा हत्यारें व युद्धाची सामोग्री मुलखांत आणण्याबद्दल व विकण्याबद्दलचा आहे तो सन १८५९ सालचे अखेरपर्यंत अमलांत राहील असा ठराव आहे, त्या ठरावा विरुद्ध नवीन कायद्याचा मसुदा जाहला आहे, त्यांतील हाशील कीं, सदरहू अक्ट दिन मुदतीचा असावा असा सदरहू मसूद्यांतील अर्थ आहे.

चीनचे लोकांनीं इंग्रेज सरकाराबरोबर राबुल उपस्थित करून घेतलें आहे. त्यावर फौज रवाना होणार आहे. त्यांत २३ वी रायल इंजनीयरची कंपनी सदरहू नोकरीवर रवाना होणार आहे. ह्मणून त्यास हुकूम झाला आहे.

मद्रासचे गवरनर नामदार सर चार्लस त्रिवेलीयन साहेब बाहादूर यांची स्वारी प्रांतांत गेली होती ती परत ता० १४ मिनहूस मद्रास येथें परत येऊन दाखल झाली.

ग्रे० ई० पे० — रेलवेचा रस्ता १९४। मेल चालू आहे, त्याचे तारीख २ अकटोबरपर्यंतचे पकाआठवड्याचे उत्पन्न उतारु वगैरे २२३८९ त्याचा आकार रुपये १७६७२०१२६५, मालाचा आकार रुपये ११५७२६६९९ एकूण २७२९५६३६२ या प्रमाणें एक आठवड्याचें उत्पन्न १९४। मैल रस्ता. याची प्राप्ति आकारली आहे.

दिल्ली ग्याझीटावरून कळोन येतें जे क्यापटण थामसन मुंबई रायफल्स यांस नेमाड येथें पोलिटिकल एजंट क्यापटण हावस मंडळे भ्रांस मारलें गेले त्याचे जागीं नेमिले आहे. अ० प०

नागपुराहून नित्स्र स्लोडन साहेब यांस त्या जाग्यावरून काढून त्यांचे जागीं ग० १ न० २ जन

रल यांणीं मेझर इलेट यांस गवरनर जन रलचा नागपुरास एजंट व कमीशनर नेमिलें आहे. बंगाल खात्यांतील नवाबनाझीम यांस यापुढें त्यांचे स्वारीस १९ तोफांची सलामी इमानदारीची निशाणी बद्दल दिली

औरंगाबादेचे पत्रावरून मद्रासस्पेक्टेटर पत्रकर्त्यांस समजलें आहे कीं, करनल डेविडसन (हैदराबादचे रेसिडेंट), यांस नामदार गवरनरजनरल साहेबा कडून तारायंत्रांतून हुकूम आला आहे कीं, त्यांणीं बिदुल येथें बंडाचे तोंडावर जाण्या करितां आपले पलटणी बरोबर जावें कारण बंडवाले हे नर्मदा नदी उतरतील तर त्याचे तोंडावर असावें ह्मणून आला आहे.

नेमणुका.

उत्तरभागाचे रेविन्यु कमीशनर कडून मामलदाराच्या नेमणुका झाल्या त्या.

सुरत जिल्हा.

१ अज्जम बळवंतराव गणेश वीरम गांवाहून चिकोडीस.

२ दीनानाथ जाधवराय बारसदीहून वीरम गांवास

३ अज्जम प्राणशंकर रघुनाथरायी विसलीहून बारसदीस.

४ अज्जम चुनीलाल चीनीलाल पहिल्या प्रतीचे मामलेदार पनवेलीचे यांस धोलकास.

५ अज्जम मोहमदखान देहेलवी दुसऱ्या प्रतीचा नसराबादचा यांस पहिल्या प्रतीवर नसरापुरास नेमिलें.

६ अज्जम रावजी नारायण ३ ऱ्या प्रतीचे मुरबाडचे यांस नासापुरास दुसरीवर नेमिलें.

७ अज्जम बळवंतराव रामचंद्र ४ थ्या प्रतीतील कोळबाणचे यांस ३ प्रतीवर मुरमांडास.

खानदेश.

अज्जम सखाराम गोपाळ व अज्जम नारायण रामचंद्र ओवेसानरी मामलेदार यांस पहिल्यास जामनेरास आणि दुसऱ्यास थाळनेरास त्यांच्या जाग्यावर मुकरर नेमिले. अज्जम नारायण रामचंद्र चौपड्याचे ३ प्रतीचे ओवेसानरी मामलेदार यांस १५ डिसेंबर सन १८५९ पासून मुकर नेमिले.

कलेकटर यांस आपले प्रांतांत जाण्याची परवानगी मिळाली त्यांची नावें

१ पुणें.	१ भडोच
१ खानदेश.	१ सोलापूर.
१ कुलाबा.	

सदरील सोलापूर जिल्ह्याचे कलेकटरास ता० १० नोवेंबरापासून आणि बाकीच्यास १ जानेवारी पासून मिळाली आहे.

मिस्तर डेविडसन पैमाष खात्यावरील खानदेशच्या सुपरिन्टेंडेंट यांस १ महिन्याची रजा ता० २५ मिनहूपासून मिळाली.

अज्जम हरी मोरेश्वर अमदावाद जिल्ह्यांतील १ प्रतीचे मामलेदार यास खेड्या सुदमरदार नेमिले.

गुजराथ सरवे पैकीं मिस्तर बेकर यांस १३ मिनहूपासून स्वदेशीजाण्याची तयारी करितां १ महिन्याची रजा मिळाली.

खानदेश पैमाष पैकीं, आ० सु० मी० हाथवे यांची रजा ६ नोवेंबर पर्यंत वाढविली.

नामदार सरकाराने सीकारपूरचे कलेकटर मेसर थी बर्ड याची जागा खाली झाल्यावर तेथें स्पापटण मेट क्लेर नेमिले आहेत.

स्पापटण लामबर्ट याम मि० ओनची रजा झाल्यावर हैदराबादेस कलेकटर नेमिले —

अयुध्या, त्या शीटनामे वर्तमानप्रांत अशी खबर आहे कीं, मम्मुखान आणि नाना असे उभयतां ही मेले अशी वदंता आहे, परंतु नेपाळाहून कोणी आली कडेस येऊन ही बातमी खरी झाली नाही. बंडवाले चोहीकडेस दूमानी पसरले आहेत मला असे कळले आहे कीं, जंगबाहद्दूर नेपाळच्या राजाचा दिवाण याणें घोडेस्वाराच्या पलटणी रवाना केल्या परंतु तेल्ले त्यास त्रास देण्यास खुशी नाही.

आम्हीं सोनार आणि देवगड एथें कांहींलोक तिकडील बातमी काढण्यास पाठविले आहे ते अद्यापि परत आले नाहीत परंतु मला खबर आहे कीं, ते लोक भरवशाचे आहेत ते म्हणून लवकरच बंडवाल्याची खबर घेऊन येतील असे वाटते.

ता० ७ मिनहूस बळिराम पुरचा राजानें बईराच्या डिपुटी कमिशनरास अर्ज पाठविला आहे त्यांत असे लिहिले होते कीं, नाना साहेब खरोखरच मेले अशीजरी बातमी होती तरी सदरहू डिपुटी कमिशनराने या बातमीवर बिलकूल भरवसा ठेविला नाही कारण ही अफाट चोंबीदारी करून त्याणीं आपले कार्य झाले असे समजून गाफील होऊन आपण नेपाळाहून पार पडून जावें यामुळे ही अफाट नानाथाणींच पिकविली असावी.

ता० १८ मिनहूस आम्ही पोलिसास व तहशिलदार यांस असा परवाना पाठवून कळविले आहे कीं, तुम्हीं नानाच्या मरण्याच्या बातमीवर चित्त न देतां आपल्या ठिकाणी हुशार सहू व आज कडेस तपासाऊन राहवे.

आम्ही दोन जण मुशाफरांस पकडले आहेत खरी खरीच भिकारी आहेत असे वाटत नाही कारण याणी पेशवाकडे केला असे स्पष्ट खाली होत आहे. त्याच्या जबान्या डिपुटी कमिशनर याणी घेतल्या परंतु त्यांचे दिलातील कांहीं एक समजून आले नाही.

पुणें— या आठवड्यांत अभ्रे वरचेवर येत आहेत या वरून थोडे दिवसांत पाऊस पडेल असे अनुमान दिसते— रानांतून गवत झाल्यामुळे गुरास चारा मिळू लागल्यामुळें तुपाचा भाव रुपयास शेर ३ झाला आहे.

धान्याचा भाव बाजरी गहू तांदुळ यांप्रमाणें दररुपयास पायली विकतात. कापूस आणि कांगद यांचे भावांत अद्यापी चढत आहे. शंभर शिक्क्यांस १०२॥ रुपये मतीचा भाव आहे शिक्क्याचे नाणे बहुतेक आटले गेले यामुळें व्यापारी मंडळीत शिक्क्याचा भाव करितात. परंतु एकदम ते नाणे देण्यास फार नसल्यामुळें अडचण पडते असे म्हणतात.

रेल्वे खाते— उकसळ पासून बारशी पर्यंत आज पासून आगगाडीत लोक घेण्यास आरंभ होणार आहे यामुळें आगगाडीजाण्याच्या वेळांत फेरफार सदरहू कंपनी करणार आहे.

प्रसिध्द बंडवाल्यांपैकी रामबक्ष याणे मागे कानपुरास धाडी उडविली त्यास सरकारचे अंमलदार याणीं धरला आहे यांचा चेहेरा भयंकर आहे. टेलि०

सिंदे नवीन कमिशनर आऊन माजी कमिशनर सर बार्टी फेयर साहेब हे कराचीत मुंबईस येतील असे बर्तमान आहे.

हे पत्र पुणें छा० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे याणीं छा० प्र० केले.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ | शहरपुणें

पुणें—सोमवार ता० ३१ अग० स० १८५७ ई०

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास. १० दरसाल रुपये.

ज्ञानप्रकाश.

आमच्या बातमीदाराकडून— पुणें अदालत—मेहेरबान लाफनन साहेब जडज्य यांणीं रावबाहदूर वामनराव जगंनाथ प्रिन्सिपाल सदर अमीन यांस बोलाऊन कितीएक प्रश्न केले, त्यांचीं उत्तरें घेतलीं, यावरून वाटतें की कांहीं दिवसांमागें एथील सावकारांच्या चोपड्या व मालकांस नेऊन त्यांच्या जबान्या याचें खातें आहे किंवा कसें या बद्दल घेतल्या होत्या तें प्रकर्ण सदर अदालत मारफत नामदार कौन्सलांत जाऊन तेथून या कामांत त्यांचा जबाब घ्यावा म्हणून हुकूम आला असावा असें दिसतें.

आम्हांस बंडाविषयीं अगदीं आली कडील वर्तमान हरकारू पत्रांतील गेल्या तारीख २४ अगष्टीं बरच्या टेलिग्राफांत घेतलें आहे त्यावरून समजतें कीं, नानासाहेब यांणीं बंडाच्या टोळ्या जेहीं कडेस ज्या पसरल्या आहेत, त्या सर्वांनी अवधींत येऊन जमावें म्हणून हुकूम केला आहे; नानासाहेबाजवळ ७००० सात हजार लोक आहेत, नशिराबादचे फौजेपैकीं देवीशिंग मानेसाराजवळ ५,००० पांच हजार लोक, आणि बेगमेजवळ २००० दोन हजार व भिकच्याचे जंगलांत ५०० असे एकंदर १४५०० चौदा हजार पांचशें बंडवाले यांची टोळी आहे, या सर्वांनीं ता० १० मिनहूस आपआपल्या फौजेंत दाखल व्हावें असा हुकूम झाला आहे.

विलायत— डाक ता० २ अग० ची एथें ता० ३० मिनहूस येऊन दाखल झाली त्यांतील वर्तमानें.

चिनेस लष्कर पाठविण्या करितां इंग्रजी लष्कराची मोठी भरती चालली आहे.

फरासिच्या देशांतही चिनेवर जाण्या करितां पुष्कळ सामान रवाना होत आहे.

मिस्तर उलसन्न साहेब यांणीं हिंदुस्थान प्रकर्णावर भाषण केलें त्यांत असें मुख्य होतें कीं हिंदुस्थानांत खुला व्यापार व्हावा आणि धर्म संबंधीं कारणें न उरतील असें करीत जावें म्हणून त्याणें शिफारस केली आहे.

कुर्गचा माजी राजा हा मरण पावला.

लष्करांत फटके मारणे ही वहिवाट बंद असावी म्हणून विलायतेस सभा जमली होती.

जमखिंडी— श्रीमंत राजश्री आपा साहेब यांची स्वारी मुंबईस लौकर जाणार आहे.

रा० रा० मोरो बापूजी अखबर नवीस रा० रा० रामाजी यांस त्याचे जाग्यावर नेमिलें असें ऐकतों. पत्र.

सांगली मुक्कामीं पोलिटिकल साहेब यांची स्वारी तेथून ता० १ नवंब० रोजीं जाणार होती.

सातारा.— ता० २१ अगटोबर पर्यंत शहर सुधारणुकीचे कमीटी पैकीं मेस्त्री वगैरे लोक अजून मोकळे आहेत. वाई मुनसफ कोर्टांतील नाजर यांणें आपल्या ताब्यांतील [illegible] ५०० रुपयांचा माल चोरून नेऊन स्वतः नाहीं पळून गेला त्या नाझर चोरास पकडण्याकरितां सरकारांतून तजवीज चालली आहे.

तारीख १५ वे अगटोबरचे ज्ञानोदयांतून हा मजकूर उतरून घेतला आहे.

महाराज दुलपशिंग हे कांहीं वर्षांमागें हिंदुस्थानांतून विलायतेस गेले, ते अद्यापि तेथेंच असून हल्लीं त्यांची स्वारी तेथील यार्क नामें एका शहरांत आहे, यांचा इरादा तेथेंच राहण्याचा आहे.

राजधानीची अदलाबदल — हल्लीं हिंदुस्थान सरकारची मुख्य राजधानी कलकत्ता शहर आहे, ती प्रयागास करावी असा हिंदुस्थान सरकारचा विचार चालला होता. परंतु विलायत सरकारानें तो बेत नापसंत केला. आतां मुंबई इलाख्याची राजधानी मुंबईस आहे ती बदलून पुण्यास न्यावी असा विचार चालला आहे. तो विलायतेस मान्य होईल किंवा नाहीं हें कळत नाहीं. फ्रान्स (फरासिसांचा) बादशाहा इटली देशांत जय मिळवून आपल्या राजधानींत परत गेला. तेव्हां त्याचे लष्कराचा तळ पारीस शहराचे बाहेर होता. मग जय स्वारीनसी मोठ्या समारंभानें नगरांत प्रवेश करावा म्हणून त्याणें एक दिवस नेमिला होता. त्या दिवसाकरितां सरकारानें आणि रयतेनेंही मोठी तयारी केली होती. ज्या दिवशीं प्रवेश केला त्या दिवशीं सर्व विजयी होऊन आलेल्या सैन्यावर लढाईंत मिळालेले, व काढलेले, व गोळ्यांनीं [illegible] न लोकांपासून हिसकावून आणिलेलीं निशाणें, तोफा, व कैदी, व फ्रेंच सैन्यांतील जखमी झालेले लोक हे सर्व बरोबर घेतले होते. त्यावरून लढाईपासून लाभ किती होतो व हानि किती हें सर्वांच्या चांगलें लक्षांत आलें. ही स्वारी पाहाण्यासाठीं लक्षावधि लोक दुतर्फा बसले होते. तेथें तेथें त्यांना जागेचें भाडें द्यावें लागलें; त्यांतून जागेवाल्यांनीं हजारों रुपये मिळविले, ज्या रस्त्यांनीं ही स्वारी गेली त्यांतील एकंदर घरें ८४२ आणि त्यांच्या खिडक्या एकंदर १६८६० होत्या. त्या पैकीं एकजणानें दर खिडकीस ३० फ्रांक (फ्रेंच रुपये) या दरानें ३००० खिडक्या खंडून घेतल्या; आणि ६० फ्रांकाप्रमाणें भाड्यानें देऊन दामदुपट पैसा मिळविला. संध्याकाळीं बादशाहानें आपल्या सर्व सैन्यास व सेनापतीस मेजवानी केली. आणि सर्व राजकार्य अपराधास माफी केली. पण जे अपराधी देशांतर होऊन इंग्लंडांत किंवा दुसऱ्या देशांत जाऊन राहिले आहेत, त्यांतील कित्येक ही माफी पतकरून स्वदेशीं परत जाण्यास खुशी नाहींत. कारण फ्रेंच राज्याचें तान कसें आहे हें त्यांस चांगलें ठाऊक आहे. इटाली देशांतील लोकांस स्वतंत्रता प्राप्त होण्यास कांहीं हरकत होणार नाहीं असें वाटतें.

ज्ञानो०य.

अहमदनगर— तारीख १९ अगटोबर १८५९ आतां पाऊस अगदीं उघडला आहे. पिकें चांगलीं येतील असें वाटतें. तारीख १८ सपटंबर पासून या महिन्याच्या १५ व्या तारखेपर्यंत किति

यन लोकांनीं एथील कोणत्याही हौदांतून पाणी घेतलें नाहीं त्यांणीं पाणी भरावें त्यास कोणी हरकत करूंनये. असा मुंबईहून हुकूम आल्यावर तारीख १५ अकटोबर रोजीं त्यांणीं एथील नव्या कारंज्यांतून पाणी घेतलें, तेव्हां लोकांची मनस्वी गर्दी आली होती. एथील ग्रासिवान नेटीव कमेसन १ स्वार व कितीएक पोलिसाचे शिपाई बंदोबस्तासाठीं आले होते. क्रिश्चियन लोकांस खुद गवर्नर साहेबांचा हुकूम आला आतां आपलें कांहीं चालणार नाहीं. असें समजून विचारी त्यत कांहीं गडबड करणार नव्हती. हें मला चांगल्या आधारावरून ठाउक आहे. पण आतां ते फार खवळले आहेत. क्रिस्ती बायांस ठार मारूं असें ही ह्मणतात. माळी लोकांनीं आपल्या येथेंतील हौद संभाळण्यासाठीं आपल्यांतील चाळीस किंवा पंनास जोरावर बायकांचा वेढा बसविला आहे. आणि ती क्रिस्तायांत स्त्री पाण्यास आली तर त्यांज कडून तिला मरेमरेतों मारविणार आहेत. बाजारांत हरताल पडली आहे सर्व दुकानें बंद आहेत. कांहीं जिंनस विकत मिळत नाहीं. तर कोणी कोणी चोरून विकतात. आतां दीपावळी जवळ आली आहे तेव्हां मणा सुदीचे लक्ष्मीपूजनाचे संधानांत दुकानें उघडून पूर्ववत व्यापार चालेल असें वाटतें. यावरून हजारों रुपयांचा व्यापार रोज बुडतो. गरीब उदम्यांची फार नुकसान आहे व गरीब लोक खेड्या पाड्याहून येतात त्यांसही कांहीं सणाचा सौदा मिळत नाहीं तर्थ दुकानदारांस भरांनीं शापत घातली आहे कीं जो दुकान उघडून कांहीं विकील तो क्रिस्ती याव्दांच्या वीर्याचो, असें समजू यावरून लोक भटांस शिव्या देतात, व क्रिश्चियनांसही देतात हें पाहून मला किंवाच्यारयतेचा कळवळा येतो. आह्मांस कांहीं सिधा बंदी मिळत नाहीं. असा दोभाटा लष्करी लोकांनीं केला तर क्रिश्चियन लोक एकीकडे राहून सरकार त्यांस ह्यात्यांत दंड करील. व लष्करी लोकांस सर्व लोक पुरवील. आणखी जर कोणी राजबिरोधी कोंणी क्रिस्तीयनास मारलें तर त्यासकायद्या प्रमाणें शिक्षा होईल. आणि तेणेंकरून क्रिश्चियन लोकांनी सुखानें पाणी भरलें असता आतांपेक्षा खंबीर बंदोबस्त होईल. ह्या रयतेच्या धान्यांत भरेल तर बरें होईल. क्रिश्चियन लोकांस पाणी भरू देऊंनये. असें जर त्यांच्या मनात असेल तर दुसरा कांहीं रामबाण उपाय करावा. असें माझें मत आहे.

रत्नागिरी— राव बहादूर गुरुराव कृष्ण रत्नागिरी जिल्ह्याचे माजी दप्तरदार यांची बदली बेळगांव जिल्ह्यास जाहाल्या प्रमाणें ते गेल्या बुधवारीं प्रातःकाळीं बेळगांवास जाण्याकरितां येथून निघोन गेले. करवीरावरून तारीख १ नवंबरास तेथें पोहचतील. यांस येथें येऊन तीन वर्षांवर कांहीं दिवस झाले. यांचा स्वभाव फार चांगला आहे. आणि समजून कोणाचें नुकसान केलें असें कोणाचे पाहाण्यांत आलें नाहीं. हाताखालील किंवा परकी मनुष्यास अपशब्द किंवा एकेरी शब्द न बोलण्याचा यांचा कित्ता इतरांनी घ्यावा. यांची चाल, रीति, स्वभाव चांगला होता. हें आह्मी त्याहाबयास नको. ते निघून गेले त्या वेळीं त्यांच्या खालील लोक इतर खात्यांतील त्यांच्या बरोबरीचे वकील उपदवीचे, दुकानदार, वकील वगैरे बहुत लोक

त्यास सुमारें १ मैल पर्यंत पोहून यावें यास गेले होते. याचमूळे त्या लोकांचे समाजावरून कदाचित् दार्वांची भिति लोकांवर किती होती व लोकांची त्यांजवर किती होती हे स्पष्ट होतें. एरवी होऊन निघून जाणाऱ्या कामदारांस पोंचवायास जाण्याचा इतका मोठा थाट आजपर्यंत या ठिकाणीं आह्मी कधींही पाहिला नव्हता. हें लिहीत असतां आमचे मन देवतेनें आमच्या कानांत सांगितलें कीं सांप्रतचे येथील सदर अमीन आणि लोक यांमध्यें ही प्रीतीचे अस्तें पीक येईल.

आह्मी आपले चालते महिन्याचे तिसरे तारखेचे पत्रांत मुंबईहून कोचीस जाणारे व परत येणारे आगबोटीचे दराविषयीं कांहीं लिहिलें आहे, त्यांत हाल्लीं कांहीं फेरफार झाला आहे, त्यावरून समजतें कीं मुंबई व रत्नागिरी यांचे दरम्यान आगबोट लागण्याचें बंदर बाणकोट होतें, तें मोडून हाल्लीं हरणई केलें आहे. तसा रत्नागिरीहून मुंबईस जाण्याचा दर पूर्वी ६ रुपये होता, तो हाल्लीं कमी करून येतां जातां ४ रुपयेच ठेविला आहे. याशिवाय एक वर्षाचे आंतील उमरीचे मुलांस कांहीं नाहीं. सात वर्षाचे आंत तिसरा हिस्सा, व बारा वर्षाचे आंत निमे किंमत अशा सोई केल्या आहेत. मुंबईहून आगबोट प्रतिसोमवारीं निघत असे, ती आतां बुधवारीं रात्रीं आठ वाजतां निघत जाईल. व कोचीहून मुंबईकडे परत जाणारी आगबोट रत्नागिरी बंदरांतून सकाळचे आठ वाजतां निघेल. कित्येक बंदरचे दर मुंबईस परत जातांना जास्ती आहेत. परंतु प्रथम येणारे एक महिन्यांत परत नेजातील. तर त्यांस आल्या दरानें पोंचविलें जाईल व जाहिरातींत पाहून अशी बंदरें कोणास उतरावयाचें किंवा तेथून चढावयाचें असेल तर लोकांनीं पूर्वी सुचना दिली असतां तेथील गजबाज केली जाईल म्हणून वगैरे नव्या जाहिरातींत मजकूर आहे. १० वे तारखेचे पत्रांत लिहिले प्रमाणें अच्युत जगन्नाथ घोटे वकील यांस मुरमाडास मुनसफीचे कामावर जाऊन हजर होण्याविषयीं गणे जज्ज्याचा हुकूम आला, त्या प्रमाणें ते आज रोजीं आगबोटींतून जाणार आहेत. रा० गोविंद सदाशिव मराठे सदर अमीन कोर्टातील वकील यांची नेमणूक अशिष्टंट जज्ज्याचे कोर्टात झाली आहे. एथील फौजदार रा० लक्ष्मण बाबाजी प्रभु यांस खारेपाटण महाली अव्वल कारकून नेमून तेथील अव्वल कारकून रा० रामचंद्र सदाशिव पंडित यांस येथें फौजदार नेमिले. राजापूर व खेड या गांवी तारीख १ नवंबर पासून २ नवंबर पोलहपीस होणार आहेत — ले. हरपर साहेब पोलीस सुपर० यांची स्वारी विजयदुर्ग तालुक्याकडे फिरावयास गेली आहे. रत्नांगिरीहून सेशन जज्ज साहेब ता० १ नवंबर रोजीं येथें येणार आहेत. ज० ञ०

सप्तंबरच्या सत्राचे तारखेस सरकारांतून करनेल देविडसन यांस तारा यंत्रांतून हुकूम गेला आहे कीं, कदाचित् बंडवाले नर्मदा उतरून आलीकडे आल्यास त्यांची टेहळणी करण्याकरितां व लढण्याकरितां तुह्मी आपली पलटण बराबर घेऊन भाईपूर येथें नावडे नाव निघून जावें. असें मद्रासचे पत्रकर्त्यास औरंगाबादेहून बातमी दाराकडून लिहून गेलें आहे.

द्वारकापुरी.— हिंदुस्थानांत द्वारकापुरी या श्री कृष्ण श्री कृष्ण यांची महिमा जितकी वर्णिला आहे. तितकी फार थोड्यांचाच वर्णिला आहे, असें ह्मटल्यास चिंता नाहीं. श्री कृष्णाची लीला हिंदुस्थानचे आबाल वृद्ध यांच्या सर्वांच्या हृदयांत भरून गेली आहे. महान् महान् व्यासादिक सर्वमान्य कवी ज्यांस चिरंजीवी ह्मणतात यांचे संस्कृतांत सुरस ग्रंथ, व प्राकृतांत ही ओव्या बहू कवीचे भक्तिरूप ग्रंथ, शृंगारपर आणि नाना रागांत सहस्रावधि संस्कृत व प्राकृत केलेलीं पदें या सर्वांवरून च कोणाची ही खात्री होईल कीं, द्वारकेचा कृष्ण यांचें महत्व या देशचे लोकांत विशेषच आहे. कृष्ण लीला त्याच्या जन्मादारभ्य अशी अद्भुत वर्णिली आहे कीं, प्रेमळ व भक्तरसाळ व शृंगारी जन ही आप आपल्या प्रकार भेदांत रिजून जावें. हिंदुस्थानांतल्या हिंदूंच्या स्त्रियां पैकीं, एक ही स्त्री अशी आढळणार नाहीं कीं जिला कृष्णाची गाणीं थोडी बहूत मुखोद्गत नाहींत. तसेंच सज्ञानावस्थेंत आलेल्या हिंदु पैकीं, एकास ही कृष्ण कथा स्मरणांत वध्यानांत थोडी फार नाहीं असें ही आढळांत येणार नाहीं. बायका दळणावर ही कृष्णाचीं गाणीं गातात. पुराणें, कीर्तनें, यांत व नाच, बैठकांतमासे, वगैरे यांत कृष्ण वर्णन तर प्रायः जारी आहे. वैष्णव मताचे लोक तर या देशांत पुष्कळ आहेत. मुंबईचे महाराज व सर्व गोसावी महाराज, यांचे कंठी वाले सर्व देश विस्तृत शिष्य समुदाय श्री कृष्ण, अथवा श्री ठाकूरजी, किंवा श्री लालजी यांचे भक्त आहेत. गोपी चंदन धारण करणारे, मध्वानुयायी, व रामानुज पंथी त्रिपुंड्र हेही कृष्णभक्त आहेत. स्मार्त मतानुयायी बहुशः कृष्ण भक्तींत आहेत. सारांश श्री कृष्णाला सोडून वागणारा क्वचितच आढळेल. जयपूर, उदेपूर, जोतपूर, आदि करून सर्व रजपूतस्थान व मारवाड, यांबरोबर गुजराथ या कृष्ण भक्तांनींच भरलेली आहे. व कच्छ भूज, काठेवाड हीं श्री कृष्णाचें भजन पूजन करणारीं आहेत. असा हा श्री कृष्ण द्वारकापुरीचा अवतारी प्राचीन राजा यांचें महात्म्य हिंदुस्थानभर आहे. द्वारकापुरीचें वर्णन कृष्ण संबंधानें जें गाइलें आहे, त्याचा ठसा लोकांचे मनावर जो कांहीं आहे तो अतिशयच होय. त्या द्वारकापुरीची, व तेथील कृष्णाचे देवालयाची आलीकडील खबर जिकडे तिकडे जाहीर झाली आहे. तिकडे तिकडे दिलें उदासी होऊन गेलीं आहेत. द्वारकेंत जी धामधूम झाली, ती कोणी कोणास विचारीत नाहीं, पण श्री कृष्ण भगवानजीचे देवालयाची कशी काय खबर आहे, हेंच विचारितात. देवालयांत इंग्रेजांचे म्लेंछादि शिपाई शिरून, त्यांणीं श्री ठाकूरजीचे मूर्तीस स्पर्श केला. देवाचा जामदारखाना लुटून फस्त केला, गो समुदायाचा ह्रास झाला. देवालयांत शिरून श्री भगवंताचे मूर्तीस त्या शिपाई बाहादरांनीं स्पर्श करूं नये ह्मणून विनंती करण्यासाठीं शतावधी तन्निवासी ब्राह्मण व बहिरागी आडवे आले होते. त्यांतून कित्येकांस यम-सदन प्राप्त झालें. अशी खबर येऊन पोंचली आहे. इतकें ऐकतांच लोकांचें दिलें कादल्या प्रमाणें होतात. आपला सद्गुणी व कर्ता पिता किंवा कनवाळू माता यांचाच अपघात झाला काय! असें त्यांची दुःख मुद्रा होते. व कित्येकांचें नेत्राश्रु पात ही होते. त्यावरून कृष्णावर हिंदूंचा प्रेमा विशेष आहे. असें कोणी ही पाहून जाईल. या द्वारकापुरीची खबर आल्या पासून सामान्यतें हिंदु लोकांच्या मनावर असा ग्रह झाला आहे कीं, सरकारच्या शिपायांनीं हिंदु धर्मावर मोठा जुलूम केला. हिंदु लोकांचीं अंतःकरणें एकदील

ह्याची अशी योग्यता त्यांचे आंगीं अद्यापि आली नाहीं. हें सर्व शुद्ध समजतात. आणि हें वास्तविक आहे कीं, एक दिल होणें यास ज्ञान पोक्तच पाहिजे. तर तसें या लोकांच्या ठायीं नाहीं. पण धर्म संबंधानें कांहींसा एक दील या लोकांत आहे असें आपल्यास कळून येतें. अर्ध्या मुर्ख्या ज्ञाता लोकांत धर्म संबंधानें एक दिल होतो. आणि याज करितां ब्राह्मणे सरकार धर्म संबंधापासून प्रायः निवृत्त असतें. आतां या लोकांनी जो कट केला तो शुद्ध वेदोक्त फळाप्रमाणें समजला पाहिजे. ह्या जनानी कटापासून इंग्रेज सरकारास कांहीं से कळावें तान मान पाहून तजवीज करणाचें भाग पडेल.

या दिपवाळीचा उत्साह अमदाबाद, भडोच, सुरत, मुंबई, पुणें, सातारा, नगर, आदि करून मोठ मोठ्या शहरांत अगदीं झाला नाहीं. असो. द्वारकाधीशाची मर्जी तो करील तेव्हांच खरें ह्या ही अशी खबर ऐकतों कीं, ह्या द्वारकापुरींचें पुनर्बंधन गुजराथी व भाटे वगैरे मंडळी करण्याचा विचार मनांत आणून आपल्यांत टीप करणार आहेत. असु या कामांत पंडखोर वाघेर लोक यांचा अन्याय. त्याजवर इंग्रेज सरकारचे जो जेवा अन्याय आहे. परंतु मूळ अन्यायया ह्या तो, सेना खास खेल समशेर बाहादर मोर्चया ले आपले गाईकवाड सरकार याचा दिसतो. या साडे तीन हात लांब किताबाचें ह्मणविणारें सरकार यांजला आपल्या अप्रुढी रयतेचा बंदोबस्त ठेवण्यांत आला नाहीं, या बेवकूबीमुळें ह्या द्वारका मंदिराची ही अवस्था झाली. इंग्रेज सरकारची मदत गाईकवाडांचा दम कमी सबब गेली होती, नाहीं तर द्वारकेत मोऱ्या फौजेस द्वारका दीपांत जाण्याचें कांहीं कारण नव्हतें.

द्वारकेविषयीं मुंबईमील व्यापारी मंडळीनीं नामदार गवरनर इन् कौन्सिलांत द्वारकेचें मंदिराचा सरकारचे लष्करी लोकांनीं नाश केला त्याचा बंदोबस्त होण्या करितां ता० १६ अगटोंबर रोजी अर्ज केला होता त्याचा तारीख २५ अगटोंबर रोजीं रोजी सरकारचाज बाब राजकीय खात्याचे मक्रदार मिस्तर आंडरसन साहेब यांचे मार्फत अर्जदारांस मिळाला कीं, " आपला अर्ज पावला. त्याजविषयीं आपल्यास असें कळवियेतांत येतें जें उखामंडळ येथील मुद्दापरील अंमलदार यांस असा हुकूम फरमाविला आहे कीं, त्यांणी द्वारकेचा मान राखावा आणि मूर्ति व मालमत्ता जी घेतली असेल ती परत द्यावी. या प्रमाणें हुकूम गेला आहे तो आपणास सरकारचा हुकमशा त्यावरून कळविला आहे.

श्री द्वारका यास जगत असें ही नाव आहे. ही जागा गुजराथच्या पश्चिमेस हद्दीवर आहे. द्वारका आणि बेट ही जागा सन १८०९ त एक मलुनाईक ह्मणोन प्रख्यात होता त्याजकडे सहोती. त्याचे व ताब्यांत त्याचेच ताब्यांत त्याचे स भोवताली ३१ गाव होती त्या मलुनायकेस मुलूंत चांचेपणा करून असे. या द्वारकापुरींतील मूर्ति कोणी डाकुरास नेऊन ६०० वर्षेमागें बसविली तेव्हां तेथील ब्राह्मणानीं त्या द्वारकेस दुसरी मूर्ति स्थापना केली. नंतर तीही कोणी नेली तेव्हां त्या जागीं दुसरी मूर्त स्थापन केली. तेथें गोमती नदी आहे. तेथें जे यात्रे करू जातात, त्यांपासून सवा चार रुपये कर दर्शनाचा घेतात. आणि देवाचे भेटी बद्दल साडे तीन रुपये कर घेतात तेथील ब्राह्मण यात्रेकरू यांस तसमुद्र

श्री कृष्णाची कमळाकृतीची देतात. ही निशाणी शरीरावर अमुक ठिकाणीं घ्यावी असें नाहीं. परंतु यऊन करून बाहूवर घेण्याची चाल आहे. याप्रमाणें द्वारकेचा कृष्ण याचा महिमा आहे. असें एक आधारवरून कळतें. तेथें यात्रा निदान पंनास हजार प्रतिवर्षी जाते. व त्या प्रांताचे सुमारे १००००० लक्ष रुपये वसूल आहे. उखा मंडळ येथें वाघेरे लोकानीं दंगा केला. त्याचे पारपत्या करितां सरकारी लष्कर गेलें होतें त्यांणी तें बेट वाघरी लोकांवर हल्ला करून त्यांपासून हस्तगत करून घेतलें. व कितीएक वाघरी लोक कैद करून ठेविले आहेत. व कितीएक जंगलांत पळून गेले त्यांचा तपास चालला आहे. त्यापटन रावर्ट सन याणें द्वारकेची मूर्ति मक्का घ्यावी म्हणून मागितली परंतु त्याचें बोलणें तेथील राहणारे यांणी ना कबूल करून त्यास दिली नाहीं. त्या द्वारकेचें वर्णन वाघरी लोकांच्या दंग्याविषयीचें संपूर्ण वर्तमान अद्यापि यावयाचें आहे. कारण कितीएक वाघरी एका कील्ल्यांत आपला जीव जावो अगर राहो परंतु शरण यावयाचें नाहीं. असा निश्चय करून आहेत वाघरे लोकांनीं बंदुकेचा या सरकारी फौजेवर भडिमार केला. परंतु त्यांच्या माऱ्यानें अमलदार मेला गेला नाहीं. याप्रमाणें या वाघरी लोकांच्या बंडाचा वृत्तांत आम्हास समजला आहे. या वाघरी लोकांपाशीं तोफा वगैरे नाहींत. परंतु तिरकमठे आणि बंदुका आहेत आणि ते अशा अडचणीचे जागीं आहेत. कीं सरकारी लोकांस त्यांस धरण्यास कठीण पडलें आहे. सरकारचें लष्कर अजून तेथेंच आहे असें समजतें.

दिल्ली ग्याझीट पत्राधारें कळतें कीं, सागर जवळच्या जंगलांत बंडवाले दडून राहिले होते. त्या छपून राहण्याच्या जागा त्यांणी तिकडेस फौज अचानक त्यांच्या जागा शोधिल्या. — आणि त्यांणी आपलीं हत्यारें त्या जंगलांत पुरून ठेऊन बिनहत्यारी होत्साते लहान लहान टोळ्या करून शिरोंज आणि शिपरी या नजीकच्या खेड्यांतून ते पसरे आहेत. तीस त्या खेड्यांतील लोकांनी खुशीनें प्रवेश करून दिला असें दिसतें आणि त्यांचा कांहीं उपद्रव करण्याचा ततसोत्रा मूर्त दिसून येत नाहीं. गोरे ९२ वे पागारी पलटणचे २०० मेजीर २४ वे काळे मुंबई पायदळचे थोडे शिपाई आणि ग्वालेरचे उंटवाले स्वार १२४ हुकीज १४ मिनहूस परळ सागरास कूच करून गेली आहे. त्या फौजेवर हुकमत चालविण्यास कर्नल लोक हार्ड यास नेमिलें आहे. तसेंच कर्नल ते हरिपावेगीं मजल करून जाऊन २५ वे मिनहूचे सुमारास तेथें दुसरी फौज येऊन मिळेल. ती सर्व एकत्र होऊन बिजवर हा हुकूम चालविणारा होईल.

नेपाळच्या राजाचा दिवाण व सेनाधिपती जंगबहादूर याणें आपल्या राज्यांतून फिसादी लोक काढून देण्याकरितां गुरखे लोकांची पलटणें रवाना केलीं आहेत. परंतु त्यापलटणींतील लोक त्या बंडवाल्यांस हुकुमाप्रमाणें काढून देण्यास हैगय करितात असें कळत आहे. — अयोध्येचे नवाबाचें राज्य त्यास राजकारभार करतां येईना सबब सरकारानें एकदम खालसा करून आपल्या राज्यास जोडलें यामुळें त्या नवाबास घरदार नाहीं सबब सरकारानें त्यास तीनलक्ष रुपये स्थावर माल खरेदी करण्याकरितां दिले आहेत. असें कळतें.

पंजाबाहून सरकारी लष्करी लोकांपैकीं ७ ब्रीगेडी बुंदलखंडाकडे सरवाना होणार आहेत. त्यांतएक ब्रिगेडींत हजार हजार लोक आहेत.

ज्ञानप्रकाशकर्ते यांस.— विनंती विशेष, आह्मी आपल्या ता० १० मीनहूचे पत्रांत मेंगगी जोशी यांचा मुहूर्त आपण कळविला होता कीं, यमाहूनांयेथे दिवशीं इच्छिलेल्या पदार्थाचें जाळें मूळा आणि मुग यांचे दरम्यान येऊन पडेल खरेंच त्याप्रमाणेंच कीं हो झालें! मेंगगेजोशी, शाबास तुझा मुहूर्त बरोबर उतरला. तेव्हां तुझी अलायबलायच घेतली पाहिजे. वाहावारे कुडबुडे जोशी!

तुमचे पत्र वाचणारा.

पुणें ता० २९ आगटोबर.

द्वारकेच्या श्री मंदिरांत पुजारी सुमारें २०० व पाळीव गाईचा कळप होता तो बहुतेक मारला गेला म्हणून लोक फार हळहळींत आहेत.

आह्मांस असें समजलें आहे कीं, नामदार गवरनर इन् कौंसलानें नगरास हौद आहेत त्यांवर पाणी भरण्याची वहिवाट म्हणून पूर्वी हिंदु आणि हाली ख्रीस्ती असे झालेले लोकांनी वहिवाट म्हणून अर्ज केल्यावरून माजिस्ट्रेटांनी एकदम ख्रिस्ती लोकांनींही पाणी भरावें. म्हणून ठराव केला. यामुळें तेथें फार गवगवा झाला आहे. त्याची ध्वनी एथेंही अशी उठली आहे कीं, सरकार हाऊद भरून महार मांग नौकरीस ठेऊन हौद बाटविणार, परंतु ही गप्प आहे. व नगरच्या लोकांचा हवदाच्या कारणानें नाखुषी झाली ती समजूत करण्यास मेहेरबान वेरिंग्टन साहेब, पोलीस कमीशनर यांस सरकारानें अधिकार देऊन त्यांची समजूत करावी अशी बोलवा ऐकून एथील लोक सरकारची नजर कोणत्याही जातीच्या मजेवर सारखी आहे म्हणून धर्मसंबंधाच्या कारणानें सरकारची भीति बाळगून होते ते आतां कांहींसे निर्धास्त झाले आहेत.

नेमणुका.

सुरत जिल्ह्यांत मांडवी एथील मामलेदार अज्जम जेगलाल हिराचंद यांची करोड एथें बदली जाहाली आहे.— करोड एथील मामलेदार अज्जम मल्हार महिपत यांची मांडवी एथें बदली झाली आहे.— मि. एस्. मान्सफील्ड याणें या महिन्याच्या २१ वे तारखेस उत्तर तुकडीचे रेविन्यू कमीशनरचा आपल्या कामाचा चार्ज घेतला.— रत्नागिरी एथील सीनीयर असिस्टंट जज्ज मि. सी. एच्. कामरन यास येत्या नवंबर महिन्याच्या १९ वे तारखेपासून एक महिना रजा मिळाली आहे.— पुणें आणि अमदाबाद एथील लष्करी कांपामधील जाईंट माजिस्ट्रेट कपतान जि. सी. ट्वीसडे आणि कपतान जे. डी. विलीयमस यांजला १८५९ च्या २ऱ्या कायद्या बरहुकूम दिवाणी अकत्यार मिळाला आहे.— दक्षिण महाराष्ट्र देशांतील अक्टिंग पोलटिक्याल एजेंट मि. एच्. बी. लाकेट यांस नोवेंबरच्या ९ वे तारखेपासून एक महिन्याची रजा मिळाली आहे.— गुजराथेमध्यें रेवाकांठ्याचा स. कपतान भेसकट यास त्या प्रांतांत असि. माजि. नेमला आहे.

पू.

पंजाबविषयीं दुसरें वर्तमान लखनौ हेरल्ड पत्रांत आहे त्यावरून समजतें कीं, मुजफरनें व पुरभई लोक नानासाहेबाजवळ आहेत त्यांतील पायदळांतील दरएकास ४ चार आणि स्वारांपैकीं दरएकास १० पैसे नानासाहेबाकडून खर्च चालवायास मिळत असतात. आणि नानासाहेबाजवळ १४ हत्ती जवाहिरानें भरलेले आहेत त्यांतील जवाहिरापैकीं च दागिने मोडून खर्च चालला आहे.

हें पत्र पुणें ज्ञानप्र० छा० कृष्णाजी त्र्यं० प० यांणी छापून प्रसिद्ध केलें.

ज्ञानप्रकाश

पुणे–गुरुवार ता० ३ नवंबर सन १८९६.

जाहीरात सर्वांस कळावयाकरितां दिली जाते.

साळूबाई भ्रतार भाऊसाहेब तांबेकर बजोरेकर मुक्काम पुणे सर्वांस कळवितें कीं, आमचे भ्रतार यांची राखेली औरत भिकू शिंदी तिजवर आमचा सालगुदस्तां तंटा चालल्यांत आम्हीं आपले तर्फे बाळाजी वासुदेव दामले मुंबईकर यांस सदरहू तंट्याचे कामांत मुकत्यार पत्र आठ रुपयांचे कागदावर लिहून दिलें होतें, व सदरहू तंट्याची आपसांत समजूत होण्याबद्दल साधे कागदावर एकूण दोन मुकत्यार पत्रें देऊन मुकत्यार नेमीले असून आजपर्यंत मुखत्यार निल्हे यांचे हातून सदरहू बद्दल कांहीं एक निकाल झाला नाहीं व मुखत्यार निल्हे हे राखली औरत इजला मिलाफी झाले असें दिसून आलें, सबब आमचा त्याजवर बिलकुल भरवसा नसल्यामुळें सदरहू मुकत्यार पत्रें रद्द केली असेत, व रद्द केल्याबद्दल मामलेदाराकडे वगैरे अर्ज करून जाहिर केलें, व सदरहू मुकत्यार यांस रद्द केलें तें सर्वांस महशूर होण्यासाठीं ही जाहिरात दिली आहे.

ता० ३ नवंबर सन १८९६.

(सही) साळूबाई भ्रतार भाऊसाहेब तांबेकर दस्तूर खुद्द.

पुणें जिल्ह्याचे तालुके ८ असून त्या तालुक्या निहाय दरएक ठिकाणीं निरनिराळे मामलेदार आहेत त्यांचे एकंदर जमीन बाबेचे उत्पन्न सन १८९०।९१ सालचे सालीं जमाबंदी झाली त्याचा अकार रुपये.

सरकारवरकडील.	९३३१२९
इनामदाराकडील. रु०	३२८९१२
एकंदर	१२६२०५२

याशिवाय मिळून एकूण जमीनबाबेचा अकार रुपये १२६२०५२ यावरून पाहिलें तर सर्व उत्पन्नांत जमिनीचे उत्पन्न पुणें जि० चे ९ एक हिसा इनाम वगैरे गांवचे असून तीन हिसे सरकारचे आहे, असा अकार झाला आहे सायर बाबेचे सालिना उत्पन्न १४८९८ रुपये अकार होतो — अफूचे मक्त्या बद्दल अकार ११४५९ होतो आतां दरएक तालुक्यांत सरकारास जमीनीचे उत्पन्न होतें त्याचा तपशील तालुकेवार.

तालुका	रुपये
शिवनेर	१२९०१०
पुरंदर	११६४५८
खेड	११२८६१
मावळ	१११७०९
पुरंदर	१४०४६५
भिमथडी	११६६६६
हवेली	१२१०५८
मावळ	७४७०१
एकंदर	९२२१३६

याप्रमाणें सरकार जमाबंदी झाली आहे ती आमची नजर तालुक्याची एकच केली आहे.

अशा स आणखी एका मित्रानें सरा अदालतींत मुनसफ लोकांच्या परीक्षा घेते वेळीं सवाल घातलेले त्यांचा मासला जाणें पाठविला आहे. तो दिवाणी कडील काम करणारे व करण्याची उमेद बाळगणारे यांच्या नजरे खालीं घालण्या करितां येथें उतरून घेतो.

१ अ: याणें आपलें घर व कांही मोठे किमतीचे दागिनें ब. याजला गाहाण दिल्हे. त्यानंतर ब. याणें तो सर्व माल क यास फरोक दिल्हा. पुढें क वर तो माल परत घेण्याची फिर्याद केली तर त्याचा निकाल कोणते रीतीनें केला पाहिजे व त्यास आधार काय.

२ कोणी मनुष्य लष्करी खात्याचे छावणीचे हद्दींत राहत आहे त्याजला साक्ष देण्याचें समान पाठविलें असतां हजीर होत नाहीं तर त्याजला धरून आणणें झाल्यास कोणती तजवीज केली पाहिजे. व त्यास आधार काय.

३ अ: याजला एक घड्याळ किंमती रुपये १५० चें प्रतिवादी ब याणें द्यावें असा निवाडा दिला आहे. आणि प्रतिवादी ब हें घड्याळ देत नाहीं तर तो निवाडा कोणते रीतीनें अमलांत आणावयास आधार काय.

४ दुसरे कोडताचा निवाडा ज्या प्रतिवादी वर झाला आहे तो प्रतिवादी तुमचे कोडताचे हद्दींत राहत आहे. त्याजवर तो निवाडा अमलांत आणण्याकरितां तुमचे कोडतास वादीनें दरखास्त दिली. तो तपासून पाहतां ती फिर्यादी तचूक झाली आहे असें उघड निवाड्यावरून न दिसतें तर अशा बाबदींत तुह्मी कोणते रीतीनें वर्तलें पाहिजे यास आधार काय.

५ निवाड्यावरून अ: याणें आपला प्रतिवादी ज्या घरांत राहत आहे तें घर त्या प्रतिवादीचें म्हणून जप्त केलें ती जप्ती दूर करण्याची फिर्याद ब याणें फरोक खताचे आधारानें केली आणि तो फरोक खताचा पुरावा केला तर ती जप्ती दूर करण्याचा ठराव केला पाहिजे किंवा नाहीं.

६ अ: याणें सन १८५४ चे सालांत एक घर गाहाण घेऊन त्याचा दस्तऐवज कायद्या प्रमाणें लिहून घेतला पुढें त्या दस्तऐवजा वरून गाहाण देणारानें सन १८५५ चे सालीं घेरा लिहून अ. याजला फरोक करून दिलें. आणि तें घर अ. याचे कबजांत आहे. आणि त्या घरावर पूर्वी गाहाण देणाराने दुसरे सावकारानें केलेली जप्ती दूर करण्याची फिर्याद अ याणें त्या दस्तऐवजाचे आधारावरून केली आहे. आणि त्या कामांत फरोक घेरा लिहून दिल्याची शाबीदी सांगितली तर झालेली जप्ती दूर करावी. किंवा कसें यास आधार काय.

७ खोटी शपत घेतल्याचा आरोप कापके त्यानें लागू होतो व त्यास आधार काय.

८ कोणी एक मनुष्यानें आपले सजोच्याची भिंत जबरीनें पाडली. त्याजवरून त्या भिंत पाडणारावर फौजदारी होऊन फौजदारींत शिक्षा झाली. त्याणें तर त्या भिंतीचे मालकानें त्या भिंत पाडणारावर नुकसानी घेण्याची दिवाणींत फिर्याद. तर नेमिशी नुकसान घेण्यास कोर्टाचा अकत्यार आहे किंवा असें असले तर त्यास आधार काय.

दुसरे सवाल.

१ एक पक्षकार दुसरे पक्षकाराची साक्ष देण्याचा दरखास्त देईल तर तो त्याणे कोणते वेळीं दिली पाहिजे व त्या विशीं कायदा कोणता — कज्याचे इनसाफाचा दिवस नेमिला तो दिवस नेमिल्यापूर्वी पक्षकाराचे साक्षिविशीं दरखास्त दिली पा

हिजे. येविशीं अक्ट नंबर १० सन १८५५ कलम २

२ ज्या पक्षकाराची साक्षि घेण्याची असेल त्याज ला त्याजविशीं मकरार नाहीं करण्याची नोटीस दि ल्यावांचून एकदम त्याजला समान साक्षि देण्याचें हर होण्याचें करण्यास कोर्टास आधार आहे किंवा कसें व तेविशीं कायदा कोणता.

३ दरखास्तीवांचून आपले मुखत्यारीनें को णा मनुष्याची साक्ष घेण्यास कोर्ट मुखत्यार आहे किंवा कसें व त्याविशीं कायदा कोणता.— दर खास्ती वांचून आपले मुखत्यारीनें महजबाचे बा बदींत साक्ष घेण्यास कोर्ट मुखत्यार आहे

४ कोणते मनुष्य साक्षि देण्यास लायक नाहीं व तेविशीं कायदा कोणता—

५ वादीनें तीस रुपये मुद्दल व दाहा रुपये व्या ज मिळोन ४० रुपयांची फिर्याद केली त्यांत प्रति वादी असें खरें करील कीं, वादीचे तीस रुपयांचे कर्जापोटीं २५ रुपये रोख व ५ रुपयांच्या पावल्या मी देत होतों परंतु वादीनें घेतल्या नाहींत असें अस तां मजवर विनाकारण फिर्याद केली आहे त्या का मांत तुह्मी कसा ठराव कराल व तेविशींचा कायदा को णता—

६ एकपक्षकारावर अथवा इतर मनुष्यावर दुसरे पक्षकारानीं कांहीं दस्तऐवज हजर करण्याची दरखास्त दिली असोन तो दस्तऐवज त्याणें समान पावलें असतां हजर न केला तर त्याविशीं कोणती तजवीज करण्यास कोर्टास अखत्यार आहे व ते विशींचा कायदा कोणता—

७ आमचे अमुक गावचें शेत आह्मास व्याय ह्यास प्रतिवादी हरकत करितो यालव प्रतिवादीची हरकत दूर करावी असा दावा केल्यास तेविशीं कसा ठराव कराल.

लिहून दिला आहे त्या रोख्यावरून व्याज सुद्धां रुप ये १५० येण्याची फिर्याद वादीनें केली तर त्या कामांत किती रुपये देवविण्याचा ठराव केला पाहिजे व येवि शींचा कायदा कोणता.

उत्तमपरिणाम— कसबे रहिमतपूर तालु के कोरेगांव इलाखा सातारा येथें गांवा बाहेरची विठ्ठलाचें देवालय आहे तेथें बहुत दिवस श्री भलरम हंस राधाकृष्ण स्वामी ह्मणोन रहात असत त्यांची स्थिती फार उत्तम असोन त्यांणीं कित्येकलो क सन्मार्गास लाविले. त्यांस भजनाचा संप्रदाय अ सोन ते प्रसादिक असत. या मुळें त्याजला भूत्यु ज्ञान वगैरे होतें. पाहा कीं, या स्वामींनीं अश्वी न वद्य ११ पूर्वीं कांहीं दिवस मर्यादेस असें सांगि तलें कीं, एकादशी रोजीं आह्मी वैकुंठ यात्री हो णार यास्तव दोन तीन रोज भजनाचा व गीता सह स्रनाम वगैरेचा तडाका चालूं द्या. स्वामी जाणार हें वर्तमान ज्यास समजलें तो कांहीं दर्शनास आ ल्यावांचून राहिला नाहीं. स्वामींनीं समाधी वगैरे ची सर्व व्यवस्था पूर्वींच करून ठेविली होती. वद्य एकादशी रोजीं स्वामी समाधिस्त झाले. ते वेळेस सु मारें ४००० चार हजार यात्रा जमली होती. अशा स्थितीच्या पुरुषाचें ध्यान करण्यास मूर्ति असावी. ह्मणून पांच २५ रुपये खर्च करून रा. रा. गणपत राव फडणीस यांणीं चितार्‍या कडून तसबीर काढ विली आहे. असें ऐकतों. शु. क.

नामदार गवरनर जनरल साहेब बाहादूर यां णीं मेहरबान होऊन बंगाल्याचे नबाब निजाम यांची स्वारी सरकारचे छावणीवरून गेली. अगर आली असतां यापुढें त्यांचे सन्मानार्थ १९ तोफांची सर-

मा दिला आहे व दुसरा हुकूम असा लोक आहे कीं त्याचे दिवाण सर पुरुषो नारायण बाहादूर यास नाजीम राजाबाहादूर अशी नवीन पदवी मेहेरबान होऊन त्यांणी बंडांचे कारकीर्दीत सरकारची नौकरी खूप रीतीची बजाविली म्हणून दिली आहे असें समजतें.

टेलिग्राफावरून समजतें कीं, देवगडच्या जंगलांत बंडांतील मुख्य आणि हाताखालील बंडवाले असे होते. ते बुटवलाकडेस निघोन गेलेयनंतर व डांगपाली जवळही बंडवाले होते तेही तेथून निघोन गेले. परंतु यांच्या जाण्यांत आश्चर्य इतकेंच वाटतें कीं, त्यांच्यांतील पुढारी अद्यापि देवगडासच आहेत.

बांद्याहून राणीची ९७ वी पलटण फतेपुरास जात असतां त्या बरोबर गाडीवाल्या पैकीं दोन जणांस त्या लोकांनीं ठार मारिलें. त्याबद्दल असें ह्मणतात कीं, त्या गाडीवाले लोकांनींच त्या पलटणीच्या सरजंट व शिपायांवर हल्ला केली त्या गर्दीत या गाडीवाल्यांस त्यांणीं ठार मारिलें. आतां हें कृत्य बांद्याहून ६ कोसांवर झालें. आतां या बद्दल कोर्ट मार्शलांत या विषयींचा खुलासा होईल. असें टेलिग्राफावरून समजतें.

[illegible] — नीळगिरी येथील लोकांत असी एक चाल आहे की कोणी मनुष्य मेले ह्मणजे [illegible] उत्तर कार्याचे वेळेस कांहीं रेडे बळी [illegible]तात ही वहिवाट गैर आहे. असें वाटल्यावरून तेथील माजिस्त्रेटानें बळी देणारापासून कांहीं दंड घेतला तो त्यांणीं दिला. आणि पुढें सरकारास सदरहू दंड परत देण्याविषयीं अपील केलें त्याविषयीं मद्रास सरकारानें असा हुकूम फर्माविला कीं, सदरहू दंड परत द्यावा. त्याप्रमाणें त्यास दंड परत मिळाला. आणि पुनः मनुष्य मेल्यास कनावडे ह्मणजे रेडे बळी देणार नाहीं. अशी कबुलायत केली. परंतु त्यांणीं आपला हेका सोडिला नाहीं. कारण, तारीख १८ सप्तंबर सन मजकुरीं दोन मनुष्यें मेलीं त्याज बद्दल बारा रेडे बळी दिले तेव्हां सदरहू माजिस्त्रेटानें सरकारास कळविलें त्यावरून सरकारानें बळी देणास असा हुकूम फर्माविला आहे कीं, जर तुमच्यांत बळी दिल्हेच पाहिजेत असें असल्यास दोन मनुष्यें मेलीं त्यास बारा रेडे बळी दिलेत कदाचित अवश्य रेड्याचा बळी, मनुष्य मेल्यावर दिलाच पाहिजे असें असल्यास एकच रेडा तरी द्यावा.

लखनूर येथून तारीख २१ अगष्टवरचें पत्र आलें त्यावरून समजतें कीं, नामदार लार्ड क्यानिंग साहेब बाहादूर आणि त्याची मडम लेडी क्यानिंग व नामदार कम्यांडर इन चीफ साहेब यांच्या परस्परांच्या भेटी लखनौस झाल्या. त्या समयीं सरकारी फौज ७००० सात हजार होती.

मुंबईहून गेले सोमवारीं ग्याजेस नावाची आगबोट मुंबईहून चिनेस रवाना झाली. तिजवर माळव्याकडील अफुच्या पेट्या ६०९ होत्या.

मद्रास खात्यांत व्यापटन लीनष्टर याचा खून झाला त्याचा शोध लागण्या करितां कांहीं गुप्त पोलीसचे अंमलदार घेऊन मद्रासच्या पोलीस कमीशनर साहेब हे विजगापटणास गेले असें समजतें.

ज्ञानप्रकाशाचा छापखान्यांत कृष्णाजी त्रिं० राजवाड्यांनीं छा०

ज्ञानप्रकाश

वर्ष ११ — शहर पुणें

पुणें — सोमवार ता० ७ नवंबर सन १८५९ ई०

पत्राची किंमत.

६॥ आगाऊ दिल्यास. १० दरसाल रुपये.

ज्ञानप्रकाश ता० ७ न०

पुणें — या आठवड्यांत धान्याचा भाव मागील प्रमाणेंच आहे, परंतु बैरिणीचा भाव शेतकरी व मजुरदार लोक काढणीस लागल्यामुळें मालयेत नसल्यामुळें चढला आहे, मद्रासाहून व्यापार मंडळींत पत्रें आलीं, त्या वरून कळतें कीं, मिठास भाव गेल्या आठवड्यांत चढला आहे हल्लीं एथें रुपयांस ४॥ पायली मिळत आहे.

मेहेरबान कलेकटर साहेब यांची कचेरी उदईक खंड्याळ्यास होणार आहे. व मावळ तालुक्यांत सुमारें २० दिवस साहेब राहणार आहेत, सुप्रीम टेंडेंट पोलिस साहेब हे कांहीं पोलिसचे स्वार घेऊन काल ताबडतोब भागूजी नाईक इकडेस आल्याची वार्ता आल्या वरून गेले आहेत असें ऐकतों — डोणजे पेट्यांत एक कुणबी ता० १२ अगटोबर रोजीं वाऱ्यानें मेला, म्हणून कळण्यांत आलें होतें, परंतु त्यास जहर दिलें सबब मेला, अशी तोहोमत एका औरतेवर आहे. असें ऐकतों.

एथील व्यापारी लोकांनीं सरकारांस अर्ज आमच्या चोपड्या आम्हांसुद्धां पोलिसचे शिपाई बरोबर असून जडज्याचे हुकुमा वरून बेटावर नेले, या कामांत आमची गैरहुरमत झाली, त्याचा जबाब ता० २२ अगटोबरचे तारखेचा एका व्यापाऱ्यांस मिळाला आहे कीं, सदरहू बद्दल मेहेरबान जडज्य साहेब यांस लिहून गेलें आहे असा अर्ज केला आहे म्हणून एका व्यापाऱ्यानें आम्हांस कळविलें, परंतु त्याणें सरकारचा जाब मिळाल्या बद्दलची ही आम्हांस कळविण्याची मेहेरबानी करावी.

नेमणुका — कराचीच्या कलेकटराचा दसरदार राव बाहदूर सखाराम गणेश शास्तार यांस पुण्याचे कलेकटरीचा दफ्तरदार नेमिले आहेत — अजम अच्युत जगन्नाथ यांस कोंकण जिल्ह्यांत मुनसिफ नेमीले आहेत — धारवाड जिल्ह्यांत राणी बिंदूर एथील मामलेदार बापूराम बख्त यास बेळगांव जिल्ह्यांत अथणीस नेमून आथनी एथील अजम नारायणराव हनुमंत यांस राणी बेदनूर एथें मामलेदार नेमिले आहेत — मि० डब्ल्यू जे टरक्वांड यांस भडोच एथें कलेकटर व माजिस्त्रेट नेमिले आहेत — मि० एल् एच् बिटफर यांस रत्नागिरीचे कलेकटर नेमिले आहेत — बेळगावचा कलेकटर चारश अलिस्टेट यांस २० महिन्याची रजा मिळाली आहे — इन्विरारिटि इस्कोपर याणें गेल्या अगटोबरच्या २८ व्या तारखेपासून सरक्रियर याज पासून सिंध मधील कमिशनरच्या कामाचा चार्ज घेतला — मि० डब्ल्यु हायवे यांस ठाणें एथील पैमाषखात्याचा सुप्रीमटेंडेंटचा असिस्टन नेमिला आहे.

थी पुणें शहरांत अमली पदार्थांचें उत्पन्न सरकारास अधिकाधिक साल दरसाल होत चाललें आहे. हल्लीं फक्त पुणें शहरांतील लोक कलालाचे दुकानीं जाऊन दारू पिण्याची परवानगी सरकारांतून मिळावी याकरितां मक्तेवाला अगर गुत्तेवाला दर महा सरकारांत १००० एक हजार रुपये भरतो आहे. शिवाय लष्करांतील मद्यपि लोकांचा गुत्ता आहे. हा गुत्ता उत्तरोत्तर वृद्धि पावत आहे. ह्यावरून मद्यप्यांची संख्या या शहरांत वृद्धिंगत होत आहे असें अनुमान सहज होतें. थोड्या कालानीं या शहरांत मद्यप्यांची च हट्टी होऊन उपनयनादि संस्कार न केला असतां चालेल. आणि जर कारितां शहरांत दारु गजरोप आणून घरीं पिण्याची मनाई काढून टाकिली. तर मद्याच्या विक्री इतक्या सपाट्यानें होईल कीं मद्याचा एकेक गुत्तेवाला मोठा धनाढ्य होईल. व नगर शेटजी कावकरत्या इष्टेद वाले बनतील. येथें नारळी शिवाय शिंदी यांच्या बाग आहेत, त्यांची ताडी काढून विकण्याचा मक्ता घेणारा १७०० रुपये दर महा सरकारांत भरीत आहे. ताडी हें ही मद्याचेंच भावंड आहे.

अफीणीचीं पूर्वी इजाऱ्याची कांहीं दुकानें ह्या शहरांत होतीं त्या दुकानांचें उत्पन्न सरकारास सरासरी दर महा २० रुपये येत असत. अलीकडे मक्ता सरकारानें देण्याचा ठराव केल्यावरून, हल्लीं दोन तीन सालांत तो मक्ता वाढत साल मजकुरीं दर महा ७५० रुपयांवर आला आहे. अफीण सरकारा शिवाय विकत घेऊन ये, असा कायदा आहे. हाल्लीं सरकार अफीण २२ रुपये शेर प्रमाणें मक्तेवाल्यास विकतें. आणि त्याणीं सफाईनें विकावी. असा ठराव आहे, तेव्हां त्या लोकांस दर शेरीं ५ के पावणेसाहा रुपये उत्पन्न जालें होतात. त्या उत्पन्नातून दर महा ७५० रुपये सरकारास द्यावयाचे तेव्हां फक्त सरकारचे पैसा भरण्या पुरतें उत्पन्न काढण्याचें तर १३० शेर अथवा सवा तीन मण अफू दर महा विकली पाहिजे. खेरीज त्या मालकाचें पोट व शिवाय खर्च व नफा, ह्याकरितां विकरा झाला पाहिजे. यावरून पाहतां अफीणीचा अमल ही या लोकांत वाढतो आहे. असें वाटतें. पण या आपल्या देशांतल हान मुलांनीं रात्रीं वगैरे रडून आईबापांच्या गुणाची झोंप बिघडूं नयेत यासाठीं त्यांस थोड थोडी वाटती अफू देण्याची चाल आहे. ही चाल वाईट आहे. आणि अंध परंपरेनें ती चालवण्यास मूर्ख आया, आणि दुर्लक्षी बाप खुपी आहेत. तीं मुलांची संख्या मनांत आणिली, आणि त्यांची अफू वजन केली तर सुमारें २५ सावा हिस्सा वजा केला, तरी बस आहे. तेव्हां अफीण चालेही या शहरांत पुष्कळ आहेत, असें समजलें पाहिजे.

गांजा ही एक शिव प्रिय वल्ली आहे. असें गांजे कस ह्मणतात. गांजा या शहरांत बराच माजत चालला आहे. याचा मक्ता पूर्वी सरकारास दर महा सरासरीं १५ रुपये उत्पन्न होत असत. पण अलीकडेस त्याचा गुत्ता दिल्यानें सरकारास किफायत होत चालली आहे. आणि उत्तरोत्तर अधिक किफायत सरकारास होत जाईल. असें लोकांचें अज्ञान व त्यामुळें दुर्व्यसनावर परम भक्ति तशांत सरकारचे, पैसा उत्पन्न करण्यावर पराकाष्टेचे डोळे त्यावरून अनुमान होतें या सालांत दर महा १७५ रुपयांवर तुकतामा मक्ता आला आहे.

सदरील अफीणीचे मक्ते केवळ शहराचे समजावे. लष्कर वगैरे खेरीज च आहे. यावरील ३ अमली जिनसांचे सरकारास दर महा सरासरी कांहीं वर्षांपूर्वी २०० दोनशें रुपये अजमासें उत्पन्न होतें. तें आतां दर माहा सुमारें ४००० चार हजार रुपयां पर्यंत येऊन पोंचलें आहे. जों वर ईश्वराची अवकृपा आहे, आणि राज्यकर्ते याची पूर्ण कृपा आहे. तों वर या अमली जिनसाचा प्रसार होत जाईल असें ह्मटलें पाहिजे. हें पुण्यशहर दुर्व्यसनांही वेष्टित होत आहे. दुराचार प्रवृत्ति आहेच नटवे/टवळे कवळे पीतांबरधारी पोपट नट आदि करून ह्मणविणारे साधू व तसेच छान छोक हरदास पुराणीक व्यासाची पदवीस आलेले असे देव भोळे व अज्ञानी जन तसेच विचारसील स्वेछाचारी यांजकडून ह्मणविणारे येथें वस्ती करून किंवा फेर फटका करून आहेत तों पर्यंत हें शहर दुराचार संपन्न व दुर्व्यसन परिपूर्ण राहिल्याचें आश्चर्य नाहीं. ज्या लोकांस अशी कांहीं शक्ति आहे कीं त्यांणीं एकविचारें कांहीं कांहीं निर्बंध करावे. ते त्यांणी जनानी मार्गांचें परिधान केलें आहे तस्मात् या सदरील लिहिलेल्या आमच्या बिना कायम राहतील इतकेंच नाहीं तरत्या विस्ताराप्रत पावतील अशी उमेद त्यांच्या गईं दिसते. हें पुणें शहर ४० वर्षांपूर्वी किसेक वर्षें त्पाही हिंदुस्थानांत आपला एक मोठा अमल गाजवीत होतें व तो जाऊन आतां दोन जबर अमलदारा खालीं आतां बिचारें वागत आहेत तस्मात ते जेरीस येऊन सर्व प्रकारें पंगू होईल असें वाटतें.

माजी गवरनर जनरल साहेब यांणी एक चांदीचा हौदा सुमारें २५००० रुपये किमतीचा तयार केला होता. (तो बिलकुल हीन पडला होता.) त्याची एका व्यापाऱ्यानें दुरुस्ती करून विकत केली. त्यांस १५०० रुपये मजुरी पडली असें ह्मणतात. मुंबईतील स्टीमनाविगेशन कंपनीनें कांहीं दिवसामागें २ गलबतांचा लीलाव केला तों गलबतें खान महंमद हाबीब भाई खोजा या नावच्या एका गृहस्थानें विकत घेतली त्यापैकीं एकाची किंमत १२६००० व दुसऱ्याची १०१००० याप्रमाणें रुपयांचा आंकार आला. ज्ञा० द०.

बडोदें.— उत्तर भंडळांत द्वारकाकडे येथें वाघेर लोकांनीं दंगा केल्यावरून तो मोडून टाकण्याकरितां गाइकवाड सरकारची फौज इकडून आणि इंग्रेज सरकारची फौज तिकडून रवाना होऊन या उभयतांच्या हल्ल्यामुळें बंडवाले पळून गेले कीती नाश झाला हें समजलें नाहीं. राजपिंपळें इलाख्यांत नाइकडे व भिल्ल लोक जमा झाले आहेत ते नेहमीं एक दोन गांव लुटितात. अशी खबर आल्यावरून सदर इंग्रेज सरकारची एक कंपनी तोफेसह रवाना जाहाली परंतु तितक्या लोकानी बंदोबस्त होईना सबब गाईकवाड सरकारची फौज रवाना झाली आहे हे लोक गेल्यावर लौकरच बंड मोडतील. परंतु बंडवाले झाडी व डोंगरांत आहेत यामुळें हरकत आहे. तारीख १५ अकटोबर रोजीं येथें साटमारी (हत्तीचा खेळ) झाला तो पाहाण्यास रेसिडेंट वगैरे साहेब लोक व गांवांतील लोक गेले होते.

येथील शिंपी ब्राह्मणास शिधे देतात. ते घेतात. परंतु त्यांची जात कोण हें समजत नाहीं ह्मणोन घरी जेवायास घालण्याचें नाकबूल करून त्यांणीं शिधे घेणाऱ्याचे आंगरखे शिऊं नयेत ह्मणून कट केला आहे.

गेल्या जुलैच्या ३० व्या तारखेस इंग्लंडांतील सर्व धार्मिक लोकांच्या वतीनें तेथील सरदार लोक उपदेशक व दुसरे वजनदार व संभावित गृहस्थ असे सुमारें ७५ लोक जमून नामदार राणी साहेबांचा मुख्य प्रधान लार्ड पाल्मर्स्तन आणि हिंदुस्थानचा राज्यकारभार पाहाणारा प्रधान सर चार्लस वुड यांजकडे गेले होते त्यांचा जाण्याचा हेतु असा होता कीं, हिंदुस्थानांतील सरकारी शाळांत ज्या विद्यार्थ्यांची खुशी असेल त्यांस ख्रिस्ती शास्त्र शिकविण्याची जी मनाई आहे ती दूर करण्याविषयीं सरकारास विनंती करावी या गृहस्थांचें सरकाराशीं असें मागणें नाहीं कीं ज्यांची खुषी नसेल त्यास देखील ख्रिस्तीशास्त्र जुलमानें शिकवावें किंवा हिंदुस्थानाच्या लोकांस ख्रिस्ती करण्याचे प्रयत्न सरकारानें करावे असें केले त्यानें कांहीं लाभ होणार नाहीं. हे त्यास पक्कें ठाऊक आहे ते एवढेंच मागतात कीं, कोणाची खुषी असो नसो सरकारी शाळांत ख्रिस्तीशास्त्र बिलकुल शिकवूं नये. असा जो प्रतिबंध हल्लीं आहे तेवढा काढून टाकावा. आणि असें केलें असतां कांहीं वाईट होणार नाहीं. लंकेतील सर्व सरकारी शाळांत ख्रिस्ति शास्त्र शिकवितात. पण त्यावरून तेथील लोक कांहीं एक बोलत नाहींत. व सरकार आपल्यास ख्रिस्ती करायास पाहातें असें ही त्यास वाटत नाहीं. हिंदुस्थानांतही असें केलें असतां कांहीं वाईट होणार नाहीं. व असें करणें हें इंग्लिश सरकाचें कर्तव्य आहे असें मद्रासेचा मागील गवरनर लार्ड ह्यारिस आणि पंजाबाचा गवरनर सरजान लारेन्स यांचीव आणखी कितीएक मुख्य अमलदारांचें ह्मणणें आहे यावरून हिंदुस्थानांतील नेटीव राजांस व संस्थान्यास ही वाईट वाटणार नाहीं. त्रावणकोर आणि महिसूर येथील राजांनीं तर आपल्या संस्थानांतील ख्रिस्ति शास्त्र चालू केलें देखील सर्व जागांतील ग्रंथापेक्षां ख्रिस्ति शास्त्र हें श्रेष्ठ आहे. कारण त्यांत जशी शुद्धनीति आहे तशी दुसरे कोणतेही पुस्तकांत सांपडणार नाहीं. आणि या शास्त्राच्या योगानें जशी मनुष्याची सुधारणूक होईल तशी दुसरे कशानें होणार नाहीं. तर त्यापेक्षां इंग्लिश सरकानें अज्ञानी लोकांस ज्ञानी करण्याचें व सुधारण्याचें काम हातीं धरलें आहे. त्यापेक्षां त्याणी आपल्या सर्व ठिकाणच्या प्रजांस ईश्वरी शास्त्र शिकवावें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. आणि जर ते हिंदुस्थानांतील लोकांस हें शास्त्र शिकवीत नाहींत तर ते मोठें अनहित करितात. यावरून हिंदुस्थानांतील लोकांस असें वाटतें कीं, आपल्या रयतेस ख्रिस्ति धर्माचें ज्ञान व्हावें अशी इंग्रेज सरकारची इच्छा नाहीं हल्लीं सरकारी शाळांत जे विषय शिकवितात तेणेंकरून विद्यार्थ्यांचा विश्वास आपल्या वडिलोपार्जित धर्मावरून अगदीं उडून जातो. हिंदुमुसलमान वगैरेंच्या शास्त्रांमध्यें ज्या गोष्टी करायास सांगितल्या आहेत [illegible] आहे. असें इंग्रेज सरकारच्या कायद्यांत स्पष्ट ठरविलें आहे. पूर्वीं त्यांचा न्याय त्यांच्या ज्या अधिकारी [illegible] मते आतां सरकारच्या ठिकाणीं वकीलदारी कोडांनीं सांदीत काढिलें आहे यावरून जरून लोकांस असें वाटतें कीं, सरकार आल्यास कांहीं तरी कावा करून ख्रिस्ती करण्यास पाहातें त्यांचा हा संशय निराधार आहे आणि असें कुराणी जबरीनें धर्म बाटायास सांगितलें आहे. तसें ख्रिस्तिशास्त्रांत सांगितलें नाहीं. हें त्यास दाखविण्याचा एकच उपाय आहे कीं, त्यांस ख्रिस्ति शास्त्राची माहिती करून द्यावी. अशी बहुकारणें दाखविलीं.

हें एकून सर्व गृहस्थास फार संतोष वाटला आणि त्यानी प्रधान मजकूर यांचे फार आभार मानिले.

ज्ञानोदय.

विलायत सरकारच्या कर्जा बाबद थोड्याच दिवसांवर पार्लिमेंट सभेपुढें प्रगट झालेल्या हिशेबावरून उघडकीस आलेल्या कांहीं गोष्टी गेल्या बुधवारच्या टेलेग्राफाचे पत्रामध्ये लिहिल्या आहेत त्यांजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, विलायतचा दुसरा चार्लस राजा मरण पावला. त्यावेळेस १ ह्मणजे खिस्ती शकाच्या सालांत फक्त ६६४२६३० रुपये कर्ज होतें तें पाउणें दोनशें वर्षे वाढतां वाढतां आतां प्रस्तूत काळीं ८०५०००००००० आठ अब्ज पांच कोटी इतके रुपये आहे. ही इतकी कर्जाची वृद्धि पामुलुखी सरकारां बरोबरच्या लढायां मुळेंच जाहालेली आहे. १६८५ सालांत कर्जाची संख्या जी ६६४२६३० रुपये होती पुढें लवकरच फ्रान्स बरोबर लढाई झाल्या मुळें वाढून १६९७ सालांत १४०००००००० चवदा कोटी इतकी झाली. ती तीन वर्षे पर्यंत तशीच होती ती इतक्यांत स्पेन देशाच्या संबंधानें एक लढाई उपस्थीत जाहली. तीत ती ज्यास्ती वाढूनच बत्तीस कोटी इतकी जाहाली. त्यानंतर पुनः स्पेन देशांत दुसरी एक लढाई झाली. त्या वेळेस हें कर्ज आणखी वाढूनचौपन्न कोटी रुपये झालें. या काळा नंतर सुमारें आठ वर्षे पर्यंत कोठें कांहीं तंटा बखेडा नसल्यामुळें तें कमी होऊन शेचाळीस कोटीवर आलें तों इतक्यांत विलायत सरकारानें प्रशिया व फ्रान्स यांजमधील तंट्या मध्यें प्रशिया सरकारचा पक्ष स्वीकारून लढाई चालविली. ही लढाई सात वर्षे पर्यंत चालली होती. त्या काळांत कर्ज पुष्कळ वाढून एक अब्ज तीस कोट रुपये इतकें जाहालें. तें जास्ती वाढतां वाढतां १७८४ सालांत दोन अब्ज चाळीस कोटी इतकें झालें. या सुमारास फ्रांस देशामधील प्रख्यात पनद्य भयानक बंड होऊन नेपोलीयन बोनापार्ट यांस त्या देशांतील मुख्य सत्ता प्राप्त झाली. त्याजबरोबर इंग्लंड सरकाराचें कलागत आरंभिली. या मित्र्या कलागतीच्या वेळेस कर्ज फारच वाढत चाललें. आणि शेवटास जाई तों कर्जाचा आकडा आठ अब्ज सात कोटी इतका जाहाला. या नंतर चाळीस वर्षे पर्यंत कोठें कांहीं लढाया झाल्या नाहींत. त्या वेळेस या कर्जापैकीं सुमारें एक अब्ज रुपये कमी झाले. परंतु त्या नंतर मग रशीया सरकारा बरोबर लढाई झाली. त्या वेळेस तें पुनः वाढलें. तें ह्याशी आठ अब्ज पांच कोटी इतकें आहे. धू०के०

सर बार्टी फ्रेयर साहेब सिंदचे माजी कमीशनर हे आपले मडमे सुद्धां हल्लीं मुंबईस आपले इष्ट मित्रांस भेटण्यास आले आहेत. मिस्तर इनवेरिटी साहेब यांणीं सिंदेस जाऊन आपल्या कमीशनरच्या कामाचा चार्ज घेतला त्याच्या प्रमाणें १२ तोफांची सरबत्ती झाली.

सरकारी ग्याझिटावरून समजलें कीं, मेहरबान जरूयु.जे. हरकोड साहेब यांस भडोच येथें कलेक्टर आणि माजिस्त्रेट नेमिलें. आणि मिस्तर टकर साहेब यांस रत्नागिरीस कलेकटर नेमिलें.

डाकटर गीपसन् साहेब अरण्यरक्षक हे विलायतेहून परत येऊन त्यांणीं आपले कामाचा चार्ज तारीख ३१ अगष्टोबर रोजी घेतला आहे.

कराची येथें वडतर्फी घेतलेले सोजीर १२५० आहेत त्यांपैकीं १८० लोकांनीं पुनः ५० रुपये बक्षीस घेऊन नौकरीवर जाण्याचें कबूल केलें

आहे असें समजतें.

रेलवे कंपनीचा खंडाळ्यांतील रस्ता तयार करण्याकरितां विलायतेहून एक मिस्तर मालमन वेडवेल इंजनीयर आपल्या बरोबर कांहीं इंजनीयर घेऊन आला आहे.

अकलकोटकर भोंसले यांचे वकील रा० रा० नारायणराव आबाजी जोशी उर्फ नानाजोशी व शेवगांवकर रा० रा० बापूराव देशपांडे आदिकरून सात जणानीं इनाम कमीशनर कचेरींत खोटे दाखले दिले, अशी तोहमत इनामकमीशनरानीं आणिली होती, त्या मोकदम्याची रायसाहेब बापूरावजी मांडे सब अशिष्टण इनाम कमीशनर आपल्या ऊर्घानें फिर्यादी असून सदरहू खटला मेहरबान गान साहेब अशिष्टन जडज्याकडेस दोन दिवस चौकशी होऊन अगोदर नानाजोशी बाकीचे मागून याप्रमाणें सात जणावर ७ सात खटले होते, ते सात ही, अगदीं रद्द होऊन कैदी मुक्त झाले.

पुणें पोलिसांत एक नवीन भरतीचा शिपाई होता तो गेटावर असतां एका पारशाच्या घोड्याचा धक्का जिनगराचे मुलास लागून तो रस्त्यावर पडला याकारणानें त्या पारशानें मुलाचे बापास देण्याकरितां १ रुपया सदरहू पोलिसच्या शिपायाजवळ मुलाचे बापासमक्ष दिला, तेव्हां तेथें एक गणु गौंडी होता त्याणें व शिपायानें तो पैसा त्या मुलास नदेतां आपण वांटून खाल्ला. पुढें पोलिसाकडेस मुलाचे बापानें फिर्याद केली. त्या चौकशींत सदरहू पोलीसचा शिपाई व गवंडी यांवर त्याचा चार्ज शाबीत झाल्यामुळें दर एकास सात दिवस कैद डिपुटी माजिस्त्रेट पुणें याणी दिली.

पेंठ वेताळ शहर पुणें येथील रस्त्यावर एका वाण्यानें भंगारी पितळेचे पत्र्याची आरती आपले दुकाना जवळ ठेविली होती, त्यांतून एक आंरखें रात्रो चोरत्यानें फोडून १॥मण पत्रे नेले. तो गुन्हा कैदी बचु फाळी व त्याचा भाऊ याजवर शाबीद झाल्यावरून बचूस १ वर्ष सक्त मजूरी व त्याच्या भाऊ त्या भावास थोडकी शिक्षा ३ महिने सक्तमजूरीची शिक्षा मिळाली.

मृत्यु. — गे ल्या शुक्रवारीं श्री० राव साहेब खासगीवाले हे पुण्यांतील तुरुंगात प्रातःकाळीं आठ वाजतां मृत्यु पावले. नंतर सुमारें ११ वाजतां त्यांचें प्रेत त्यांच्या घरच्या मनुष्यानीं मेण्यांत घालून आणिले पुढें उत्तरकर्मान्वयें त्यांस ओंकारेश्वरीं नेऊन दहन झालें मयत रावसाहेब खासगीवाले यांस फौजदारी खटल्यांत आपण सामील होऊन झालेले कृत्रिम उघाडीस आलें आहे त्यापेक्षां आपला क्रमतरा हाणे दुरापास्त आहे असें त्याच्या हृदयांत पक्के बिंबून गेलें होतें तेव्हां पासून, त्याणीं धास्ती घेतली होती तिच्या योगेंकरून शरीर उत्तरोत्तर क्षीणतापास झालें तें इतकें कीं, त्यांस सेशन कोर्टांत शिक्षा झाल्याचे दिवशीं त्यांस चार मनुष्यें उचलून ठेवावयास लागली होतीं. हा पुरुष वयानें मध्यमावस्थेंत असून गोरा गोमटा स्वच्छ भव्य व देखणा असे अशी स्वभावानें बाह्यात्कारें नरवागता असे पण तुरुंगात गेल्या त्याच दिवशीं त्या पुरुषाचे अस्ती वचर्मगात्र राहिलीं होतीं. तुरुंगात तर अधिक च क्षीणतेच्या, नयमपंथास लागल्याची चिन्हें दिसूं लागलीं हें डाकटराने पाहून त्याच्या घरचे कुटुंब वगैरे आप्तास भेटण्या

ची मोकळीक असावी अशा : अभिप्रायावरून
येथील मेहरबान जडज्य साहेबांनीं मोकळीक
दिली. त्यावरून त्यांच्या कुटुंबाचीं माणसें भे
टावयास जात होतीं. त्यांची अत्यावस्था होती,
तेव्हां त्यांच्या घरचीं माणसें ही ठेविलीं होतीं. व
कुटंबास पाहिजे तेव्हां जाण्याची परवानगी ठे
विली होती. हा फैसला मेहेरबान असिष्टंट जड
ज्य साहेबानीं केला होता. सबब त्यावर आपिल
मेहेरबान सेशन जडज्य साहेबांकडे होऊन गेल्या
बुधवारीं चोकशी चालली होती. त्या चौकशीव
रून ऊकांस आज्ञा होती कीं, राव साहेब हे
अंतकाळसमयीं मेहरबानीच्या नजरेनें सुटले त
र सुटतील. परंतु गेल्या गुरुवारीं सायंकाळीं ठरले
ली शिक्षा कायम झाली. असें कळलें. या रावसा
हेबास पुत्र संतान नाहीं. कुटुंब आहे, व एक औ
रस कन्या आहे. त्यांणीं आपले विभागी यांचा एक
कनिष्ट चिरंजीव दत्त घ्यावा, व आपल्या उत्पंनाचें
सर्वांस विभाग कसकसे द्यावे, याविशींचें तुरुंगांत
मृत्युपत्र केलें आहे, असें ऐकतों. हे रावसाहेब खा
सगीवाले मागें एकवेळां बंडाळे फितुरांत आहेत
अशा आरोपानें प्रतिबंधांत कांहीं दिवस होते, परं
तु तो अपराध त्यांजकडे नाहीं. असे दोषमुक्त झा
ले होते. हल्लीं सुमारें २४ दिवस तुरुंगांत होते. ही
स्थिती व हा अखेर परिणाम दाजी साहेब रास्ते
यांचे अनुषंगाचें फळ होय. असें सर्वलोक ह्मणता
त. या कामांत पाहातां सर्व पक्ष व दुर्जनाचा पडला
तेव्हां त्यांत सामिल भल्या मनुष्यानें झाल्यापासून
असाच वाईट परिणाम व्हावयाचा तो झाल्या बद्द
ल खेद करून उपयोग नाहीं. दाजी साहेब रास्ते
सामान्य आजारी आहेत असें ह्मणतात. परंतु
खचीत बातमी नाहीं.

पुणें कालेजांतील माट्रीक्युलेशन नामक प
रीक्षा घेण्याकरितां कमेटी नेमिली [illegible], तींत पुना
कालेजांतील विद्यार्थी २८ होते, त्यांत सात असा
मी पसंद ठरले. त्यांचीं नावें

१ बाबा गोखले. ...... १ पेशोतन आबाजी. ......
१ बाबाजी लक्ष्मण. ...... १ पांडुरंग बाबाजी. ......
१ भिकाजी रामचंद्र. ...... १ व्यंकटराव रामचंद्र. ......
१ विष्णू बाळकृष्ण. ......

येणेंप्रमाणें सातजण पसंद ठरले. याच मानानें मुंबई
तील विद्यार्थी पंधरा उतरले, असें ऐकतों. या परीक्षे
विषयीं बांम्बे गाझिट पत्रावरून एक दोन पत्रें प्रसिद्ध
झालीं आहेत. त्यांत असें आहे कीं, या परिक्षेंत पा
रशी विद्यार्थी एक ही पसंद जाला नाहीं. यावरून
विद्याखात्यावरील डैरेकटर्स यांची पारशी यांच्या मुला
विषयीं अप्रीति आहे. असें त्या पत्रांतील ह्मणणें आ
हे. आह्मास वाटतें. या कमेटींत डेरेकटर्स साहेब हे
एक कमीटीदार असतील, तेव्हां या कमीटी बद्दल मे
हरबान हावर्ड साहेब यांस काय ह्मणून दोष लावावा.

फैजाबादेहून तारीख २१ ताचीचें पत्र आ
लें त्यावरून समजतें कीं, जेम्सलविंग यास लख
नौ जवळ फाशी दिलें. त्याची मालमत्ता विकण्यावि
शीं सरकारचा हुकूम झाला आहे. मुलाचा नाश
अशाप्रकारें झाल्यानें ऐकिल्यावरून त्याचे आईनें व
त्याचे मुलीनें विष घेऊन प्राण दिले.

इकडेस जमखिंडीकर, कुरुंदवाडकर, मिरजकर वगैरे
पटवर्धन जाहागीरदारांच्या स्वांऱ्या लौकरच येणार आहे
त, व येथून त्या नेकनामदार गवरनर साहेब बहादू
र यांच्या भेटीकरितां जाणार आहेत. असें ऐकतों.

शाईरायीच्या एथून ता० २२ अगष्टोबरचें पत्र आलें आहे, त्यावरून दिसून येत आहे कीं, राणा वेणी माधवशिंग यांचे छावणींतून २ शिपाई सरकारचे छावणींत शरणांगत होण्याकरितां आले, त्यांस माफी केली; त्यांचे सांगण्यावरून असें समजून येतें कीं, ममुरवान याजवळ वेणी माधवशिंग हा तुळशीपुरापासून १२ कोसांवर सुमारें ६०० लोकांनिशीं आहे, ममुरवान याजवळ ७००० हजार लोक आहेत; त्याचा भाऊ हैदरखान याचें त्या ममुरवानावरोबर नीट पडेना, सबब तो गौरखपूरच्या कमिशनराकडेस राणीच्या जाहिरनाम्याबरहुकूम सर्व माफी मिळण्याकरितां शरण येण्यास निघाला आहे; बेगमेजवळ आतां लोक अगदीं कमी आहेत; केवळ १०स अगर १२शें असावेत असें त्या शरणांगत आलेल्या शिपायांनीं सरकारचे अंमलदाराशीं तिकडील हकीगत निवेदन केली आहे. (सदरील शिपायांनीं बेगमेजवळ लोक आहेत, त्या संख्येचे वर्णन आकड्यावरील भून्ये गाळून केलें असावें; अगर त्यांस बेगमेचें वर्तमान अश्रुत या दोहोंतून एक गोष्ट खरी असावी, असें सहज अनुमान होतें.)

या बंडाप्रकरणीं दर आठवड्यास वर्तमानें येतात, त्या सर्वांवरून असें दिसतें कीं, बंडास आज सुमारें अडीच वर्षे झालीं; त्यांत आलीकडेस तर जंगबाहदूर हा सरकारचा दोस्त असें म्हणण्यापेक्षां धास्त असें म्हटल्यास चालेल. त्याचे राज्यांत बंडवाले सुमारें वर्षभर आहेत, आणि तो सरकारास नानाप्रकारचे झोलें देतो कीं, ते पहाडांतून आहेत त्यावर लोक जंग करण्याकरितां रवाना केले आहेत, त्यांस अन्नाची सामोग्री आह्मीं न देण्याविषयीं हुकूम केला आहे; या सदरील मजकुरांत किती वजनदारीचा खरेपणा आहे, हें सर्व जाणतात; तेव्हां सरकारानें बरोबर या गोष्टीस तोलून ठेविलेंच असावें.

इंदुराहून ज्ञानप्रकाशास — ता० ३१ आगष्टोबर. येथील पाठशाळेची, इंग्रजीची, व पारशी भाषांची परिक्षा माहाराज साहेब याणीं राव रामचंद्रराव, व मि० एडवर्ड मि० लुई शास्त्री, मोलवी जवानी कडील, व गणपतराव सिताराम वकील, यास वीस मेंबेरें नेमून परिक्षा घेवविली; या शाळांचे मुख्य गुरू पंडित धानकिसन आहेत, हे विद्वान असून गुणी आहेत, यांचा श्रमानें मुलांनीं विद्याभ्यास बराच केला आहे; तो आपणास कळविला आहे.

माळवे प्रांतांतून अगदीं आलीकडील मितीचें पत्र आह्मांस आलें आहे, त्यावरून समजतें कीं, तिकडेस चोरटे लोक दरवडे घालतात; म्हणून माळव्यांतील बहुतेक वाटा पडल्या आहेत; ता० ३० इसवी रोजीं मंदसर मार्गें निमचेहून मुहूस जाण्याकरितां कांहीं लोक एत होते, त्यांस धाडेवाले (दरवडे) खोरांनीं गाठलें; आणि ते लोक फार असल्यामुळें दिवसा लुटले गेले. दररोज निदान चार पांच तरी लोक घायाळ होतात, व चोरांनीं जखमी केले म्हणून आरोळ्या मारीत सुभ्याकडे येतात. वगैरे मजकूर आहेत, तो सावकाश पुढें लिहूं.

सूचना — शके १७८२ रौद्रनाम संवत्सरे या सालचीं पंचांगें तयार झालीं आहेत तीं हशील आह्मी देऊं, परगांवचे घेणारास दरूपयें शेकड्याप्रमाणें त्यांस पावती होतील परंतु आमच्या खिशानें २५ हून कमीं मागून येत.

पुणे ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांनीं छा० केले.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० १० नवंब० सं० १८५९ ई०

ज्ञानप्रकाश.

एथील छावणींतून कांहीं लोक व कांहीं पोलिसाकडील लोक मेहेरबान कमीन टें उंट पोलिस साहेब खान साहेब फौजदार कारवाना. या भागोजी नाईकानें पुणें जिल्ह्याकडे आपलें तोंड फिरवल्याची बातमी आल्यावरून एथून सदरील लोकांचा कुच झाला आहे. या भागोजीनें आज समारें ४ वर्षें रयतेस त्रास दिल्यामुळें सरकारास त्यास जिवंत पकडण्याविषयीं इलाज करणें जरूर पडलें आहे.

एथील नोकरखान्यांतील मेसूचा बंगल्यास दिवसास पांच वाजतां आग लागून समारें दाहा हजार रुपयांचे किंमतीचा नाश झाला, ही आग कशी लागली ये विषयीं चौकशी चालू आहे. या शहरांत तर म्युनसीपल कमिटी असून रयत पैसाही सरकारचे अकूदा प्रमाणें देत आहे, असे असून कदाचित आग वगैरे लागल्यास एथें बंबमुळींच या कमिटीनें घेतले नाहींत, असें आम्हास माहित आहे, त्यांस या कमिटींतील मेंबरांपैकीं एखाद्यास तरी या विषयीं मनांत येऊन त्याणें पुढें सरून सदरहू बद्दल तजवीज करावी कारण या मेंबरानीं रयतेचें काम करण्याचें शिरावर घेतलें आहे, आतां हे कमिटीदार जरी नाटपेट आहेत, तरी त्याणीं आपलीं कामें पोटपेडाहूनही जास्त मेहेनतीनें व काळजीनें करावें, म्हणजे ते म्युनिसीपल कमिटींतील मेंबर आहेत, ते विशेष शोभा देतील नाहींतर असे १०००० लोकांचे दंतीनें एखादा मुकत्यार असतो त्याणें जर आपले मनांत आणलें कीं झटून काम केल्यानें काय विशेष आहे कारण आपण मुकत्यारच आहों, तर ते म्हणणें त्या राजेश्रीस शोभत असेल तर नकळे. आतां या मेंबराचे हातून जी जी कामें व्हावयाचीं त्यांस चालढिलां येत नसतील तर एकदंग सोडून देणें हे असून न करण्यापेक्षां वाईट आहे असें कोणी समजेल काय?

सांगलीकर नाटककार याणीं गेल्या शानवारी वेसला हरण नाटक सुंदर रीतीनें तोलीरस करून दाखविलें ते पाहण्यास लोकांचा जमाव बराच झाला होता त्यावेळीं बरचेवर त्या नाटकमात्राचे लोक भाषणाबरोबर वाहवा करीत होते आतां हे नाटकदार एथें चार अगर पांच नाटक करून मुंबईस बालगोपाल सभा जाणार आहेत असें समजलें आहे परंतु या सांगलीकर नाटककारानीं वेणी संहार नाटक तयार केलें आहे असें ऐकतो जर तयार असल्यास या नाटककारानीं या पुण्य ग्रामांतील लोकांस वेणी संहार नाटक दाखवून नंतर एथील लोकांचा निरोप घ्यावा.

माजी खेडचे मामलेदार राव साहेब विनायक बामन साठे हे हल्लीं नर्मदा उतरतीरी मरण पावले.

ग्रेटइंडियनपेनिनसुला रेलवे. जाहिरात.

गेले अकटोबर महिन्याची तारीख २४ रोजीं दिकसाळपासून बारसी रस्त्यापर्यंत आगगाडी चालू झाली आहे, ती मुंबईहून बारशी रस्त्यापर्यंत. २२७॥ मैल चालू आहे. व सोलापुरापासून सुमार ५० मैलांवर आहे. बारशी रस्त्यापासून बारशी गाव सुमारें १० मैल आहे.

सर्व दाणा व सर्व जातीचें बीं व कापूस संच्यानं घालून गासड्यानं दाबलेल्या त्या जिनसाचे भाव बारसी रस्त्यापासून थेट मुंबई पर्यंत आणण्याचें खालीं लिहिल्या प्रमाणें कमी केले आहेत.

दाणा सर्वजातीचें बीं ······ दर [illegible] मणास ॥-८१ दाहा आणें एकपैसा.

कापूस संच्यानंगासड्यानं दाबलेला दरपल्यास १-० एक रुपया प्रमाणें.

मुक्काम मुंबई ता. १ नोवेंबर सन १८५९ — सई डब्लीयु कुपर. ट्राफीक म्यानेंजर.

आम्हास कितीएक वर्तमानावरून असें कळून आलें आहे कीं, नगर मुक्कामीं एकंदर १९ हौद आहेत. त्यांतील तीन हौद मेहेरबान माजिस्ट्रेट साहेब यांणी बाटे लोकांचे अर्जीवरून मेहेर नजर करून पाणी भरण्याचा हुकूम दिला तो नामदार कौंसलानें मान्य केला असें समजतें. आतां नगर येथील ज्या हौदावर मांगहिंदु आणि हाली ख्रिस्ती बनलेले ज्ञातींतील बायका पाणी भरतात यामुळें त्या हौदांतील पाणी वाहून जात आहे त्यावर पाणी भरणारे हजारांत एक जण याप्रमाणें कोणी हिंदू खेरीज नसतो. सारांश त्या हौदांतील पाणी व्यर्थ जात आहे. येविषयीं कांहीं तरी तेथील रयतेची सरकारानें समजूत करून एकपक्षाकडे मन सरकारानें लक्ष द्यावें हें बरोबर नाहीं. कारण कायदा सर्वांचे हिताकरितां आहे. तेव्हां त्या नगरवासी लोकांपैकीं, फार तर काय पण हिंदु खेरीज बोहारी वगैरे लोकांसही विचारिल्यास ते साफ सांगतील कीं, असें करणें सरकारास योग्य नाहीं. याजवरून ख्रिश्चियन झालेले नेटिव याविषयीं फ्रेंड अफ् इंडिया पत्रांत एक इनसाफ लिहिला आहे. तो असा कीं, दोन हिंदू बंधु असतां त्यापैकीं एक जण ख्रीस्ती झाला त्याने वेगळाले. त्या हिंदूनें कांहीं स्थावर मालासंबंधीं फिर्याद केली त्या फिर्यादीचा अखेर निकाल कलकत्यांतील सदर कोर्टांत असा झाला कीं, जरी त्या प्रतिवादीचा बाप बाटलेल्याचाही संमती आहे तरी तोही दूर आहे असें समजलें पाहिजे. तेव्हां त्या बाटलेल्यापासून फिर्यादीस वाटणी मिळावी हा इनसाफ फार व अत्यंत चमत्कारिक विस्मय करण्यासारखा सदरेनें फैसल केला म्हणून फ्रेंड आफ् इंडिया पत्रकर्त्यांनीं त्यावर दोष दिले आहेत. त्यांतील हांशील कीं जर हिंदुपणा कोणत्याही ज्ञातींतील धर्म घेतल्यानें जात नाहीं तर मुसलमान ख्रिस्ती झाला तर तो मुसलमानच समजला पाहिजे असें होईल. परंतु हा ठराव मुळींच गैर झाला आहे. कारण, परधर्मांत गेल्यावर मागील धर्माचा व ज्ञातीचा त्याचा संबंध तुटला पाहिजे असें न झाल्यास हें बोळ्याचे सुताचा शेवट समजणें दुरापास्त आहे. आतां आम्हास वाटते सरकारानें कोणीही मनुष्य आपला धर्म त्याज्य करून दुसऱ्यांत घुसिलें तर त्याचें मागचे स्थावर माल यावर हक्क त्यांना आहे असें अक्टांत ठराव केला आहे. तो ठराव लागू करणाराचे हाती आहे. कारण हा अक्ट बाटोळा गोळ्याप्रमाणें आहे. याविषयीं पुष्कळ उदाहरणें या सदरील ठरावाविरुद्ध आपल्या पुढें आहेत तीं एखादे समयीं लिहूं.

पर्जन्यकाळाची सुरवात झाली ह्मणजे त्याब रोबर एक जातीचे लहान किडे दृष्टि गोचर होत असतात. ते केव्हां केव्हां उडताना पाहावे पुष्कळच असतात. आणि एक दोन दिवसत्यां ची लीला होऊन ते अदृश्य होतात. असेच आलीकडे गेल्या दोन तीन सांगपासून पर्जन्य काळ अखेर झाली कीं, या आपल्या देशांतचो रट्यांना उपद्रव सुरू होते. ह्मा हिकडे गुज राथेंत वाघरे, भिल्ल, कोळी, यांचें धुंडावें सुरू झालें आहे. द्वारका बेट अद्यापि युद्ध संग्रामाचे स्थानच झालेलें आहे. त्या बंडाच्या योगानें द्वार कानाथजीचें उठावणी व पदभ्रष्टता झाली. लो कांस व देवांस लुटलें गेलें. इकडे शिवनेर ता लुक्याचे जंगलांतले भिल्लांस चेव आल्याची चिन्हें दिसूं लागलीं आहेत. पण त्याकरितां येथून तावडतोब पोलीस रवाना झालें आहे. तिकडे हिंदुस्थानांत मंदूसराचे आस पासही अशाच भ्याड व उपद्रवी लोकांचा त्रास चालू झालेला आहे. आमचे गटार यंत्रांतून भट्टी ग प्या उठताहेत कीं, जोतपूर, जयपूर, यांच्याबा जूसही असाच भिकार बखेडा चालला आहे. यावरून आणखी हे हिंदुस्थानचे वीर समुदाय भिकार जागजागीं वळवळ करायास लागले असें दिसतें. पण ही वळवळ दोन दिवसांची व टुरटुर आहे असें आह्मी समजतों. आणिर यतही या गोष्टीपासून कांहीं भय पावत नाहीं, पण हें भिकार थोड्या रयतेस व सरकारास इ जा देतें. याचें बरीक वाईट वाटतें. हे भिल्ल, को ळी, रामोशी, मांग, तसेच रोहिले, मकाणी व विलायती वगैरे जंगली लोक देशास उपद्रव दे णारे होत. ह्मा लोकांचे आंगीं कोणत्याही प्रका रचें महत्व नसून ते सर्व गोष्टीपेक्षां वीरविषयांत महान् पूर्ण आहेत असें समजतात. पण आ ह्मी या लोकांस जंगलचे वाघ किंवा आस्वल न ह्मणतां बुभुक्षित कुत्रीं समजतों. असो कुत्यां चाही उपद्रव कंटाळवाणाच आहे. तर तोही बंद केलाच पाहिजे. आणि तो सरकार करण्या विशीं झटतच आहे. परंतु हा एक जंगली भाग सांना उपद्रव देण्याचा हंगाम पूर्ण झाला आहे हें लोकांस समजाविलें आहे.

लखनौ — तारीख २५ अगटोंबर— लख नौ येथें हिंदुस्थानचे कमांडर चीफ साहेब आ णि गवरनर जनरल साहेब यांच्या त्यांच्या येणार ह्मणून मोठा दरबार होण्याकरितां तयारी केली होती. दरबारी तंबू ह्मणोन उभारिला होता. तो सु मारें अर्धा एकर असून सुशोभित होता. त्या दरबा रांत राजाचा भाऊ वगैरे नेटीव सरदार होते त सर्वांनी मान देऊन उभयतांस सुंदर खुर्च्यांवर बसविलें. त्या समयीं तोफखान्यांतून सलामी च्या तोफा सुटल्या. सुंदर कोमळ स्वरानें वाजें वाजत होते. त्या दरबारांत अयोध्येच्या राजवंशां तील एक लहान मूल आणिला होता. तो रूपानें सुंदर होता यामुळें लार्ड साहेब यांचें ध्यान त्या जकडे विशेष होतें. व त्या समयीं सर होप यांट सा हेबही होते. त्या समयीं अयुध्येचे कमीशनर हजर होते. त्या दरबारांत नेटीव राजे ह्मणजे तालुकदार आले होते त्यांचीं नावें.

१ राजा मानशिंग. २ राजा गुरार.
३ महूचा राजा रनम. ४ राजा हरदेवबक्ष.
दशिंग.
५ राजा रसलानवा. ६ बापू आजी हाशिंग.

या प्रमाणें सरदार होते बलाई क्यानिंग साहेब यांज कडून ज्या सरदारानें इंग्रेज सरकारबरोबर इमानी

पणा कायम केऊन सरकारास वेळेवर मदतही केली. पोषाक व जवाहीर मिळून त्या तालुकदारास किताब आणि जवाहीर पोषाका सुद्धां अतें सरकारानें नजराणे दिले. त्याची संख्या २८ असून अगदीं कनिष्ट ५०० हून १५००० पंधरा हजार पर्यंत बक्षिसें होतीं. त्या समयीं गवरनर जनरल यांस या लोकानीं मोहरांचा नजराणा केला, त्या मोहरा ९८२ सुमारें ७३३१२ रुपयांचा होता. व कितीएकांस जहागिरी ५००० पांच हजारा पासून कमी, तालुकदारांस जमिनीच्या सनदा दिल्या. या प्रमाणें दरबार जाहलें. त्यावेळीं गवरनर जनरल साहेब बाहादूर यांणीं त्या दरबारांत भाषण केलें, या प्रमाणेंच कांहीं जागेतून रोषनाई लार्ड साहेबा साठीं केली होती या प्रमाणें हें मोठें दरबार लखनुरास झालें.

"हैदराबाद येथील निजामच्या मुलखाविषयीं मद्रास स्पेक्टेटर पत्रांत बराड येथून बातमी प्रसिद्ध झाली आहे कीं, हिंगोळीस तारीख ४ मिनहू स ३२नी पलटण येऊन दाखल झाली. आज सकाळीं येथून स्वार, पायदळ, व तोफा, रोहिले यांणीं दंगा केला. त्यावर गेल्या आहेत. जालन्याचे दक्षणेकडेस रोहिले ५० आणि आरब ४० या लोकांनी तेथील खेडींपाडीं लुटलीं आणि लाबड लोब ते चोरटे लोक पूर्णा नदीच्या जवळ जंगलांत पळून गेले. तिकडील दुसरें वर्तमान आलें त्यावरून असें समजतें कीं, त्या लोकांनीं सरकारचा पैसा उमरखेड येथील लुटून नेला. तेथील कैदी खुले करून टाकिले, या प्रमाणें या लोकांनीं उपद्रव दिला आहे. औरंगाबादच्या पश्चमेस एक विख्यात भुजाजी नाईक उठला आहे. परंतु इतकें बरें आहे कीं. त्या जवळ सुमारें १४ लोक मात्र त्यानेंच नातलग आहेत, त्याचे दुमाल्यावर तीन साहेब लोक यांचे मागेंच फिरताहेत. ते पाठीवरच असल्यामुळें ते बहुत करून पकडले जातील. असें आहे. बाकीची सर्वप्रकारें वऱ्हाड प्रांतांत स्वस्थता आहे. तेथील दरोगा याची मेहनत व हुशारी विशेष असल्यामुळें सर्व बंदोबस्त झाला आहे. बारशी टाकळी येथील दरोग्यानें सुमारें ६० लोक भिंगारी धरिले आहेत, ते आपण होऊनच असें कबूल करितात कीं, आह्मी आजवर ६ दरवडे घातले आहेत. आतां ज्या तालुक्यांत रस्ते सुरक्षित नसून प्राणही जात होते तेथें इतका बंदोबस्त तेथील दरोग्यानें ठेविला ही सामान्य गोष्ट नव्हे. अचाट कृत्य त्या दरोग्यानें केलें. या मुळें मुठ्ठखान आहे. आतां हिंगोळी जवळ लुटालूट होते. त्यावर एखादा चाकबगार साहेब जीनशे पायदळ आणि २०० स्वार त्याचे हुकमतींत देऊन रवाना केला तर अधिक बंदोबस्त होईल."

मलिकामा आजमा विक्टोरीया राणी साहेबांचा वडील मुलगा ज्यास वेल्सचा राजपुत्र असें नामाभिधान आहे. त्यास अठरा वर्षें लागलें या उत्साहार्थ एथील छावणींतून सुत्रीची तोफांची सरबत्ती झाली आतां राजपुत्र आपल्या हिंदुस्थानचा हि राजा व नौकेशनरी आहे असें समजलें पाहिजे. हा राणीचा वडील लुला असून आतां रीती प्रमाणें हे राजपुत्र उंमरीस आले आहेत तेव्हां हिंदुस्थानांतील प्रजेने त्यास मलिकामा आजमा राणी साहेबांचा मुलगा प्रिन्स आलबर्ट कीजे रहे असें आनंदकारक वाक्य वदावें.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ — शहर पुणे

पुणें—सोमवार ता० १४ नवंबर सन १८५९.

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास — १० दरसाल रुपये

जाहिरात.

कळविणें कीं, गोविंद जगन्नाथ गोखले आम्हाकडे कृष्णराव नीळकंठ व जिवनराव नारायण मजमदार पेठ कसबे यांचे इमले गाहाण आहेत, पैकीं, कृष्णराव तुम्हास कळविणें जिवनराव नारायण याचा पुणें बाजेतील हिस्सा आम्हांकडे गहाण आहे हें तुम्हांस माहित असून भाडेचा पैसा सन १२६७ पासून सन १२६९ तीन सालचा तुम्ही घेऊन, आम्हांस दिला नाहीं, तरही नोटीस पोंचल्यावर दोन दिवसांत पैसा आम्हास देऊन पावती घ्यावी. न घेतल्यास आम्ही तुम्हांवर फिर्याद करूं त्याचा खर्च व शेन रुपये व व्याज दरमाहा दोन रुपये शेंकडा प्रमाणें तुम्हांस सर्व द्यावे लागेल.

ता० १४ नवंबर सन १८५९ (सही) गोविंद जगन्नाथ गोखले वकील दस्तुरखुद

ज्ञानप्रकाश

पुणें— एथील पैमाष खात्याकडील सर्व लोक फिरावयास आजरोजी उत्तर कोकणांत उतरून गेल्या. मेहेरबान कलेकटर व त्यांचे सर्व असिस्टंट साहेब यांच्या स्वाऱ्या आपआपल्या तालुक्यांत सालाबाद फिरावयास गेल्या. आजरोजीं कलेकटर साहेब यांची कचेरी खंडाळे मुक्कामीं आहे व फस्ट असिस्टंट साहेब यांची कचेरी तळेगांव मुक्कामीं आहे, दक्षण भागचे रिविन्यु कमिशानर साहेब यांची स्वारी एकून [illegible] शाकडे फिरावयास निघाली आहे. [illegible] सवेरा आक्टोबरास आहे. नगरचे [illegible] बार्न हरिसन साहेब यांची स्वारी विलायत [illegible] सदरहू पत्र एथें येऊन दाखल झाली आहे. [illegible] शीं एथून नगरास जाणार आहेत. [illegible] सदारीचे जाग्यावर [illegible] नरहर रावजी [illegible] सखाराम गणेश दानार [illegible] कलेकटर साहेबांचे स्वारी बरोबर गेले.

धारवाड जिल्ह्यांतील न [illegible] गुरु [illegible] रयतेनें सरकारास आमच्या गांवांत शहरदुरुस्तीचा आक्ट सन १८५० चा २६ वा लागू करावा म्हणून अर्ज केल्यावरून सरकाराने तेथील मामलेदार वगैरे सभ्य गृहस्थांस कमिटीदार नेमून ता० १ जानेवारी सन १८६० पासून आक्ट अमलांत आणण्या विषयीं हुकूम केला आहे.

[illegible]

एथें बुधवार पेठेंत रा० रा० दादा गोखले पिटीआत श्री नाना फडणीस यांचे सभ्य गृहस्थ यास गेल्या शनवारीं मध्यरात्रीस एकाएकीं श्वास होऊन देवआज्ञा झाली. हे स्वभावानें भले असून, आचरणानें निर्मळ होते. यांचे मरण्यानें घरांतील यांचे लोकांस विशेष दुःख झालें आहे. यांस कुटुंब, व मुलगा उमरीनें ६ वर्षांचा आहे. यांचे बंधु रावसाहेब हे एकच असून यांचे कुटुंब अनुवर्तक होते.

पंजाबचे लेफ्टनेंट गवरनर साहेब यां णीं तारीख ११ अक्टोबर संन मजकूरीं जीं असा जाहीरनामा प्रसिद्ध केला आहे कीं, बंगाल खात्याचे वायव्य प्रांतांतून तोरा जाऊं देण्याची मनाई केली आहे, असें सर्वां स कळविलें आहे.

आह्मी ऐकितों कीं, ऐथील नवीन नेमणूक झालेले, राव बाहादूर सखाराम गणेश दातार यांणीं पुणे कलेकटरचे दप्तरदारीचे कामाचा चार्ज तारीख ८ मिनहूस घेतला. हे गृहस्थ कांहीं वर्षांमागें येथें शिरस्तेदारीच्या कामावर होते, तेव्हां त्यांस पुणे जिल्ह्याची वहिवाट कशी काय आहे, ही विशेष समजून घेण्यास नको.

गेल्या गुरुवारच्या बंबे ग्याझीट पत्रांत शाळा खात्याविषयींचा मजकूर प्रसिद्ध करण्यास दिला आहे, त्यावरून समजतें कीं, सरकारचे मनांत गांवोगांवीं व्यवहारीक उपयोगाचें ज्ञान व्हावें ह्मणून नवीन शाळा स्थापन व्हावें असें आहे. त्यांत कोणत्या त्याही धर्मसंबंधीं मुलांस विद्याभ्यास स्कूलमास्तरानें करीत जाऊंनये. येविषयीं प्रतिबंध असावा. या शाळेचा खर्च बाहेरच्या बाहेरच भागावा, ह्मणून त्या गांवांतील जे संभावित लोकां पैकीं या शाळेचा खर्च व व्यवस्था राहावी, ह्मणोन इनसपेक्टर वगैरे लोकांनीं कमीटी नेमावी, आणी त्यांणीं त्या गांवांत सदरहू खर्चाबद्दल पैसा कसा उत्पन्न करावा, या बाबद आपले अभिप्राय द्यावे; व अशा प्रकारें शाळा व्हाव्या, आणि कमीटीचे मनांत ज्यावर पट्टी घेण्याचा ठराव होईल, तो पैसा वसूल होण्यास माजिस्त्रेटानें झटावें, याविषयीं त्यास कायदा संन १८२९ चा २ लागू करावा, हा सरकारचा विचार आहे. तो सरकारानें प्रसिद्ध करण्यास दिला आहे. तो आह्मीं कळविला आहे.

आतां यांत इतकेंच विशेष आहे कीं, लोकांस व्यवहारापुरतेंच ज्या गांवच्या लोकांच्या मुलांस अमुक माहीत असावें, असें त्या गांवकरी लोकांस वाटत असेल, तसेंच विद्याखात्यांतील कामगारांनीं करावें. कोणताही धर्मसंबंधी धडा देऊं नये. कारण हे त्या मुलाचे मुखत्यारीची गोष्ट आहे. व सरकार अमुक धर्म शिकवतें असें कोणी ही समजूं नये. तिसरें असें कीं, गांवचे शाळेचा खर्च गांवांतच उत्पन्न व्हावा, आणि सरकार हुकूम करून नमुने पाठवील, त्याप्रमाणें हिशेब वर्षांतून एकदां सरकाराकडेस पाठवीत जावा, असें घडून आल्यास निमशाईच्या शाळा आहेत, ह्मणजे अर्धा खर्च सरकार व अर्धा खर्च रयत देऊन शाळा चालवीत आहे, त्यांस निमशाईच्या शाळा असें नाव पडलें आहे. तें दूर होऊन गांवशाई शाळा ह्मणा अगर परभारचा खर्च परभारें भागणाऱ्या शाळा असें नाव पडेल. हिंदुस्थानांत बंड झालें त्याचा दक्षणेंत कांहीं संबंध नाहीं तथापि गुंदस्तांच्या हिशेबावरून समजतें कीं, सुमारें ४००० मुलें त्याचे मागील वर्षापेक्षां कमी झालीं आहेत, याविषयीं मेहेरबान विद्याखात्याचे डैरेकटर आपले रिपोर्टांत लिहितात कीं, हि संख्या कमी होण्याचें कारण मुलांचे आईबाप हिंदुस्थानांतील बंड झाल्यामुळें उदासीन झाले असावे. परंतु एक समजलें पाहिजे कीं, बंडाचे कारणानें शाळा कोठीलही बंद झाली नाहीं.

आतां सदरील शाळेविषयीं मजकूर लिहिला आ

ज्ञानप्रकाशकर्तेयास— विनंती विशेष बहुत करून सर्व हिंदुस्तानभर मा उदार इंग्रेज सरकारानें शाळा स्थापन करून, त्याजवर मास्तर, व्हिजिटर, इन्स्पेकटर, डिरेकटर, असे होद्देदार, मिस्तर इडिटर त्या शाळा चांगल्या रीतीनें चालाव्या म्हणून लक्षावधी रुपये खर्च करून, हे अधिकारी सरकारानें नेमले आहेत, त्या प्रमाणें या पुणें शहरांत कांहीं इंग्रजी, व मराठी, शाळा स्थापन केल्या आहेत त्या प्रमाणें नार्मल क्लास (नियमा प्रमाणें चालणारा वर्ग) आहे, त्यांत मुलांचा पोटास देऊन सरकार त्यांस विद्या शिकवितें, व तेच विद्यार्थी तयार झाल्यावर गावोगांवच्या शाळांवर पंतोजी पाठवितात या प्रमाणें क्रम चालला असतां, मध्यंतरी असा हुकूम झाला कीं, सदरहू विद्यार्थ्यांपासून १०० रुपयाचा करारी रोखा व दोन जामीन जातमुचलक्या बद्दल घेण्याचा ठराव केला. म्हणून सदरहू वर्गाची परिक्षा होते समयीं कोणी मुलें जमेनात याकरितां ता. १२ जुलईस मेहेरबान आर्नोल्ड साहेब पुणें कालेजाचे प्रिन्सिपाल यांणीं सर्व शाळांनी हाय जाहिरनामा पाठविला कीं, सरकारास पाहिजे त्या खात्यास उपयोगी पडण्याजोगे हुशार विद्यार्थी मिळावे म्हणून खत व जामीन घेण्याचा ठराव केला होता, तो आतां रद्द केला आहे. त्यावरून पन्नास पन्नास कोसांवरचे विद्यार्थी आपले पीठ मीठ खात दिवसरात्र करीत भर पावसाळ्यांत आपल्या आईबापास सोडून माजी परिक्षेस एथें आले. त्यांतील कित्येकांची दैव बशांत परीक्षा उतरून ते वर्गांत लागले. परंतु प्रिन्सिपाल साहेबानीं म्हणजे ज्यानीं खत व जामीन घेण्याचा ठराव रद्द केल्याबद्दल जाहिरनामा पाठविला त्यांचा असा हुकूम आला कीं, जो विद्यार्थी खत लिहून देईल त्यासच त्या महिन्याचा पगार मिळून ते एथें ठेवले जातील; व असें ऐकलें आहे कीं, ज्यांची खत देण्याची खुषी नसेल त्यांस घेतलेले दोन महिन्याचे रुपये परत दिल्या शिवाय सरटिफिकिट मिळणार नाहीं. व असेंही ऐकलें आहे कीं, एक दोन मुलांनीं त्याप्रमाणें रुपये परत दिले. यावरून मिस्तर इडिटर माहाराज आपण, व आपले वाचणारे लोक या गोष्टींत विश्वासघात झाला किंवा नाहीं याचा उल्लेख करतील. यावरून आपणच पाहावें एकाद्या कारकुनास लांबून बोलाऊन आपून त्याचे अक्षरही चवघात मान्य असतां त्यास ज्याच्या हातानें लिहितां येत नाहीं, हा दोष लावणे यासारखे आहे कीं नाहीं तें.

एक विद्यार्थी.

पुण्याहून पंढरपुरास सालाबाद प्रमाणें कारतीकीची यात्रा गेली होती, त्यांत कित्येक लोक आगगाडींतून गेले होते, ते परत आले. त्यांचे सांगण्यांत यात्रा यथास्थितपणें झाली, सरकारांतून मामलेदार वगैरे असून बंदोबस्त ठेविल्यामुळें चोऱ्या फारशा झाल्या नाहीं, माहामारीची स्वारी तेथें आल्यामुळें सर्व यात्रेकरू लोकांनीं बाईसाहेब आपण एथें आला नाहीं, येणेंकडून आम्हीं बायकामुलें लेकरें घेऊन आलों, ते सर्व नीट परत जात आहों, म्हणून प्रार्थीत होते. एथून पंढरपुरास जाण्यास एकंदर १५ तास लागतात त्या साहा तासांत केमेजवळ स्टेशनांत उतरून ११ कोस पंढरपूर राहतें.

अमरिंडी.— श्रीमंत आप्पासाहेब यांची स्वारी अमरिंडीहून चार कोसांवर वनहद्दीस सरकारी कामाकरितां गेली आहे.— मेहेरबान लाकीट साहेब यांची स्वारी तेथें एणार अशी बोलवा आहे. — पत्रक.

आम्हांस एथील एका गृहस्तानें कळविल्यावरून समजतें कीं, हिंदुस्थानचे राजेसाहेब लार्ड क्यानिंग यांची स्वारी ग्वाल्हेरचे आलीजा बाहादूर शिंदे माहाराज यांस भेटण्याकरितां ग्वाल्हेरीस जाणार आहे, तेव्हां मजीकामा अमाराणी सरकाराकडून शिंदे सरकारानीं इंग्रज सरकारास सांप्रति गस्तांपासून हिंदुस्थानांत बंड झालें तेव्हां आरीस्वतः त्यांची बंडवाल्यांनीं नुकसानी करून ग्वाल्हेरीस शिरकाण्याराष्ट्रीच्या राज्याप्रमाणें फेरभार धरून अंमल केला, आणि सर्वस्व नेलें, अशी एक म्हण आहे कीं, गरिबाची मरून ये बायको, आणि श्रीमंताचें जळून ये म्हणा अगर लुटले जाऊन ये घर, त्याप्रमाणें या शिंदे सरकारचें झालें, तरी त्यांणीं आपल्या पिढीजाद दोस्ती बरोबर दिवाण्याचे पोक्कास त्यानें चालून, दोस्ती कायम ठेविली, यामुळें त्यांस राणी सरकारांतून इनाम बक्षीस त्यांस बक्षिता आला आहे असें समजतें.

अहमदनगर एथील हौदांवर अमुक जातीनें पाणी भरावें अशी बंदी केली जाणार आहीं म्हणून माजिस्त्रेटानें हुकूम केला, तेव्हां कांहीं लोकांनीं मुंबई आणि कलकत्ता सरकारास हें कळविण्याकरितां तारायंत्रांतून बातमी लिहून दिली, नंतर त्या कामगारांनीं ज्या विषयीं गिल्ला त्यासच ती कळविली, हा विश्वासघात केल्यामुळें त्यांस वरिष्ठानें त्यांस कामावरून अमान्य केलें; त्या सरकारानें त्यांजवर अपराधाची शिक्षा दिली नाहीं असा ठराव केला. आतां यांत लोकांच्या सरकारावर भरवसा कसा राहील याबद्दल कांहीं टेलिग्राफ कर्त्यानें टीका केली, आणि त्याच्यें कांस कळविलें आहे कीं, त्याणीं त्यांवर नुकसानीची फिर्याद करावी, असा आपला अभिप्राय दाखविला आहे. त्यावर अखबार करणीनें सरकारानें केलें हें बरोबर आहे असें आपलें अनुमोदन दिलें आहे. आम्हांस सदरील मजकूर वाचतां असें दिसतें कीं हें काम अवश्य विरुध असें झालें आहे कीं जर त्या कामगारांनीं होऊन माजिस्त्रेटास कळविलें किंवा माजिस्त्रेटानें सरकारी हुद्यानें त्यांस पाण्याबद्दल कोणी काय तारायंत्रांतून लिहून पाठवील तर आम्हांस कळविलें पाहिजे म्हणून हुकूम केला होता यांतील प्रकार कळला नाहीं.

मेहेरबान जिवनजी रुस्तुमजी असिस्टंट कमिशनर रनकडुर्ग यांची स्वारी आपले इष्टमित्रांस भेटण्याकरितां एथें आली आहे तरी परंतु आपले कामावर लवकरच जाणार आहे असें समजतें.

एथें कसब्यांत एका सोनारानें एका औरतेचे सुमारें ८०० रुपयांचे दागिने बाजारात विकरी करितां म्हणून नेऊन नाकबूल झाला म्हणून तिणें सरकारांत फिर्याद केल्यावरून सदरहू सोनारास एक वर्षाची शिक्षा होऊन व त्याचा मालमत्ता विकून सदरहू दागिन्याबद्दल त्या औरतेस ८०० रुपये द्यावे असा ठराव केला आहे हें ऐकून लोक अधिकाऱ्याचीं व

हे याप्रमाणें सरकारचा विचार आहे. तो सरकारानें व प्रसिद्ध करण्यास दिला आहे. व याप्रमाणे कोणाने ही गांवचे रहीस . . शाळा स्थापन करण्याब द्दल सरकारास अर्ज करतील तेव्हां याविषयीं सरकारांतून योग्य नजवीज होईल.

बागलकोट शहरामध्यें कोणी एक लहानसा व्यापारी रहात होता. त्याचा प्रतिकूल काळ झाल्यामुळें सर्व व्यापाराची नुकसानी होऊन कुटुंबाची सर्व धाराधारा फांकली. त्यांतून भागीरथी नामें त्या व्यापाऱ्याची एक बटीक जिला अन्न मिळेना ती फिरत फिरत संस्थान भोपाळ येथें येऊन एक्या लोंकरीचा धंदा करणार व्यापाऱ्याकडे राहिली. व कांही दिवस पर्यंत ती तसाच काळ क्रमीत असतां ती खूप सुरतवान व विद्वान् अशी त्याच व्यापाऱ्याच्या मनांत दसून त्याणें तिशीं विवाह केला. पुढें दैववशात तिचा पती मृत्यु पावला व तिच्या हातीं सर्व द्रव्य संचय आल्यामुळें कारखाना मात्र तिनें चालविला. इतक्यांत कांहीं दिवसांनीं विश्रांपूर नामें शहरांतून कोणी एक सरदार नारायण शिंग नामें भोपाळ येथें आला होता त्याची व तिची एका एकी दृष्टी भेट होऊन व तिजविषयीं लोकांनीं फार अत्याग्रहाच्या शिफारशी नंतर ह्मणें तिच्या अनुमत्तानें त्या भागीरथी बाईशीं विवाह केला व बहुत काळपर्यंत आपले दिवस सुखांत क्रमीत असतां दैववशात त्यास रदारास मोग किताब मिळून तो त्या राजानें पुत्रा सारिखा मानला व आपली कन्याही त्यास दिली. याही उत्यास कांहीं वर्षे झाली नांहीं न तों या भागीरथीस एक " रणजोर" शिंग नामें पुत्र झाला आणि राजाचा मृत्यु मागे हान सरदार स्वराज्याधीश झाला. परंतु अल्पकाळ च राज्य करून परत्र साधन केल्यामुळें भागीरथीचा पुत्र रणजोरशिंग हा त्या राज्याचा अधिपति झाला. व सांप्रत विश्रामपूर राजधानीचे नांवचा राज्य भोगीत आहे.

ही गोष्ट लिहिण्याचें कारण इतकेंच की. . . . त्या प्राण्याचें दैव कोण्या वेळीं कसें उदयास किंवा विलयास आलें हें कळावें. पहा जें भागीरथी जी यकश्चित बटीक जिला पोटाला मिळेना तिणें शीतोष्णादि पीडा मात्र दिवसरात्र सहन करून लोकर पिंजण्याची चाकरी धरिली परंतु . . . तिचास वंश "विश्रामपूरचा" राज्याचा अधिकारी झाला व सांप्रत तिचाच वंश मोठ्या सुखांत आहे.

ज्ञा० त्र०

मद्रास इलाख्यांतील लष्करी त्यालांतला कप्तान लेसेस्तन विजागापट्टणचा पेमास्तर यांचा खून झालेला होता. त्या खुनी मनुष्यांचा पत्ता लागला आहे. मुख्यापासून तेथील मुसलमान शिपायांवर वहीम धरिला होता त्यावरच एक स्वामी व एक जोगू नाईक यांच्या साक्षी निशीं खून करण्याचा पुरावा लागू होतो आहे तेव्हां इनसाफा अंतीं त्या मनुष्यास नशियद होईल

---

२८ गुदस्तच्याअयोध्या त्याशिट पत्रावरून कळतें कीं, अयोध्येच्या हद्दीवरील खबर फारशी कळत नाहीं. तथापि नाना साहेब कैलासवासी झाले. जलाला प्रसाद ज्यास लाट साहेबलणतात त्याणें बंडवाल्यांच्या फौजेंची अधिपत्यपें नें आहे. सदरहू बंडवाले पाहाडांतील ठाणें सोडून बुतवालाकडे पूर्वेच्या बाजूस चाल करून जाणार आहेत. असें ह्मणतात. तो पाहाड सोडण्याचें कारण कीं कांहीं पोलीसचे लोकांनीं शी

कपतान हिउयाणें त्याचे मार्गानें चांग कूच आपन लशापावेतों गेला आहे. ह्मणजे इंग्रजी राज्य व नेपाळचें राज्य यांच्या हद्दीपर्यंत गोरखपूर परगण्याचे ईशान्य बाजूसीं जाऊन पोंचला आहे. असा तो वखत पडेल तसा वर्तेल. जंग बाहादूर १५ माहे गुदस्त रोजीं तेराईचे मैदानांतला बखडा साफ करून टाकण्या करितां फौज रवाना करून देणार होता.

जमीन, व्यापार, वगैरे चालणें ते सरकारच्या परवानगीनें चालावें. व त्याबद्दल कांहीं द्यावा, ह्मणून हिंदुस्थानचे कायदे करणार मंडळीनें एक अक्टाचा मुसूदा तयार केला आहे. त्या अक्टाचे विरुद्ध ह्मणजे तो अक्ट सरकारनें अमलांत आणूं नये; याकरितां कलकत्ता, मुंबई आदिकरून मोठ मोठ्या व्यापाऱ्यांच्या विछाईतीच्या जागां शेट, सावकार, महाजन आदिकरून लोकांनीं एकत्र होऊन विचार केले, आणि अर्ज विलायतेच्या पार्लमेंट सभेस रवाना केले, आपले विचार पुढें पुणें शहरही ह्याविशीं विचार करीत आहे. हें शहरही लवकरच अर्ज रवाना करणार आहे, असें ह्मणतात. असो. या प्रसंगीं आपल्या मुंबापुरीनें विलक्षणच क्रम धरिला आहे. असें दिसतें. आह्मांस देववशांत धूमकेतू, वर्तमानदीपिका, रसविनोद, वगैरे पत्रांच्या या मुंबापुरींत या अक्टा विरुद्ध दोन अर्ज बनले, असें कळून आलें; आणि दोन अर्ज व त्यांतील मतलब हेही पाहाण्यांत आलें. एक अर्ज पूर्वी विलायतेस रवाना झाला, त्यावर मुंबईचे शेट सावकार वगैरेंच्या ५०१७ सह्या झाल्या आहेत. दुसरा अर्ज तयार झाला, त्यावर जेमतेम ५०० सह्या झाल्या आहेत. पहिल्या अर्जाचे प्रमुखत्व रा. रा० डाक्तर भाऊदाजी यांचें व दुसरे अर्जाचें प्रमुखत्व श्री. रा. जगंनाथशंकरशेटजी आदिकरून शंभर शेट साहेबांचें आहे. असें समजण्यांत येतें. आतां दोन्हीं अर्जांतील कलमें पाहातां बहुतेक परस्परांशी मिळतात. परंतु कांहीं कलमांत फेरफार दिसतात ते पाहातां त्यांच्या त्यांच्या वैभवा प्रमाणेंच आहेत. श्रीमान् लोकांस गरीब लोकांची स्थिती स्पष्ट रीतीनें समजून येणें फार अवघड आहे परंतु गरीबांस गरीबाची व श्रीमानाची स्थिती कळून येण्यास अवघड नाहीं. डाक्तर भाऊदाजी यांच्या फळीचा अर्ज श्रीमंत रा. रा० जगंनाथ शंकरशेट यांचे फळीचे अर्जापेक्षां मुनासब पुष्कळांस दिसेल. यांत संशय नाहीं. कारण कीं, त्या अर्जांत ज्या कांहीं सूचना आहेत त्या रयत लोकांस अधीक बऱ्याच्या आहेत मागें येथें एक दोहरा एका फकीरानें श्रीमान् व गरीब लोकांची स्थिती पाहून कोणे एका कारणावरून रचिला होता तो "सौ रुपये गये सिर दस गये सो फुकच नहि फिकीर।। पण पांच में से अढाई गये तो होना चहिये फकीर। — यांप्रमाणेंच करवसधितांतील नागरीक स्थितीला अशी संकटा घस्यापास होत असतें. मुंबईतल्या अशा प्रसंगीं दोन पक्ष झाले याचें आह्मास वाईट वाटतें. कारण कीं मुंबई शहर श्रीमंतीत अग्रेसर व्यापारांत अग्रेसर विद्येंत अग्रेसर आणि राजकीय कामांत प्रोफेसर. अशा गोष्टींनीं या हिंदुस्थानचे दक्षिणभागीं प्रमुखत्व नावलें आहे त्याठिकाणी दुफळी होणें शाहाण्याच्या दृष्टा नापसंद होय आणखी एक रसविनोदाचे पुरवणीवरून एक गोष्ट वाईट नमूद केली, मुंबईचा दुसरा अर्ज तयार झाला त्यावर महाशीहारकानाथजी अर्ज आहे असें खोटें सांगून सह्या कांहीं पंतच्या असा गोंगवा आहे हे रुलश्री मान्लो कांनी करविलें असेल असें वादत नाहीं. अशी लबाडी कोणी हलक्यांनी करून सह्या घेतल्या असल्यास शेट लोकांस याचे दोबस्त करतील अशी उमेद आहे.

इराणच्या राजानें आपल्या फौजेची स्थिती सुधारण्याकरितां फ्रान्सदेशामधून चांगले हुशार लष्करी आफिसर इराणामध्यें बोलाऊन, नेऊन त्यांचे कडून आपल्या लष्करी लोकांस कवाईत शिकवण्यास कांहीं महिन्यावर आरंभ केला, ही गोष्ट आम्हीं आमच्या मागील एका अंकावर लिहिलीच आहे. आतां गेल्या सोमवारच्या टेलिग्राफ पत्रावरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, त्या देशाच्या बादशाहानें विद्याकला कौशल्यें हीं चालू करून त्याच्या योगानें आपल्या लोकांची स्थिती सुधारण्याकरितां आपल्या बडे लोकांच्या मुलांतून ४६ असामी युरोपामधील कला, कौशल्य, हीं शिकण्याकरितां फ्रान्सचे दरबारांतील आपला वकील हसन अल्लीखान याजबरोबर फ्रान्स देशाच्या पारिस नामक राजधानीमध्यें पाठवून दिले आहेत, व त्याणें यापुढें प्रतिवर्षी आपल्या लोकांपैकीं कांहीं असामी अभ्यास करण्याकरितां युरोपामध्यें पाठवून देण्याविषयीं निश्चय केला आहे. या देश सुधारणुकेच्या कामांत फेरूकखान या नावाचा एक इराणी मानकरी हा पुढारी आहे. कांहीं काळ पर्यंत इराण सरकारच्या दरबारांमध्यें फेरूक हा वकील होता; तो फ्रान्स देशांमध्यें असतां आपल्या देशाची सुधारणा होण्यास युरोपांमधली विद्या कौशल्यें हीं प्रचलन असण्याची अवश्यकता पूर्णपणें याचे मनामध्यें बिंबून गेलेली होती, त्यानंतर त्या राजानें त्याजला आपल्या मुख्य दिवाणीचे कामावर नेमला, तेव्हां त्याणें आपले यजमानास देशसुधारणे बाबद आपले विचारास अनुकूल करून घेऊन अल्पविद्या प्रसिद्धी करण्याचें काम चालू आहे.

हिंदुस्थानांतील फौजेची पुनः रचना त्या रीतीनें व्यवस्था करावी, या बाबद चौकशी करून रिपोर्ट करण्याकरितां विलायत सरकारानें जे कमिशनर नेमले आहेत, त्यांणीं केलेल्या रिपोर्टांतील सारांश टेलिग्राफामध्यें लिहिलेला आहे, त्यावरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, बंगाल इलाख्यामध्यें ५००००, मद्रास इलाख्यामध्यें १७००० मुंबई इलाख्यामध्यें १२०००, मिळून एकंदर ८०००० हजार युरोपियन लष्करी लोक या उपर या देशामध्यें कायम ठेवावें व नेटिव लष्करी लोक ठेवावयाचे ते बंगाल इलाख्यांत युरोपियन लष्करी फौजेच्या दुप्पट (म्हणजे एकलक्ष) मद्रास आणि मुंबई या इलाख्यांमध्यें युरोपियन लष्करी फौजेच्या तिप्पट (म्हणजे मद्रास इलाख्यांत ५१ हजार व मुंबई इलाख्यांत ३६०००) या प्रमाणें ठेवावे. असा या कमिशनरानीं विलायत सरकारास रिपोर्ट केला आहे.

तारायंत्राच्या कारखान्यामधील लोकांहीं हिंदुस्थानांतील बंडाच्या प्रसंगीं इंग्रेज सरकारची फार चांगली चाकरी बजावली, म्हणून त्याजला कांहीं बक्षीस देण्याविषयीं बेत केला आहे, असें चांगल्या आधारावरून समजण्यांत येत आहे.

अयोध्येचा माजी राजानें अयोध्येच्या मुलुखावरील आपला सर्व वारसा सोडून त्याजबद्दल इंग्रेज सरकारापासून सालिना — १२००००० रुपये पेनशन घेण्याचें कबूल केलें. हें पेनशन त्याणें घेण्याचें कबूल केलें त्या तारखे पासून आज पुढें मिळेल त्याच्या पूर्वीच्या कोणत्या तारखे पासून मिळणार नाहीं, असें बंगाल हरकारू पत्रावरून —

समजण्यांत येत आहे. या राजानें हिंदुस्तान च्या गवरनर इन् कौन्सल्च्या मुद्रा मध्या सांगण्या वरून कलकत्या मध्यें "ग्यार्डनरिच" या नावाची एक जागा या उप्पर आपलें राहण्याचें ठिकाण करण्या विषयीं बेत केला आहे. असें याच वर्तमान पत्रावरून समजण्यांत येत आहे.

इस्ट इंडिया कंपनीने या देशांत आपल्या चाकरीस ठेविलेल्या युरोपियन लष्करी लोकांचे कीं, त्या लोकांहीं गेल्या जून महिन्याच्या २० च्या तारखेस गवरनर जनरलच्या जाहिरनाम्यांत दिलेल्या परमानगी प्रमाणें आपल्या चाकरीचा राजीनामा दिलेला नाहीं त्याजला त्यांच्या चांगल्या वर्तणुकी बाबद बक्षिसी दाखल त्यांच्या चाकरीच्या वर्षां मध्यें दोन वर्षें जास्ती मोजून आहीं; असा आतां गवरनर जनरल साहेबांहीं एक जाहिरनामा लावला आहे. या जाहिरनाम्यांत त्यांहीं जूनच्या २० व्या तारखेच्या जाहिरनाम्या बरहुकूम ज्या लोकांहीं चाकरी सोडली आहे, त्यांजला त्यांची खुषी असल्यास या देशांकडून चिनेकडे मरवाना झालेल्या किंवा रवाना होण्याच्या बद्दलाहीं पायदळ किंवा तोफखान्याच्या पलटणींत दाहा वर्षांच्या करारानें चाकरीस ठेवण्या विषयीं सरकारचा बेत ठरला आहे. या नवीन जाहिरनाम्या बरहुकूम जे युरोपियन लोक दाहा वर्षांच्या करारानें चाकरीस राहतील, त्यांजला चाकरीस राहाते वेळेस "बौंटिमनी" दाखल दर माणसी पन्नास रूपयें मिळतील. पू॰ के॰

रत्नागिरी— ठाण्याहून सेशनजडज साहेबाची स्वारी पहिले तारखेस यावयाची म्हणून जाहिरनामे लागून खटल्यांतील साक्षी वगैरेही हजर ठेविले होते, परंतु सोळावे तारखे पर्यंत आ साहेबांचें येथें येणे होत नाहीं; असें लिहून आल्या वरून त्या मुदतीवर खटल्यांतील साक्षीस रजा दिली— अदालती कडील हेड रैटर रा॰ रा॰ रघुनाथ गणेश खारकर हे तीन महिन्यांचे रजेवर गेले होते, ते परत आले— राजश्री रामचंद्र सदाशिव फौजदार हे परवांचे दिवशीं एथें येऊन आपले कामावर रुजू झाले— कौंचीहून आठवे तारखेस आगबोट निघणार ती मुंबईस जाण्या करितां १३ वे किंवा १४ वे तारखेस एथें येणार व सोळावे तारखेस रात्रीं आठ वाजतां मुंबईहून दुसरी कडे येण्या करितां निघणार आहे— रा॰ बाळ भास्कर. अदालती कडील डेपुटी हेड क्लार्क यांस काल रोजीं पुत्र झाला, हे ऐकून त्यांचे मित्र मंडळीस संतोष होईल— गेल्या आठवड्या पासून एथें मिरच्यांचा दर फार चढला आहे, मागें जेव्हां दर मणास बारा आणे कर होता, तेव्हां तीन किंवा चार पैशांनी पायली मीर मिळत होतें, पुढें दर मणास १ रुपया कर बसल्यावर त्या मानानें दराची सुमार सवाई व्हावी, ती न होतां एकदम दुपटी झाली, तरी ती बद्दल लोकांनीं फारसा गवगवा केला नाहीं; परंतु हल्लीं १ पायली स ११ किंवा १२ पैसे पडतात, याचें वास्तवीक कारण तो व्यापार करणाऱ्यांच्या लबाडी शिवाय दुसरे कांहीं नाहीं. साधारण पाहिलें असतां अवर्षण किंवा अन्य रोग या पासून मिरास बिलकूल धोका नाहीं; तें निवळ समुद्राचा पा

विद्याखातें— दक्षणेच्या पैशांतून मुंबई युनिवर्सिटीच्या फेलोस पगार द्यावे म्हणून मेहेरबान हावार्ड साहेब डैरेक्टर यांणी सरकारास रिपोर्ट केला तो बहाल होऊन सुमारें सालिना १८००० रुपयांचा खर्च युनिवर्सिटी कडेस दिला आहे या फेलोपैकीं, १०० रुपये दरमहाचे ५ आणि ५० रुपये दरमहाचे ५ आणि शिवाय पुणें व मुंबई विद्यालयांतील शिक्षक ह्यांस १२ ह्यांस ही पगार द्यावयाचें; परंतु ह्या फेलोनीं अविवाहित राहावें किंवा कसें हें अद्यापि समजलें नाहीं. मेहेरबान हावार्ड साहेबांनीं मुंबई इलाख्यातील मफुझिल निमशाई शाळा बरोबर चालत नाहींत या विशींचा रिपोर्ट सरकारास केला त्यावर सरकारानें अशी सल्ला दिली आहे कीं, त्या निमशाई शाळा काढू नयेत, तर त्या तशाच कायम ठेवून निमे पगार रयत लोकांकडून घ्यावयाचा यास्तव त्या रयते पैकीं, चांगले संभावित लोक यांस पंच नेमून त्यांस सदरहू शाळेबद्दल निमे खर्च उत्पन्न होई अशासाठीं तुमच्या विचारानें तुम्हांस पसंत दिसेल त्यावर कर त्यापुर्ता बसवावा. आणि तो सरकारचे आमलदार वसूल करतील आम्हांस वाटतें कीं, सरकारानें ही तोड बरी काढली आहे. या युक्तीनें लोकांस विद्या कांहीं तरी येईल असें दिसतें. आज पावेतों साहेब लोकांस मोठमोठ्या पगारांच्या जाग्या खात्यांतून द्याव्या हें वेड माजलें होतें. परंतु १००, १५०, किंवा २०० रुपयांच्या जागेमाफक इंग्रज शिक्षक मिळत नाहींत. असा एक यह आलीकडे विद्याखात्याच्या अधिकाऱ्यांचा झाला. हल्लीं एथील विद्यालयांतील ८० रुपयांचे जागेवर गोरा शिक्षक होता. ती जागा काळे मनुष्यास द्यावी असा ठराव झाल्यावरून एथील शिक्षक व विद्यार्थी यांची परिक्षा कोक साहेबांचे मार्फत होऊन रा० परशराम विष्णु योगी यांस दिली व ५० रुपयांची जागा व्यंकटराव यांस दिली. युनिवर्सिटीची माट्रिक्युलेशन परीक्षा झाली तींत परशराम विष्णू ना पसंत झाले. व व्यंकटराव पसार झाले व दुसरे ही शिक्षक व विद्यार्थी पसार झाले. त्या ८० व ५० च्या जाग्यांत नापसंत झाले यावरून परीक्षा घेण्यांत काय गम्मत आहे ती पाहा! एथील संस्कृत पाठशाळेवर जर्मन देशांहून स्प्रिंटेंडेंट यावयाचें होतें ते आले आहेत त्यांस दरमहा १५० रु आहे आतां यास संस्कृतांत परिज्ञा किती आहे हें लवकरच कळून येईल.

तारायंत्र हफिसांतील दोघा नवकरानीं ज्यास द्यावयाची बातमी त्यास न देतां दुसऱ्यास दिली सबब त्यांस कामावरून बाडतर्फ करून सरकारी कोणत्याही खात्यांत नवकरीस ठेवूं नये म्हणून हुकूम केला आहे.

मुंबई सरकारी ग्याजिटांत [illegible] कोट लार्ड क्यानिंग साहेब गवरनर जनरल यांची स्वारी लखनुरास जाऊन तेथील राज्याचे घराण्यांतील बडे लोकांची भेटी घेतली नामदार साहेब यांस दर एक जागी सलामीच्या तोफा होऊन मोठे दरबार झाले तेथें सेनाधिपती साहेब बाहादूर यांची स्वारी पूर्वीच लार्ड साहेब यांस सामोरे जाऊन मोठ्या मरातबानें स्वारी आणली वगैरे मजकूर आहे.

पुरवणी.

इंग्लंडाहून येथें हिंदुस्थानपावेतों तारायंत्र तयार होणार होतें, तें हल्लीं तयार होऊन हिंदुस्थानांतून, पाहिजे त्या ठिकाणांतून इंग्लंडास चाळीस रुपये भरले, असतां वीस शब्द जाऊन उत्तर येण्यास खर्च आकारती. असा ठराव झाला आहे.

द्वारकेहून अगदीं आलीकडील बातमी या महिन्याच्या पहिले तारखेची आली आहे, ती वरून समजतें कीं, सरकारी तोफखाना सुमारें ६ दिवस सुरू होता, त्याचे आदले दिवशीं रात्रौ ११ वाजायाचे सुमारास तेथील वाघरी लोक राणीची गोरी पायदळ पलटण होती, त्यांतून कितीएक वाघरी लोकांनीं शौर्यानें मार्ग काढीत गेले, तेव्हां त्या पराक्रमांत सुमारें ६ सात मनुष्यें त्या वाघरी लोकांकडील पडलीं. द्वारकेस सरकारी २००० हजार लष्करी लोकांचा वेढा त्या वाघरी लोकांभोंवती पडला होता, त्यापैकीं, सुमारें १५०० वीं गोरे लोक असून त्यांच्यानें वाघरी लोकांस जाण्याची मनाई करवली नाहीं, असें म्हणतात. कीं, वाघरी लोक सुमारें बा... सुधां दोन हजार असून त्यांणीं आपला माल ... नेऊन, शिवाय एक तोफही नेली, असा पराक्रम वाघरी लोकांनीं केला, हें पाहून त्यांची ... स्तुती केल्यावाचून राहवत नाहीं. द्वारकेचा नाश होऊन मातीचे ढीग पडले आहेत, जेव्हां सरकारचा तोफखाना सुरू झाला, तेव्हां वाघेर लोकांच्यानें तेथें दम धरवेना, असें लार्ड एड पत्रांत लिहिलें आहे. वाघरी लोकांनीं द्वारकेच्या लोकांस उपद्रव होऊं नये म्हणोन त्यांनीं रोख पांच लक्ष रुपयांची भरती केली. आणि शिवाय त्यांनीं निघून जाण्यास साहाय केलें. तेथील मुख्य देवालयें सरकारच्या तोफखान्यानीं पाडलीं गेलीं.

एवढी सरकारची गोरी व काळी फौज उभी असतां या जंगली आणि कवायतीच्या नांवानें शून्य असले भिकारी तिरकमठेवाले लोक अशांतूनही निघून गेले, ही मोठीच आश्चर्याची गोष्ट आहे. आतां कदाचित उडाऊ लोकांची त्यांस बंदी करण्यास तबियत लागली नसेल, इतकेंच कारण दिसतें, नाहींतर आमच्या विजई सरकारच्या तीन हजार लोकांपुढें पायकाच मुलें सुधां दोन हजार नावानें वाघरी परंतु कवायती लष्करापुढें मेंढरीं यांणीं निघून जावें, हें ऐकण्यास देखील कान घेत नाहींत. यावरून या सदरील बातमींत संशय असेल तर असो.

मध्य हिंदुस्थानांत लढाया होण्याविषयीं अजून पर्यंत हीं वर्तमानें येताहेत, हिवाळ्यांतील स्वच्छ हवेचे दिवस सुरू होतांच फिरोजशहा व दुसरे बंडवाले, यांच्या टोळ्या जंगलांत व डोंगरांत छपून राहिलेल्या आहेत त्याकरितां बुंदेलखंडांतून लढाया चालू होणार आहेत. निमच्याहून टाईम्स कर्त्यास पुन्हः असें वर्तमान समजलें आहे कीं, चंबळा नदीच्या कांठीं एका चिखली गढीच्या किल्ल्यांत सुमारें पांच हजार बंडखोर लोक आहेत, असें म्हणतात, त्यावर लढाईस जाण्यास निमचचे फौजेस हुकूम मिळाला आहे. त्या फौजेच्या बराबर चार तोफा जाणार आहेत.

सागर प्रांतांतून एका मोफ्यूझीलाईटच्या बातमीदारानें असें लिहिलें आहे कीं, बंडवाले वारंवार आमच्या दृष्टीस पडतात परंतु एक कोसाहून आलीकडे ते कधीं येत नाहींत, तेणेंकरून तेजवचे लोकांस लुटून भयग्रस्त करितात, त्यांस दारूगोळा अन्न व कपडे ह्या जिनसांचा जेथून पुरवा होतो तें स्थल गुप्त आहे.

पंजाबचे लेफटेनेंट गवरनरानें एक साहा हुकूम फरमाविला आहे कीं, बंगाल इलाख्याचे वायव्य प्रांतीं गंधक बाहेर जाऊं नये अशी ताकीद सरकारानें फिरविली आहे. याकरितां पंजाबचे सर्व अमलदारांस ताकीद देण्यांत येते जे गंधक पंजाबांतून सदरील वायव्य प्रांतीं बिलकुल जाऊं देऊं नये.

दक्षिण कोंकणांत दापुलीपासून व गोव्या पर्यंत डाकेचीं ठाणीं खेड व राजापूर हीं दोन दरम्यान केलीं आहेत.

रेलवे ह्मणजे आग गाडीचा रस्ता एकंदर १०० कोश मुंबईपासून नहर चारवी पर्यंत चालू झाली आहे त्या रस्त्यावरचें उत्पन्न रेलवे कंपनीस त्याचा नानें वाटूं ही लागलें आहे. गेल्या अक्टोबर महिन्याच्या १ त्यापासून १६ वे तारखेपर्यंत ते त्या रेलवे कंपनीस ७५ कोस रस्त्यावरचें उत्पन्न काढलें आहे तें त्या गाडींतून येणारे जाणारे उतारू २७१११ झाले. त्यांजपासून १२४८५६२६१ रुपये उत्पन्न झाले. माल आला, गेला, त्याचे रुपये ३६१६५१०६२ उत्पन्न झाले, या दोहोंची बेरीज पेता एकंदर रुपये ३५६५०६१२६११ आकार झाला याप्रमाणें गेल्या वर्षाच्या ह्या आठवड्यांतले उत्पन्नाची एकंदरी पाहातां ९१५२६१२६२ रुपये झालेली आहे. त्या त्यापावरून पाहतां या हिंदुस्थानांत कोणत्या व्यापाराचें व्यापार असा उत्पन्नाचा चालविला होता किंवा चालवीत आहे? हें काम इंग्रेजी व्यापारा खेरीज कोणी त्या चालविण्यास समर्थ वज्ञाहाणें अद्यापि यादेशांत कोणी नाहीं. हा असा अहोंपण, व अक्रोविकट चालविण्यास द्रव्य मर पाहिजे व पण त्या सर्वांपेक्षां एकी व अक्कल हिची अवश्यकता अधिक आहे; असें [illegible] दिसतें.

पुणे [illegible] कर्त्यास अशी खबर लागली आहे कीं, हिंगोली येथील लढाऊ फौज पुनरपि हिंगोलीपासून २६ कोशांवर जिंतूर गांव आहे त्याच्या नजीक रोहिल्यांवर चाल करण्यासाठीं गेली आहे. हिंगोलीस [illegible] देशाकडून [illegible] २२ सावी काली [illegible] सु[illegible] झाली आहे.

नेमणूका.

ले. करनल [illegible] पूर्वी पोलिटिकाल सुपरिन्टेन्डेंट यास एक महिन्याची रजा मिळाली आहे.

नामदार गवरनर, इन् कौन्सलानें मिस्तर [illegible] यांणीं खंडाळ्यास स्टेशन करून ठाण्याचे अशिष्टन माजिस्ट्रेट असून पुण्यास ही अशिष्टन माजिस्ट्रेट नेमले आहेत.

मिस्तर सी. एम्. हारीसन अहमदनगरचे जडज्य आणि सेशन जडज्य यांस ताणी सरकारानें आपल्या कामावर जाण्याचा हुकूम दिल्याप्रमाणें ते येऊन दाखल झाले.

सन १८३५ अक्ट १४ प्रमाणें ले. स्टाले स्कांट खानदेशचे सेकंड भिल पलटणीवरील सेकंड कमानडेंट यांस खानदेश जिल्ह्यांत अशिष्टण माजिस्ट्रेटचा अधिकार दिला आहे.

मि. जानसन स्माल काज कोटाचा दुसरा जडज्य यास तारीख १० जानेवारीपर्यंत रजा मिळाली आहे.

मि. मांडलीथ सुरतेचे अशिष्टन जडज्य यांस विलायतेस जाण्याचे रजेविषयीं डाकतरचें सर्टिफिकिट मिळण्याकरितां रजा मिळाली आहे.

[illegible] सातारचा अशिष्टन कलेकटर याम १ [illegible] रजा मिळाली.

मिस्तर [illegible] भडोचचे सबकलेकटर व माजिस्ट्रे[illegible] नेमणूक रद्द केली.

मिस्तर थी. एच्. इलीस यांस असिस्टंट कलेक्टर नेमिले. परंतु त्यांणीं मुलुखगिरी वरील सर्व कामें करावें.

भाभळेश्वर येथें सीनियर असिस्टन्ट साहेब आफट ण यांस तेथेंच असिस्टण कलेकटर आणि माजिस्त्रेट नेमिले.

क्यापटन् डनस्टर पिली कराची एथील ओगटिंग कलेकटर यांणीं कामाचा चार्ज तारीख २७ अकटोबर रोजीं घेतला.

मिस्तर विठ्ठल सदाशिव भिडे मालवणचे मामले दार यांस कुलाब्यांत सब कलेकटरींत डिपुटी कलेक टर आणि माजिस्त्रेट नेमिले.

विलायत सरकारानें मुंबई खात्यांतील दिवाणी साहेब लोकानीं आपल्या कामावर रुजू होण्याविषयीं जाण्याचा हुकूम झाला त्यांचीं नावें मी फीलीपस— मी जार्ज स्काट मी. लाद्वीक आणि मी. फार फिलंड—

गेल्या शनवारच्या बंबे ग्याझिटपत्रांत आहे कीं, हानराबल लीजेट साहेब यांची स्वारी हाली रजेवर आहे त्यांणी सदर अदालतीच्यां जडज्यास असें कळण्यांत कळविलें कीं, सदर अदालत आणि सुप्रीम कोर्ट एकत्र सामील करावी याबद्दल एक कायद्याचा मसूदा तयार होऊन लवकरच कलकत्ता सरकारापुढें जाणार आहे.

बक्षीस.— हिंदुस्थानांतील दंगा मोडण्याकरितां जे शिपाई गुंतले होते. त्यांस बक्षीस देण्याकरिता मेडल काढण्याची तजवीज चालली आहे. हें मेडल किमत आने चांदा एवढें असून याच्या एका बाजूस राणी महाराजांचा चेहरा काढून व्हिक्टोरिआ रेजीना असें नाव लिहिलें आहे. याचा मागल्या आंगावर भीतानीं आच्छादित आकृती नजीक एक देदीप्यमान विलायती हत्ती काटला आहे. राणी महाराजांनीं आपली चोहों कडे रोखलेली अंड्राकृती ढाल डाव्या हातीं धरून उजव्या हातीं पुष्पहार धरिले आहेत. तेहार जागृ जसे काय ती शूर परंतु डोळ्यास न दिसणाऱ्या योध्यास देत आहे असें दर्शविलें आहे. तीचे डोक्यावर हिंदुस्थान असें लिहिलें आहे. हें चांद चांगल्या रुप्याचे असून अजमासें १००००० काढणार आहेत.

झांशी.— गेल्या महिन्याच्या ४ थ्या तारखेच्या दिल्ली ग्याझीट पत्रावरून कळून येतें कीं, थोडके दिवसांवर "दतिया" येथील राजाच्या फौजेनें ५०० बंडवाल्यांच्या टोळीच लढाई करून पराजय केला. या टोळींत अग्रगण्य बरजोरशिंग आणि दौलतशिंग असे होते. तारीख २२ अकटोबर रोजींची बातमी येऊन पोंचली कीं, सिंद नदीच्या किनाऱ्यावरील जंगलामध्यें कांहीं बंडवाले येऊन उतरले आहेत. यावरून यांचे पारिपत्य करण्याकरितां तावडतोब फौज रवाना झाली. या फौजेचा मुख्य सरदार शेरावर शिंग होता. हें सैन्य बंडवाल्यांच्या छावणी संन्निध जाऊन पोंचलें नाहीं. तों बंडवाल्यांनीं हल्ला सुरू केला. तों या सैन्यानेंही त्यांवर वर्षाव केला. याप्रमाणें उभयतांची साहा तास पर्यंत एकसारखी लढाई होऊन सरत्या शेवटीं शत्रू पळून गेले. या हल्यामध्यें दतीयाच्या फौजेनें मोठी बाहादुरी करून शत्रूचा पराभव केला. आणि त्यास हाकून लाविलें. या प्रसंगीं दौलतशिंग याचा भाऊ असे मारले गेले यालढाईंत बंडवाल्याचे पुष्कळ लोक मेले व जखमी झाले.

य. दी. का.

शूरश्च कृतविद्यश्च रूपवत्यश्च योषितः॥ यत्र यत्र गमिष्यंति तत्र तत्र कृतादराः॥

ज्ञानप्रकाशचा एकस्त्रा.

ता० १४ नोवें० सन १८५९ सोमवार ४ वाजतां.

ता० ११ मिनहू रोजी मिवा सागर एथून खान देशचे सुप्रिंटेंडेंट पोलीस मेहेरबान सोटर साहेब याणीं मेहेरबानू वेटिंगटन् साहेब पोलीस कमिशनर यांस अशी बातमी पाठविली आहेकीं, भागोजी नाईक व त्याचे हाताखालील बंडवाले यांस ता० ११ मिनहूस भर दोन प्रहरीं पकडले या दरवडखोरा बरोबर भिल्ल व आरब मिळून ५१ लोक होते, यांणीं आमच्या बरोबर गोळागोळी केली, यात त्याणीं आपला खूप पराक्रम दाखविला; यांत आमचा नाश झाला नाहीं असें नाहि, कारण कांहीं लोक व घोडे घायाळ झाले, आणि एक जमादार, दोन शिपाई, व एक पोलिसचा स्वार, असे लोक ठार मारले गेले, व माझा बसावयाच्या घोड्यास तीन गोळ्या लागल्या आहेत.

आतां आम्हीं क्याप्टन हेनरी साहेब ज्या ठिकाणीं मारले गेले, त्याच ठिकाणीं या भागूजी नायकास, फाशी देण्या करितां चालविला आहे. त्यां जाग्यास नांदूसि असे म्हणतात. या प्रमाणें खुषीची खबर पुना अवझर वरच्या एकस्त्र्यातून आम्हीं आपले वाचणाऱ्या करितां उतरून घेतली आहे.

विलायतची डांक ता० १८ अगटोबरची एथें ता० १२ मिनहूस २६ स दिवसात येऊन दाखल झाली, तीतील बातम्या.

मिस्तर उलिसन् साहेब कलकत्यास येण्या करितां तेथून ता० २० मिनहूस निघणार होते— रूसच्या बादशाहाने आपल्या निरनिराळ्या ठिकाणातील वकिलास कांहीं विचारून सल्ला घेण्या करितां त्याणीं वारसा या ठिकाणीं हजर होण्या विशीं हुकूम फरमाविला आहे, फ्रेंच्य सरकारानें आपले मोठे सैन्य रोमन राजधानीचे हद्दीवर जमविण्याची तयारी चालविली आहे— आस्त्रियाचा बादशाहा फराशिसाचे बादशाहास भेटण्या करितां जाणार आहे.

पुणें ज्ञानप्रकाश छा० छापिला.

ज्ञानप्रकाश

पुणें — गुरुवार ता० १७ नोवेंबर सन १८५३.

ज्ञानप्रकाश.

नामदार लिजिट साहेब यांची स्वारी पुनः मुंबईहून एथें गेल्या सोमवारीं आली आहे. शहरांतील त्यांचे दोस्त नबियत बे अराम असल्या कारणानें समाचारास आदीं जात आहेत.

नामदार लार्ड इल्फिन्स्तन साहेब याणीं सरवार्टल फ्रेयर साहेब यांस व लेडी फ्रेयर यांस माथेरानास गेल्या सोमवारी मेजवानी केली पुष्कळ साहेब लोक मुंबईचे आणि पुण्याचे त्या मेजवानींत बोलाविले होते, नंतर दुसरे दिवशीं आ साहेब यांची स्वारी कलकत्याचे सुप्रीम कौन्सलांतील मेंबरच्या कामाचा चार्ज घेण्याकरितां रवाना झाली.

आम्हांस हल्लीं असें समजलें आहे कीं, बेटांतील वाघरी लोकांनीं सरकारचे सुमारें २५ लोक घायाळ केलें असें आधारावरून समजतें, बेटांतील द्वारकेच्या मंदिराचा नाश झाला तेथें पुनः श्री द्वारकानाथजीचें मंदिर बांधावें म्हणून कच्छ वगैरे ठिकाणांतून कांहीं लोकांनीं पट्टी करून सुमारें २५००० हजार रुपये जमा केले आहेत. त्या बेटांतील व लोकांचा व देवाचा खजिना लुटला गेला, त्यापैकीं सरकारच्या हातीं लागला तो सदरहू देवस्थानच्या मालकांस परत देण्याचा हुकूम केला आहे, परंतु तेथें लूट झाली तो माल घेऊन कोणी देईल त्यांस पकडावें म्हणून लोकांनीं अर्ज केल्यावरून सरकारानें अशी तजवीज केली आहे कीं, कोणीही द्वारकेहून मुंबईस येईल त्याचा झाडा घेऊन त्याचा माल आहे अशी चोकशी करीत जावी म्हणून जकाती वरील कमिशानर साहेब यांस हुकूम केला आहे.

आपण या देशाचे प्राचीन राहणारे खरे, आपण या देशांतली इंग्रेज सरकारची रयत खरी, आणि त्यास राजाचे आज्ञेंत पराकाष्ठेचे वागावें असा अभ्यास खरा, इतक्या गोष्टीची अनुकूलता आहे खरी, पण आपलें या देशांत वागणें कसबिणीच्या माफक झालें आहे, आपण इंग्रेज सरकारास किंवा त्यांच्या अमलदारांस त्याणीं वाईट कांहीं वर्तन केलें तथापि आ[illegible] उघड पणाकरतां कामास नये. कोणीही नोकर असो त्याच्या मनोधारणेवर दृष्टी ठेवून आपण वागलें पाहिजे. नाहींतर आपलें त्याचें वैमनस्य पडून हानी आपली व्हावयाची खरी. आपली ठेवण कसबिणी सारिखी पडली ही [illegible] उपाय जेव्हां चांगले होतील ते होंच आपल्याला त्या सरकारापासून वास्तवीक सुख होण्याची अपेक्षा आहे. आपण त्या देशांत राज्यप्रकरणीं कामकाजांत पाहतां व ऐकतो त्यावरून आपली खातरीच झाली आहे कीं, आपण या राज्यांत खुशामत, अभिन्नपणा व साक्षरता यांतिन्ही गोष्टींचाच अनुभव व अभ्यास प्रहण करित आहों, अशीं जों पावेतों आपली स्थिती आहे तों पावेतों नातिव आचार यांचें दंभच आपल्या ठायीं राहील.

नेक नामदार गवरनर जनरल साहेब बाहादूर यांची स्वारी कलकत्त्याहून लखनौस गेली आहे. तेथें त्या नेक नामदार साहेबानीं अयोध्या प्रांतांतील रजवाडे तालुकदार यांचें दरबार २४ अक्टोबरास भरविलें. त्या दरबारांत एकंदर १८७ रजवाडे होते. शिवाय सरकाराशीं इमानी लोक २१४ होते. त्या रजवाड्यांस खिलत लाट साहेबानीं दिले. आणि त्या इमानी लोकांस पूर्वीच इनामें त्यांच्या माफक दिलींच होतीं, पण इमानीपणाचे पुतळे लाटसाहेबांच्या नजरेखालून जावे यासाठीं कम्यांडर इनचीफ साहेबानीं हजर केले होते. ह्या दरबारासाठीं मोठमोठे डेरे लाविले होते, व लखनौंतील मर्द अफीसरही हाजर होते. दरबार सुमारें ५ तास होतें त्या प्रसंगी नेक नामदार गवरनर जनरल साहेब बाहादूर यांणीं भाषण त्या रजवाड्याकरितां केलें, त्यांतील मुख्य हाशील येणें प्रमाणें.

"अयोध्या प्रांतीचे तालुकदार हो!— तुमच्या मुलखांत व तुह्मांमध्यें मी असून तुमचें राणी सरकारच्या नांवानें मी बोलणार ह्या योगें मला फार संतोष झाला आहे. हा प्रांत रणभूमी आणि बखेडा यांचें स्थान होऊन गेलें होतें. त्याला अजून एक वर्ष झालें नाहीं. ह्या प्रांतींच्या रयतेची चाल अशी झाली होती कीं त्याचालीच्या मुळें सरकाराला सक्तीणें हात घालणें भाग झालें. परंतु आतां या अयोध्या प्रांतांत चहूंकडे शांतता आणि व्यवस्था झाली आहे. आतां मी तुह्मांसी गत गोष्टी बोलण्या करितां आलों नाहीं. तर भावी गोष्टी बोलण्या करितां आलों आहे.

तुह्मी येथें जे हजर आहां त्या तुह्मां सर्वांस कळविलें जें सरकारानें तुमच्या तुह्मांस स्थावर मिळकती परत द्याव्या ह्मणून हुकूम आले आहेत.

ह्या देण्याचे ठराव तुह्मी पाहिले असतील कीं, जुनी तालुकदारांची वहिवाट आहे, त्या प्रमाणेच, निरंतर कायम ठेविली आहे. हें खचित समजावें कीं, जों पर्यंत तुह्मांतून जे कोणी निमकहलाल व इमानी रयतेला पक्ष राहातील. आणि आपापल्या तालुक्यावर यथान्याय धनीपणा चालवितील. तों पर्यंत त्यांना वारसा व तालुकदारांची सुद्धां ही मजकूर नव तुमच्या राणी सरकाराकडून जे कोणी अमलदार पतील त्या प्रत्येकाकडून पाळली जाईल. व त्यांजपासून कोणताही विघाड होणार नाहीं. तुह्मी ह्या देणग्यांतील ठरावा प्रमाणें हेंही कलम पाहिलें असेल कीं, तुह्मांस जे हक्क दिले आहेत, त्याच प्रमाणें पुढें तुमच्या वंशास परंपरेनें असेच हक्क चालवितील. असा ठराव केला आहे.

या करितां तुह्मी आपलें लक्ष, वेळ आणि द्रव्य तुमच्या तालुक्यांतील सुधारणा करण्याकडे सत्रावून तुह्मी आपली अधीक मजबुदी करून घ्यावी.

ज्यापेक्षां सरकार तुह्मावर अशा प्रकारें उदार झालें आहे, त्यापेक्षां तुह्मी त्याप्रमाणेंच तुमच्या अमलातल्यावर नांगरहाक्यापर्यंत उदार बुद्धिनें वर्तावें. त्या गरीब प्रतीचे लोकांस तुह्मी तगाईनें द्रव्य द्यावें. व त्यांस दुसऱ्या सहाय्याच्या तजविजी योजाव्या. अशा कीं, तेणेंकरून जमीनीचें उत्पन्न वाढवितील आणि तुमचे सरकाराचा आज्ञा व हुकूम मानितील अशा रितीनें चालतील. तुमचीं मुलें पुढें अयोध्या प्रांतांतील रजवड्यानें उधारे नांदन अशी वीक्षा त्यांस तुह्मी लावून त्यांस योग्य प्रतमाही करावें.

सरकार तुमच्या पित्याप्रमाणें होय, अशी समज तुमची व त्यांची असावी. तालुकदार हो! तुह्मांपैकीं कोणासही असा विपरीत ग्रह नसेल कीं हें सरकार तुमच्या धर्माविरुद्ध कांहीं सल्ला मसलती करीत बसत नाहीं असें मला खचीतपणें वाटतें. जर कदाचित असें कांहीं असेलतर त्याविशीं मी खात्री करण्याच्या विचारास लागत नाहीं हें काळ मानानें कळून येईल. किंवा अनुभवानें, अथवा तुमच्या अकलेनेंच समजून येईल.

आणि या गोष्टीचा वहीम दूर होऊन जाईल. परंतु तुमच्या हितास्तव मी तुह्मास सांगतो कीं, कित्येक दुष्ट लोक खोटेंच बाहाणे करून तुमचे दील बिघडविण्यास इलाज करतात, तर त्याज वरून तुह्मी सरकाराचीं बे भरंवसा करूंनये. किंवा सरकाराचीं विरुद्ध होऊन दंगा माजवूं नये.

आतां तालुकदारानो! मी तुह्मास आखेरीचें सांगणें सांगतों कीं, केव्हां ही तुह्मास कांहीं बाबदींत अंदेशा येईल किंवा तुह्मास कांहीं समजावें अशी इच्छा होईल तेव्हां तुह्मी त्यात अयोध्येच्या कमीशनर साहेबास विचारावें. ते तुह्मांस सर्व बाबदींत तथ्य सांगतील. ते सरकारच्या तर्फे मोठे आणि विश्वासुक ऊदेदार आहेत. आणि ते तुमचे उत्तम हितोपदेष्टे आणि वास्तवीक मित्र आहेत, असा भरवसा धरा.

माझी अशी इच्छा आहे कीं, तुमच्या भाषेत मी बोलावें या करितां जें कांहीं मी बोललों असेंन त्याचा तर्जुमा करून बोलून दाखविनील, आतां तुह्मी तें आपल्या स्मरणांत पक्कें ठेवावें.

---

२७ वे तारखेचे सरकारी ग्याझिटांत भूमध्य समुद्र व हिंदुस्थान या मधील तारायंत्राबद्दील कंपनीनें जाहिरात दिलेली लोकांचे उपयोगा करितां प्रसिद्ध केली आहे. ती वरून समजतें कीं, आलेक्झांड्रिया व एडन याचे दरम्यान तारायंत्रांतून बातम्या पोंचविण्याचें काम या महिन्याचे पहिले तारखेस सुरू होणार होतें. त्याचे दर, तारव पत्ता सुद्धां बातमी २० शब्दाहूनें जासती नसेल तर आलेक्झांड्रिया पासून सुएझ पर्यंत ३ रुपये. कोसेर पर्यंत ५६८ साकीन पर्यंत १०८८ व एडन पर्यंत २०८ रुपये आहेत. या कंपनीचे डायरेक्टरानीं आलेक्झांड्रिया येथून बातम्या पाठविण्याकरितां व एडन नेआणण्याकरितां तिकडील इलेक्ट्रिक आणि इंटर नेशनल कंपनी शी मिळून काम चालू केलें आहे. व हिंदुस्थान सरकार व पेनिनसुलर आणि ओरियेंटल स्टीमच्या विगेशन कंपनी यांनी हिंदुस्थान व एडन येथील बातम्यांचे संबंधा करितां ठराव केले आहेत. इंग्लंडदेश व आलेक्झांड्रिया यामधील बातम्या पोंचविण्याचे मार्ग तूर्त मारसेल्स व ट्रिस्टे एथें उपयोगांत आहेत. परंतु मेडिटेरेनियन एक्स्टेन्शन कंपनी माल्टा कडील तारस्त्र कर्करचें उपयोगांत आणणार आहे. ती तयार झाली ह्मणजे थोडयाच आठवडयांत कानराडी तो पर्य करून थेट आलेक्झांड्रिया येथें बातम्या पोंचविण्यास सरळ व सुलभ मार्ग होईल. ह्याशीं तिकडील कंपनी भूमध्य समुद्र हिंदुस्थानांत आस्त्रेलीया. अथवा चीन कडील बातम्या घेऊन त्या इंटर नेशनल टेलीग्राफ कंपनीच्या मदतीनें पाठविण्यास तयार आहे त्याचे दर — बातमी वीस शब्दांहून ज्यासती नसेल तर खालीं लिहिले प्रमाणें आहेत.

इंग्लंडाहून सुएझ पर्यंत		८०८
,,	कोसेर.	१२
,,	साकीन.	१७
,,	एडन.	२६८८
,,	हिंदुस्थानांतील कोणतेंही तारायंत्र अफिसांत	२०८८

या जाहिरातीवरून समजतें कीं, विलायतेहून तीन हजार कोस दूर इकडे आलेल्या साहेब लोकांस आपले घरची खबर व घरमंडीस त्यांची खबर जी पाऊणं महिन्यानें कळत नसे ती आतां फारच थोडया वेळांत कळत जाईल. विलायतेहून हिंदुस्थानचे बातमीचे दर २० शब्दास १०८०, तीस शब्दास ४२८८ व ४० शब्दास ५७ असे ठरलेले आहेत.

जग० मि०

विलायतच्या होमन्युस्नावरून कळतें कीं वि कडून हिंदुस्थानांत कांहीं बायका व मुलें इकडे स येण्याकरितां रवाना झालीं आहेत. त्यांस ज ळ मार्गानें औषध पाणी देण्याकरितां त्यावर डाक तर ही नेमिला आहे, या बायका आणि मुली व मुलगे विलायतेहून इकडेस येत आहेत, त्यावि षयीं कारण सदरहू पत्रांत असें लिहिलें आहे कीं, त्यांतील कितीएक बायका लग्न झालेल्या आहेत, आणि त्यांचे नवरे हिंदुस्थानांत नोकरीवर आहेत त्या पलटणीचीं नावें. २७, ४६, ५४, ७०, ८१, ८७, ९२, ९८, या पलटणींत त्यांचे नवरे आहेत. त्यांच्या गांठी पडून फार दिवस झा ले. याकरितां सरकारनें हिंदुस्थानांतच त्यांणीं व त्यांच्या कुटुंबानीं रहावें. याकरितां यांची रवान गी केली असावी असें एक धोरण दिसतें. असा मोठा रवन्ना तीन तुकडीनें इकडेस येत आ हे. त्याचा तपशील.

पहिल्या रवानगींत येत आहेत त्यांचा तपशील

१६१ लग्न झालेल्या स्त्रिया.
७ बिन लग्न झालेल्या कुवारणी.
११ कुमार.
१०४ मुलगे एक वर्षापासून तों १२ वर्षांचे उंबरी पर्यंत.
९२ मुली सदरहू प्रमाणें.
२ वर्षांत आलेले मुलगे.

३८२

दुसरी रवानगींत.

५०. दंपत्यें २०. १६१ मुलें.
१७८ लग्न झालेल्या स्त्रिया. १२२ मुली.
१७ लहान मुली. ४२ मुलगे.
१० लहान मुलगे. ९ मुली.

पुढें

तिसऱ्या रवानगींत.

२०९ लग्न झालेल्या बायका. ९१ मुली बारा वर्षांचे आंत
६ अविवाहित पुरुष. ७ मुलें व मुली
१ बायका.

४४५

यांच्या बंदोबस्ताकरितां त्यांतील च सोजिरगार सेवक मार्गांत नेमिलें आहे. या एकंदरीची बेरीज १४१० विलायतेचे प्राणी. हिंदुस्थानांत येत आहेत, आतां हिंदुस्थानांतच राहण्याचा कदाचित विचार असेल तर त्यांस तिकडील हवा पाणी हें त्यांस ल हानपणीच सुटून एकदम थंड हवेंतून उष्ण हवेंत येणें हें शरीरास सुखकारक व्हावयाचें नाहीं. याशिवाय दु सरा तोटा हा आहे कीं, त्यास तिकडील प्रमाणेंच येथें विद्याभ्यास होण्यास नीटशीं साधनें नाहींत. यामुळें हीं मुलें उमरींत आल्यावर त्यांस तिकडून आले त्यांची विद्वत्ता पाहून आह्मी तिकडेस असतों तर आह्मासही तो लाभ झाला असता. असें वाटेल परं तु यांत यकुनकरून बायकांच आहेत. त्या सोजिरांच्या तेव्हां यांत इकडील प्रमाणेंच त्यांचा ही प्रकार असेल.

मुंबईस्वाऱ्यांतील दिवाणी साहेब लोक विलायतेस रजेवर आहेत, त्यांस परत हिंदुस्थानांत येण्याविषयीं परवानगी मिळाली त्यांचीं नांवें.

१ मिस्तर वोफर्ड. १ लेफटनेट इल्पीनस्तन
१ क्याप्टन व्याटी. १० राज्यापलटणीवरील.
१ लेफटनेट मोबीन. १ स्त्रीबेटकारनल टरनर इजनीयर.

डिसा येथील २३ गोरे पायदळ पलटणीचें मेस आ ग लागून जळून नाश झाला. परंतु ईश्वर कृपेनें मनु ष्य दगावलें नाहीं.

पुणें येथें ज्ञा० प्र० कृष्णाजी त्रिंबक यांणीं छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ — शहर पुणें.

पुणें — सोमवार ता० २१ नोवेंबर सन १८५९ इ०

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास — १० दर साल रुपये.

जाहिरात.

नोटीस पुणें म्युनसिपाळ कमिटीचे पंचाकडून तमाम लोकांस कळावया करितां लिहिण्यांत येते कीं, वसिटीच्या पुलापासून रामोशाचे गेट पर्यंत व दरम्यान भवानी पेठेंतील अडतें आळींत नवीन सडक होणार आहे, त्याज बद्दल तेंडेर ता० २५ माहे नवंबर सन १८५९ इसवी रोज शुक्रवार १२ वाजतां मोहोर बंद घेतले जातील.

सदरहू सडक नवीन करणें केव्हां किती मुदतींत पाहिजे वगैरे माहिती पेठ रास्त्याची येथें शहर सुधारणुकी पंचाचे कचेरींत ता० १९ नवं० पासून मिळेल ता० १५ माहे नवंबर सन १८५९ इ०

(सही) कप्तान क्लोस पुणेंयथील
म्युनसीपाल कमिटीचे चेरम्यन

जाहिरात.

पुणें — म्युनसिपाल कमिटीचे पंचाकडून तमाम लोकांस कळावया करितां लिहिलें जातें जे, पुण्यें शहर यथील गाड्या व घोडी, वगैरे यांजवरील जकात, त्या दस्तुरीचा मक्ता याबद्दल लिलाव सन १८६०।६१ सालचा माहे डिसेंबर सन १८५९ इसवी रोज सोमवार १२ वाजतां पेठ रास्त्याची येथें मुनसीपाल कमिशनर कचेरींत होणार आहे.

साल गुदस्तां दस्तुरीचा मक्ता बारमाही रुपये २८७२५ झाले असून हल्लीं सोळा महिने म्हणजे ता० १ माहे जानेवारी सन १८६० पासून तो माहे एप्रील सन १८६१ इ० अखेर मक्ता होणार, व त्याज मध्यें गाडी वगैरेस दोन बैलांहून अधीक बैल असल्यास जास्ती कर घेण्याचा ठराव झालेला आहे.

सदरहू बद्दल कोणास माहिती करून घेणें असल्यास लिलाव होणार तारखेचे पूर्वी म्युनसिपाळ कमिटीचे कचेरींत आदितवार खेरीज करून आले असतां मिळेल तारीख माहे नवंबर सन १८५९ इसवी.

(सही) कप्तान क्लोस पुणेंयथील
म्युनसिपल कमिटीचे चेरम्यन

ज्ञानप्रकाश.

नामदार मेहेरबान लिजिट साहेब यांची स्वारी मेहेरबान बापूसाहेब विंचूरकर यासह वर्तमान शहरची स्थिती पाहण्यास गेल्या गुरुवारीं आली होती आसाहेब महाराज यांची स्वारी परत कलकत्यास आपले कामावर जाण्या करितां काल मुंबईहून रवाना झाली असे समजतें

सागोजी नाईक भिल्ल यांस मेहेरबान सोटर साहेब कप्तान टेटेह पोलीस यांणीं मिठसागर एथें ता० ११ मिनहूस पकडण्याचे वेळीं त्यास जबर गोळी लागली. त्या बरोबर ५० लोक होते, सरकारचे कांहीं लोक घायाळ झाले, व थोडेसे मारले गेले. त्याजवळ हत्यारें, जवाहीर, सोनें, आणि कापड असें मिळालें; त्याचा आकार समजला नाहीं, यानें आपले ज्यवा मर्दपणांत कमीपणा केला नाहीं, असें समजतें. याविषयीं सविस्तर पुढें लिहूं.

विलायत सरकारास अर्ज रवाना झाला ते.

नामदार ग्रेटब्रिटन व इअर्लंड पार्लमेंट सभेकडे. (ऑनरेबल नामदार पार्लमेंट सभेचे, कामन्स हाउसकडेस.

खालीं सह्या करणार मुंबईचें शहर व बेटांतील रहिवाशीय सावकार वगैरे लोकांचा अर्ज असा जे.

परम कृपाळू महाराणीनें जेव्हां हिंदुस्थानचा कारभार खुद्द आपले हातांत घेतला, तेव्हां हिंदुस्थानांतील इंग्लिशांचे अमलाखालची राणी महाराजांशी सर्व प्रकारची रयत या सर्व मुलखाचा उदय काळ आला, असा उमेद धरून फार आनंदी झाली होती; आणि त्या प्रसंगाची चिरकाळ आठवण राहावी, म्हणून मुंबई बेटामध्यें एक सर्व पदार्थालय स्थापावें असा विचार ठरवून, त्या कामाकरितां जी मुंबईचे टौनहॉलांत सभा भरत होती, तीनें ७०००० हजार रुपये भरले.

वरील गोष्ट जरी केवळ क्षुल्लक आहे, तथापि राणी महाराजांचा अंमल झाला; त्याविषयीं लोकांची आनंदता, आणि राणी महाराजांविषयीं जी लोकांची भक्ति व राजनीति ही कशी मनःपुरःसर आहेत हें यावरून दिसून येईल.

सांप्रत एक वर्ष पावेतों या देशांतील राणी महाराजांचे प्रधान नेक नामदार इंडियाचे गवरनर जनरल साहेब हे पैसा उत्पन्न करण्याच्या बाबतींमध्यें म्हणून नवीन नवीन कर बसवून वगैरे रीतीनें जमाबंदी वाढविण्याच्या कामामध्यें बंदोबस्त जे जे करीत चालले आहेत, तेणेंकरून आम्ही अर्जदार लोक सर्वकाळ अस्वस्थतेनें व दिलगीरीनें काढीत आहों. त्यांत हाल्लीं नामदार कायदे करणार कौंसल समोर एका अक्ताचा मसुदा दुसऱ्यांदा पाठवण्यांत आला आहे; तो जर पसार होऊन अमलांत येईल तर सर्व देशामध्यें इतकी नाखुषी उत्पन्न होईल की, जी आजकायदे करणारांच्या ध्यानीं मनीं ही नसेल.

सदरहू मसूद्याचा उद्देश असा आहे की, ह्या देशांतील सर्व प्रकारचे कसबी लोक यांचे उत्पन्नावर पट्टी बसवावी; आणि स्थावर मिळकतीचे धनी, व नेमचे हुमर लोक यांपासून, कांहींच घेऊं नये.

हाल्लीं ज्यारीतीनें हा कर वसूल करण्याचें सरकारानें योजिलें आहे, तसें पूर्वीं कधीं झालें नसून त्यापासून पुढें भरंफार जुलूम होईल. तथापि सरकारास रुपयांची फार अडचण आहे, हें पुरेपणीं समजोन सांप्रत असें सरकारावर पैशाचें संकट पडलें असतां आम्ही अर्जदार भक्तिपुरःसर मेहेरबानांकडे हा अर्ज सादर करीत आहों.

महाराणीचें ज्ञान, व त्यांच्या राज्यामध्यें जीं सुखें अनुभवास येतात, त्याविषयीं अर्जदार हे समजून आहेत आणि त्यामुळें हिंदुस्थानचें सरकार हल्लीं ज्या पैशाच्या अडचणींतून पार पडण्याविषयीं जे प्रयत्न करीत आहेत, त्यांस उगाच आडवेण्याचा आमचा अगदीं हेतु नाहीं.

मागील दोन वर्षांत (उत्तर हिंदुस्थानांतील बंड वगैरे) ज्या ज्या गोष्टी घडून आल्या, तेणेंकरून ह्या देशाच्या पतनीस व व्यापारास, थोडा हिसका लागला; आणि सांप्रत ही वायव्येकडील प्रांतामधील बंड केलेल्या परगण्यांत अंमल बसविण्याकरितां पुष्कळ युरोपियन लष्कर या देशांत ठेवावें लागेल. हें ही आम्ही चांगल्या रीतीनें समजतों.

तथापि सदरील (बंडवाले वगैरे) कारणांनी देशांतील सर्वप्रकारचे कसबी लोकांचें अतिशय नुकसान झालें आहे. म्हणून जमाबंदी वाढविण्यामध्यें व खर्च कमी करण्यामध्यें चारकार्दीची नजर ठेवली पाहिजे. आणि या लोकांविषयीं सरकारनें चांगले प्रकारें मनांत आणिलें पाहिजे.

असा गवगवा झाला आहे कीं, नेक नामदार इंडियाचे गवरनर जनरल इन कौन्सल यांणीं पैसा उत्पन्न होण्याकरितां जे जे ठराव केले, ते ते

चांगला विचार करून करावयाचे तसे केलें नाहींच. आणि त्यांची योजना ही विचार करून केली नाहीं.

चालते सालचें उत्पन्न खर्चापेक्षां तेरा कोट कमी आहे. असा अजमास कांहीं महिन्याचे पूर्वीच अर्जदार यास समजला होता. आणि हा तोटा पुरा पाडण्या करितां यादेशांत काढून ह्मणजे सरकारी नोटी विकून उसनवार रुपये काढून बहुतेक कमजमनेवी, असा नामदार गवरनर जनरल साहेबांचा हेतु होता. असें समजलें होतें. परंतु जीरीति हा पैका काढण्याविषयींची योजिली, ती द्रव्यवान लोकांस नापसंद येऊन तीवेत सिद्धीस गेला नाहीं. आणि त्यापासून सर्व लोकांमध्यें ज्याज्या लोकांजवळ पूर्वींच्या सरकारच्या नोटी होत्या, त्यांचा अतिशय तोटा झाला. हें आणखी विशेष अनहित झालें.

या प्रकारें लोन वारवून पैसा वसूल करण्याचें सरकारानें लोकांस कळविल्यावर एकदम व्यापारवरील जकात, पूर्वीपेक्षां दुप्पट व कोठें तिप्पट ही वाढविली. त्याविषयीं पूर्वीं एक दिवसांची ही व्यापारी लोकांस खबर दिली नाहीं.

दुसरें त्याच वेळीं मुंबई इलाख्यांत अफीमीचे दरपेटीस शंभर रुपये जकात वाढविली; परंतु असें प्रकारें अफीनीचें देणें वाढविलें, हें योग्य आहे. व त्यास अर्जदार यांची कांहीं हरकत नाहीं.

दुसरें मुंबई व मद्रास या दोन ही इलाख्यांत मिठावरील हांशील दरमणी ४ आण्या प्रमाणें लोडविलें आहे.

तसेंच हाल्लीं नामदार कायदे करणारे कौन्सलासमोर नवीन छापी कागदाचे बाबतींत कायदा घाटत आहे तो, कायद्यासंबंधें लोकांचे व्यवहारांत फार आड येईल अशा त्यांस पुष्कळ हरकती आहेत.

"सांप्रत" व्यापार, व धंदे चालविण्याकरितां परवानगी घेण्याचा कायदा" याना यानें नवीन कायद्याचा मसूदा सदरील कौन्सलामध्यें दोन वेळां वाचला गेला आहे. परंतु हा कायदा अगदीं अयोग्य व अतिशय सक्त सबब हाल्लीं अर्जदार लोक हे दाद मागण्याकरितां फिर्याद करीत आहेत.

वरील सर्व कर वसूल केले असतां खालीं लिहिल्याप्रमाणें सरकार पैदास होईल. नवीन

जकात	१२००००० रुपये.
नवीन अफीनीवरील हांशील	४०००००० रुपये.
मिठावरील हांशील चढविल्यापासून उत्पन्न	२३००००० रुपये.
नवीन छापाचे कायद्यापासून उत्पन्न	५००००० रुपये.
एकंदर	२३१००००० रुपये.

आतां सदरील तोटा वर लिहिलेल्या कराच्या उत्पन्नानें पुरा होत नाहीं, यामुळें दुसरे कर बसविण्याची सरकारास अवश्यकता आहे, हें आह्मीं अर्जदार कबूल करितों.

राणीनें मेहरबान विलसन साहेब यांस इंडियाचे कौन्सलाचे महसुली सभासद नेमिलें; हें ऐकून अर्जदार लोक फार खुष झालों आहों; आणि सरकाराजवळ असा अर्ज करितों कीं, आतां या देशांतील महसूलाची चांगली तपासणी होई तों पावेतों, सरकारानें आपला खर्च कमी करावा; आणि हाल्लींचा धंदे करण्यास परवानगी घेण्याचा अक्ट काढून टाकावा, तसेंच जकाती

मारिखे कर यांची अद्यापि सीमा झाली आहे. असें नाहीं हें ही आह्मी सरकारास नम्रतेनें सुचवितों. परंतु ती ही झाली असेल असें सरकारास वाटेल तर पुढील बंदोबस्त अथवा या प्रमाणेंच दुसरा कांहीं केला असतां सदरील परवानगीच्या कायद्याहून फार फायदा होईल.

आतां या परवानगीच्या कायद्यापासून दोन वर्षांत साहा कोट उत्पन्न होईल. अशा ह्मणजे वर्षास तीन कोट रुपयांचे उत्पन्नाचा अजमास करावा आणि हाकर कलेक्टर लोकांच्या मारफत वसूल करून जें सरकार लोकां मध्यें वांकडें होईल आणि विना कारण वसूल करण्या मध्यें अतिशय खर्च खात्रीं येईल असें नकरितां प्राचीन सरकाराच्या पहिल्या रीतीप्रमाणें जर हें देणें सरकार लोकांकडून वसूल करून तिजोरींत भरणा करील तर फार चांगलें होईल. (पुढें चालू.) धू० तु०

आम्रिका देशांत सोन्याच्या खाणी आहेत त्यांत मोठमोठ्या कारखानदार खाणी खणून त्यांतील खरें माती गाळून सोनें सोधून काढितात. ती धातू विलायतेस रवाना झाली किती नवीन. तारीख १७ नोवेंबरच्या बंबे ग्याझीटांत कोणत्या बंदरांतून किती निघाले त्याचा आकार लिहिला आहे. त्यावरून पाहातां १,००,००० इतक्या किंमतीचें सोनें सदरहू देशांत उत्पन्न होत आहे. सोन्याचा भाव प्रति वर्षी आहे असाच आहे. किंबहुना कांहींसा ज्यास्तही दरसरी काढल्ली तर बरेंच आहे.

श्रीमंत तुकोजीराव माहाराज होळकर यांची राजधानी इंदूर त्याचे आग्नीकडेस सुकारच्या लष्कराची सुमारें ५ कोसांवर मुहूची छावणी आहे तेथील केलेल्या माफा कां हीं स्वार व पायदळ तोफा नोव उज्जनीच्या आसपास बंडवाले येऊन ठेले अशी बातमी येऊन पोंहचतांच सरकारचे अंमलदार व लष्कर रवाना जाहाले आहे असें समजतें. असाच या बंडाच्या बातमीवरून दिसतें कीं, आतां त्यांणीं एकीकडेस हूल दाखवून दुसरीकडेस कोठें तरी जाण्याचा बेत असावा.

कानपुरास तारीख २ नोवेंबर रोजीं गवरनर जनरल साहेबांकरितां दरबार जाहाला त्यावेळेस प्रथम मिस्तर थार्नहील साहेब कमीशनर यांणी लार्ड साहेबास प्रथम दिवाणी साहेबलोक दाखवून नंतर लोकसाना बलभद्र दाखविले. रेव्याचा राजा फातीचा राजा विकारीचा राजा असे ८० पासून १० राजे लोक लार्ड साहेबाच्या उजवेकडेस बसले नंतर लार्ड साहेब यांणी स्वहस्तानें रेवाच्या राजास पोषाख पेहरविला. त्या दरबारांत हिंदुस्थानचे सेनाधिपती साहेबाची ही स्वारी होती. इंग्लिशम्यान.

दिल्ली ग्याझीटपत्रांत असें आहे कीं, बुंदेलखंडांत बंडवाले गेल्यावरून त्यांवर मुकुंदसिंग याणें माणिकपुराजवळ हल्ला केला त्यांत बंडवाल्यांची आणि त्या मुकुंदसिंगाच्या लोकांच्या गोळागोळीचा प्रसंग होऊन बंडवाल्यांचे कांहीं लोक त्याजागीं पडले. आणि ते नेहमी प्रमाणें तेथून पळून निघून गेले. त्यागर्दीत सात जण सरकारास बंडवाल्याकडील कैदी मिळाले. आतां बंडाचा शेवट झाला असें दिसतें. कारण प्रांतांतील लोक बंडावर उठूं लागले आहेत.

सोलापूरकर मित्राकडील पत्र पावलें परंतु जाग्याचे संकोच्या मुळें राहिलें तें पुढें प्रसिद्ध करूं.

रत्नागिरी.—विनायक देव राहाणार मौजे भूम तालुके विजय दुर्ग हा बरेच दिवस प्रवासी होता. तिकडे विद्या संपादन करून घरीं आल्या तों बापानें स्वस्त्रीचा त्याग करून घरांत एक वेश्या बाळगली होती त्या विषयीं पिता पुत्रांचीं बहुत वेळां बोलणी होऊन पित्यानें वेश्येस घालवून देऊन स्वस्त्रीस आणून घरांत ठेविलें पुढें सुमारें दोन तीन दिवशीं फक्त नेसावयाचें वस्त्र व अंगवस्त्र एवढ्यानिशीं विनायक देव अकस्मात रात्रीं नाहींसा झाला. व त्याच सुमारास ती वेश्या पुनः घरांत राहावयास आली, तेव्हां केवळ दोन पोत्रा शिवाय बाकी सर्व सामान आहे आणि वेश्याही पूर्ववत् प्रमाणें घरांत येऊन राहिली या वगैरे कारणावरून विनायक देवास बापानें मारिलें किंवा मारविलें अशी गांवांत गुणगुण उठली. तेव्हां पोलिस कारभाऱ्यानें वरील अधिकाऱ्यास विनायक देव अकस्मात नाहींसा झाला सदिषयीं रिपोर्ट केला; त्यावरून फौजदार आणि पोलीस अंमलदार यांणीं गांवीं जाऊन चौकशी केली. त्या चौकशींत दोषांस ही खून झाल्याचा मुद्दा कांहीं मिळाला नाहीं. नंतर त्याच खुनाच्या चौकशीस पोलीस सुपरिन्टेन्डेंट साहेबानीं वेंगुर्ल्याचे फौजदार यांस नेमिले त्याणीं फार मेहनत घेऊन मोठ्या तजविजीनें देवाचे घराजवळील राहाणाऱ्या एका कुळवाड्यास अमुक मनुष्यानीं विनायक देवास मारून त्याचा मुर्दा त्याच्या अंगणांत ठेविला होता. त्या मारण्याचे वेळीं जरा गलबा झाला. त्यावरून मी त्या ठिकाणीं गेलों होतों नंतर तो मुर्दा तेथून दुसरे ठिकाणीं नेऊन पुरला व तेथें घाण येऊं लागली. ह्मणून तिसरे कडे नेला. वगैरे मजकूर लिहून देण्यास कबूल करविलें. व त्या प्रमाणें त्याणें कबूल करून लिहून ही दिलें. व अजमासावरून फौजदार याणीं हाडें डोहांतून काढून आणऊन रत्नागिरीस पाठविलीं. त्याची परीक्षा करून तीं बकऱ्याचीं आहेत. असें डाकतर साहेबानीं सांगितलें. इतक्या संधीस राजापूर पेट्याचे फौजदार यांस विनायक देव जीवंत असल्याची खबर कळल्यावरून त्याणीं आपले वरिष्ठ साहेबास जाहीर रिपोर्ट करून आपण एकदम निघून जाऊन देशांत पांच चार ठिकाणीं फिरून शोध लावून भिलवडी जवळ औदुंबर स्थानीं त्यास गांठिलें आणि त्या मयत मनुष्यास जीवंत धरून राजापूर येथें जो खुनी खटला चालला होता. त्यांत आणून हजीर केलें. हा सदर मजकूर पाहातां खून झाला नसून वेंगुर्ल्याचे पोलिसानें खून झाला असें लोकांकडून कबूल करविलें. आणि राजापूरच्या पोलिसास हा अन्याय होता असें वाटल्यावरून ज्याचा खून झाला तो नर जीवंत आहे. हें समजण्या बरोबर त्याणें सदरहू खुनाची चौकशी चालली असतां त्यास मुर्तिमंत आणून चौकशीच्या जागीं हजीर केलें आतां या कामांत वेंगुर्ल्याचे फौजदार याणीं खून कबूल करविला तेव्हां मोठें बक्षीस घेण्यास पात्र कोणते फौजदार हें आमचे वाचणारानीं याविषयीं कयास करतील. ज. व.

पुण्याचे छावणींतील स्वारांपैकीं व तोफखान्यांतील नोकरीस नालायक असे एकंदर २७१ घोडे कमीटीनें काढिले त्यांचें मोंदी खान्यांत लीलाव झालें त्याचा आकार ३०३५ आकार झाला असें ऐकतों. येथें बिचारे सुमारें ८०० सरकारचे नोकरीस आहेत त्यांतील एकही या कमीटीनें गैर उपयोगांत काढलें नाहीं. कारण

त्यांतील कितीएक खेचरांची किंमत ६०० । ७०० ची आहे. व ती इतकी मजबुत असून काम करितात. कीं त्यांस डाक्तरची दवा दारूचें कारण क्वचित् लागतें. सरकारचा विचार आणखी गाड्या रवानगी करितां नोकरीस ठेवण्याचा आहे असें एकतों. व असें केल्यास येथील रयतेच्या गाड्या सरकार त्यांच्या इच्छेखेरीज कामगिरी करितां जबरीनें धरितें तो त्रास कमी होईल.

आह्मास असें आश्चर्य वाटतें कीं, दिवाणी साहेब लोकांचे कचेरींतील सामान आण्याकरितां गाड्या जबरीनें धराव्या हें वाजबी नाहीं. काय यांतील अर्थ इतकाच आहे कीं माजिस्त्रेट गाड्या धरण्यास हुकूम करतील तरमात्र पकडल्या जात्यातें व ह्यावरून सिद्ध होतें कीं माजिस्त्रेट साहेब याणीं हुकूम करणें तो फार जरूरीचें काम. लष्करी रवानगीचे वगैरेच्या वेळेस आहे. प्रांतांत फिरावयास जाण्याकरितां गाड्या जबरीनें धरल्या जातात हें गैर वाजबी आहे. असें आह्मी सरकारास सुचवीत आहों. आतां सरकार गाडीवाल्यास पैसा कमी देतें असें नाहीं. परंतु त्यांचे बेताबेताचे मुकाम होतात. यामुळें ह्मणा अगर गाड्यावर सामान ज्यास्त घालितात यामुळें हें कळत नाहीं. परंतु हें खरें आहे कीं, गाडीवाले गाडी धरल्या बरोबर काकळुतीनें शिपायास ह्मणतात कीं, बाबा आमची गाडी धरूं नको. असे शब्द बोलतात तेव्हां जर त्यास या कामांत नफा असता तर ते गाडीवाले होऊन सरकारास हजर होऊन कामगारी आली कीं नाहीं ह्मणजे . जसे उमेदवार नोकरीच्या अर्ज्या देतात याप्रमाणें ते गाडीवाले कां करीत नाहींत. यावरून स्पष्ट होतें कीं त्यास सरकारांत गाडी देण्यांत कांहीं तरी मोठीच गैरसोय असावी. या विषयीं सरकारानें एक गाडी रवाना करून कामगारास गाडी लागल्यास तेथून गाड्या नेवचीत जाव्या अशी तजवीज केल्यास सरकार जबरीनें गाड्या धरतें तें दूर होईल.

अयोध्येच्या ग्याझेटपत्रावरून कळतें कीं, लखनौ येथील मार्टिनिअर विद्यालयाचा मुख्यगुरु मिलिंग साहेब लखनौस बंड होऊन वेढा पडला होता. त्या वेळीं सरकारचें फार कामी पडला. सबब त्याला सालिना १०,००० दहा हजार रुपयांची जाहागीर अयोध्या प्रांतीं करून दिली आहे. ह्या देणगीवरून त्यानें ६०० रुपये दरमाहाची जागा त्याणें सोडिली. याप्रमाणेंच ओर साहेब ही अरमे साहेब व कपतान बनवरी यांस जाहागिरी गेल्या बंडांत कामगिरया चांगल्या बजाविल्यामुळें त्या प्रांतीं दिल्या आहेत. आतां या अयोध्या प्रांतांत गोरे लोक इनामदार व जाहागीरदार झाल्यामुळें सर्व हिंदुस्थानाहून अधिक होतील.

बंड तर हिंदुस्थानांतील मोडल्या दाखल झालें आहे. नानासाहेब पेशवे बंडाचे मुगुटमणी यांच्या नावाचा मात्र कांहीं गवगवा आहे असें एकतों राव साहेब व बाळासाहेब यांच्या नावाचाही मूस माग कोठें ऐकण्यांत येत नाहीं. असो कोठें असोत बिचारे पण पैकीं नाना नाना साहेबाविशीं वदंता अशी त्यांनीं उठली आहे कीं नाना साहेब हे स्वर्गस्थ झाले परंतु ही वार्ता खरी आहे अशी कोणाची खातरी होत नाहीं. कित्येक असें सांगतात कीं नाना साहेब हालीं जातीनें बंडवाल्या फोजेचें

अधिपत्य करीत नाहींत. त्यावरून ते अदृश्य झाले आहेत. अशी एक लोकांची कल्पना होते. किंवा तसें न झालें असेल ही कल्पना होते. आतां मेल्याची कल्पना सत्य वाटत नाहीं. कारण अशा गप्पा पुष्कळ वेळ मागें उठल्या होत्या, आणि त्या प्रमाणें अवचितच ही गप्प उठली आहे. आतां कित्येकांचें असें अनुमान आहे कीं, नाना साहेबांनीं वेष पालटून, पर मुलखीं कोठे गेले असावेत. असो. सत्य काय असेल तें कोणाच्यानें सांगवत नाहीं. नेपाळचा जंगबादुरची फौज उत्तरच्या बाजूनें व इंग्रेजांची फौज दक्षिण बाजूनें नेपाळच्या पाहाडांतल्या बंडवाल्यांच्या फौजेवर हाल्ली हल्ला सुरु करण्याचा घाट घातला असें वाटतें. अशी स्थिती घडून येईल. तर बंडवाल्यांवर चांगलीच बेतली असें समजावें. पण असें ही लक्षांत येण्यासारिखें आहे. ही एक चांगली अखेरीची लढाई होईल.

नेमणूका. — मिस्तर साउउइथ असिस्टंट जड्ज सुरतेचे यांस विलायतेस जाण्या करितां १५ महिन्याची रजा मिळाली.

ले॰ डयु केट, कराची येथील आड्ज्युटंट पोलीस यांस १ महिन्याची रजा मिळाली आहे.

मिस्तर. ए. एल् स्पेन्स सुपर न्युमररी थर्ड असिस्टंट कलेक्टर धारवाडचे यांस सन १८५८च्या ११व्या अक्टाप्रमाणें शारीर दंड करण्याचा अधिकार दिला आहे.

नामदार गवरनर इन्कौन्सलानें मेहरबान होऊन, खालीं लिहिलेल्या नेमणुका केल्या आहेत.

मि॰ एम. ए. काकसन यांस धारवाडास जडज्य आणि सेशन जडज्य नेमिले.

मि॰ हेनरी न्युटन यांस सदर दिवाणी आणि सदर फौजदारी अदालतीचे रजिष्टर नेमिले.

मिस्तर आर व्हेट यांस सुरतेस अगरिंग असिष्टन जडज्य नेमिले.

मुलकीखातें. — मिस्तर. जे. हंटर सोलापुरचे असिष्टंट कलेक्टर यांस चार आठवड्याची रजा तारीख १ मिनहूपासून मिळाली आहे

गरीबांची नरूंनये बायको
आणि
श्रीमंताचें जळूं नये घर.

पुणें येथील कैलासवासी श्रीमंत आबा साहेब टमदेरे यांचा बुधवारांतील वाडा प्रसिद्ध यास गेल्या १८ तारखेस रात्री दोन वाजतां त्यांचे पडविंतील कुनरे यांचें दुकानास आग लागून, ती इतकी वाढत गेली कीं, त्यांच्या वाड्यापैकीं पागा आणि सुतखाना खेरीज सर्व इमारत जळून फस्त झाली. त्या आगीच्या संबंधानें उत्तरे कडील कोपऱ्याची तीन घरें अगदीं जळालीं. ईश्वर कृपेनें वळेकांच्या मदतीमुळे हा बुधवारचा वाडा बेशर्थ बचावला गेला. या वेळेस सापरमेनरचे लोक आग कमी करण्याचीं हत्यारें घेऊन आल्यामुळें, व आगविझविण्याचे कामांत ते निपुण असल्यामुळें त्यांणीं युक्तिनें जवळील इमारती निराल्या केल्या. पोलिस कमीशनर जडज्य व म्युनिसिपल कमीटीचे चेरम्यान व इनाम कमीशनर खात्यांतील लोकांनीं जातनिशबत मेहनत केली. ईश्वर कृपेनें त्यावेळीं वारा नव्हता म्हणून फार बचाव झाला. म्युनसिपल कमीटीनें जास्ती आग लावण्याची सुधारणुकेची यंत्रे आणून अधिक आग पेटविली नाहीं हें एक कमीटीचे या प्रसंगीं फार उपकार मानिले पाहिजेत. फौजदार साहेब असें न करतां या कमीटीचे उपकाराबद्दल आम्ही पुढील पत्रीं लिहूं.

जाहिरात.

न्यायदर्पण— या फोजदारी सर्व विषय संग्रहाचे बुकाचे छापण्याचे काम तमाम पुरें झालें. आतां हीं बुकें आजपासून १५रा दिवसांत बांधून तयार होतील. सदरहू बुकांत कोण कोणते विषय आहेत, त्या विशीं पूर्वीं वर्तमान पत्र द्वारें व शिवाय निरनिराळ्या जाहिराती पाठवून लोकांस कळविलेच आहे. बुकें घेणारे लोक (ज्यांनीं जाहिरातीवर सह्या केल्या असतील त्यांस पत्रें पाठविणारी) यांस आम्हांकडून आणखी कळविण्यात येतात ती कलमे.

पुणें शहर खेरीज करून आवां तर ठिकाणीं ज्या लोकांनीं ज्याचे ज्याचे मार्फतीने जाहिरातीवर सह्या केल्या असतील त्याजकडे दर एक बुकास २ रुपये प्रमाणें किंमती वाभरणा जितकीं बुकें घेतलीं असतील तितक्या बद्दल लवकर करावा म्हणजे त्यांचे मार्फतीने त्या त्या लोकांस जाहिरातीत पत्ता लिहिला असेल त्या ठिकाणीं बुकें पावती होतील ज्या लोकांनीं खुद्द काशिनाथ रामचंद्र आगाशे याजकडे किंवा ज्ञानप्रकाशाकर्ते याजकडे बुकें घेण्या विशीं पत्रें पाठविलीं असतील, त्यांणीं त्या त्या इसमाकडे किंमती वा भरणा करावा म्हणजे त्याजला हीं पत्रांत लिहिलेले पत्त्यावर बुकें पावती होतील व बाहेर मजकुरी ज्याची त्याजकडे बुकें पाठवून किंमत वसूल करण्यात येईल.

बुकें घेणारानीं किंमती बद्दल टिकिटें पाठविल्यास दर रुपयास अर्धा आणा वटाव या प्रमाणें पाठविलीं पाहिजेत. सारांश दरएक बुका बद्दल २ रुपये आमचे किंवा आमचे मजकूरचे हातीं आले पाहिजेत.

कोणत्याही ठिकाणीं कोणास ही रोख पैसा घेतल्या वाचून बुकें दिलीं जाणार नाहींत व सह्या करणार लोकांनीं किंमत भरण्याची मुदत डिसेंबर सन १८७१ पावेतो ठेविली आहे, असें समजावें.

जाहिरातीवर सही केली तेथे बुकें पाठविण्याचा जो पत्ता लिहिलेला असेल तो व पत्र पाठविणारांनीं पत्र पाठविले तेव्हां लिहिला असेल तो हल्लीं बदलेला असेल तर ज्याचे मार्फतीने जाहिरातीवर सही केली त्यांस व पत्र पाठविणारांनीं आम्हांस बुकाची किंमत पाठवितें वेळी पुनः एकवार स्पष्ट अक्षराने पत्ता लिहून कळवावा—नाव अडनाव व ठिकाण बरोबर न लिहिल्या मुळें बूक परत आल्यास टपालचे हशील बूक घेणाराचे अंगावर पडेल.

सदरहू मुदतींत बुकें घेणारांनीं (सह्या करणारे किंवा पत्र पाठविणारे यांणीं) बुकें मागविण्याची तजवीज न केल्यास त्याजला या वर्तमान पत्रांतील नोटिशीची खबर समजली नाहीं असे समजले जाऊन सही किंवा पत्रांत आणे जो पत्ता लिहिला असेल त्या ठिकाणीं नारपेड पत्र पाठवून एक दोन वेळा कळविण्यात येईल.

ज्या लोकांस हल्लीं बुकें पाहिजे असतील त्यांणीं नाव अडनाव ठिकाण स्पष्ट लिहून सवा दोन रुपये भरले असतां मिळतील.

ज्या लोकांस या बाबतीत पत्रें पाठविणे असतील त्यांणीं पुणें येथील अदालतीन-काशिनाथ रामचंद्र आगाशे रजिस्टर कारकून यांस असिस्टन जड्ज्य कोर्टांत संगम बेटावर पाठवावीं.

(सही) काशिनाथ रामचंद्र आगाशे पुणेंकर.

पुणें ज्ञानप्रकाश छा॰ कृष्णाजी त्रिंबक रानडे याणीं छा॰ ले.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० २४ नवंबर सन १८५९ इसवी.

जाहिरात.

पुणें म्युनसिपल कमिटीचे पंचाकडून तमाम लोकांस कळावयाकरितां लिहिण्यांत येते कीं, घसिटीच्या पुला पासून रामोश्याचे गेटा पर्यंत व दरम्यान भवानी पेठेंतील अडतें आळींत नवीन सडक होणार आहे, त्याज बद्दल तेंडेर ता० २५ माहे नवंबर सन १८५९ इसवी रोज शुक्रवार १२ वाजतां मोहोरबंद घेतले जातील.

सदरहू सडक नवीन कशी केल्यां किती मुदतींत पाहिजे वगैरे माहिती पेठ रास्त्याची येथें शहर सुधारणुकी पंचाचे कचेरींत ता० १९ नवंबर पासून मिळेल.

ता० १५ माहे नवंबर सन १८५९ इसवी. } (सही) कपतान क्रोस पुणें एथील म्युनसीपल कमेटीचे चेरम्यन.

जाहिरात.

पुणें म्युनसिपाल कमिशनर पंचाकडून तमाम लोकांस कळावयाकरितां लिहिलें जातें जें, पुणें शहर एथील गाड्या, व घोडी, वगैरे एतील, जातील, त्या दस्तुरीच्या मक्त्या बद्दल लिलाव सन १८६०।६१ सालचा माहे दिशंबर सन १८५९ इसवी रोज सोमवार १२ वाजतां पेठ रास्त्याची एथें म्युनसीपाल कमिशनर कचेरींत होणार आहे.

साल गुदस्ता दस्तुरीचा मक्ता वार माही रुपये २८७२५ झाले असून हल्लीं सोळा महिने म्हणजे ता० १ माहे जानेवारी सन १८६० पासून तो माहे एप्रील सन १८५९ इसवी अखेर मक्ता होणार, व त्यांज मध्यें गाडी वगैरेस दोन बैलाहून अधीक बैल असल्यास जास्ती कर घेण्याचा ठराव झालेला आहे.

सदरहू बद्दल कोणास माहिती करून घेणे असल्यास लिलाव होणार तारखेचे पूर्वीं म्युनसीपाल कमिटीचे कचेरींत आदितवार खेरीज करून आले असतां मिळेल.

ता० माहे नवंबर सन १८५९ इसवी } (सही) कपतान क्रोस पुणें एथील म्युनसिपाल कमिटीचे चेरम्यन.

ज्ञानप्रकाश.

टेलिग्राफ आधारे समजतें कीं, भरतपूरचे माहाराज पटीयालच्या राजकन्ये बरोबर विवाह करण्याकरितां माहाराजांची स्वारी भरतपुराहून निघून पटीयाळ एथें ता० ९ डिसेंबर त्यास मारास दाखल व्हावी असा बेत झाला आहे.

हिंदुस्थानांत अद्याप पर्यंत खून वगैरे होण्याचे कमी झाले नाहींत असे खालील मजकुरावरून समजून येतें कारण कोहात या ठिकाणा जवळ क्यापटण मेकडाम् तोफखान्या वरील साहेब हे डोली तून जात असतां त्यावर कांहीं दुष्ट लोकांनीं हल्ला करून त्यांस ठार केले व त्या पैकीं त्यार असामी पकडले आहेत, असे समजते.

सोलापूर जिल्ह्यांतील तालुके माढें येथून ए का गृहस्थानें पाठविलेला मजकूर " येथें सरका री मराठी शाळेवरील बापूजी कृष्ण स्कूल मास्तर हे या कामावर सुमारें १७ वर्षे येथेंच आहेत, यामुळें त्यांचे जवळ विद्याभ्यास करून मुलें तयार झालेली मोठमोठ्या पदव्यावर कामें करीत आहेत. व हाली ही शाळेंतील मुलें विद्याभ्यास करीत आहेत. यांची शिकविण्याची रीती मुलाचे मनांत ठसून देण्याची उत्कृष्ट आहे. गेल्या वार्षिक परीक्षेस अजम नीळकंठराव महादेव अगटिंग डिपुटी इनस्पेक्टर जिल्हा नगर, व सोलापूरचे व तुंगे, रचे आले होते. त्यांणी फार मुलांची परीक्षा घेऊन या स्कूल मास्तरा विषयीं वरिष्ठाकडेस यांचे हुशारी विषयीं रिपोर्ट करूं ह्मणोन त्यांस सांगितलें. या स्कूल मास्तराची हस्तक्रिया चांगली असें इकडेस बहुतेक समजत असून परगांवचे लोकही या शाळेंत आपलीं मुलें शिकावयास ठेवितात. तारीख १२ नोवेंबर सन नजकुरीं मामलेदार आणि मुनसफ व शाळेवरील पंच येऊन त्यांणी मुलांच्या विद्याभ्यासाविषयीं परीक्षा घेऊन त्यांणीही सदरील मास्तर हुशार आहेत असें सांगितलें. हे स्कूल मास्तर नाशिक येथील राहाणारे असून आडनाव कानडे आहे. या इस्कूल मास्तरच्या हाताखालील मुलांस ते विद्या शिकवून मुलांनी दांडगे व चालक लहूकींत त्यास शिक्षा देतात. यामुळें या स्कूल मास्तराचीं नीतिमान आणि नम्र होतात, यामुळें या शाळेंत कीर्ति आहे. ही शाळा मोठ्या रस्त्यावर असून पंतोजीस १५ रुपये पगार आहे हे पुणें येथील सरकारी मराठी शाळा नंबर १ कुशाबा नाना लिमये यांचे शाळेचें काम यांणी चालविलें ज्या वेळेस इब्रडेल साहेब सुपरीनटेन्डेंट होते त्यावेळेस त्यांणी कुशाबा नाना लिमये यांचे हाता खालीं विद्याभ्यास केलेला आहे."

सातारा जिल्ह्यांतील तालुके वाळवें येथून तारीख ९ नोवेंबर — " श्रीमंत रघुनाथराव जयवंत मंत्री इसलाम पूरकर, राहाणार पेठ इसलामपूर तालुके वाळवें यांचे घरास तारीख ८ मिनहूस मध्यरात्रीस एका एकी पडद्यास दिव्यामुळें आग लागून पुढील चौकाचे वरील चौसोपीचे दुमजल्या पैकीं, तीन तीन मजले जळाले सुमारें १०,००० दाहा हजार रुपयांचें नुकसान जाहालें. परंतु जगदीशाच्या कृपेनें जीवांचा नाश झाला नाहीं. कागद पत्र सर्व जळाले. हें मोठें नुकसान जालें. नशारनिले यांचे आणि गांवचे लोकांचा परंपरा नमले कारणानें या संकटसमयीं ही लोक फारसे आले नाहींत. परंतु दैव योगें या तालुक्याचे पोलिस इनस्पेक्टर रा. कृपाराम बांकर हे त्यासमयीं तेथें होते त्यांणीं पराकाष्टेची मेहनत करून त्यांचे घरांतील ओजबाब नगद आगींतून बाहेर काढून सरकारचा बंदोबस्त ठेवून आग विझविण्याची तजवीज केली. या घराजवळ तळें आहे येणें करून पाण्याचा पुरवठा बक्कळ झाला. परंतु वेळ नसल्यामुळें दुसरे मजल्यावर उंच पाणी जाण्याचा नाइलाज होऊन नुकसान झालें असो. परंतु पोलिस इनस्पेक्टर यांणी पराकाष्टेची मेहनत केली हे त्यांचे हुशारीस ह्यास कार तुल्य आहे. व मंत्री मजकूर हे श्रीमान् आहेत. सारांश, अशी एक ह्मण आहे कीं, थोराचें जळून ये घर. आणि गरीबाचा मरूं नये बैल. वाळवें तालुक्यांत कांहीं गांवीं मोजणी सुरू होऊन काम झपाट्यानें चाललें आहे. चित्रा नक्षत्राचा पाऊस पडल्यामुळें जोंधळे धान्यांतील डुकरी ही एक धान्याची जाति आहे त्यांस विकास होका घसला आहे."

पुणें. — श्री. रा. रा. पांडुरंग रामचंद्र दफ्तरदार यांचे वाड्यास गेल्या शुक्रवारीं आग लागून नाश झाला. त्यांत नुकसानी झाल्याची याद दिली आहे. तिचा तपशील

	रुपये.
आरसे हांड्या आणि तसबिरा मिळोन.	१५०००
वाड्याची नुकसानी	६५०००
तांबें पितळ.	२०००
चांदीचीं भांडीं.	३०००
शाल जोड्या पितांबर शेले पागोटीं वगैरे कापड.	१५०००
जवाहीर.	१५०००
सोन्याचे दागिने.	१००००
फरास खान्याचें सामान राहुटी कनाथा सतरंजा वगैरे.	७०००
लांकडी सामान.	८०००
पुस्तकें वगैरे कागद.	३०००
घोड्याचे सरंजाम.	५०००
केरी आणि वजनी जिंनस.	२०००
पदरच्या मंडळीचें सामान.	१०००
एकंदर.	१५००००

या शिवाय देशपांडे यांचें घर आणि माल यांची नुकसानी १२००० यांची. खालीं लक्ष्मण रावजी शास्त्री यांचें कापडाचें दुकान होतें त्यांतील माल सुमारें ८०० रुपयांचा असावा खरे यांचे दुकानांतील व बाकीच्या किरकोळ दुकानांतील माल मिळून ९०० रुपयांचा येणें प्रमाणें सदरील आग लागल्या मुळें १५२९०० रुपयांची नुकसानी झाली. अशी यादी सरकारांत दिल्या वरून समजत आहे.

कोणी लिहून पाठविलेला मजकूर—" सातजणानीं इनाम कमेटींत खोटे दाखले दिले असें कांहीं दिवसांवर ज्ञानप्रकाशांत प्रसिद्ध झालें त्यास सातजणानीच दाखले दिले असें नाहीं. तुळजाजी पवार यांजला अवल इंग्रेजीपासून दाखले मिळत आले असतां इनाम कमीशनर साहेब यांणी जे लोक ह्याही खटल्यांत सामील केले हे गैर माहीतगार मागील वहिवाटी प्रमाणें काम करणारे यांणी चालते वहिवाटी प्रमाणें काम केलें सबब यांजकडे कांहींच दोष नाहीं व या लोकांप्रमाणें साहेब लोक ही तुळजाजी असें लिहित आले आहेत. मूळ लबाडी करणारे लोक जीवंत नसून विना कारण ह्या बिचारे गरीब लोकांवर इनाम कमीशनर साहेब यांणी तोहमत आणिली होती परंतु मेहरबान गान साहेब बाहादूर असिस्टंट जडज यांणीं अवलपासून खटला पूर्णपणें तपासून पाहून त्यांतील वाजवी मर्म पाहून हल्लिं खटल्यांत सामील केलें लोकांकडे कांहीं नाहीं अशी खातरी झाल्यावरून खटलें सोडलें या वेळस त्या साहेबांनीं निःपक्षपातानें वाजवी इनसाफ केला याजबद्दल आभार मानिले पाहिजेत. या तोहमतींत चांगले चालीचे अब्रूदार लोक होते ह्मणून सर्व त्यांतील लोकांचीं अंतःकरणें त्याचे निकालाकडे लागलीं होतीं. अक्कलकोटकर राजे यांचे वकील नारायण आबाजी जोशी उर्फ नाना जोशी यांणी एका मुखत्यारपत्रावर सहीकरून दिली. ह्मणून त्यांस बलाविलें होतें परंतु चौकशी पाहातां वकील या प्रमाणें सरकारचे अमलदार ह्मणजे मामलेदार फौजदार यांणींही मुकत्यारपत्रें दिली असतां वकिलानें दिले मुखत्यारपत्र सरकार रिवाजा विरुद्ध नव्हतें हें थोर याजला बलाविलें हें विनाकारण तसदी जाली. व पूर्वींच कागदाचा तपास झाला असता तर बलविण्याचें कारण नव्हतें असें इनसाफ करणारे अधिका

री मेहेरबान गानसाहेब यांचे दिम्मत [illegible] न चौकशीनें आल्यावरून वकीलानी इंग्रजी अंमलदाराप्रमाणें सही केली सबब यांजकडे कांहीं गुन्हा नाहीं असा फैसल करून त्यांजला अगोदर रजा दिली व खटला चालतेसमयीं त्यांजला त्यांचे दरज्याप्रमाणें खुर्ची वगैरे देऊन साहेब बाहादुर यांणीं योग्य भूषण राखलें येणेंकरून आह्मास संतोष वाटतो. असेच आणखी याप्रमाणें दुसरेही खटले सुटले. त्यांत लोकांत प्रसिद्ध होण्याकरितां या मजकुरास जागा द्यावी."

(कोणी लिहून पाठविलेला मजकूर)

"प्रकृत ज्योतिषशास्त्राप्रमाणें सूर्य चंद्र करिणांत त्यांत अंतर असल्यानें पंचांगांत फेर आहे वगैरे मजकूर पूर्वी ज्ञानप्रकाशपत्रांत कोणी छापविला त्याजवरून या गोष्टीचा विचार करावा ह्मणून पुण्यामध्यें ज्योतिषी मंडळी व शास्त्री यांची सभा होऊन त्यांत वेध करावा असें ठरवून जोगळे[illegible]दे घरीं वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री शंकर जोशी व्यवहारे व रामचंद्र जोशी संगमेश्वरकर प्रभृति यांजकडून प्रकृत वेध केले. त्यांत सूर्य चंद्र व कितीएक नक्षत्रें यांचा वेध करून पाहातां त्यांत कांहीं अंतर पडलें असें दिसलें नाहीं. गणितोक्त काळीं बरोबर सूर्य चंद्र वगैरे मिळाले, याजवरून पाहातां पेशजीं जें छापिलें होतें तें खोटें आणि आजलें जें पंच्यांगाचें गणित चालतें आहे, हें खरें आहे ही आनंदाची गोष्ट सर्वांस समजण्यासाठीं छापून प्रसिद्ध करावी ह्मणजे सर्वांस कळण्यांत येईल."

आह्मास एका गृहस्थानें खासगीपत्रांतील बातमी पाठविली त्यावरून कळलें कीं, प्रवरासंगमापासून थोड्या अंतरावर नेवरें ह्मणून एक गांव आहे, तेथील जंगलांत भिल्ल सुमारें ४०० जमले आहेत. अशी बातमी सरकारास कळल्यावरून औरंगाबादच्या छावणीतील दोन तोफा आणि कांहीं लोक त्यावर तावडतोब रवाना झाले आहेत, आह्मास असें आश्चर्य वाटतें कीं, भागोजी नाईक हा भिल्लांचा मुख्य नाईक झाल्यास शोभेल. यानंतर नगरचे सुपरिन्टेन्डेंट पोलिसच्या लोकांनीं [illegible] अमुक जाग्यांत आहे, अशी एका + + [illegible] बातमी देण्या बरोबर त्यावर चाल करून जाऊन पोलिसच्या लोकानीं तारीख ११ मिनहूम त्यास व त्याचे सोबत्यावर बंदुखीचे गोळीबार फेकून भडिमार केला, त्यांत ते सर्व लोक मारले गेले नंतर त्याठिकाणीं जाऊन त्या भागोजीचें प्रेत जेथें कपतान हेनरी साहेब मारले गेले होते, त्याजागीं त्यास फाशीं दिलें. असें जालें असून प्रवरासंगमाजवळ पुनः भिल्लोक जमल्याची बातमी आली आहे. या लढाईत पोलिसचे कांहीं लोक मारले गेले. व कांहीं जखमी झाले आहेत. त्यांच्याजवळील माल सोनें, रुपें, आणि कापड, वगैरे प्रकारचीं हत्यारें असें एकंदर ओझें दोन गाड्या भर मिळालें असें समजतें.

काशी क्षेत्रांत नाना साहेब व झांशीवाल्या राणीचे वाडे आहेत. त्याचा लीलांव करावा असा विचार होता. पण खरेदी करणारेच कोणी मिळेनात सबब धराशी वगैरे कराव्या असा सरकारानें ठराव केला आहे असें अखबारवर आधारें समजतें.

कांहो काशीस परमोडे कमी आहेत कीं काय? घरें कदाचित् बिलकुल नसल्यास श्रीमान् लोक राहण्याकरितां घेणारे नसतील कीं काय? असें असून सदरहू इमारतीच्या बदली होणार यावरून त्यास खरेदी करण्यास कोणी धजत नाहींत अशी कल्पना होती.

पुणें ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा० ले.

ज्ञानप्रकाश

वर्ष ११   शहर पुणें

पुणें—सोमवार ता॰ २८ नोवेंबर सन १८५९ ई॰

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास.   १० दर साल रुपये

जाहिरात.

म्युनसीपाल कमिशनर पंचाकडून तमाम लोकांस कळावयाकरितां लिहिलें जातें जे, पुणें शहर एथील गाड्या, व घोडी, वगैरे येतील, जातील, त्या दस्तुरीच्या मक्त्या बद्दल लिलाव सन १८६०।६१ सालचा माहे डिसेंबर सन १८५९ इसवी रोज सोमवार १२ वाजतां पेठ रास्त्याची एथें म्युनसीपाल कमिशनर कचेरींत होणार आहे.

सालगुदस्ता दस्तुरीचा मक्ता बारमाही रुपये २८७२५ झाले असून हल्लीं सोळा महिने म्हणजे ता॰ १ माहे जानेवारी सन १८६० पासून तो माहे एप्रील सन १८६१ इसवी अखेर मक्ता होणार, व त्याजमध्यें गाडी वगैरेस दोन बैलाहून अधिक बैल असल्यास जास्ती कर घेण्याचा ठराव झालेला आहे.

सदरहू बद्दल कोणास माहिती करून घेणें असल्यास लिलाव होणार तारखेचे पूर्वीं म्युनसीपाल कमिटीचे कचेरींत आदितवार खेरीज करून आले असतां मिळेल.

ता॰ माहे नवंबर सन १८५९ इसवी   (सही) कपतान क्रोस पुणें एथील म्युनसीपाल कमिटीचे चेरम्यन

ज्ञानप्रकाश.

पुणें अदालत— रा॰ रा॰ विश्वास खंडेराव रास्ते ऊर्फ दाजीसाहेब रास्ते हे हल्लीं शिक्षा मिळून प्रतिबंधांत आहेत. त्यास सरकारांतून दरमाहा रुपये ५०० प्रमाणें पेनशीन मिळत आहे ते त्यांस शिक्षा झाल्या कारणानें पुढें चालूं नये म्हणून इनाम कमिशनर यांचा अभिप्रायावरून सरकारांत काम चालू होतें व अकबांत मेहेरबान ब्यारन लाफनन साहेब जज्ज व एजंट यांणीं आपला अभिप्राय सरकारास असा दिला कीं, ज्या कारणावरून रास्ते यांस शिक्षा झाली ते कारण पेनशीन बंद करण्याचें योग्य नाहीं असें आमचें मत आहे अशा प्रकारचा दिल्यावरून सरकाराने मेहेरबानी करून एजंट साहेब यांचा अभिप्राय मान्य केला आणि सरकारांतून पेनशीन पुढें चालेल अशा विषयीं आसाहेब [illegible] रास्ते यांचे घरीं जाऊन त्यांचे कुटुंबास व मुलास समजून सांगितलें, येणेंकरून बहुतांस आनंद झाला आहे आम्हीं असें ऐकतों कीं, दाजीसाहेब रास्ते यांचे पश्चात हे पेनशीन चालण्या विषयींचा अभिप्राय सरकारानें इनाम कमिशनर यांस विचारिला आहे. दाजीसाहेब यांची गैरशिस्त व्यवस्थेमुळें त्यांचा एकुलता एक मुलगा याचे अन्नवस्त्राची मोठी ददात ते प्रतिबंधांत नसते वेळेसच येऊन पडली होती परंतु मेहेरबान लाफनन साहेब यांणीं मेहेरनजर करून रास्ते याचे पेनशीनींतून मुलाच्या व त्याचे कुटुंबाचे गुजाऱ्यास दरमाहा २०० रुपये परभारें मिळण्याचा सरकारांतून ठराव करून देवविला होता तोच हल्लीं हे कायम करवून सदरहू ५०० रु॰ पेनशीन रास्ते याचे बायकोची पावती घेऊन मिळावें अशा तजवीज आसाहेबानीं केल्याचें ऐकतों.

बाहेरून पत्र आलेलें ज्ञानप्रकाशकर्तेयांस विनंती विशेष. मी ह्मणें सूर्ने फिरत फिरत येऊन खर्ने खासगी कामाकरितां रत्नागिरी मुक्कामीं राहात असतां आनंदकारक वर्तमान मज कळलें तें आपणास लिहून कळवितों, त्यास कृपा करून आपले पत्रांत जागा द्यावी.

रा. रा. बाहद्दूर मल्हार सखाराम शिरस्तेदार हे सुमारें १७ वर्षे पर्यंत जिल्हा रत्नागिरी येथें राहून उत्तम रीतीनें सरकारी काम करून सर्व लोकांचे मनोमय लोहास आपले सद्गुणमय लोहचुंबकानें आकर्षण केलें; परंतु येथील लोकांचे दुर्दैवामुळें या संभावित गृहस्थांची बदली सरकारानें रत्नागिरी मुक्कामीं केली, अशा योग्य मनुष्याचा समागम पुनः होणें नव्हे म्हणून फारच प्रयत्नानें त्यांच्या संतोषार्थ येथील संभावित लोक मोठ्या समारंभानें मेजवान्या, व गायनादि आनंदोत्सवादि उछाहा पंधरा दिवस पर्यंत करीत असतां लोक मनोरथानुमानें आपण कुशर प्रमाणें आचरण न करावें असा जरी शिरस्तेदार यांचा निश्चय होता, तरि एथून रत्नागिरीस जलदीनें जाण्या विषयीं सरकारी हुकुमानें या भिडस्थ ही गृहस्ता कडून उर्वरीत लोक सत्कारास निषेध करविला. मिती कार्तिक वद्य २ रविवार ता० १३ नवंबर सन १८५९ इसवी रोजीं चार वाजतां गमन मुहूर्तास योग्य वर्तल्यावर ठिकठिकाणीं पानसुपारी घेतांचे तोंच रावबाहद्दूर नवरोजी बेयरामजी साहेब डेप्युटी कलेकटर यांचे घरीं गायन समारंभ पाहतां सहजाचे सायंकाळ झाला. पोहचविण्या करितां गावांतील सर्व संभावित, व सावकार वगैरे व प्रिन्सिपाल सदर अमीन, डेप्युटी कलेकटर, व मामलेदार, आदि करून लाहान मोठे सर्व कामगार लोक आले होते, तेव्हां सर्व लोक म्हणूं लागले कीं, हे संभावित गृहस्थ या जिल्ह्यांत आल्या तागाईत कोणाचेंही नुकसान न करितां उत्तम रीतीनें सरकारी काम बराबर करून सर्वांचा संतोष ठेवला. हा मोठ्यांचा असाधारण गुण आहे, यांच्या जाण्या मुळें खानदेशांत दाहा पांच कुटिल प्रकृतीसच मात्र सोडून लहान थोर सर्व लोक कष्टी झाले. असो मेहेरबान, राबर्टसन साहेब हे कलेकटरचे कामावर महिना अखेरीस येथें येणार अशी बातमी आहे.

ता० १९ नवंबर १८५९ एक पानतस्थ.

करवीर — विशाळगडकर आणि बावडेकर पंत यांच्या स्वाऱ्या एथें आल्या आहेत. त्यांस पोलिटिकाल सुप्रीन्टेंडेंट अंडर्सन साहेब यांची स्वारी भेटावयास गेली होती, एथें घोड्यांच्या शर्यती होऊन शेवटीं माणसांच्याही सोजीर वगैरे त्यांच्या शर्यती होऊन उठमामारणे वगैरे कसरती झाल्या; हा चमत्कार पाहण्यास श्रीमंत महाराज छत्रपती साहेब यांची स्वारी व साहेब लोक जमले होते; विशाळगडकर पंत प्रतिनिधी यांची स्वारी एथील इंग्रजी शाळा, आणि वर्तमानसंग्रह छापखाना पाहण्यास आली होती.

सातारा — मंगळवार पेठेंत भाऊ दिक्षीत यांचे घराचे पिछाडीस रात्रौ ८ वाजतां आग लागली, परंतु ती विझविण्याचें सामान असल्यामुळें विझली. ज्ञा० सूचक.

आम्हीं ऐकतों कीं, पुना कालेजा पैकीं एक भाग नार्मल स्कुलांतील आहे, तेथें विद्यार्थ्यांची परीक्षा घेण्याचे समयीं मेहेरबान आर्नोल्ड साहेब

यांणीं जाहिरनामा प्रसिद्ध केला कीं, पूर्वी नार्मल स्कुलापैकीं मुलांनीं शाळा सोडल्यास त्याणें अमुक रुपये द्यावे म्हणून रोखा लिहून घेत असत; आणि त्यांचे मजबुदीस जामीनही घेण्याची चाल होती; ती रद्द करून मुलांनीं पाहिजे त्यां खात्यांत नवकरी करितां जातां यावें, म्हणून जामीन आणि रोखा घेण्याचा रद्द केला आहे, त्यावरून कांहीं गावाहून मुलें येऊन त्यांणीं परीक्षा दिलि हल्लीं त्यांस तेच प्रिन्सिपाल आणि ज्यांस लेखी वरून प्रसिद्ध केलें कीं; रोखा नको तेव्हां आतां रोखा द्यावा, नाहींतर शाळा सोडावी; त्या प्रिन्सिपालचे हुकुमावरून सुमारें १५ मुलांनीं शाळा सोडून घरीं बसले आहेत; या मुलांच्या यांणीं विश्वासघात केला म्हणावें, अगर मुलांस हे आपल्या प्रमाणें उदाहरण पुढें त्यांणीं करण्यास शिकवायास धडा घालून दिला; हें कोणजाणें या बद्दल सरकाराकडेस हें प्रकर्ण आईल तेव्हां या मुलांची दाद कदाचित लागली तर लागेल.

नुकतें इताली देशांत जे तुंबळ युद्ध झालें त्याजवरून येणें प्रमाणें नुकसानी झाली; — फ्रान्स व सार्डिन्याच्या संयुक्त सैन्या पैकीं मेले व जखमी झाले त्यांची संख्या ... २८,२५०

आस्त्रियाच्या सैन्यांतील मेले, व जखमी एकंदर संयुक्त सैन्या पैकीं शत्रूंच्या कैदेंत गेले ते ... ५५०

आस्त्रियाचे कैदी केले गेले ते ... १६,०००

फ्रेंचांनीं तोफा मिळविल्या, त्या आस्त्रियानें गमाविल्यां त्या ... ४१

आस्त्रिया सरकारानें आपल्या फौजेचा हिशेब छापिला आहे, त्यांत लिहिलें आहे कीं, आस्त्रियन फौजेंतील १,१६४ सरदार आणि ४८,५०० शिपाई मेले, व जखमी झाले, व कैद [illegible] केले.

हत्यारें — अयोध्येच्या प्रांतांत गेल्या जून महिन्याच्या १९ व्या तारखे पासून २५ व्या तारखे पर्यंत ८ तोफा, १५०३ अग्न्यस्त्रें, २१७२ तरवारी, २४३ भाले, आणि १५४४ किरकोळ हत्यारें सरकारांत आलीं; यांची बेरीज ६,५७० आणि त्यांच्या ही पूर्वी [illegible] हत्यारें घेतलीं तीं एकंदर ६४९ तोफा, १,७०,११४ अग्न्यस्त्रें, ५,२१७१२ तलवारी, ४७,११० भाले आणि ६,२८७७३ किरकोळ हत्यारें एकंदर बेरीज १३,७२,५५९. ज्ञानोदय.

लोकांचे धंदे व रोजगार यांजवर कर बसविण्या बाबत जो एक कायद्याचा मसुदा हल्लीं लेजिसलेटिव कौंसिला पुढें प्रविष्ट झाला आहे; त्याजला हरकत करून एक जुलमी व अतिशय त्रासदायक करा पासून सर्व हिंदुस्तानचा बचाव करण्या करितां डाक्तर भाऊदाजी यांहीं जे यत्न चालविले आहेत, त्यांचे आभारी होत्सात्या एथील कित्येक वर्तमानपत्र कर्त्यांनीं सदरहू डाक्तर यांजला आपल्या हातून होईल तितकें गालिप्रदान करण्याचा सपाटा चालविला आहे असें आमच्या पाहण्यांत येत आहे. त्या पत्रकर्त्यांचीं तेजस्वी एडिटोरिलें वांचून पाहातां, सदरहू डाक्तर यांणीं त्या पत्रकर्त्यांच्या आईबापांचेच प्रत्यक्ष खून केले असावें, किंवा त्यांस प्रिय अशा त्यांच्या पत्न्या यावत् मोलवान वस्तूचे यांजपासून हरण केलें असावें असें कोणास वाटेल, मशारनिल्हे डाक्तर यांजला शिव्या देणें हे जर या पत्रकर्त्यांस व त्यांच्या वाचणारांस पसंद पडत असलें तर त्यांच्या संतोषा करितां आम्हीं त्यांजला असें कळवितों कीं, सदरहू डाक्तर यांणीं गेल्या मंगळवारीं कांहीं नाहीं तरी एका शोकाउया पेक्षां जास्ती रडून केले.

असतील, सर्व इस्टेट वास्त्यांच्या [illegible] कतीवर हरोडा घालून तिचे हरण केलें असेल, ससभाषणे केलीं हें अगदी असंख्य खोट्या शपथेने अपराध केले असतील, व यासर्वांपेक्षां अधिक चीड येण्याजोगता व क्षमान करण्याजोगा असा हा एक त्यांणीं मोठा अपराध केला कीं, या टापूंतील बडे लोक जें कांहीं बोलतील किंवा करतील त्यास हाजी हाजी न करितां त्यांहीं या प्रतिष्ठित व सभ्य गृहस्था पैकीं, किलेकांस कांहीं भोगाल्या हितावह अशा सत्य गोष्टी बोलून दाखविण्याची धिटाई केली.

आमचे भाऊबंद जामीजमशीद य समाचार दर्पण पत्राचे कर्ते याजला आमचे सांगणे आहे कीं, ग्रीक लोकांनीं आरिस्टैडिस, यांजला देशपार केला त्याप्रमाणें त्यांहीं आतां मजकूर निले डांकतर याजला त्यांच्यावर सांगितलेल्या अपराधाबद्दल काळे पाण्याची शिक्षा मिळे असें करण्यास त्यांणीं कांहीं बेत गमाऊन येव त्यांची खुशी असली तर डांकतर मजकूर याजला खुरुसावर चढवून ठार मारण्यास, किंवा जिवंत जाळून टाकण्यास त्याजला पातीदार होत असे पुष्कळ लोक शोधून काढण्यास ही त्याजला कांहीं अडचण पडणार नाहीं.

या प्रमाणें डांकतर यांचा नाश केल्यावर मग त्यांहीं त्यांचे नाव ही पाठीमागें निष्कलंक राहूं देऊं नये. त्यांणीं त्यांच्या पाठीमागें त्यांचा एक खबरें लिहून तींत ढोंगीपणा वगैरे मूर्तिमंत अहरिमानाच्या अंगीं असणारे सर्व दुर्गुणांनी तो भरलेला होता असें लिहावें. बरें नत्या सर्व गोष्टी करून ही या पत्रकर्त्यांस व त्यांच्या मित्रांचे समाधान न होईल तर मग त्यांणीं जाऊन या टापूंतील मोठ्या गटारांमध्यें जलसमाधि घ्यावी अशी आमची खास शिफारस आहे.

आम्हांस गेल्या सरकारी ग्याजिटांत मामलदार गवरनर इन्कौसलानें श्रीमंत अण्णासाहेब विंचूरकर यांचे बंधू श्रीमंत माधवराव विठ्ठल विंचूरकर यांणीं आपल्या मुलखांत दिवाणी व फौजदारीचे काम राणी सरकारच्या राज्यांतील कानून प्रमाणें चालविलें आहे. असे आम्हांस वरचेवर तिकडून पत्र व्यवहार करून समजत होतें, तें आम्हीं आपले वाचणारांस ही कळविले आहे व असो सरकारानें ही मेहेरबानीची नजर योग्य गृहस्थावर करून माजिस्त्रेटाचा अधिकार दिला व हे त्या कामास झटून काम करून रयतेचे दुःख जाणणारे आहेत अशी सरकारची ही खात्री झाली हे पाहून आम्हांस विशेष संतोष झाला आहे. नेटीव जाहागीरदार लोकांत सरकारानें डेपुटी माजिस्त्रेटाचा अधिकार दिल्याचे हे प्रथमच मेहेरबानगीचे उदाहरण आपण समजले पाहिजे.

आतां याजहागीरदारास हा नवीन सरकारानें हुद्दा दिल्यामुळें श्रीमंत अण्णासाहेब आणि श्रीमंत बापूसाहेब विंचूरकर या उभयातां बंधूस सरकारानें योग्य मेहेरबानी केली येणेंकरून त्यांस भूषण होय.

येथील रेलवेवरील स्टेशनमास्तर याणें तिसऱ्या भरतींत ६० साहून अधिक उतारू लोक घेतले या बद्दल त्याची पोलिसानें चौकशी चालविली आहे. त्यांत स्टेशनमास्तर याणीं जबाब दिला कीं, या बद्दल मला हुकूम ६० घेण्याचा आहे त्या प्रमाणें मी केले आहे व या बद्दल कोठें कायदा ही नाहीं.

मागील विषय पुढें चालू.

व अशा रीतीची हिंदुस्तानांतील लोकांस माहिती ही आहे असे करण्यास एकएकदेशीय मोठे मोठे गृहस्थांची मुख्य कमिटी ठरावून त्याणीं प्रत्येक शहरांतील लोकांनी अमूक अमूक घावें असा त्या त्या शहराचा मगदूर पाहून वाटणी करावी आणि प्रत्येक शहरामध्यें तेथील मोठे वजनदार लोकांची एक सबकमिटी करून यांणीं प्रत्येक मनुष्यानें काय काय घावें हें ठरवावें, असे केले असतां वास्तवीक उत्पन्ना प्रमाणें कांहीं कर बसवितां येईल तसा सरकारचे हातून बसला जाणार नाहीं. आतां ही वाटणी करण्याची सरकारानें एक हद्द लावून द्यावी अशी कीं त्यापलीकडे कोणावर देणें बसूं ये. आणि कोणावर गैरबाजवी सक्ती झाली असतां त्या कमिटीच्या ठरावावर सरकाराकडे अपील करण्याचा रस्ता असावा.

आपल्या लोकांच्या पंचाईतीचे मारफत अशा रीतीनें वाटणी करून जो उत्पन्नावर कर बसवावा या शिवाय दुसरे रीतीनें कर बसविला असतां पुष्कळ लबाडी बोलणें, ठकबाजी, व अन्यायाचें केवळ पीकच माजेल आणि त्याचा शेवट सर्व लोकांमध्यें नाखुषी व दिलगिरी हीं देशभर प्रसृत होतील ही अर्जदारांची खातरी आहे.

व्यापार धंधे करण्याकरितां परवानगी घेण्याचे कायद्यामध्यें वास्तवीक महसुलाचीं तत्वें तीं सर्व एकीकडे ठेविली आहेत. आणि सर्व कसबी म्हणजे धंदा करणारे लोकांवर उपद्रव जुलूम होत आहेत आणि त्यांचे सर्व धंद्यांतील म्हणजे खासगी व्यापार यांची आतां मुख्यत्वें सरकारास त्रासदायक चौकशी करणार अशी भीती पडली आहे. या गोष्टी मोठ्या नम्रतेनें परंतु उत्सुकतेनें आम्ही सरकारास जाहिर करीतों.

नामदार माहाराजांच्या नावावर सर्व लोकांची आशा लागून राहिली आहे, त्या नावाचा महिमा, आरहल्लीचा हा कायदा ज्याणीं काढिला आहे त्यांच्या हेतू प्रमाणें सुरू केला तर नाश पावेल.

सांप्रतची नामदार कायदे करणारी मंडळी ही आपलें काम करण्यास मुळीच पुरी पडण्याजोगी नाहीं असें आम्ही सरकारास कळवितो या मंडळीमध्यें सरकारचे चाकर नव्हेत आणि स्वतंत्र असें सभासद नेमून ते सर्व लोकांच्या हिताकडे लक्ष देतील असें झालें पाहिजे आणि दरएक इलाख्यामध्यें तेथील गोष्टीं विषयीं ठराव करण्यास स्वतंत्र अधिकार देऊन निराळी कौन्सिलें नेमिली पाहिजेत.

या सर्व हिंदुस्तान देशांतील लोकांची नाखुषीची जी फार दिवस चालत आलेली कारणें त्यांचा तपास करून ती मिटविण्याकरितां आणि ज्या उपायानीं या देशाचे कल्याण व भिंग न होईल अशांची योजना करण्याकरितां सर्व देशामध्यें फिरून चौकशी करण्याचे कामांत एक बादशाही कमिशन (म्हणजे कमिटी अथवा मंडळी) नेमिली जाईल अशी अर्जदारांची फार दिवस उमेद आहे.

त्यामध्यें चौकशी करण्याच्या मुख्य गोष्टी खाली लिहिलेल्या आहेत त्या जाहिर करितों.

१ सरकारचा खर्च कमी करून, जो खर्च करावयाचा त्याच्या रीती सुधारणें.

२ एकदेशीय संस्थानीं लोकांच्या पुढें गाद्या चालविण्याच्या बाबतींत (म्हणजे दत्तक विषयीं वगैरे गोष्टींत) बादशाही सरकाराशीं संबंध

कसा आहे त्याचा ठराव.

३ बिनदस्ती जमिनीचे बाबतींत बंदोबस्ताचे ठराव.

४ रस्ते व कालवे बांधणें व नसाच पब्लिक वर्क डिपार्टमेंट (म्हणजे लोकोपयोगी इमारती करणारें खातें) याचा बंदोबस्त.

५ सर्व प्रतीच्या लोकांस विद्येचा प्रसार करणे.

६ न्यायखात्याचा बंदोबस्त.

आणखी सरकारास विनय पूर्वक अर्ज आहे कीं, वर लिहिलेल्या कमिशनामध्यें नामांकित आणि निस्पृह असे राज्यकारभारी परभारें इंग्लंडांतून पाठवावे आणि त्यांचे हिंदुस्थानाविषयीं या देशांत येऊन माहितगार झालेले व अनुभवीक असे ही लोक असावे.

आतां शेवटीं असा अर्ज आहे कीं, खालीं लिहिलेल्या रचनाकडे सरकारानें आपलें लक्ष वळवावें, कारण यांचा हिंदुस्तानांतील महसूलाशीं अति निकट संबंध आहे.

१ इंग्लिश कानसोलस (म्हणजे विलायतेमध्यें इंग्लिश सरकारानें जें लोकांकडून कर्ज घेतलें आहे त्या बद्दलच्या नोटि) यांचा जसा व्याजाचा हलका दर आहे त्या प्रमाणें हिंदुस्तानांतील सांप्रतच्या कर्जास (म्हणजे बंगाल लोन म्हणतात त्यास) बादशाही शाहाशारी देऊन (त्याबद्दल विलायतेस कमी दरानें वेळोवेळां पैका काढून इकडील कर्ज फेडून) व्याजाचे ओझें कमी करणें याचा विचार केला पाहिजे.

२ तसेंच जें कर्ज हिंदुस्तानाचे हिताकरितां झालें नाहीं, परंतु बादशाही हिताकरितां झालें असें अगदी जाहिर आहे, त्याचें ओझें या देशावरून काढण्याची अवश्यकता आहे, (म्हणजे काबूल, वगैरेंच्या लढायांचा खर्च सुमारें ४०,००,०००,०० इंग्लिश लोकांवर घालावा.

३ जेथें सावकार लोकांपासून अर्ज घेतल्या शिवाय स्वतःचे पैशानें सरकारचा महसूलचा हक्क लोक (सुमारें २० सालीं अथवा ठराव होईल तसा एकदम दस्त भरून) विकत घेऊं सकतील, तेथें त्यांस घेऊं द्यावा.

४ कापूस, लोंकर, आळशी, वगैरे तीं; आणि तसेच दुसरे या देशांतून बाहेर जातात ते व्यापाराचे जिन्नस यांवर थोडीशी निर्गति जकात ठेवण्याचा विचार झाला तर योग्य आहे.

५ अफिमीवरील महसूल जितका वाढवेल तितका वाढवावा.

६ तंबाकूवर पट्टी.

या सर्व गोष्टीं विषयीं एकसारिख्या खातरजमेनें अर्जदाराचानें शिफारस करवत नाहीं. तथापि सरकारावर जो सांप्रत प्रसंग पडला आहे, यांतून पार पडण्याचे उपाय जे अर्जदारांस फार योग्य दिसले ते राणी माहाराजांचे निष्ठावंत प्रजेच्या धर्मा प्रमाणें परम नम्रतेनें सादर केले आहेत.

हानराबल मेहेरबान लिजिट साहेब यांची स्वारी मुंबईहून आपल्या कामावर कलकत्यास ता० २५ मिनहूस मुंबईहून रवाना झाली आहे. असा हे त्यांचे मनांत पुनः मुंबईस पुढील वर्षाचे एप्रेल महिन्यांत यावयाचें आहे असें समजतें.

नेक नामदार लार्ड क्यानिंग साहेब गवरनरजनरल यांची स्वारी तारीख ५ मिनहू रोजीं कानपुरास दरबार करून, फत्तेगडास जाण्याकरितां रवाना झाली.

नेमणुका.

मि० सी. एम. हारीसन अहमदनगर अदालतीचे जडज्य व सेशन जडज यांणीं तेथील कामाचा चार्ज ता० १२ मिनहूस घेतला.

नामदार गवरनर इन कौंसलानें मेहेरबान होऊन (श्रीमंत राव बाहादूर) माधवराव विठ्ठल विंचूरकर यांस अहमदनगर ज़िल्ह्यांत डिपुटी माजिस्त्रेटचा अधिकार सन १८५१ चा आक्ट ५ प्रमाणें हुकूम दिला.

मि० टी. रीड यांस मुंबईस कारोनर ता० १५ मिनहूपासून नेमिलें आहे.

लेफनेंट हारपर रत्नागिरीचे सुपरिन्टेंडेंट पोलिस यांस घरगुती कामाकरितां ता० २० दिवसांची रजा मिळाली आहे.

मि० आरथर यांणीं रत्नागिरीस फर्स्ट असिस्टंट कलेक्टरीचें काम चालवावें.

मि० नोफर्ड यांस खानदेशांत सेकंड असिस्टंट कलेक्टर नेमिलें.

मि० कारलन यांस अहमदनगरास सेकंड असिस्टंट कलेक्टर नेमिलें.

मि० कारफील्ड यांणीं सिवील आडीटरच्या कामाचा चार्ज ता० १५ मिनहूस घेतला.

मि० कोलसन यांस धारवाडास सेकंड असिस्टंट कलेक्टर नेमिलें, परंतु त्यांणीं गुजराथच्या पेमाष खात्यांत दुसरा हुकूम होई तोंपर्यंत राहावें.

मि० हांग रत्नागिरीचे थर्ड असिस्टंट कलेक्टर यांस ३ महिन्यांची रजा पुढील महिन्याचे १५ वे तारखेपासून मिळाली आहे.

मि० स्काटर रत्नागिरीचे फर्स्ट असिस्टंट कलेक्टर हे ६ महिन्यांचे रजेवर गेले होते, ते परत आले, परंतु ते कामावर रुजू होण्याकरीं त्यांस १५ [illegible]ची रजा मिळाली आहे.

मि० [illegible] ठाण्याचे असिस्टंट सुपरिन्टेंडेंट पेमाष [illegible] हे ता० १५ मिनहूस आपल्या कामावर रुजू झाले.

मि० [illegible] यांणीं गुजराथी भाषेची परीक्षा दिली.

मि० [illegible]फर्ड रत्नागिरीचे सेकंड असिस्टंट कलेक्टर यांणीं कलेक्टरीचा मि० [illegible]पासून ता० १६ मिनहूस चार्ज घेतला.

रावबाहादूर जयराम गोपाळ खेड्याचे डिपुटी कलेक्टर व माजिस्त्रेट यांस ३ महिन्यांची रजा मिळाली आहे.

रावसाहेब महादेव गोविंद शास्त्री विद्याखात्यावरील विझीटर हे प्रांतांतून गेल्या बुधवारीं एथें येऊन सरकारच्या ठरावाप्रमाणें दक्षणेचे ब्राह्मण रुजू होण्यास आरंभ केला.

पुणें— एथें रात्रौ अभ्रें येतात, यामुळें हवेंत फेर पडला आहे, जरी मरीच्या वाख्यानें तीनपासून ४ मृत्यु होतात— अलकावतीची यात्रा स्वरूपपणें झाली यात्रेंत लाहान साहान चोऱ्या झाल्या, परंतु त्यांतील कांहीं जाईंट पोलीसच्या हुशारीमुळें पकडल्या गेल्या आहेत.

एथील मुळानदीस दिक्षितांचे तटाजवळ वस्तीचें व नजीक गटाराचें पाणी नदींत जातें, ये विषयीं म्युनसीपल कमिशनर यांजकडून तजवीज जारी होत आहे, तें पाणी बंद करण्यास त्यांनास त्या पाण्यावर मातीं लोटितात, म्हणजे ते लोकांच्या दृष्टीस पडणार नाहीं, परंतु ही तजवीज गैरशिस्त आहे, कारण नदीच्या पाण्यांत एथील घाणेरडें पाणी त्यार पांच जागीं जाऊन मिळतें आणि तेंच पाणी लोक पीतात यामुळें आजार नदींतील असें

कोणी समजणार नाहीं— [illegible] म्यु-
नसीपाल कमिटी तजवीज [illegible] याव
कमीटीस आम्हीं असें सूचवि[illegible], नाना
फडणीस यांचे प्रसिद्ध हवदा[illegible] आण्या
येण्याचे मार्गावर शेवाळ [illegible] तेणें क
रून नुकताच एकजण पा[illegible] पडला
त्यांस फार लागल्यामुळें तो [illegible] या-
प्रमाणें पंचनामा झालेला [illegible]डेस आहे,
तर या विषयीं चार कुणबी म[illegible] ते शे-
वाळ लवकर काढून टाकावें— [illegible] सूच
ना, या कमीटीनें अजून तरी [illegible] त्या
पैशापैकींच आग विझवण्याचीं [illegible] निदा
न तरी चार बंब आणावे या विषयीं आम्हीं
ता० १० मिनहूच्या पत्रांत या[illegible] मेंबरा
स सूचना केली होती. परंतु त्याकडे त्यांचे लक्ष
पोहचलें नाहीं असेंच आतां आपण साफ स-
मजलें पाहिजे. ढमढेरे यांचे घरास आग लाग
ली तेव्हां मेहेरबान नाना मोरोजी डेप्युटी माजि
स्त्रेट इंचार्ज सदर स्टेशन यांणीं ताबडतोब जा
ऊन लष्करचे बंब मोठ्या जलदीनें आणिले, परंतु
त्यावरील अंमलदार देण्यास कुर्कुर करीत हो
ते त्यांस नीट समजाऊन ते आणण्याची जलदी
केल्यामुळें आसपासचीं घरें या भयंकर आगी
पासून बचावलीं, नाहीं तर कदाचित ही आग
या कमिटीचे मेंबरांचे घरापर्यंत [illegible] पोहचली
गेली असती या आगीच्या समयीं [illegible] फौज
दार यांणीं खूप मेहनत केली हे मेहेरबान ज
डज्य साहेब यांणीं स्वतः पाहिलें. व [illegible] या वेळी
रावसाहेब मोरो रघुनाथ ढमढेरे यांस हे सम
जण्याबरोबर त्या जागीं येऊन बुधवार वा-
ड्याचे आदयावर पाणी पोचवि[illegible] माण
सें पाठविलीं त्या प्रसंगीं बहुतेक [illegible]स्त लो-
कांनीं आग महिनत केली हें आम्हीं स्वतः पा
हिले आहे फार काय जेव्हां ती आग फार च झाली
तेव्हां बुधवारच्या वाड्या त्या आगी पासून जवळ
होता आणि त्या आगींत कोणी जाण्यासही पुढें
सरत नसे तेव्हां हवेली मामलेदार यांणीं बुध-
वारचे हवदाचा नळ सोडून पाणी त्या जागी
आणिलें तेव्हां संपांत पाणी भरून बुधवार
च्या वाड्यावर फेकीत असत या कामांत लेंग्र
रीचा कुशाबा शिपाई याणे खूपच जलदी के-
ली इकडेस दुसरे कमिशनापैकीं मिस्तर
शांडे साहेब आणि मिस्तर बापूरावजी मांडे
यांणीं देशपांड्यांचे घरावर पाणी पोहन वि-
झवाची मेहनत केली. आम्ही स्वतःचे मनाचे वि
षयीं पुढें देऊं.

एथें गेल्या शुक्रवारीं लष्करी लोक पाहाटेस क
वायती करितां गावांत येऊन त्यांणीं कुंभारवेशी
च्या पुलाजवळ व पर्वतीचे डोंगरावर व मैदाना
त बंदुकीचे अवाज केले या लोकांपैकीं, निमेनिमे
शत्रू असे होऊन परस्परांत जशी शत्रूबरोबर
लढाई करावी असे अवसान त्यांणीं करून दाख
विले यावरून कितीएक अज्ञानी लोकांस अ-
साभास उत्पन्न झाला कीं, खरोखरीच पुण्यातील
पलटणीमध्यें कांहीं शत्रूभाव उत्पन्न झाल्यावरू
न शहराचे नजीक असा दंगा झाला आहे वी,
काय? असो तसे कांहीं एक नाहीं हे आम्हीं सर्वा
स सांगतो, परंतु अशा प्रकारच्या कवायतीने मि
लेल्या जागेत व झाल्याने रयतेच्या दिलांत कां
हीं दहशत उत्पन्न होणार नाहीं.

हें पत्र पुणें ज्ञान० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

गुरुवार तारीख ११ दिजेंबर सन १८५१ ईसवी.

ज्ञानप्रकाश.

ता॰ ११ दिजेंबर १८५१ ई॰

आम्हीं ऐकतों कीं, नृसिंह शास्त्री साठे हे रा॰ आपासाहेब रखाजगीवाले. यांचे घरीं पुराण सांगत असतात, आणि त्यांणीं रावसाहेब रखामगीवाले मरण पावले त्यांचें उत्तरकार्य केलें. आणि रावसाहेब हे खाऊन ब्राम्हणापैकीं होते त्यांणीं हें गैर केलें सबब त्यांस प्रायश्चित्त देऊन शुद्ध केलें, आणि हे सदरील शास्त्री यांस त्यांणीं आपले पंक्तीत घ्यावें असें खाऊन ब्राम्हणापैकीं एकानें सांगितल्यावरून त्यांचा राग येऊन आपल्या वरील पैंच जाण्याकरितां तसें केलें, तेव्हां नृसिंहशास्त्री यांणीं आपल्यावर हा विनाकारण दोष आणिला सबब याची एथील ग्रामस्थांनीं चौकशी करावी म्हणून तो ब्राम्हण उपोषण करीत बसला आहे. त्यास येविषयीं एकेवाक्यतेनें याची चौकशी सत्वर करावी, असें आम्हीं त्यांस सुचवीत आहों. आतां कदाचित् हें ग्रामण्य माजी श्रीमंत बाबासाहेब आंग्रे यांचे दिवाण यांचे घरचे ब्राम्हण होते त्यांपैकीं कांहीं एकाउत्तरांत प्रायश्चित्तास गेले होते. त्यावरून त्याजवर जसा मुंबई मुक्कामी अपवाद येऊन सभा वगैरे झाल्या, शेवटीं त्यांची त्यांची येथें आली, तेव्हां त्यांचे घरीं कीर्तन झालें, त्यांत मृदंग वाजविण्यास गुरव होता, त्यास गुरवांनीं देवालयांत जाण्यास मना केलें, अशी त्या ग्रामण्याची हवा जिकडे जिकडे गेली तिकडे तिकडे प्रायश्चित्त व प्रायश्चित्त होऊन गेलें, याप्रमाणें हें असेल तर त्याची मर्यादा [illegible] बावन खणी यांतील राहाणारे लोक यांणीं व जे त्या मार्गानें जातात गायन वगैरे ऐकतात त्यांणीं हा सूक्ष्म सांसर्गिक दोषाबद्दल प्रायश्चित्त घेतलें पाहिजे.

गोव्या अकटोबर महिन्याच्या २२ वे तारखेपर्यंत त्या प्रांतांत एका आठवड्यांत अयोध्येमधील खुद्द कांमगारांहीं २ तोफा, १८९ बंदुका, ८२ बंदुका पिस्तुलें, ७ भाले, ७० दुसऱ्या सर्व प्रकारचीं अशीं एकंदर हत्यारें लोकांजवळून गोळा केलीं,

जाहिरात.

पुणें म्युनसिपाल कमिशनर यांजकडून तमाम लोकांस कळावयाकरितां लिहिलें जातें जे पुणें शहर एथील गाड्या व घोडी वगैरे एतील जातील त्या रस्त्यावरील मक्त्याबद्दल लिलाव सन १८५० । ५१ चा लया माहे दिजेंबर सन १८५१ इसवी रोज सोमवार १२ वाजतां पेठ रास्त्यांची एथें म्यूनसीपाल कमिशनर कचेरींत होणार आहे.

साल गुदस्तां रस्त्यावरील मक्ता बारमाही रुपये २८४२५ झाले असून हल्लीं सोळा महिने म्हणजे ता॰ १ जानेवारी सन १८५० पासून एप्रील सन १८५१ अखेर मक्ता होणार, व त्याजमध्यें गाडी वगैरेस दोन बैलांहून अधिक बैल असल्यास जास्ती कर घेण्याचा ठराव झालेला आहे.

सदरहूबद्दल कोणास माहिती करून घेणें असल्यास लिलाव होणार तारखेचे पूर्वीं म्युनसीपाल कमिटीचे कचेरींत आदितवार खेरीज करून आलें असतां मिळेल.

(सही) कपतान क्रोस पुणें एथील म्युनसीपाल कमिटीचे चेरमन.

चीनसरकारची आणि इंग्रज व फ्रेंच या उभय सरकारांची चीनेजवळ समुद्रांत लढाई झाली, त्यांत फराशीस लष्कराची नुकसानी अगदी थोडी होऊन इंग्रजसरकारची विशेष झाली. तेव्हां लढाईचें काम अपूर्तें राहिलें. तें सुरू होणार आहे. कारण सर होप ग्रांट साहेब यांची स्वारी कलकत्त्यांत जाऊन दाखल झाली आहे व कुमक करून त्यांसच या नवीन चीनेच्या लढाईच्या मोहिमेवर आधिपत्य सरकार देणार आहे. त्यांजबरोबर ५००० पांच हजार गोरे आणि २००० काळे लोकां पैकीं ३००० लोक असे देऊन त्यांस दारूगोळा वगैरे सामान लागेल तें ताबडतोब देण्याविषयीं हुकूम झाल्याचें समजतें.

मलीका मोअज्जमा राणी सरकारच्या सर्व माफीचा जाहीरनामा अद्यापी ही लार्ड क्यानींग साहेब बहादूर गवरनर जनरल यांणीं अमलांत ठेविला आहे, असें दिसत आहे; कारण बिहार प्रांतांत बंडवाल्यांकडील सुमारें ३५० लोक सरकारास शरण आले, असेच पांच सात ठिकाणीं बंडाकडील लोक थोडे थोडे सरकारास आपल्या कर्माची माफी मिळण्याकरितां आपण होऊन शरण येतच आहेत.

नानासाहेब आजारी असून मरण पावल्याची बातमी नेपाळांतून एक ब्राह्मण आला तो सांगत होता, तो सरकारचा बातमीदार होता. व त्यावर विश्वास ठेवण्यास दुसरा आधार त्याणें बंडवाल्यांकडून नानासाहेबांनीं दान धर्म केल्यापैकीं कांहीं त्याणें मोहोरा दाखविल्यावरून संभव होता; परंतु हाली ती बातमी खोटी ठरली आहे.

तूरबनीस एक्या व्यापाऱ्यानें पुष्कळ पैशाचा माल खरेदी केला; त्यावरून तिणें तो माल वेगमे करितां केला, असा अत्यंतराकडून संशय आल्यावरून व तिणें एकाच दुकानीं खरेदी करावा असा तीस हुकूम होता. सबब त्या खरेदी करणारणीस व विकणारास लखनौं एथें कैद करून ठेविले आहेत, असें समजतें.

विलायतचीडांक — पेनिन्शुलर आणि ओरिएंटल कंपनीचा "नेमिसिस" आगबोट गेल्या आक्टोबर महिन्याच्या १८ वे तारखेपर्यंतची विलायतची डांक आपणाबरोबर घेऊन निघाली ती या महिन्याच्या ७ वे तारखेस गॉल मुक्कामीं येऊन पोंचली. या आगबोटीहून आलेलें विलायतचें वर्तमान तारायंत्रद्वारें एथें येऊन पोंचलें. त्यांजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, चीन देशाकडील जी शेवटली बातमी इंग्लंडामध्यें जाऊन पोंचली आहे, तिजवरून असें दिसतें, इंग्लंडमधील लोकांची ही चीनबरोबर लढाई चालविण्याविषयींच्या कामांत पुष्कळ अनुकूलता आहे. फ्रेंच सरकाराची जी चीनाकडे फौज पाठविण्याची तयारी चालली होती ती त्या सरकारानें अस्तत बंद केली आहे. स्पेन सरकारानें मोरोक्को सरकाराबरोबर लढाई करण्याविषयींचा आपला निश्चय प्रकट केला आहे. आस्ट्रिया व फ्रान्स यांजमधील तहावर झूरीज मुक्कामीं सह्या झाल्या. त्या तहामध्यें इटालीमधील ड्यूक म्हणजे मांडलिक संस्थानी यांजला त्यांचीं संस्थानें परत मिळावीं असें एक कलम आहे. रोम एथील पोप हा आपल्या राजधानीमध्यें परत आला आहे. स्वेझच्या संयोगी भूमीच्या ठिकाणीं एक खरक खणून जाहाज येण्याजोगती वाट करण्याकरितां उभी झालेल्या कंपनीच्या डैरेक्टरांची फ्रान्सचा बादशाहा लुईस नेपोलियन याणें भेट घेऊन त्या कंपनीस आपली मदत देण्याचें वचन दिलें आहे. अमेरिकन लोकांनीं सेन जुआन हें बेट आपल्या हस्तगत करून

ठेवण्याविषयीं बेत केला आहे, असें म्हणतात. विलायतची पार्लमेंट सभा दिसेंबरच्या १५ वे तारखेपर्यंत बंद झाली आहे. लुईस नेपोलियन याणें बोलोग्ना एथील पकिलाची भेट घेण्याचें नाकबूल केलें. रशिया, आस्त्रिया आणि प्रुशिया एथील राजांची लवकरच एकदां परस्पर यांची भेट व्हावयाची आहे, असें म्हणतात.

धू.

दिल्लीस ता० १६ माहे मे सन १८५७ साली, जेव्हां दंगा झाला होता, त्या वेळीं नबीबक्ष हा ख्रीस्ती ५९ गरे मारण्याचे कामांत होता तो हल्लीं सरकारचे हातीं आला आहे.

आम्हांस बंबे ग्याजिट आधारें समजतें कीं, गणेस एक योगराया वल्द याणें राजद्रोह केल्यावरून त्यास सरकाराने प्रतिबंदांत ठेविला होता, परंतु त्याणें कांहीं सरकारचें इमानदारीचें काम केलें त्याचा सरकारास फायदा झाल्यावरून त्यास बंदांतून मुक्त केलें.

एथील मोधीखान्यांत दर बुधवारीं कमारे ९० घोड्यांचा लिलाव होण्याचा ठराव झाला आहे.

ही पर्यायाहून तारीख १९ नो० —— असें सरकारचे हिताकडे कामगार लोकांनें स्वामीधर्माप्रमाणें लक्ष्य असणें योग्य असेंच रयतेकडे ही लक्ष्य लावण्यास सूद कमी करीत आहीत; —— पाहा, खलका कलुतानापूर एथील वहिवाटदार रा० रा० करपा रावसाहेब यांणीं जमीनीचे सारवीचे कामांत दरकडे जीदरी अवस्था नवली म्हणून जमीनच मोजणी करून दर बसविले, येणेंकरून रयतेस हाली खुशी झाली आहे. पूर्वीप्रमाणें दर बसवला असता तर दुपटीचे माथ्यावर आतें, तसें न करून सरकारचाही नोकसान होवां न का केला आहे; त्यास तुमच्या पुण्याकडील जमीनीच्या वसूली अन्वयें म्हटलें म्हणजे या मामलेदारास १७५ रुपये पगार असावा, परंतु यांस सदरील आंकाचा मागील एक आंक कमी करून पगार मिळतो. त्यांस निदान तीन अंकांचा पगार असावा असें त्याचे हुशारीवरून मला दिसतें.

हिवर्गा एथें एक मारुतीचें पुरातन देऊळ आहे तें मोडकळीस आलें होतें, परंतु एथील मुनसफ वामनराव व मामलेदार कचेरींतील कारकून व मामलेदार बापू सदाशिव वगैरे मंडळींनी राजीखुशीनें कांहीं पैसा जमवून जिर्णोध्दार केला आहे. मासे मनांत या देवळापुढें सभामंडप ही असावा, असा या मंडळीस विनंती आहे, ती आपले पत्रद्वारें कळवली आहे.

लंडनबाहेरची बातमी तारायंत्रांतून लखनौस ता० १९ मीनहूस आल्यावरून समजते कीं, दिवाणी नवकरांचे पगार वगैरेच मोठ्या रकमेचे कमी होणार आहेत. या बद्दल आम्हांस असें समजलें आहे कीं, तीन वर्षां मागें दिवाणी कामगारांचे पगार कमी करावे व ते कोणाचे किती प्रमाणानें करावें, हें चौकशी करण्यास मेहेरबान रिकेट साहेब यास कमिशनर सरकारांतून नेमिले होते, त्यांणीं विलायत सरकारास एक या बद्दल कमी करण्याचा नक्शा पाठवून शिफारस केली होती, त्याप्रमाणें मुख्य रंग असें आहे कीं, मुंबई मद्रास आणि कलकत्ता या तिन्हीं खात्यावरील कौंसलांतील दरएक कौसलदारांच्या जागा कमी करून फक्त गवरनर आणि दरएक खात्याचे सक्रेटरी असले म्हणजे कांम चालण्यास हरकत नाहीं; कारण सक्रेटर हे त्या त्या प्रकरणीं कामाची माहिती गवरनरांस सांगण्यास ते जबाबदार आहेत आणि असें झाल्यानें कामास फार दिवस न लागतां कांमें लवकर होऊन सरकारचा सालिना पांच अगर सात लक्ष रुपयांचा नफा आहे. आतां याप्रमाणेंच झाल्यास सक्रेटरी यांजकडेस मोठे जबाबदारीचें

काल दिवशी राहील, परंतु हें मुकरर होणार असें अं- दाजी मानण्यास आम्हांस कल्या खरीज आधार ना- हीं; परंतु घडण्यासारखी गोष्ट दिसत आहे. असें आलें म्हणजे कौंसल हा शब्द एकीकडेस ठेविला पाहिजे.

ग्वाल्हेरचे सिंदे महाराज यांची स्वारी लवाजीमा सह आग्र्यास ता० ११ नावंबर रोजीं जाऊन दाखल झाली, असें समजतें.

आम्हांस वाटतें कीं, हे महाराज स्वतः लार्ड क्या नींग साहेब गवरनर जनरेल यांस आपले राजधानी- त नेण्याकरितां निमंत्रण करण्यास गेले असावेत.

हवा— एथील हवा फार बिघडून गेली आ हे. कध्हीं केव्हां अभ्रें येऊन तलखी आणूं लागते. के व्हां केव्हां प्रातःकाळीं थंडीची झुळूक लागते मध्यान्हीं उन्हाची झळही मारते. अशी स्थिती हवेत झाल्यामुळें प्राणि मात्राचे स्थितींत फेर फार झाला आहे. गेल्या पंध रवड्यांत महामारीची स्वारी गाजूं लागली आहे. ह्या बाईला एथें आणण्यासाठीं सामोरे पेठ पुरी व आळका वतीं यात्रे करूनी जाऊन मोठ्या सन्मानानी आणून या तले आहे. या अडाणी लोकांच्या सभायास व त्यांच्या अविचार पूर्वक घाणेरड्या रीतीस ही महामारी फार खूष आहे. ती त्यांच्यावर सत्ता फार करिते. असी गेल्या पंधर वड्यांत एकंदर मनुष्यें या बाईच्या प्रसादानें सुमारें ६० यमसदना प्रत रवाना केलीं आहेत. व अजून तिचा रवाना करण्याचा इरादा आहे. असें दिसून येतें. व आपले डाक्त रसाहेब ही असेंच सांगतात कीं, अद्यापि ईयास हेवांची सत्ता जारी दिसते. परंतु ह्या हेंगंचे सहाय्य ज्या ज्या जागीं वेळेस जाऊन पोंचतें तेथें तिचा अमल जरू मी एखादा होतो पण प्राणास मुकत नाहीं. अशा रीता नें मनुष्यांची स्थिति आहे.

आणखी एक आश्चर्य कारक गोष्ट वाटण्या सारखें आह्मापुढें असें वर्तमान आलें आहे कीं, पुण्यांती ल प्रख्यात दयाराम आत्माराम शेट सावकार यांचे मुनीम यांजवर विश्वास घात केल्या बद्दल फिर्याद पो लिस फौजदार यांजकडे आली आहे त्यांतील मज कूरही आह्मी शोध करितो समजला. परंतु यापिपयीं सुविस्तर पुढें लिहूं.

पुण्याचे दक्षणेपैकी वेद० रा० रा० घोड शास्त्री डोंगरे कर हे श्री० बायजा बाई साहेब यांणीं त्यांस ग्वा लेरीस मोठी जागा देण्या करितां येथून नेले होते ते उ ज्जनी जवळ मार्गांत महामारीच्या आजारानें मरण पावले. यास येथें सरकारी शाळेवरील व्याकरणाची मु ख्य गुरूची जागा दरमहा ३० रुपयांची होती.

राव बाहादूर केशोपंत नाना जोग यांणी दक्षणेच्या ब्राह्मणास गेल्या सोमवारी ३०० रुपये वार्षिक धर्मादया प्रमाणें धर्म केला.

आम्हीं असें ऐकतों नवीन स्माल काजचा आ क्ट सरू होणार आहे तो हल्ली छापून तयार होत आहे त्याची पानें जसजशीं तयार होत जातील त्याची समजुत लोकांस लवकर व्हावी म्हणून एथील जडजानीं मुनसफास असें कळविलें आहे कीं, आम्ही तीं कलमे तुमच्या कडेस पाठ वीत जाऊं तीं वाचून पाहून शंका आल्यास आम्हां कडेस आपण विचारावें म्हणजे त्यांचा अर्थ कळवून देऊं. या आक्टाचा तर्जुमा मेजर क्यांडी साहेब याणीं केला आहे व तो आक्ट म्हटला म्हणजे एक ग्रंथा रत्नच आहे.

पुणें ज्ञानप्र० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे याणीं छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें सोमवार तारीख ५ म्हाहे दिजेंबर सन १८५९ इसवी.

पत्राची किंमत रुपये.

आगाऊ दिल्यास १० दरसाल.

वसूल.

श्रीपत पांडुरंग उद्यास मामलेदार मामलेदार कचेरी नगर १०

गोविंद नारायण महालकरी पेठ मावळ १०

पांडुरंग गोपाळ हेड कारकून तालुके चांदवड १०

गोविंद बल्लाळ स्कूलमास्तर कसबे सीन्नर ९।८

सखाराम राजी स्कूलमास्तर मंडलेश्वर १०

अज्जम धनजीभाई कावजी मामलेदार नासीक ४।८

खान बहादूर बरजोजी भिकाजी प्रिन्सिपाल सदर अमीन नगर ९।८

मोरो विश्वनाथ निमकर ५

राघो गणेश साठे मुकाम लष्कर १०

अज्जम विश्वनाथ भगवंत मामलेदार बारामती. १०

अज्जम हरीपंत मोनपा मुनसफ कोर्ट मालेगांव ९।८

भाऊ शास्त्री द्रविड पुणें १०

रावसाहेब नारो भिकाजी सदर अमीन मंडलेश्वर १०

राजीरंगनाथ महेश्वरकर ५

रामचंद्र लक्ष्मण कारकून नि० सीनोळे देशमुख कुरकुंभ [illegible]

गोविंद बापूजी वकील नि० पंतसचीव [illegible]

विठ्ठल बाबाजी व काशिनाथ आपाजी वकील कोर्ट मार्ट ९।८

गणपतराव त्रिंबक राव देशमुख संगमनेर ९।८

अज्जम भास्कर नारायण शिरस्तेदार नि० पोलीस फौजदारी गणें [illegible]

भगवंत कृष्ण दापटता० संवदनी ९।८

रामचंद्र भास्कर गोखले पेठ सांगोले ९।८

माधवराव कृष्ण मुनसफ कोर्ट कि कोडी १८६० बद्दल ९।८

आनंदराव शिवाजी हेड कारकून नि० इंजिनीयर ९।८

सूचना.

सन १८५९ साल पुरें होत आलें त्यास ज्यांकडे ज्ञानप्रकाशाचा पत्रा बद्दल वगैरे बाकी येणें असेल त्यांणीं ती रवानी करून पाठवावी.

ज्ञानप्रकाश.

अक्कलकोटकर महाराज यांची स्वारी जेजुरीस यंण पर्यंत येऊन दोन दिवस मुकाम करून परत गेली. स्वारी पुण्यासारख्या शहराचे, व मुंबईचेही नजीक येऊन इकडे आली नाहीं. याचें सर्दील नवल वाटतें. अक्कलकोट संस्थान यांचें उत्तम घोडें आणि सरदार लोकांत खर्च फार लागतो. महाराज अल्पवयी व दरबारी मंडळी सामान्य या वगैरे कारणांनीं त्या राज्याचें सुधारलें नसेलसें वाटतें; पण एकदा महाराज किंवा आपल्या कांहीं कारभारी मंडळीसह येऊन जाते तरी कांहीं हरकत नव्हती.

ता० २८ गुदस्तचें पत्र शामचापिन ग्वालेरवाल्या कानकारुच्या कडून उशिरां आलें, सबब त्याचा समावेश आजच्या पत्रीं करवत नाहीं पुढील पत्रीं येऊं, त्यांतील एक कलम कीं, कलकत्याचे लाटसाहेब यांचे मुलाखती करितां जयपूरचा राजा, ग्वालेरचे महाराज, करोली, भरतपूर, टोंक, अलवर वगैरे ठिकाणचे राजे रजवाडे एकदम आग्र्यास जमा झाले आहेत. असें आहे.

आम्हांस वर्तमानसंग्रहावरून श्री॰ रा॰ रा॰ माधवरावबाबासाहेब पटवर्धन सरदार हे कैलासवासी झाले. त्यांचे चिरंजीवांचे समाचारास श्री॰ रा॰ रा॰ रघुनाथरावदादासाहेब कुरुंदवाडकर यांची स्वारी गेली, परंतु कुरुंदवाडास आल्यावर पंचगंगा नदींतील शिकार एका सुसरीची केली ॥

ता॰ १७ नोवेंबर रोजीं लखनौ एथें पदच्युत नवाब यांची एक बेगम आज दोन वर्षे बेमार होती, ती मरण पावली. तिचें नांव नवाब सुलतान महाल होतें.

पुणें— दखणेंत शिपायांचे बंडाऐवजीं भिल्ल, कोळी, रोहिले, आरब, व वाघे वगैरे उचल्यांनींच टोळ्या बांधल्या आहेत. आणि उगीच या दक्षिणेस बहुपणा आणला आहे. या आपल्या सह्याद्रीच्या जंगलांतील दुबळा तरस भागूजी नाईक याची शिकार कपतान सोरर याणें अहंमदनगरच्या पोलिसाचे लोकांनिशीं मारली, तेव्हां त्याची शाबास आहे. आणि त्यास नगरचे एब्राम देबीउ कुमेदान व सुभेदार राजेखान आणि पोलिसाचे कारकून बळवंतराव यांणीं सदरील साहेबांस सहाय्य केलें. यासाठीं त्यांचीही मोठी शाबासकी आभार मानण्याजोगी आहे. असो आमचा मित्र पुणें अबझरवर वाला त्या असामीस मोठ्या मुद्द्याच व वंशपरंपरेच्या देणग्या सरकारांनी द्याव्या अशी मोठी शिफारस करितो ती आम्हांस मान्य आहे. कारण अशा शिकारीस रिक्त हस्तें जाऊं देणें हें सरकारास उचित नाहीं. नगरचे पोलिसापैकीं जें पोलीस या बाहादारीवर गेलें असेल त्या शिपायांस तोंडाकडे पाहावयास लावूं देवूं नये. हेंही सरकारास उचित नाहीं हेंही आम्हीं सुचवितों कीं, त्या जंगलांतील बंडवाल्यांची ... वगैरे पोंचविणारे कोणी गरीब लाउपचाक साहास्य झाले असतील त्यांस ही विसरूं नये.

म्यूनसिपल खातें.

गेल्या बुधवारीं आपल्या या शहरच्या नामदार आणि मुलकी म्यूनसीपाल कमिशनरांची सभा भरली होती. त्या नामदार व शाहाण्या पंचांनीं शहरांत बंब करावे, असा विचार केला; परंतु या कामाला आपली जनरल म्हणजे जगड्व्याळ नामदार कमिशनर साहेबांची सभा भरून अगर तिचा कुलिस्केप कागद व नांवडी फार यांस खर्ची घालून व एक दोन शिपायांस महिना दोन महिने या नामदार साहेबांच्या घरीं देवपा घालावयाची नोकरी सांगून अभिप्राय घेतले पाहिजेत. असा ठराव झाल्यानें कवतें. आपल्या शहरांत कैलासवासी श्री॰ आबासाहेब वदमंदेरे यांच्या घराची फडशा होऊन १५ दिवस गुजरले. त्यावर नपकीर आळीमल्या कूगांवकर दीक्षित यांच्या घरास अग्नी लागून १५ दिवस गुजरून गेले. सदरील दमदेरे यांच्या घरास आग लागली त्या वेळीं शिवाय आसपासचीं तीन घरें जळालीं, आणि त्याच रात्रीं शहरांत आणखी दोन ठिकाणीं आग लागली होती. असो असा अग्नीचा भय झाला तेव्हां आमच्या या नामदार व हुशार म्युनसिपाल कमिशनर साहेबांस बंब या शहरांत करावे असें भासूं लागलें. त्यापेक्षां त्या भासण्याबद्दल आपल्या शहरचे लोकांनीं मोठा आनंद मानून त्या आपल्या अप्रतिम नामदार साहेबांची वाहवा केली पाहिजे. आतां त्या आपल्या जनरल म्यूनसीपाल कमीशनें बंब आणावे असा करार रैव बजावल दिला तर आपण केवळ या बड्या साहेबांची बडी मेहेरबानीच समजावी, इतकेंच करणें नीट वाटे; नरइनाम वगैरे देण्याचा चालविण्यास नजराणे पेशवी जुनी चाल जारी केवावी, असा आपल्या शहराचा ठराव होत आहे. त्याप्रमाणें कांहीं जुनीचा विचार आपण पुण्यातील रचनेनें केला असतां पर्वा.

आहे; कारण आपला या शहरांत वास होऊन आपल्या स्थावरजंगम मिळकतीची करसता करण्याची आपल्यास अधीक अवश्यकता आहे.

ही सदरील रुकाराची विना घडून आल्यावर बंबाची खरेदी होऊन या शहरांत ते येऊन दाखल झाले, अशी आपली खात्री झाल्यावर आपण या आपल्या नामदारांनीं या शहरांतील अमीचे हननार्थ बंबासें आणिलीं ही मोठी कर्तबगारी शकबगारांपासून निपजली. याखव त्यांचा मोठा सन्मान करून त्यांच्या नावाचा उद्धार होईल अशी कांहीं तोड काढली पाहिजे. असो आपणास सांप्रत्याचा तोडी शोधून काढण्यास आतापासून समाकूच पोटर भरविण्याचें प्रयोजन दिसत नाहीं. आपल्याला निजतां निजतांनां ही विचार केला तरी अवकाश आहे. आणि निदान आपले गरारवाले विचार आपल्यास देतीलच त्यांचांनच शाक बेवाक पाहिलें तरी चालेल.

दक्षिण भागचे रिविन्यू कमिशनर साहेब यांची स्वारी आज बेरीं पुणेजिल्ह्यांतच फिरत होती. आतां नगर जिल्ह्या कडें गेल्याची खबर आहे. दक्षिण भागचे रेविन्यूकमिशनर मेहेरबान फासडसाहेब यांची स्वारी विलायतेस चाकरीचा राजीनामा देऊन लवकरच जाणार अशी बोलवा एथें उठली आहे. आतां या बोलण्यांत शेंकडा किती खरेपणा आहे. हें काढण्यास एक दोन महिनें पहातां तीन चतुर्थांश खरेपणा म्हणण्यास आधार होतो.

सोलापूर एथून—ता० २७ नोवें०—श्रीमंत अकलकोटकर राजेसाहेब यांची स्वारी जेजुरीस यात्रेस जाण्याकरितां लवाजम्यानसी अकल कोटाहून निघून ता० १५ नवंबर रोजीं सायंकालीं सोलापूर येथें येऊन गांवाचे बाहेर अदालतीचे मागें मुकामास राहिली. दुसरे दिवशीं मेहेरबान जडज साहेब यांची व त्यांची मुलाकत होऊन परस्परां आदर सत्कार योग्य रीतीनें झाला व जडज साहेबांनीं राजेसाहेबांनीं आपले हत्तीचे अंबारींत बसून त्यांचे बंगल्यांत पोंचतें केलें. दुसरे दिवशीं राजेसाहेब जडज साहेबांचे बंगल्यांत जाऊन असलतीं कडील वगैरे लोकांच्या भेटी झाल्या त्या वेळेस अदालतीचे नाझर रा. रामराव जी यांहीं चांगली व्यवस्था केली होती. ता० १७ रोजीं राजेसाहेब यांची स्वारी सोलापूरचे लायब्ररींत गेली होती तेथें ही लायब्ररीचे भिरणीस व लायब्ररीयन यांहीं चांगला बेत केला होता, परंतु राजेसाहेब यांज कडून लायब्ररीस कांहीं बक्षीस मिळालें किंवा नाहीं हें समजलें नाहीं. त्याच प्रमाणें राजेसाहेब यांचे नूतन झालेंले शिक्षण [illegible] यांहीं आपले प्रीं राजेसाहेब यांजला मेजवानीस बोलाविलें होतें, परंतु जेवणांत काय प्रकार होते हेंही समजलें नाहीं.

१ सोलापूर एथील कलेक्टरचे हेडशेरस्तेदार [illegible] जागा खाली झाल्या बद्दल मागचे पत्रीं लिहिलें आहे, त्या बर्गांत रा. रा. ४० रुपयांची जागा सीतारामनारायण कोलटकर सातारें एथील जुडिशियाल असिस्टंट यांज कडे २० रुपयांचे बेदर होते त्यांस मिळाली. व मशारनिल्हे हे ता० १३ रोजीं साताऱ्याहून येऊन आपले जाग्यावर दाखल झाले.

२ रेलवेचा रस्ता मोहोळा पर्यंत चालू झाला आहे. मोहोळा पासून सोलापूर नऊ कोस राहातें. मेहेरबान क्यामरण साहेब एथील कायम जडज हे पुढील महिन्याचे ४।५ तारखेस एथें येतील.

लखनौच्या नवाबाची एक राणी आज दोन वर्षे लखनौ एथें अजारी होती ती मरण पावली. तिची जाहागीर निरंजीन माजीन बाबानें तोडून दिली होती.

प्रेतदर्शन— ज्यांस आपण फिरंगी असें ह्मणतों, त्या लोकांचा मूळ देश व राज्य युरोप खंडांत आहे. त्याचें नांव पोर्तुगाल त्या देशावरून त्या देशाचे फागदास विशेषण युक्तीनें आपल्या देशांतील लोक पूर्वकाळीं फागदे असें ह्मणत असतात. हे फिरंगी सन १५०० पासून या देशांत येऊं लागले. यांणीं येथें येऊन कांहीं मुलूख बळकाविले परंतु त्यांचें सामर्थ्य कमी झालें या कारणानें त्यांचें वर्चस्व या देशांत व युरोप खंडांत कमी झालें. या कारणानें त्यांचा शिरकाव या आपल्या देशामध्यें होतां फक्त गोमांतक अथवा गोवें व दमान बंदर या ठिकाणीं मात्र तें व त्यांचें राज्य ह्मणून राहिलें आहे. अद्यापि गोमांतकाचें राज्य त्या फिरंगी लोकांच्या ताब्यांत आहे. हे फिरंगी लोक रोमन क्याथोलिक ह्मणून जो ख्रिस्तीधर्मांतील एक प्राचीन पंथ आहे त्यांतले आहेत. ह्या पंथांत व्रतें, उपोषणें करणें मूर्तीला भजणें साधू पुरुष मानून त्याच्याही भजनीं लागणें वगैरे प्रकार जसे हिंदूयवनांत चालत आहेत. तसेच चालत आहेत. हाली सांगण्याचें कारण कीं, मागें सन १६०० मध्यें कोणी एक पाद्री पोर्तुगाल देशाहून तेथच्या राजाची आज्ञा घेऊन गोव्यास धर्मपदावर आला. तो थोडया वर्षांनीं इकडे मरण पावला, तेव्हां त्यास रोमिश धर्मांत ख्रिस्ति साधुपुरुषांत स्थापना केली. त्यास गोव्यास एक दुष्ट सुमारें तीनशें वर्षांनीं त्या पाद्र्याचें प्रेत उकरून काढिलें तेव्हां त्याचे शरीराचे अवयव कांहीं छिन्नविछिन्न झाले होते. व त्यापैकीं त्याच्या पायाचा आंगठा एका ख्रिस्ती बाईनें चावून नेला होता याचें कारण कीं, त्या साधुपुरुषाचा अवयव आपल्यास पुजावयास असावा. हाली त्याच पुरुषाचें प्रेत पुनः उकरून काढिलें आहे. आणि त्याच्या प्रेतावर कबर बांधण्याचा बेत केला आहे, तें प्रेत अद्यापि कांहीं अवयवांनीं शाबीत आहे. तें पाहण्याकरितां रोमन क्याथोलिक पंथानुयायांची यात्रा करून पुष्कळ त्या प्रेतास जातात. मेलेल्याचें प्रेत पाहण्यांत काय उल्हास आहे. तो न कळे पण भाविक बुद्धीनें पाहण्यांत अज्ञानत्वाच्या द्वारें कांहीं आनंद होत असेल असें मानणें प्राप्त आहे. असो. ब्राह्मण ख्रिस्ति ह्यांच्यांत जे जे वेडे चार आहेत, ते मूर्ख आणि धर्मभोळे हिंदू व यवन यांत्रांतही आढळतात.

नामदार गवरनर इन्कौंसलानें गुजरायेतील भिल्लांचे पल्टणीवरील नेटीव अमलदारांस पगार देण्याचें मंजूर केलें त्याचा तपशील.

माणसांची संख्या.	हुद्दा.	महिना.
१	कम्यांडेर	८००
१	सेकंड	६००॥०
१	आडजूटंट	५००
१०	सुभेदार. फर्स्टक्लास. सेकंड क्लास	२०५
१०	जमादार. फर्स्टक्लास. सेकंड. १४	१६०
५०	हवालदार. ८	६००
५०	नाईक ६	३००
१	बगलमेजर	१०६८
१०	बगलरस ८३	८७६८
७००	शिपायी ८	५६००
८१४		६६३३॥०

याशिवाय एकस्ताखर्च ६८३१४ एकूण ७२१०८ दरमहा देण्याविषयीं ठराव केला आहे.

मल्या.

ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज.

विनंती विशेष. महाराज, प्रश्न करणारास जें वाटेल त्या रीतीनें प्रश्न करण्यास अधिकार आहे. तसें समाधान करणारास भलतेच रीतीनें उत्तर देण्यास अधिकार नाहीं. यास प्रमाण कोणी एकानें प्रश्न केला कीं, प्राणिमात्रांस आधार कोणाचा आहे हें विचारणें विहित असतां समाधान करणारानें उत्तर दिलें कीं, सर्वांस आधार पृथ्वीचा आहे. तर अज्ञानास हें सांगितलेलें रुचेल परंतु हें समाधान नव्हे. कारण जर प्राणी मेला तर त्याला ह्मणजे त्या राहिलेल्या मेताला. पृथ्वी कां उभें करीत नाहीं. असो याविषयीं पुष्कळच वाद असून जो वेदांत शास्त्र सिद्धांताप्रमाणें पूर्ण ज्ञानी असेल. तोच या प्रश्नावर समाधान करील. ह्मणून प्रश्न करणारास हर एक प्रकरणीं शंका घेऊन सुज्ञ जनांस विचारण्यास अधिकार आहे. या न्यायानें मी जो खालीं प्रश्न केला आहे. त्यांतील मर्म लक्षांत आणून त्याचें समाधानी उत्तर. आपले पत्रद्वारें माझे भेटीस यावें ही इच्छा आहे. करितां हें पत्र छापून प्रसिद्ध होण्याची आशा बाळगून मार्ग प्रतीक्षा करीत बसलों आहें. आतां खालीं लिहिले प्रश्नांतील उत्तानार्थावरून मनास वाटतील तशा कल्पना काढून ज्याजला प्रश्न केला आहे त्याचा त्याणीं मनोदय समजून समाधानयुक्त उत्तर देतील तर हा त्याचा अन्याय होय. व प्रश्नांत कांहीं गोष्टी नसून पोरकट वगैरे तऱ्हेचा वाटेल तरी प्रश्न करणारानें अधिकाराविषयीं सदरीं लिहिलेंच आहे.

प्रश्न.

हिंदुशास्त्रांतील पदार्थविज्ञान ह्मणून मुंबईंत सन १८५७ इसवी सालांत अमेरिकन मिशन छापखान्यांनीं एक बूक छापून प्रसिद्ध झालें आहे. तें माझे वाचण्यांत आल्यामुळें हिंदुशास्त्र संपूर्ण चुकांनीं भरलें आहे ह्मणून सदरहू बुकांत प्रकाश येईल असें पांडित्य लिहून आणिलें आहे. ह्मणजे आपल्या शरीराच्या आजूबाजूस व भूगोल व सूर्यगोल इत्यादि सर्व गोलाच्या आजूबाजूला जी जागा रिकामी पोकळी पसरली आहे त्या पोकळीचे आंत असलेलें अर्थ एक ज्ञानवान वस्तुप्रकाशक एक परब्रह्म तत्व आहे कीं ज्याचे परमाणू होत व नाहींत व परमाणूंच्या योगानें जे भेद ले जात नाहीं व ज्या ज्या शक्तिवान परमाणूचे अस्तित्व एका जागीं दोन अस्तित्वें राहात नाहींत. या न्यायानें मिथ्या होतें. असें जें सत्य निराकार एक तत्व सर्वभरून आहे तेंच परमेश्वर स्वरूप आहे. असा जो परमेश्वर त्या अनाडेताच्या ज्ञानापेक्षांही त्या बुकांत शहाणपणाचा डौल आला आहे. असें त्या बुककरणास वाटलें असेल. असो त्याजला हें विचारणें आहे कीं, चुकांनीं भरलेले हिंदुशास्त्र याचा शोध करून लिहिणाराचें लिहिणें सत्य किंवा मिथ्या हें पाहावें ह्मणून पुष्कळ प्रयत्न केला परंतु हिंदुशास्त्र या नामाभिधानेंकरून ग्रंथ कोठें मिळत नाहींत फक्त वेद प्रसिद्ध असून शास्त्रें सुमारीं ६ आहेत तीं एका विद्वानानें मला दाखविलीं त्याचा तपशील.

१ ज्योतिःशास्त्र. २ धर्मशास्त्र.
३ पूर्वमिमांसा ह्मणजे कर्म. ४ न्यायशास्त्र ह्म विचारकर्त्याचें मार्गदर्शन.
५ योगशास्त्र शांतिसाधन.
६ उत्तरमिमांसा ह्मणजे वेदांतशास्त्र.

अशीं साहा शास्त्रें असून दुसरीं उपशास्त्रें बहुत आहेत परंतु हें सातवें हिंदुशास्त्र त्याला कोठें मिळालें याचें प्रश्नाचें आगतें पत्र वाचणारा करितां जर त्याणीं तें बुक केलें असेल त्याजकडून मिळाला पाहिजे ह्मणजे त्या बुकांत लिहिलें दुष्कर्माचें खंडन करण्यास यत्नाद तयार आहेत.

आनां या ... नास्तिकानें मत खंडण करण्याविषयीं पत्रद्वारें छापून प्रसिद्ध करण्याबद्दल व्याख्यानास आम्हीं आरंभ केला आहे. त्याप्रमाणें अनुक्रमें करून ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज आपण आपले अमोल्य पत्रद्वारें अज्ञान जनावर प्रकाश पाडण्या करितां अवतारच धारण केला आहे. कळावे.

ता० १८ नवंबर सन १८५९ आपला पुरातन सेवक.
मु० इंदूर.

नेमणुका— लेफटनंट पी. एच्. लिजिर यांणीं गुजराथ इरेग्युलर स्वारांवरील आडजुटंटचे कामाचा चार्ज ता० ८ मीनहूस परत घेतला. काडेवाड एथील देवी काढणारे सरजनचा असिस्टंट सरजन नाथ यांणें ता० ११ मीनहूस कामावर रुजू झाला.— नामदार सर जोसेफ आरनाल्ड नैट स्मालकाज कोर्टाचे प्यूनीजडज यांणीं हेनरी न्या व डस्कोयर यांस स्मालकाज कोर्टाचा क्लार्क नेमिला आहे.— मि. हेनरी न्यूटन यांणीं सदर दिवाणी व सदर फौजदारी अदालतीचे रजिस्त्राचा चार्ज ता० ... मीनहूस घेतला.— मि. मेलवील कोंकण ... टींग जडज यांस २ महिन्याची रजा मिळाली आहे. मि. ... आणि क्यापटन डनस्टरवील यांणीं ... पूर एथील सुर्वेचे टाल डिप्यूटीच्या कामाचा चार्ज घेतला.— मि. लाईज स्कूलचे अकटींग सी... नीवर अ. जडज यांस भडोच तुकडीवर नेमिले. मि. टी. सी. लाफनन पुण्याचे जडज यांस २७ दिवसांची रजा मिळाली आहे.— मि. स्टुअर्ट कुलाब्याचे सबकलेक्टर आणि ज्याईंट माजिस्त्रेट यांणीं ता० १९ नोवेंबर रोजीं कामाचा चार्ज घेतला.

गुजराथ एथील असिस्टंट कमीशनर मि. रेव बेकर हे रजेवर गेल्यामुळें मि. पारकीनसन् स्पर न्यूमररी असिस्टंट व मि. डीसोजा मबअसिस्टंट यांस पहिल्या गृहस्थानें असिस्टंट व दुसऱ्यानें सब् असिस्टंट पैमाषखात्यावरील कामें चालवावीं, म्हणून नेमणुकी झाल्या.

आम्हास लिहिण्यास संतोष झाला आहे कीं, रावबहादूर विठ्ठलराव सदाशीव माजी मालवणचे मामलेदार यांस सरकारानें मेहेरबानी करून सबतुकडी कुलाबा एथें डिप्युटी कलेक्टर व माजिस्त्रेटची जागा दिल्याप्रमाणें त्यांणीं आपले कामाचा चार्ज घेतला.

मुंबईतील नागदेवीच्या धर्मार्थ दवाखान्यांत मेमान २४ वर्षांचे उमरीचा याचे शरीरांतून मूत्रखडा सुमारें ८॥ तोळे वजनाचा डाक्टर भाऊदाजी यांणीं डाक्टर नारायणदाजी याचे मदतीनें बद्रकाचे आडया एथदा काढिला. असें बंबे ग्याजिटवरून कळतें.

सर बार्टी फ्रेयर साहेब हे मुंबईहून कलकत्यास ता० १ मीनेहूस रवाना झाले त्यांस १९ तोफांची सलामी दिली.

उत्पन्नावर कर न घेण्याविषयींचा अर्ज नगरच्या रयतेनें राणी सरकारास मोठ्या नम्रपणानें रवाना केला त्याची प्रत आम्हांस नगर एथील गृहस्थांनीं पाठविली आहे. ती आम्हीं सर्व वाचली व त्यांतील कारणेंही युक्तीचीं सदरहू अर्जांत दाखविलीं आहेत. त्यांतील मजकूर आजच्या पत्रांत घेण्यास जागा नाहीं.

पुण्यांतील म्यूनसीपाल कमेटीचे प्रेसीडेंट मेहेरबान क्रोजसाहेब यांणीं पुणें शहर एथील

गाड्या घोडीं वगैरे वद्द हुजुरीचे मंत्र्यांचा, लिलाव साल मजकूरीं १२ माहीचे २८७२६ रुपयांस पुरुषोत्तम रघुनाथ यांनीं यांणीं घेतला त्याच्याची मुदत दिवस सालें अखेर पुरे होणार आहेत आणि पुढें सन् १८६० पासून १८६१ च्या अप्रेल महिन्यापरयंत एकंदर १६ महिन्याचे आज रस्त्याचे पेठेंतील शहर कोरणुकीचे कबीरांव लिलाव व्हाव याचें आहे. हें आम्हीं वासोडेकर यांणीं या पत्रांत जाहिरात देऊन कळविलें आहे. व आम्ही ही लिलावाचा दिवस आजचाच आहे सबब प्रसिद्ध केलें आहे.

वायव्य प्रांतांतून व काशी येथून आलेल्या वर्तमानांवरून समजतें कीं, तारीख २५ नोवेंबरचे सिंद कासीद वर्तमानपत्राधारें कळतें की वाघरीलोकानीं पुनः बंड मान केलें त्याची बातमी आली आहे. कारण तेथें सरकारचें लष्कर होतें, त्या पैकीं पहिल्यानें रवाना जाहलें ते तेथें राहून बाकीचे सर्व परत आले. या मुळें त्यांस सवड सांपडली असें अनुमान होतें. त्यावर हाली पहिले ग्रेनेडीयर नेटीव पायदळ पलटणीचे लोक दारुगोळ्यानशीं रवाना जाहले आहेत. त्यांतील जे नोकरीच्या उपयोगी नाहींत ते ह्मणजे आजारी, बायका, मुलें, कच्चीवंत ठेविण्याचा हुकूम झाला आहे. या शिवाय दुसरेंही लष्कर त्या वाघरी लोकांवर गेलें आहे. वाघरी लोकांनीं सवाना गांव, लुटून ते जंगलांत गेले आहेत. यावरून दिसतें कीं, वाघरी लोक यांस बेद, आणि द्वारकेजवळील सरकारचें लष्करानें त्रास झकून दिल्यावर मागें आल्या मुळें ते धीट झाले असावेत. दुसरी बातमी ता॰ २४ नोवेंबरची राजकोट येथून अशी आली आहे कीं, मकराणी, वेलुचीस व दुसरे जानीचे असे हे वाघरी लोकांस मिळाल्यामुळें ते लोक हाली ३००० तीन हजाराहून ही अधिक मजबूद जमले आहेत. त्यांत बंगाली शिपाई ही बंडवाल्या पैकीं २५० आहेत, त्यांत विशेष इतकेंच कीं, त्याजवळ उघड दोन तोफा ९ पौंड गोळ्यांच्या आहेत.

करांचीहून आगबोट ओमी. नीवरून कळतें कीं, सदरील ग्रेनेडीयर पलटणीचे लोक पोरीबंदरास जाण्याकरितां रवाना झाले आहेत.

बंडप्रकरण— उत्तर हिंदुस्थानांतील दंग्याविषयींच्या खबरा बरोबर कळाव्या अशी लोकांस इच्छा होत असेल. आतां त्या खबरा दोन्ही प्रकारांतून कोणत्या प्रकारच्या कोणास इष्ट असतील याचे यास्तविकपणें सांगणें अशक्य आहे. आणि त्या भासणाऱ्या दोन पक्षांची कोणा प्रजास इच्छाही होणार नाहीं. वास्तवीक राजमान्य ज्या कांहीं खबरा त्या कळविणें हें रास्त आहे. आणि त्यावरून ज्याची जशी अक्कल धांवेल त्यानें तसें अनुमान करावें. परंतु सत्यमिथ्यापणाच्यानें तें कोणी ही आपल्या अनुमानावर दार्ढ्य देऊं नये. उत्तर हिंदुस्थानांतील बंडवाले यांणीं आपली नेपाळचे पाहाडांतील जागा सोडली असें दिसतें. ही जागा सोडण्याचें कारण नेपाळचा जंगबाहादूर याणें १६००० फौजेची स्वारी उत्तरेकडून करविली आहे. असें ह्मणवात. व दक्षिण बाजूनें बंडवाल्यांचें उतरणें होईल किंवा होतें त्यांत अडथळा करण्या साठीं. पखवना, आनवली, आयोला, विल्यु, आणि शिरेन्यावाघांनीं. हद्दपार इंग्रेजसरकारच्या फौजा सज्ज आहेत एक खबर अशी आहे कीं, बंडवाल्यांची एक मोठी टोळी तुळशीपुर नजिक येऊन दाखल झाली. व दुसरी एक गोरखपुराकडून बंडवाल्यांनी उतरूनये या करितां त्या प्रांताचे हद्दीवर येथें इंग्रेजानीं फौज ठेविली आहे. त्या फौजेवर बंडवाल्यांनीं एक हल्ला केल्याची बाजार बातमी आहे. नेपाळांत या अवशिष्ट बंडवाल्यांचे चालत्व झाल्यास सुमारें २ वर्षे झालीं

असावी. इतक्या दीर्घ काळानें ... डोंगरांतले लोकांस अन्न आणि वस्त्र यांचा पुरवठा आकाश पाहिजे. त्या वांचून त्यांचें वांचणें त्या थंड ठिकाणीं हो णेंच नाहीं. यावरून अनुमान होतें कीं, नेपाळचे को णाकडून हा अन्नवस्त्रादि सामग्रीची पूर्तता यंडवा ल्यांस झाली असावी. बंडवाल्यांबरोबर स्वारी नेपाळ चे फौजेनें केली असें म्हणतात. हें जरी खरी असलें, तरी ही फौज बंडवाल्यांच्या सहाय्यार्थ आपली तलवार गाजविलील. किंवा बंडवाल्यांशी सख्य करील या विशीं त्या प्रांतीच्या अयोध्या प्रांताच्या सरहद्दीवरील लोकांस फार संशय आहे. त्या नेपाळच्या फौजेनें बंडवाल्यांबरोबर एक लढाई मारली. आणि एक वेळा येऊन पोंचली आहे, परंतु नंतरचें वृत्त अद्याप महशूर झालें नाहीं. बंडवाल्यांची फौज आरंभ असरकारच्या सरहद्दीवर सरली आहे, त्या फौजेचें आधिपत्य खान बहादूरखान यांजकडे दिलें आहे. असें म्हणतात. अयोध्येच्या बेगमेची मसुखान यांजवर रपामर्जी होऊन त्याच्या ऐवजीं फराकादेच्या एका थोर गृहस्थावर झाली आहे, असें म्हणतात. त्या रूपंतल्या गृहस्थाचें नांव अद्यापी उघड झालें नाहीं. ही बेगम बंडांतील एक अग्रसर आहे. तेव्हां तिला व तशाच मुख्यमुख्य बंडवाल्यांना पकडणें हें इंग्रज सरकारास अवश्यच आहे. याबरून किंवा कांहीं वास्तवीक आधारावरून बेगमेला व मुख्य बंडवाल्यांस कोणी धरून दिलें असतां सरकार २० लक्ष रुपयांच्या थैल्या त्यांजपुढें इनामादाखल ओतील, आणि हें काम जंगबहादुरानें पत्करिलें आहे, असें अयोध्यांतील बडे भाई बोलतात.

पुणें — महामारीचा आजार कमी होत चालला आहे. —धान्याचा भाव एक पावसाची जरूर होती तो नपडल्या मुळें कांहींसा चढला आहे. — हजनी तमांचे भाव मागील ... प्रमाणेंच आहेत. — सोन्या. ... रुपये ४०० ... वरून ... झाला आहे. — ... कुरीं ... आम्हीं मागें लिहिलें होतें त्याप्रमाणें सरकार ... खरेंच गोसावी करणार असें दिसतें. — मेहेरबान ... साहेब यांची स्वारी ... तालुक्याची जमाबंदी मामलेदारांनीं केलेली तपासून परत इंदापुरास आणार होते — मेहेरबान ... साहेब ... रजेवर गेले आहेत, व मेहेरबान ... साहेब ... यांची स्वारी ... पाहून तूर्त परत आली आहे — बारामती कोर्टाचे शिरस्तेदार रा. ... कोंडदेव सहस्रबुद्धे यांणीं ... अजी ... उपस्थित झाली आहे, असें ऐकतों. — सन १८६१ चा ... हा मुंबई रवात्यांत आजपासून २५ दिवसांनीं सुरू होणार आहे, परंतु मराठी तरजुमा अद्यापी सरकारांतून आला नाहीं.

श्रीमंत तात्यासाहेब सांगलीकर यांचा विवाह सांगली मुक्कामीं मार्गशीर्ष शुद्ध २ शनवारीं झाला असें पत्रावरून कळलें आहे.

अयोध्येच्या परंपूर्वले नवाबास सालीना १२००००० बारालक्ष रुपये पेनशन देण्याचा ठराव झालेला होता, तरी त्याला आणखी तीन लक्ष रुपये अधीक पनशन सालीना बाढवावें, असा विलायतेहून सरकारचा हुकूम झाला आहे. असें फिनिक्स पत्रकार लिहितो.

कलकत्ता फिनिक्स पत्रावरून कळतें कीं, हिंदुस्थानांतील सर्व गोरी फौज काढून नाकून तेथें त्यांच्या ऐवजीं फौज ... ठेवावी, असा सरकारचा ठराव झाला आहे.

हें पत्र पुणें येथें रा. रा. कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छा. प्र. केलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० ८ माहे डिसेंबर सन १८५९ इसवी.

जाहिरात.

संगमावर एक सुंदर बंगला त्याचे खालीं ८ विघे जमीन असून यांत बाग बगीच्या आमराई कित्येक विकावयाचा आहे.

बंगला मुळानदीच्या कांठावर आहे. त्याविषयीं तपशील वार माहिती ज्ञानप्रकाशाचे चालकाकडे मिळेल.

ज्ञानप्रकाश.

पुणेंसेशनकोर्ट— ता० ६ मीनहूस फिर्यादी विष्णु विश्वनाथ रानार वकील यांचे घरीं चोरी करण्याकरितां मागील घराची भिंत फोडून चोरीचा यत्न केला त्यांत चिंतामणी कारले कर व लक्ष्मण विन मनोहर सोनार व बापू विन परशाराम चव्हाण हे सामील होते, असें पोलीसच्या साक्षीवरून जाहीर झाल्यामुळें हरएक केदीस दोन दोन वर्षें सक्त मजुरीची शिक्षा मिळून शिवाय केदी कारले व सोनार यांस हरएकास २५ फटके मारण्याचा ठराव झाला. केदी बापू हा वयानें वृद्ध असल्यामुळें त्यास फटक्यांची शिक्षा असिस्टंट सेशन जज्जांनीं ठरविली नसेल असें आम्हांस दिसतें; कारण केदी बापू याणें तुरुंगांत फार काळ घालविला आहे. हा केदीचा यत्न साध्य झाला असता परंतु पुणें पोलिसानें या कामांत हुशारी ठेवल्यामुळें. केदी पकडले गेले.

पुणेंमाजिस्ट्रेट— एका इसमाच्या ब्राह्मणानें घोडे खरेदी करण्याकरितां एक्या पोतांत १० रुपये आणि कांहीं रुसे घालून ती पोतडी आंगरख्याचे खिशांत घालून ठेविली होती. ती मुंबईच्या एक्या मुसलमानानें शिशा फाडून रुपये नेले; परंतु शिपायांची अक्कल असल्यामुळें केदी पकडला जाऊन त्याजवळ रुपये आणि खुर्दी त्याच्याजवळ सांपडल्याची शाबिदी झाल्यामुळें त्यास मेहेरबान डिप्यूटी माजिस्ट्रेट यांणीं त्यास ६ महिन्यांची शिक्षा करून शिवाय फिर्यादीचे नुकसानी बद्दल त्याची जिनगी विकून द्यावी असा ठराव केला, हें ऐकून आम्हांस संतोष झाला.

बाबू मधूसूदन पंत याणें आपल्या विद्येच्या बळानें मिदनापूर येथें गाडी सारखें एक वाहन तयार केलें आहे. तें त्याणें एक दिवशीं चालवून दाखविलें, रस्ता बाहेर असतांना ३२ मनुष्यें त्यांत बसलीं असून एके मनुष्याच्या जोरानें तें तासास ८ मैलांप्रमाणें चाललें. या नवीन युक्तीकरितां त्यास मदत मिळाली. — परक.

हिंदुस्थानांतील उरकरर आफ पाब्लिक इन्स्ट्रक्शन यांच्या शिफारसीवरून या देशाकरितां विलायतसरकारचा सेक्रेटरी याणें लॉर्ड असिस्टंट सरजन यांजला ही इतर बेसनदी अमलदारांप्रमाणें पेनशन मिळत जावी, असा ठराव केला आहे. व या सरकारच्या करारास इतर बेसनदी कामदारांप्रमाणेंच हक्क असण्यास कांहीं हरकत दिसत नाहीं. असें लिहितें आहे.

पुण्यांत कलेक्टर साहेबांची चोरी झाली अशी मागें ऐकून एक येऊन इंदापुरांत आमार म्हणून आम्हां मागें ऐकिलें होतें त्याप्रमाणें गली नाहीं; परंतु लवकरच जाणार.

चीन— त्या देशासंबंधीं खबर पाहातां आद्यापी चीन व इंग्रज यांचें बखान बसलेंसें दिसत नाहीं. चीन देशाबरोबर फरासीस व इंग्रज हे एकत्र होऊन लढत होते, परंतु आतां फरासीस इंग्रजास कुमक करण्याचा इरादा धरीत नाहींत, असें ही दिसतें. इंग्रजांबरोबर सल्ला व्हावा, असें चीनचे बादशाहाचे मनांतून होतें. परंतु चिनी लोकांची युद्धसंग्रामाची तयारी करण्याच्या खटपटींत आहेत. असो त्यांच्या तयारीपासून इंग्रजांच्या मतलबांत कांहीं कमताई पडते असें वाटत नाहीं. चीन देशाशीं आतां लढाई करावी किंवा कसें याविषयीं विलायतेंत राज्य कारभाऱ्यांत मतभेद आहेत. तरी चीनेस कांहीं इंजिनीयर लोक व दुसरी फौज व थोडा तोफखाना वगैरे लढाईची दुर्धर दोगीं सामोग्री यांची सिद्धता होऊन कांहींची रवानगी विलायतेहून झाल्याची खबर आली आहे. आतां पुनरपी कांहीं युद्धसंग्राम होण्याची मतलबा किंवा सल्ला बनून येतो हें पाहाणें आहे.

आम्हांस महाराजांस अभिष्टचिंतणाऱ्या यांजहीचें पत्र आलें आहे. त्यांत त्याणें एक नवपण अत्यानंदाची खबर लिहिली आहे कीं, ता० १२ नोवेंबर ऊर्फ कार्तिक वद्य ? रोजीं श्रीमंत महाराज तुकोजी होळकर यांस पुत्र लाभ झाला. त्याची पत्रिकाही त्यांणीं त्यांतच लिहिली आहे कीं, सदरहू मितीस प्रातःकालचे ९ घटिका दिवसास रोहिणी नक्षत्राचे द्वितीय चरणावर अमृतसिद्धियोग असतां हें पुत्ररत्न जन्मलें आहे. आतां रूयोग किंवा कुयोग पाहाणें तो पिढीजात किंवा मर्जीतल्या जोशांचें पोट आहे. आमचा विषय नव्हे. असो या होळकरी गादीला पुढील वारसा सांगणारा वारस झाला आहे. त्यापेक्षां परमेश्वर त्याला दीर्घायुष्य व ज्ञानसंपन्न आणि बलाढ्य व नीतिसंपन्न करून सर्वांचा जिव्हाळा प्यारा करो, हेंच आमचें खरें मागणें आहे. आमच्या त्या पत्र पाठविणारे मित्रास आपल्या अन्नदात्याची वेल वाढी ऐकून फारच हर्षसागरांत निमग्न झाल्याचीं चिन्हें झालीं आहेत. तस्मात् आमांस विचारा हर्षाचें लहरींत सदोदित क्रीडा करून आपल्या क्रमप्राप्त आयुष्याचे दिवस फुरवानें घालवो.

धार— येथून आम्हांस पत्र आलें, त्यांत लिहिलें आहे कीं त्या संस्थानचे सेनापतीचा वर खुलासा होणार अशी खबर आहे. या अरपागदारी आगाया महिन्यांतून तीनतीन वेळां उडतात, पण फळ देवा कांहींच अजून दिसत नाहीं. त्या सेनापतीची मुक्तता व्हावी अशी आशा करणारे पुष्कळ नरभि? दादी आहेत असें दिसतें. त्या सेनापतीकडे फारसा अपराध असेल असें वाटत नाहीं. याचें कारण लाटखर्चें कैलासवासी धारचे महाराज यांची स्वारी या मुकामीं आली होती, तेव्हां पुष्कळांनीं पाहिलें असावें. इंग्रज लोकांचें चातुर्य व कला कौशल्य पाहाण्याची व आणण्याची त्याला फार इच्छा व होती असें, व तो इंग्रज लोकांच्या गुणांचें वर्णन करणारा व वाहवा करणारा दिसत होता. यावरून तर वाटतें कीं, तो इंग्रज लोकांच्या राज्यांत लाभगार.

जावणी मह ता० १७ नो.— येथें वायनीच्या बाजूचें गवत कापण्याकरितां ३५ बंदिवान बेड्यांसुद्धां छावणीजवळ काम करीत होते त्यांजवर २ पोलीसचे शिपायी होते, त्यांवर त्या कैदी लोकांनीं हल्ला करून त्या शिपायास त्यांणीं दिव्यांनी ठारमारून पळून गेले त्यांचे मागोमाग सोजीर व काळे शिपायी गेले, परंतु ते अद्यापी मिळाले नाहींत, पैकीं किती एक उरावेल त्यांस पुढच्या मार्गी रवाना केले आहेत.— दुसरें एक, मं-

मंडलेश्वरच्या किल्ल्यावरच्या चौकीवर जो शिपायी प-हाऱ्यावर होता, आणि तेथील लोक मोकळे होऊन निघाले गेले त्या शिपायांची चौकशी कोर्ट मार्शलांत होणार आहे. — ता० २५ नोवेंबर रोजीं २ ऱ्या गोऱ्या पलटणीच्या लैनीस आग लागून नाश झाला. — १५ वी बलमची ली स्वारांची पलटण आणि पायदळ ८ वी पैकीं कांहीं भाग येथें येण्याची वाट पाहात आहों.

अवं-तर.

सरकारी छापखाना. — मुंबईस सरकाराचे कामास उपयोगी पडण्याकरिता एक छापखाना घालून त्याजवर २ पेजणं होल्ली असरें जुळणारे ठेविले आहेत. आणि त्या कामांवर रूम मि. किंग रावेन्यू खात्यावरील यांस नेमिलें आहे.

सरकारची मुख्य राजधानी प्रयागएथें होऊन त्याचे हाताखाली आग्रा लेफटनेट गवरनर असावा, असा बेत आहे त्याविषयीं वरचेवर बातम्या एकमेकाच्या विरुध्य येतात. त्याविषयीं पुनः असे वर्तमान मफसलैट पत्रकर्त्याच्या समजण्यांत आली आहे. सरील वर्तमानात अद्यापी कमीपणा आला नाहीं, असें त्या पत्रकर्त्याचे समजण्यांत आलें आहे. आतां जर मुख्य राजधानी प्रयाग होईल, तर आपल्या मुंबईची राजधानी पुणें होईल हें म्हणण्यास कांहींच अधीक मजबुदी येईल.

छोटीलदाची. — सरकारचे थोडेसे लोक त्यापटन शनी याचे हाताखाली होते, त्याचा तपशील — शीक लोकांच्या ३ ऱ्या पायदळ पलटणीपैकीं ३ जाराचे स्वार असे सहकारी कडील असून बंडवाल्यांच्या शेंवी बरोबर युद्ध बाणगंगे जवळील जंगलांत पुष्कळ तासपरयत होऊन सरशेवटीं सरकारचे लोकांनी त्यांचा पराजय केला. नंतर त्याच दिवशीं सरकारचे लोकांनीं गयासींग बंडवाल्याची तीराई जंगलाचे शेवटास होती त्याजवर हल्ला करून त्यास पिटवून लावून पुष्कळ मजूरदार लोकांची कत्तल केली. — किती एक नेटीव सरदार आपण होऊन सरकारास शरण आले. आणि हें खरें आहे कीं, आम्ही त्यांचे अपराध माफ करायास तयार आहों, कारण कीं, सर्व लोकास बंडाचे कारणानें मृत्यूची शिक्षा करावी हा राजचातुर्यास विरुद्धपणा आहे. जेव्हां थोडेसे अपराधी शरण आल्यावर बाकीचे मोठे अपराधाचेच उरतील, त्यांजवर क्षमा दृष्टीं करावी, व माफी करावी हें राजनीतीस बरें आहे. आम्हीं ऐकतो कीं, नाझीम खान आली खान हा गाईकोटी एथें बेगमेचा घरचा कारभारी होता तो सरकारास शरण आला. तो थोडे दिवसांवर मेला. त्याणें पुत्रास असा बुद्धिवाद केला कीं, तुम्ही इंग्रज सरकाराकडेस विनंती करून शरण जा. त्यास आतां संकटांतून दूर होण्याची संधी आली आहे. त्याणें गोरकपूरच्या जवळील कांहीं महिन्यां मागें गांव लुटून लोकांचे शरीरास यातना करून द्रव्य नेलें होतें, आतां हा शरण आला कीं भीतीच्या संकटांतून पार पडेल. — कलकत्त्या कडील कागदावरून कळतें कीं ब्रिगेडीयर हॉलडिच हा आपल्या लोकांसुद्धां रामपुरास जाऊन दाखल झाला आहे. सर्व बंडवाले गोरकपूर आणि अयोध्येच्या हद्दीवर पश्चिमे कडेस येऊन लपले आहेत. गुरखे लोकांचें सैन्य बुटवलच्या जंगलांत पूर्वेकडे येऊन पडलें आहे, असें वर्तमान आहे यावरून बंडवाल्यांस उत्तरेकडेस जातां यावयाचें नाहीं. आतां गुरखे बंडवाल्यांवर हल्ला करून त्यांचा पराभव करून शकतील तरी त्यांस पूर्वेकडे आणि उत्तरेकडेस जाऊं देणार नाहींत इतकेंही त्याणीं केलें तरी बस्स आहे.

विलायत. — एयून शके १० नोवेंबरपर्यंतची येऊन

दाखल झाली. तीं तील हाशिलांचीं वर्तमानें.

फरासिसाच्या बादशाहानें इटली देशांतील मांडलिक राज्यांची अवस्था कशा प्रकारें ठेवावी, या विशीं ची कलम बंदी करून सार्डिनियाचे राजा पुढें ठेविली आहे— क्रिमलेच्या समोंवार च्या समुद्र किनाऱ्यावर मोठें तुफान होऊन जाहाजांचा फार नुकसान होऊन गेला आहे. एक तिरकटी जाहाज बुडालें, त्यांत ७५० माणसें बुडून मरण पावलीं. व त्यातील कमारें ५०००००लक्ष रुपयांचा नाश झाला. विलायतेच्या राणी सरकारानें निजाम सरकारावरील हैदराबादेचा रेसिडेंट करनल कथबर्ट डेविडसन यांस नैटची पदवी दिली आहे. आतां पासून त्यांच्या नावाच्या मागें सरहा किंवा सर जोडला पाहिजे. मोरोक्को एथील लोकांशीं फरासिसांची लढाई होऊन फरासिसांस जय मिळाला आहे—

आस्त्रियन चे बादशाहास आणि हंगारीचे संस्थानिकांस कांहीं तंटे पणा आला आहे- अमेरिकेंतील स्वतंत्र संस्थानांत सिध्धी लोकांचें बंड उठलें आहे. मोरोक्को एथील फरासिसांचे फौजेंत पटकीचा उपद्रव सुरू झाला आहे आलजियर्स याच्या फरासिसानीं फडशा पाडला. आलजियर्स, व मोरोक्को एथें स्पेन सरकारानें आपली फौज रवाना केली आहे. फरासिसांचे लोकांस मिश्र देशाचे बादशाहानें जाहिर केलें आहे. फरासिस सरकार हिंदुस्थान, चीन यांज बरोबर जल मार्गाची रहदारी ठेवावी, या साठीं सुएझ एथील संयोगी भूमी खनन करून खणावयाचा विचार चालला आहे, त्या बाबद पुर्ता विचार करून करणें करावें— प्रुशिया देशांत फौज वाढविण्याचें काम चालू केलें आहे— रशियाचे बादशाहाची व प्रुशियाचे बादशाहाची मुलाकत झाली, त्या वरून कांहीं तरी गूढ आहे असे तर्क चालले आहेत— फरासिस सरकार ८००० फौज चिनीकडे चालत्या महिन्याच्या १५ वी त्या कमाराकडे रवाना करील असें म्हणतात— प्रुशियाचा राजा व राणी हीं विलायतेस गेलीं आहेत. इटली देशाचे स्वतंत्रे प्रीसर्थ ग्यारिबोल्डी नामें सरदार नेपल्सचे राजा पाशीं कांहीं मदत मागत आहे— तसेंच पोपानें मुलुखांतील स्विस लोकांच्या भरलेल्या फौजेस आपल्या झेंड्याला नेऊन मिळावयासाठीं तजवीज करीत आहे— इटली देशाच्या बंदोबस्तासाठीं फरासिस, आस्त्रिया, रशिया प्रुशिया आणि विलायत या च राजांचे वकील एकत्र चालू महिन्यांत ब्रुसेल्स एथें जमून विचार करणार आहेत.

नाना साहेब पेशवे यांच्या मरणाच्या मागील कंड्या प्रमाणेंच मेलेली अखेरची कंडी आहे असें आतां लाहोर क्रानिकल पत्रावरून कळून येतें. त्या पत्राच्या एका बातमीदारानें लिहिलें आहे कीं, नाना साहेब अजीरी आहेत, आणि ते एका पाहडांत प्रस्तुत राहिले आहेत, अशीच दुसरी खबर अयोध्या प्रांतांतील गोंड्याचा बंडखोर राजा देवीबक्ससिंग मरण पावल्याची बहुत दिवस होती, ती अगदीं खोटी आहे.

पुणें ज्ञान॰ छा॰ कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांनीं छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ — शहर पुणें.

पुणें — सोमवार ता० १९ दिजं० सन १८५९ इ०

पत्राची किंमत.

[illegible] आगाऊ दिल्यास ... १० दरसाल रुपये.

जाहिरात.

वादी — कलेकटर साहेब बाहदुर जिल्हा पुणें.

प्रतिवादी — मल्हारराव [illegible] माणकेश्वर टेंबुरणीकर वस्ति पुणें ऊर्फ आपा साहेब माणकेश्वर मयत

हुकूमनामा बजावण्या साठीं मौजे आळंदी ज्ञानेश्वराची तर्फ चाकण या गांवी गोसाळ पुरींत माणकेश्वर यांचा वाडा [illegible] आहे व शिवाय जमीन व आंब्याची वगैरे झाडे या प्रमाणें मालहुजूरचे नाझर यांचे मार्फत जप्ती झाली आहे त्या वाड्याचा व जमिनीचा वगैरे लिलाव तारीख २३।२४ माहे दिजंबर सन १८५९ रोजी कलेकटर साहेबा बद्दल व एशवंतराव महादेव परळीकर याज बद्दल होणार आहे ती मिळकत चांगली आणि मोठी आहे ज्याजला पाहिजे त्याणीं जाऊन आगाऊ पाहावी व लिलाव समयीं कोणाची मर्जी असेल त्याणे घेण्या साठीं हजर असावें.

ता० १० दिजंबर सन १८५९ इसवी } सही रामचंद्र घोंडदेव पटवर्धन सरकारी वकील

पत्राची उत्तरें — सोलापूर — सातारें — ठाणें व माळवे प्रांतातील ही पावली.

ज्ञानप्रकाश.

दिल्लीचा पदभ्रष्ट बादशाहाचा मुलगा मिर्जा शाहा वाले बीहद नावच्या एका जंगला[illegible] कोठें लोकांनिशीं होता तो या जंगलांचे बाहेर निघून [illegible] नीं धरिली आहे. टेलि०

[illegible] बदंता उठली आहे कीं, अयोध्येचा नबाब यांस सरकार [illegible] रुपये महिना पेनशन देते त्या पैशांत खर्च भागत नाहीं सब ब १५००० रीज [illegible] महिना करून द्यावा म्हणून [illegible] अर्ज करणार आहे.

इंग्लिशम्यानचे समजण्यात आले आहे कीं, गवरनर जनरल यांस वेणीमाधव सिंगानें असे पत्र पाठविले कीं, जर मी शरण आलो तर माझ्या बंदोबस्ता करितां सरकार काय नेमणूक करून देईल त्याचे उत्तर सरकारानें या जाहिर नाम्याची मुदत पुरी झाली आता पाहिजे असेल तर या.

कलकत्ता सरकारानें दिल्ली पासून तो लाहोर पर्यंत आगगाडीचा रस्ता तयार करण्या बाबदचे सांकशन दिलें आहे. कारण अमृतसर लुदीयाना, जलंदर, आणि अमृतसर यावरून आगगाडी चालू असतां [illegible] पारास नफा होईल व सहजंत [illegible] जाण्या येण्याचे [illegible] होईल.

नेमणुका.

मिस्तर रासाम-सेकंड-असिस्टण पोलिटिकाल रसिडेंट एडन्ये थील हे ता० ९ नोवेंबर रोजी ता० २३ सपटेंबरास रजा दिल्या अन्वयें रजेवर गेले आहेत-सन १८५१चा आक्ट ४ प्रमाणें मि० मेलवील धारवाड एथील आसिस्टंट माजिस्ट्रेट यास तपासणी खेरीज माजिस्ट्रेटच्या कामाचा पूर्ण अकत्यार दिला आहे.

मि० राबर्टसन खानदेशचे कलेकटर व माजिस्ट्रेट यांणी कामाचा च्यार्ज ता० २८ नोवेंबर रोजी घेतला.

मि० वकर यांणी ता० १ मिनहूस भडोचच्या कलेकटरीच्या कामाचा च्यार्ज मि० जे० मोरीयार्टी सेकंड असिस्टण कलेकटर यांस दिला.

क्यापटण हेग ५व्या काळे पायदळ पलटणी वरील यांस कराचीस सेंटल मेंढ आफिसर नेमिले.

हैदराबाद अमानती मुलखावरील क्यापटण लामबर्ट याचे कामावर मि० मेकजार्लंड यांस सेंटल मेढ अफिसर नेमिलें आहे.

क्यापटण जेमुसकरी १५वे पलटणी वरील यांस शिकारपुरास फस्ट क्लास डिपुटी कलेकटर नेमिले.

मि० डेव्ही यांस शिकारपुरास सेकंड क्लास डिपुटी कलेकटर नेमिले.

खानदेश जिल्ह्याचा सरहद्दीवर कनरच्या बाजूस सुमारें दीड हजार दंगेखोर भिल्लांची एक टोळी जमा झालेली आहे, तिचें शासन करण्या करितां औरंगाबादेहून कांहीं फौज रवाना झालेली आहे, असें कालच्या टेलिग्राफ पत्रावरून समजण्यांत येत आहे. या बंडखोर भिल्लावर नगर जिल्ह्यांत पानागांव एथील राहणारा व भागोजी नाइकाचाच सोबती असा शाहाजी नाईक यानावाचा एक भिल्ल मुख्य सरदार आहे. यास निजामाच्या मुलुखांतील ही पुष्कळ भिल्ल लोक मिळत चालले आहेत. याच प्रमाणें निजामाच्या मुलखांत हैदराबादे पासून तो नागपुरा पर्यंत ही जागोजाग दंगेखोर चोरट्या रोहिल्या लोकांच्या टोळ्या उठल्या आहेत. या लोकांवर गोंडजातीचा कोणी एक मनुष्य मुख्य सरदार आहे, असें ह्मणतात. या बंडखोरांही निजामाच्या मुलुखांतील कांहीं गांव लुटले, परंतु इंग्रेजांस तोडून दिलेल्या मुलखा मध्यें अजून त्यांणीं कांहीं लुट केल्याचें आरं मिळेली नाहीं.

अजमीरच्या उत्तरेस कांहीं कोसांवर किसनगड प्रांतांत तेथील राजा व त्याच्याच पदरचा एक ठाकूर याज मध्यें कांहीं तंटा होऊन दंग्यास आरंभ झाला आहे असें समजण्यांत येत आहे. हा दंगा मोडून टाकण्या करितां किसनगडच्या राजानें जोदपुरच्या राजा जवळ कुमक मागितल्या वरून जोदपुराहून कांहीं घोडेस्वार फौज तिकडेस गेली आहे. हा बंडखोर ठाकूर किसनगडा पासून थोड क्याच अंतरावर एका मजबूत पाहाडी किल्याचा आश्रय धरून राहिला आहे, व त्याणें अखेर पर्यंत लढाई मारण्याचा निश्चय केला आहे, असें ह्मणतात. हा बंडखोर ठाकूर व त्याचा राजा यांज मधील तंटा कांहीं लढाई न होतां मोडून टाकावा ह्मणून जोदपुरचा पोलिटिकल एजेंट कपतान निक्सन हा त्यांची समजूत पाडण्या करितां गेला आहे.

कालच्या सरकारी ग्याझेट पत्रांत नोटिव

नगर एथील शेटसावकार व गृहस्थ लोकांनीं सरकारास अर्ज पाठविला आहे त्याची नक्कल.

हजरत नवाब मुस्तताबोला आलकाब अशरफूल आराराफ ज्यारल सज्यान वेकोंट क्यानींग साहेब बहादूर वैसरय व गवरनर जनरल फर्माय फर्मायरारा कूल अमोरे इंडिया दर इजलास कौंसिल कलकत्ता साहेबांचे खिजमतीस.

अर्जी बेशमी मुंबई प्रेसीडेन्सीतील शाहर अहमदनगर जिल्हा मजकूर एथील रयत कल्याणेच्छु खालीं सह्या करणारे यांजकडून, परमेशन अवनेने ऐसाजे.

मुंबई गवरमेंट ग्याजिटांत ता० १५ सपटेंबर सन १८५९ इसवी रोजीं कलकत्यांतील लेजीस्लेटीव कौंसिलांत इनकम ट्याक्स म्हणजे उत्पन्नावर जकात घेण्याचा आक्ट होण्याविशीं मसूदा मसिद्ध होऊन त्याजविशीं असें लिहिलें आहे कीं, पुढील महिन्यांत ३ रे तारखेस इंडियाचे गवरनर जनरल कौंसलांत पसार होण्याकरितां रपोर्ट जाणार आहे. हें तुमच्या गरीब अर्जदारांनी ऐकून त्याजविशीं आपली राजनीति विनंती लिहित आहेत. त्यावर खावंदांनीं गरीबपरवर्षाच्या इरादानें दया दृष्टी पोंचवली पाहिजे, व अशी नम्रतेनें नेकनजर खावंदांस माफ मागून आमची प्रार्थना आहे.

सदरहू नवीन कर बसणार तो भारी असून लोकांस बहुत नडीच्या अडचणी उत्पन्न करणारा आहे, परंतु असें म्हणण्यास तुमचे गरीब अर्जदार फार संकोचित आहेत; कारण जर सरकार अधिकाऱ्यांचे इराद्यास दूषण आणावें तर हा आमचा प्रजाधर्म नाहीं; तत्रापि परम संकट व भास झाला जाणून अशी विनंती करितो कीं, किंनिमित्त हा आक्ट होणार हें कारण पुर्तेपणीं समजलें नाहीं; परंतु ज्या आम्हां लोकांच्या व्यवसायांत सायास देऊन आयास आणणाऱ्या प्रयासांच्या गोष्टी ज्या इंग्रज सरकारास जाहीर करण्यांत त्याचा अवश्य विचार होईल जाणून माफी मागावी हा प्रजेचा विहित धर्म पाळून विनंती करितों.

या हिंदुस्थानांत नामांकित बंदरें व मोठमोठालीं शहरें असून, तेथें विलायत, फ्रेंच, चीन व आरबस्थान, कोची, मलबार वगैरे जितकीं परदेशीं स्थानें आहेत त्यांवर पूर्वीच्या व नवीन नानाप्रकारें फेरफार होऊन जकाती बसल्या व आम्हांकडे कांहीं जिनसांवर दुप्पट किंवा आडीचपट अशी महसूल घेण्याचा ठराव झाला तरी तो लोकांस भारी वाटून माफी वगैरेविशीं आम्हीं अर्ज केला नाहीं; परंतु दुसरें लिहिलें कराविशीं मांमनमाफ मागून प्रार्थना करावी अशी जी त्यापासून परमोत्कंठा उत्पन्न झाली ती सर्व विचारशाली कौंसलास निवेदन करणें फार आम्हांस अवश्य आहे.

ज्यांस दोनशें रुपयांवर पगार आमल त्याजपासून दाहा रुपये शेंकडा कमी करण्याचा ठराव होणार आहे; म्हणून ऐकतों तेव्हां यावरून बराच खर्च कमी होऊन नफा होईल, तसें नवीन महसूल वहुतेक जिनसांवर बसले आहेत. शिवाय सरकारांनीं दुष्टी ठरविली ती किती भारी असून आफू व हिंदुस्थानांतील कच्चा पिण्याची दारू यांजवर पूर्वींपेक्षा अधीक कर ठेविले आहेत; तेव्हां पासून पुष्कळ पैसा सरकारास उत्पन्न होत असेल असें असतां आणखी उत्तरोत्तर बोज्या आम्हां लोकांवर सरकार जर ठेवील तर तो कसा तुमचे गरीब अर्जदारांच्यानें उगवला जाईल हें दयाळू सरकारांनीं गरीबपरवर्षांच्या नात्यानें अवश्य मनांत आणिलें पाहिजे.

पुढील मजकूर १० व्या पृष्ठावर आहे.

लष्करी लोकां बाबद या खाली लिहिलेल्या "जनरल आरडर्स" प्रगट झाल्या आहेत.

मुंबई खास्याच्या २ न्या लैट घोडेस्वार पलटणीचा जुनियार सिंग यास पेनशिन झाल्या मुळें गेल्या अगष्ट महिन्याच्या ९ व्या तारखेपासून सुभेदार राय सिंग हा सुभेदार मेजर झाला आहे व हवलदार मेजर शेखमीट हा जमेदार झाला आहे. धुम०

उत्तर हिंदुस्तान आदि करून प्रांतांत बंडाळी झाल्या मुळें ज्या लोकांची नुकसानी झाली असेल त्याची चौकशी करण्यास सरकारानें हजार कमिशनर नेमिले आहेत त्याचा तपशील.

कर्नल बारो यांस सर्व अयोध्या प्रांतांतील लोकांची चौकशी करण्यास कमिशनर नेमिले.

डाकतर स्माल यांस राजपुताना एथें नेमले मेझर मेकफारसन यांस ग्वाल्हेर, झांशी, निरगाव, व सिप्री एथील कमिशनर नेमिले आहेत.

मेझर आशबर्नर यास महू, भुपावर, महितपूर, अगर, सिहोरी, आणि इंदूर, या सर्व तील कमिशनरानें आपआपले प्रांतांतील दंग्या मुळे लोकांचे नुकसान काय झालें याची चौकशी करून सरकारास रिपोर्ट करण्याचा हुकूम झाला आहे.

फिरकोळ— ता० १९ नोवेंबर रोजी नामदार गवरनर जनरल यांणीं फत्तेगड एथें दरबार करून त्यांत रामपुरचा नबाब, रोहील खंड, मिरत, आणि आग्रा प्रांतांतील या सर्व नेटीव सरदारांची भेट घेतली, आणि रामपुरच्या नबाबानें माजी बंडाच्या समई निनीताल एथें गोरे लोकांच्या बचाव केला म्हणून त्यांस २०००० वीस हजार रुपयांचा मुलूख काशीपुरी आणि मुरादाबाद अमानती मुलखाचा वंशपरंपरेने चालेल म्हणून ठराव करून शिवाय या रामपुरच्या राज्यास सलामीच्या ११ तोफा मारीत असत, त्यापुढें त्यांस बसां येगारी बरील प्रांसेस लामी १३ तोफाची देण्याचा ठराव केला.

लखनी हरकूड पत्रावरून कळते कीं, चिनेचे राज्यातील खाने सुमारी पाहतां सन १८४१ साली ४१३४५७३११ मनुष्यांची संख्या होती. ४१४६८६९९४ इतकी असावी असे सदरील मानावरून अनुमान होतें— ज्या बेटांत कांहीं अपराधी काळेपाण्यावर रवाना करितात त्यातील आडनम्स हे एक बेट आहे, ते थें जंगल फार माजलें होतें त्यातील हजार वृक्ष तोडून टाकिले त्यांत एका वृक्षा विषयीं फ्रेंड आफ इंडिया वरून कळते कीं, "एक वृक्ष तेलकट लाकडांच्या जातीचा आहे त्याचा घेर ११७ फुटीचा, त्याची अगरी, लहान फांदी चा घेर ९ फुटी चा आहे केवढा हा! दिल्लीग्याजिट वरून कळते कीं, ब्रम्हवर्तास शिवाजीसाल बाद प्रमाणें यात्रा होत होती परंतु आज दोन वर्षे तिकडेस दंगा झाल्या मुळे ती बंदच पडली होती, ती साल मजकुरी कांहींशी सुरू झाली आहे कारण ग्वरकारीचा राजा, रेवाचा राजा, यांणीं साल मजकुरी ब्रम्हवर्तांचे यात्रेत जाऊन पुष्कळ पैसा खर्च केला

नाशा— सुरतेस गेल्या मागील शानवारी पारशाचे महल्यास आग लागून सुमारें १०० हून अधिक घरे जळालीं त्यांत किती एक जिवांचा नाश झाला आहे तो अद्यापी कळले नाहीं.

इंनकंटेक्स वर लिहिलेला कायदा ठरविणार त्यांतील मुख्य तात्पर्य तीन रुपये शेंकडा कर व्यापारावर बसवावा असें असून तो पैसा सर्व व्यवसायी वगैरेंचा जमाखर्च पाहून सरकार घेणार हें ऐकून आम्हीं व इतर जिल्ह्यांचे लोक परम अचंबांत संकटांत उद्भव होत आले, कारण उदीम करणारे यांचा जमाखर्चाची परीक्षा होईल तर त्या लोकांची अब्रू जाण्याचें कारण आहे, अशा अडचणी उत्पन्न होऊन कोणते व्यापाऱ्यांचें किती भांडवल, कायदेशीर कोणाचें हें लागलीच उघडीस येऊं सकेल, व केवळ इतकेंच नाहीं सर्वांची मत्तापुंजी देखील किती आहे याची तुलना सहजी यावरून होऊं सकेल. तेव्हां या योगानें अतिशय मुष्किली काढण्यास लागतील.

या दक्षण व उत्तर हिंदुस्थानांत अनेक जातीचे अनेक प्रकारें थोडे धंदे करणार फार आहेत, त्यांचे सर्व भेद आम्हीं खुलासेवार या पत्रांत त्याहादेतर फार अर्जीन मतलब वाढेल परंतु सर्व रूजाणा सरकार एकंदर वाकबूगार आहे, त्या किरकोळ उदम्याचे घरीं यथासांग जमाखर्च लिहिणे आहे, असें नसून कोणाही प्रतीदिवशीं किती मिळविलें किंवा नुकसानी केली हें सहजा सहजीं लोक ताळ्यानें तोंडातोंडी पाहून आहे. त्यांजला जर जमाखर्च सरकार मागूं लागेल तर तेव्हां पुढें गरीब अनाथ लोक कोठून हजर करूं सकतील, अशी कारअशाकर घतनी सक्त झाली, ती सरकारची सशक्त अहाकबी अमलांत आणील. अशा कितीएक नडी आहेत.

कांहीं जण तर लोकांचे पैशावर उदीम करून गुजारा करितात, कांहीं स्वतांचा थोडा व कांहीं लोकांचा पैसा वापरून व्यवसाय चालवीत आहेत, त्यांत ही हल्लीं गुप्त विच्यार फार करून सर्वांत ठेऊन बाहेर थोरपणा दाखवावा आणि आपला गुजारा करीत असावा, तो त्यांस सदरच्या नवीन कर घेण्यामुळें जमाखर्च सरकारास दाखविणें पडेल, तर त्यांत गरिबाचा भला किंवा बुरा जमाखर्च चाडीस येऊं सकणार आहे. या योगें त्यांजला जिवाअजुग अडचणी उत्पन्न होतील व त्याचा दंधा बसेल असें दिसत आहे.

व्यवसाई लोकांस सर्व धंद्यांत एकसारखा लाभ होत असतो असें नाहीं. जो धंदा आरंभिला त्यांत मालाची हरएक प्रकारें येत त्यापासून निर्गती होई पर्यंत फूट, तूट, व जीर्णता, येऊन नसनास होत असती, तसेंच सावकारी व्याजबट्टा वगैरे गुमास्ते, चाकर, किरायाखर्च लागत असून अशा सहस्रावधी अडचणीनें तो माल जरी फरोक्त झाला तरी त्यांजला कांहीं करारानें वगैरे विकला गेला तर त्यांत तुट, तूट, होती कारण इकडची रयत वकून करून नामदार आहे. तेव्हां आपले पदरी किती पैसा पडेल हा विशेष कडून इकडे बहुधा हा प्रकार नुकसानीचाच आहे कांहीं लोकांस फायदा होत आहे तर नुकसान्याही येणारे बरेच व्यापारी लोक आहेत, जर येक सारखा धंदा होता, तर हिंदुस्थानचे व्यापारी पूर्वींपेक्षां दरिद्री कां इतके झाले असते? सारांश सदरहू नडी जरी फार दाखविल्या तरीं त्या सर्व गोष्टी साद्यरीतीनें अर्जद्वारां थोड्यांत ठेवल्या जातात, असें घडत नाहीं, कारण फार तऱ्हेच्या फार अडचणी अनेक व्यवस्थेनें आहेत परंतु तात्पर्य उदम्याचा सर्व अनुमान जर नवीन कर घेण्यांत होऊं सकेल, तर अतिशय मुष्किली तुम्हा व्यापारांवर अर्जदारांस काढाव्या लागतील, यांत बिलकुल संशय नाहीं.

श्रीमंत कैलासवासी आबासाहेब टमढेरे यांचे घरास आग लागली त्या वेळीं बुधवारचे वाड्याचा बचाव कोणी कसकसा केला व आग विझविण्याचे कामांत कोणी कसकशी मेहेनत केली. त्या विषयीं सादंत कोणीच लिहिलें नाहीं. शहरचे नायब व फौजदार, हवेलीचे मामलेदार, हुजूर डिपुटी नाना मोरोजी, व पोलिसचा मेजर सुभेदार, सब असिस्टंट बापूरावजी, या मुख्य मुख्य मनुष्यांनीं केली ही गोष्ट खरी आहे व त्यांची तारीफ करणें हेंही खरें आहे. तसेंच लफनन साहेब जडज्य, वेटिंगटन साहेब पोलिस कमिशनर, कपतान जेड साहेब इनाम कमिशनर, कपतान क्रोझ साहेब इनाम कमिशनर, पांडुरंग बाळकृष्ण ओवरसीयर, यांचीही तारीफ करणें योग्यच आहे. अशीच तारीफ मोरो रघुनाथ टमढेरे यांचीही करणें बरोबर आहे. कारण प्रथमारंभीं त्यांनीं बुधवारच्या वाड्यावर लोक वगैरे चढवून पाण्याचा बचाव चालविला होता, परंतु या सर्वांपेक्षांही जे वस्त्रहिण होऊन अंगमेहेनतीनें पाणी वाहाणें व आग विझवण्या करितां व तीं न वाढूं देण्या करितां जे खरोखर झटत होते, व ज्यांस हजारों लोकांनीं कष्ट करतांनां पाहून वाहवा केली अशा पैकीं, एकाचीही तारीफ या मोठमोठ्या बड्या नावाच्या कामगारांनीं धडधडीत डोळा भरी पाहिलें असून एकही बिचारा त्यांच्या नावाचा कोणीच काढीत नाहीं हें शहरांतील लोकांस नवल वाटण्या सारिखें आहे. आम्हीं त्या आग विझविण्याचे कामांत जातीनें धाडसपणें झटत होतों त्या पैकीं, कित्येक आमचे ओळखीचे होते त्यांचीं नावें तर आम्हांस नमूद करणें रास्त आहे. लैबरीचे पट्टेवाले कुशाबा व महादू, या उभयतांचीं बुधवारचे वाड्यास आग न लागावी या करितां पाणी टाकण्याची सक्त मेहनत झाली होती. इनाम कमिटींतील हेडरैटर आत्माराम पाटकर, पुणें सरकारी मराठी शाळा नंबर १ चे स्कूल मास्तर केशव शिवराम भवाळकर, व तेथील असिस्टंट मास्तर रामचंद्र मल्हार देव आडिवरेकर व खेरीज विद्यार्थी व पुणें विद्यालयांतील प्रोफेसर केरो लक्ष्मण, व कृष्णशास्त्री आणि दुसरे विद्यार्थी मंडळ ज्यांचीं नावें आम्हांस ठावकी नाहींत पण ओळखीचे आहेत शिवाय इनाम कमिटी कडील कांहीं कारकून व शिपायी मुलींच्या शाळा कडील कांहीं शिपायी व दुसरे गावांतील कित्येक तरूण व दयाळू गृहस्थ हे जातीनें पाणी वाहून व दुसरा आग विझवण्याच्या नजविजी होतील ते हउया मनापासून कुचराई न करितां करीत होते. आणि हें सर्व तमासगीर लोकांनीं पाहिलें आहे. ह्यास्तव या सर्वांस सरकाराचा जरी आभार मिळाला नाहीं तरी आम्हीं आस्थादरें आभार मानतों.

पुणें विद्यालयाचे इंग्रजी विद्यांचे मुख्य गुरू प्रोफेसर ड्रेपर साहेब यांची स्वारी विलायतेहून हल्लीं दिवशीं येऊन आपले कामावर रुजू झाली. या कामावर प्रोफेसर ग्रीन साहेब होते त्यांस ती जागा सोडणें आतां प्राप्त झालें आहे.

विलायतच्या सक्रेटार यांणीं मुंबईस किल्ला बांधण्या करितां वीस लक्ष रुपये मंजूर करून तावडतोब काम चालवावें म्हणून हुकूम केला आहे, हें काम पुरें होण्यास सुमारें ७ वर्षें लागतील.

बंबेग्या॰

इकडील देशरीतीनें जो ज्याचा धंदा त्यांत देणेघेणे हें गुप्तच ठेवून बाह्यात्कारी व्यवसाय मोठा करावा लागतो. जर खुलासा करून घेण्यांत सर्वांमध्यें होईल तर त्यांचे उद्योगांस खास धक्का बसेल. कांहीं लोकांस जमाखर्च ठेवण्यास सामर्थ्य देखील नाहीं असे गरीब व अनाथ आहेत, त्यांजला जर हिशोब मागितला, तर ते कोठून बरोबर दाखविणार आहेत, तेव्हां अशा निःशक्त लोकांचा अशक्त किंवा सशक्त पणा पाहिला तर त्यांचा खुशवखत कसा सहन केला जात असून न राहण्यासारिखी गोष्ट तीनेक नजरांन्याई, दयाळू सरकारानीं का अवलंबिली आहे व कशास्तव आमचे कमनशीबानें सदरहू प्रकार उत्पन्न झाला. या बकीत अवस्थेंत आम्हीं फार दिलगीर आहोंत.

हिंदुस्तानांत, इंग्लंड, किंवा अमेरिका, आशीया वगैरे गांतांतील लोकांसारिखे इष्ट उद्योगानें उत्कृष्ट फळ प्राप्त करणारे, श्रेष्ठपदाभिलाषी, विशिष्ट लोक, इकडे अगदीं कमी आहेत, त्या देशीं लोकांचा सर्वकाळ योग्य स्वार्थावर खपला जातो असें इकडील हिंदुस्थानचे माणुस नाहींत, एक कुटुंबांत फारजण निरोद्योगी श्रम मजील, असतात, त्यांचें पोषण करणार येरवाद्या घरचा कोणी माणुस असतो. त्यांतून प्रपंच्यांत कांहीं कांहीं खर्च लग्न वगैरे कार्याचे होत असून ते लोक बहुशहा [illegible] झाले आहेत; त्यांचा सर्व उदिम सर्वकाळ भोगवाने हेमी सारखेवार चालत नसून कांहीं सालांत थोडा नफा तर त्याहून पुढें विशेष तोटा हे सहृत्साचधी प्रकारचे भेद अनेक तर्हेचे अनेक आहेत, ते कोठवर आम्ही या अर्जांत लिहून जाहिर करावे. सारांष परदुःख जाणणार सर्व स्रजाण आनवे नामांकित दयाळू व उदार बुद्धीचे लार्डसाहेब आहेत. त्यांजला विशेषें करून स्रचविणे नको.

माजी राज्यापेक्षां इकडे इष्ट इंडिया कंपनी सरकारानीं बरेच श्रेष्ठ नवीन तरधिदी करनेचे आपले कारकीर्दींत रुपयांचे कागद काढले, व अफूवर जकात आणि पिण्याची दारू व गांजावर आणि मिठावर दिढीफारच बसविली; तेणेंकडून कोट्याबधी खर्च सरकारांस उत्पन्न पूर्वीपेक्षां अधिक झाले असावें. ते सर्व आम्हांस विशेषें करून जाहिर करणें नको. नामदार कौन्सलास स्वानुभवानें विदित च आहे.

सदरहू उत्पन्ना खेरीज माजी राज्यांतील अनेक प्रकारच्या जमिनी वरील व नक्त [illegible]णग्याजाहागिऱ्या वर्षासने, वगैरे ती इनामकमिटी झाल्या कारणानें कितीसरकारांत कांहीं संबंधामुळें आल्या असतील हें नामदार कौन्सलास विदितच आहे—मद्रास, व कलकत्ता, व अमान मुंबई खात्यांत पूर्वीच्या देणग्यांपेक्षां अदमासानें एक त्रितीयांश लोकांकडे राहून बाकी फायदा सरकारांत आला असेल, ते आम्हीं दर्शविलें पाहिजे असें नाहीं सरकारास श्रुत आहेच.

पूर्वीं दरगावीं भउजमिनी होत्या, त्यांवर थोडाकर माजी राज्यांत घेऊन ते रान मोहोगुमा अस्काशानें लोकांस देत होते, तेणेंकडून बरावगरीब लोकांचा गुजारा चालत होता; आतां मात बंदीचे मानानें एक बिघा जमीन देखील दराखेरीज प्रजेस मिळणें मुष्कील. असे फायदे नानाप्रकारचे झाले असतील. (पुढें चालेल.)

गेल्या मंगळवारच्या टेलिग्राफ पत्रांत बडोद्याहून कोणी बातमीदारानें लिहून पाठविलेलें चालत्या महिन्या १ ल्या तारखेचें एक पत्र छापलें आहे त्याजवरून असें समजण्यांत येत आहे कीं, थोडक्याच दिवसावर कोणी एका ब्राम्हणानें बडोद्याचा रसिडेंट मेजर बार्लेस याजकडेस येऊन बडोद्याच्या माहाराजाच्या तर्फेचा असा निरोप सांगितला कीं, गणेशपंत व गोविंदराव रोडे हे दोघेजण कारभारी, माहाराजास मुळापासूनच अवडत नाहींत व ते दिवाण असें त्यांच्या योगानें त्यास आपल्या इछेनुरूप किंवा आपल्या रयतेस हित वह होईल अशा रीतीनें राज्य कारभार चालवितां येत नाहीं याज करितां त्या दोघांस ही काढून टाकण्याची माहाराजांची इछा आहे. ह्या त्या ब्राम्हणानें निरोप सांगितल्यावर रसिडेंट मेजर बार्लेस याणें त्या ब्राम्हणास असें सांगितलें कीं, तूं जो निरोप घेऊन सांगितलास तो सांगण्या करितां तुला माहाराजानींच पाठविलेला आहे अशी आपली खात्री होण्या करितां त्यांचे खुणेचें एक पत्र त्याजवळून मला पेऊन आल्या वांचून माझ्यानें या प्रकरणांत हात घालवत नाहीं. तेव्हां तो ब्राम्हण परत जाऊन थोडक्याच वेळानें माहाराजा कडून एक पत्र घेऊन रसिडेंटा पाशीं आला. तें पत्र वाचून पाहिल्यावर रसिडेंटानें त्यांत ज्या दोन कारभाऱ्या विषयीं माहाराजांनी लिहिलें होतें त्यां पैकीं एकजण म्हणजे गोविंदराव रोडे यांस बोलाऊन नेऊन तें पत्र त्याच्या हवालीं केलें तेव्हां आतां आपली बरी गत नाहीं असें पाहून माहाराजांचा निरोप घेऊन जो ब्राम्हण आलेला होता त्याणें भीतीनें जवळच एका विहिरींत उडी टाकली परंतु रसिडेंटानें त्याजला बाहेर काढवून त्याजला त्याचे चौकशी करितां गोविंदराव रोडयाच्या स्वाधीन केला. त्या दिवाणानें त्यांस तावडतोब कैदेत पाठवून दिला. तेथें त्या बिच्याऱ्या गरीब ब्राम्हणाचें काय हाल झाले असतील ते असोत. तो ब्राम्हण अजून बाहेर पडला नाहीं. धूम.

दरबार—आग्रास नामदार लार्ड ल्यानिंग साहेब बाहादूर गवरनर जनरल यांनी त्याहीं नेटिव राजे लोकांस भेटण्या करितां येऊन ता० १ ली मिनहू रोजी दरबार झाला, तो समारंभ वगैरे मोठा झाला त्या विषयीं तपशीलवार पुढें लिहूं परंतु त्यांतील मुख्य गोष्टी प्रसिद्ध करीत आहो.

लार्ड साहेबांचे उजवे बाजूस ग्वाल्हेरचे माहाराज असून डावे बाजूस जेपुरचे माहाराज असून त्यांचे मधें मेहेरबान बिङ्हनसाहेब आणि हिंदुस्तान सरकारचा सेनाधिपती साहेब बाहादूर होते. त्या दरबारांत आलवारचा राजा, केरोलीचा राजा असून लार्ड साहेब याणीं अगोदर ग्वाल्हेरचे माहाराज यांचे उपकारा विषयीं बोलून दाखविले, आणि त्यांस तीन लक्ष रुपयांचा मुलूख त्यांचे मुलुखा नजीक दिला असें कबूल करून त्यांची अवस्थे विषयीं भाषण करून माहाराजांची सर्व प्रकारें इमामदारी विषयीं तारीफ केली नंतर पोषाग देणगी दिली. व त्यांचे दिवाण दिनकरराव साहेब यांस एक हजार रुपयांची जमीन काशीसेवानजीकलाणीं इमामदारीचें काम माहाराजा कडून योग्य अकलेने करविलें सबब सरकारानें त्यांची ही तारीफ केली. याप्रमाणें दरबार झाले या दरबारा विषयीं सविस्तर पुढें लिहू.

पुणें ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत रुपाजी त्र्यंबक रानडे याणीं छापिलें.

ज्ञानप्रकाश.

पुणें—गुरुवार ता० १५ दिजंबर सन १८५९ इ०

ज्ञानप्रकाश.

शहर पुणें— सरकारांतून सालाबाद प्रमाणें दक्षणेच्या ब्राम्हणास पेनशिन मिळालें.

एथील शहर कभार शुकीच्या दस्तुरीचा मक्ता ५११०० रुपयांस चढला आहे परंतु अद्यापि लिलाव पुक्कर झाले नाहीं—आम्हीं कांहीं आठवड्या मागें एथील हवदांत कांहीं शेवाळ जमल्या मुळें त्यावर एके जणाचा पाय घसरून तो मरण पावल्या बद्दल लिहिलें होतें त्या विषयीं सरकारांतून ते शेवाळ काढून टाकण्याचें काम कोणाचे याज बद्दल माजिस्त्रेट साहेब चौकशी करीत आहेत असें समजलें आहे—मेहेरबान लाफनन साहेब जड्ज यांची चारी रजेवरून परत येऊन आपल्या कामावर दाखल झाली.

मेहेरबान गान साहेब असिस्टंट जड्ज आणि एजंट यांज पुढें श्रीमंत रा० रा० नारायणराव बल्लाळ नातू यांणीं श्री० रा० गणेशराव बल्लाळ नातू यांज वर फिर्याद सुमारें ५००० रुपयांची केली. त्या मोकदम्या करितां राव साहेब खुद्द बेदाघर जाऊन शिरस्तेदारा पाशीं बसले तेथें त्यांनीं एकीकडे त्यांच्या आणि बेहुरमतीचे शब्द मोठ्याने बोलेले हा गोंगाट मेहेरबान एजंट साहेब हे जवळच्याच कोठडींत होते त्यांणीं ऐकून त्यांस बरें म्हटलें असेल असा आपण तर्क केला तर इतकेंच असेल कीं, ०० ०० ०० वगैरे असेंच बोलून कामाजेला ... अ... मेहेरबान गान साहेब हे कचेरींत आल्यावर शिरस्तेदारानीं त्या साहेबास कळविल्यावर त्यांणीं दूसरे पासून हरित असें करून आलें कीं; रा० विष्णुपंत दातार अदालतींतील वकील यांस या राव साहेबांनीं आपल्या शिस्ती प्रमाणें म्हणजे लोकांच्या गैर शिस्ती प्रमाणें मोठ्यानें ओरडून इतकेंच नाहीं कांहीं कांहीं शिव्याही त्यास व त्यांचे सोबतीने शिरस्तेदारास देऊन मोठा धिंगाणा केला, असें समजून आल्यावरून त्या साहेबांणीं मेहेरबान राव साहेब यास जवळ बोलाऊन अशी समजून दिली कीं, आपण मागेंही असेंच दोनतेळां कचेरींत जहाल गेला, तेव्हां आज गेला ... आल तिकडे मन त्यांनीं माहीं. नेव्हां आपणास ... येतेजे, आपण ... अंतःपर बोलाविल्या खेरीज साफ येत जाऊं नये ही ताकीद ऐकिल्या नंतर राव साहेब हे त्या कचेरींतून शर्मेनें जाते झाले. या मजकुराची आम्हां कडेस तीन पत्रें एका मागून एक एके दिवसांत आलीं; त्यांतील ... एकाच मजकुराची तर आम्हीं आपल्या वाचणारां करितां घेतला आहे.

कवी वाले ... गुजर आदि मंडळीचे मुंबईतील मुख्य जीवनजी महाराज यांची स्वारी १२ मिनहू त एथें आली आहे.

(अहमदनगर एथील रयतेचा अर्ज पुढेंचालू.)

अरण्यांतील धनवृक्ष त्यावर देखील इस्ट इंडिया कंपनी सरकार कान सरवेदर आफ फोरीष्ट म्हणून अरण्य रक्षक साहेब नेमिले ते रयतेस हुकुमा बिगर एक झाड तोडूं देऊं सकत नाहींत.

सदरहू फायदे सरकारांत आले, व याहून ही योग्य फायदा सरकारचा झाला, तर त्याचा आम्हांस फार संतोष आहे कारण असे त्याच्या शिरीं भार ह्मणजे लोक कल्याणेछेचे ज्या योजना तेहमी फायद्याच होत असावा, अशी आमची इछा आहे. आजवर मागें कितीएक राज्यकर्ते झाले, परंतु ह्यांच्या सारिखे रयते परवर्ष करणार मालक कधीं निर्माण झाले नसती ल पाहा बरें चोरटे, हरामखोर वगैरे दुष्ट लोकांचा केवढा बंदोबस्त लोक किती गोष्ट फार करून मनाच ह्याचीं असेंच ह्मणतांतील अनेक प्रकारचीं संकटें कुसीबलानें दूर करून अ परम दुर्घट ते सुगम मार्ग खरीखुल्याचे काढले आहेत असे चमत्कारीक जेंचेंबा करण्या माफक कसें सुहस्त्रावधी आहेत. तें कोठवर आम्हीं वर्णन करावें असे दीनदयाळू सरकार आमचे गरीब व्यापारी लोकांस संकट उत्पन्न सहसा होऊं देणार नाहींत, तेव्हां नवीन कर का बसवितील याचा संभव देखील एकाएकी होत नाहीं, परंतु जेव्हां गवर्नमेंट ग्याजीट द्वारें वर्तमान समजलें तेव्हां आमलीदार अर्जीचेद्वारें ठावावी, सबब चिंतातुर चित्त होइले आहे.

जो फायदा होणार त्याचे मसोद्यांत आणखी एक प्रकार असा दर्शविला आहे कीं, पांच हजारा पासून त्रेसष्ट दोन रुपये पर्यंत सतरा क्लास ठरविले आहेत, तोही अनुक्रम आम्हांस भारी बोजा होण्या सारिखाच आहे.

आम्हांस मोठी आशा व भरपूर उमेद आमच्या सर्वमान्य दीनदयाळू ह्मणजे परम नामांकित उदार सरकार मलिका मा आजमा इंग्लिस्तान यांचे फररसीक परम प्रेमभरीत सर्वे द्वियास शांती कारक जे मुख्य मनोगत आणि प्रतिज्ञा वाक्यां सारिखे अमोल्य शब्द गेले साल चे १ नवंबरच्या जाहिर नाम्यांत प्रगट झाले आहेत, त्याजवरून आम्हांस सदरहू कर बसविण्याचा धोका बाळगला पाहिजे असें कारण देखील नाहीं; सदरहू जाहिर नाम्याचे शेवटीं मुख्य आमचे सरकार आज्ञापीतात कीं ईश्वर कृपेनें जेव्हां हिंदुस्तानांत स्वस्थता होईल, तेव्हां त्या देशांत व्यापार धंद्यास उत्तेजन यावें, व लोकोपयोगी, आणि लोककल्याणाच्या कामांची वृद्धी करावी व त्या देशांत राहणाऱ्या आमच्या रयतेचें हित होईल अशा रीतीनें राज्यकारभार चालवावा, अशी आमची मनापासून इछा आहे, आमच्या रयतेची आबादानी तेंच आमचें सामर्थ्य तिचा संतोष तीच आमच्या राज्याची मजबुरी व तिची कृतज्ञता तेंच आम्हांस उत्तम फळ असें समजतों रयतेच्या कल्याणा विषयीं आमच्या ज्या इछा आहेत त्यासिद्धीस नेणार सर्व शक्तिमान परमेश्वर तो आम्हांस व आमच्या अधिकाऱ्यांसही सामर्थ्य देवो. आमची प्रार्थना आहे.) तेव्हां या अलभ्य लाभाची आम्हीं मोठे निकडतेनें आशा ठेऊन आहोंत आणि सदरहू नवीन कर बसविल्याचें निष्पन्न झालें तर मग हिंदुस्तानांतील व्यापारी लोकांस धंद्यास उत्तेजन यावें व लोककल्याणाच्या कामाची

दस्ती करावी, या आशेस अडचण येऊन जि सदरहू अपुर्व वाक्यें हें आमचे अनुभवास अणणार लार्ड साहेब हे शक्तिमान् आहेत. सारांष सदरहू मजकुराधारें आम्हांस कोणता संकटानुभाव न दिसावा व हें दिलांत आणणार आमचे लार्डस बिन कौसल हे परम विचार समुद्र आहेत; तेव्हां विशेष लिहिणें नको. आजवर सरकारानीं कांहीं प्रकारचे महसूल माफ केले कींवा नवीन कर बसविले तेव्हां आम्हा लोकांस संकटाविर्भावाची सूचना अशी वाटली नव्हती. परंतु हल्लीं भयंकर तीइन कम टेक्स या कारांचे बाबदीं [illegible] येत आहे तर ती गरीब लोकांवर न बसवितां खालीं लिहिलेली सबब निवेदन करून आमचे अर्जदार फारदुवा देतील.

जर सरकारास कांहीं अवश्यकतेनें विशेष उत्पन्न व्हावेंच असें वाटण्याचें कारण असेल तर आम्हीं जरी [illegible] बिल प्रकारचे फारदरिद्रावस्थेंत निर्वाह करून स्वल्प व्यवसायांत अल्प प्राप्ती करून गुजारा करितों तत्राप आम्हांवर संकट न पडतां ज्या कैफी जिनसा किंवा ज्या अज्ञानहूच्या आणखी जिनसा असतील कीं, ज्या योगें दुर्व्यसन वृद्धी होती, त्यावर कर बसवून आपला हेतू सिद्धीस नेला तर त्याजविशीं कोणीही फार लोक अडचणी दाखविणार नाहींत. कारण दुर्व्यसन देणारे पदार्थ जर कर बसविल्यामुळें माहाग मिळतील, तर हरकत नाहीं. त्यांपासून लोक कुचाल सोडून सुचाल धरतील व या योगें रयतही आबाद राहील अशा दीर्घ विचाराच्या सर्वमान्य व समर्पक कल्पना करणार आमचे लार्ड साहेब यांजला सर्वशक्तिमान् परमेश्वर याणीं मोठे सदृढ विचार सर्वोत्कृष्ट योजले आम्हांस करून ठेविले आहेत. ते अवश्य त्याचा मार्ग काढतील कारण त्याणीं मोठमोठालीं भयंकर बंडें हिंदुस्थानांत मिटवून मुलखाची आरामी केली.

सदरहू बाबेंत परम नामांकित परहीत पक्षपाती मुंबई असोसीएशन सभेनें ही नामदार कौंसला पुढें पिटीशन द्वारा प्रार्थना केली असावी.

सदरी लिहिल्या प्रार्थनेचा योग्य विचार आमचे नामदार कौंसलानीं करून तुमचे गरीब अर्जदारांस संतोष देणार हुकूम इनायेत केला पाहिजे ही गरिबांची प्रार्थना आहे. खिजमतीस रोषन होय.

ता० १९ नवंबर सन १८५९ इसवी } [illegible] सुमारें ५० असतील.

माढें ऐथून ज्ञानप्रकाशास ता० ११ सोलापूर जिल्ह्याचे कलेक्टर मेहेरबान गोल्डफिंच साहेब बाहादूर यांची बदली झाल्याची खबर समजल्यावरून मला व इतर सर्व जिल्ह्यांतील लोकांस वाईट वाटते कारण कीं, हिंदुस्थानांत गडबड होऊन गेली त्या समयीं सोलापूर जिल्हा वेरीज करून बाकी सर्व जिल्ह्यांतील हत्यारें ज्यास नाव मात्र हत्यार परंतु उपयोग म्हटला म्हणजे जाची चिरप्याची विळीच्या खेरीज उपयोगी नाहींत. अशी सुध्ध हत्यारें सरकारानें रयते पासून घेतली — व जे लोक त्या गडबडी विषयीं नांजानें बोलतील त्यांसही शिक्षा मिळाल्या परंतु या सोलापूर जिल्ह्याचे मेहेरबान कलेक्टर साहेब याणीं गरीब रयतेची हत्यारें म्हणजे इकडील सर्व वतनदार वगैरे थोरचोर

लोक याजपाशीं देखील हत्यारें नाहींत कोणा पाशीं असलीं तर तिचे कोयते ही ठावयाचे नाहींत असलीं हत्यारें मेहेरबान कलेकटर साहेब यांणीं घेतलीं नाहींत व गागरीबरचा तेने हिंदुस्तानांत झालेला प्रकार बोलले असा दंड घेतला नाहीं तेणे करून या जिल्ह्यांतील सर्वत्र स्वस्थता असून कलेकटर साहेब यांचा बंदोबस्त उत्तम म्हणून लोक वाहवा करितात, कारण असल्या कारभारे लोकांचें नाश उगीच . दडवून घातली आणि सरकारी काम स्वतः ग्राम गाणचे बोल ... भरवसा न ठेवितां स्वतः अकलेनें काम केलें यामुळें रयतेस फार सुख होतहोतें हें आपणांस माहितच असेल. या जिल्ह्यांत जुलई महिन्यांत उमेदवार लोकांची परिक्षा झाली त्यावेळीं आसाहेब यांणीं परीक्षेच्या कामांत वशिला लागतो असें वर्तमान पत्रांतून ... नजरेस आलें होतें, ... नजवीज केली कीं, परीक्षा साहेब मजकूर यांणीं स्वतः घेतली तेणे करून उमेदवार लोकांनी तकरार अगदीं ... हे साहेब आतां बदली होऊन जाणार असें ऐकून त्यांचीहुशारी इतरांस कळावी व माझा मानसही आहे तो आपण आपले पत्रीं जागा देऊन पूर्ण करावा."

हिंदुस्तानांत बंड झालें त्यावेळीं बंडवाल्यांनीं ख्रिस्ती लोक किती कैदी करून प्रतिबंधांत ठेविले आहेत. या विषयीं अद्यापि खुलासा झालाच नाहीं. हल्लीं एक वर्तमान असें आलें आहे कीं, नेपाळच्या हद्दीवरील इंग्रज सरकाराकडून रसिदंड आहे त्याणे सरकारास असें लिहून पाठविले आहे कीं, नानासाहेब यांचे छावणींतून रूदिमासिंग याणे जाऊन १२ ख्रिस्ती सोडवून आणिले, म्हणून त्यांस १००० हजार रुपये इनाम दिले, परंतु हे कैदी कोणत्या जागीं होते, आणि कधीं सोडविले, व तो सोडविण्यास त्यास यत्न कसा करावा लागला, व आणखी किती कैदी बंडवाल्यांच्या छावणींत आहेत या विषयीं खुलाशाचे वर्तमान अद्यापी याबद्दल आहे.

आम्हांस असें समजलें आहे कीं, भागोजी नाईकाचे कामांत नगरच्या पोलिस कम्यानडेंट मिस्तर आब्राहाम डेविड ३ आले ... मारले यांस मेहेरबान टेकर साहेब गाजिस्टेर यांचे शिफारसी वरून आरडर आफ मेरीट सरदी पदवी देण्या विषयीं मुंबई सरकाराने कलकत्ता सरकारास लिहिले आहे. ... अब्राहाम डेविड यांस एक वृत्ती यांस पगारा पैकीं, ... तालुक बक्षीस मिळत जाईल. व रूभे सरजेरखान यांस २५ रुपये पेनशिन देण्याचे ... व ... पोलिसचे शिरस्तेदार यांस मामलत पूर्वीं व नगरचे कलेकटर साहेब देणार होते. परंतु त्या कामास कोणी हुशार न मिळाल्या मुळें तसें करणें आजवर राहिलें त्यांस मेहेरबान कलेकटर साहेब याणीं योग्य वाटेल तशी नजवीज करावी, म्हणून नामदार कौसलानें हुकूम केला आहे बाकी त्या पोलिसा करितां पांच हजार रुपये देण्या विषयीं सालाम केलें.

पुणें ज्ञान० छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे यांणीं छापिले.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ शहर पुणें.

पुणें — सोमवार ता० १९ दिसें० सन १८५९ इ०

पत्राची किंमत.

१॥ आगाऊ दिल्यास १० दरसाल रुपये.

जाहीर खबर.

(इंग्लिश इतिहाससार).

विलायतेंत एका मडमेनें सन १८५७ साली "समरी आफ इंग्लिश हिस्टरी" [illegible] एक लहान सुंदर पुस्तक रचिलें आहे, त्यांत रशियाची लढाई समाप्त होऊन तह झाला, इतकें वृत्त आहे, त्या पुस्तकाचें मी भाषांतर करून त्यास इराणची लढाई, व हिंदुस्थानचें बंड हीं प्रकरणें जोडून याच इतिहासावर आर्या, श्लोक, साक्या, कटाव वगैरे कवनांचे प्रकार रचून [illegible] आहेत. आंगरेजांच्या पंचांत इतिहासाची [illegible] थोडक्यांत सुंदर लिहून कला कौशल्ये, विद्या व शास्त्रें यांचे शोध कोणाकडून कसे लागले, या विषयीं दरएक राजाचे कारकीर्दीचे शेवटीं लिहिलें आहे, यांचा उपयोग सर्वांस व विशेषें करून [illegible] मराठी शिक्षक व मुलें व सर्व रसिक जन यांस फार व्हावा असा माझा हेतु आहे, म्हणून यांची पत्रें अष्टपत्री साचाची २० पर्यंत होत असतां ही किंमत ८ सहा आणे ठरविली आहे, या बाबद कोणास लिहावयाचें असेल त्यांनीं मला रत्नागिरीस लिहावें.

हा इंग्रजी इंग्लिश हिस्टरीचें,
सुरीस कवनें करवी अशीचें॥
रचूनि भाषांतर काम केले मीं,
घ्या यांस समस्तां विनवी अनामी॥

(सही) रघुनाथ बाळाजी फडके
[illegible] रत्नागिरी [illegible]
नेजर.

ज्ञानप्रकाश.

न्यायदर्शन — हें फौजदारी प्रकरणीं सर्व विषयसंबंधानें बूक आमचे छापखान्यांत छापून तयार झालें आहे. तें हल्लीं सर्वत्रांहीं वाचून पाहिलें, त्याकोडकेप्रकार खबर आहे त्या विषयीं पूर्वीं जाहिरातीं [illegible] सर्वांस विदित झालेंच असेल आतां या बुकांतील एका अंकापैकीं थोडा मजकूर आमचे वाचणारांसाठीं एथें उतरून घेतला आहे.

१८ चोरीचा माल आहे असें समजून किंवा समजण्यास सबळ कारणें असून तो विकत घेतला किंवा बाळगला. } का० १५ क० ४१ रकम १.

मुद्दे — चोरी [illegible] होती केंव्हां [illegible] मिळालेला माल चोरीस गेला त्यांपैकीं आहे व तो चोरीचा आहे असें समजण्यास सबळ कारणें असतां त्याणें आपले पाशीं ठेवून सरकारी अंमलदारास खबर दिली नाही.

निराकरण — मूळ चोरी झाली होती कीं नाहीं? ती कोणाची एथें? ज्याचे एथें झाली होती, त्याणें तेच वेळेस सरकारास जाहिर केलें होतें कीं, नाहीं? केलें नसेल तर कारण काय? एकंदर माल किती किंमतीचा काय काय चोरीस गेला होता? हल्लीं सांपडलेला माल चोरीस गेलेला असून तोच किंवा त्यापैकींच आहे कीं नाहीं? सांपडलेले मालाची किंमत काय? तो बाळगणारा जवळ कोणाकडून आला? केवढा हल्लीं कोठें आहे? बाळगणारानें समजून किंवा न समजून किंवा यांची पडल्या वरून विकत घेतला किंवा गाहाण ठेविला? किंवा बाळगला?

गाहाण ठेवणाराची किंवा विकणाराची त्या किंमती पर्यंत लायकी आहे किंवा नाहीं? कबज्यांत न घेण्यास उपद्रव कारण (म्हणजे मोठे किंमतीचा माल हलके किंमतीस व नालायक मनुष्यापासून घेणें) असें प्रकारचें होतें कीं नाहीं? जेव्हां चोरीचा माल मागावयास सरकारचे शिपाई गेले तेव्हां माल ठेवणारा एकदम कबूल झाला किंवा नाकबूल गेला? त्याणें माल कसें दडविला होता-झाडा वगैरे चौकशींत कोणाचे कबज्यांत सांपडला? चोरीचा माल अमुक ठिकाणीं आहे, असा जाहिर करण्यास कसा सुगावा लागला? व जेथें माल मिळाला ती जागा दुसरा कोणी माल आणून टाकूं सकेल अशी आहे की, नाहीं? (नओळखण्या सारिखे व एक प्रतीचे जिन्नस नाणें व छापील बुकें छापील किंवा यंत्रांतील वस्त्र यांचे चौकशींत प्रत्यक्ष पुरावा असला पाहिजे) चोरीचा माल समजून ठेविला नाहीं, अशी शाबिदी झाल्यास ज्याचा माल चोरीस गेला. त्यास तो देवून कैदी मुक्त करावा. माल काढणाराशीं ठेवणारावर मर्जी असल्यास नुकसानीची फिर्याद करावी शिक्षा—दंड, पांच वर्षें कैद फटके.

या प्रमाणें फितूर, खोटा कागद आणि दगाबाजी वगैरें बहुतेक गुन्ह्या विषयीं वर्णन असें केलें आहे कीं, गुन्हा म्हणजे कोणता आणि पुरावा कसा काढावा, तो कसा शाबीद झाला पाहिजे वगैरें सदरहू ग्रंथकार याणें चौकशीचे प्रकार दाखविले आहेत ते वाचून पाहतां असा फौजदारी समुद्राचें पुस्तक इंग्रजींतही अद्यापि कोणी केलें नाहीं असें कितीएक या कामांतील वाकबगार यांचें म्हणणें आहे. याच ग्रंथांत सरक्युलरें वगैरें ९ प्रकारचे गांवांची खानेवारीव चमत्कारीक प्रश्नोत्तरांचा संग्रह आहे. हें पुस्तक उपयोगा विषयीं जे या कामांतील वाकबगार आणि मर्मज्ञ जे मेहेरबान केंबाल साहेब पुणें जिल्ह्याचे फर्स्ट असिस्टन माजिस्त्रेट राव बाहादूर नाना मोरोजी डिपुटी माजिस्त्रेट आणि मेहेरबान हावर्ड साहेब शाळा खात्यांतील डिरेक्टर वगैरें गृहस्थांनीं हा ग्रंथ सर्वांस उपयोगी आहे. अशी मान्यता दिलेली प्रसिद्ध झाली आहे. यावरूनच या बुकाचा उपयोग किती आहे. हें आम्हीं आमचे वाचणारांस कळविलें आहे.

नाटक.—सांगलीकर नाटक गेल्या शनवारीं सिता स्वयंवर आणि पारिजातक झालें तो समारंभ पाहण्यास लोकांचा थाट इतका जमला कीं कितीएकास जागा न मिळाल्या मुळें परत जावें लागलें. नाटककार आणखी एक नाटक करून एथून रवाना होणार आहेत. एथें द्राविड लोकांनीं नाटक केलें ते प्रसिद्धीस लवकरच येणार आहे.

पारिस एक भिडे या नांवाच्या गृहस्थानें एक्या बापूकोस व्यापाराच्या मिषानें फसविलें. आणि त्या कामास बाप अनुकूळ झाला व त्याचा पैसा दिवाणींतून हुकूमनामा झाला अतांही नादारीचा दाखला सुप्रीम कोर्टांत घेण्याचे खटपटींत लागला आहे या बाबदचें पत्र पुढलें पत्रीं प्रसिद्ध करूं.

गेल्या हप्त्याच्या [illegible] पत्रांत त्यालिकडे एथील असें वर्तमान लिहिलें आहे कीं, सांप्रत त्या ठिकाणीं महामारीचा उपद्रव मोठ्या सपाट्यानें चालला आहे.

टीप.

माळवे प्रांतीचे सर्व मनाचें हाशील- लष्करांतून मार्गशीर्ष श० ७ द्वादशीस दिनकर राव साहेब दिवाणयांची स्वारी माळवे प्रांतांतील पटेबंदी करण्याकरितां निघोन पद्य सप्तमीस सा जापुरास येणार होती- आतां दिवाण साहेब पटे बंदी विषयी गरीब लोकांच्या अडचणी कडे लक्ष विशेष देतील अशी मी आशा बाळगीत आहे.— शिंदे सरकारच्यांची स्वारी आल्यास लाट साहेब बाहदूर यांनी स्वालेना पाठविल्या वरून मुलाकाति करितां दिवाण, दरसरदार मंडळी, आंग्रे, फाळके, जाधव, घोरपडे, जिनसी वाले वगैरे सरदार लोकांनिशी गेली होती, तेथे चाली प्रमाणें भेटी होऊन लाट साहेब यांनी श्रीमंत जयाजी राव माहाराज शिंदे अलिज्या बाहादुर यांचा मुलूख कंटीन जेंटीत घेतला, त्यांत तीन लक्ष रुपये दरसाल कमी आकार येत होता, तो ज्यास्त दिला- दिवाण साहेब यांस पांच हजार रुपयांची जाहागीर काशीकडेस दिली- व सरदार लोकांस हत्ती, घोडा, वस्त्रे या प्रमाणे ज्यंगीलाट साहेबा कडून बक्षिसांची देणगी झाली- लाट साहेब यांनी भाषण केलें त्यांतील हांशील कीं थोडे गिराशी बदमाष लोकांचा बंदोबस्त माहाराजां कडून आजवर चांगला झाला, व पुढें ही माहाराजांनी ठेवावा, हा उपदेश माहाराजांस लाट साहेबांनी केला- हें ठिकच आहे, व आतां बंदोबस्तच आहे- कारण माळवे प्रांतांत आरब बुंदेले आणि स्वार यांस नवकरी वरून घालविले आहेत- आतां पलटणीचें लोक आहेत त्यांजवळ मुळींच बंदुकी नाहींत- मग दारू गोळ्याची तर वार्ताच नको- माहाराजांनी पाहिजे तो आपल्या गादी करितां दत्तक घेण्यास सरकारांतून परवानगी आहे असें बोलून दाखविलें- या प्रांतांतील शिपाई होते ते घरीं बसले; आणि हुकमा प्रमाणें तेली, तांबोळी, रंगारी हे लोक शिपाय गिरीवर राहिले आहेत-

---

आमच्या बातमी दाराकडून "एथील असिष्ट जड्ज आणि यजंट कोटीत नानू प्रकर्णी दिवाणीत मोकदमा चालला आहे त्या संबधानें श्रीमंत रावसाहेब नानू यांनी रा० विष्णू पंत दातार आणि सरकारी वकील रा० रामचंद्र धोंडदेव पटवर्धन या पैकीं पहिल्यास गेल्या सोमवारी बे जाब बोलल्या वरून आसाहेब यांनी आमच्या कचेरीत हुकमा खेरीज येऊं नये म्हणून समक्ष ताकीद दिली; नंतर गेल्या गुरुवारीं तोच मोकदमा चालला असतां त्यांनी आपल्या मागील वहिवाटी प्रमाणें आसाहेबांचें समोर असें भाषण केलें कीं, वादी श्रीमंत नाना साहेब नानू यांचें वतीनें रामभाऊ साहेबांस समजाविनात; आणि आसाहेब कबूल करितात वगैरे गजकूर बोलणें झाल्यावर साहेब यांनी रावसाहेब यांस असा हुकूम केला कीं, एक वार आम्हीं आपणा पासून कोर्टाची बे आदबी केल्या बद्दलचा दंड घ्यावयाचा परंतु क्षमा केली आहे." आहाहा!

शहर पुणें येथील पुढील सोळा माहीचा दस्तूरीचा मक्ता रा० पुरुषोत्तम रघुनाथ दाते यांणीं सुमारें — ४२२०१ हजार रुपयांस मुकरर गेल्या शनवारी घेतला- सन १८५९ सालचा मक्ता २८७२५ रुपयांस दाते यांणींच घेतला होता- यांचे कारकीर्दीत तंटे सरकारांत फारसे झाले नाहींत- आणि यांणींच हा पुढील मक्ता घेतला हें ऐकून आम्हांस फारच संतोष होत आहे-

---

सातारा — येथें यंदा जिनसांची मात्र ईश्वर झाली आहे तों दूक तर नवें पिकलें असें नाहक नाहीं. पराबीं; हेतांदुळांचा हंगामाचरि इस यांत पाव साळ्या प्रमाणें ८।१ शेराची धार ण झाली आहे ते व्हां नवे झाले त्याचा हंगाम भ सें कसें वाटेल वरें? तांदुळांचें पीक अतीशय झालें म्हणावें तर तसें ही नाहीं. ईश्वर कारें पिकाचें नुकसान असून येथील भुसारी उदमी लोकांचा, जिल्ह्याप्रमाणें बोल ण्यांनें निकर्दल लोक बिलकूल जाहीत यामुळें इतकी महर्गता झाली असावी असें वाटतें. उदमी लोकांस छरलेला माल घेण्याची ताकी द असता तगरीब पाहिला म्हणजे, त्याज ला तर सोई वार बिलकूल पडूं देणार नाहींत असें समजतें. ये विषींचा बंदोबस्त सरकारांतून जाहाल्यास विशायतानें नुकसान न होतां रयतेस विशेष सुख होईल.

— ता॰ हरजन जकुरी पेठ मध्यें मंगळवारी, रोजीं ८ वाजतां रात्रीं दिक्षित यांचे घरास आग लागली होती, लवकर तजवीज होऊन शांत झाली.

शुभ चिंतक.

नेमणुका — मेजर आरमर, सुपरिटेंडेंट, पोलीस आणि खानदेश भिल्ल कोरचे कम्यांडींग यांस याजून पूर्वी थें पोलिटिक्याल सुपरिटेंडेंट नेमिलें. क्यापटन स्लेडर, सावंत वाडीचे पोलिटिक्याल सुपरिंटेंडंट. यांणी आपल्या कामाचा परंत चार्ज ता॰ ४ मिनहूस घेतला.

लेफटनेट हार्पर, रत्नागिरीचे सुपरिंटेंडेंट पोलीस यांस एक महिन्याची रजा मिळाली आहे — मिस्तर आरस्किन कोकणचे जडज हे रत्नागिरीहून सर्किटचें कामावरून परत आपल्या सदर स्टेशनास ता॰ ७ मिनहूस येऊन दाखल झाले — नेक नामदार गवरनर यांणें मेहेरबानी करून मेसरस वाटेस व ओल्यावेर मि॰ ... यांस गाय कवाड मांडारा जांचे राज्यांतील आगगाडीवरील खात्यापैकीं अपघाची चौकशी करण्यास माजिस्ट्रेटचा अधिकार दिला आहे — अजम महमद हुसेनुद्दीन वलद हुसेन साहेब यांस अमदाबाद अदालतींतील मोहदिस ओफिसर नेमिलें — मि॰ जगजिवनदास खुशाल दास यांनीं अमदाबाद एथील हुजूर डेपुटी कलेकटर आणि माजिस्ट्रेट च्या कामाचा तारीख १ मिनहूस चार्ज घेतला — मि॰ येलस सब असिस्टंट इनाम कमीशनर दक्षीण भाग तुकडी पैकीं यांस मुंबईस आणि एथें येण्या करितां तीन महिन्याची रजा मिळाली आहे — मि॰ ओगल्वी धारवाडचे कलेकटर यांस आजारी पणाचे दाखल्यावरून एक महिन्याची रजा तारीख पांच मिनहूस मिळाली आणि त्यांचे कामावर सोलापूरचे मिस्तर गोल्ड फिंच कलेकटर यांनी दुसरा हुकूम होई पर्यंत जावें. — मि॰ राबर्टसन यांस दुसरा हुकूम होईतों पर्यंत भडोचचे फस्ट असिस्टण नेमिले आहेत. — मिस्तर टकर यानीं तारीख नऊ मिनहूस रत्नागिरीचे कलेकटरचे कामाचा चार्ज घेतला. — मि॰ आरथर रत्नागिरी कलेकटरचे आक्टींग फस्ट असिस्टण यांनीं तारीख नऊ मिनहूस कामाचा चार्ज घेतला.

खानदेशाचे कलेकटर यांनीं आपले प्रांतांत तारीख आठ मिनहू पासून फिरावयास जाण्याची सरकारानें परवानगी दिली आहे.

रयेतील स्वारी पादेवाकडचा तडरा झाला. परंतु पुर्नीं ध्व ईस राहिल्या आहेत. परेरुव पांचष्णास आरंभ होणार आहे.

करवीर. [illegible] घदेव बहादुर यांची स्वारी मागचेहून गेल्याबुधवारीं एथें परत येऊन [illegible] नेटिव्ह मंडळीनें शनवारीं कुळकळें. येथे रेसिडेन्ट असिस्टंट [illegible] साहेब हे यांत [illegible] पास गेले यांना स्वारीचा मुक्काम [illegible] असल्यानें समजतें. मे. लेफटेनेंट वेल साहेब बहादूर हे आपल्या कचेरी सह्त गेल्या शनवारीं [illegible] डावर गेले चार दिवसांनीं येण्याचें ऐकतों. गेल्या शनवारीं येथील छावणी मध्यें मोठी [illegible] एकाएकीं आग लागली — परंतु आग वेळेच्या वेळ असून पाणीही नजीक असल्यामुळें आग लवकर विझाली व तिजपासून नुकसानही फारसें झालें नाहीं असें म्हणतात — या आठवड्यामध्यें एथील महालकऱ्यांनें [illegible] आली होती. त्यांनी चिकोडी तालुक्याचे मामलेदार व वेळगांव एजंटीकडील चिटणीस आले होते. श्रीमन्महाराज [illegible] व यांची स्वारी [illegible] प्रमाणें [illegible] करितां [illegible] मुक्काम [illegible] गेंत करून गेल्या रविवारीं परत [illegible] ली — कैलासवासी शंभू [illegible] वार्षिक उत्सवास [illegible] पासून सुरुवात झाली. हा समारंभ तीन दिवस होईल.

सरकारानें दरयेक खात्यांतील कामगारांनीं आपलें काम हुकुमाप्रमाणें करावें असाविषयीं कायदे केले आहेत. व शिवाय कामगारानें आपल्या कामाची वहिवाट कशी चालवावी याप्रमाणें ही कांहीं नियम ठरविले आहेत, म्हणजे पोस्ट आफिसानें सुरल्यानें वहिवाटीस [illegible] नियम ठरवून कामगारांकडेस पाठवि ले आहेत. इतकें असून डांकेचे कारभार व रडीने शाकून काम करतात [illegible] अपराध केल्यामुळें दुसऱ्यास [illegible] लागे ते हे सर्व कबूल करतील असो. फत्तेगडचा पोस्टमास्तर याणें दुसऱ्यानें लखोटे त्यास पावते केले यास न देतां आपण फोडून त्यांतील मजकूर पाहिला हा केवढा भयंकर अपराध केला याची [illegible] जहाल्यामुळें त्यास सहा महिन्याची सक्तमजुरीची शिक्षा ठरून त्या शिवाय साडे हजार रुपये दंडाची शिक्षा जहाली — आतां [illegible] लखोटे पोहचावया करितां टिकिटें लागत विन टिकिटांचें रवाना झाले असतां [illegible] पावत नाहीत असा [illegible] मिळाला आहे; परंतु [illegible] वर पत्ता असा असावा कीं, गांव आडनाव कोणत्याजील्ह्यांत वगैरे पत्ता स्पष्ट अक्षरांनीं लिहिला असतां लखोटे पावतात नाहीं तर टपालचा शिपाई हा पत्ता समजला नाहीं म्हणून लखोटे परत आणून [illegible] टाकितो. या मुळें लखोटे पावावयाचे त्यांस पावत नाहीत याजकरितां लखोट्यांवरील पत्ते समजण्यासारिखे लिहीत जावें.

करवीर. — श्रीमंत बावडेकर पंत आमात्य यांची स्वारी श्री नरसोबाचे वाडीस जाण्या करितां तारीख ८ [illegible] एथून चालती झाली. एथेंही गेल्या गुरुवारीं [illegible] इमारत कारखान्याचे इमल्यास आग लागून इमारत जळाली. शहर सुधारणुकी कडून बंब आणण्याची तजवीज अद्यापी झाली नाहीं. ही आग विझविण्यास माहात्यांचें आणि कोतवालाचे लोकांनीं मदत केली म्हणून इतक्यावर गेलें. पोलिटिकाल कमीशनर टेंडेंटी स्वारी मलकापुराहून एथें येऊन दाखल झाली.

[illegible] स.

विलायतची डांक.— मुंबईस तारीख १८ मिनहूस दाखल झाली. तींतील वर्तमानें- चिने कडेपाठ विण्या विषयीं फ्रेंच सरकारची मोठी तयारी चालली आहे; स्विझ येथील संयोगी भूमीचे ठिकाणी खंदक खणून जहाजें येण्या जोगता मार्ग करण्याचा बंदहस्ती जो येत चालला आहे, त्याजला तुर्कस्थानचा सुलतान आपला हुकार देत नाहीं आणि आतां जी बातमी उठली होती, ती खरी नाहीं असें आतां सरकारी वर्तमान बाहेर पडलें आहे. हा खंदक करण्याचा बेत सिद्धीस नेण्या विषयीं फ्रेंच सरकारानें मोठा आग्रह धरला आहे. फ्रेंच व इंग्रज सरकार यांज मध्यें मोठें युद्ध होण्याचें भय पडलें आहे. हा युद्ध प्रसंग चालू झाला असतां आपल्या देशाचें संरक्षण करण्या करितां इंग्लंड मध्यें पुष्कळ लोक आपले खुशीनें लष्करांत चाकरीस रहात आहेत. नवीन इंग्लंड सरकारानें आपल्या आरमारा करतां बावीस हजार लोक चाकरीस ठेवण्याचा निश्चय केला आहे; आणि त्या प्रमाणें तावडतोब लोक भरण्यास सुरवात झाली आहे. स्पेन सरकारानें मोराको वर जी फौज रवाना केली आहे, ती नोवेंबर महिन्याच्या आरंभींच त्या देशाच्या आटलांटिक महासागराच्या बाजू कडील किनाऱ्या वर जाऊन दाखल व्हावी असें होतें. मूरलष्करानें स्यूटा शहरावर हल्ला करण्यास आरंभ केला आहे. इटली देशाच्या राजकारभाराची व्यवस्था करण्या करितां युरोप मधील मुख्य मुख्य सरकारांच्या वकिलांची एक सभा भरावयाची आहे, त्यांत आपले तर्फेचे वकील पाठविण्या विषयीं इंग्लंड सरकारास अजून बोलाविलें नाहीं. प्रशियाच्या राजाची शरीर प्रकृती आतां कांहींशी बरी होत चालली आहे. इटाली देशांत रोम येथील संस्थानी पोप (रोमन क्याथोलीक मताचा अध्यक्ष) यानें आपल्या संस्थानच्या राजकारभाराच्या रीति मध्यें आपल्या रयतेचे इच्छे प्रमाणें फेरफार करण्याचें कबूल केलें आहे. अमेरिकेंतील युनैटेड स्टेटस संस्थाना मध्यें काफ्री लोकांचें बंड उत्पन्न झालें होतें, त्या बंडांतील मुख्य सरदाराची तपास होऊन, त्यास मरणाची शिक्षा ठरली. मेक्सिको देशामधील इंग्रज सरकारचा वकील मि॰ आटे यानला त्या देशांतून परत इंग्लंडास येण्या विषयीं हुकूम झाला आहे. जनरल गारी बालडी यानें इटालीच्या मध्य भागांतील संस्थानचे फौजेंत जनरलांचा हुद्दा सोडून देऊन सार्डिनियाच्या फौजेंत लेफ्टनंट जनरलचा हुद्दा पतकारिला आहे. इटलीच्या मध्य भागांतील मांडलीक संस्थानांहीं प्रिन्स करिगनान याजला आपला कारभारी नेमला होता. परंतु त्या राजपुत्रानें तो हुद्दा न पतकारिल्या मुळें त्यांहीं आतां मान शियरयाल कावागनी यास नेमला आहे.

ध्रु॰

या आठवड्यांत हिंदुस्थानांतील शेप वगैरे विषयीं वर्तमानें अशीं आलीं आहेत, कीं सरकारच्या सरहद्दीवरील लष्करी, आणि पोलीसच्या लोकांनीं बंडांवर फत्ते मिळविली आहे; कारण वेणी माधव मसुस्थान पासून पकडून त्याचा खजिना हस्तगत केला त्यांत दोन हत्ती आणि कांहीं द्रव्याच्या पेट्या मिळाल्या आहेत.— द्वारकें कडील वाघेरी लोकां पासून तेथील रयत आबाद ठेविण्यास सरकारास अद्यापि निदान ५ महिन्या पावेतों लष्कर त्या जागीं सामान सुद्धा ठेविलें पाहिजे, असें स्टानडर्ड पत्रावरून समजतें.

श्री॰ बावडेकर पंत अमात्य यांची स्वारी नरसोबाचे वाडीस जाण्या करितां ता॰ ८ रोजीं एथून गेली

व॰ स॰

ला होता तें खरडलें शोधून काढिलें असें दिसतें; आणि त्या सावकारास कोणाकडून अशी ही प्रेरणा झाली कीं, तूं गाहाणावर पैका दिल्याचें कबूल न होतां फर्ज येणें आहे आहे असें वद परंतु त्या सावकारानें अशा खोट्या मसलतीस साफ नकाराचें उत्तर दिलें- तदनंतर त्या सावकाराचे मुनीम, चकारकून नगरास आहेत- त्यास राव बाहादूर वामन राव पिन्सिपाळ सदर-अमीन यांस गहाणावर रुपये दिले किंवा कसे ह्या बाबदींत पुसून त्यांच्या जबान्या घ्याव्यां म्हणून नगरचे माजिस्त्रेट साहेब यांस लिहून भेलें आहे- आणखीं पुण्यांतील पुष्कळ सावकारास ह्या सदर अमिनाच्या देण्याघेण्याच्या बाबदींत सवालच पुरते झालनाहींत, तर कित्येकांच्या वह्या जसकरून बारकाईनें तपास त्यास केल्यां आहेत, असा प्रकार आहे- पुण्यामध्यें शिरस्तेदाराची कुलें वसांचे वाईट का दण्याविशीं लफनन साहेबावर कजन यांजकडे जो दावा झाला आहे, त्याचें साद्यंत कथानक गातबसणें कंटाळवाणें आहे- याकरितां इतकेंच म्हणणें बस आहे कीं, या प्रिन्सिपाल सदर अमिना विशीं जो पाठलाग चालला आहे, त्याचा गवगवा झाला आहे, तो वास्तवीक प्राका मांतपडले त्या मनुष्याच्या परिणामांप्रत पोंचला पाहिजे- सरकारच्या डोळ्यापुढें घड घडीत असा मूर्खपणानें जुलूम होतो ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे- परंतु आम्हांस अशी आशा आहे कीं, या प्रकर्णाची चौकशी होऊन अंन्याईलें त्याचे बाबतींत टपका पाचेल.

मेहेरबान गोल्डफिंच साहेब सोलापुरचे कलेक्टर आणि माजिस्त्रेट यांस मेहेरबान आगवी साहेब आजारी पणाच्या रजेपर गेल्या मुळें धारवाडास कं॰ यु॰ मा॰ नेमले आहेत.

मुंबई सरकारचे राजकीय खातें सक्रेटर-यांनी सरकारचे हुकुमानें असें जाहीर केलें आहे, कीं, नशिराबाद जवळ नगरपारकर येथें बखेडा जाहाला होता, त्यांत अकराजण मुख्य हेगार आहेत त्यांतील कित्येकांनीं सरकारचा आमदार त्याना लुटून द्रव्य नेलें- वगैरे नकार वे सरकारास उपद्रव दिले, त्यापैकीं कांहींलोकांस जाहागिरी आणि कितीयेकांस पेन्शनही मिळत होतें- असें असतां त्याणीं राजद्रोह वगैरे भारी अपराध केले आहेत- सबब त्यांची क्षमा केली जाणार नाहीं- म्हणून त्या विषयीं असा हुकूम फरमाविला आहे कीं, त्यांची माल मत्ता जप्त केली आहे, ती त्यांचे वंशजाकडेस परत दिली जाणार नाहीं- त्या विषयीं गेल्या सरकारी ग्याझिटांत त्यांची चेहेरेपट्टी उमर आणि अपराधाचे मुद्दत्या प्रमाणें त्यास जो कोणी धरून देईल त्यास बक्षिस देण्याचें प्रसिद्ध केलें आहे- हे अकराजण बंडवाल्याच्या जाती सोदा, खोज्या, विरन, आणि चारन असा आहेत-

धारवाड आणि पुणें यांचे दरम्यान डांकेवर बाळाजी धोंडदेव फडके आणि आत्माराम भिकाजी हे सरकारानीं नोकर होते यांणीं कांहीं लोकांचे कागद पत्र आणि जिन्नस यांची दगाबाजी केल्यामुळें त्यास बर्तर्फ करून पुढें सरकारचे नोकरीस लायक नाहींत असा हुकूम केला आहे-

विलायत सरकारचा हुकूम मुंबईस वीसलक्ष रुपये खर्च करून किल्ला बांधण्यानरता आला आहे असें लिहिलें आहे म्हणून ठाण्याच्या तुरुंगांतून ४० कैदी आगगाडींतून मुंबईस नेले आहेत.

पुणें ज्ञानप्र॰ छा॰ कृष्णाजी त्र्यंबक रानडे याणीं छा॰ केलें.

कंठीवाले हिंदू यांचे गुरू माहाराज जिवनजी यांची स्वारी एथें गारीस्त पार मिनहूम दाखल झाली आहे. स्वारी नाना फडनीस यांचे बागेंत उतरली आहे. संगतीं पैके पुर आंख्ये ही कांहीं आले आहेत असें म्हणतात. गेल्या बुधवारीं सायंकाळीं माहाराज यांची स्वारी मिस्या यार्दीनें बुधवारांतून गाडींत बसून गेली. बरोबर कांहीं वाले शिष्य शास्त्री गाडींत बसलेली व कांहीं घोडयावर बसलेली चालली होती. एथील कंठी वाले गुजर लोक, शेट लोक दर्शनास खिसें किंवा फडुल्यांनी रून दर्शनास जातात. त्या माहाराजांची स्वारी पंढरपुरास जाणार आहे, व वाट खर्च भाट मंडळी पार पाडणार आहे असें म्हणतात. मुंबईंत सेवदें माहाराज मंडळ आहे, तेव ध्यान त्यांचें प्रमुख स्थळ आहे असें म्हणतात. हे माहाराज मोठे दौलतदार आहेत असें म्हणतात. व यांची प्राप्ती मुंबईचे गवरनराहून ही अधिक आहे त्यांत आश्चर्य नाहीं. ॥ दसका लकडी और एकका बोजा ॥ ह्या मानानें हजारों शिष्य वर्ग ह्यांत्तें माहाय तेव्हां गवरनर जनरलाचे ही पुढें अधिक होईलच. हे माहाराज दातृत्वास चांगले आहेत असें म्हणतात. व संस्कृताचे ही शोकी आहेत असें म्हणतात. त्यावरून एथील शास्त्री मंडळ, व भिक्षुक मंडळ यांस अकराव्या गुरूच आला असें समजावें. हे माहाराज अलंकारांत हें मंडीत आम्हीं पाहिले; व देखणे ही खूप सरते आहेत. त्यांस तनु वा यांचें गाणें फार चांगलें आहे, अशी कित्येकांनीं तारीफ केली आहे. हे सतार वाजविण्यांत मोठे कुशल आहेत असें म्हणतात. ह्या माहाराजांस त्यांचे संप्रदायी लोक कृष्णाचे अवतार असें म्हणतात. त्यांच्या स्त्रियांस मराठमोळ्या बहुतच असतो, व असें मानतात कीं, माहाराजांचे शिष्य वर्गांतील पुरुष मंडळीस देखील त्यांच्या स्त्रियांचें दर्शन होत नाहीं; अशी त्यांच्या मोहोत्यांत आहे; परंतु या माहाराजांच्या कडे इतकें विशेष आहे कीं, शिष्य वर्गांच्या स्त्रियांस माहाराजांच्या दर्शनाचा प्रतिबंध नाहीं. या माहाराज लोकांमध्यें शंकराचार्या सारखा विरक्तपणा दाखविण्याचें कारण नसून विलासादि प्रकार करण्यास कांहीं हरकत नाहीं असें दिसतें.

पुण्याचे प्रिनसिपाल सदर अमीन यानेटीव अंमलदाराची चौकशी मेहेरबान लफनन साहेब पुण्याचे जडज यांजपाशीं चालली त्या वर, हें व त्यांनीं जे कांहीं लेख लिहिले आहेत, त्यांवरून पुण्याचे दिशीं एक वेळ तेव्हांच मुंबईचें टेलिग्राफ आणि कुरिअर पत्रांचे कर्त्यांस गेलीं आहेत. त्यावरून त्या कर्त्यांच्या दृष्टीस असें आलें आहे कीं, लफनन साहेबांची कृपा पात्रांस तेव्हांच आहेव त्यांजवर चाटविण्याची मर्जी आहे. सरकारी नात्यानें ज्यांच्याशीं संबंध होतो अशा लोकांचीं मनें पुण्याचे जडज त्यांचे गादीवर आल्या पासून साधारण पणेंच दुखावलीं गेलीं; या विषयींचें दुःख वाटतें. या पुणें अदालतीचे जडज्याचे जाग्यावर असाहेबांची कायम नेमणूक झाल्या वर ठाण्यास एक नारायण भिडे म्हणून मुनसफ झाले होता त्यास त्यांनीं आपला शिरस्तेदार नेमिला. या लफनन साहेबांचे कल्याणाच्या डोळ्यांत पुण्याचे प्रिनसिपाल सदर अमीन यांचे जाग्यावर आहे आणि त्या साठीं त्यांजवर लोभाचा खटला उठला होता, असें दिसतें. सर्व अकल खर्ची पडली, तरी प्रिनसिपाल सदर अमीन यांस जयदेवता अनुकूलच राहिली तथापि सर्व धैर्य त्यांची इतकी इमानी पणा सरकारी फरमानांत नाहीं अशा विषयीं गजविजी करण्याचा धडा झाला, तेव्हां या सदर अमिनांनीं एका नेटीव साहुकारापासून कांहीं वर्षां पूर्वीं कारण परत्वें गाहाणावर पैसा घेत-

ज्ञानप्रकाश.

पुणे — गुरुवार ता० २२ दिजं० सन १८५३.

जाहिरात.

जाहीर करितों कीं, पेठ रविवार एथें लाडी भारथी मपन याचा मुलगा असोन मी अंतीभारती याच्या नांवें रघुनाथ भारथी गुरु दया भारथी गोसावी यानें गाहाण ठेवून शके १७६५ साला पासून आमचे तावे वहिवाट दिली, या गाहाणा वर आज पर्यंत मुद्दल व लागवड मिळून ४७००६६ सते चाळीस शें रुपये साहा आणि निघत असोन शिवाय व्याज ही येणे आहे; आणि गाहाण ठेवणार याचा वारस कोणी असल्याचें समजत नाहीं. यास्तव सर्वांस कळण्या करितां ही जाहिरात प्रगट केली आहे, तरी आहितानीचे तारखे पासून आठ दिवसांचे आंत कोणी वारस असल्यास त्यानें आमचे ऐवजाचा उलगडा करून आपला गाहाण माल सोडवून घ्यावा. सदरीं लिहिलेले मुदतींत कोणी वारस हजर न होऊन पैसा देऊन गाहाण माल न सोडवील तर तो माल आम्ही दुसरे कोणास खरेदी देऊन आम्ही आपले पैशाच्या उलगडा करून घेणार सबब सदरहू मुदती पुढें कोणी माणूस अगर वारस तकार करावयास उभा राहील अगर नुकसान मागेल तर आम्हा कडे त्याची जबाब दारी राहाणार नाहीं. पा० ठाणें तारीख २१ दिजंबर सन १८५३.

(सही) अंताजी गोविंद मपन याचे वारस पुत्र गो सदाशीव परशराम घारपुरे वकील द० खुद.

ज्ञानप्रकाश.

गुजराथी लोकांचे गुरु जिवनजी माहाराज यानीं एथील गाईं, वैदीक, आणि शास्त्री यांनी संभावना करिता दोन रुपये पासून तीन रुपये दाब रुपयां पावेतो दरदक्षणा केली. यां शिवाय १०० रुपये खर्च झाला. यांत मान पान जानी ... आणि केले कीं ... शास्त्र संपन्न राजमान्य राजश्री रघुनाथ शास्त्री बाबा पर्वते यांस तीन वर्षां मागें हस्तक निशीण बाई व बाबु दिक्षीत यांचा संवादा खटला झाला; तेव्हा या अशा शास्त्री बावांस फार विपत्त भोगावी लागली; त्याविषयीं आम्हीं असें लिहिलें होतें कीं, ह्या शास्त्री बावांची योग्यता, हावांत कनक भूषणें घालावयाची असतां यांस त्या वेळीं कर्म, गति कुजना आल्या मुळें अशी दशा झाली होती. परंतु हल्लीं त्यांस भोरकर पंत सचीव यानीं सालीना माहादें रुपयाचें वेतन सालिना देऊन आपले संनिधटे विलें आहे. ह्या शास्त्रीबावांस हल्लीं जिवनजी माहाराज यानीं भेटण्यास्तव आणून त्यानीं अन्वयित मत भेद स्थापन केल्याचें शास्त्रीबावानीं रचलेले पुस्तक पाहून त्यांचा भर सभेत सन्मान करून, सिंह मुखी सोन्याचीं कडीं यांचे हातांत घातलीं. हें ऐकून आम्हास फार संतोष झाला आहे.

येथील नातू प्रकर्णी मजकूर आम्हास लिहिण्यास तयार झाला आहे.

मेहरबान कलेकटर साहेब यांची स्वारी चाफणास आहे ती पुढें पावळास जाणार आहे.

लखनौ एथें गवरनर जनरल साहेबांचें दर
बार.— गेल्या अक्टोबरच्या चोविसाव्या तारखेस लख
नौ एथें गवरनर जनरल साहेबांची स्वारी शहरांतून मो
ठ्या समारंभानें गेली. मागील नवाबाच्या राज वाड्यापुढें
त्या प्रांतांतील जुने मुसलमान सरदार जमून बसले
होते, त्यांनी गवरनर जनरलाची स्वारी येतांच उभे
राहून मुजरा केले. २४ व्या तारखेस त्या प्रांतांतील स
ंस्थानिक लोकांस पाचारण करून मोठें दरबार के
लें. सर्वांच्या भेटी घेतल्यानंतर साहेब मजकूर या-
ंनी मागील दोन वर्षांत बंडाच्या वेळीं ज्या भेटीच लो
कांनी इंग्रज सरकारास मदत केली होती, व संक
टांत पडलेल्या साहेब लोकांस कित्येक मास आश्रय
देऊन वांचविलें, अशा सुमारें ६० इमानी लोकांस
मोठालीं इनामें व जाहागिरी दिल्या. नंतर कमि-
शनर साहेबांनीं हें पुढील भाषण केलें.

"तुमच्या देशांत येऊन मला तुमची स्वामिनी
मलिका गाआजमा यांच्या तर्फेनें तुम्हांशीं भाषण
करण्याचा प्रसंग मिळाला म्हणून मला फार आनं-
द वाटतो. एका वर्षा मागें एथें लढाई धामधूम झा
ली, त्या वेळीं एथील कित्येक लोकांनीं अशी वर्तणू-
क केली कीं, सरकारास त्यांचें पारिपत्य करणें भा-
ग पडलें. परंतु आतां चहूंकडे स्वस्थता झाली,
आणि मी आतां मागील गोष्टीं विषयीं नाहीं पण
पुढील गोष्टीं विषयीं बोलायास आलों आहें. जे तु-
म्हीं बसलां आहां त्या तुम्हांस सरकारानें तुमच्या
जमीनी परत केल्या आहेत. तुम्हांस सरकारानें
जीं बक्षीस पत्रें दिलीं आहेत त्यांवरून तुम्हांस
दिसून येईल कीं, तुम्हांकडे या जाहागिरी वंश-
परंपरा चालतील. तुम्हांतील प्रत्येक जण जोंपर्यंत
सरकाराशीं इमानें राहील व आपल्या हाताखाल-
च्या लोकांशीं योग्य रितीनें चालेल तोंपर्यंत त्या-
चे तालुक दारीचे हक्क व योग्यता यांचें रक्षण

मागें तुमच्या वारस दारांचें ही संरक्षण होईल अ-
शी तुमची खातरी असूं द्या. तर यापरतें तुम्हांस
आपल्या जाहागिरीच्या सुधारणुकी साठीं आपलें
लक्ष, व द्रव्य खर्चण्याचें उत्तेजन व्हावें. सरकार
तुम्हांशीं उदार पणें वर्ततें, तसे तुम्ही ही आप-
ल्या जमीनीं वर राबणाऱ्यांशीं उदार पणें वागा-
जा. जमीनींचें उत्पन्न वाढावें म्हणून त्यांस तगा
ई देऊन व दुसऱ्या प्रकारें मेहेरबानी करून सा
ह्य देत जा, आणि आपल्या वर्तणुकीनें त्यांस
व्यवस्थीत पणें राहाण्याच्या व इंग्रज सरकार
चे कायदे मानण्याचा कित्ता दाखवावा. या-
देशा मध्यें तुमच्या मुलांस ज्या योग्यतेस च-
ढायाचें आहे, तिच्या लायक ते होतील अशी
सुशिक्षा त्यांस द्या. आणि इंग्रज सरकार तुम-
चें मायबाप आहे असें समजा. आणि तुम-
च्या मुलांस ही शिकवा. सरकार तुमचा धर्म
बुडवायास पाहातें अशी गैर समज धरणारे
कोणी नसतील असें मला वाटतें, आणि जरी
कोणी असले तरी त्यांची जी खातरी करून मा
गें सांगितलें, तें पुन्हा सांगण्याच्या भरीस पड-
णार नाहीं. पुढें तुम्हांस सरकारच्या वर्तणुकी
वरून दिसून येईल कीं, असा सरकारचा इरादा
नाहीं परंतु मी त्यांच्या बचावासाठीं सांगतों कीं,
कुभांडी लोकांच्या बोलण्यावर विश्वास ठेऊन त्या-
नीं निमक हराम होऊन सरकाराशीं विरोध करूं
नये. तुमच्या मनांत कांहीं संशय आला किंवा
कांहीं इच्छा सरकारच्या कानावर घालणें अ
सलें, तर तुम्ही चीफ कमीशनर साहेबांस कळ
वा. तो तुम्हास सर्व बाबतींत खरा मजकूर सांग
त जाईल. तो त्या प्रांतींल मुख्य सरकारी अ
मलदार आहे, आणि तो तुम्हांस हरयेक गोष्टींत
उत्तम प्रकारें सल्ला देत जाईल. आणि तुमच्या

येतें तर बरें होतें. परंतु आतां माझ्या बोलण्याचा अर्थ तुम्हास समजावून सांगितला जाईल, आणि तुम्ही त्याची चांगली आठवण धरावी, असें माझें सांगणें आहे. ज्ञानोदय.

ग्वालेरीहून ज्ञानप्रकाशास कानपुरास लाट साहेबांचें दरबार झालें त्याविषयीं कची हकीकत.— कानपुरास रोहीलखंड, मिरट व आग्रा या सुभ्यांतील लहान मोठे नेटीव सरदार व सभ्य गृहस्थ असे कट साहेबांचे मुलाकतीस आले होते. दरबार चाली प्रमाणें झालें; दर एक राजाचे माना प्रमाणें तोफांची सलामी झाली. त्या दरबारांत हिंदुस्थानचे मुख्य सेनाधी पति यांची ही स्वारी होती, त्या दरबारांत लाट साहेब यानीं सरदार लोक आणि मुत्सदी लोकांच्या मुलाकती घेतल्या; नंतर बक्षिसें दिलीं तीं.

रामपुरचे नवाब यांस वीस हजार रुपये किमतीचा खिलात मुरादाबाद माहालांतील काशीपूर या नावाचा परगणा पुस्तदरपुस्त इनाम मिळाला; त्या शिवाय नवाब यांस अकरा तोफांची सरबत्ति होत असे, ती तेरा तोफा होण्याचा ठराव करून त्यांचा कांहीं अलकाफ ही वाढविला. सदर बक्षीस नवाब यांस देते वेळीं गवरनर जनरल साहेब हे नवाबास म्हणाले कीं, अहो रामपुरचे नवाब तुम्ही राणी सरकारास जी वर्णन होण्यासारखी नौकरी बजाविली आहे, त्याजबद्दल तुमचे आभार मानण्यास संधी आली, हें पाहून मला मोठा आनंद होतो.

तुम्ही बंडाचे समयीं स्वता आपला इमानीपणा राखिला इतकेंच म्हणून पुरें करून नाहीं. तुम्ही त्याहून ही बहुत केलें, व आपले दौलतीची व संस्थानाची परवा न ठेवितां राणी सरकारचे नरदार यांस हर एक प्रयत्नानें मदत केली, न-याची देखील परवा न बाळगतां आपले इलाख्याचे आजू बाजूस स्वस्थता राखिली, परंतु इतके स्यावर ही प्रसंग समयीं मलिकामा आजमा राणी साहेबाचे क्रिस्तीयन रयतेचे झुंडाचे झुंडीस खाण्या पिण्याचा व त्यांचे प्राण संरक्षणाचा बंदोबस्त राखिला होता.

अशी चाकरी तुम्ही बजावली, ती हिंदुस्थानचे मुख्य सेनाधिपति, नसेन्द्र राणी सरकारचे विख्यात नरदार आणि तुमचे संस्थानचे आसमंत भागचे मुलकी कामगार यांचे समक्ष वर्णन करण्यास मला मोठी खुशी वाटते.

मला पूर्ण भरवसा आहे कीं, यांतील कोणास ही तुम्ही केलेले नौकरीचें विस्मरण होणार नाहीं. व आम्ही पूर्ण भरवसा बाळगतों कीं, तुम्ही रैयत खबा प्रजाचा मासला जो तुमचे इतर देशबंधु पुढें ठेविला आहे, त्याचा कित्ता ते घेतील च.

नवाबाचा जांवई अली असगर खान यास पांच हजार रुपये किमतीचा खिलात मिळाला.

काशीपुरचा राजा शिवराज सिंग यास ४००० रुपये किमतीचा खिलात मिळून जप्त गावगनापैकीं २००० रुपये उत्पन्नाचा हक्क वंश परंपरा मिळाला आहे.

हकिमसा अहमदअली यास २००० रुपये किमतीचा खिलात मिळून जप्त गाव गना पैकीं दरसाल ४००० उत्पन्नाचा हक्क इनाम मिळाला.

मौलवी याजी हलझामानी यास २००० रुपये किमतीचा खिलात मिळाला.

अलिबक्ष खान यास २००० रुपये किमतीचा खिलात आणि जप्त गाव गनानी हाय ३००० रुपये उत्पन्नाचा वारसा वंश परंपरा मिळाला.

या शिवाय दुसऱ्या लहान सहान देणग्या यो-

ज्या वेळीं पेबेनच्या राजा खिलात घेण्याकरितां लार्ड साहेब यांज पुढें उभा राहिला, त्या वेळीं लार्ड साहेब म्हणाले- पेबेनच्या राजास सांगावें कीं, तुम्ही राणी सरकारची फक्त अखेरीच्ये वेळीं चांगली नोकरी बजाविली; तेव्हां तुम्हास यादर दर्बारांत येण्याची परमानगी मिळाली. यांत तुम्ही चांगलें स्मरण ठेवावें. तुमच्या वागणुकी विशीं गेल्या दोन वर्षांचे अवलोकन बहुत गिलें झालें आहे ते मी स्मरणांत आणीत नाहीं- माझी अशी इच्छा आहे कीं, तुम्ही या उपर इंग्रज सरकाराशीं एकनिष्ठतेनें व आज्ञापालन करून, मागील गोष्टींचें स्मरण आम्हास न होईल अशा रीतीनें वर्तन करावें. या प्रकारें दरबारांत संभाषण होऊन दरबार बरखास्त झालें.

अखेरीस सन १८७१ चे अखेर वारिलेंस हिंदुस्थानांतील राणी सरकारचे राज्यांतील खजिन्यांत १२२२७१२२० इतके रुपये शिलक होते.

मुकाम अकबराबाद ऊर्फ आग्रा एथें लार्ड गवरनर जनरल साहेब यांची स्वारी तारीख सवीस नवंबर रोजीं प्रातःकाळीं येऊन दाखल झाली.

ग्वाल्हेर एथें थंडी बहुत पडूं लागली यामुळें थंडी शमनार्थ बंदी करण्याचे प्रयोग चालले आहेत- व एथील पाठशाळेंत कर्नल सेक्सपीयर साहेब बाहदूर यांची स्वारी परिक्षेस गेली होती; त्या वेळीं मुलांस खाऊ करितां म्हणून ८० रुपये बक्षीस दिले- आणि त्यांची व्यवस्था मिठाई, पानसुपारी वगैरे आणून वांटण्या करितां मुख्य गुरु पांडोबा दादा दिवेकर यांस अकत्यार दिला होता; त्याप्रमाणें त्यांनीं एक्षीं पांच शेरांचा मिठाई आणून वाटण्याचा सपाटा आठ दिवसां पासून चालविला आहे. एकेक मुलास निदान नाहीं तरी दोन तीन तोळे मिठाई येतीच.

आपला मित्र करपाट.

इंडियन फील्ड नामें वर्तमानपत्रांत विलायतेची एक खबर वर्दंते वरून लिहिली आहे कीं, हिंदुस्थानचे राज्यांत नेटीव लोकांस भरपशाच्या, व जोखमीच्या सरकारी नोकरींतून उत्तरोत्तर दूर करावें, अशी विलायत सरकारांतून हिंदुस्थान सरकारास ताकीद आली आहे. आम्ही ही बातमी सत्य किंवा मिथ्या याचा खुलासा वारं शोध लागणें मोठें मुष्किलीचें काम होय. परंतु इंग्रज आणि हिंदू यांचा सध्या सेवकभाव संबंध आहे; त्याजवरून सदरील वर्तमान खरी होण्याचा संभव दिसतो. तरी काम गारांची योजना झाल्यानें कांहीं काळ लोक नोकरींतून दूर होतील हें खरें, पण त्यांस अशा नसदीची, एश आराम सोडून या देशांत कामें काळ्या नोकरां प्रमाणें निघतील हें या देशांतील लोक पक्के पणी समजतात. इंग्रज सरकारास या गोष्टीचा अनुभव पाहावयाचा अमल तर करून पाहावा. हा ठराव जारी झाला असतां हिंदू कामगारांस दहशत पडण्याचें कांहीं कारण नाहीं; परिणामीं हीतच आहे- पण सरकारास त्या विषयीं पुरी खात्री होईल.

क्रिस्तियन लोकांची आपसांत मारामारी— तारीख १९ मिनहू रोजीं रेलवे खात्यांतील दोन साहेब एकाचें नांव मि० मारटन व दुसरा आडम. यांपैकीं आडम यानें मारटन यास खूप मारिलें व त्याच्या डोळ्याचें रगत निघालें. त्या गुन्हेगारास रू० पोलीस यांनीं समजण्या बरोबर तेथें जाऊन आडम यास पकडून मेहेरबान नाना मोरोजी डेपुटी माजिस्ट्रेट यांज कडे हजर केले. त्यांनीं आडम यास १०० रुपये दंड तो न देईल तर साहा महिने बिन मजूरी केदेची शिक्षा दिली व चांगल्या वर्तणुकीचा १००० रुपयांचा जामीन मुचलका घेतला

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष ११ | [illegible]

पुणें — सोमवार ता० २६ दिजं० सन १८५१ इ०

पत्राची किंमत.

१ आगाऊ दिल्यास . १० दर साल रुपये

एथील संगमावर किल्ला बांधणार म्हणून फक्त वेतबात मात्र झालें परंतु त्याविषयीं अद्यापि निश्चय नाहीं असें दिसतें कारण नवीन वीस लक्ष रुपयाचें विलायत सरकारनें सांकशन केलें मुंबई टापूंत किल्ला बांधण्याचे आहेत त्यास प्रमाण वाण्याहून ४०० कैदी काम करण्यास नेले आहेत ही तयारी फरांसिसाच्या हल्ला झाल्यास त्याचा बचाव करण्या करितां हा नवीन किल्ला मुंबई सारख्या मजबूद ठिकाणीं दुसरा करणार आहेत परंतु पुण्या सारख्या मोकळ्या शहराला नदबंदी नाहीं आणि किल्ला बांधणार म्हणून वेत होत होता तोही माजी पडलासा दिसतो.

लोकांचा गैरसमज व अधिकारी लोकांचा लोभ यांचे साम्य झाल्यानें विलक्षण प्रकार घडून येतो.— एथील म्युनसिपाल कमिशनरानें गेल्या सालाच्या दस्तुरीचा मक्ता १६ महिन्याचा प्रसिद्ध लिलाव करून म्युनसिपाल कमिशनरानीं ५११०० रुपये पर्यंत तीन दफा केले. नंतर कोणी एका पारशानें सदरहू लिलाव आणखी वाढविण्याचे बाबदींत कलेक्टर साहेब जनराल कमेटीचे मुख्य पंच यांस केल्या वरून त्यांनीं लिलाव आणखी चालवावें असा हुकूम केला. नंतर लिलावे ६२०५ रुपये पर्यंत चढले. परंतु म्युनसिपाल कमिशनरानीं लिलावाचे तीन दफा केले ते वाढविण्यानें कलेक्टर अथवा म्युनसिपालचे जनराल कमेटीचे सरच बरोबर नाहीं. आम्हांस वाटतें कीं, सदर कमिटी निःपक्षपाती असेल आणि अति व लोभ [illegible] एकीकडे ठेवून विचार करील तर वाढलेले रुपये मक्तेदाराचे मक्तेदारास रत करतील अशी आमची आशा आहे.

आजचे सोमवारचें ज्ञानप्रकाश पत्र सन १८५१ इ०चें जनेरीचे आहे त्या ज्ञानप्रकाशाचा जन्म सन १८४९ इसवी माघें झाला. त्यास वर्ष [illegible] झालीं. इतके दिवस आमचे स्वदेशी व परदेशी स्नेही व अभिज्ञजन यांणीं [illegible] या प्रकारें [illegible] आम्हीं त्यांचा [illegible] आभारी होऊन [illegible] त्यांशीं त्यांचे सर्वदां स्मरण करूं अशी मनोभावें प्रार्थना करितो आतां हा ज्ञानप्रकाश उत्तरोत्तर प्रौढ होऊन आपली योग्यता वाढवावी अशी आमची इच्छा आहे. आणि या ज्ञानप्रकाशाचें सर्वांनीं सांभाळ करावा लालन पालन करावें अशी आमची विनयपूर्वक विनंती आहे.

इराणेतल्या अबाल [illegible] ज्याचें [illegible] माहित तो नामदार अलफिस्तन साहेब त्याचें [illegible] मरण पावल्याची खबर आली.

फिरोजशाहा — दिल्लीचे राजाचा मुलगा [illegible] पूर्वीं बाल बिहार जंगलामध्यें दोन तीन [illegible] सह होता, तो तेथून निघून गेला असें बातमी आहे.

हुबळीचे बातमी दारा कडून तारीख १६ डिसेंबर— हल्लीं खुदावंद नबाब साहेब बाहादूर यांजकडून— मलिकाए आजम विक्टोरि आ राणी साहेब यांनीं राजकारभार स्वतः चालविण्याचा मान आल्या बद्दल वर्णन तयार करून मेहेरबान धारवाड जिल्ह्याचे कलेक्टर साहेब बाहादूर यांचे विद्यमानें नामदार गवरनर साहेब बाहादूर यांस पसंत होऊन निकडून विलायत राणी सरकारास रवाना झाल्यावरून राणी साहेब बाहादूर यांनीं वाचून परम आनंद होऊन आमचे यजमान नबाब साहेब यांचे नावें फार मर्यादा पूर्वक तारीख ... आहे कीं, तुम्ही पाठविलेलें पत्र वाचून परम आनंद झाला. हिंदुस्थानांत बंड उठलें त्या वेळीं आपण फार दोस्ती राखविली म्हणून वगैरे मजकूर लिहिला आहे, व गवरनर सरकारचे हुकमावरून कलेक्टर साहेब यांनीं लिहिलें आहे कीं, आमचे खावंदास राज्यांत तर्फ अउतर पेटा कसबे नरगळ एथें बाग नाम चालत होता, तो नाहायात झाला होता तो बाग साहेब हे इंग्रज सरकारा बरोबर विश्वासू पणानें व आब्रूनें राहिल्या बद्दल सदर हू बाग त्यांस इनाम दिला आहे. कळावे.

बरीली एथील बंडखोर सरदार खान बाहादूर खान हाही नेपाळच्या लोकांच्या स्वाधीन झाला. बंडखोरां पैकीं बाकी राहिलेले मुख्य मुख्य सभेतील आरल्या होता खालील लोकांस जिवदान देण्याचें इंग्रज सरकारानें अश्वासन दिलें असतां आपली हत्यारें हवालीं करून सरकारास शरण येण्यास कबूल आहेत. असें बोलणें लावण्या करितां जंग बाहादूर छावणींत गेले होते. त्यां जवळ जंग बाहादूर यानें आपल्या छावणींत लवकरच एक इंग्रज आफिसर यावयाचा आहे तो आल्यावर आपण गुन्ह्या विषयीं त्या जवळ मध्यस्थी करूं असें उत्तर मिळाल्या पुढें बंडवाले आतां तेरी गडच्या जंगला मध्यें जाऊन आपल्या तर्फेनें जंग बाहादूर याच्या मध्यस्थीचा परिणाम काय होतो याची वाट पाहात आहेत अशी बातमी गेल्या आठवड्यांत नेपाळांतून येऊन पोंचली आहे.

बंगाल खात्यांत देव येथील माहाराज जयप्रकाश सिंग या नावाच्या एका नेटिवानें सरकारची फार चांगली चाकरी बजाविली म्हणून त्याजला सरकारानें एका बंडखोराची जप्त केलेली जाहागीर बक्षीस केली होती, परंतु पुढें मग त्या जाहागिरीच्या पूर्वीच्या बंडखोर मालकास त्यानें केलेला गुन्हा माफ करून त्याची जहागीर त्यास परत मिळावी असा हुकूम केल्यावरून; माहाराज जय प्रकाश सिंग यानें आपणास एकदां बक्षीस मिळालेली जाहागीर सरकारानें आपणा पासून परत काढून घेतली असतां आपली लोकांत फार अप्रतिष्ठा होईल, याकरितां सरकारानें ती आपणा जवळून परत काढून न घेतां तिज बदल तिच्या पूर्वींच्या मालकास दुसरा बदला कांहीं तरी भरून द्यावा. असा अर्ज केला होता, परंतु तो सरकारानें कबूल केला नाहीं असें त्यांगल्या आधारा वरून समजतें.

शीक लोकांचे जे सरदार इंग्रज सरकारानें इतके दिवस कैद करून ठेवले होते त्यांस आतां सरकारानें त्यांच्या निर्वाहार्थ जाहागिरी देऊन त्यांस आपल्या ... दिली. या शीक सरदारां पैकीं एक जण शेर सिंग जो मागें कांहीं महिन्या मागें मरण पावला त्याचें कर्ज ही इंग्रज सरकारानें फेडण्या विषयीं ठराव केला आहे.

मद्रास खात्यांतून दोन युरोपियन पलटणी, तोफखान्याची एक ब्याटरी, आणि फडगांच्या दोन कंपनी चिनेकडे जाण्याचा हुकूम झाला. पू.

नेमणुका.—लेफटनेंट एच्, आर, पार्कर यास मुंबईस पुढील वर्षाचा शेरीफ नेमिला.—मि. टी, ए, कामटण सोलापुरचे जडज यांनीं तारीख १२ मिनहूस आपले कामाचा चार्ज परत घेतला.—मि. खान बाहादूर माणीकजी पिस्तमजी कातेचे मिनसिपाल सदर अमीन यांस या महिन्याच्या १६ व्या तारखे पासून अठावीस तारखे पर्यंत आजारी पणा मुळें रजा मिळाली.— मि. डब्ल्यु फ्रेयर सदर दिवाणी अदालतीचे प्युनीजडज यांस या वर्षाच्या शेवटल्या दिवसा पासून तीन महिन्यांची रजा मिळाली.— मि. रेमर हुजूर डेपुटी कलेक्टर सोलापूर यांस तीन महिन्यांची रजा बेलनदी नवकरांच्या कानु प्रमाणें एथें यण्यास व मुंबईस जाण्या करितां मिळाली.— मि. गार्डन धारवाडचे फस्ट असिस्टण कलेक्टर यांस तूर्त तेथील कलेकटरीच्या कामाच्या चार्ज तारीख १९ मिनहूस घेतला.— मि. गोल्डफिंच सोलापुरचे कलेकटर यांनीं आपले कामाचा चार्ज तेथील फस्ट असिस्टण मि. आर्मस्ट्रांग यांस तारीख १९ मिनहूस दिला.— मि. जे, ई, ऑलीफंट भडोचचे आक्टींग कलेकटर यांनीं आपलें कामचा चार्ज तारीख १७ मिनहूस घेतला.— मि. जे, इलफीनस्तन यांनीं हैदराबाद जिल्ह्यांतील हाला प्रांताचे कामाचा चार्ज कपतान कोपर यास गेल्या महिन्याच्या २४ वे तारखेस दिला.— नामदार गवरनर इन कौन्सल यांनीं मेहेरबान होऊन मि. मयाराम संभुनाथ विद्याखात्यांतील डेपुटी इनस्पेक्टर खानदेश सबतुकडी यास राव साहेबाचा अलकाफ दिला.— लेफटनेंट मेग आक्टींग एक्झीक्युटीव इंजनियर यांनें पुणे यास खान देशांत क्यापटन डंकन गेल्या मुळें त्याच्या जोग्यावर आक्टींग नेमिलें.— कपतान हेनकाक इंजनियर यास पुणे प्रांतातील आक्टींग एक्झीक्युटीव इंजनियर नेमिलें.

मेहेरबान फ्रेयर साहेब सदर अदालतींतील जडज, हे तीन महिन्याच्या रजेवर जाण्या करितां त्यांनीं रजा घेतली आहे. आतां त्याचा मावर कोणाची नेमणूक होणार या विषयीं अद्यापी मुकरर बातमी आली नाहीं; परंतु मेहेरबान लाफनन साहेब यांची नेमणूक होऊन एथें मेहेरबान बयामरन होतील असा लोक तर्क करितात.

आमचे समजण्यांत आलें आहे कीं, सन अठरासें एकशें साठचा आक्ट ८ याचा समजूत करून घेण्यास अजम गोपिनाथजी मुनसफ यांनीं अर्ज केल्या वरून मेहेरबान लाफनन साहेब जडज यांनीं बाहेर गांवचे सर्व मुनसफांस असे हुकूम पाठविले आहेत कीं, तालुक्याच्या कचेरीत सर्वांनीं येऊन राव बाहादूर वामन राव जगंनाथ प्रिनसिपाल सदर अमीन यांचे कोर्टांत येऊन विचार करून अर्थाची समजूत करून घ्यावी.

आम्ही ऐकतों कीं, नामदार मेहेरबान रीवस साहेब मुंबईचे कौन्सलांतील मेंबर यांची स्वारी पुढील वर्षाच्या एप्रील महिन्यांत विलायतेस जाणार आहे; आतां सदरील प्रमाणें झाल्यास मेहेरबान फ्रेयर साहेब मांवी कौन्सलदार विलायतेस संरकारांनें नेमले आहेत ते त्या कौन्सलच्या आसनारूढ होतील.

पुणा कालेजास १९ व इंग्लीश स्कुलास आठ दिवसांची नाताळाचे कारणानें सुटी मिळाली आहे.

हिंदुस्थानांतून विलायतेस ११ पलटणी परत जाणार म्हणोन वर्तमान आलें आहे, परंतु त्या पलटणींचे नंबर अद्यापी समजले नाहींत.

सोलापूरचे बातमी दाराकडून तारीख १९ डिसेंबर. — मेहेरबान काईट साहेब येथील जडज ता० १५ मिनहूस सोलापूर एथें दाखल होऊन मेहेरबा न काईट साहेब हे दुसरे दिवशीं आपले निमणुकीचे जा गेवर आप्यास चालते झाले. त्यांनी जाते वेळीं सा- र्‍या जिल्ह्यांत कामगारांचे उत्तम लायकीवें व हुशारी- ने रीत लायकी रजिष्टर बुकांत लिहून ठेविले आहे त असें समजतें त्याचा तपशील. अजम व्यंकटराव भिकाजी मुनसफ कोर्ट बारशी, अजम विनायकराव आबाजी खारकर मुनसफ कोर्ट माढें. अजम दोसत मार साहेब मुनसफ कोर्ट सोलापूर. सदरहू तिघांस हुजूर मीन होऊन लोकांची ही शिफारस लिहून दिली आहे. परंतु त्यांचीं नावें समजलीं नां- हींत. मेहेरबान काईट साहेब यांनी या जिल्ह्यांत उत्तम रीतीनें काम केलें. अदालतींत प्रसिध प- णें लेवढे व कामगारांच्या अदावती आहेत त्या साहेब रक्षा यांचे कारकीर्दीत अगदीं नाहींशा झाल्या होत्या. त्यांनीं सर्वांस सारखें वागविलें. ह्मणू न प्रत्येक तारीफ करीत आहेत. मेहेरबान गोल फींच साहेब कलेक्टर यांनी आपले सर्व सामान लिहून धारवाडच्या मार्ग प्रतिक्षेत बसले आहेत. प- रंतु त्यांचा हुकूम अजून आला नाहीं. कुरडु वाडी- पासून मोहोळ पर्यंत आग गाडीचा रस्ता तयार झा- ला आहे. त्यावरील मुख्य अधिकारी [illegible] साहे- ब हे हातानें ओढून नेण्याचे गाडींत बसून जात अ- सतां गाडींतून खालीं पडून एक पायावर पोटावरून जाऊन गेलें, त्या मुळें हाडांचा चुराडा होऊन मरण प्रायावस्था झाली होती. हल्ली त्यांजला बरें हो- ण्या करितां पुण्यास नेलें आहे. हे वर्तमान ऐकून कामगार व मजूर दारलोक पगार न मिळाल्या मुळें त- ड फडत आहेत, व तो आमच्या तडफडाट त्याला तड- ला असें ह्मणतात. कळावें.

माळव्याहून तारीख १९. ग्वालेरीचे माहाराज यांची स्वारी आग्राहून परत ग्वालेरीस येणार था- उ त्याहा करितां गावांतून रोशनाई व रस्ते दुरुस्ती- चालली आहे. माहाराज साहेब यांस लाट साहेबांनी आपल्या राज्या विषयींची आमची दखलगिरी मुळीच नाहीं असें सांगितल्यावरून सर्वांस खुशी झाली आहे. आतां कित्येक लोक असें ह्मणतात कीं, माहाराज येणार ह्मणून आनंद करावा अशी ताकी- द झाली. असें ही असो आपला राजा येणार हीखु- शी मजेची आहेच आहे. माहाराज साहेब आतांफेरी- स यावरी माहादजी बावा मसाणें काल पाहाती अ- सें ह्मणतात. श्री. रा. रा. बाबा साहेब आपटे यांचीआ- णि मेहेरबान एजेंट साहेब बाहादूर यांची भेट गोपाळ मुकामीं झाली. श्री. दिनकर राव दिवाण साहेब यां- ची स्वारी तारीख १४ मिनहू पर्यंत निघाली नव- ती. तारीख १६ मिनहूस गोरे व काळे पायदळ व स्वार मिळोन हजार येऊन दाखल झाले. उजनी इलाख्यां- तील मौजे दावंद्या हागाव ग्रोरटे लोकांनीं लुटला. या प्रमाणें तर माळव्यात बंदोबस्त आहे असाव यांना माळव्याचा सरक्षीत पणानें बंदोबस्त होईल तो होतो.

नामदार गवरनर जनरल साहेब यांचे स्वारी बरोबरी- ल दप्तर मिरत एथून जात असतां आग लागून जळालें- असें वर्तमान तारा यंत्रांतून आलें आहे. आतां मिर- त ही जागा इतरां पेक्षां कलहाची आणि नाशाची वि- शेष आहे. असें समजलें पाहिजे. पूर्वी कौरव पांड- वी सारख्या लढाया झाल्या त्यांचें वर्णन भारत्या माह- ख्या ग्रंथांत आहे. आलिकडे हिंदुस्थानच्या बंडाल आरंभ तेथूनच झाला. त्याचा इतिहास हें बंड जिक- डील तिकडे निवारण झालें ह्मणजे भारत्या सारख्या ग्रं- थ होईल कारण यांत सरकारचे शिपाया पासून जनर- ला पर्यंत शूर पुरुष मेले, या मुळें सरकारास खर्च झाला, त्या विषयीं जो दसवाया अजी वालपाटी चाल- ली आहे. सारांश हे नेहमी त्या पासून नफा कसा होईल.

परदेशांच्या रवानग्या.—मालेगावात ति नंबरची पायदळ पलटण आहे तीस चिनेवर युधा करितां जाण्याचा हुकूम झाला. एथील सांच्या काळ्या पायदळ पलटणीच्या बायका आणि मुलें हीं मालेगावास आण्या करितां एपून तारीख २० मिनहूस निघून गेलीं.— अहंमदनगरास ६वी लैट ब्याटरी म्हणजे तोफ रवाना आहे, त्यांनी बडोद्यांतील वादशाही तोफ त्याच्याचे लोक जाणार आहेत, त्यांचे जागीं जाण्याचा हुकूम मिळाला आहे.- चिनेच्या मोहिमीवर मद्रासाल्याच्या गोऱ्या पलटणी आणि तोफ रवाना आणि सापर्स आणि मैनर्स लोक रवाना होण्याचे तयारी विषयीं त्यांस ही हुकूम झाला आहे.

माळव्यांत असिष्टण क्वारटर मास्तर क्यापटण शेवेल यांस नेमून त्यांनी लेबड नोब मेझर जनरल सर मिचील-चाहेड कार्टर्स यांस जाऊन मिळण्याचा हुकूम मिळाला.

नाश.—विलायते हून मुंबईस येण्या करितां तारीख ३१ अक्टोबर रोजीं डयक बेठी गटन नावाचें जाहाज हाकारिलें त्याचा नाश झाला असें वाईस वर्तमान तारा यंत्रांतून आलें आहे. त्याविषयीं सविस्तर मजकूर अद्यापि आला नाहीं.

जयाचा उत्सव.— नगरचे नेटीव कमांडट, व पोलीसचे लोक भागुजीस व त्याच्या बंडांतील सर्व लोकांस मारून परत आले, तेव्हां नगरचे माजिस्त्रेट साहेब, ब्रिगेडियर व पोलिस कमांडट हे २२व्या काळ्या पायदळ पलटणीचा बेंड घेऊन सामोरे जाऊन त्यांस मोठ्या समारंभाने गाजत वाजत घेऊन आले. बंड वाल्यांची मिळाली तिन्चा लिळाव केला, त्याचे सुमारें २००० रुपये आले. तारीख १८ दिसेंबर रोजीं सर्व पोलिसाच्या लोकांस जेवण दिलें आणि संध्या काळी पुष्कळ साहेब लोकांसमक्ष नवानी करून दारूकाम उडविलें. यासमारंभास सुमारें २०० रुपये खर्च झाला असे ऐकतो. पोलिसाच्या लोकांस २००० रुपये इनाम द्यावें, आणि नदर साहेबास "विक्टोरिया क्रॉस" द्यावा, असी माजिस्त्रेट साहेबांनी सरकारास शिफारस केली आहे. ज्ञानोदय.

याइतून.—तारीख १८ डिसेंबर. माहाराज "लोभाविपापानि" अशी म्हण आहे तो खोटी करितील, पाहा येथें विष्णु सखाराम भिडे यानें मनांत आणलें कीं, चकोर लक्ष्मी मिळवावी, म्हणून राधा सिंदी इच्या घरीं जाण्याचा पाठ घेऊन तीस मोठा सकसूद पणा दाखवून तिचा भरवसा आरसा वर पूर्ण पणे करून घेऊन तिचा बहुतेक पैसा उपटला, आणि शेवटीं तीस असें उत्तर दिलें कीं, तुझें काय मी लागतो आहें. अशी लोभावर नदर देऊन विश्वासपणावर पाणी ओतिलें, तेंतर सर्वांस माहीत आहे; परंतु व्यापारा करितां म्हणून राजरोस दोन अडीच हजार रुपये घेतले तेही परत देण्या विषयीं उत्तरें अशींच देऊं लागला "दस देऊं दस दिलऊं. दसका मुजा" रयाक्या, या प्रमाणें झाल्यावर त्या और तेनें वाई कोर्टात २४०० रुपयांची फिर्याद लाविली. तेव्हां त्यानें आणि त्याचे पित्यानें असा मनसोबा केला कीं, दस्तऐवज साक्षि निशी आहे, तेव्हां हा हुकूम नामा होईल मग आपणास हें स्वाहाकार केलेलें द्रव्य परत द्यावें लागेल, तेव्हां हातीं आलेलें द्रव्य आमच्या कुचानंदजयकोणी बेटयानें परत केलें आहे? त्यावर नोडअ-

शी कारीलि कीं, ही फिर्याद विष्णुदर आहे तेव्हां विष्णु नेंच मुंबईस जाऊन खटपट करून मिळेल तर नादारी-चा दाखला पाहावा म्हणजे काम झालें. म्हणून तो ए-मून गप चूप निघोन गेला. आहे, तो कांहीं दिवस त्यास राहून तेथे त्याचा + + आहे त्याची सल्लामसलत घेऊन मुंबईस जाऊन नादारीचा दाखला मिळाला म्हणजे बस आहे, मग कोणी कां फिर्याद करीना. परंतु त्याचे मागी माग एथून दोनजण सदर हू मिळे कोणी कडेस जातो. आणि नादारीचा दाखला मिळवयास सरकारांशी खोटीकशी करतो तें पुढेंच आहे. परंतु दिवाणींत सावकारांस कसकसे दगे करण्याच्या जागा आहेत हें आपणास कळविण्या करितां आणि वरून फुळास फसविण्याचा मानभावी पणा परंतु आंतून घाचा घात करण्याचा इलाज कोठवरचा आहे हें कळविण्यास आपणाकडे लिहून पाठविलें आहे. हेविनंती.

तुमचा... म्हणणार.

सातार जिल्ह्यांतील वीर बनचे साधु कैलासवाशी नारायण बाबा वृमगुदस्त साली अंतरधान पावले, त्यांच्या स्मरणार्थ तंनिष्ठ शिष्य संप्रदायी पथीकृवाणी लोक पुण्यतिथीचा समारंभ मोठयाखर्चानें व उत्साहानें आजरोजीं करीत आहेत. ही त्यांची गुरु भक्ति पाहून आम्हास आनंद वाटतो. जगन्मित्र.

आम्हास लिहिण्यास संतोष झाला आहे कीं, श्रीमंत बाळा साहेब मिरज कर यांनीं मेहेरबान पोलिटिकल एजंट साहेब यास दत्तक घेण्याच्या परवानगी विषयीं याद फार दिवसां वर दिली होती त्या विषयीं सरकारांत हें प्रकर्ण फार दिवस चालू होतें त्याचा निकाल एजंट मार्फत श्रीमंत बाळासाहेब मिरज कर यांस जाब मिळाला कीं आपण दत्तक घ्यावा. हा हुकूम मिळाल्याच्या संतोषा बद्दल-च्या त्यांनीं उत्साहा प्रमाणें आपल्या नटावरून तोफांची सरबत्ती केली. त्याविषयीं वर्तमान सनरहावरून इतकें विशेष कळतें कीं, त्या तोफांचे आवाज कर विरासें ऐकू आले.

सोला पुराहून तारीख १६ डिसेंबर. — महाराज आपल्या ज्ञान प्रकाशाचे पांच उपद्रवीक, दुष्ट, पुष्ट व न्यायभ्रष्ट झालेले पोलीस यांच्या डोक्यांवर होत आहेत ते वारंवार पाहण्यांत येऊन आपण ह्या राक्षसी पोलिसांचें शासन करण्यास केवळ नरसिंहा प्रमाणें अवतारच धारण केला आहे, असें समजून एका खेडे यांगांत पोलिसाचा ताप कसा चालला आहे तो आपल्यांस कळवितों.

चालते महिन्याचे १४ वे व पधराचे तारिखेस मामलेदार कचेरींत माझे एका मित्रा बरोबर मी सोलापुराहून कांहीं कामा करितां गेलों होतों; तेव्हां एक आश्चर्य कारक खटला तेथील पोलीस अंमलदाराकडे चाललेला पाहिला. लिंगाईत वाणी लोकांच्या बाळ्या गावांत घडदरस्त्यावर दिवसास झाड्यास बसलेल्या पोलिसाचे शिपाई यांनीं धरून हजर केल्या होत्या. त्या पैकीं एक बायको अबरूदार मनुष्याची होती. तिला प्रथम बळात्कारानें कचेरींत आणावी म्हणून एक पोलीसचा शिपायी यानें पोलीस अमलदारास कळविल्यावर त्याच प्रमाणें हुकूम केला. नंतर कांहींसा विचार करून पुनः म्हणाले, ती नच येईल तर तिचे घरांतील कोणी पुरुषास आणावें. पुढें ती नये तिचे बद्दल तिचा दीर कचेरींत आला. त्यानें आपले भावजईस कचेरींत येण्याचें पडलें म्हणून आणि तिचे गुन्ह्याचा अंगिकार स्वतां केला. व पो... स अंमलदार यांनीं तिचे बद्दल त्यास च्यार आणे दंड केला. एकाचे अपराधा बद्दल दुसऱ्यास ... लां, हें कसें असेलतें असो, मला कांहीं ... तनाहीं. दुसरी एक बायको पोलीसचे ... नीं हजीर केली, ती पिच्या ...

आहे ... शपाई ही अमूक ठिकाणी झाड्या ... होता व दुसरे कित्येक हलकट शब्द बेशरम ... बोलत असत, त्यामुळें तिला इतकी ल- ज्जा व दुःख झालें होतें कीं, तिचा चेहेरा अगदीं दुःख- ... सारखा झाला होता, ती कांहीं बोलली नाहींच. तिची कबुलायत पोलीस अंमलदारांनीं समजून तिला ही चार आणे दंड केला. गोमाजीचा अपराध ... गि तिमाजीस शिक्षा करावी हें गैर आहे सबब ... न करण्याच्या बुद्धीनें आपणाकडेस लिहून पाठविलें आहे.

दगाबाजीचा खटला.— एमील रावसाहेब सदर अमीन यांनीं एक खटला आपल्या पुढील असा पकडला कीं, एका परदेशाच्या वकील काशीनाथ बाबाजी राजवाडकर यानें एका परदेशावर तेरा रुपये तीन आणे याची फिर्याद गेल्यावरून लावली. त्या कामांत प्रतिवादीस मुदतीचे कांहीं मा- ... न नसतां जेठमारवाडी यानें त्या प्रतिवादीस बु- डविण्या करितां एक जणास असें सांगितलें कीं, एका गरिबाचा खटला बुडत आहे त्यास तूं जर आ- पलें नांव अमूक सांगून कोर्टांत कबूल जाब देशील तर त्याचा हुकूमनामा होईल. त्यावरून त्या जेठा यानें त्या इसमास स्टाप कागद पूर्वीचे प्रति- वादीचें नाव सांगून घेववून त्यास कोर्टांत नेलें. आणि चालि प्रमाणें कबूल जाब स्टाप कागदा- वर तयार करून वर साक्षी व लिहिणारांची द- स्तूर लावून असा कबूल जाब रावसाहेब यांजपु- ढें दिला. त्यांनीं तो वाचून पाहून त्यास तुझें नांव ... देण्यास कबूल आहेस ना? असें विचारून त्यानें ... वादीचा पैसा देण्यास कबूल आहे असें तोंडा- ... सांगितलें आणि चालला झाला. तेव्हां तेथें ... देशी बसला होता, जो त्याचें ओळखीचा ... तो अर्थ्याकडून दुसऱ्या पाशीं बो- लिला कीं, अहो याचें नांव हे नव्हे. तेव्हां ही गोष्ट रावसाहेब यांचे कानावर जातांच त्यांनीं खूप. जलदी करून तो मनुष्य ओटीचे बाहेर गेला होता त्यास पकडून आणून तिच्या रितीं प्रथम जाब दिला, तो मी नव्हे असें बोलला. परंतु अनेक लोक होते त्यांनीं त्यास नीट उपदेशून सांगि- तल्यावरून त्यानें आरोप केला; असा कबूल झाला. त्याच्या जबान्या व तो मोकदमा हल्लीं मे- हेरबान डेपुटी माजिस्त्रेट यांजकडे सुरू आहे. आतां या कामास जर विलंब लागला असता तर त्या बिचाऱ्या विश्या प्रतिवादीस अपील करण्यास ही जागा नव्हती.

मुंबई राज्याच्या १६ व्या काळ्या पायदळ पलटणीचा बाळाजी इस्मायल यास पेनशन झाल्यामुळें गेल्या नवें बरच्या ८ व्या तारिखे पासून सुभेदार शेख जिवन हा मेजर झाला आहे; जमेदार इस्मायल जी लिंगवन हा सुभेदार झाला आहे; नर्सेच सा- इना यास यास पेनशन झाल्या मुळें त्याच तारखे पासून जमेदार दुर्गा बारी हा सुभेदार झाला आ- हे; पकलार हवलदार तुळशी दिसेकूत हाजमेदार झाला आहे; आणि दुर्गासिंग यास पेनशन झा- ल्या मुळें हवलदार कोनमीर हाजमेदार झाला आहे. दुसऱ्या विलुचपलटणीच्या बाहादरखान हा मरण पावल्या मुळें कलार हवलदार बचराज पांडे हा गेल्या अक्टोबर महिन्याच्या १४ व्या ता- रखे पासून जमेदाराच्या पदवीस चढला आहे. सदरहू जनरल आरडर्स कालच्या सरकारी ग्या झेटमध्यें तेथील लष्करी लोकाबाबत प्रकट झा- ल्या आहेत.

दिल्ली शहरा मध्यें फार प्राचीन व उत्कृष्ट कारा- गिरीचा अशा जुना मशीद, दिवाजी खास, वगैरे

आहेत त्यांचा विध्वंस न होऊं देतां चांगल्या स्थि-
तीत राहाव्या असा पंजाबच्या सरकारचा हुकूम आहे.

एथील कलेक्टर कचेरींतील सखाराम काशीना-
थ वैद्य १९ रुपयांचा कारकून १० मिनहूत नाहिसा झाला

परस्त्रीचा अभिलाष.

आम्ही असें ऐकतों कीं, नगर जिल्ह्यांत एका उंच
पदवीच्या अधिकाऱ्यानें एका नवऱ्याची बायको परगां-
वीं माहेरीं असतां तीस जले तिच्या नवऱ्यानेंच बोला-
वणें पाठविलें आहे, या प्रमाणें बाहाणा करून थोडें
माणूस पाठवून बोलावून तीस आपल्या कडेस आण-
विली. पुढें कांहीं दिवसांनीं तिच्या नवऱ्यानें मनांत
आणलें कीं, आपली बायको माहेरीं आहे तीस आणा-
वी, म्हणून सासऱ्या कडेस थोडें माणूस पाठविलें.
तों सासऱ्याचा परत जबाब आला कीं, वाहवाहो आमात
तुम्ही आपली बायको नेली असून ही थट्टा करितां कीं-
काय? तेव्हां त्यास समजलें कीं, कोणी तरी दुसऱ्यानें मा-
झी अती सुंदर आणि तरुण स्त्री चोरून नेली, ते-
व्हां त्यानें सरकारांत अर्ज केला, त्यावरून जिल्ह्या जि-
ल्ह्यांतील सर्व गावीं याजबद्दल जाहीर नामे गेले, त्या-
वरून बराच बोभाट झाला. तेव्हां या अभिलाष क-
रणारे गृहस्थानें नाइलाज झाला हें जाणून तावर
तोबतीस पंदर पुरास पाठविलें इतकेंच नाहीं. ती-
जकडून एक अर्ज सरकारांत असा करविला कीं,
मी पळून गेलें नाहीं माझा नवरा मला नीट वागवीत
नाहीं, सबब मी एथें आलें आहें. त्यावरून चौ-
कशी नगरचे माजिस्ट्रेट साहेब यांनीं दुसरे काम-
गारा कडून करविली. त्यांत आपला कामगार
मोठ्या पदवीचा हा दुराचारी आहे, असें समजलें. परं-
तु न्याय रास्त झाला पाहिजे सबब चौकशी होऊन
शेवटीं त्यास वरचे मिळाऊ पांच व मोठ्या कामगा-
रांस असा दर एकास सात महिन्याची ... मि-
ळाली. आणि हल्लीं ते एक ... मेंव ... मि-
गता हैत. या मोठ्या कामगाराची बायको ...
ही रडत असेल. कारण नवऱ्याची तर ...
शाची मोतादी हीं तर झालीच झाली. दुसरें ...
सून ही सवत झाली ही आतां कशी दूर ...
माझा पति मला कसा प्राप्त होईल तो होवो ...
मागें ती बिचारी शोक करीत असेल! व ज्या ...
यकोची ही वाट झाली, तो ही किती दुःखांत पडल
असेल. असो, हा सदरील मजकूर आमच्या कडे
येऊन पोहोंचला आहे; आम्हास वाटतें कीं, ही ह-
कीकत प्रायः रामचंद्र गोपाळ मामलेदार यांचीच अ-
सावी. असो, या मनुष्यानें आपल्या अकलेची कमा-
ल केली. त्या पासून मुदलांत बडतर्फी, त्या नंतर
कैद आणि इतकें ही करून बेशर्मेचें दुकान आंगी
उघडून हा हलकट उदीम चालविला. ही मोठी ना-
जुकीची गोष्ट केली.

गेल्या शनवारीं सांगलीकर नाटक्यां...
यांणीं शेवटचा खेळ मच्छादि ... तार
रास ही केली ती सुरस झाली या नाटकास मं-
डळी फारच जमली होती पुष्कळ मंडळी जा-
गा रिकामी नसल्यामुळें निराश होऊन आ-
पआपल्या घरीं परत गेली यावरून असें वाटतें कीं,
सदरहू खेळ पुष्कळांस प्रिय आहे या करितां ...
णखी एक खेळ करून दाखवितील असें ...

येत्या सोमवारा पासून सन १८६९ ...
शी एकून साठच्या आठव्या दिवाणीच्या का...
हि दुसऱ्या ... तील इंग्रजी अमलांत आ-
णार आहे.

पुणें तान. छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रा...

ज्ञानप्रकाश

पुणें—गुरुवार ता. २९ डिसें. सन १८५३.

ज्ञानप्रकाश.

फरनेस नुक्तीच आग लागून नाश झाला. त्यातील लोकांस कांहीं मदत करावी म्हणोन कावसजी जीजी हांगर जिपार्शि यांणीं हजार रुपये बक्षीस दिले आहेत.

पुण्यांतील बुधवार पेठेत आग लागून गरीब बिचारे दुकानदाराची कीं, कांहीं कांची फारच दशा झाली आहे. ही मनांत आणून कोणी पुढें सरून कांहीं मदत करवील तर केवढे त्यास विपत्तीतून काढल्या प्रमाणें होईल.

आम्हीं गेल्या सोमवारच्या पत्रांत लिहिल्या प्रमाणें एथील रावबाहदूर प्रिन्सिपाल सदर अमीन कोर्टांत पुणें जिल्ह्यांचे सर्व मुनसफ एकत्र होऊन या नवीन दिवाणी माहा आक्यांतील कलमाची एकवाक्यता करीत आहेत.

आम्हीं ऐकतों कीं, पुढील फेब्रुवारी महिन्याच्या तिसऱ्या तारखेस मेहेरबान फासेट साहेब रेविन्यु कमिशनर हे स्वदेशास जाऊन त्यांच्या जाग्यावर मिस्तर स्पुनर साहेब यांची नेमणूक होऊन त्यांचे कामावर मिस्तर हेबर्ट साहेब नेमणार अशी बातमी बंबैच्या जीमच्या समजण्यांत आली आहे.

वीन आक्ट सुरू होणार यांत भानगडी फार आहेत. पुढें या उगदेव सरकारनीं आंपल्या हुकुमवरून सारें फिर्यादी लावण्याची धूम उडऊन दिली आहे. कारण नव आक्टाउयांत १२० फिर्यादी लागल्या आहेत असें आमच्या ऐकण्यांत आहे.

आम्हीं मागील पत्रांत एथील कलेक्टर अफिसांतील वकरल एक कारकून हा गाहिसा झाला असें लिहिलें आहे. त्याचीव दुसऱ्याच्या जबान्या मेहेरबान डेपुटी माजिस्त्रेट याजकडेस झाल्या त्यांनी पुनः वाउदे कराचे संबंधाचे कागद नाहिसा झाला. या कामा बद्दल एथील नायब यांस अमानत करून त्या कामावरचा च्यार्ज टंकसाळे यांणीं घेण्या विषयीं मेहेरबान कलेक्टर साहेब यांणीं हुकूम पाठविल्या प्रमाणें काल रोमी झालें.

नामदार गवरनर जनरल यांची स्वारी अलाहाबाद मिरत एथें जात असतां आग लागून नाश झाला. तिची चौकशी करितांही आग लेडी क्यानिंग (लार्ड साहेबांची मडम) यांचे तंबूत लागली त्यांत लेडी क्यानिंग इचें पुष्कळ पोषाक जळाले आणि असें ही वाटलें होतें कीं, जवाहीर जळालें असेल परंतु १ अंगठ्या मात्र जळाल्या.

फराशिसांच्या जाहाजाच्या सलामी विषयीं चूक झाली होती त्या विषयीं पुढें लिहूं.

ग्रेट ब्रिटिन यांतील इंग्रजांचा मुलख
स सामान्यतः आपण विलायत असें म्हणतों.
त्या विलायतेच्याच अति संनिध फराशिस
अथवा फ्रेंच यांचा मुलुख आहे. हल्लीं फराशि
सांचा बादशाहा लुई नेपोलियन आहे. व तो फरा
शिसांचा [illegible] स्यानीं व अशातीमशूर
र नेपोलियन बोनापार्ट बादशाहा होऊन गेला,
त्याचा पुतण्या होय. त्या हल्लीच्या लुई नेपो-
लियन बादशाहास सन्न १८५० इसवीमध्यें
फराशिसांचे राज्याची गादी त्या देशाचे सर्व
प्रजांचे अत्याभिमानानें प्राप्त झाली आहे. तो
आपल्या कुलच्या मानानेंच शूर, उद्योगी व
राज्यकार्ये धुरंधर आहे. त्याची राज्य चालवि-
ण्याची पद्धत अशी आहे कीं, युरोप खंडातील
ल सर्व राज्यें त्याच्या कृतीवरून दहशत बाळ
गतात. फौजेचे कामांत त्याणें कांहीं एक गुरू
केले नसतां, स्वतः [illegible] महा गुरु [illegible]
री कामांत आहे. राज्य कारभार करण्याकडे
गादीवर बसण्यापूर्वी त्यानें कधीं एक पळ
देखील घालविलें नसतां त्या कामांत निष्णा
त म्हणविण्या सारखा आहे. सारांश अल्प
वयी लुई नेपोलियन बादशाहा असतां राज्य-
पद धारकाचे अंगीं जे अवश्यक गुण पाहि-
जेत ते त्याच्या अंगीं आल्या आहेत अशी सर्व
लोकांची खातरी झाली आहे हा बादशाहा ज्या दे-
शाचा आहे त्या देशाची प्रजाही तशीच उम-
दी आहे. शौर्याविषयीं जशी ती प्रजा वाणीदार
आहे. तशीच विद्या आणि विलास यांची ब-
ढून शोकी आहे. अलिकडे लुई नेपोलियन
गादीवर झाल्यापासून त्या देशाचे वर्चस्व या
दुनियेंत त्या सर्व राष्ट्रांवर झाले आहे असें म्ह-
णण्यास कांहीं हरकत नाहीं. या पृथ्वीतील को-
णाही राज्यामध्यें कलह [illegible] असतां तो मि-
टवण्याचे घर काय ती फराशिसांची गादी झा
ली आहे. कोणी राजे अर व्यवस्था सांगतो अ-
शी ऐकत नाहीं, तर त्यावर फौज पाठवून
मुंगा जिरवण्यास आज कडून कांहीं कमता
ई नाहीं. जातीच्या ओंसला खालच्या प्रदेशां-
त बंदोबस्त व व्यवस्था आटोकाट ठेविली आ
हे. देशांत हाली फक्त लढाऊ फौज च्यार ल-
क्ष तयार करून ठेविली आहे. इतकी फौज
वाढविण्याचे कारण काय? या विशीचा अं-
देशा व राव, गावा सर्व युरोप खंडांतील रा-
ष्ट्रांतून झाला आहे. फ्रान्स अथवा फराशिसां-
चा मुलुख याचा प्रकार पाहतां आपल्या
हिंदुस्तानाच्या प्रकारापेक्षां सुमारें सातप-
टीनें लाहान आहे व त्याच मानानें खाने
सुमारीही आहे. असे असून एवढी फौजेची
तयारी आहे. त्यापेक्षां कांहींतरी अनर्थ पा-
वाचें अनुमान लोकांचे मनांत सहज उत्प-
न्न होण्या सारिखें आहे. या फ्रान्साचे लगत-
च विलायत त्याच्याच जोडीचा आहे. तेव्हां
अर्थातच परस्परांना परस्परांशीं सामना
राखला पाहिजे. बहुत काल फ्रान्स आणि वि-
लायत यांचे परस्परांशीं तंटे बाके आहे. प-
रंतु नेपोलियन बोनापार्ट याणें १८१५ इस-
वीत विलायतेवर स्वारी केली तींत बोनापा-
र्ट इंग्रजांच्या हातीं सांपडून त्यांणीं त्याला ए-
काळ्या बेटांत कैद करून ठेविलें. तो दांत
फराशीसांचा इंग्रजावर आहे. असें सन [illegible]
तींत येते विलायत व फ्रान्स या दोन्ही राज्यां
मध्यें अदावतीचा प्रकार अंतरंग रीतीनें
आहे. असें सर्व समजांत त्यापेक्षां दोन्ही
देशांस [illegible] राहवें लागते.

विलायतेस या फराशिसांच्या फौजेची
भरती व [illegible] तयारी पाहून विलायतेला

ही बंदोबस्त करणें अवश्य झालें आहे. विलायतेस १००००० एकलक्ष फौज लढाऊ तयार आहे झाली आणखी नवीन भरती एकलक्ष झाली आहे. परंतु चारलक्ष फौजेस चारलक्ष फौजेच्या निदान मोकबला उतरला पाहिजे. याजकरतां विलायतच्या सरकारानें गृहस्थ मंडळीची नावें फौजेच्या पंक्तींत घाल ण्याची सुरवात केली आहे. या गृहस्थ लोकांनीं आपली नावें भरली आहेत. त्यांची संख्या एकलक्षापावेतों झाली आहे. आणखी एकलक्ष भरती झाली पाहिजे. ती होईल. विलायतेस सर्व बंदोबस्त व युद्ध सामग्रीची सिद्धता चालली आहे. या सर्व आटोकाट बंदोबस्ती चालल्या वरून असे अनुमान करतात कीं, फरासीस आणि इंग्रज यांचा तरवारीचा सामना होईल. असो युद्धवार्ता शुद्ध रम्य परिपूर्ण तसा प्रसंग कोणत्याही देशांस न येईल तितकें चांगलें आहे.

एथील पुणें विद्यालयाचें प्रिन्सिपाल म्हणजे आदिगुरू यानीं एका गवत वाल्यापासून गवत विकत घेतलें. त्यानें कांहीं दिवसानीं आपल्या गवताचा पैसा मागितला. त्यापासून परिणाम असा झाला कीं, त्याला अखेरचें इनाम त्या गुरू माहाराजानीं ताडण्याचें दिलें. त्यावरून त्या बिचाऱ्यानें फिर्याद शिरस्ते माफक हवेलीचे मामलेदार यांजकडे केली. नंतर हा गोरे मनुष्यावरचा खटला पडला. यास्तव फर्स्ट असिस्टंट माजिस्त्रेट यांजकडे तो खटला मामलेदारानीं पाठविला तेथें चौकशी होऊन त्या आर्नोल्ड साहेबांस ३ रुपये दंडाची सजा मिळाली. हें ऐकून आम्हांस फार वाईट वाटते. कारण कीं, विद्यागुरू म्हणविणारे यांच्या आंगीं सहनशील तेथें वागण्याचें असावें. ते या ठिकाणीं बिलकुल दिसण्यांत आलें नाहीं. आणखी जाचें आपल्याला देणें आहे त्याचें देणें निमूट देऊन टाकावें अगर आपणापाशीं नसल्यास त्यास विनवून आपल्या अडचणी सांगून त्यास सरकारानीं बांधलें असें सांगावें. एक नितिशास्त्रांतली विद्यार्थांतली ध्यानांत ठेवण्यासारखी को .... आहे. तिचा अनादर वाजवी पेक्षां फार आमचे साहेबा कडून झाला ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे.

रावसाहेबनातु — श्रीमंत लोकांच्या अकलेची धांव पाहून परीक्षा करणें हें एक हितावह नाहीं तरीं आपल्यास त्यापासून किंचित मौज आहे खरी. श्रीमंत कैलास ... [illegible] चिरंजीवांपैकीं, ज्येष्ठ माहाराज यांची बंधुप्रीति जगजाहिरच आहे. ज्येष्ठ चिरंजीव गणपतराव बल्लाळ ऊर्फ बाबासाहेब नातू याणीं आपल्या +++ च्या भरांत श्रीमंत रा० रा० विश्वासराव ऊर्फ दाजी आहेबनातु याजवर मेहेरबान हुजुर डिपुटी माजिस्त्रेट साहेब याजकडे गेल्या आगष्टमांत यादयुदरा विली कीं, आमचे खासगी हिशेबा प्रमाणें ५ वर्षे आमचे इनाम गावचीं वगैरे वहिवाट दाजी साहेबाकडे होती त्याचेवेळीं आमचे गांवचे व वरिलांचे नावचे कागद होते ते कागद आम्हांकडे २ वर्षे वहिवाट आली असून सदर हू कागद आम्हांस देत नाहीत. व मेहेरबान एजेंट साहेब यांजकडे या बाबदीचा अर्ज केल्यावरून आसाहेबानीं त्यांस विचारितां आम्हांपाशीं कागद नाहींत असें [illegible]

बदिला. परंतु सदरहू कागद दाजी साहेबां कडेस आहेत असें आम्हांस समजतें व आम्हीं मागतो तेथें जप्ती करून सदरहू कागद आम्हांस देवावे. त्यावर डिपुटी माजिस्त्रेट यांणीं जाब दिला कीं, तुमच्याच लिहिण्यावरून सदरहू कागद तुमच्या एकट्याचे नाहींत. व सदरहू कागद …वर्षेपर्यंत दाजी साहेबांचे वहिवाटीस आहेत. व हा तंटा तुमच्या भाऊबंदकीचा (अतिप्रेमाचा) आहे. व तीन वर्षे तुमच्या तांब्यांत वहिवाट आली असून तुम्हीं कागदाचे बाबदीत कांहीं एक तजवीज केली नाहीं. असें दिसतें; या वगैरे कारणांवरून जप्ती करवत नाहींच दाजी साहेबांनीं एजेंटाकडे कागद जवळ नाहींत असा जाब दिल्यावर दाजी साहेबांसारिख्या भले मनुष्याकडे जप्ती करून झाडा घेणें वाजवी दिसत नाहीं यास्तव आपला अर्ज व जिनस नामंजूर समजला पाहिजे हा शेवटचा सारांश आमचा आहे. आम्हांस वाटतें कीं, राव साहेब नायनी कागद का… काढून घेण्या विशींची ही शकल … व निरर्थक केली ह्यापेक्षां मलतान मलिका माजमा विकटोरिया यांचे खिजमतीस एक सपाट्याचा बजातीच्या अकलेचा अर्ज असा फेकायांचा होता कीं; आम्हीं या पुणें शहरांतील श्रीमंत असून आम्हीं लिंगपुराणाचे महासे फार ओळखतों व त्यावर आमची कृत टीका ही आहे असें आम्ही विख्यात आहों त्यापेक्षां आम्हीं पाहिजे तसे वागावें असें बाहादरीचें सर्टिफिकिट मिळालें पाहिजे ही गोष्ट एकदां साध्य झाली म्हणजे सगळी कार्येंच झालीं.

आमचे श्रवणांत असें आलें आहे कीं, धारवाड जिल्ह्यांतील कसेकदर त्यांचे राव बाहादूर सेबराव अप्पाजी …सरदार हे कांहीं महिने पुण्यासही …दारदार होते ते कामाच्या उपयोगी नाहींत असे धारवाडचे कलेक्टर साहेबांचा अभिप्राय होता त्याबद्दल कागदपत्राचा व्यवहार सरकाराबरोबर होऊन शेवट असा ठरला होता कीं, त्यांची परीक्षा दक्षण भागचे रेविन्यु कमिशनरांनी घ्यावी त्यावरून राव बाहादूर हजर होऊन या दप्तरदारासारिख्या उमेदवारांची परीक्षा झाली त्यांबद्दल रिविन्यु कमिशनर यांणीं आपला असा अभिप्राय दिला आहे कीं, हे दप्तरदारीचे कामास नालायक आहेत सबब त्यास नगर जिल्ह्यांत मामलेदारीची जागा पहिल्या प्रतीची वर नेमणूक करून त्या जिल्ह्यांतील गोपाळराव कृष्ण मामलेदार यांस धारवाडास दप्तरदारीच्या जाग्यावर नेमणूक व्हावी असें मत सरकारास रेविन्यु साहेब यांणीं दिलें असें म्हणतात असो जेव्हां हे दप्तरदारीच्या कामास म्हणजे बसून काम करण्याच्या उपयोगी नाहींत तेव्हां मामलेदारीचे काम म्हटलें म्हणजे बसून करण्यापेक्षां फिरते आहे. ते त्यावर नेमणूक झाली म्हणजे एक तर त्यास लाजिरवाणी गोष्ट व दुसरी अशी कीं, त्यास काम तेही चालवितां येत नाहीं. असें मात्र होईल आतां हे राज्यकीय ब्राह्मण पणाचा विचार असला तर ठीकच आहे.

हें पत्र पुणें ज्ञानप्रकाश छा… कृष्णाजी त्र्यंबक रान…

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष १४ पत्र ४८ — शहर पुणे.

पुणें—सोमवार तारीख ८ माहे दिजेंबर सन १८६२

पत्राची किंमत.

११८४ आगाऊ टपाल रूपांधां. १२८४ मागाहून टपाल रूधां.

सूचना— आम्ही आमचे वर्गणीदारांस सूचवीत आहों कीं, सन १८६२ चें साल पुरें होत आलें तर ज्ञानप्रकाशछापखान्यांतील बुकाबद्दल, व पत्राबद्दल, या सालाबद्दल व मागील सालाबद्दल ज्या कोणाकडे बाकी राहिली असेल त्यांनीं मेहरबानी करून पाठवून द्यावी.

सदरील पैसा पाठवितांना पुढील सालचे टपालाचे हाशीलाबद्दल ३८४ चार आणें आगाऊ पाठविण्याची मेहरबानगी करावी. कांकीं सरकार हुकुमा अन्वयें सर्व वर्तमानपत्रें पोस्टपेड पाठविणें जरूर आहे. टपालाचें हांशीलाबद्दल पैसा आ...... तरवराज पुढें पत्र रवाना होण्यास फार अडचण पडेल.

ज्या लोकांस हुंडी वगैरे पाठविण्याची सोय नसेल त्यांनीं एक आण्याचे दराच्या तिकिटा वतविज्या करून पाठवाव्या.

ज्ञानप्रकाशाचे मालक.

पुणेंम्युनसिपालम्योनेजिंगकमिटीचे— चेयरम्यानयांजकडून.

जाहिरात— तमाम लोकांस कळण्याकरितां लिहिली जाते जे पुणें शहरांत आर्डनरी फेरी. खडी व खडी पसरून रोलर फिरविणें वगैरे कामाबद्दल सन १८६३।६४ सालचा मक्ता देणें आहे सबब त्याचीं टेंडरें तारीख १२ माहे दिजंबर सन १८६२ इसवी रोज शुक्रवार दिवसा सकाळचे दहा वाजल्यापासून ते बारावर दोन वाजे तोंपर्यंत पेठ रास्त्याची येथें शहरसुधारणुकीचे पंचांचे कचेरींत मोहर बंद घेतलीं जातील. सदर्हूची माहिती आदितवार खेरीज करून मिळेल. कोणाचें टेंडर नाकबूल केल्यास त्याचें कारण सांगितलें जाणार नाहीं तारीख २५ माहे नवंबर सन १८६२ इसवी.

पदमजी पस्तनजी. म्यु॰ सि॰ क॰ चेयरम्यान

नोटीस— लक्ष्मण बिन कृष्णापा घोराठे वगैरे सोफास व ...... याकरतां देण्यांत येते जे कृष्णापा घोराठे हे लक्ष्मणाचे ...... टाचे वडील असून वडिलोपार्जित घरें व जिनगीची वांटण ...... बयाची असून हल्लीं मनू व बापू व अणू व शुलू व अमद ...... हुसन मालदार व आशाबाई कोंम कोंडिबा जमादार या ...... हुकूमनामा रूमारें एक हजार रुपयांचा आमचे उभयत ...... नांवचा होऊन त्याचें घर पेठ कसबा येथील जप्त केलें. त्या ...... लिलांव होते समयीं ज्यान महमद झारेकरी याचा ख...... गाहाणाचा हक्क ठेविल्यावरून हक्का रूदां लिलाव झा...... घर तुमचे नांवें लिलावांत घेतलें त्याजवरून हक्काची ...... ट तुमचे नांवें चालून झारेकरी याचा हक्क खोटा ठरून ...... कबज्यांत घेण्याचा निकाहा झाला आहे तर परंतु म्ही ...... घरें एकदे विकणार असें समजल्यावरून ... नोटीशी ...... तुम्हास व सर्वांस कळवितों कीं, आमचे अनुमताशिवा...... लक्ष्मण याजपासून कोणी घर घेईल तर त्याज पासून ...... घर नुकसान रूधां भरून घेतलें जाईल. तारीख ५ माहे दि...... जंबर सन १८६२ इसवी.

(सही) रामचंद्र बिन कृष्णापा घोराठे दस्तुरखुद.

ज्ञानप्रकाश.

आम्हास एका मित्रानें असें कळविलें आहे कीं, हल्लीं जुन्नर मुकामीं श्रावक जातीचे वाणी श्री पारसनाथाचें देवालय बांधीत आहेत. या देवालयाचा पाया खणीत असतां जमीनींत एक इमारत सांपडली. त्या इमारतींत पारसनाथजीच्या मूर्ति दोन उजन सांपडल्या. त्यांपैकीं एक संगमवरी दगडाची असून मोठी आहे. त्या मूर्तीच्या सिंहासनावर ...क आहे. त्यावरून सदर्हू इमारत ४०० वर्षांच्या पूर्वीची आहे असें दिसतें.

आम्हास "सत्यवादी" या सहीचें एक पत्र धुळें येथून आलें आहे. त्यांतील मजकूर कीं, अंमळनेर येथील मामलेदार रा. रा. यशवंतराव महादेव भोसेकर मोठे परोपकारी, धर्मशील व गरीबांचा समाचार घेणारे असल्यामुळें त्यांचा १७५ रुपये पगार त्यांस नपुरून हजारों रुपये कर्ज झालें. त्यावरून त्या जिल्ह्याच्या कलेकटर साहेबांनीं त्यांस सक्त हुकूम लिहिला कीं तुम्हीं कर्ज लवकर फेडावें. त्यावेळेस एक सावकार पुढें होऊन सदर्हू मामलेदार यांचें कर्ज फेडण्यास व होईल तसें सोई सोईनें ते वसूल करून घेण्यास तो कबूल होता; परंतु तो मनुष्य खानदेशांतील राहणारा असल्यामुळें कलेकटर साहेबांनीं ती गोष्ट कबूल केली नाहीं. तेव्हां मामलेदार यांस ती तजवीज करण्याकरितां स्वदेशीं जावें लागलें. तिकडे ही तजवीज नझाल्यामुळें त्यांनीं चाकरीचा राजीनामा दिला.

सत्यवादी असें लिहितो कीं, मशार निल्हे मामलेदार फार उदार आहेत. त्यासारखा धार्मिक मनुष्य सह्यासात जिल्हे सत्यवादी फिरला आहे त्यांत त्याचे पाहण्यांत आला नाहीं. तसें सत्यवादी असें लिहितो कीं, या गृहस्थांची कीर्ति ऐकून शेंकडों कोशांवरील लांब लांबचे भिक्षुक वगैरे लोक यांचे भेटीस येतात. हे गृहस्थ घराहून कचेरीस जावयास निघाले म्हणजे घरेनें मोहल्यावर माशां प्रमाणें त्यांभोंवतीं याचकांची दाटी असते. त्यांनीं आपणा करितां येतलेले घोडे घोडे वगैरे भिक्षुकांची इच्छा त्यावर गेली पाहून त्यांस दिले आहेत. इत्यादि प्रकारें सत्यवादीनें त्या गृहस्थाच्या औदार्याचें वर्णन केलें आहे.

सत्यवादीचें पत्र फार मोठें असल्यामुळें तें समग्र अक्षरशः आम्ही छापलें नाहीं; तथापि त्यांतील मुख्य सारांश आम्ही वर दाखल केला आहे. तर सत्यवादीची निराशा होणार नाहीं असें आम्ही इच्छितो. असो.

सत्यवादीचें पत्र वाचल्या पासून आमच्या मनांत जे एक दोन विचार आले आहेत, ते आमच्या सुज्ञ व विचारी वाचणारांस सादर केल्यावांचून आम्हास राहवत नाहीं. उदारपणा, परोपकार बुध्दि, गरीबांची दया इत्यादि गुण मनुष्यास भूषण प्रद होत. त्या गुणांनीं जसा त्यास थोरपणा येतो व जितका तो सन्मानास व कीर्तीस पात्र होतो; तसा दुसऱ्या गोष्टींनीं होत नाहीं हें सर्व कबूल करतील. या गोष्टी विषयीं मत भेद विचारी मनुष्यांत कदापि पडणें नाहीं. तथापि उपकार करण्याची योग्यता कोणत्या कारणांनीं आली आहे व आपल्या उपकार कृत्यापासून दुसऱ्या कोणाचा तोटा आहे कीं काय? वज्यांवर आपण उपकार करतों त्यावर कोणते कोणते परिणाम होतात इत्यादि अनेक गोष्टींचा विचार उपकार कर्त्यास केला पाहिजे, असें आम्हास वाटतें. त्यावरच्या विचारांकडे लक्ष न देतां केल्या उपकार कृत्यां पासून एकंदरींत पाहतां लोकांच्या कल्याणां पेक्षां अकल्याण होण्याचा संभव फार आहे. पहा. सरकारी अधिकारावर जे लोक असतात, त्यांस दया येऊन त्यांनीं अधिकार बळानें एकाद्या अपराध्यास शिक्षेंतून मुक्त केलें, किंवा आपल्या हातीं ज्याचें काम आहे, त्यावर भीड घालून त्याकडून एकाद्या गरिबास धर्म करविला, तर या कृत्यांत परोपकार झाला असें बहुतांस वाटतें व अशीं कृत्यें करणाऱ्यांस परोपकारी असा किताब ही पुष्कळ अविचारी लोकांकडून मिळतो; परंतु आम्हास वाटतें कीं, वास्तविक पाहतां हीं कृत्यें स्तुतिप्रदनव्हत. अपराध्यास मुक्त करण्याचा किंवा धर्म करण्याविषयीं अधिकार बळानें भीड घालण्याचा प्रकार न्याय विपरीत आहे. व या कृत्यापासून दुसऱ्यांचा तोटा आहे, हें सहज सुज्ञांच्या ध्यानांत येईल.

याच प्रमाणें कर्ज काढून धर्म करणें हें ही आम्हास बरोबर वाटत नाहीं. कर्ज काढलेला पैसा वास्तविक पाहतां दुसऱ्याचा आहे, यास्तव कर्ज काढून केलेला धर्म, त्या कर्जाची फेड होईतों पर्यंत दुसऱ्याचा आहे असें वास्तविकपणें पाहतां कबूल केलें पाहिजे. जी गोष्ट केल्यावांचून उपाय नाहीं किंवा ज्या गोष्टी करण्याचा प्रसंग वारंवार येण्यासारखा नाहीं व जी गोष्ट करण्यास आपणापाशीं पैसा नाहीं तसली गोष्ट करण्यासाठीं पैसा कर्ज काढल्यास तें करणें तादृश अप्रशस्त नाहीं; परंतु याचकास धर्म करणें तशांतलें आहे असें कोणाच्यानें म्हणवणार नाहीं. व कर्ज काढून धर्म करावा असें कोणत्याही शास्त्रांत लिहिलें नाहीं व परोपकार करण्याचा व याचकांस देण्याचा प्रसंग दाता असल्यास सर्वकाळ आहे, तेव्हां त्या गोष्टी करतां कर्ज काढणें आम्हास योग्य दिसत नाहीं. तसेंच मोठी मिळकत असून तीही ज्याच्या उदार स्वभावामुळें पुरवठ्यास येत नाहीं त्या पुरुषास कर्ज फेडण्यास सोय तरी कधीं येणार? देणारा मात्र पाहिजे. मग त्याची कुबेरा एवढी दौलत असली तरी आमच्या देशांतील याचक ती नाहीं—

प्र भिकारी करतील; मग इतरांची कथा काय आहे? तेव्हां रपणानें झालेलें कर्ज फेडावयाचा मार्ग म्हटला म्हणजे एकच दिसतो कीं, उदारपण कमी केलें पाहिजे. आणि असें र आहे तर पहिल्यानेंच आपल्या सामर्थ्याप्रमाणें धर्मकरणें बरें नव्हे काय?

वरील लेखावरून उदारपणें गरिबांची अडचण दूर करणें हा गुण आम्ही कमी मोजतों असें कोणी क्षणभरही मनांत आणूं नये. दुसऱ्याचें दुःख पाहून कळवळणें व तें दूर करण्याविषयीं आपल्या अंगास चट्टा लावून घेणें हीं कृत्यें अत्यंत सज्जन जे असतात त्यांचींच होत. यांत संशय नाहीं; तथापि इतर मनोवृत्तीं प्रमाणें उदारत्व व दया या मनोवृत्ति ही योग्यायोग्य विचाराच्या आळ्यांत असल्या पाहिजेत. व त्यांत ज्ञा असल्या तरच त्यापासून निश्चयें कल्याण होतें आणि त्यांवर विचाराचा आळा नसला तर त्यांपासून पुष्कळ तोटे होण्याचा संभव आहे. असें आम्हास वाटतें.

आतां कोणी असें म्हणेल कीं, दुसऱ्याचें कर्ज काढून कितीएक गैरकामांत तो पैसा खर्च करतात, त्यांपेक्षां धर्म करण्यांत व गरीबांच्या उपयोगी पडण्यांत तो खर्च करणें चांगलें नव्हे काय? तसें जर आहे तर धर्म करणें वगैरे चांगल्या कृत्यांकरितां कर्ज काढण्यावर तुमचा इतका रोख का? तर त्यावर आमचें इतकें उत्तर आहे कीं, वाईट कामाकरतां कर्ज काढणारे व चांगल्या कृत्याकरितां कर्ज करणारे यांमध्यें पहिल्या प्रतीच्या लोकांपेक्षां दुसऱ्या प्रतीच्या लोकांस बोध होण्याचा संभव अधिक असल्यामुळें त्यांस आमच्या समजुतीनें जी बरी गोष्ट दिसती ती सांगणें आम्हास विशेष उपयोगाचें वाटतें. कारण पहिल्या प्रतीचे लोक जें कर्ज करतात, तें स्वार्थबुध्दीच्या किंवा दुष्टवासनांच्या स्वाधीन होऊन करतात; दुसऱ्या प्रतीच्या लोकांची गोष्ट तशी नाहीं. त्यांच्या हातून जी चूक होते ती केवळ गैरसमजुतीनें होते. यास्तव समजूत पडून ते मार्गावर येण्याचा संभव विशेष असतो. तसेंच त्या पुरुषांत सद्वासना असतात व या वासनांस विचाराचा उजेड नसल्यामुळें त्या आडवाटेनें जात असतात; परंतु तो उजेड त्यांस मिळाला म्हणजे त्या योग्य मार्गास प्रवृत्त होऊन अनेक प्रकारें लोकांस कल्याणप्रद होतात.

...ाळचा राजा थोडया दिवसांपूर्वीं मरण पावला मुळें नेक नामदार गवरनर जनरल यांच्या कायदे कमंडळींतील एक सभासदाची जागा रिकामी झाली आहे. वर कोण नेमावा याविषयीं वर्तमानपत्रांत बराच विचार ला आहे. कलकत्त्यास हिंदु पेट्रियट नामें एक इंग्रजी व नेटिव लोक काढीत असतात, त्याचा विद्वान् कर्ता आपला अभिप्राय सूचवितो कीं, त्या जागेवर त्रावणकोरचे राजास नेमावें. हा राजा पदवीनें थोर असून संस्कृत रे विद्यांचा चाहणारा आहे.

बंगाल हरकारू पत्रावरून असें समजतें कीं, राजस्था तील उलवार संस्थानच्या राजानें लांकेशरचे फंडांत १५ रुपये भरले. या औदार्याच्या उत्कृष्ट कृत्याच्या संबंधानें रकारू पत्राचा कर्ता असें लिहितो कीं, "नेटीव लोकांच्या उदार व दयाळु कृत्यानें इंग्लंडचे लोक व या देशांतील लो यांच्यामध्यें जितका स्नेहभाव वाढेल तितका दुसऱ्या रीतीनें वाढणें कठीण आहे." हें आमच्या बंधूचें म्हणणें म्हास खरें वाटतें. आपली जो कळकळ धरतो त्याची पणास ही कळकळ येते, हा मनुष्य स्वभावच आहे.

अमेरिकेंतील उत्तर संस्थानच्या सरकारानें एकंदर हुकूम केला आहे कीं, सरकारी लढाऊ गलबतांवरील पायांस सरकारांतून दारू पिण्यास देण्याची चाल आहे येथून पुढें अगदीं बंद करावी व औषधाखेरीज कोणा दारू देऊं नये, असें एका विलायतेच्या वर्तमानपत्रावरू ळतें. याप्रमाणें दारूबाज देशांतील सरकारें दुष्ट व घा र्व्यसन मोडून टाकण्याविषयीं यत्न करीत असतां आ दयाळु व प्रजेची कळवळ बाळगणारें इंग्रज सरकार तें सन विशेष फैलावण्यासारखी कृति करतें हें नवल नव्हे.

जुनागडच्या संस्थानांत इतके दिवस फारच अव्यवस्थ बंडाळी व जुलूम चालला होता आणि तेणें करून रयते धूळधाण होत होती; परंतु आलीकडे तेथील नबाबास गले कारभारी मिळाल्यावरून त्या संस्थानची चांगली धारणा होत चालली आहे हें ऐकून आम्हास संतोष टतो.

...रचा ठाकूर यांच्याचा मजकूर मागें लिहिला हो...राजाचा मुलगा गेल्या महिन्याच्या १८ व्या तारखेस ...पल्या पूर्वजांच्या गादीवर बसला. हा मुलगा स्फरेख अ...न होत करू दिसत आहे. हा अद्यापि वयांत आला नाहीं. ...समारंभास पोलिटिकल एजंट साहेबांनीं किती एक मोठ...ठे हुद्देदार साहेब लोक बोलाविले होते. तसेंच कोठेवाडा...ल राजे रजवाडे यांजकडील वकील ही त्या समारंभास ह्री... राजपुत्रास मोठा उत्तम पोशाख घातला होता. व नवीन ...तास चालीप्रमाणें मानकऱ्यांनीं वगैरे नजराणे केल्यावर ...वेरी बरखास्त झाली टै- इं-

---

आम्हास डेकन हेरल्ड पत्रावरून समजतें कीं, खामट...चा घाट फोडण्याचे कामाकरितां सातारचे इंजिनियर यांनीं ...चाळीसशें मजूर मिळवून तें काम सुरू केलें आहे. यावरू... सदर्हू काम पुढील फेब्रुआरींत तमाम पुरें होऊन गाड्या ...ण्याची सुरुवात होईल असें अनुमान होतें.

सदर पत्रावरून आणखी असें समजतें कीं, दिल्लीचा ...च्युत राजा महंमद बहादूरशा हा मरण पावला. त्याचें व...८० वर्षांचें होतें असी बातमी रांगुन येथून आली आहे.

वायव्य प्रांतांतील पाली आणि राजपुताना येथें या वर्षीं ...तिशय पाऊस पडला. त्याविषयीं तेथील वृध्द वृध्द लोक...नें म्हणतात कीं, अशी वृष्टि गेल्या चाळीस वर्षांत झाली ...नती. हल्लीं त्या प्रांतांत हींव तापाची सांत पराकाष्ठेची उठ...कार लोक अजारी पडले आहेत.

कलकत्त्यांत कित्येक हपीसांत हातांनीं जें काम लिहित ...त तें छापून काढण्याची वहिवाट चालू केल्यामुळें किती ...कारकून काम नाहींसें होऊन घरीं बसले. या कारकुनांनीं ...वर्षें किंवा त्यांपेक्षां अधिक वर्षें सरकारी चाकरी केली हो... परंतु हल्लींच्या चालीप्रमाणें त्यांस पेनशनें करून देतां ये...त. कारण हल्लींच्या चालू पेनशन रूलीप्रमाणें पेनशनें घेणा... सरकारी चाकरी करण्याची ताकद राहिली नाहीं अशा ...विचे डाक्तराचें सर्टिफिकीट लागतें. हीं सर्टिफिकिटें त्या ... ...सिवेनात... ...निंग साहेब यांनीं त्यांस सर्टिफिकिटांवांचून पेनशनें क...न देऊन त्या गोष्टी बद्दल विलायत सरकारास लिहिलें. त्या...न विलायत सरकारांतून सर चार्लस वुड साहेब यांचे रहू...चा हुकूम आला. त्यांत विलायत सरकारानें कलकत्ता...कारचें करणें मान्य करून पेनशनाच्या बाबदींत एकंदर ...सा नियम ठरविला कीं, अन्कविनेंटेड (गैरसनदी) सरकारी नौकरांची नौकरी सतत वीस किंवा अधिक वर्षें झाली असल्यास व सरकारी हपीस किंवा खातें बंद झाल्यामुळें त्या नौकराची नौकरी गेल्यास त्यास डाक्तरच्या सर्टिफिकिटाची जरूर न धरतां पेनशन द्यावें. (सरकारीग्याजिट ता. २९ नवंबर).

हल्लींच्या रिडक्शनच्या काळांत वरील नियम फार उपयोगाचा झाला असें समजलें पाहिजे.

स्मालकाज कोर्टानें तोडलेले खटले आपल्या खुशीनें किंवा पक्षकारानें अर्ज केल्यावरून मागून आणवून त्याची पुनः चौकशी करण्याचा अखत्यार हैकोर्टांतील चीफ (मुख्य) जड्ज्यास द्यावा, या विषयीं कायदा करण्याचा विचार कलकत्ता इलाख्यांत होत आहे. या कायद्यानें स्मालकाज कोर्टाच्या फैसल्यावर हैकोर्टास केवळ अपील करण्याचाच अखत्यार पक्षकारांस मिळेल असें नाहीं, तथापि स्मालकाज कोर्टांत प्रसंगवशात् झालेला अन्याय सुधारण्याची आशा धरण्याचा एक मार्ग झाला. असें हिंदु पेट्रियट पत्रावरून कळतें.

आम्हास वाटतें कीं अशा प्रकारचा कायदा या जिल्ह्यांत ही व्हावा. कारण तादृश वाकब नाहींत असे अल्पवयी युरोपियन जड्ज्य स्मालकाज कोर्टाचे जड्ज्य असतां अन्याय होण्याचा संभव फार आहे व तो दूर होण्यास वर सांगितलेला मार्गच बराच आहे. आतां हैकोर्टांतील जड्ज्य साहेब मान न कंटाळणारे, मेहनती व गरिबांची कींव बाळगणारे असले पाहिजेत.

विलायतेंत कापसाचा दुष्काळ पडून वस्त्रें तयार करण्याच्या कारखान्यांतील हजारों मनुष्यें उपाशी मरत आहेत व त्यांस मदत करण्या करतां विलायतेस व या देशांत जागोजाग वर्गण्या चालल्या आहेत, हें सर्वांस विदितच आहे; परंतु किती एक इंग्रजी पत्रांवरून असें समजतें कीं विलायतेचे वस्त्रें करण्याच्या कारखान्यांचे मालक ते पराकाष्ठेने ...

श्रीमंत रा० राजी साहेब फिंडे यांजला ता० २४ वारावर एक वाजतां पुत्र झाला. ते वेळेस धर्मदाय उत्तम मतीचा होऊन बंदुकीचे कडाविणी वे यार झाले. यपुढें ही आज तारखे पासून पुत्रोत्साहाबद्दलचे समारंभांत नाचरंग आदिकरून गोष्टी होण्यास आरंभ झाला आहे. त्यांकशायर येथील लोकांचे साह्या करतां कित्येसाहेब यांनी ५०० रुपये आपले वकिलाचे हस्तें एजंट साहेब यांजकडे पाठविले. हैदराबाद येथील मोतीलाल शिवलाल नामें जो सावकार थोडे दिवसांपूर्वी मरण पावला व त्यानें धर्मार्थ ५००००० रुपये खर्च करण्याचा हुकूम दिला होता. त्याप्रमाणें येथील लड्डू कानांत आज पावेतों ८ हजार रुपये खर्च झाला असून ज्ञातीचें भोजन होणार यांत ही १५ हजार रुपये खर्च होणार असें ऐकतों. धान्याचीसमृद्धि असून स्वस्तता ई होत चालली आहे. उत्तम वैगैरे नम्कर विद्येंत निपूण असणारे लोकांचा उत्कर्ष झाला असून हुन्नबानादी लोकांचा त्यांचे त्रासानें स्वतःचा आकर्षण होण्याचा संभव आहे.

नोटीस— विनायक त्र्यंबक खरे म्हणार राहणार पुणें पेठ वेताळ यांस बाबजी अडसूळ व लिंबाजी लोंढे फुलारी यांजकडून देण्यांत येते कीं, प्राणशंकर उमीयाशंकर हरेश्वर भाई यांची बाग मौजे पर्वती येथें आहे तिचा तुमचे वडील त्र्यंबक महादेव खरे यांचे वहिवाटीस होता त्या बागेपैकीं कुळ झाडें वेल मोगरा मानिया वगैरे हरजिनसी फुलें ज्या ठिकाणीं होतीं तितुकी आम्ही जमिनी खंडानें मक्त्यानें घेऊन तुमचे तीर्थरूप यांस करारनामा स्टांप कागदावर शके १७७५ सालीं पंधरा वर्षांचे मुदतीनें लिहून दिला त्याप्रमाणें वहिवाट करीत असतां तुमचे व तुमचे तीर्थरूप यांचे मनांत कपट भाव उत्पन्न होऊन प्राणशंकर उम्याशंकर यांस अजीबुद्दबावा आणि त्यांची बाग खाई वजावी. या हेतूनें कपटबुद्धीनें राहीकोम भाऊ हेलकंडे लोष्यारीण इजला मिलाफात घेऊन जुने झिलकी स्टांप कागदावर बनावून त्या खतावरून फिर्याद करवून हुकूमनामा कपटाचा तिचा करवून त्या हुकूमनाम्यावरून कपटानें तुमचे तीर्थरूप व तुम्ही बाग तिचे ताब्यांत व तिचे नांवावर चढवण करून नंतर लागलीच तुम्ही तिजपासून खरेदी करून आपले नांवानें

करून आपले नांवावर चढवून घेतली. परंतु त्या खरेदी खताचा आगद पैसा होण्याचे पूर्वीच खरेदी घेऊन ठेविला होता असें तुमचें कपट असून तुम्ही आपले नांवें चढविली तेव्हां आम्हापाशीं तुम्ही नवीन करारनामा मागूं लागलां त्यावेळेस आम्ही आपल्यास जबाब दिला कीं, पूर्वी राहीस बाग गाहाण दिली होती तर त्या करारनात तो मजकूर आला असता परंतु हें खत व हुकूमना कपटाचा आहे यास करतां आम्ही नवीन करारना लिहून देत नाहीं. जो आमचा पूर्वीचा करारनामा आहे प्रमाणें आम्ही वहिवाट करून मक्ता पुरा करून देऊं म्हणू जबाब दिला असून तुम्ही फुल झाडांवेल चारून मासे मल्याचे नुकसान केलें त्याजबद्दल तुमचे तीर्थरूपावर असन नुकसानी बद्दल फिर्याद दरसाल रुपये आमचें फायचे २०० शीं नदीं प्रमाणें जो आकार होईल तित्याची दें सालें पुरीं होत तोपर्यंत फिर्याद करीत जाऊं असें उन तुम्ही महादू गोराठे यांचा कांहीं संबंध आमचे मामल नसतां तुम्ही त्याज कडून आम्हावर कपटानें फिर्याद विली त्यास आमचा मामला ज्या प्रमाणें तयार होता प्रमाणें आमचा आमचे स्वाधीन करवून पूर्वील करारना प्रमाणें वहिवाट चालवावी नाहीं तर तुम्हास नुकसानील दरसाल रुपये २०० प्रमाणें फिर्याद करूं. या नोटीचा जबाब आठ दिवसांत द्यावा. नाहीं तर पुढें फिर्याद कज्याची नजरी [illegible] तारीख ५ दिजंबर सन १८६२ इस.

निशाणी बाबाजी अडसूळ याचे हातचें

निशाणी लिंबाजी लोंढे याचे हातचें गुरुदें

नोटीस— राजमान्य राजश्री ठमाजी त्र्यंबकराव डे [illegible] मकाजी अपरान्याचे मालक यांस रघुनाथ सखाराम म[illegible] याज कडून लिहिण्यांत येते कीं खालीं लिहिलेल्या नोटीस प्रकरून तारीख ० दिजंबर सन १८६२ इसवीचे सोमवारांत छापण्यांत याव्या. तपशील

१ राजमान्य राजश्री शिवाजी नरसिंगराव उर्फ बाबा [illegible] यास रघुनाथ सखाराम उर्फ बाबाजी मालसे मौजे गारदुदरूर तर्फ विमणखळ परगणे साकसे तालुके पाणीव तुकडी कुलाबा जिल्हा ठाणें हा गांव तुम्हास इनाम आहे गांवीं सरकारांतून आम्हास नक्त नेमणूक रुपये १०० श[illegible] इनाम आहे ती आम्ही आपले स्वखुशीनें राजमान्य राज[illegible] धनगर वगैरे पेंडसे यांस पेठ रानवार यांस समगोसे मेंट त्या [illegible] प्रमाणें खरेदी देऊन भाद्रपद शुद्ध १ शके [illegible] मिनीचें खरेदी खत करून दिलें आहे त्यास शके १७८[illegible] अवली पासून सालदरसाल नदई शांभर रुपये पेंडसे र[illegible]

...लजावे. सदर्हू इनामावरील आम्ही आपला दरोबस्त हक्क ...डसे यांस खरेदी दिला आहे तर सदर्हू ऐवज त्यास निरंत ...देण्याविषयीं कांहीं एक हरकत घेऊं नये.

तालुके मोकदम मौजे गागोदे बुदरुख तर्फ चिमणख- परगणें साकसें तालुके माणीकगड इलाखा कुलाबा जिल्हा णे यास रघुनाथ सखाराम उर्फ बाबाजी मालसे मौजे मज- रीं सरकारांतून आम्हांस नक्त नेमणूक रुपये १०० शंभर इ- नाम आहे तीं आम्ही आपले स्वसंतोषें राजश्री माधवराव ग- णेश पेंडसे वस्ती पेठ शनवार यांस समरीसेटलमेंटच्या शा- र्तीं खरेदी देऊन भाद्रपद शुद्ध २ शके १७८४ मितीचें खरेदी पत्र करून दिलें आहे त्यास शके १७८४ मृगअवली पासून सालदरसाल सदर्हू शंभर रुपये देत जाणें सदर्हू इनामावरील आपला हक्क दरोबस्त खरेदी दिला आहे तर सदर्हू ऐवज पें- डसे यांस निरंतर देण्यास कांहीं एक हरकत घेऊं नये.

श्रीमंत राजश्री गणपतराव विश्वासराव नारायणराव साहेब नातू वस्ती पेठ शनवार यांस रघुनाथ सखाराम उर्फ बाबाजी माळसे मौजे पिंपळगांव तर्फ वाकरूळ परगणें साक- सें तालुके माणीकगड तुकडी कुलाबा जिल्हा ठाणें हा गांव आ- म्हास इनाम आहे त्या गांवीं आम्हास नक्त नेमणूक रुपये चाळीस इनाम सरकारांतून चालत आहे त्यास मिती भाद्र पद वद्य ७ शके १७८४ रोजीं आम्ही राजश्री माधवराव गणे- श पेंडसे वस्ती पेठ शनवार यांज पासून रुपये ७१५ सातशें- ...ल्याणाव घेऊन मौजे बोलवडें व सदर्हू रुपये ४० चाळीस- गाहाण लावून देऊन गाहाणखत करून दिलें आहे तर सद- र्हू ४० चाळीस रुपये शके १७८४ चे मृग अवली पासून साल दरसाल पेंडसे यांजकडे रुपा करून देत जावें.

सौभाग्यवती लक्ष्मी उर्फ कृष्णा माळसी वस्ती पेठ दान- र ठोसर यांचे वाड्यांत यांजला रघुनाथ सखाराम उर्फ बाबा जी माळसे भ्रतार यांजकडून

१ तुम्ही तारीख ४ दिजंबर सन १८६२ चे ज्ञानप्रकाशां त तारीख १ मिनहूची नोटीस राजमान्य राजश्री माध- वराव गणेश पेंडसे यांस दिली की

२ तुम्ही आमचे भ्रतार यांजपासून स्थावर मिळकत विकत घेतली त्यास भ्रतार यांस सदर्हू मिळकत खरेदी देण्याचें कारण नव्हतें व त्यांजला शास्त्र व कायद्यावरून मुळींच अधिकार नाहीं. असा पासून मिळकत खरेदी घ्याल किंवा घेतली तिजवर मा- झा हक्क आहे सबब तुम्हाकडे चालणार नाहीं व दिवाणी मार्फत तुमचे रुपये दिल्यावांचून पर त घेऊं म्हणून वगैरे

३ ऐशीं यास भ्रतार विद्यमान असतां अपुत्र स्त्रियां स नवऱ्याचे अनुमोदना शिवाय शास्त्र व कायद्या- प्रमाणें मिळकतीवर सत्ता करण्यास बिलकूल अ- धिकार नसून तुम्ही आमच्या परभारें पेंडसे यांस नोटीस दिली सबब तिचा जबाब देणें आम्हास प्रा- प्त झालें.

४ समरीसेटलमेंटच्या ड्राफ्ट आक्टाप्रमाणें व सदर- अदालतीचा निवाडा नंबर २०२५ तारीख १६ जून स न १८५५ इसवीच्या आधारा वरून शास्त्राप्रमा णें मला पूर्ण अधिकार आहे. फक्त तुमचा अधिका र अन्नवस्त्रापुर्ता आहे त्या विशींची तजवीज आ गाऊ आम्ही करून पेंडसे यांस दस्तऐवज दिले आहेत.

५ आम्ही पुत्रवान नाहीं व यापुढें कोणतेही प्रकारें पुत्र वान होण्याचा संभव ही नाहीं कारण कीं, असें ण्यास न करण्यास भ्रताराचे आज्ञेची अप... आहे व तुम्हास आमचें अनुमोदन ही न... जून अन्नवस्त्राची सोय आहे व आमचे पश्चात् क- रून ठेवली आहे त्यावर स्वरूप असावें तो खुद तुमचे गुजाऱ्याचा अंश तुमचे जिवमान पावेतों को णास गाहाण अगर डुमाला केला नाहीं.

६ कोणी आपल्या मिळकतीची गाहाण अगर विकरी निष्कारण करतो असें नाहीं ते कारण दस्तऐवज व त्याबरोबरचे कागदांत वगैरे उघड केलें आहे किंवा नाहीं तथापि तीसुकत्यारी आमची आहे अथवि ही जो आम्ही विकरीचे ऐवजाचा व्यय केला त्याचा बेपार त्यांतच आहे सबब भ्रतार यास असें करण्या चें कारण नव्हतें म्हणून लिहिण्याचा जबाब याहून येथें विशेष देणें जरूर नाहीं

७ दिवाणी मार्फत तुमचे रुपये दिल्याशिवाय मिळक त परत घेऊं म्हणून मजकूर त्यास शास्त्र व रिवाजा प्रमाणें पाहिलें असतां नवऱ्याचा स व्याज सार काराकडे त्याचे रीज मिळकत सोडवून घेण्यास...

पोचतनाहींतसावकाराचासव्याजपैसादिल्यारेषरोज असेंकर
ण्याचा आमचा हेतु मुळींच नव्हता व पुढें ही नाहींहा
विचार आतां एकीकडे ठेविला कारण कीं स्त्रीसस्व
तंत्रता मुळींच नाहीं यसदर्हू मिळकतीची मालकी
आम्हीपेंडसे यांस दिली आहे तेव्हांज्या मिळकती-
वर आमचें स्वत्व राहिलें नाहीं त्यावर तुमचें स्व-
त्व चालणार नाहीं व तुम्ही कधींही तुमचे अन्नव-
स्त्राची नेमणूक करून ठेवली आहे - याव्यतिरिक्त
खल करूनये अशी आमची तुम्हास आज्ञा आहे.
जे पेंडसे यांस दस्तऐवज करून दिले आहेत त्यांत
आमचें वय बरेंच झालें व शरीर ही व्यंगांग मृत्युले-
काचीवस्ती स्त्रीची अनुकूलता याप्रकारें देहाचा भरं-
वसा क्षणभंगूर समजून उमजून आम्ही आपले अ-
क्कलहुशारीनें स्वसंतोषानें पूर्णविचारपुरःसर व-
हुतकरून व्यवस्था लिहून ठेवली आहे व त्या-
शिवाय यानोटीशीचे द्वारें प्रसिद्ध केली आहेत र तु-
म्हाला आमचे पश्चात पुत्र घेण्यास आमचें अनुमो
दान नाहीं हें समजून जी अन्नवस्त्राची सोय आहे
व आमचे मागें करून ठेवली आहे तें घेऊन स्वस्थ
असावें.

९ जे दस्तऐवज आम्ही केलेंआहेत व यानोटीस द्वारें
जेव्हा प्रसिद्ध केलें आहेत हें सर्वप्रकारें पाळण करणें तु-
म्हास अवश्य आहे.

न ९

सदर्हू नोटीस ज्यांच्या त्यांस पावती करावी ता० ६ दि-
जंबर सन १८६२.

(सही) रघुनाथ सखाराम उर्फ बाबाजी भावसे
दस्तूर खुद्द.

नोटीस — राजश्री नैनसूख अनंदराम दुकान पेठ रवि-
वार शहर पुणें - तुम्हास खालीं सही करणार कळवितो कीं,
आमचा हिशेब संवत १९१४ चे साल पासून आकारणें राहि
ले त्यास तुम्हास हिशेब करण्या विशीं रोज ताकीद करतों प-
रंतु तुम्ही हिशेब करीत नाहीं. याजकरतां तुम्हास कळवि-
ण्यांत येतें कीं ही नोटीस पोंचल्यानंतर दोन दिवसांचे आंत
आमचा हिशेब करून बाकी जें निघेल [illegible] करून देणें अ-
सें न केल्यास तुम्हावर आमचे हिशेबा प्रमाणें जे घेणें नि-
घेल त्याची फिर्याद कर्णेंत येईल आणि त्याचा खर्च व नोटी-
शीचा खर्च जो होईल तो तुम्हा पासून घेण्यांत येईल. ता० ७
डिजेंबर १८६२ (सही) दामोदरदास बापू भाई.

सातारा — आलीकडे पंधरा दिवसांपासून पश्चिमेक-
डील डोंगरातून रात्रौ एक वाघ, वाघीण व तिचीं दोन पोरें
अशीं चार हिंस्र जनावरें सहल करतां करतां इ[illegible] च[illegible]
वस्त फौजदारा कडून कसा रहातो, पोलिसचे लोक किती [illegible]र
आहेत याची स्वतः पेऊन चौकशी राखीत असतो [illegible].
मुळें सगळें शहर अगदीं हालून गेलें आहे. अ[illegible]
सास्वारीनें मनुष्याचे रक्ताचा स्वाद घेतला नाहीं तथा[illegible]
वासरें मेंढरें व शेळ्या यांची परीच चटणी उडविली. पा[illegible]
त शिपायी जोडया जोडयांनीं रात्रौ (रोंद) घालीत अ[illegible]
तात. त्यांचीं तीं पोरें केव्हां केव्हां थट्टा मस्करी करतात
व धुडकावलें कीं पळून जातात. अशा वेळीं आपल्या बा[illegible]
काचें कौतुक पाहण्यास मातुश्री फारकरून पाठीवर [illegible]
सती हें त्या शिपायाचें नशीबच समजलें पाहिजे. नाहीं
तर त्यांचे हाल आहेत. + + पाटण तालुक्यांतील हेळवा[illegible]
क, वाजेगाव, व बोपटवाडी या तीन गांवांत मिळून वाघ[illegible]
सुमारें २५।३० मनुष्यें इहलोकाच्या कांचातून सोडविलीं
असें तिकडील बातमीवरून समजतें असें सांगतात कीं
हा वाघ सुमारें ४० मनुष्यास उचलण्यास भारी जाईल. + +

ह्या वाघानें एका बाईची मान धरून तो तिला फाडून टा-
कणार इतक्यांत एका कुणब्यानें पाहिलें आणि मोठ्या आ-
वेशानें तो हातांत धडगा घेऊन गेला आणि वाघोबाचे
पाठीवर टोले मारले तेणें करून तो कोंकावत व शेपूट अ-
पटित जंगलांत निघून गेला. ह्या प्रसंगीं त्याजवळ एक
दें हत्यार असतें तर त्यापासून किती उपयोग झाला अ-
स्तु - सरकार याचा कांहीं विचार करील अशी आशा
है.

ज्ञा० सू०

नोटीस — कृष्णराव शिवराव नगरकर राहणार
कसबे कान्हूर परगणें पारनेर जिल्हा अहमदनगर यांस
गणेश कृष्ण जोशी नादिवडेकर हल्लीं वस्ती पुणें कळवितों
आमचे चुलते बळवंतराव धोंडदेव जोशी हे कसबे मजकु[र]

तुमचे घरीं मयत झालें. त्यास रुमारें पांच वर्षें झालीं त्यांची जिनगी व कागद पत्र दस्ता ऐवजी मळथा वद्दल रुध्दां तुम्हापाशीं आहे. ये विशीं तुमचे चुलत बंधु रामचंद्राव नगरकर यांनीं आम्हास पत्र ग्वाल्हेरीस व आम्ही पुण्यास आल्यावर पाठविल्यावरून आम्ही तुम्हाकडे येऊन मयताची जिनगी वगैरे लिहिल्या प्रमाणें मागितली असतां तुम्ही देत नाहीं सबब ही नोटीस तुम्हास दिली आहे तर मयताची जिनगी वगैरे दस्ता ऐवजी कागद पत्र वउत्पन्न रुध्दां आमचे आम्हास आज पासून एक महिन्याचे आंत देऊन पावती घ्यावी नाहीं तर आम्ही फिर्याद करूं त्याचा खर्च पाहिशीः रुध्दां तुम्हावर पडेल. तारीख ७ दिजंबर सन १८६२

सही) गणेश रुष्ण जोशी द० खु०

ये० ८ आक्टिंग कलेकटर मेहरवान ग्रेसाहेब यांची स्वारी [illegible] ांत फिरावयास गेली.

ही पु० ज्ञा० प्र० छा० छा० प्र० केली.

वत्यांस त्यां मजुरा करून आज पर्यंत बहुत फायदा झाला असून ते मालक त्या मजुरांच्या निर्वाहार्थ जशी मदत करावी तशी करीत नाहींत फारच कुचरपणा करतात.

सिंध, इंदूर व नेमाड हे प्रांत आंत येऊन मुंबई इलाख्याचें गेल्या आक्टोबर महिन्यांत प्राप्तीच्या कराबद्दल व छापील कागदा बद्दल सरकारास जें उत्पन्न झालें तें तारीख २७ नवंबरच्या सरकारी ग्याझिटांत छापिलें आहे तें येणें प्रमाणें.

	रुपये.
प्राप्तीच्या कराबद्दल.	१७८५५०
पैकीं परत दिले.	७०८
तें वजा जातां बाकी निवळ उत्पन्न.	१७७८४२
छापील कागदा बद्दल.	२४४९७४
परत केलेले.	२४६८
बाकी निवळ उत्पन्न.	२४२५०६

वरच्या रकमा वरून प्राप्तीच्या करापेक्षां छापील कागदांचें उत्पन्न सरकारास विशेष आहे. तसेंच छापील कागदांचा कर प्राप्तीच्या करापेक्षां लोकांस त्रासदायक ही कमी आहे. तसेंच प्राप्तीचा कर उकळण्यापेक्षां छापील कागदाचा कर उकळण्यास खर्चही कमी असावा, असें आम्हास वाटतें. या प्रमाणें सदर्हू दोन कर ताडून पाहतां प्राप्तीच्या करापेक्षां छापील कागदाच्या करांत गुण अधिक आहेत हें स्पष्ट आहे. तथापि छापील कागदाच्या करांत एक मोठा दोष आहे, प्राप्तीच्या करांत तो दोष नाहीं. तो हा कीं, छापील कागदाच्या कराचें ओझें गरजू व गरीब लोकांवर जितकें पडतें तितकें श्रीमान् लोकांवर पडत नाहीं. कर्जरोख्यांस वगैरे कागद लागतात, त्यांचा खर्च प्रायः रिणकोच्या डोक्यावर येतो. तसेंच याकरानें व्यापारास कांहीं अडचण होते. हे दोष प्राप्तीच्या करांत नाहींत. तो कर सर्वांवर त्यांच्या त्यांच्या प्राप्तीच्या मानानें बसत असल्यामुळें सामर्थ्याच्या प्रमाणानें सरकारी ओझें सर्वांस सारखें पडतें. सर्व लोक प्रामाणिक जर असतील तर प्राप्तीच्या करासारखा रास्त कर दुसरा कोणता नाहीं. परंतु सर्व लोक सारखे प्रामाणिक नसल्यामुळें या कराचा वास्तविक गुण नाहींसा होऊन तो अनेक प्रकारें प्रजेस पीडा होण्यास कारण होतो, यास्तव एकंदरीच्या विचारानें पाहतां चतुर व दूर दृष्टी लोक हा कर पसंत करीत नाहींत व ती त्यांची समजूत खरी आहे असें आमच्या अल्प स[illegible]ती[illegible] आम्हास ही वाटतें.

पंढरपुराहून—"ज्ञानप्रकाशास" येथें अद्याप म[illegible] उपद्रव सुरू आहे. धान्याची स्वस्ताई होत चालली आ[illegible] उत्तम प्रकारची असून धारणही त्यामानानें जास्ती [illegible] आहे. इकडे अद्यापि थंडी पडावी तशी पडत नाहीं. अभ्र [illegible] असतें. मेघराजाचे मनांत अद्यापि वृष्टि करावी अ[illegible] असल्याचें दिसतें.

या सेवांत एका बाईनें संपूर्ण दिवस झाले [illegible] जन्मदिल्यावर तें मूल पाटींत घालून गटारांत टाकू[illegible] जिवंत असतां पोलिसचे लोकांस सांपडलें. त्याचा [illegible] णी पोटचें पाडलें या बद्दल झाला; परंतु [illegible] नाहीं ब्राह्मणजातीच्या एकाद्या विधवेनें तें कृत्य केलें असावे असा अंदेशा आहे, परंतु रीतिप्रमाणें धरण्यास अद्याप पुरावा पडला नाहीं. फौजदार साहेब मेहनत घेऊन बारकाईनें शोध पुष्कळ करीत आहेत.

या तालुक्यांत नवीन सडक करविराकडे जाणेची मार्गीस १५०००रु. व पुण्यास फलटणाकडून मार्ग जातो त्यास [illegible] हजार रुपयांचे येणें प्रमाणें पंढरपूरचे हद्दीचे गांवा पर्यंत सडक तयार होण्या बद्दल सांगसन येऊन कामें सुरू होणार आहेत. करवीर मार्गाच्या सडकेचें काम मेहरबान [illegible] हेब आसिस्टंट पोलिस यांजकडे सांगितलें [illegible] सुरू करण्यास त्यांची स्वारी आज रोजीं येथें येऊन [illegible] ली आहे.

पंढरपूरच्या पश्चिमेस पद्मावती देवी आहे. तेथें पूर्वीं श्रीमंत पवार साहेब धारकर यांनीं मोठा तलाव बांधला असू[illegible] पाणी अपुरें राहतें सबब तो तलाव नीट करण्यास १०००[illegible] रुचें सांगसन आलें. पैकीं सरकारांतून २००० व ८००० म्युनिसिपाल कमेटी पैकीं, या प्रमाणें हें काम करण्या [illegible] हुकूम आला आहे. आतां तलावाचें काम करण्या पासून [illegible] लागणें हें दुर्लभच दिसतें; परंतु सरकारचे मना[illegible] करण्या बद्दल आलें आहे, तो मात्र खर्च व्य[illegible] असें दिसतें. यास्तव [illegible] पाणी होण्यास [illegible] आहे [illegible] हीं याची पूर्वीच जर चौकशी होईल, तर दुसरें तरी कामास पैशांतून चांगलें होईल. यास्तव ही गोष्ट मेहरबान कलेक्टर साहेब बहादूर सातारा यांचे कानावर जाऊन बंदोबस्त होईल असें वाटतें.

दिवाणीकामदारांच्यानेमणुका.

(स. ग्याझीट ता. ४ दिसेंबर १८६२)

पोलिटिकलखातें — कप्तान जी. एफ. हेबर्ड यांणीं गुजराथ भील्लु कोरच्या आडज्युटंटचे कामाचा चार्ज लेफटनेंट डब्ल्यु. पी. लाटची यांस गेल्या महिन्याचे १२वे तारखेस दिला. कप्तान एल. सी. बारटर बडोद्याचे रसिडेंट यांस गेल्या महिन्याचे २२वे तारखेस दिलेल्या रजेपैकीं राहिलेली रजा रद्द केली.

ज्युडिशियलखातें — मिस्तर जे. एल. जानसन मुंबईचे स्मालकाज कोर्टाचे दुय्यम जड्ज यांस आजारीपणाचे दाखल्यावरून त्यासालचे नवंबर महिन्याचे २०वे तारखेपासून विलायतेस जाण्याकरतां एकवर्षाची रजा दिली होती तीत्याच कारणावरून पुढे आणखीं सहा महिन्याची वाढविली आहे. मि. एफ. एच. सौटर अहमदनगरचे पोलिससुपरिन्टेंडेंट यांस बेसनदी नोकराच्या रूलीप्रमाणें २ महिन्यांची रजा मिळाली. — गोपाळराव हरि देशमुख यांस करतेचे प्रिन्सीपाल सदरअमीन नेमिले, परंतु त्यांणीं अमदाबादचे असिस्टंट जड्ज्याचें काम अक्टिंग चालवावें. रावसाहेब भाऊ मैराळ अमदाबादचे सदरअमीन यांस करतेचे अ. प्रिन्सीपाल सदरअमीन नेमिले. — असिस्टंट सरजन जे. एम. हिस्लाप यांस कारोनर व सरजन नेमिले. त्यांणीं कोर्टीजेल आणि होस आफ करेक्शनचें काम आपल्या ताब्यांत घ्यावें.

रेविन्युखातें — मि. जार्ज स्कार यांणीं मिस्तर शावेल पासून मुंबईचे कलकटरचें, स्टांप, आणि स्टेशनरी सुपरिनटेंडेंटचे कामाचा चार्ज तारीख २९ नवंबर रोजीं घेतला. व सदहू तारखेस मासीवरील करतेचे स्पेशिअल कमिशनरचे प्रेसिडेंट आणि तवरील कलेकटरचे कामाचा चार्ज घेतला. मि. जे. जी. मूर यांस सिंदेतील असिस्टंट कमिशनर नेमिले. मि. विष्णु सखाराम यांस अहमदनगर जिल्ह्यांत दिस्ट्रिक्ट डिप्युटी कलेकटर आणि माजिस्ट्रेट नेमिले. मिस्तर विनायक दिवाकर ... डिप्युटी कलेकटर आणि दुसऱ्या प्रतीचे सबार्डिनेट माजिस्ट्रेट नेमिले. मिस्तर भास्कर दामोदर यांस ठाण्याचे हुजूर डिप्युटी कलेकटर आणि माजिस्ट्रेट नेमिले. परंतु त्यांणीं आपलें हल्लींचें काम अक्टींग चालवावें.

फिनान्सिअलखातें — खालीं लिहिल्याप्रमाणें राणी सरकारचे मुख्य सकरटरयांचे पत्रक नंबर ७२ सन १८६२ ता. ... अक्टोबरचे खालीं लिहिल्याप्रमाणें व्यवस्था करण्याविषयीं ओळखलेतें:—

सनदी व बेसनदी लोकांस आपल्या कामावर रुजू होण्याची परवानगी मिळाली ते.

सनदी.

मि. डब्ल्यु. एच. सालमन.
" सि. एम. हरीसन.
" जे. म्याकफरलन.

बेसनदी.

मिस्तर जे. जानसन.

सनदी व बेसनदी लोकांस रजा वाढविली आहे ते.

सनदी.

मि. जे. डब्ल्यु सबर्टसन.	सहा महिने.
" टी. सी. लफनन	सहा महिने.
" इ. पी. डोन	चार महिने

बेसनदी.

मिस्तर जे. फोर्ड .... सहा महिने.

या पुणे शहरांत विश्रामबागेच्या वाड्यांत (सरकारी इंग्रजी शाळेंत) पंधरा दिवसांनीं एकवेळ सभा भरत असते. यास भेचें इंग्रजी नांव यंग् मेन्स आसोसियेशन (तरुणलोकांची सभा) असें आहे. या सभेंत इंग्रजी भाषेत किंवा मराठी भाषेत लिहिलेले निबंध वाचतात. व निबंधांतील विषयांवर कधीं कधीं संभाषणेंही होतात. ही सभा भरावयास लागून सुमारें तीनचार महिने झाले. यास भेविषयीं मागेंच लिहावें सरें, परंतु इतके दिवस तसें न करण्याचें कारण हेंच कीं, अशीं कृत्यें सहज उत्पन्न होतात खरीं, परंतु तीं फार दिवस टिकत नाहींत. उभारणारांस प्रारंभींजी हौस असते, ती लवकरच नाहींशी होते आणि तीं कृत्यें थोड्यांच दिवसांत लयास जातात. म्हणून कांहीं दिवस ती स्थीर राहिल्यावांचून खरोखरी त्यांच्यांत जीव आहे असें मानण्यास शंका वाटते. असो, ही सभा उत्पन्न झाल्यापासून सुमारें सात आठ वेळां जमली होती व तींत व्याख्यानें ही बऱ्याच उपयुक्त विषयांवर वाचलीं गेलीं. यावरून ही सभा बरीच टिकेल अशी आम्हास आशा वाटते, तथापि या सभेचा उत्कर्ष इच्छिणारांस एक दोन गोष्टी सुचविल्यावांचून आम्हास राहवत नाहीं. ही सभा मूळारंभीं रा. रा. विष्णु परशराम रानडे व रा. रा. बाबा गोखले यांनीं विशेषेंकरून मेहनत करून उभी केली व ही चांगली चालण्याविषयीं ते फार

झटत. आतां इतर गृहस्थ या कामास झटत नवते अ-सें आमचें म्हणणें नाहीं,तथापि . . . र सांगितलेले गृहस्थ या कामांत पुढारी असून त्यांची विशेष कळकळ वाटत होती,असें आम्हास वाटतें. असो, थोडया दिवसांपूर्वी बाबा गोखले यांस नागपुरप्रांतांत मोठी चाकरी लागल्यामुळें ते तिकडे निघून गेले. व विष्णुपंत रानडे यांस सरकारानें नगरजिल्ह्यांत डिस्ट्रिक्ट डेपुटी नेमिल्यानें गेल्या सरकारी म्याजिस्ट्रेट . . . तेव्हां तेही आतां लवकरच जातील. तेव्हां आतां राहिलेल्या सभेच्या मिनांस ती चालविण्या विषयीं यति चा उत्कर्ष करण्याविषयीं विशेष मेहनत केली पाहिजे. तसेंच आजपर्यंत ज्या सभा झाल्या त्या पाहतां असें दिसून आलें कीं, सभेंत उभे राहून बोलणाऱ्यांची संख्या कमी दिसते. प्रायःसभेस दोनशें लोक असतात, व कधीं या पेक्षांही अधिक असतील; परंतु बोलणारे इतके थोडे कांबरें? सभेंत जे गृहस्थ आमच्या दृष्टीस पडतात, त्यांत कित्येक चांगले विद्वान व हुशार लोक असतात. तेव्हां उघड करण्यासारख्या कल्पना त्यांच्या मनांत नसल्यामुळें किंवा त्या स्पष्टपणें व्यक्त करण्याजोगें वक्तृत्व नसल्यामुळें ते बोलत नाहींत अशी क्षणभरही शंका घेतां येत नाहीं. तसें यास भेंत बोलून काय उपयोग आहे अशा तुच्छ बुध्दीनें ते बोलत नाहीत असेंही मानतां येत नाहीं. कारण तशी त्यांची समजूत असती तर ते सभेसच कदाचित् न येते. असो, आम्हाला असा तर्क वाटतो कीं, केवळ अनभ्यासाच्या योगानें उत्पन्न होणारें जें एका प्रकारचें भय ज्यास इंग्रजींत नर्वसनेस म्हणतात , तेंच त्यांच्या मौनाचें मुख्य कारण असावें. या प्रकारचा भाषण प्रतिबंधक गुण मोठमोठ्या विद्वानांतही असतो. व तो जाण्यास निश्चित मार्ग म्हटला म्हणजे अभ्यास हाच होय. आमचे मित्र मनाचा हिय्या करून एकवेळ बोलूं लागले म्हणजे त्यांसच पुढें त्यांच्या आतांच्या भयाचा अचंबा वाटूं लागेल. कोणीही चांगला वक्ता जो होतो, तो एकाएकीं होत नाहीं, होत होत झालो हें आमच्या विद्वान मित्रांस आम्ही कळवावें असें नाहीं. त्यांनीं त्या गोष्टी . . ग्रंथांतून पुष्कळ वांचल्या असतील. तर आम्हास वाटतें कीं, या विषयावर आम्हास विशेष लिहिण्याची गरज नाहीं. आमचा अभिप्राय समजून आमचे मित्र, यंगमेन्स् आसोसिएशनचे सभासद वर सांगितलेली त्यांच्या सभेंतील न्यूनता दूर करतील अशी आमची आशा आहे.

आणखी एक गोष्ट लिहिल्यावांचून आमच्यानें या . . . . जची नोटीस पुरी करवत नाहीं. इतर ठिकाणच्या . . . च्या हकीगती वाचतांना असें आढळतें कीं, त्यांस मोठमोठे र किती एक सरकारी अधिकारी जाऊन त्यास मोठें उत्तेजन देतात. या पुण्याच्या सभेस आलेले विद्याखात्यांतल्या खेरीज अधिकारी आम्ही कधींच पाहिले नाहींत. फार तर कायद्या गांवांतील सरकारी मराठी शाळांचे शिक्षक कधीं या सभेस कधीं आमच्या दृष्टीस आले नाहींत. तर ही मोठी आश्चर्याची व दुःखाची गोष्ट आहे. ही सभा केवळ विश्रामबागच्या विद्यालयांतील लोकांचीच आहे असें नाहीं. तर गांवांतील सर्व रमंजस व विचारी मनुष्यांच्या हिताची आहे असें . . . सर्व देशाभिमानी वकील नेटीव गृहस्थांनीं सभेस . . . तीस उत्तेजन द्यावें हा त्यांचा धर्म आहे, असें आ . . .

पेस्तनजी सोराबजी यांचा धर्मार्थ दवाखाना

(नवंबर महिन्याचा रिपोर्ट)

या दवाखान्यांत एकंदर ५३४ आजारी लोक या महिन्यांत नवीन आले. व मागील महिन्याचे अखेरीस २३० शिलक होते. त्यावरून एकंदर बेरीज ७६४ झाली. त्यांपैकीं ४४६ . . झाले. ८१ गैरहजर झाले. व बाकी २३७ अद्यापि औषधोपचारांत आहेत.

रोगी दररोज येत होते त्यांची सरासरी हाजिरी १०४·२ प्रमाणें होती. हवेची अति उष्णता ७७ अंश होती. व अतिशय कमी लहान मान ७४ अंश होतें. व मध्यप्रमाण ७५ चें होतें.

खालीं लिहिल्याप्रमाणें रोगांची सरासरी होती.

ताप, १३·७; फुपुसाचा आजार २२·३; आंतड्याचे व काळजाचे व कोठ्याचे रोग ७·३; मस्तकाचे रोग २·५; जरमरी ७; आणि बाकी सर्व किरकोळ रोग ५७·१.

या महिन्याचे अखेरीस शहरामध्यें जरीमरीचा रोग बराच जारी होता. तो शहरांत अळंदीचे यात्रे पासून आला.

बाळकृष्ण चिं. . . थी.

खा. पे. सो. यां. ध. द. स. सर्जन

मिस्तर टेंपल साहेब नागपूरचे मुख्य कमिशनर यांची स्वारी हल्लीं सागर मुक्कामीं आहे. दे. ह.

अहमदनगर— इं थील इंग्लिश शाळेंतील मास्तर ग. र. केरु लक्ष्मण छत्रे यांची पुणें येथें नार्मल क्लास सुपरिंटेंडट- चे काम वरने मणूक झाली ते १।२ दिवशीं तिकडे जातील. यां ...याना र्द उद्देक सभा होणार आहे. या विषयीं सविस्तर मजकूर पुढील अंकांत लिहूं. केरोपंता सारखे मास्तर येथून जा- णार म्हटले म्हणजे विद्यार्थ्याचें कमनशीब समजलें पाहिजे. यां चे जाग्यावर कोण येणार तें त्यास समजलें नाहीं. परंतु बहुधा नारायण बल्लाळ लिमये येतील असें अनुमान आहे. — डेकन हेराल्ड मध्यें केरु लक्ष्मण यांस इन्स्पेक्टरची जागा मिळणार असें लिहिलें आहे तो मजकूर खोटा आहे तरी त्याखालीं यानें या गृहस्था विषयीं आपला अभिप्राय दिला आहे. तो अगदीं रा- स्त आहे. हेराल्ड म्हणतो कीं, मि० केरु लक्ष्मण हे या मुंबई इलाख्यांत पहिल्या प्रतीचे गणिती व ज्योतिषी आहेत, व ते फार मले मनुष्य आहेत याकरतां त्यांचे गुणाची योग्यता त्यांचे वरिष्ठांचे दिलांत आली (आली नव्हे, येवो) हें ऐकण्यास आम्ही- फ... खुषी आहों — ४ महिन्या मागें येथील अदालतीन रिड- ...न झाले होतें. व हल्लीं पुनः पालटून कांहीं दिवस पूर्ववत ...वस्था ठेवण्याची तजवीज झाली आहे. वृत्त वै०

टोळ धाड— कांहीं दिवसांवर कराची कडे मनस्वी टोळांची धाड आली. ती दाट असून ढगा प्रमाणें दिसली व अंधार पडल्या सारिखें झालें. या जीवंत ढगाची रुंदी सुमारें तीन कोस होती. असें म्हणतात. या टोळांनीं तेथच्या व गुजराथेंत अमदाबा- द वगैरे ठिकाणच्या शेतांचीं फार नासाडी केली. ते आले तेव्हां घारी वगैरे जीव भक्षक पक्ष्यांनीं त्यांवर ताव देऊन पथ्येछ फ- राळ केले. ही धाड समुद्राकडे गेली म्हणतात. त्यांतून कांहीं चुकले मुकले टोळ मुंबईस आलेले कोणी पाहिले असें ऐक- तों. आरबस्थानाकडे मनस्वी टोळ आहेत, व त्यांच्या धाडी क- धीं कधीं शेतांवर वगैरे पडून फार नुकसान करतात. अ- से हे जीव ... असून विध्वंस करणारे आहे. ज्ञा० द०

कापूस— गेल्या वर्षी लिवरपूल येथें कापसाचा जो दर होता त्याहून यंदा तिप्पट जास्त झाला आहे. यासाठींच येथील पु- ष्कळ लोकांस बहुत नफा झाला, व या देशांत जिकडे तिकडे कापसाची लागवड करण्याचा विचार चालला आहे. इंदुस- ...मा संस्थानांत कापूस लावावा असा होळकर सरकारचा मान- स आहे. ज्ञा० द०

उदेपूर— मेहरबान मेजर इंडन साहेब पोलिटिकल एजंट यांजकडे येथील अधिकार झाले दिवसा पासून यांनीं येथील का मा काजाचा फारच चांगला बंदोबस्त ठेविला. राजमान्य रा० लक्ष्म णराव चिंतामण यांजला सर्व राज्यांतील मुख्य चिटणिशीचा अ- धिकार देऊन यांचे अनुमता शिवाय कोणतेंही काम करीत जाऊं नये असा दिवाण आदिकरून सर्वत्र लोकांस हुकूम दिला. बहुत करून थोडे दिवसांत यांजकडे येथील मुख्य दिवाणाचा अधिका- र होईल असें दिसतें. कामा काजाचा चांगला बंदोबस्त राहा- वा या हेतूनें चिटणीस साहेब जागजागी हून विद्वान् मनुष्यें आणवून पोलिटिकल एजंट साहेबांचे परवानगीनें अधिकारा- वर नेमिताहेत. बहुधा अशी तजवीज राहिली तर थोडेच दि- वसांत येथील राज्याचा फारच चांगला बंदोबस्त होऊन जाईल.

सोलुंक्यांचे राज्यावर इंग्रज सरकारा कडून कांहीं फौज जा- ऊन मयत झालेल्या राजाचे पुतण्यास गादी देण्या करितां व राजाचे कुटुंबानें जो दत्तक केला आहे त्याजला गादी वरून दूर करण्या करितां एजंट राजपुताना हे तजवीज करीत होते परंतु या तजविजींत निरर्थक दंगा होईल व तूर्त या कामांत सरका- रास दखल देण्याची तादृश अगत्यता दिसत नाहीं असें ठरल्या- वरून फौज पाठविण्याचा बेत रहित झाला. वृ० र्द०

ग्वालेर— श्रीमंत महाराजाधिराज महाराजे साहेब जयाजी राव शिंदे आलिजा बहादूर यांची स्वारी येथें आहे. साल मजकु- री या सर्व प्रांतांत पर्जन्य चांगला झाला या योगानें पिकें वगैरे फार चांगलीं आलीं आहेत. व धान्यही पुष्कळ स्वस्तें आहे. मेजर किटिंग साहेब पोलिटिकल एजंट यांची स्वारी आठ चार दिवसांत येथून इंदुराकडे रवाना होऊन खटेवाडाकडे तेथील पोलिटिकल एजंटीचा अधिकार घेण्यास जाणार. येथील का- मावर मेजर होचेनसन साहेब यांची नेमणूक झाली आतांस सुमारीं आठचार दिवसांत तेही येथें येणार म्हणून ऐकतों. प्र०

इंदूर— श्रीमहाराजाधिराज तुकोजीराव होळकर साहेब बहा दूर यांची स्वारी महेश्वर परगण्यांत फिरावयास निघाली आहे. गुलबपत्र.

हें पत्र पुणें येथें ज्ञानप्रकाश छा० कृष्णाजी त्र्यंबक रा० पा० छा० म० के छें.

ज्ञानप्रकाश.

वर्ष १४ पत्र ४९ — शहर

पुणें सोमवार तारीख १५ माहे दिजंबर सन १८६२ इ.

पत्राची किंमत.

	रुपये.
आगाऊ देणारांस टपालचे हाशिला सुद्धां.	११८४
मागाहून देणारांस टपालचे हाशिलांसुद्धां.	१३८४

नोटिशीचे ठराव.

८	ओळींचे आंत असल्यास आकार	१
८	ओळींहून जास्त असल्यास दर ओळीस.	०२

(तीच पुनः छापविल्यास अर्धी किंमत पडेल.)

सूचना.

आम्ही आमचे वर्गणीदारांस कळवीत आहोंकीं, सन १८६२ चें साल पुरें होत आलें तर ज्ञानप्रकाश छापखान्यांतील पुस्तकाबद्दल व वर्तमान पत्राबद्दल या साला बद्दल व मागील सालां बद्दल ज्यां कोणा कडे बाकी राहिली असेल त्यांनीं मेहरबानी करून पाठवून द्यावी.

सदरील पैसा पाठवितांना पुढील सालच्या टपालाच्या हाशिला बद्दल ३८४ आगाऊ पाठविण्याची मेहरबानी करावी. कारण सरकार हुकुमा अन्वयें सर्व वर्तमानपत्रें पोस्टपेड पाठविणें जरूर आहे. टपालचे हाशिला बद्दल पैसा आल्या खेरीज पुढें पत्र रवाना होण्यास फार अडचण पडेल.

ज्यां लोकांस हुंडी वगैरे पाठविण्याची सोय नसेल त्यांनीं एक आण्याचे दराच्या तिकिटा वर्तावकरा सुद्धां पाठवाव्या.

ज्ञानप्रकाश छा॰चे मालक

नोटीस— श्रीमंत राजश्री गणपतराव व विश्वासराव व नारायणराव बल्लाळ नातु रस्ती पेठ शनवार यांस सौभाग्यवती लक्ष्मी बाई उर्फ कृष्णाबाई मालशी मौजे पिंपळगांव तर्फे वाकरूळ हा गांव आपणांस इनाम आहे. त्या गांवीं आमचे सासरे यांचे नांवें नेमणूक रुपये ४० इनाम सरकारांतून मिळाली ती हल्लीं आमचे भ्रतार राजश्री रघुनाथ सखाराम ऊर्फ बाबाजी सखाराम मालशे यांनीं विकरी सारखे शर्तींचे दस्तऐवज कोणास दिल्या कारणानें सदहू इनामाचा पैसा तुम्हांस कोणी मागेल तर देऊं नये कारण अशा दस्तऐवजास माझी संमती नाहीं तुम्ही पैसा दिला असतां माझी जबाबदारी तुम्हांवर राहील.

रा॰रा॰ शिवाजी नरसिंगराव उर्फ बाबा माने यांस सौभाग्यवती लक्ष्मी बाई उर्फ कृष्णाबाई मालशी मौजे ... तर्फे चिमण खळ हा गांव तुम्हांस इनाम आहे त्या गांवीं सरकारांतून आमचे सासरे यांस नेमणूक रुपये ... मिळाली ती हल्लीं आमचे भ्रतार राजश्री रघुनाथ सखाराम ऊर्फ बाबाजी सखाराम मालशे यांनीं केलेले ... जबब सदहू इनामाचा पैसा ... मागेल तर देऊं नये कारण त्या विकरीस मोरा व माझें अनुमत नाहीं. तुम्ही सदर पैसा दुसऱ्यास दिला असतां माझी जबाबदारी तुम्हांवर राहील. ... कीकत इ॰ पासून तुम्हांस माहीत आहे. ती सर्व ... तुम्ही कळवावी.

राजश्री माधवराव बाबाजी जोशी वस्ती पेठ ... जोशीपणें वगैरे मौजे बोलवडे यांस सौभाग्यवती ... उर्फ कृष्णाबाई मालशी आमचे सासरे यां... तालुके पेण हा गांव सरकारांतून इनाम मिळाला ... आमचे भ्रतार राजश्री रघुनाथ सखाराम ऊर्फ बाबाजी सखाराम मालशे यांनीं कोणास विकरीचे शर्तीचा दस्तऐवज दिल्यावरून कोणी सदहू इनामाचा ऐवज तु... कार मार्फत अगर दर एकरीतीनें मागावयास येईल तर देऊं नये. या कामास मी राजी नाहीं. तुम्ही ऐवज दिला असल्यास तीजबाबदारी तुम्हांवर राहील तारीख १४ दिजंबर सन १८६२.

(निशाणी) बांगडी लक्ष्मीबाई उर्फ कृष्णाबाई हा...

ज्ञानप्रकाश.

ज्ञानप्रकाशकर्तेयांस—महाराज, आपणांस मी थोड्या दिवसांपूर्वी एक पत्र पाठविलें. व त्या पत्रांत इंदुप्रकाश यानें अमेरिकेची बातमी लिहितांना ज्या मोठ्या चुका केल्या होत्या, त्या दाखविल्या होत्या. तें पत्र आपण कृपा करून गेल्या महिन्याच्या .. तें तारखेस छापलें, त्याबद्दल मी आपले आभार मानितो असो.

माझ्या त्या पत्राविषयीं इंदुप्रकाशकर्त्यानें एडिटरच्या नात्यानें कांहींच लिहिलें नाहीं; परंतु त्याच्या कैवाऱ्यांनीं पाठविलेलीं माझ्या पत्राविरुध्ध दोन पत्रें इंदुप्रकाशांत छापलीं आहेत, एक दिसेंबरच्या १ले तारखेच्या अंकांत व दुसरें त्याच महिन्याचे ८ वे तारखेच्या अंकांत. हीं दोनहीं पत्रें मीं लक्षपूर्वक वाचून पाहिलीं. त्यापैकीं पहिलें पत्र लिहिणारा "वर्तमानपत्राचा मित्र" याचा कोटिक्रम करण्याचा मार्ग पाहून मला तर मोठा अचंबा वाटतो. त्यानें मीं इंदुप्रकाशाच्या ज्या चुका दाखविल्या आहेत, त्याविषयीं अक्षर सुध्दां न लिहितां ज्ञानप्रकाशपत्रावर हल्ला करून त्यांतल्या चुका काढल्या आहेत. परंतु त्या "वर्तमानपत्राच्या मित्रास" मी असें विचारतों कीं, ज्ञानप्रकाशांत चुका असल्या म्हणजे इंदुप्रकाशांत चुका असल्या तरी चिंता नाहीं असें त्यास वाटतें कां काय? ज्ञानप्रकाशांत चूक असतो आणि इंदुप्रकाशांत मात्र चुका असतात असें माझें म्हणणें असतें तर कदाचित "व॰ प॰ मित्र" याच्या कोटिक्रमांत कांहीं जीव असता. परंतु तशा प्रकारचें माझें लिहिणें मुळींच नव्हतें. असो. खरोखरी पुसाल तर महाराज, माझ्या मनांत अशी शंका येते कीं, "व॰ प॰ मित्र" हा इंदुप्रकाशाच्या एडिटरांपैकींच कोणी असावा, अशी त्याच्या पत्राच्या रोखावरून मला शंका येते. व माझें पत्र ही ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज, तुम्हींच लिहिलें असें त्या पत्रलिहिणारास वाटतें असावें असें मला भासतें. कारण असें कल्पिल्यावांचून त्या पत्रांत लिहिलेल्या कोटिक्रमाची बरोबर उपपत्ति होत नाहीं. असो तें कसेंही असलें तरी त्याचा विचार करण्याची मला तादृश गरज नाहीं.

परंतु महाराज, आपल्या पत्रांतील दोष काढण्यास मी ज्या अर्थी कारण झालों आहें, त्या अर्थी झाल्यास त्यावर उत्तर देणें माझा धर्म आहे असें समजून त्याविषयीं विचार करतों. "वर्तमानपत्राचा मित्र" यानें नवंबरचे १७वे तारखेच्या ज्ञानप्रकाशांत गवरनर जनरल साहेब यांचे कायदेकरणारे मंडळीचे सभेबद्दल-जो मजकूर चुकून पडला. ... त्यांतील चुका काढल्या आहेत, परंतु त्या चुका आपणच २०वे तारखेच्या ज्ञानप्रकाशांत दुरुस्त केल्या आहेत. शास्तव दिसेंबरच्या १ल्या तारखेच्या पत्रांत त्या छापण्यांत "व॰ प॰ मित्राचा" आवडता इंदुप्रकाश तरी किती रास्त आहे याचा विचार करून पाहणारांनीं करावा. "व॰ प॰ मित्र" यानें काढलेली दुसरी चूक ही कीं, नवंबरच्या १७ वे तारखेच्या ज्ञानप्रकाशांत पुण्यांतील मुनसफ नगर जिल्ह्यांत नेणार या बद्दलच्या मजकुरांत "एक" असा शब्द अधिक पडला आहे. वर्तमानपत्राच्या मित्रानें ही तर चुकी फार मोटी काढली! वाहवा! अधिक उणा शब्द किंवा अक्षर पडण्याची चुकी ज्यांत नाहीं अशीं घाईनें तयार होणारीं वर्तमानपत्रें पण फारजपून छापलेलीं पुस्तकें सुध्दां सांपडणें कठीण हें आपल्या विद्वान् वाचकांस विदितच असेल. तसेंच इंदुप्रकाशांत काढलेल्या गैरसमजुतीच्या चुका व नजरचुकीनें अधिक उणा शब्द पडल्याच्या चुका यांची बरोबरी वर्तमानपत्राच्या मित्राशिवाय दुसऱ्या कोणाही निष्पक्षपाती व विचारी पुरुषास आहे असें वाटेल असें मला वाटत नाहीं.

"वर्तमानपत्राचा मित्र" यानें ज्ञानप्रकाशास असें एक नांव ठेवलें आहे कीं, त्यानें शिंदे सरकारच्या प्रयोजनाविषयीं जो मजकूर लिहिला आहे तो बरोबर नाहीं. कारण या मजकुराबद्दल वृत्तप्रकाशकर्त्यानें संशय घेतला आहे. परंतु त्या कामांत वृत्तप्रकाश खरा व ज्ञानप्रकाश खोटा असा निर्णय करण्यासारखें कांहींच बळकट प्रमाण त्यानें दाखविलें नाहीं. वास्तव हें त्याचें म्हणणें केवळ आग्रहाचें आहे. तसेंच शिंदे सरकारानें चार लक्ष रुपये ब्राह्मण भोजनास खर्चिले हा खर्च योग्य झाला कीं नाहीं याविषयीं ज्ञानप्रकाशकर्त्यानें आपल्या नांवास स्मरून कांहीं लिहावयाचें होतें तें लिहिलें नाहीं असा ही एक "वर्तमानपत्राचा मित्र" आपणास टपका देतो. परंतु ब्राह्मणभोजन करणें कमी आणि इंदुप्रकाशाच्या मताप्रमाणें चाकूकाच्या करणें म्हणजे विशेष असें म्हटलें म्हणजेच मनुष्य मोठा ज्ञाता झाला असें मला वाटत नाहीं. शिवाय त्या विषयावर आपलें मत ज्ञानप्रकाशकर्ता अजून देणार नाहीं असें तरी वर्तमानपत्राच्या मित्रास कशावरून कळलें? ती गोष्ट लिहिण्याचें ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज आपण वचन दिलेंच आहे. व तें वचन पुरें करण्याचा वेळ अद्यापि निघून गेला असें ही नाहीं.

"वर्तमानपत्राचा मित्र" असें लिहितो कीं, "दोष शोधूं लागल्यास पुष्कळ सापडतील परंतु तशी माझी इच्छा नाहीं" परंतु वरजें त्यानें क्षुल्लक व पोकळ किंवा दुरुस्त केल्या चुका काढल्या आहेत त्यावरून त्याचें बोलण्यांत व कृतींत किती मेळ आहे भाषाज्ञ वाचणारांनीं विचार करावा.

वर्त० मित्र आणखी असें लिहितो कीं, "वर्तमानपत्र चालविण्याचें काम फार कठीण आहे. नदर चुकानें वगैरे पुष्कळ चुका होतात" परंतु इंदुप्रकाशांत पत्र लिहिणारा गृहस्थ वर्तमानपत्राचा जसा मित्र आहे तसा सत्याचा मित्र असेल तर त्यानें सांगावें कीं, इंदुप्रकाशांतील मी काढलेल्या चुका नजरचुकीच्या आहेत किंवा गैरसमजुतीच्या आहेत त्या?

वर्त० मित्र असें म्हणतो कीं, "कोणता मजकूर कोणी न समजून लिहिला हें बहुधा सर्व वाचणारांस समजतच असतें" वाहवा! साधारण मराठी पत्रें वाचणारे आमचे लोक इतके हुशार व बहुश्रुत झाले आहेत हें वर्तमानपत्राच्या मित्राच्या तोंडून ऐकून मला फारच आनंद झाला पण वर्तमानपत्रांतली कोणता मजकूर गैरसमजुतीनें लिहिला व कोणता समजुतीनें लिहिला याची निकड करण्याचें ज्ञान सर्वांस जर आहे तर सर्वांत वर्तमानपत्रकर्तेंच समजुतीनें कमी असा अर्थ गर्भित होतो. कारण त्याच्या वाचणारांसारखें जर त्यांस वर सांगितलेली निवड करण्याचें ज्ञान असेल तर त्यांच्या हातून गैरसमजुतीच्या चुकाच होणार नाहींत परंतु त्या चुका कधीं कधीं होतात हे खचीत आहे तेव्हां मी वर लिहिलेलें अनुमान अगदीं बिनचूक आहे शाहवा!

ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज बरें झालें एक गोष्ट लिहिण्याची राहिली होती ती आठवली. वर्तमानपत्राच्या मित्रानें असें लिहिलें आहे कीं, इंदुप्रकाशकर्त्यास "विलायतेच्या बातमीचा अर्थ कळत नाहीं" तो खोटें लिहितो असें सामान्यरूपानें मी आपल्या मागील पत्रांत म्हटलें आहे. परंतु ही त्याची गैरसमजूत आहे. मी तसें सामान्यरूपानें म्हटलें नाहीं. मी ज्या विशेष बातमीच्या मजकुरांत चुका काढल्या आहेत ती कर्त्यास (इंदुप्रकाशास) समजली नाहीं व तो विशेष मजकूर खोटा आहे असें मी लिहिलें आहे.

वर्तमान० मित्र यानें माझ्या शब्दाचें अनुकरण करून आपल्या पत्राच्या शेवटास असें लिहिलें आहे कीं "मी (वर्त० मित्र यानें) काढलेल्या चुकांबद्दल ज्ञानप्रकाशकर्ते माझा उपकार मानतात किंवा कसें तें पाहूं. ज्ञानप्रकाशकर्ते महाराज आपण त्याच्या चुक्या काढणाराचे उपकार नानाप्रकारें मानीत ... परंतु वर्त० मित्राचे उपकार मानण्याची आपणास गरज ... आपण मानले ही नाहींत. कारण त्यानें काढलेल्या चुक... एकमात्र खरी चूक आहे व ती त्याचें प्रसिध्द होण्या... आपली आपण दुरुस्त केली आहे. व इतर चुका प्र... प्रयोजक आहेत.

आतां ता० ८ च्या इंदुप्रकाशांत माझ्या ... जें "यवन ज्ञातीपैकीं वर्तमानपत्र वाचणारा" यास ह... लें आहे त्याबद्दल दोन ओळी लिहून पुरें करतों. ते प... तीन वेळां वाचलें. त्यांत उत्तर देण्याजोगा अंश ता... नाहीं. त्या पत्र लिहिणारास दक्षण अमेरिकाव... ची दक्षिण संस्थानें यांत तफावत कळत नाहीं... ला यासबंडाची उपमा लागत नाहीं" वगैरे त्यानें ... शब्दांचा अर्थच मला समजत नाहीं. तरीच मागी पत्रांत इंदुप्रकाशांतील चुका काढून अमेरिकेती... माझ्या बुध्धीनें जो मी लिहिला तो मजकूर व इंदु... काशांतला मजकूर या दोनीचा भावार्थ "यवनज्ञा... पत्राचा" याचें मतें एकच आहे. भेद इतकाच ... मजकूर सविस्तर आहे आणि दुसरा संक्षिप्त आहे... ल करतों कीं, असल्या मनुष्यापाशीं वादविवाद क... माझी शक्ति नाहीं. हा शाहणा यवन म्हणतो त्या... सतें तर इंदुप्रकाशकार माझ्या पत्रावर उत्तर देण्या... करता काय?

यवन गृहस्थ मजवर उद्धटपणाचा आरोप करतो... प्रकाशाच्या कर्त्यास असुक गोष्ट कळली नाहीं असें ... कांहीं अमर्यादा किंवा उद्धटपणा झाला असें मला वा... हीं व इंदुप्रकाशकर्त्याची स्पर्धा स्वतः अशी समजून... असें मला वाटतें. या काळांत व्यास वाल्मिकीच्या स्पर्धे... च्या वाटेनें चुका काढण्यास लोक चुकत नाहींत. मग ... तर कथा काय? इतकेंच कीं, हलक्या शब्दांची मा... ना करूं नये. व माझ्या मागील पत्रांत हलका शब्द अ... सें मला वाटत नाहीं. यवन लोकांत अदबीची कल्पना ... पूर्वच आहे व त्याप्रमाणें माझें लिहिणें कदाचित या... स बेअदबीचें वाटलें असेल असें दिसतें. असो. परि... ल्याची क्षमा असावी. हे विनंती. ता० ११ डिसेंबर

आपला मित्र वाद...

नेमणुका.

…खातें—उतर कानडा प्रांतांतील लोकोपयोगी खात्यांतील …लान कर यांस त्याच प्रांतांत सबार्डिनेट फर्स्ट आसिस्टंट म… …टे नेमिले. —मिस्तर वारथींगटन रत्नागिरीचे फर्स्ट आ-क …माजिस्त्रेट यांस माजिस्त्रेटचे कामाचा पूर्ण अखत्यार दिला. …म सयद हसन अली मेहिनी कराचीचे मुनसफ यांस तेथी …माळकाज कोर्टाचे सेकंड जज्ज नेमिले.—

…न्युखातें— ले. एम. ग्रांट यांस ठाणें आणि रत्नागिरी …लि ग्रामायपखात्याचे सुपरिंटेंडेंट नेमिले. —मिस्तर एन. ए. …डेल यांनीं कान्सरवेटर आफ फारेस्टचे कामाचा आणि बो- …निकल गार्डनवरील सुपरिंटेंडेंटच्या कामाचा परत चार्ज …रीख ४ मिनहू रोजीं घेतला. — मिस्तर जे आर थर यांस तीन …ची रजा तारीख १२ मे सन १८६१ पासून दिली होती त्यापै- …की राहिलेली रजा त्यांचेच अर्जावरून रद्द केली आहे.

…खातें— लेफ्टनेंट जे बान्स यास गेल्या मार्च महिन्याचे …रीख १० पासून रेलचे खात्यावरील कान्सलटिंग इंजिनि- …र नेमिले.

भरतपूरचे राजानें लांकेशायर फंडांत ४००० रुपये भरले असें …रकारु पत्रावरून कळतें

त्यांच फंडाचीजमा मुंबईस आजपर्यंत तीनलक्ष चवदाह… …ार पंचाव न रुपये झाली. नवीन जे आंकडे लोकांनीं भरले त्यां… …न गोकुळदास तेजपाळ यांनीं ६००० दिले व महाराणे रामसींग …व मेवाडचे दुसरे कांहीं जहागिरदार यांनीं तीन हजार दिले.

तसेंच बांबे ग्याजिट पत्रांत काठेवाडच्या कित्येक सरदारां …नीं भरलेले आंकडे छापले आहेत, त्यांतील मुख्य मुख्यांचे ये- …प्रमाणें—

	रु.
जुनागड येथील नवाबसाहेब	४०००
बापूमियां वलांचे चिरंजीव मिळून	४०००
…नगर येथील जामसाहेब	४०००
…भावनगरचे ठाकूर	२०००

आमच्या देशांतील थोरलोकांचीं हीं उदाररूपें लिहिण्या… …विषयीं आम्हास फारसंतोष वाटतो. आमच्या लोकांत धर्मवास- …नांच्या दया याची कमताई आहे असें नाहीं, हे गुण त्यांच्या पे- …क्षां अधिक दुसऱ्या कोणत्याही मुलखांतले लोकांत सांपडणें अ- …शक्य आहे परंतु हे गुण स्वतः कांहींसेसे घडे आहेत. यांस तारत…

…करावे त्यांतील उत्तम प्रकारचे लाभ होतात.

…युरोपातेहून हिंदुस्थानांत येण्यास वहरकरून तिकडे जाण्यास इंग्रज सावकारांस मात्र आगबोटी असत. हल्लीं थोड्या दिवसांपूर्वी फ्रेंच लोकां नीं त्या कामाकरतां एक मंडळी काढून त्या मंडळीचीं गलबतें तें काम करूं लागलीं आहेत. या कंपनीच्या गलबतांवर उतारू लोकांची बरदास्त चां- दोबस्त ही चांगला असतो व नोराचा दर ही कमी आहे म्हणून ऐकतों मिलाप नेसजाण्यास जितक्या जितक्या सोई व स्वगमपणा हीं अधिक होतील तितकें तितकें या देशाचें कल्याण व आहे असें समजलें पाहिजे

आम्हीकडे किती एक दिवस निजामचे हैदराबादे रसि- डंटची जागा रिकामी होती, तीवर कितीएकांचे डोळे होते, परंतु दोन तीन दिवसांपूर्वीं टैम्स आफ इंडियाचा पत्राच्या कचेरीस तारायंत्रानें बातमी आली तीवरून कळतें कीं, त्याजागेवर मेह- रबान यूल साहेब यांची नेमणूक झाली. हे साहेब थोड्या दिव- सां पूर्वीं लखनौस आक्टिंग चीफ कमिशनर होते.

मुंबईचा कोट पाडून टाकण्या विषयीं सरकारांतून ठराव झाल्या बद्दल थोड्या दिवसांपूर्वी लिहिलें होतें. हल्लीं तो पाड- ण्याचें काम एक कमिटी नेमून तिज कडे सरकारानें सोंपवून दिल्याचें कळतें. आतां हें काम लवकरच सुरू होईल.

सकरतारीच्या हपिसांतील महत्वाचे कांहीं सरकारी कागद नाहींसे झाल्यावरून पोलिटिकल खात्यांतील दोन नेटीव रैटर व त्याच खात्यांतील एक असिस्टंट असे तीन मनुष्य सस्पें- ड झाले आहेत. वरील गोष्टीचा शोध करण्या करतां तीन अधि- कारी यांची कमिटी सरकारानें नेमली. त्या कमिटीच्या चौक- शीत काय निष्पन्न झालें तें अद्यापि कळत नाहीं. इं. ज्ञा.

नामदार सरबार्टल फ्रेयर साहेब गवरनर यांची स्वारी तारीख १० मिनहू बुधवार रोजीं मुंबईस जाऊन दाखल झा- ली. चाली प्रमाणें सलामीच्या १७ तोफा सुटल्या.

जाफर अल्लीखान बहादूर सुरतेचे नवाब यांची स्वारी मुंबईस आली आहे.

आम्हास लिहिण्यास संतोष वाटतो कीं क्विनैनजी वस्तु उत्पन्न होते ती, सिंकोना नामक वनस्पति आपल्या देशांत वृद्धिंगत होऊं लागली आहे. टैम्स पत्रावरून कळतें कीं या वनस्पतीचीं रोपें कलकत्ता, दार्जिलींग आणि नीलगिरि पर्वत या ठिकाणीं लावलीं आहेत. सिंगापूर बेटांत डच लोक हीं रोपें कोणत्या रीतीनें लावतात तें पाहण्याकरतां व तीं तेथून आणण्याकरतां कांहीं दिवसां पूर्वीं कलकत्त्याहून डाक्टर अंडर्सन साहेब तेथें गेले होते त्यांनीं हीं रोपें वर सांगितलेले ठिकाणीं लावलीं. हिंवताप नाहींसा होण्यास क्विनैनाचा किती उपयोग पडतो हें सर्वांस माहीत आहेच; तेव्हां असला पदार्थ जेणें करून सुलभ रीतीनें मिळेल तो तजवीज होऊं लागल्यास सर्व लोकांस आनंद झाल्या वांचून राहणार नाहीं. हें औषध फार महाग यामुळें तें गरीब गुरिबांस मिळत नाहीं. याकरतां त्याच्या ऐवजीं उपयोगीं पडणारा असा दुसरा एकादा स्वस्त पदार्थ सांपडेल तर बहुत लोकांचें कल्याण होईल. मुंबईमध्यें इंग्रजी वैद्यशाळेचें स्थापन झाल्यास इतकीं वर्षें झालीं असून तेथें तयार झालेल्या आमच्या नेटिव डाक्टरांनीं अ[illegible] अशा प्रकारचे पदार्थ शोधून काढण्याचा प्रयत्न केल्याचें कोठें ऐकलें नाहीं. याचें आम्हास फार वाईट वाटतें.

अयोध्या प्रांतांत कोणी एक कप्तान व पोस्टमास्तर यांस एके ठिकाणीं पुष्कळ द्रव्य सांपडलें. त्यास जें पुष्कळ जवाहीर सांपडलें त्यामध्यें दिल्लीचे बादशाहाचा रत्नखचित मुगूट होता. या मुगुटाला जे हिरे व माणकें वगैरे आहेत तीं लाखों रुपये किंमतीचीं आहेत असें ऐकतों. या एकंदर ठेव्याची किंमत तीन लाख आहे असें बोलतात. हें सांपडलेलें द्रव्य वर सांगितलेले गृहस्थांस कां मिळणार हें समजत नाहीं. नेटिवांस तें सांपडतें तर त्यास तें सरकारानें पचूं दिलें नसतें असें आम्हास वाटतें.

एक अ० बातमीदार.

जमखिंडीकर व मुधोळकर यांच्या संस्थानांतल्या शाळांचा असिस्टंट पोलिटिकल एजंट यांनीं सरकारास रिपोर्ट केला यावर गवर्नर साहेबांचा अभिप्राय टाईम्स पत्रांत छापला आहे त्याचा सारांश येणें प्रमाणें "ह्या दक्षिण महाराष्ट्र देशांतील असिस्टंट पालिटिकल एजंट साहेबांचा रिपोर्ट पाहून गवर्नर साहेबांस संतोष वाटतो. मुधोळकर संस्थानीं नय न झाल्यामुळें त्यांस आतां स्तुति व निंदा हीं दोन्हीं सारखींच आहेत परंतु जमखिंडीकर आपल्या तांब्यांतील [illegible] कल्याण व्हावें या बुद्धीनें त्यांच्या विद्यावृद्धीसाठीं पुष्कळ द्रव्य [illegible] पाहून सरकार फार खूष झालें असें एजंटानें त्यास कळवा[illegible]. गवर्नर साहेबांची अशी खात्री आहे कीं जमखिंडीकर जे प्रकाराला व झटून प्रयत्न करीत आहेत त्यांत कांहीं कमी करणार नाहींत व त्यांच्या प्रमाणें लोकांचें कल्याण करण्याचें त्यांस सामर्थ्य आहे असें इतर संस्थानी लोक ही चढाओढीनें असल्या कामास झटूं लागतील. त्यांस आपल्या उंच पदवीचा [illegible] रीतीनें उपयोग करण्यास व राणी सरकारची [illegible] मिळविण्यास हाच उत्तम मार्ग आहे. हल्लीं कांहीं दिवस [illegible] संस्थानचा कारभार सरकारचे हातीं आला [illegible] तरी पालिटिकल एजंटच्या ताब्यांत तें संस्थान आहे [illegible] पूर्वींचे संस्थानी यांचीं परोपकाराचीं कामें चढूं देणार नाहींत अशी गवर्नर साहेबांस पक्की खातरी आहे."

याप्रमाणें गवर्नर साहेब स्वतः उपदेश करतात हें पाहून आम्हास फार संतोष वाटतो. वर्तमानपत्रकर्त्यांनीं कल्याणाच्या गोष्टी किती ही सांगितल्या तरी संस्थानी लोकांचे तिकडे लक्ष पोंचत नाहीं [illegible] अधिकाऱ्यांनीं वरचेवर त्यांचे कान उघडावे हें उचित होय. आजपर्यंत जे गवर्नर झाले त्यांनीं याप्रमाणें आपले अभिप्राय वेळोवेळेस दर्शविले असते तर लोकांचें किती बरें हित झालें असतें? असो आतां इतःपर तरी सर्व ठिकाणचे अधिकाऱ्यांनीं नामदार फिअर साहेबांचा कित्ता उचलावा म्हणजे कांहीं कांहीं ठिकाणीं [illegible] अप्रयोजक कामाला लाखों रुपये खर्च होतात त्याचा चांगला व्यय होऊन लोकांचें हित होत जाईल.

आगगाडीचे स्टेशनावर बंदोबस्त राखण्या करतां हल्लीं सरकारी पोलिसाचे शिपायी असतात. परंतु यापुढें रेलवे कंपनी आपले स्वतःचे पोलिस बाळगणार. असें करण्याचें कारण असें सांगतात कीं, किती एक स्टेशनावरून व विशेषेंकरून घाटांत कंपनीच्या ताब्यांतील लोकांच्या मालाच्या चोऱ्या वगैरे दुसऱ्या प्रकारें नुकसान होतें तसेंच हल्लीचें पोलिस सरकारचें असल्यामुळें त्यांतील लोकांनीं आपल्या कामाविषयीं कसूर वगैरे केली असतां त्यास शिक्षा करण्याची किंवा चाकरीवरून काढण्याची शक्ती रेलवे कंपनीस नाहीं. यामुळें हल्लीं पोलिसाकडून व्हावा तसा बंदोबस्त होत नाहीं.

पु० अ०

म्हाल्देरीहून ज्ञानप्रकाशास — विनंती विशेष. मी हा मज- ... आपल्यास श्रुत करितों यास आपल्या पत्रांत आश्रय देऊन ... करतील मजकूर फार म्हणून अनमान न व्हावा.

चातुर्मास्य महाराज साहेब सोमवारीं ... द प्रदोषास ... ब्राम्हणांस दंपत्यें व ५० गोप्रदानें देत असत. त्यांत ५० रुपये ... व २०० रुपये दंपत्यास. त्यांत सुवासिनीस नथ, डो- ... सोन्याचे नग व जोडवीं व पितांबर व चोळी; व ब्राम्हणा- ... धोत्रजोडा, शेला पागोटें, दोन पुतळ्या, दोन मोहरा ... पाणी पिण्याचीं ... येणें प्रमाणें देत असत. ... वगैरे काम बापूसाहेब खासगीवाले यांजकडे होतें. ... सरंजाम तयार करण्याचे कामांत आपली खासगी ठेवा ... सरेस कशावरून आलें म्हणालतर गरीब ब्राम्हणास ... मिळाला म्हणजे त्यानें बाजारांत विकावा त्याचे दीड- ... यावे. त्यांत मोठी मिळकत मिळून नथेंत रात्रो मोती ... व्हाईट व टीक हिऱ्यांची किंवा तोरमल्लीची हें फक्त ... त्यांचें बरें न बनून आलें होतें असो. महाराजसा- ... कोणी कडून ही ब्राम्हणाचे घरांत गेलें त्याचा तर ... च.

हरिभक्त परायण गोविंद बावा यांस सरकारांनीं अस्सदरें ... नानेंडराव गोपाळराव म्हणून दोन कारकून पाठवि- ले. त्यांनीं काशीस जाऊन बावास बोलावणें केलें. तेव्हां मी क्षे- त्रसंन्यास घेतला आहे त्यांत मातुश्रींची प्रकृति ... पडली आ- हे तेव्हां ... येणें कसें होतें म्हणून बावांनी सांगितलें. तेव्हां कारकूनांनीं विनंती केली कीं, आपण जर आलांतर आम्ही ल- ष्कर अवलोकन करूं, नाहींतर दोन अक्षरें ... लावून आ- म्हीही न्यास धारण करूं. असा बहुत प्रकारें आग्रह पाहून बा- वांनीं मान ... डोलवून बरें आहे येतों बावा म्हणून कबूल करून स्वारी येथें आली. कांता कनक या दोहोंचा त्याग होणें ही मेरूच आहे. आणि येथें ही मेरूचा ... तेव्हां त्याचें ... पन कसें करावें असा विचार करून साधुबावा येथें आले. ... साहेब यांचा बाग फूलबाग रस्ता समोर आ- ... बागेंत महाराज साहेब यांनीं ... ठेविलें. डेरे मंडप व ... होते. ... सरकारास मान सही केली. ... झाली. बावांची पदें ... म्हणण्याची धाटणी चां- गली पाहून महाराज साहेब यांनीं दोन हुजऱ्यांचीं मुलें चांग- ली ... जनांनीं अशीं पाहून पदें शिकण्यास पाठविलीं. तीं कु- ठरिफलीं आहेत. परंतु तोरस कोठून येईल तो येवो. तशीं पदें व ओंपाळ्यांचीं बुकें हीं पुष्कळ छापलीं आहेत. कार्तिकी पौर्णिमा झाली म्हणजे जाण्याचें ठरलें तेव्हां एक दोन कीर्तनांचा समारंभ चांगला स्थावर लौकीक व्हावा या हेतूनें आपटे यांचे बागेंत मंडप लाकडी तयार करविला. त्याला अजमना दोन हजार रुपये लागले असतील. छतास वेल व बूट वगैरेचा फार चमत्कार केला होता. हंड्या झाडें दिवाल गिऱ्या वगैरे यांची रोशनाई फार चांगली केली होती. सरकारांत गंगासागर म्हणून एक गंगेची मूर्ति आहे ती बसवून हजारो रुपयांचे जवाहीर घालून, त्यापुढें कीर्तन झालें. भीष्मप्रतिज्ञाख्यान अप- र्लें होतें. कीर्तनाचे पूर्वी महाराज साहेब यांनीं हरिभक्तिपरायण यांची पाद्य अर्घ्य पूर्वक पूजा करून पोच्या, व कंठ्या मोती पांचेच्या, शालजोडी, रुमाल जरी काठी व साधे मलमलीचे, हंड्या शीत निवारणाच्या पांचसात व धोतरजोडा जरदेरी, पी- तांबर, व २५००० रुपये नगदी येणें प्रमाणें दिलें. पूजा केली तेव्हां दक्षिणा देण्यास तेथें सरकारचे उपाध्ये यांनीं आपलें ... कौशल्य केलें तें बावांच्या लक्ष्यांत राहिलें नाहीं. कार- ण मेरु पाहिल्या नंतर मग दुसरें काय. बावांनें दंपत्यपूजन केलेंच नाहीं तेव्हां पन्नास दानें होत असत त्या प्रमाणें ... दिलें असें ऐकतों. कृपेची बिदागी म्हणावी तर पूजा वगैरे कीर्तना नंतर विरहित असावी तें नाहीं. बावांनीं मंत्रोपदेशाचा असा कांहीं झपाटा लाविला होता कीं, दरवाज्यावर पुरुषांस रीघ नाहीं. नंतर महाराज साहेबांनीं आपटे यांस सांगून बंदी करविली कीं कोणी हुकुमाशिवाय आंत येऊं न ये. परंतु बावांचें अंतःकरण अति कोमल तेव्हां म्हणत कीं, बाबासाहेब, दर्शनास गरीब येतात थोड्या करितां माझा बाईलपणा कशा करितां राखवितां हें तर वरकून; परंतु अंतर्यामीं रोजगार बुडतो. तेव्हां बाबा साहेब म्हणाले. बावा साहेब, सरकार मना करतात तेव्हां आपण तरी या दर्शन देण्याच्या पंचाईतींत कशास पडता. नं- तर बहुत आग्रह पाहून सरकार स्वारी येण्याच्या पूर्वी सर्वांस दर्शनें करवून बाहेर लावीत असत. आपटे आठ प्रहर बावा जवळ सरकारांतून होते. एक महिना भर गोविंद बावा व होती. बावास मिळकत अजमासें ५०००० पन्नास हजार रुपयांची झाली असावी. सर्व सरदारांनीं शालजोडी व नगदी दिलें न. बा- वांनीं बहुतेक शालजोड्या लष्करांतील सरकारचे ... आश्रित शास्त्री पंडित उपाध्ये ज्यांस शालजोड्या शंकडों मिळाल्या त्यांस

लौकिकार्थ दिल्या असें म्हणणें प्राप्त आलें. कारण काशिस्थ ब्राम्हण येथें पुष्कळ आले आहेत. आणि विद्वान् ज्यांचे वंशांत शालजोडी हें नांव स्पर्धा माहीत नाहीं त्यांस जर दिल्या असत्या तर नाकपर्यंत (स्वर्गपर्यंत) लौकिक झाला असता. हें असें झालें तृप्तास भोजन घालणें. असो, बाबांचा स्वभाव बहुत भिडस्त, मंडपाचे वगैरे कामांत जातीनें महाराज साहेबांनीं मेहनत करून चार दिवसांत मंडप तयार करविला. महाराज साहेब जर हें न करते तर सटवा मल्हारी यांचे हातून बारा महिन्यांत झालें नसतें. कारण रेषा उपटली तो बेचाळीस बेचाळीस पिढ्यांत स्वप्नीं स्पर्धा ज्यांस जें आलें नाहीं तें प्राप्त झालें तेणेंकरून ऐष आराम मिळाला त्यांत थंडीचे दिवस (गोरसाहेबांची) स्वारी आतां उठली असेल, आतां स्नान वगैरे करतील तेव्हां भेट होईल. अशांच्या हातून होणें म्हणूनच दादफिर्यादीविषयीं शिंदेशाईचा लौकिक पूर्वीपासून आहेच. त्यांत दोन दादा एक ठिकाणीं झाले आहेत. जेष्ठ दादा तर वृध्दच. दुसरे दादा मिजाशी म्हणूनच पांच सात क[illegible]्या झाल्या, तथापि घोटाळा मिटत नाहीं. मिलटरी हपीसर बहुत किफायत करणारे वगैरे तारीफ; परंतु जमीन मोजण्याचें एक उदाहरण स॰ करीण फक्त माधवराव खोत यांजवर कृपा त्यायोगें हपीसरी दिली असावी.

महाराज साहेबांनीं दंपत्यांचें मुक्तद्वार केलें हें आजपर्यंत कोणीही केलें नाहीं व पुढें होणार नाहीं व एके दिवशीं लक्ष भोजन हे ही अघटीतच केलें. आबालवृध्दांच्या मुखीं आहाहा काय महाराज साहेबांनीं लौकिक केला. एक एका घरीं चार चार दंपत्यांची दक्षणा गेली. दोन हजार दंपत्यें प्रथम झालीं. झांशी, जालवण, काशी, चित्रकोट, उज्जन वगैरे कडून कार्तिक शुद्ध १५ मेस चातुर्मास्य समाप्ती ते दिवशीं दंपत्यांचें मुक्तद्वार होईल ह्या आशेनें शेंकडों लोक बायका मुलें व बाळंतिणी बारा बारा दिवसांच्या व गरोदरी अशीं घेऊन आले आणि येथें तर शुद्ध [illegible] सच झालें, तेव्हां लोक आलेले फसले व त्यांजला मोठा पस्तावा झाला कीं, अर्थांच परमेश्वरानें आम्हा लोकांकडे पाठ फेली त्यांत आम्ही लेकांचे कर्जवाम करून आलों तों येथें सर्व होऊन गेलें, तेव्हां काय करावें म्हणून सला [illegible] विचारण्यास बाबासाहेब आपटे यांजकडे सर्व बायका मुलें स्त्रियां ब्राम्हण कंठून बोलते झाले. त्यांणीं सांगितलें कीं तुम्ही काळजी करूं नका. मी सरकारास विनती करीन. त्याजवरून आप[illegible] यांणीं आपले केशवराव म्हणून कारकून आहेत त्याजकडून नांवनिशी करून आला, कोठें राहतां, कितीचित आला किंवा कसें आला हें सर्व लिहून घेतलें; तो चारशें ब्राम्हणांची नांवनिशी झाली. ती सरकारास दाखवून विनंती केली कीं, हे ब्राम्हण बहुत खराब झाले. लांबून लांबून आले आहेत. दंपत्याचे आशेनें कर्ज करून आले आहेत. यांस मिळावें, त्याजवरून सरकारानीं सांगितले कीं ठीक आहे. उद्या सर्वांस बोलवा. त्याजवरून [illegible] यांस सरटिफिकीटें नंबरवारीचीं देऊन दुसरे दिवशीं सर्व ब्राम्हणांस दक्षिणा [illegible] रु॰ प्रमाणें वाटली हें प्रथ फार चांगलें घेतलें असा ब्राम्हणांस आनंद झाला कीं, त्यांच्या हृदयीं गहिंवरसा झाला होता.

मुक्तद्वारें सरकारांत चार झालीं. एक एक रुपया, दक्षणा बुंदीचे लाडू येणेंप्रमाणें झालीं. परंतु मिठाची गोड [illegible] नाहीं. एवढें सरकारांत चांदीची भांडीं जरी म्हटलीं तरी हजार पात्रांचीं आहेत. परंतु कानदारांचे हुशारी मुळे [illegible] वाड्याशिवाय कोठें धातूचें भांडेंच राहिलें नाहीं. आणि अन्नाचा जो नाश झाला तो पराकाष्टेचा असें सर्व म्हणतात. एतद्देशीय ब्राम्हणांचे ब्राम्हणभोजन घरोघर बोलावणी जाऊन आले. त्यांजला तर सरेप्रहर पर्यंत दरवाज्याजवळ उभें राहून खावें लागलें. आणि छत्रपति सर्व भरले ते दिवशीं छत्रांतील खपणक नसाच राहिला असें ही म्हणतात. याप्रमाणें व्यवस्था, जातीनें यजमान म्हणावें तर या गोष्टीस असे दक्ष आहेत कीं, तारीफ करवत नाहीं. परंतु ब्राम्हणाचें काम ब्राम्हणांनींच केलें पाहिजे. वास्तव कारकुन लोकांवर भरंवसा ठेविला म्हणून असें झालें.

लष्करांत गरीब, दुबळे, अंधळे, पांगळे, वृध्द वगैरे जितके कंगाल होते तितक्यांस पांच रुपये, चार रुपये, दोन रुपये कांबळा व एक बुंदीचा लाडू वजन ६०१ चा येणेंप्रमाणें सर्वांस दिले. पांच हजार भिकारी झाले. लाडू बुंदीचे म्हणायास मात्र परंतु त्यांत कळीकेक तपश्चर्येनें दृष्टीस पडत होती. याचें कारण बापासाहेब आंगरे सेना सरखासखेल यांजकडे अकरा कारखान्याचें काम आहे. त्यांणीं त्रिंबकजी डेंगळे यांजप्रमाणें केलें. तेव्हां इनामाचें काम चांगलें कशास होणार. लाडूचा ठसा [illegible] होता तो बेसनाचा किंवा गुळपापडीचा हें समजत नव्हतें.

महाराजसाहेब प्रयागास मकरा करता जाणार तथें दहा पांच लक्ष रुपये धर्म करणार असें आहे. धर्मविचार प्रमाणें आहे. हा विनंती.

आपली राणी साहेब यांनी प्राटेस्टंट धर्म सोडून रोमन कॅथोलिक धर्म पतकरला; व हल्लींच्या राज्यव्यवस्थेप्रमाणें क्याथोलिक धर्माच्या राजास किंवा राणीस इंग्लंडचे गादीवर बसण्याचा अधिकार नसल्यामुळें त्यांनी ती गादी सोडली अशी बातमी कोणी क्याथोलिक लोकांनीं उठवली आहे परंतु कांहीं वास्तविकपणा असा दिसत नाहीं.

तसेंच नानासाहेब पेशवा हा थोड्या दिवसांपूर्वीं मुंबईस येऊन गेला असें एका गुजराथी पत्रावरून कळतें असें [illegible] लिहिलें आहे परंतु ही गप्प अगदीं खोटी व असंभाव्य असावी असें वाटतें. नानासाहेब अद्यापि जिवंत असेल असें आम्हांस वाटत नाहीं. जिवंत असला तरी त्याचे [illegible] यास येण्यातील यात्रा अगदीं संभव नाहीं.

कपतान [illegible] सिंक्लेयर साहेब हे निजाम हैदराबादेहून [illegible] असतांना त्यांचींवर दोन आरबांची बोला बोली होऊन आरबांनीं कपतान साहेबाचे पोटांत शस्त्र खुपसलें हें वृत्त थोड्या दिवसांपूर्वीं लिहिलें होतें त्याविषयीं टैम्स आफ् इंडियाचा बातमीदार असें लिहितो कीं, सदर्हू आरबानीं कपतान साहेबांस मगरुरीचें भाषण केल्याबद्दल जो तंटा झाला असतांनाहीं तरी त्यांच्या लोकांतील चालीप्रमाणें आरबलोक हत्यारें होते पण कपतान साहेबांनी सगळीं हत्यारें आमचे स्वाधीन करा म्हणून सांगितलें पण साहेब स्वतः जबरीनें तीं हत्यारें त्यांपासून घेऊं लागले व यापेक्षां एका आरबानें खंजीर काढून साहेबांचे पोटांत भोंसकली. त्या आरबाच्या आंगांत [illegible] साहेबांनीं संगिन खुपसली व तो लवकरच मरण पावला. दुसऱ्या आरबानें निमुटपणें हत्यारें दिलीं. तो हल्लीं हैदराबादेस कैदेंत आहे चौकशी अंतीं काय काय होतें तें पाहवें.

लखनौच्या इंग्रज सरकारानें पदच्युत केलेल्या नवाब वाजीद अल्ली शाह यापाशीं त्याचें राज्य खालसा होण्यापूर्वीं कित्येक इंग्रज सरकारच्या नोटी होत्या त्यांत कांहीं नवाबाचे नांव होत्या व कांहीं त्याच्या नातलगाच्या नांवच्या होत्या. पुढें [illegible] गव्हर्नर जनरल लार्ड डालहौसी यांनीं न्यायाकडे दुर्लक्ष करून केवळ शुद्ध सत्तेच्या बळानें लखनौचें राज्य तोडून टाकलें. वरील नवाबास पेनशन देण्याचा ठराव केला. नंतर लवकरच हिंदुस्थानांत मोठें बंड होऊन त्या गवरनर जनरलच्या व दुसऱ्या कितीएक मोठमोठ्या अधिकाऱ्यांच्या अन्यायकृत्याचें फळ सरकारास बलक्षावधी रयतेस भोगावें लागलें. त्या दंग्यांत लखनौच्या माजी नवाबाच्या नोटींपैकीं सुमारें वीस लक्षाच्या नोटा नाहींशा झाल्या. अलीकडे विलायतसरकारांतून त्या गोष्टीबाबद असें लिहून आलें आहे कीं, सदर्हू नवाब याच्या खासगी दौलतीस सरकारानें अगदीं तोशीस लावूं नये, त्यावरून हिंदुस्थानसरकारांनीं त्या गेलेल्या नोटींच्या डुप्लिकेट काप्पा त्यांच्या त्यांच्या मालकांस देण्यास अकौंटंट जनरल यांस हुकूम केला आहे. असें टैम्स पत्रावरून कळतें.

"चोराच्या हातची लंगोटी" ह्या म्हणीप्रमाणें लखनौच्या माजी नवाबानें इंग्रज सरकारचा हा एक मोठा उपकार च मानला पाहिजे.

नागपुरास एक नवीन इंग्रजी वर्तमानपत्र निघणार आहे असें मुंबाई [illegible] पत्रावरून समजतें.

शुभप्रकाश पत्रावरून असें समजतें कीं, या शहरांतल्या सोमवार पेठेंतील कांहीं तरुण विद्वान लोक एक सुंदर व मोठें वर्तमानपत्र काढणार आहेत व त्या कामाबद्दल त्यांनीं वर्गणीनें पैसा उभा करून प्रेस वगैरे आणलें. आमचा कनिष्ट बंधु शुभप्रकाशकार यास भावी अर्भकाचे उत्पत्तीची बातमी ऐकून फार संतोष झाला आहे. आमच्या बंधुची ही उदारबुद्धी आम्हीं खरोखरी फारच हातों

बाहेरून आलेलीं पत्रें जीं आम्ही छापतों त्यांतील सर्व मजकूर व युक्तिप्रयुक्ति व लिहिण्याची पद्धती आम्हांस सर्वकाळ मान्य असते असें कोणीं समजूं नये. आतां वर सांगितले गोष्टींत ज्याविषयीं विशेष लिहिण्याची जरूर दिसते त्याविषयीं आम्ही आपला अभिप्राय कधींकधीं लिहितों परंतु तसा अभिप्राय केव्हां केव्हां लिहिला असतो यावरून ज्याविषयीं आम्ही कांहीं लिहिलें नाहीं तें आम्हास कबूल झालें, असें अनुमान करणें खरें नाहीं व या अर्थाची सूचना मागें आम्हीं पुष्कळवेळां केली असून ती खोटीस मजूर कितीएक वाचणारांचे मनांत अद्यापि आहे असें आमचे मनांत आल्यावरून आणखी एकवेळ सूचना केली आहे तर त्या गोष्टीकडे आमचे मित्र लक्ष ठेवतील अशी आशा आहे.

या तारीख ६ मेच्या पत्रावरून
, त्या शहरांत तापाचा बाखा
त्यानें चालला आहे. तो ज्वर
की, एका दिवसांत तो मनुष्यास
पोहोंचवितो.

LOCAL.
ण्यांतील वर्तमानें.

काढलेल्या हंट साहेबांच्या म्यु-
निशिपल आसायनी ग्यांवल सा-
नः हायकोर्टांत अपील केलें
ांव विकत पीडा.

याच्या पंधरावे तारखेपासून
ीत क्रिमिनल सेशन सुरू

लेसपैकीं पुष्कळ लोक लां.
मात सांपडले आहेत.

वे मामलेदार अज्जम राजाराम
मयत झाले, तेव्हां त्यांची जागा
तिजवर येथील सासवडचे मा-
जम वामनराव हरी कीर्तने यांस
जाग्यावर भिमथडीचे अज्जम के-
गुते यांस नेमून त्यांच्या जा-
हरपंत वैशंपायन अव्वल का-
त्यांत नेमावें म्हणून मेहेरबान
पुण्याचे कलेक्टर यांणीं दक्षण-
कमिशनर यास शिफारस

EWS LETTERS.
रून आलेलीं पत्रें.

तारीख १३ मे सन १८६९.
र्ते यांस—

दिवसादिवस उन्हाळा
अंमल बसवीत चालला
दोन प्रहरीं पारा १००
उपरांत चार वाजण्याचे
नंबर चढतो. गावांत
तडाका चालला आहे.
रैदळ झालें आहे. आहे. ठिकठिकाणच्या मंडपांचीं कामें पुरा होत आलीं आहेत. गांवांत मोठमोठाले कामदार लोक सरकारास गडगनेर करीत आहेत. श्रीमंत दाजीसाहेब किबे व गोविंदराव बाबासाहेब बुळे ह्या उभयतांशिवाय बाकीच्या कामदार मंडळी जवळून महाराजानीं लग्नसंबंधीं "उळिगें" जीं करावयाचीं त्या प्रत्येकाबद्दल उक्ता पैसा घेण्याचें ठरविलें आहे. व समय साजरा करण्यासाठीं कापडचोपड, डागदागिने, वगैरे जें लागेल तें सरकारांतून घेणे जावें. म्हणजे अज्ञानें या महागाईच्या दिवसांत लोकांचें अहित न होतां सरकारांत शिल्लक असलेलें कापड उपयोगांत येईल. व आणखी, कापड जमणार नाहीं, आणि खजीन्यांत पैशाचीही वृद्धि होईल.

सरकारचीं मुलें वांचत नव्हतीं म्हणून लहानपणापासून उभयतां चिरंजीव एका नागर ब्राह्मणाच्या ओटींत घातले होते. याजमुळे पहिल्यापासून कांहीं एक उभयतां मुलांचे बायकीक सोहोळे झाले नव्हते. पण थोडक्या दिवसांमागें पुनः मुलें परत आपले मांडीवर घेण्याचा महाराजानीं शिष्टाचार केला. व मागील बाळंत विड्यापासून राहिलेलीं सर्व उळिगांची लोकांजवळून उगवणी करण्याचा सपाटा चालविला आहे. सरदार लोकांजवळून बाळंतविड्याबद्दल ९०० शें रुपये घेतले. श्रीमंत दाजीसाहेब किब्यानीं मात्र मोठ्या खर्चानें उक्ता पैसा नदेतां बाळंतविडा केला. त्याचा कच्चा हाल लिहून आला तोच आपले अमोलिक पत्राचा भाग अटवात नाहीं. ह्याचप्रमाणें श्रीमंत गडगनेरही मोठ्याच थाटानें एक दोन दिवसांत करणार आहेत. ह्या लग्नसमारंभापैं त्यांचे सुमारें ऐंशीं हजार रुपये खर्च करण्याचा त्यांणीं संकल्प सोडला आहे. व आवांतर कामगारही आपआपल्या सामर्थ्यप्रमाणें समारंभ करणार. ह्यांत मजला एक मात्र आश्चर्य वाटलें. तें कोणतें म्हणाल तर ज्या लोकांनीं गडगनेर केले त्या दिवशीं राजस्त्रियाकरितो रस्त्यावरून किनखाबाच्या माय-

ज्ञान

पुणें — गुरुवार

ADVERTISEMENTS.
जाहिराती.

नोटिस—कृष्णाजी सिद्धेश्वर दीक्षित पेठ शनवार यांस इनामी वगैरे उत्पन्न आमचे नांवावर मुळींच येत नाहीं कांहीं येतें सोने तुमचे पासुन नेलें नाहीं. सावकारांचे देण्याकरितां कर्ज काढलें तें वगैरे तुम्हापाशी देत हेतों त्याचा हिशेब तुमचे पासून आम्हास घेणें सबब सावकाराचें कर्ज वारण्याबदल वगैरे आलीकडील हिशेब ओतुरकर यांचे दुकानीं पैशांसुद्धां ठेविला. आता आम्हाकडे संबंध नाहीं. गीच दिली. याप्रमाणें फिर्याद कराल तरी सर्व खर्च तुम्हावर पडेल. ता० १७ मे सन १८६५

[सही] बाळदीक्षित मनोहर द० खु०

जाहिरात.

सर्व लोकांस जाहिर करण्यांत येतें कीं, वाऱ्याचे उपद्रवावर नवीन योजना करून चांगलें औषध शोधून काढलें आहे. ज्यास वाऱ्याचा उपद्रव होईल अगर संग्रहास ठेवण्याकरितां पाहिजे असेल त्यानें ... राज सदरबाजारांत हिरनाहेरप्पा याचे दुकानीं जाऊन घ्यावें. औषधाचा ... थोडा ठेविला आहे. ... सन १८६५ इ. वी.

हिरनाहिराप्पा.
दवाखानेवाले

नोटिस— लक्षुमणविनायक फडके वस्ती पेठ रविवार यांस रामप्रसाद लालचंद यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, आपण ता० ८ मेची नोटिस आम्हास दिली. त्याचा जबाब आपण जे वेळेस हुंडीबदल ऐवजाचा पुरा भरणा कराल त्यावेळेस हुंडी लिहिल्याप्रमाणें आपल्याला ऐवज मिळण्यास हरकत आमचेकडून नाहीं व जो धनी मुंबईत ... शोध लागला नाहीं,

न लोकांचे दुःख दूर झालें ... आमच्या ह्या हतभाग्य भिवंडी ... निसिपाल आक्ट सुरू होऊन ... कधीं दूर होईल, या गोष्टीक... लागून राहिले होते, तों ... महिने झाले) मेहेरबान गार्डनर ... दूर ठाण्याचे कलेक्टर यांही ... सिपाल आक्ट सुरू करून कमि... स्थापित केली आहे कमेटीदा... चार वेळ घेऊन एक ज्यास... ... त्यापैकीं आता पर्यंत ... ग्योदय होईल असें याटत होतें ... नाहीं. पैसा मात्र पुष्कळ बाबी... ल करीत आहेत आणि स्वच्छ... म्हणाल तर मोठ्याशा भोरळ्या... ... ल्यावांचून माझ्यानें राहवत ... कमेटीदारांची संख्या वर सां... त्यापैकीं एकानें जरी मनांवर ... स्वच्छता राहण्याचा संभव आ... जराच्या गळ्यांत घांट बांधावी ... नावर घेतो कोण. असो. का... जारातून सहज मोठ्या रस्त्यां... गिघालों तों कचऱ्याच्या रा... ... पडा हात्या व मोऱ्यांचें ... रस्त्यावर वाहातच आहे व ... तोंड धुतात तें पाणी रस्त्याव... ... आहे व निच्यांची ... असून त्यांवा ओरड लोकांचे ... लोक खोकतच आहेत व (... प्रकारचे मलेले मच्छ) च्या गा... रस्त्यानें जातात, तेणेंकरून ... होतच आहे, असे हाल ... पडले, परंतु तिकडे लक्ष्य दे... तर जातेन ते बहुतेक ...

जीवही पडले आहेत. गावांतील गर्दी ओंगळ झाले आहेत. राहि-लोक घरांतील कचरा राजमार्गावर तात. ह्यामुळे ठिकठिकाणीं वाटे-मळक्या केराचे पुंजेचे पुंजे दृष्टीस . महाराज सरकारचीही स्वारी आहे. व प्रस्तुत ते चिरंजिवाचे गर्क होऊन राहिले आहेत. तेव्हां व कामदार लोक सरकारी कामाची किती बाळगीत असतील हें दिस-आहे. असा शहरांतील व राजरी-साधारण हवाल आहे.'

शहर प्रसिद्ध मोधाजीबावा यांची थोड्या दिवसांमागें लश्करांतून येथें होती. यांजबरोबर भजनी मंडळी १०।१२ पावेतों होती. हे येथील रखान्यांत उतरले होते. एके बारा घटिका रात्रीचे सुमारास साहेबांची स्वारी उभयतां पुत्रांसह दर्शनास गेली होती. मुलांस हातें एतद्दर्थ बावांचे चरणावर घातले आणि कल्याणप्रद बावांचा घेतला नंतर, एके दिवशीं गोपाळमंदिरांत सायंकाळचे वेळीं म-हे बावांचे भजन करविलें. थोडया रात्रीनेशीं सरकार स्वारी भजनास आ-ली. बावांजवळ "तुकाराम व नामदेव" अभंगाचा मोठा भरणा आहे. अभंग त्यांचा हे अर्थ श्रोत्यांस सांगत अस-ल्यां अभंगाचे आधारानें हे ब्राम्हणां-वरच निर्भर्त्सना करीत असतात. माझे ांत असें आलें आहे कीं, अशा ह्या कर्मावरून कांहीं दिवसांमागें ना-चे ब्राम्हणांनीं ह्यांस तेथें ठोणमारही होता. असो. सरकारांनीं ह्यांस शाल-वगैरे पोषाक देऊन बावांची बिदागी हलीं सरकार वाड्यांत उभयतां रा-चे लग्नांची घणाघोर तयारी चालली घड्याघ तयार होत्या. त्यांजवरून मानकरी वगैरे बावांचे स्नाने गेले. तेव्हां भैय्यांचे पायांनीच ह्या अलौकिक शोभघड्यांचा उप-भोग घेतला. व त्यांचे पायातून तो सोहळा भोयांचे अंगांत घुसला व त्यांच अंगांतून मेण्याचे लांकडांत शिरून तो आनंद भायांचे चरणांत प्रविष्ट झाला! वा! काय तरी श्रीमान लोकांची हौस ही! द्रव्याचा देखील योग्य उपभोग घेण्याची शक्ति त्यांत नसावी हें नवल नव्हे काय! हे इंदुरचे कामदार लोक सर्व संस्थानापेक्षां सुधारणुकीचे कामांत आमचें शहर पुढें आहे असा बाणा मिळवितात तें हेंच काय? तर मग ह्याची स्तुत करणें भागच आहे!

प्रसिद्ध खुनी "छोट्या" ह्या मनुष्यास कैदेंत ठेविलें आहे. थोडया दिवसांपूर्वी ये-थील रसिडेंटींत याजला पाचारण केलें हो-तें व तेथें तो गेला होता. साहेबांसमक्ष यानें आपण केलेलीं कृत्यें कबूल केलीं. व दर-बारांतील कामदारांनें पुस्तपान्यानें आज पर्यंत माझे अपराध छपत गेले. असाही स-र्व वाकू त्यानें सांगितला. त्याजवरून हल्लीं महाराज साहेब त्या खटल्याची चौकशी कधीं कधीं करीत असतात. परंतु लग्न हो-ईतं तोंपर्यंत या खटल्याची परिपूर्णता करूं नये, असें त्यांचे मनांत आहे. कारण मंगल-कार्यांत कैदीस फांशी देणें अपशकुन आहे सबब ते ह्याची मुद्दाम दिलाईनें चौकशी करीत आहेत. खुनी मनुष्याचे कांहीं जिन-गीचे लिलांव झाले. तेव्हां महाराज सरका-रचे व त्यांचे बंधूनीं अल्प किंमतींत त्यांतील एक गाडगी विकत घेतली. व ह्याचप्रमाणें अडगिरी करून कामदार लोकांनीं त्यांतील माल लाटल्याची वदंता आहे. पुढें काय हो-तें ते पहावें.

आपला मित्र एक "य"

हें पत्र पुणें येथें "ज्ञानप्रकाश" छापखान्यांत कृष्णाजी त्रिंबक यानीं छापून प्रसिद्ध केलें.

म्हणून तुम्ही लिहिल, ता पर्यंतचे व्याज देणार आहे. पूर्वी आपणास ठिकाण उतरून दिला होता व आपण व्याजाविषयी लिहिले ते आपणाकडून व्याज देण्याकरितां आम्ही रुजू घेतली नाहीं आणि व्याज मिळणार नाहीं व ऐवजाचा भरणा करून द्यावा म्हणून पूर्वीच सांगितले होते. भरणा मुदतशीर नकेल्याबद्दल आमची जी नुकसान झाली ती व नोटिशीचा खर्च आपणास अलाहिदा द्यावा लागेल. ता० १६ माहे मे १८६५.

(सही) रामप्रसाद लालचंद.

नोटिस— गुंडाप्पा बिन अप्पाजी दानवे पेठ कसबा शहर पुणें यांस सही करणार यांजकडून. तुम्ही आमचें दुकान एक खणाचें पेठ बुधवार कापड आळींत आहे ते तुम्हास भाड्यानें दिलें आहे, परंतु आतां तुम्हास त्या दुकानांत ठेवणे नाहीं, याकरितां सुमारें दोन महिने जागा रिकामी करून द्यावी, असें सांगत असतां केली नाहींस, सबब नोटिशीनें कळवीत आहे कीं, सदरची जागा एक खण दुकान आहे ते नोटिस पावले तारखेपासून दोन रोजांत रिकाम करून द्यावें, तसें न केल्यास दररोज भाडें आठ आणे तुम्हास द्यावें लागेल. कळावें ता० १६ माहे मे सन १८६५ इ०.

(सही) यमुना अराधाण पेठ शुक्रवार दस्तुर विष्णु पांडुरंग दाते.

CORRESPONDENCE.
पत्रव्यवहार.

भिवंडी—ता० १० मे १८६५.

रा० रा० ज्ञानप्रकाशकर्ते यांस.—

विनंती विशेष. खाली लिहिलेल्या चार ओळींस येते अंकांत जागा मिळेल अशी आशा आहे.

ठाणें जिल्ह्यांतील प्रसिद्ध गांव ठाणें व पनवेल, वसई, कल्याण वगैरे माझ्या पाहण्यांत आहेत, त्या ठिकाणीं म्युनिसिपाल आक्त होऊन तेथील सुधारणा चांगल्या प्रकारें होऊ-

जातीचे आहेत. काहीं मात्र ब्रा[illegible] त्यांजला घरांतून बाहेर पडण्या[illegible] कारण येत नाहीं, त्यामुळे सद[illegible] त्यांस कळण्याचा संभव नाहीं. रस्त्यावरील केर झाडण्यास म्युनि[illegible] चे भंगी सकाळचे प्रहर दिवस[illegible] झाडण्याचे योगानें लोकांचे अंगा[illegible] गुलाल उडवितात. त्यांजला सक[illegible] नाहीं, असें विचारलें तर म्हणत[illegible] म्हाल मच्छी बाजार साहेबांस [illegible] परवानगी झाली आहे, त्याप्रमाणें [illegible] झाडून मग मोठे रस्त्यास येतो, [illegible] णतात. बा: कायहो तरी हा बं[illegible] तीही तरी स्वच्छता. मच्छीबा[illegible] झाडला म्हणजे सर्व रस्ते स्वच्छ[illegible] असो— आतां त्या म्युनिसिपाली[illegible] अशी विनंती आहे कीं, ज्या का[illegible] कांपासून पैसा घ्यावा त्या का[illegible] तजवीज नठेवणे ही गोष्ट मोठी [illegible] रक आहे व लोकांचा पैसा घे[illegible] स्वच्छता ठेवून लो[illegible] पैसा [illegible] दुःख नवाटूं देणें [illegible] आपलें व[illegible] असें समजून [illegible] नित्यश: पाहटेस रस्त्यावरील [illegible] रस्त्यावरील खड्डे [illegible] वगैरे मोर्‍याचें पाणी रस्त्यावर ये[illegible] बैलांच्या गाड्या [illegible] लहान र[illegible] देणें याची चांगल्या प्रकारें तज[illegible] म्हणजे रस्त्यावर पाणी सिंपण्या[illegible] मेघराजाकडे चार महिन्याचें प[illegible] आहे. तें कामही तारीख ५ जू[illegible] पां सुरू होईल असें वाटतें.

या भिवंडी गांवास लहानशी[illegible] सून येथें कष्टमची चौकीही [illegible] नजीक बंदर असून गलबतांवर [illegible] विणें व उतरणें हें त्याच ठिकाणीं[illegible]

ज्ञानप्रकाश.

प्रतिन्यायप्रवृत्तस्य तिर्यंचोपि सहायतां
अपथानं तु गच्छंत सोदरोपि विमुंचति.
अनर्घ्य राघव.

न्यायें वागे त्यातें होती पशुपक्षिही सहाकारी;
जातां अपथें सोडी बंधूही त्रासुनी मनीं भारी.

गुरुवार ता० १८ मे १८६५.

विलायती गप्प.

साधारणतः पाहिलें असतां आमच्या नेटिव लोकांपेक्षा इंग्रज लोक विशेष समजदार दिसतात. ज्या ज्या आपल्या समजुती त्या त्या खऱ्या व बाकीच्या सर्व खोटया असें धरून ते चालत नाहींत. जसें आपलें मत आहे तसें दुसऱ्याचेंही असलें पाहिजे, नसेल तर तो मूर्ख, वाईट अशी घमांडी ते फारशी बाळगीत नाहींत. आपणास एक अमुक मत धरण्यास जसा अधिकार आहे तसा दुसऱ्यासही आहे हे ते जाणतात. एकंदरीत पाहतां आपल्या मताशीं मन जर कोणाचें भिन्न असेल तर तेव्हां ते त्याचा उपमर्द करीत नाहींत.

पण ही गोष्ट साधारणपणानें मात्र खरी आहे असें म्हटलें पाहिजे. कारण विशेष स्थलीं ह्या इंग्रज लोकांचा मताभिमान शिखरास जाऊन पोहोचतो, समयीं नेटिवांहूनही ते आपला श्रेष्ठपणा प्रगट करतात. ह्याचीं अनेक उदाहरणें देतां येतील. धर्माच्या कामांत तर ते शुद्ध बेकाम होऊन जातात. पाद्रीदादा वगैरे भटास असे वाटतें कीं, ख्रिस्ती धर्मासारखा धर्म नाहीं. त्यास जो अनुसरणार नाहीं त्यास मुक्ती नाहीं.

...डलीं असतीं? आणि असें असून होळकर सरकार... यांनीं निमुटपणे गप्प उठविली हा ... नव्हे काय? आतां ही ... यांनीं उत्पन्न केली असें आमच्यानें म्हणवत नाहीं, परंतु शोध न करतां, खरें खोटें न पाहतां, होळकर सारख्या विषयीं अशी खबर छापून प्रसिद्ध करणें ह्यांत कमी दोष आहे असें नाहीं. हा अपराध लहान नव्हे, साधारण मनुष्याच्याही खाजगी वर्तणुकीविषयीं वर्तमान पत्रांत लिहिण्याचा कोणास अधिकार नाहीं. व खोटें लिहिणें तर न्यायासही विरुद्ध आहे. असें असतां अगदीं बेफिकिरपणें असली बातमी प्रसिद्ध झाली ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. आम्हास वाटतें कीं, असें पुनः न होऊं देण्याची तजवीज ठेविली असतां फार बरें पडेल; कारण असानें एकादे वेळेस लायबेलच्या खटल्याचा धरमधक्का बसेल ह्यांत संशय नाहीं.

असो, "नावडतीचें मीठ आळणी" ह्या म्हणीच्या खरेपणाचें हें एक उदाहरण समजलें पाहिजे.

EPITOME OF NEWS.

वर्तमानसार.

टाइम्स आफ इंडियाच्या कलकत्त्याच्या बातमीदाराच्या तारीख ६ मेच्या पत्रावरून कळतें कीं, तेथें व्यापार मंदा चालला आहे. सर्व कंपन्या वगैरे आपलें गाशे गुंडाळताहेत.

मुंबईमध्यें पोलिसचे शिपायी लांच घेतात अशीं अनेक उदाहरणें दृष्टीस पडल्यावरून मि० एडिंगटन ह्यानीं त्यांस पकडण्याकरितां कांहीं गुप्त लोक ठेविले आहेत. टा० इं०.

अहमदाबादेहून आमच्या समजण्यांत

वहेत असतो. काल परवा दोन दिवस प्रातःकाळीं आकाश अभ्रांनीं अच्छादित असे. काल प्रातःकाळीं थोडीशी वृष्टीही झाली. धारणेचा पाय दिवसेंदिवस मागेंच आहे. गहूं रुपयास ८॥ शेर मिळतात. हे ऐन हंगामाचे दिवस असून धारण पाहिली तर महागाईची. मागील रविवारीं सरकार वाड्यांत घर गडगनेराचा समारंभ झाला. मंगळवारीं उपाद्धेबुवांचे घरीं झाला. बुधवारीं बांडे साहेब व गुरुवारीं श्रीमंत बुळे साहेब यांचे घरीं गडगनेर झाला. राजे लोकांस सरदार लोकांचे येथील गडगनेर तेव्हां तो किती थाटमाटानें व्हावयाचा हे अनुमान सहज आहे.

शुक्रवारीं सरकार स्वारी बाणगंगेस गेली होती. दोन दिवस मुक्काम होऊन काल प्रातःकाळीं शहरांत आली. शुक्रवारीं सर्व शहरचे लोक महामारीचे सन्मानार्थ वनभोजनाकरितां शहराबाहेर गेले होते.

ग्वालेरचे पाठशाळेंतील मराठी शाळेचे मुख्य रा० रा० पांडोबा तात्या विंचकर हे सदर पाठशाळेकरितां यंत्रें व पुस्तकें आणण्याकरितां दक्षणेंत गेले होते. ते तिकडून परत येऊन ग्वालेरीस आले.

जोधपुरचे महाराज कलकत्यास गेले होते, तेथें त्याणीं गवरनर जनरल साहेबांची भेट घेतली व त्याणींही यांचे येथें येऊन भेट घेतली. महाराजांचा कलकत्यास जाण्याचा हेतु असा होता कीं, रजपुताना एजन्सीच्या उलटापालटीमध्यें आपलें आंग आहे असा जो सरकारास वहीम आला आहे तो घालवावा. त्याप्रमाणें महाराजांचा मनोदय सिद्धीस गेला.

भुतानदुआरकडील लढाईचा शेवट झाला. अशी बातमी आहे कीं, भुतानी लोक आतां लढण्यास खुषी नाहींत. फक्त तंगसुपेन्लो

... लागला नाहीं.

धर्म—येथील प्रख्यात पारशी व्यापारी होरमजी पेस्तनजी बाटलीवाला ह्यांच्या मरण्याच्या तिसरे दिवशीं धर्म करण्यांत आला तो येणेंप्रमाणें. या गृहस्थाचीं तीन घरें येथील शेतोळींत आहेत. तीं पारशी मंडळीच्या स्वाधीन करण्यांत आलीं. तीं अशा कारणास्तव कीं, काहीं भोजन समारंभ किंवा कोणाचें लग्न कार्य वगैरे करणें झाल्यास या इमारतींत करीत जावें. व हीं घरें दुरुस्त करण्यास्तव बऱ्याच प्रकारचा, आणखी कांहीं खर्च करण्यास्तव १५ सहस्र रुपयांची रक्कम निराळीच मयत शेटजींनीं काढून ठेविली आहे.

येथील रस्त्यांतून नेटिव लोकांचीं प्रेतें उघडीं तोंडें ठेवून स्मशान भूमीकडे नेत असतात. तीं पाहून साहेब लोकांच्या मडमांस विशेषतः व कित्येक साहेब लोकांस फार भय वाटतें. त्यावरून या गोष्टीचा बंदोबस्त करण्यास्तव येथील म्युनिसिपाल कमिटीनें येथील पोलीस कमिशनर साहेबांस लिहिलें. परंतु ह्या गोष्टीस त्या साहेबांचा इलाज चालत नाहीं. असें म्हणतात.

गेल्या आठवड्यांत या मुंबई टापूंत सर्व जातीचीं एकंदर१९१ मनुष्यें मरण पावलीं पैकीं तापानें६४०, उपद्रवानें १९७, बाकी इतर रोगानें. हल्लीं हवा फारच उष्ण झाली आहे. दिवसास अभ्र येत असतें व तापाचा सपाटा चालला आहे.

वर्तमानपत्रांवरून व खाजगी पत्रांवरून कळतें कीं, ह्या सालीं हिंदुस्थानांत बहुतेक ठिकाणीं जरीमरीचा उपद्रव झाला आहे.

टाइम्स आफ इंडियाच्या दिल्लीच्या बा-

प्रकाश

[illegible] १८ मे सन १८६५ इ०.

व भिंवडी गांवांत व्यापारी लोक बहुधा पुलाकडे म्हणजे नवे चाळीत राहात असून त्यांच्या माल देण्याच्या वखारी वगैरे बंदरावर आहेत त्यामुळें नेहमीं बंदरावर जाण्याचें काम पडतें. परंतु बंदरावें जाण्याचे रस्त्यावर यारान जे मासळी बाजार आहेत आणि तेकडून जाण्यास म[illegible] त्रास इतका [illegible] होतो [illegible] त्याच्या यो[illegible] सर्व [illegible] त्यायोगाने एक दोन [illegible] [illegible] [illegible] लोगांस चांगली [illegible] सर्व लोक कबूल करतील.

यास्तव सदहू बाजा[illegible] तो प्रसिद्ध मारकिटावे ठिकाण आहे तेथे नेण्यास सांगण्याविषयीं मेहेरबान कलेक्टर साहेब यांची स्वारी येथें आली होती त्यावेळेस विनंती केली, परंतु साहेबांचा हुकूम झाला कीं, म्युनिसिपाल आक्त या गांवास लागू झाल्यावर तसें करण्यांत येईल. त्याप्रमाणें म्युनिसिपल आक्त सुरू झाल्यास चार पांच महिने झायाचें सदरीं लिहिलें आहे परंतु तो मासळीचा बाजार तेथून जाण्याची तजवीज अद्याप होत नाहीं. हे कमेटीदार यांचे सुरतीमुरतें तर नसलना. त्यास कमेटीदार यांस माझी अशी विनंती अहे कीं, सदहू कामावर लक्ष देऊन तजवीज लोकर ठेवावी, नाहीं तर मेहेरबान कलेक्टर साहेब यांजकडून ही तजवीज होईल, अशी आशा अहे.

पत्र विस्तार फार झाला सबब आतां पुरें करितों, मागाहून आणखी लिहिणें लिहूं.

आपला मित्र एक भिंवडीकर.

[illegible]नीं रागास असें वाटत असेल तर खुशाल वाटो, आमच्या कडून कांहीं हरकत नाहीं; परंतु त्यांस असें वाटत नाहीं त्यांचा त्यांत कांहीं दोष अहे असें मात्र त्यांनीं म्हणूं नये. आणि आमचें हें म्हणणें तेही तोंडानें कबूल करतील ह्यांत संशय नाहीं. पण उपयोग काय! [illegible] हे पाद्री हिंदु धर्मास अधर्म म्हणोत पण इतकेंच करून ते थांबत नाहींत तर हिंदूंसही ते वाईट म्हणतात व त्यांच्याविषयीं भलभलत्याच कंड्या उठवि[illegible] [illegible] भाव.स बरोबर समजला पाहिजे.

ह्यास उदाहरणार्थ लांब जाणें नको. थोडक्या दिवसांपूर्वीं इंदूरच्या होळकर सरकाराविषयीं जी एका पाद्री मताच्या वर्तमान पत्रांत [illegible] गप्प ठोकली होती ती आमच्या वाचणारांस आठवतच असेल, व त्यांत तथ्यांश किती आहे हेंही आमच्या गेल्या सोमवारच्या अंकांत जें इंदूरचें पत्र छापलें आहे त्यावरून त्यांस कळलें असेल. शहरांत एक मडम आहे म्हणून ती होळकर सरकारच्या जनानखान्यांतील आहे व शहरांत लग्नाची तयारी चालली आहे म्हणून होळकर महाराज आपलें स्वतःचें लग्न करणार आहेत, अशीं अनुमानें करणें किती अक्कलेचें व शहाणपणाचें काम बरें! लंडन शहरांत पारशी आहेत म्हणून राणीसाहेब पारशी आहेत, लंडन शहरांत फार घाण आहे म्हणून राणीसाहेबांच्या वाड्यांतही घाण आहे, लंडन शहरांत चोर आहेत म्हणून प्रिन्स आफ वेल्स ह्यांस [illegible] तसेंच कांहीं दुर्व्यसन अहे अशीं अनुमानें करून एकाद्या नेटिव वर्तमानपत्रांनी छापलीं असतीं तर [illegible]

झालें आहे कीं, गुजरथेंत इंग्रज सरकारावर एक छोटेखानी अप्रयोजक बंड झालें आहे. असें म्हणतात कीं, गाइकवाड सरकारानें चौकशी करून ज्या नानास शिक्षा दिली, त्याच्या पुतण्यानें हें उपस्थित केलें. यावर लोकांच्या बंडाचा व ह्याचाही कांहीं संबंध आहे असें बोलवात. टा० इं०.

टाइम्स आफ इंडियाच्या इजिप्तच्या बातमीदाराचें तारीख २६ एप्रिलचें पत्र छापलें आहे. त्यावरून कळतें कीं, तेथें कापसाचा भाव अगदीं उतरून गेला आहे. पैशाचा पुरवठा अगदीं कमी पडला आहे, व्यापार बंद झाला आहे, कोणीं कोणाचा भरंवसा धरीत नाहीं, अशी स्थिति होऊन गेली आहे. एकंदर व्यापारास फारच मोठा धक्का बसला आहे. ही स्थिति आमच्या मुंबईपेक्षांही कठिण म्हणावयाची.

तारीख ८ मे पर्यंतची विलायतची तार आली आहे, त्यांत धोलेरा कापसाचा भाव ११ पेनी लिहिला आहे.

तारीख ३ मेच्या विलायतच्या तारेवरून कळतें कीं, क्वीन्सटाउन म्हणून एक शहर आहे तेथें अमेरिकेतील प्रेसिडेंट लिंकन साहेबांचा खून करणारा पकडला गेला.

(पूर्णचंद्रोदयांतून.)

थोड्या दिवसांमागें उमरावती येथें भर दोन प्रहरीं आग लागून दोनशें घरें जळालीं व सुमारें अडीच लक्ष रुपयांचें नुकसान झालें.

इंदूर— या आठवड्यांत हवा फार उष्ण झाली होती. प्रथम दोन तीन दिवसांत पारा ११२ । ११५ पावेतों चढला होता, परंतु आलीकडे दोन तीन दिवसांत पुनः १०० पर्यंत उतरला आहे. प्रथमच तीन तीन दिवस मारोनेंही बराच सपाटा उडविला. आतां सारा दिवस वारा एक सारखा मात्र कांहीं जीव धरून आहे. व पर्जन्य काळाची वाट पहात आहे, अशी बातमी आहे. परंतु इंग्रज सरकार आपली बहुतेक फौज परत आणणार. त्याजवरून आतां तिकडील लढाई पुरी झाली असेंच समजलें पाहिजे.

वर्तमानदीपिकेंतून

मुंबई—हल्लीं येथें जे पराकाष्टेची महर्गता झाली आहे, तर नाण्याचीही तंगी फार झाली आहे. [illegible] रसातळास पोंहोचलाच आ[illegible] शेराच्या किमती भडाभड [illegible] ल्या आहेत. सरकारी [illegible] टकणीनोटीचा भावही फारच उतरला आहे. सोन्याचाही दर फार कम झाला [illegible] सारांश नाण्याची भीड चोंहोंकडून फारच पडली आहे. व ती आणखी [illegible]पर्यंत कीं, कित्येक बेंकांनीं आपापले [illegible] सराफांस व त्यांचे हावालाकडे लोकांस रजा दिली आहे. तसेंच कित्येक ठिकाणीं तर इतकी नाण्याची तंगी आहे कीं, एक दोन बेंकांमध्यें हपिसांतील कारकून लोकांस पगार देण्यापुरताही पैका नव्हता असें ह्मणतात. व कित्येक बेंका एकमेकांस जोडल्या गेल्या. तर यावरून अशा एक शंका उठते कीं, मुंबईतील इतका मोठा पैका गेला तरी कोठें?

पोष्ट—पोष्ट हपिसांतील शिपायांपैकीं कित्येकांनीं आलीकडेस एक चमत्कारिक खूळ माजविल्याचें समजतें, असें कीं, लोकांस वाटायास दिलेलीं पत्रें तलावांत बुडविणें या प्रकारचा गुन्हा करणारा मागें पोटाचा एक शिपायी सांपडला होता. व त्याबद्दल त्यास दंडही झाला होता, असें आह्मास स्मरतें. हल्लीं मार्गील खेपेप्रमाणें पुनः येथील धोबी तलावा पेठीलं पत्रांचा बंडल सांपडला. [illegible]